LXII-B. 25

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LXII
B
25
NAPOLI

4.76.3.

COMMENTATIO IV.
BIPARTITA, DE
INVIDIA
AC ÆMULATIONE
LITERATORUM,
DEQUE PRUDENTIA CIRCA ILLAM SIVE DECLINANDAM SIVE SUSTINENDAM A FELICE LITERATO ADHIBENDA.

PARS PRIOR,
QUA LIVORIS LITERARII IMAGO SIVE NATURA AC INDOLES CONQUISITIS EXEMPLIS ET DOCUMENTIS VARIIS OSTENDITUR.

I.

IN Xenodochio Literatorum [malè ad animum quod attinet ſeſe habentium] progreſſum facientibus , turba nunc Phtiſicorum occurrit, ſive INVIDORUM,

tantâ tamque horrendâ mentis depravatæ malignitate laborantium, ut rebus aliorum ſecundis graviſſimè *doleant*, inque iis præcipuè, quibus aliqua LITERARIÆ FELICITATIS pars continetur, ferales ſtudeant extruere nidos, imò creſcente indies malo, omnem prorſus reſpuere medicinam videantur, *cunctis* (Ephræmo Syro obſervante) *ſe præbentes adverſarios, proborum æſtimationem curâ ſingulari diminuentes, rectè incedentibus conſtituentes ſcandalum, bonos vituperantes, pietate religioneq́; conſpicuos maximoperè contemnentes.* Tanto autem gravius eſt morbi hujus Literatorum epidemici periculum, quanto fraudulentius mentes etiam nobiliores penetrat, *ut* (ipſo monente Cypriano) *vix à SAPIENTISSIMIS advertatur.* Millenos reperies eruditos hâc peſte infectos, qui tamen malum quo premuntur ſibi neutiquam ad animum revocent. Serpens est Invidia Mordens [juxta ſapientis effatũ] In Silentio, cum morſus ejus ut plurimum non ſentiantur, donec veneno mortifero cor ipſum occupetur, & evertatur. Undè ſcitè laudatus modo Cyprianus; *Leve* [ait] *apud quosdam & modicum crimen videtur; dumq́; æſtimatur modicum & leve non timetur, dum non timetur contemnitur; dum contemnitur non facilè vitatur, & fit cœca, ac occulta pernicies, quæ dum minus perſpicitur, ut caveri*

Cyprian. lib. de Zelo & livore.

Eccleſ. 10.

caveri à providentibus poſſit, improvidas mentes latenter invadit. Nec minus appoſitè Johannes Caſſianus de enormi Invidiæ malo differens, longè difficilius illum morbum ad medelam pervenire judicavit, quam vitia cætera; *Nam eum* (inquit) *quem ſemel veneni ſui peſte corruperit, penè dixerim carere remedio.* Jo.Caſſianus Collat. XIIX. c.17 opp. f.m.744. *Ipſa namq; eſt lues de qua figuraliter dicitur per Prophetam: Ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio, & mordebunt vos.* Jer. IIX. *Rectè igitur à Propheta mortiferis baſiliſci venenis morſus INVIDIÆ comparatur, quâ primus ille venenorum omnium author & princeps & periit & peremit. Nam ante ſuus quam ejus cui inviderat interemptor, priusquam in hominem mortis virus effunderet, ipſe ſe perdidit. Invidiâ enim diaboli mors introivit in Orbem terrarum, imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius. Sicut enim ille qui primus ejusdem mali peſte corruptus eſt, nec medelam pœnitentiæ, nec fomentum ullius curationis admiſit, ita & hi qui iisdem ſe percutiendos morſibus tradiderunt, omnem opem ſancti incantatoris excludunt; quia cum utiq; non culpis aliorum quibus libet, ſed pro-*

 ſperi-

ſperitate crucientur, erubeſcentes ipſam prodere veritatem, extrinſecus ſibi quaſdam ſuperfluas & ineptas cauſas offēſionis inquirūt. Haud equidem à veritatis tramite aberravit Caſſianus, quod deteſtabile Invidiæ monſtrum proprium diaboli fœtum ſive Luciferi abortum eſſe dixerit, cum & Magnus Baſilius idem vitium dæmonis adinventionem appellaverit, ſerpentis documentum, & inimici ſeminationem. Et cum ad ejus exemplum, invidi proximorum malis lætentur, deque bonis illorum doleant, hinc Chryſoſtomus invidos dæmonibus per omnia ſimiles, imò deteriores eſſe pronunciavit; *Invidet* inquit *Satan, ſed hominibus, ſocio autem nemini, Tu verò homo cum ſis, hominibus invides, odium adverſus genus naturamque communem exerces, quod nec Satan quidem fecit.* Etenim ſi inter dæmones regnaret invidia, non arcto adeò inter ſe eſſent uniti vinculo, jamque pridem eorum diſſoluta fuiſſet ſocietas, id verò illi cura ſtudioq; agunt ſingulari, ut noxio livoris veneno corda Mortalium inficiantur, atque (ſcitè dicente Gregorio) in antiquam hoſtis nequitiam demergantur, & à ſedibus illis arceantur, à quibus ipſi infeliciter ſunt prolapſi. Idem alibi vitii hujus enormitatem perpendens; *Ecce* [ait] *alius fratri in corde ſuo tacitus invidet, & ſi occaſionem reperiat, eum ſupplantare contendit,*

Baſil. M. Homil. de Invid.

Chryſoſt. Hom. 31. in Ep. ad Cor.

Greg. M. part. III. paſt. admon. c. 11.

Lib. xxix Moral. cap. 6.

dit, cujus alterius membrum eſt, niſi ejus de quo ſcriptum: Invidiâ diaboli mors introivit in Orbem Terrarum. Quapropter & Bonaventura accomodam quæ inter invidum & dæmonem verſatur ſimilitudinem innuere volens, *ſimilis* [inquit] *eſt diabolo, vellet uterq; ut nullus eſſet Bonus.* Bonav. Diat. Sal. Quem obſecro in ſcholis dialecticorum eruditum latet, propriam affectionem eſſe eam, quæ omni ſoli ac ſemper conveniat; Tit. I. c. 4. cum verò invidentia odiumque implacabile, *propria diaboli ſit affectio*; ergò implacabilem humani generis hoſtem illum quoque eſſe dixeris, qui peſtifero livoris morbo laborat. *Unus ex vobis diabolus eſt*, dixit de Juda Chriſtus, nos haud abs re de *Invido*; diabolus is eſt, tantique criminis pondere preſſus, ut in profundum exitii barathrum cum parente ſuo ſit deſcenſurus. Lunaticum etiam haud malè nuncupaveris, luna plenâ, h. e. florente aliorum ſtatu peſſimè ſeſe habentem. Finxêre antiqui colligatas invicem *fortunam* ſeu felicitatem & *invidiam*, cæcam ſcil. ex nimio ſucceſſu ſociatam fuiſſe *nimis videnti*, hanc verò citò in præcipitium traxiſſe ſuum illum comitem, ſuaque ſponte una corruiſſe; *Libenter nimirum perit invidia, dummodo ſecum pereat & fortuna; nec aliud ſupereſt invidiam perdendi remedium, quam ſi ipſa felicitas deficiat.* In duab⁹ quaſi lancibus ſunt invidus, & is cui invidetur,

 ſi hic

ſi hic exaltetur in lance ſua, alter nempe invidus deprimitur, ſi verò iſte deprimatur, hic mente animoque totus erigitur. Quis verò hinc vitii hujus abominabilem non deprehendat malignitatem? Eandem Ambroſius exaggeravit ex eo, quod *improbus ſuo delectetur bono, INVIDUS verò torqueatur alieno. Ille diligat mala, hic bona proſequatur odio, ut propè tolerabilior ſit, qui ſibi vult benè, quam qui malè omnibus.* Quid, quod Socrate apud Xenophontem tradente invidia eorum plerunque bono tabeſcat, quorum calamitate homo triſtatur, indeque apertè innoteſcat, quod contra naturalem voluntatis impetum, bonum, odii & triſtitiæ materiam faciat, quod etiam ex Hippothoonte Stobæus notavit, Theomachiam equidem Gigantæam inſtaurare livor videtur, eò quod homines, à DEO bonorum omnium largitore donis egregiis inſtructos, impugnare, adeoque de DEI judiciis calculum ferre non dubitet, uti locis variis * D. Chryſoſtomus añotavit, ut & de vita contemplativa Proſper, inque collationibus ſuis Johannes Caſſianus.

Ambroſ. l. 2 de offic. c. 30.

Xenoph. l. 3. de dictis factisq; Socratis confer. Plutarch. opuſc. de invidia & odio. Stobæus Serm. 38.

II. Ean-

* *Joh. Chryſoſt. homil. 7. in epiſt. ad Rom. & hom. 20. ibid. homil. 3. in I. Ep. ad Tim. ac homil. 24. & 27. in I. ad Cor. item hom. 44. 45. & 53. ad popul. Ant. Proſper lib. 3. de vita contempl. c. 9. Caſſian. coll. 18. c. ult.*

II. Eandem Invidiæ turpitudinem ex ejus origine deprehendere licet atque natalibus. Ut enim latè & ſigillatim expendit Dio Chryſoſtomus, invidia animi adeò puſilli, nimiumque ſuſpicientis fœtus eſt, ut pro unico bono ea habeat quæ aliis obtigiſſe deprehendit, moreque canum, equorum & cæterarum paſſim beſtiarũ mordere & lædere non deſinat, ſi alii ſaturentur, ſuamque expleant voluptatem. *O maximam invidiæ improbitatem!* [exclamat apud Stobæum Palladas,] *Invidus odit fortunatum, quem DEUS amat, adeò ſtolidi per invidiam erramus, adeò facilè ſervimus ſtultitiæ. Nos Græci homines ſumus nihili, mortuorum ſepultas ſpes habentes. Res enim omnes perverſæ jam ſunt. Si quis odit hominem quem DEUS amat, maximam ſtultitiam ſibi inducit.* Sed & eo nomine miſer eſt invidus, quod ſuomet judicio de gradu & excelſitate ſua dejiciatur, & infra alios (quibus invidet) ſtatuatur, ſiquidem Gregorio Magno notante *invidere non poſſimus, niſi iis quos nobis in aliquo putamus meliores. Parvulus ergò eſt* (pergit) *qui livore occiditur: quia ipſa ſibi teſtimonium perhibet, quod eo minor ſit cujus invidia torquetur. Hinc eſt quod hoſtis callidus primo homini invidendo ſurripuit,*

Dio Chryſoſt. Orat. 78.

Stob. Sermon. 38.

Greg M. lib. 3. *Moral. c.* 33.

puit, quia amiſſa beatitudine minorem ſe immortalitate ejus cognovit. Hinc eſt quod Cain ad perpetrandum fratricidium corruit, quia deſpecto ſuo ſacrificio, prælatum ſibi infremuit cujus DEUS hoſtiam accepit, & quem meliorem ſe eſſe exhorruit &c. Nec diſſimiliter è Gentilibus Simplicius, pudendam livoris originem declarans; *Dolorem eſſe* enunciavit, *ex alieno bono ortum, quendamque fervorem voluntatis ſeſe exæquandi cum aliis. Naſcuntur autem hæ perturbationes ex eo, quod quivis homo ipſius naturæ impulſu honoris eſt appetens, nec paribus de dignitate vult concedere. Itaq; ſi qui ſunt infirmioribus ingenis, qui ipſi nihil proficere poſſunt, proximum quemque deprimendo, æquare illum, aut etiam ſuperare contendunt, & ſucceſſibus aliorum dolent. Ad eum qui cum benè agitur vel agi videtur, invidia velut irrepit, in primis vel genere, vel ſtudio, vel fortuna parem. Nemo enim vel prorſus eminenti, vel omninò inferiori invidet, neq; cum talibus certat quiſpiam. In quibus verò aliquid animi & nervorum eſt, hi inflammati aviditate feruntur, ut illos ſtrenuè progrediendo vel æquent vel ſuperent, cum qui-*

Simplicius in c. 26. Enchir. Epicteti.

quibus ſibi examen inſtituerunt, quare invidia ſemper eſt vitioſus affectus. † *Æmulatio verò cum virtutem ſpectat, bona eſt, & cognata boni amoris; cum autem res externas, mala, nec invidiâ melior.* Itaque ut ſit inter quosdam invidiæ locus, inæqualitatem & diſparitatem quandam invectam fuiſſe oportet, invidique diſpares ſe ac inferiores comparatione eorum quibus invident ſeſe profiteantur eſt neceſſe. *Habet enim* (ut Quintilianus ait) *mens noſtra ſublime quiddam & erectum & impatiens ſuperioris, ideoq; abjectos aut ſubmittentes ſe, libenter allevamus, quia hoc facere tanquam majores videmur. Et quoties diſceſſit æmulatio, ſuccedit humanitas. At qui ſe ſupra modum extollit, premere ac deſpicere creditur, nec tam ſe Majorem, quam minores cæteros facere. Inde INVIDENT humiliores. Nam hoc vitium eſt eorum, qui nec cedere volunt, nec poſſunt contendere.*

Quintil. II Inſtit. cap. I. conf. Tacit. lib. VII. hiſtor. num. 6.

Ff 5 III. Sed

† *Hanc ipſam Æmulationis & Invidiæ diſtinctionem tradit Hieron. in Epiſt. ad Gal. c. 5. aliter verò ſecernuntur à Stoicis apud Laert. lib. 7. in Zen. & Philoſtrato epiſt. ad Jul. Auguſtam. conf. Cyprian. lib. de Zelo & Livore.*

III. Sed cum de LITERATORUM INVIDIA nunc præcipuus ſit dicendi locus, apprimè notandum, monſtrum illud epicœnum non ſimplex eſſe ſed multiforme & varium, cum modo LIVOR ſit modo, INVIDENTIA, dum naſcitur in animo malè affecti literati, indignatio, dum adolevit & exarſit PRAVA ÆMULATIO dicitur, quocunque efferatur vocabulo, vitii abominabilis deſignat malignitatem. Siquidem Doctor invidus ſemper ob mala ſociorum pravo & volucri perfunditur gaudio, ob aliena autem bona, virtutem puta, doctrinam, famamque ampliorem intimè affligitur, omniquе ſtudio eo tendit, ut perdat & ſubruat doctiorem atque celebriorem. Et quemadmodum (teſte Ariſtotele) implacabile eſt muſtelæ in ſerpentem odium, quia utrique commune ſtudium, ſcopuſque communis, pari ſcil. vigilantia & contentione mures inſectari; SERPENTEM ait ille *impugnat muſtela, cum præcipuè qui mures venatur*; ita maximè proprium eſt illorum literatorum, qui idem agunt negotium, & pares tractant operas *æmulari mutuò*, & perſequi, invicem vexare & exagitare, lethaliſque invidiæ facibus inflammari, quia finem eundem appetunt, idemq; anheli præmium ſuſpirant, nec facilè quieſcunt donec tollantè medio æmulos. Quam ipſam peſtilentem, boniſ-

que

que viris ſæpius exitioſam Invidiæ pravitatem ſapientiſſimus Regum manifeſtaturus, in hæc erupit verba: QUIS CONSISTERE POTEST CORAM INVIDIA? Nemo (vult *Proverb.*
dicere) illæſus occulta livoris evadet ſpicula, *c. XXVII.*
nemo incolumis coram invido [cumprimis *vers. 4.*
literato] verſabitur, ita ut clam felicitati ſuæ non ſuccenſeat, aut de intervertendâ proſperitate noxia non agitet conſilia. Nec malè quidam [ipſo præeunte Ariſtotele] Invidiam alieni ſucceſſus odium definiverunt, vel reſpectu ſuperiorum, quia iis non coæquentur, vel inferiorum ne ſibi coæquentur, vel reſpectu etiam parium quia coæquentur. Alii Sacratioribus imbuti dogmatibus, livorem ipſiſſimum ingenii diabolici, mentibus humanis impreſſum veſtigium nuncupare non dubitarunt, quandoquidem invidus ſemper alterius rebus ſecundis doleat, à quo nunquam ſit læſus, cujuſque commoda ipſi nulla prorſus detrimenta afferant. Quid obſecro fingi pingique poteſt ab omni humanitate alienius, quid crudelitati eſt conformius? quid malignitate iſta (quam græci ἐπιχαιρεκακίαν nuncupant, mœrori, quo quiſpiam ex aliena felicitate afficitur ut plurimum ſociatam) peſtilentius? Quid curioſitate in rimandis alienis rebus ad perniciem proximi accelerandam infelicius? *Neſcio* (dicebat olim Bion ad hominem eâ labe corru-

ptum)

ptum) *utrum Tibi malum, an alteri bonum contigerit.* Quodſi verò totius humani generis hiſtoriam excutiamus, atque graviſſima atrociſſimaq; livoris peſtiferi documenta & nocumenta conſideremus accuratius, ſapientiſſimi illius dicti Salomonæi veritas magis magisque eluceſcet, clariſſimeque apparebit, Viros etiam maximos, *coram invidiâ neutiquam ſtare potuiſſe.* Quemadmodum Joſephum Invidia fratrum patriâ fecit extorrem, Davidem Saulis livor propemodum oppreſſit, Ipſum Salutis noſtræ authorem Chriſtum Dominum duriſſimis plagis affectum, ad indigniſſimā necem poſtulavit; ita optimos & doctiſſimos quosque, imo cunctos ſupra vulgum eminentiores viros graviſſimis ſemper affecit moleſtiis, extremoque & famæ & vitæ periculo expoſuit. Hinc Socratem Græcorum ſapientiſſimum invidi Athenienſes cicutam bibere coëgerunt, alios de publica re meritiſſimos viros, poſt res feliciter geſtas urbe ejecerunt, quibuſdam tantas crearunt moleſtias, ut ipſi de patriâ & ſtatione ſua deſerenda [impatientiâ victi] frequentiſſimè cogitarint. Ex merâ invidia Periclem Simmias, Pompejum Clodius, Epaminondam Meneclides Orator oppreſſêre. Idem Phocioni accidit, idem Camillo, idem Scipioni, idem aliis etiam ex ordine literatorum plurimis, poſtquam non concivium ſolùm, verum ipſorum ſtudii & profeſſionis ſuæ ſociorum livore ſummoperè

moperè fuerunt exagitati. Sed & *CICERONEM* viris illis doctiſſimis Hieronymus annumeravit, adverſus quos livor EXARSERIT: LICET [ſcribit ille] *in arce eloquentiæ Romanæ ſteterit Rex oratorum & latinæ linguæ illuſtrator, repetundarum accuſatur à Græcis.* Quinimo omnium retro ſapientum ac proborum virorum hanc fuiſſe ſortem memorabili ipſius etiam PYTHAGORÆ ab invidiâ exagitati exemplo Themiſtius orator egregiè demonſtravit: *Sapientia* (inquit) *quo præſtabilius atque perfectius bonum eſt, eò plures adverſus illum impellit atque excitat, qui eâ vel præditus ſit, vel eſſe videatur. Eaq; velut neceſſaria quadam hæreditas, jam inde initio à PYTHAGORA transfuſa, perpetua quadam transfuſione in illius poſteris permanſit. Siquidem ille Mneſarchi filius, hunc de celebri illa ſapientia fructum cepit, ut peregrinando ætatem omnem traduceret, propter certos homines, qui INVIDERE ILLI ac laceſſere non deſiſterent. Primum enim è Samo Crotonem ob Polycratem fugit. Tum propter Gylonem Crotone Locros conceſſit. Locrorum deinde, non unus duntaxat, ſed fermè omnes, Pythagoræ virtutem ferre non potuerunt, ac Tarentum relegarunt. Tarentini verò*

Hieron. Tom. IV. opp. f. 90.

Themiſtius oration. 4.

verò rurſus tanquam mercimonium aliquod Metapontum deportarunt, ubi & obiiſſe dicitur in Muſarum templo, cum in quadrageſimum diem inediam protraxiſſet, ita Themiſtius. Sane cum invidi literati proprium ſit ſemper bonam aliorum lacerare famam, nec apertè tamen, ſed occultè, cœcisque viis & improbiſſimis quibus plurimum poteſt artibus, imò inſtar latentis viperæ in tenebris ſua frequenter coquat venena, mirum adeò non eſt, quod optimi etiam ea fraude perierint ac perfidia, & ex ſupremæ felicitatis ſtatu in extremam miſeriam ſint conjecti. Summâ nimirum ope literatus invidus ea demoliri nititur quæ lumen ſibi præripere videntur, ceu cum finitimæ domus altitudo ad proximam aream Solem non admittit, jure vel injuria ejus Dominus procurare ſolet, ut omnis obex ſummoveatur, atque res ad æquabilitatem redigatur. Sic Zoilus Homerum luminibus ſuis officientem etiam poſt fata infeſtavit; Antiochus Lemnius Socrati, Cydon Pythagoræ, Xenophanes, Colophonius Heſiodo, Amphimenes Cous Pindaro, Pherecydes Thaleti, Salarus Bianti, Anaxagoræ Soſibius, Timocreon Simonidi eam ipſam ob cauſam teſte Laertio peſſimas ſtruxêre inſidias. Nec bigam ſummorum ævi iſtius virorum, Platonem ſc. & Xenophontem tali pernicioſo affectu expertem fuiſſe, indicio eſt, quod neuter

Diog. Laert. lib. II. in vit. Socr.

alterius

alterius unquam meminerit, licet multa uterque ſcripſerit, Socraticæque ſapientiæ ambo fuerint Alumni. Ariſtotelem ægre adeò tuliſſe accepimus florentem Iſocratis fortunam & gloriam, ut repentè propterea totam propè formam diſciplinæ ſuæ mutaverit. Sic Pollio ille Aſinius Ciceroniano nomini adeò fuit infenſus, ut laudes ejus ferre imò audire nequiverit. M. Varroni [quem haud abs re Maurus Terentianus virum undiquaq; doctiſſimum appellavit] tantoperè invidit Rhemmius Palæmon Alexandrinus Grammaticus, ut illum non alio quam porci appellatione inſigniverit.

IV. At verò non gentilium duntaxat philoſophorum pectora nequiſſimus tenebrarum princeps atro illius loliginis ſucco conſperſit, verum chriſtianorum, imo DEO etiam ſacratorum hominum animis illum ingenii ſui peſſimum characterem impreſſit. Innumera equidem, Sacræ cumprimis ſive Eccleſiaſticæ hiſtoriæ monumenta loquuntur, quam gravia mala eos plerunque exercuerint, quos ejusdem fidei ac profeſſionis ſociorum livor duxit ſupplantandos. Non pauci ſanè inter primarios Eccleſiæ veteris Doctores triſti ſuo exemplo docuere, conſummatæ doctrinæ virtutisque præmium ac ſtipendium INVIDIAM; nec impune cuiquam fuiſſe laudis exceſſiſſe limites. Utque id ipſum clarius aliquantò appareat, atrique illius ſer-

pentis [Livoris ſcil. eccleſiaſticorum etiam hominum pectora ſæpè occupantis] natura & indoles penitius cognoſcatur, illuſtres aliquot priſcæ Eccleſiæ Doctores intuebimur, quamque indigna illi urgente ſociorum Invidia ſint perpeſſi, nobis revocabimus ad animum. Licet Tertullianus (teſte Euſebio) omnium Eccleſiarum ſermone fuerit celebratus, eoque (dicente Hieronymo) nihil eruditius, nihil acutius fuerit, tamen Romani Cleri Invidia ita fuit vexatus atque exagitatus, ut in Montani tandem caſtra tranſierit, graviſſimumque inde Eccleſiæ univerſæ illatum fuerit damnum. † *INVIDIA & contumeliis Clericorum* (diſertè modo laudatus ait Hieronymus) *ad Montani dogma eſt delapſus &c.* Et quamvis Commentarii in Paulinas Epiſtolas, (perperam B. Ambroſio adſcripti) author invidiam hanc ita ſit interpretatus, quaſi ipſius Ter-

Euſeb. in Chron.
Hieron. epiſt. ad Magnum orat. Roman.

† *Meritò Pamelius hunc Tertulliani in caſtra Montani tranſitum inter triſtia Eccleſia numeravit, qui tamen non niſi Invidiâ urgente contigerit. Eſto, συναίτιον fuerit ingenii ejus durities, morum quadam auſteritas, (de qua Baron. ad ann. 201. n.* 10.) *Fuerit etiam Tertull. melior Patientiæ encomiaſtes quam gymnaſtes, id tamen non impedit, quo minus malignantium livoris tragœdiam illam & inchoatam & conſummatam fuiſſe ſtatuamus.*

Tertulliani in Clerum Romanum fuiſſet, multò tamen rectius Græcus interpres Sophronius lapſum Tertulliani φθόνῳ καὶ προπηλακισμοῖς τῶν κληρικῶν τῆς ἐν Ρώμῃ ἐκκλησίας duxit tribuendum. *Quid enim hoc Viro* (ſcribit de Tertulliano Vincentius Lirinenſis,) *doctius?* *Vincent.*
quid in divinis atq́; humanis rebus exercitatius? *Lirinenſ.*
Nempe omnem philoſophiam & cunctas philoſophorum *Com-*
ram ſectas, auctores, adſertoresq́; ſectarum, omnesq́; *mon. I.*
eorum diſciplinas, omnem hiſtoriarum ac ſtudiorum veritatem mirâ quâdam mentis capacitate eſt complexus &c. Tantam itaq; doctrinæ multijugæ lucem livoris umbra excepit, inſignemq́ue adeò Tertulliani gloriam pudenda ſociorum Invidia obfuſcare conſtituit. Et quemadmodum eadem ferè Tertulliani atque ORIGENIS * fuêre tempora, eadem in utroque eruditionis præluſtris copia, eadem nominis famæq́ue celebritas, ita eandem cum Tertulliano invidiæ aleâ Origenes ſubiit, pariterq; indigna ab ipſis fidei ac profeſſionis ſuæ ſociis eſt perpeſſus. Quamprimum is Univerſalis Magiſtri Doctoriſque communis elogium retulit, factum, ut clariſſimi quique Viri, ſive virtutem & eru-

Gg ditio-

* Scitè Gilb. Cognatus in vita Chriſt. Tom. II. opp. f. 239. *Quod Origenes* [ſcribit] *Græciæ fuit, cujus in divinis libris ſtudium feliciter excitavit, hoc Afris fuit Tertullianus, in divinis literis ad prodigium usq; doctus.*

ditionem ejus æmulando, ſive meritis & famæ tantæ inſultando ad invicem certaſſe deprehendantur. Peſſimè erga eum ſeſe geſſerat ipſe Epiſcopus Alexandrinus Demetrius: Hic (teſte Euſebio) ægrè ferens quod Origenes doctrinæ reconditæ gloria & virtutum complexu Epiſcopi honorem obſcurare videretur, acerbè illum eſt inſectatus. *Et quando nihil aliud habebat, quod ei objiceret, facinus illud quod adoleſcens olim* (ſeipſum ſcil. emaſculando) *patraverat, graviſſimè eſt criminatus, illos etiam qui Origenem ad presbyterii honorem evexerant, accuſationibus ſuis conatus involvere &c. Et cum non multò poſt tempore* (pergit Euſebius) *Demetrius eum proſperis ſucceſſibus indies augeri, & magnum jam atq; illuſtrem omnium ſermonibus celebrari videret, HUMANI QUIDPIAM paſſus, literis ad omnes ubique terrarum Epiſcopos ſcriptis, facinus illud proſcindere tanquam abſurdiſſimum cœpit.* Quid quod præter durum Invidiæ telum, etiam dirum excommnnicationis fulmen in Origenem evibrarit Demetrius? ſiquidem diſertè Hieronymus, non depoſitum ſolùm, ſed excommunicatum * etiam ab Epiſcopo ſuo illum fuiſſe memo-

Euſebius lib. VI. Hiſt. Eccleſ. c. 8. f. 209.

* *Ex Bibliotheca Photii cod. CXIIX. diſcimus duas adverſus Origenem Synodos con-*

memoraverit. Ac licet ea Demetrii [qui Pamphilo Martyre dicente amorem Origenis in odium vertit, laudesq; cum vituperatione commutavit] ſententia absque ullo manſerit effectu, livor tamen per omnem vitæ curſum infeſtare, probrisque & iniuriis innumeris magnum illum illuſtremque Doctorem afficere non deſtitit. Hoc nimirum immenſorum laborum ab illo devoratorum fuit præmium! quod paulò altius conſiderans Hieronymus, non abs re in verba hæc notatu digniſſima erupit: *Quis unquam tanta legere poteſt, quanta ipſe* (Origenes ſcil.) *conſcripſerit? Pro hoc ſudore tamen quid accepit præmii? Damnatur à Demetrio Epiſcopo, exceptis Palæſtina & Arabia & Phœnices atq; Achajæ Sacerdotibus, in damnationem ejus conſentit Orbis. Roma ipſa contra hunc cogit Senatum, non propter dogmatum novitatem, nec propter hæreſin, ut nunc adverſus eum rabidi canes ſimulant, SED quia GLORIAM ELOQUENTIÆ EJUS ET SCIENTIÆ*

Pamphilus Martyr in Apol. pro Orig. cujus fragmenta extant apud Photium in Biblioth. Hieron. apud Ruffin. in Apol. II.

Gg 2 FERRE

vocatas fuiſſe, quarum prior Origenem ex Alexandrina Eccleſia pellendum eſſe cenſuerit, ſed presbyterii non ademerit honorem; altera verò eundem Sacerdotio quoq; penitus exuerit, flagrantiſſimo Demetrii in Origenem odio incitata.

FERRE NON POTERANT, & illo docente omnes muti putabantur. Ac licet raciſſimè mortuos livori ncurſare, verum plerumque poſt fata quieſcere ſoleat, neutiquam tamen defuncto ille pepercit Origeni, quin potius vario probrorum genere miſerum affecit. Nullaten⁹ quidem hominem ab omni tam vitæ quam doctrinæ abſolvamus nævo, ſatis gnari, etiam tot pro eo ſcriptas Veterum, Pamphili ſcil. Martyris, Euſebii Cæſar. Ruffini, aliorum Apologias Origenem à temeratæ fidei ſtigmate haudquaquam liberare potuiſſe; nec culpâ eum omninò vacaſſe, quod in Scripturæ S. explicatione ſenſum ut plurimũ allegoricum (neglecto proprio) ſit conſectatus; ſatis abunde tamẽ conſtat, peſſimũ illum livoris odiiq; affectum ſæpè rectum de Origene judicium impediviſſe, *quando* (ut appoſitè ipſe inquit Origenes) *nihil ordinatum habet furor & odium, ſed his affectibus occupati, convitiis appetunt quos proſequuntur odio, non permiſſi conſideratè atq; ordine accuſationem texere.* Annon lividi quidam Origenis adverſarii hunc in cenſum ſint referendi, dum illum non hæreſi ſolùm, & trabalibus erroribus infectum [quorum tamen in vita nunquam fuit convictus] verum etiam eccleſiâ cœloque extorrem & ad perpetuas flammas damnatum pronunciarunt, viderint alii. *

Origen. II. contra Celſ. p. 647.

* Feſtiva admodum ſunt, quæ Jo. Picus Mirand. in erudita apologia (quæ inter opera ejus fol. 199. reperitur) de literario cum Origenomaſtige quodam conflictu memoravit ad h. m. Cum ego [inquit pag. 215.] ut Origenem de pertinacia defenderem, cuidam multum inſiſtenti, determinatum ab Eccleſia, Origenem pro pertinacia in anima damnatum, dicerem, ex græcis haberi hiſtoriis, Origenis dogmata poſt mortem ejus, multos poſt annos fuiſſe damnata: remiſiſſemque illum, ſi libros domi non habeat ad Epiſcopum Traguríenſem, Virum non minus doctrina & moribus, quam ſua dignitate præſtantem: apud quem ego Græcum librum videram, in quo de concíliis multa erant aggregata: dixit ille bonus Pater: quid me ad Græcos remittis, quem ſcis græcas literas penitus ignorare? Petam9 inquit Latinas, nonne habemus Faſciculum temporum, qui de his rebus elegantiſſimè tractat? Afferatur dixi ego iſte faſciculus, quanquam ſubjunxi: Si mihi quaſi hoc faſciculo ſuppoſito ignem ut hæretico pares, abigam ego protinus tuum faſciculum in malam crucem, neque enim illi ulla fides. Excanduit illle ac ſi Trinitatem blaſphemaſſem, ne excandeſcas inquam, afferatur faſciculus, nec me quaſi ſolutis faſcibus jam velis cedere; allatus eſt, & in eo de Origene hæc legimus: *Origenes doctor egregius, ac ſanctitate vitæ incomparabilis, clariſſimus in Eccleſia DEI*: & poſt pauca in fine dicit: *Grandis labyrinthus à diverſis texitur, de Samſone, Salomone, Trajano, & iſto Origene, an videlicet ſalvati ſint annon? quæ quia ſine periculo neſciuntur, nec etiam Eccleſia certificata eſt de his, Domino totaliter com-*

mittenda ſunt. Hæc bonus faſciculus, quibus lectis cum audiſſet ille de damnatione Origenis non eſſe certificatam Eccleſiam, mirum ut expalluit, & apud quem probatiſſimorum FASCES nihil poterant, potuit tantum Hic FASCICULUS, ut ſententiam illicò commutarit. Hactenus in Apol. Comes Mirandulanus.

NumInvidiæ æmulationiſque labe eos quondam Epiſcopos caruiſſe dixerimus, qui ſcripta Origenis tantummodo legentes ac evolventes hæreſeos notare ſtigmate, nec alio prætextu optimos etiam paſtores de ſedibus ſuis exturbare non dubitarunt, niſi eo, quod Origeniana omnia calculo ſuo damnare neutiquam voluiſſent? Verum alium Eccleſiæ Veteris inſignem Doctorem, chriſtianæque Academiæ præluſtre decus, Livoris damnifici umbris aliquandiu obſcuratum contemplabimur. Id MAGNUS BASILIUS eſt, qui illud quod Oratione peculiari egregiè depinxit Invidiæ monſtrum, toto vitæ ſuæ curſu ſummoperè infeſtum habuit, ſiquidem indigniſſima aliquandiu perpeſſus ſit non ab apertis ſolum orthodoxæ pietatis hoſtibus & adverſariis, verum ipſis fidei profeſſioniſque ſuæ ſociis, ipſoque Collegâ & deceſſore ſuo EUSEBIO: Gravem adeò ille adverſus Baſilium exercuerat ſimultatem, † ut Doctorem innoxium ab Eccleſiâ repellere

† *De hac ipſa Euſebii cum Baſilio M. ſimultate prolixè in notis ad vetuſtius Martyrologium (D. Hieronymo aſcriptum) diſſe-*

pellere conſtituerit, poſtquam ſcil. ejus virtus oculos hominis tantoperè perſtrinxiſſet. Vir cætera quidem (ait de Euſebio illo Nazianzenus) fortis & mirabili pietate præditus, - - ſed tamen in Baſilio aliquid *humani paſſus*, vel ut Gregorii verba Volaterranus reddidit: INVIDIÆ *reſiſtere non potuit, quin & humanum aliquid ipſe pateretur.* In ſummam ſiquidem [Svidâ dicente] externæ doctrinæ magnitudinem evaſerat BASILIUS, & in Sacris Scripturis quantum ad lectionem & expeditam memoriam conducebat, non vulgarem habebat experientiam. Hinc illæ Euſebii epiſcopi lacrymæ, hinc favillæ tanti odii! cujus declinandi, gravioris ſcandali præcavendi, atque tranquillitatis eccleſiaſticæ conſervandæ gratiâ Baſilius prudenter fugam meditatus eſt, atque comite Gregorio ſuo ſalutarem in Pontum usque ſeceſſum, re ipsâ ſcil. præſtiturus, ſuoque comprobaturus exemplo, quod alicubi fratres à ſociorum livore nimioperè preſſos commonuit: Quemadmodum materiam quæ facilè ignem concipit curæ eſt nobis quam longiſſimè ab igne ſeponere, ſic oportet quantum poſſibile eſt amicitias ab invidorum converſatione abducere, ut extra Invidiæ tela conſiſtamus; Ab invidi igitur Epiſcopi ſui

Nazianzen. Orat. XX. in laud. Baſil. M.

Baſil. M. Orat. de Invidia.

Gg 4 con-

ruit Franciſcus Maria Florentin⁹ fol. 606. ſeqq. ita tamen ut Euſebii cauſam pro virili ſua agere neutiquam dubitaverit.

converſatione maturè ſeſe ſubduxit Baſilius, *conducibilius* (dicente Gregorio) *id ſibi eſſe exiſtimans, quam in præſenti negotio cogitationem quandam philoſophiâ ſuâ indignam ſuſcipere, ac conſilii & prudentiæ clavum in tempeſtate perdere, quem in tranquillitate tenuerat.* Ac licet poſt ſuum in Cappadociam reditum Euſebio reconciliatus, defunctoque ſurrogatus fuerit, nihilominus tamen in ipſo throno epiſcopali conſidens, tetram maſtigum colluviem valdè infeſtam Baſilius habuit, parumque benevolos expertus eſt eos, quibus invitis & repugnantibus illud honoris faſtigium conſcenderat. Maximæ nimirum Viro optimo creatæ ſunt ab invidis nonnullis Clericis moleſtiæ, ad quas forti animo perferēdas Gregorius ipſum peculiari epiſtolâ ad hunc modum eſt cohortatus: Audio Te à recenti rerum novatione turbari, tibique à ſophiſticâ quâdam & uſitata curioſitate negotium exhiberi. Nec ſanè mirandum eſt, neque enim INVIDIAM ignorabam, quodque ex iis qui LATUS TUUM CINGUNT (*Clericis ſcil.*) complures ſint qui fomitem accendant. Illud verò non metuo, nec quid à philoſopho alienum atque & Te & nobis indignum in rebus

Gregor. Naz. l. c.

Gregorius Nazianz. Ep. xxv.

NB.

rebus adverſis ac moleſtis Tibi accidat. Quin potius nunc vel maximè futurum exiſtimo, ut Baſilius meus cognoſcatur, & ea quam per omne tempus collegiſti ſapientia patefiat, ac Tu improborũ hominũ injurias & impreſſiones ſuperes, velutque in altiſſimis fluctibus immotus maneas, aliis in perturbatione ac tumultu verſantibus. Quodſi ita Tibi videtur, ipſe quoque adero, fortaſſe quidem ut conſilii quoque Tibi aliquid impertiam (ſi tamen Mari aquâ opus eſt & Tibi conſultore) procul dubio autem ut utilitatem ipſe capiam, patientiæque IN FERENDIS CONTUMELIIS ſocium me Tibi præbeam.

V. Habuit equidem Magnus Baſilius ſocium GREGORIUM ſuum in ferendis injuriis, (fœdo LIVORE urgente ipſi pariter illatis,) tum temporis maximè, cum de Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſede ſolius Invidiæ malignitate eſſet deturbatus. Quamprimum ſcil. Timotheus Epiſcopus Alexandrinus promotionem ejus (ſe poſthabito neglectoque factam) ut vitioſam atque illegitimam arguere cœpiſſet, abdicatus eſt Gregorius, & Nectarius quidam, catechumenus, è curiâ petitus rerumque

eccleſiaſticarum planè ignarus in thronum Epiſcopalem fuit evectus. † Optaverat Gregorius alicubi notanter, *ut ex hominum vita LIVOR interiret, invidorum tabes*; tantum verò abeſt ut voti ſui compos factus ſit, ut poti⁹ innumera etiam poſt ſuam à ſede Conſtantinopolitanâ dejectionem malevolentiæ jacula, odii ſpicula, invidiæque ſceleratæ ſagittas ſubire debuerit, nec ipſe (ut Salomon ait) coram livore conſiſtere potuerit, nunquam non falſorumDoctorum & fratrum technis atq; impoſturis divexatus. Nullus autem eſt inter priſcos Eccleſiæ Patres, quem venenoſa illa & immanis fera, LIVOR ſcilicet, vehementius læſerit, cui plures gravioresque concitarit tempeſtates, quam JOHANNES CHRYSOSTOMUS: In hunc præcipuè, telum illud diabolicum maximo cum impetu fuit evibratum, huic

Gregor. Orat. XXVII.

† *Unde clariſſimè apparet, etiam in veteri Eccleſia ſæpè ineptos indignosq; (repudiatis doctioribus & melioribus) ſacris admotos fuiſſe officiis, dignos verò optimosq; Viros invidiâ urgente ſive neglectos, ſive à ſedibus ſuis rurſus dejectos deturbatosq; fuiſſe, ſicuti non malè* Billius *(in argum. Orat. 27. Gregor.) notavit, multos in Urbe Conſtantinop. fuiſſe, qui Gregoriani nominis ſplendorem ac gloriam ægerrimè tulerint, atq; accerbiſſimo in Virum odio ſint debachati.*

huic illa malorum peſſima mater (ut ipſe invidiam alicubi ſalutavit,) horrendas peperit calamitates, inſidias, miſerias, exilia, contumelias, mortem denique indigniſſimam acceleravit, ſiquidem nefandi livoris œſtro perciti ejus (è Sacro etiam ordine, ipſorumq; orthodoxorũ epiſcoporum cœtu) adverſarii minimè quieverint, donec iterata Viri ex Urbe Conſtantinopolitana ejectio decreto Imperatorio conſtituta, moxq; executioni injuſtiſſimæ data fuiſſet. Aptiſſimis furoris ſui organis (Clericis nimirũ invidis, quorum Dux & anteſignan⁹ Theophilus Alexandrinus erat) adjutus dæmon, tantum perpetraverat facinus, Eccleſiæq; illius agrum, ab Arianis tribulis ſpinisque recens purgatum, cultore optimo in exilium ejecto duxerat devaſtandum. *Vides* (ait appoſitè os illud aureum) *quantùs fuit miniſtra malùs INVIDIA? qualiter inſatiabilem diaboli mentem implevit, & ei tantam appoſuit menſam, quantam is cernere concupivit.* At verò non in Græcâ ſolùm, verum LATINA etiam Eccleſia illum Satanæ angelum olim tyrannidem ſuam exercuiſſe, pugnisque ſuis optimos præſtantiſſimosque Viros petiiſſe, præter Tertulliani [antea memorati] exemplum, graviſſima etiam HIERONYMI Stridonenſis cum invidis & æmulis certamina docuêre. *Sicuti enim vita ejus* (dicente Eraſmo) *nihil aliud fuerat quam*

Chryſoſt. hom. 53. ad popul. Antiochen.

Chryſoſt. l.c. hom. 53.

Eraſmus in vita Hieron.

opp. præfixa. conf. Hieron, ipſum Epiſt. ad Aſell. Tom. II. opp. fol. 363.

quam diutinum ac perpetuum Martyrium; ita continuis lividorum odiis atque injuriis divexabatur. *Ego* (ait alicubi) *probroſus, ego verſipellis & lubricus, ego mendax & Satanæ arte decipiens* (appellor) *oſculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant, & dolebant labiis, corde gaudebant &c.* Et cum ſaluberrimis ſuis reprehenſionibus devios quosdam maleque viventes Clericos in viam revocare ſtuduiſſet, non ſolùm nihil illæ effecêre, verum ſuperinfuſo veluti oleo livoris igni novâ dedêre incrementa: Græcus appellabatur & impoſtor, Urbe pellendum dicebant irreligioſi illi fratres, Joſephum, h.e. Hieronymum veridicum, lapidibus obruendum, inque fluctus præcipitandum, ut ipſe in quâdam epiſtola perhibuit. Quid mirum igitur quod tantoperè laceſſitus Hieronymus de Româ deſerendâ ſeria ſecum agitaverit conſilia, graduque tandem concito (ut ipſe loquitur) Bethlehemum, velut in ſvaviſſimum ex tantis tempeſtatibus portum perrexerit, vehementiſſimum nimirum Invidiæ turbinem feliciter evitaturus, inque ſacro illo ſeceſſu deinceps æternitatis negotium peracturus. At verò nec ibi omninò à livoris *fulgure* (quo, ut ipſe alicubi ait *ſummi etiam montes feriuntur*,) tutum conſiſtere potuiſſe, arduæ illæ quas cum Ruffino, Johanne Hieroſolymitano * aliisque

Hieron. Apolog. adverſus Ruffin. Hieron. in Epitaph. Paul. Tom. I. fol. 176. Conf. Vet. Acad. J. C. p. 157.

* Ad cujus; ſcil, diœceſim Bethlehem attinebat,

& qui Hieronymiani nominis ſplendorem ægerrimè ferebat, cum ſcil. tantum illi famæ & authoritatis, doctrina, eloquentia, vitæque integritas peperiſſet, ut erudita quoq; Græcia unius Hieronymi commentarios in linguam ſuam transferendos curarit, imò ad antrum Bethlehemiticum, non ſecus atque ad totius Orbis Chriſtiani publicum oraculum concurſus factus fuerit, crebræ epiſtolæ & nuntii ex Italia, ex Hiſpaniis, è Galliis, ex ultimâ Germaniâ ex Africâ huc (ſpreto & poſtpoſito Johanne Epiſcopo) commeaverint, plurimos denique non tam loci religio, quam Hieronymi videndi deſiderium in Palæſtinam attraxerit. Ex toto Orbe (ipſe inquit alicubi) huc venitur Bethlehemũ; Ezechielem cœpi exponere, vix finiam, nulla enim hora nullum momentum eſt, ex quo non fratrum occurramus turbis. Omnes nimirum cum Hieronymo loqui, omnes illum videre cupiebant. Hinc exarſêre atrocis invidiæ flammæ, hinc novæ maligni livoris procellæ exortæ, Epiſcopo Johanne eas concitante, adeò ut non ſolum Hieronym9 cum ſuis ab ejus communione abſtinere debuerit, verum etiam presbyteri gradum & honorem amiſerit, quo de ipſe Hier. ad Pammach. (To. II. f. 179.) *Ego miſellus* [ſcribit] *dum in ſolitudine deliteſco, à tanto Pontifice repente truncatus, Presbyteri nomen amiſi*, & paulò ante non ſine indignatione narravit, quam malitioſè literas orientaliũ ad ſe ſcriptas ſupprimere Johannes conatus ſit, ne ei redderentur; *Qui* [inquit] *Theophili Epiſcopi mandatum nobis loquebatur*, [Iſidorus ſcil.) *literas ad nos ab eo miſſas noluit reddere, cumque diceremus ſi Legatus es,*

redde

redde legationis Epiſtolas ; ſi Epiſtolas non habes, quomodo legatum Te probabis ? Reſpondit, ſe habere quidem literas ad nos, adjuratum tamen ab Hieroſolymorum Epiſcopo ne nobis eas redderet. En legati conſtantiam! [addimus, en nefandæ invidiæ dolos !] *qui ut pacem faceret, & ſuſpicionem in alteram partem favoris excluderet, æquum ſe utrisq; tribuit.* Quæ verò aliquandiu ſub cineribus latuit livoris ſcintilla, ea in horrendam odii flammam erupit, poſtquam Johannes Epiſcopus Hieroſol. Arianæ factionis ſuſpicionem incurriſſet, àque illius communione meritò abſtinens Hieronymus, errores graviſſimè impugnaſſet; utque de hæreſi ſe excuſet, acerba epiſtolâ [quæ Tom.II. f.162. extat] monuiſſet. Neque defuêre qui oleum igni huic infundentes, variis Epiſcopi injuriis exaſperatum Hieronymi animum, literis inſuper ſuis inſtigarunt; hinc Riparius, illinc Marcella, aliunde Paula, Pammachius, Domnio, Oceanus, compluresque alii, quorum iteratis ſuggeſtionibus : *Purga famam, compeſce hæreſim, ſuccurre fidei ;* locum non abs re dedit Hieronymus, atque Johannem pro merito ſuo tractavit.

Invectiva hæc Petri Bleſenſis extat inter opera ejus Pariſ. 1672. edit. fol. 455.

INVIDIÆ etiam telis apprimè olim patuit Petri Blesensis virtus, adeò ut in invectivâ quâdam adverſus obtrectatorem neceſſe habuerit famam ſuam contra invidi & malevoli cujuſdam Clerici calumnias tutari, hisq; inter isque pſeudo-fratribus habuit velitationes (de quibus alibi diximus) apertiſſimè loquuntur.

alia

alia armis amentatas æmuli ſui repercutere haſtas: Apponam ſagittas acutas contra lingvam doloſam, maledicam, magniloquam, ſcurrilem, diſſolutam: loquar contra ſibilos ſerpentis antiqui, nam in lingua tua loquitur, qui quondam in ſerpente locutus eſt - - Unde me noſti? *Non expectato vulnus ab hoſte tuli.* Porrò licet faciem tuam non viderim, ego Te intus & in cute novi. Exiſtimaſti inique quod eſſem tui ſimilis. Ego quidem in opere meo ſimpliciter ambulabam, tu verò doloſè agebas in lingvà tuâ. Seminabam triticum & tu inimicus homo ſuperſeminabas zizania - Dicis & ſcribis quia me non vidiſti, gaudeo planè quod me non videris. Jam ſpiritum aſpidis in Te ſenſi. Utinam me non videat oculus Baſiliſci! INVIDE & Detractor, DEO odibilis, quid me mordes? Qui enim detrahit, dicit Eccleſiaſtes, ſicut ſerpens, qui mordet in occulto - - ſi ore ad os diſputatio & conflictus eſſet inter nos, patientius ſuſtinerem, facilè eſt tibi impugnare abſentem, teſteque Hieronymo delicata doctrina eſt, pugnam dictare de muro.

Ovid. Epiſt. Heroi.

rint. Verùm eâ lamentatione impedire non potuit, quo minus tandem in alieno ſolo (quod exilium alicubi vocavit) extremum vitæ clauſerit diem. Quantæ inſuper calamitates à ſociorum livore preſſos exercere ſoleant, triſtis etiam atque miſerabilis HIERONYMI SAVONAROLÆ Prædicatoris Florentini diſertiſſimi ac ferventiſſimi (ut poſt vetera illa recentius quoddam Invidiæ exemplum & documentum in medium afferamus) caſus exitusque ſub finem ſeculi decimi quinti clariſſimè docuit. Is licet (Cominæo teſte) *moribus fuerit inculpatus, & docendo multos ad ſanitatem vitaq́ emendationem perduxerit*; livore tamen Clericorum quorundam, ipſiusque Pontificis Alexandri VI. odio ſæviente factum, ut non acutis ſolum linguarum & calamorum ſpiculis acriter petitus, verum graviſſimis tandem vexatus tormentis, deniqúe ſuſpenſus, & in publico foro poſt necem fuerit combuſtus. Ac licet diverſa à ſcriptoribus diverſis de triſti hoc igne lata ſint judicia, pauci tamen eunt inficias, inſignem Savonarolæ virtutem; obfirmatæ parrheſiæ ſociatam, gravique livoris turbine infeſtatam, flammæ huic atroci fomitem ſubminiſtraſſe. *Ita enim* (Jovio perhibente) *multitudinis Florentinæ animos virtutis opinione occupaverat, ut illum rerum omnium quæ imminebant verum Vatem di-*

Idem Epiſtol. 160.

Comin. l. V. de Bello Neapol.

Jovius in Hiſt. Leonis X. Pont.

vinumque depravatis moribus emendandis cenſorem cœlo miſſum crediderint. Quid quod Pierius eum nuncupaverit magnæ apud literatos etiam authoritatis virum, chriſtianæ diſciplinæ concionatorem egregium, doctrinâ præditum admirabili; alius Virum perſpicacis admodum ingenii, ſolertiæ perraræ, tam in omnis generis philoſophia, quam in ſacrarum literarum ſtudio exercitatum ſalutaverit. Hinc magis magisque exarſit livoris nefarii ignis, tantamque Hieronymi virtutem atrati quidam fratres ægrè ferentes, è medio tollere laborarunt. Non quievit equidem prius vel extincta fuit ſævientis invidiæ flāma, quam Hieronymus medio foro eſſet exuſtus, atque in profluentem Arnum projecti cineres, ne religioſè à quibusdam ſervati colerentur. *Etenim* [ſi Cominæo fides] *populus incitatus ab adverſariis, facto concurſu & connivente novo Magiſtratu, Hieronymum & cum eo duos præterea comprehenderunt, graviſſimisque ſubjecerunt tormentis, Pontifex etiam miſſo legato permiſerat illis ut de cauſâ cognoſcerent, quo facto tandem crematus eſt cum ſociis.* Videtis [dico rurſus cum Magno Chryſoſtomo] quantis malis miniſtra fuerit invidia, qualiterque inſatiabilem diaboli mentem impleverit, & ei tantam appoſuerit menſam, quantam is cernere concupivit.

J. V. Pierius de infel. liter. lib. II. p. 152.

Anton. Sen. in Biblioth. Ordin. Præd.

Comin. l. c.

Chryſoſt. Homil. 53. ad pop. Ant.

VI. Idem ſcabioſus Livoris genius, ad alienum ſplendorem præſtinguendum factus, refulgente bonarum artium & literarũ luce ita in orbe literato regnavit, ut plurimos illuſtres, de literaria re optimè meritos, reconditæque doctrinæ laude egregiè micantes Viros acriter impetere, imò pudendis artibus & criminationibus prorſus extinguere allaborarit. Quot præſtantes doctrinâ homines exorto literario Sole graviſſimas paſſi ſunt eclipſes, invidis quibusdam & maledicis ſive Theologaſtris ſive philoſophaſtris opacitatem ſuam interponentibus? Ipſe FRANCISCUS PETRARCHA rariſſimum ævi ſui lumen livore urgente graviter eſt exagitatus, eò quod Poeſim calleret. Ita nimirum in vitâ refertur, primo operum ejus volumini præfixa: *Fuit illa tempeſtate nomen poeticum ita inviſum, ut qui ea ſtudia ſequeretur, magum, ſortilegum, & hæreticum eſſe dicerent. Erat tunc hæreticæ pravitatis inquiſitor quidam Marcus Picenus, de Solipodio oriundus, frater rudis, & omnium bonarum literarum omninò expers, qui temerario auſu in nonnullos injicere manus tentavit, & ni proviſum fuiſſet, maxima hinc oriri videbantur ſcandala. Sed cognita illuſtriorum hominum ſcientia, & fratrum avaritia, Solipodius tanquam ſtolidus, & bonarum*

Vid. vitã Petrarchæ, conſcriptã ab Hieron. Squarciafico.

narum diſciplinarum ignarus exploſus eſt, non tamen ſine labore ſe purgavit PETRARCHA. Nec minus *Jo. Antonium Campanum*, Poetam & Oratorem ſuâ ætate ſummum ac famigeratiſſimum (qui oratione de inventoribus ſcientiarum ad tres horas habitâ totam Perufinam Urbem in tantum ſtuporem rapuerat, ut longo tempore nihil aliud quam de Campani eruditione ſit locuta) ſociorum invidia tantoperè exercuit, ut ad extremam deſperationem adductus eò ſæpè incaluerit, ut cum Turcis vivere potius quam chriſtianis ejusmodi lividis converſari optarit. Similes ferè atri livoris inſultus expertus eſt (Jo. Picus Mirandulanus ſummum illud ingenii doctrinæque ævo ſuo miraculum) eò quod ſupra ætatem, & ſupra quoſçunq; alios reconditæ eruditionis, etiam Theologicæ laude micaret, & aliorum officeret luminibus. Non quidem palam eum [ait vitæ ſcriptor] vitilitigatores, & libero examine aggredi audebant, ſed ſtrophis potius & cuniculis ſuggillare, clanculariisq; ſuffodere telis peſtifera corrupti INVIDIA [quæ ſemper velut ignis altâ petit] conabantur. Multi qui vel ambitione, vel avaritiâ literario negotio diu incubuerant, indecorum ſibi fore autumabant, ſi juvenis ille aggeſtis atavorum opibus multaque doctrina velut fertilis ager luxurians, in primâ Orbis urbe de naturalibus divi-

Vid. vitam Campani à Michaele Ferno conſcript.

Conf. vitam Mirandulæ opp. ejus præfix.

divinisque rebus, deque multis per plura ſecula noſtris hominibus non acceſſis, periclitari doctrinam & ingenium non vereretur. Et cum doctrinam variis machinis adhibitis ſubrui non poſſe animadverterent, tormenta calumniæ in medium attulerunt, tredecim ex nongentis quæſtiones rectæ fidei ſuſpectas reprehendentes. Et quamvis graviter h. m. laceſſitus Mirandulanus, apologiam ediderit, miris elegantiis, multaque rerum ſcitu dignarum cognitione refertam; nihilominus tamen infinitis fœdatus fuit criminationibus, imò magis magisque procedente livoris acritudine, ſolum tandem vertere & apud Gallos Allobrogasque liberius cœlum captare eſt adactus. Teſtem laudamus Jo. CAPNIONEM REUCHLINUM, in primo de arte Cabaliſtica libro de Pico ita ſcribentem: *Novi ipſum olim domo exulantem apud Gallos & Allobrogas, pulſumque patria, & fugatum acerrimè ab INVIDIS quâdam deteſtabili perſecutione, propter eximia philoſophica ſtudia ſua, & nobile ingenium. Eſt adeò genus hominum* (ait Terentius) *qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt, nec tamen ſunt, ex corvo forte nati, quæ avis usque ad Coronei annos, (ut eſt in fabulis) veſtita prius albis plumis, poſterius nigris,*

Reuchlinus lib. I. de arte Cabaliſt.

 colorem

colorem indumenti eis prabet, candidi & atri, unde fratres atrati *dicuntur, quippe volucris ea ob impiam delationem ſemper odioſa Phœbo. Hi tunc fuerunt maſtiges, hi canes tam generoſi &c.* Senſit equidem malo ſuo morſus ejusmodi caninos ipſe Reuchlinus, (primus hebraicæ linguæ apud Germanos profeſſor,) ab iisdem fratribus atratis, duce quodam Jacobo de Hogſtraten iniuriis continuis divexatus, probrisque innumeris laceſſitus illorum, qui [dicente Eleutherio Bizeno] barbarie, ignorantia, & INVIDIA ſtimulantibus, multiplicatis intra & extra Germaniam calumniis, & ſcriptis Reuchlini, non ſecus ac perditiſſimi ſycophantæ omni fœdâ nota inuſtis, miſerrimè hominem afflixerunt, donec Cæſare, & variis Magnatibus excitatis tantum lumen literarum extinctione eſt prohibitum. Ægrè nimirum tulerant æmuli, limisque oculis aſpexerant reconditarum literarum ſcientiam, quâ Reuchlinus erat præditus, & frequens quod habebat auditorium gravi livoris incendio addiderat oleum, ſiquidem [ut ipſe in quâdam ad Bilibaldum Pirkamerum epiſtolâ eſt conteſtatus,] Ingolſtadii quotidiè plus quam trecentis diſcipulis hebraicæ græcæque linguæ præcepta tradiderit, atque matutinis quidem horis R. Moſen Kimchium, veſpertinis verò Ariſtophanis Plutum ſingula-

Longo carmine id ipſum Eleutherus Bizenus deſcripſit, cui tit. Triumphus Capnionis.

ri dexteritate explicarit. Hinc illæ atratorum fratrum lacrymæ, & pluſquam vatiniana in Reuchlinum odia! hinc peſtilentiſſima de illo extinguendo opprimendoque conſilia! Oppreſſus equidem fuiſſet ab invidis ſycophantis Reuchlinus, niſi fatali quâdam converſione adverſariorum tyrannis labefactata, furoresque illorum per bonos & doctos viros fortiter repreſſi fuiſſent. Nec levioribus poſtea aculeis petitus à lividis fuit JOANNES LUDOVICUS VIVES, Philippi Secûndi Hiſpan. Regis Præceptor, [Vir doctrinâ & ingenio maximo, nec minus egregiis in publicam rem meritis conſpicuus;] præſertim cum ad Auguſtini opus de Civitate DEI illuſtrandum ſeſe accinxiſſet, atque veterum interpretum ineptias & ignorantias detexiſſet, denique ſe ERASMI amicum profeſſus ibi fuiſſet, laudibus ejus prolixè decantatis. Is nimirum eâ tempeſtate erat DESID. ERASMUS, in quem potiſſimum nulla non livoris jacula, odii ſpicula invidiæq; ſagittæ ex hoſtium[auctoritati ſuæ & famæ metuentium, indeq; ſtudia literarum reſurgentia opprimere omni conatu laborantiũ] animis veluti arcubus ſunt evibratæ. Ita cum Stunicæ, Lei, Sutores, Bucentæ, Standicii, Dorpii aliiq; calumniis celebres, in aulis, in concionibus, in collegiis, in gynecæis urgente livore oppugnaverant, ut concidiſſet millies, ni gorgone ſua, h. e. doctrinâ eloquentiâque inſigni

Conferi præf. operi Aug. de C. D. à I. L. Vive præfixam.

armatus, hoſtium agmina fortiter repuliſſet, imitatus ſcilicet inſignem illum artium & literarum amœniorum reſtauratorem LAURENTIUM VALLAM, cujus doctrinæ virtutique cum pariter infeſta eſſet fratrum atratorum invidia, graviſſimisque contumeliis in nomen ejus ac famam fuiſſet graſſata; ipſe tanquam ad diſputandum provocatus, quæcunque in ſe carpi damnarique acceperat, publico programmate propoſuit contra quosvis defendenda. Sed cum adverſarii ejus (qui de honore ſuo conſervando apprimè erant ſolliciti) haud obſcura ignavi timoris indicia præ ſe tuliſſent, authoritate regiâ publicum illud certamen fuit inhibitum, idque ab ipſomet Vallâ ſignificatum ſtudioſis confluentibus hoc diſticho:

Vid. Boxhornii Hiſtor. univerſ. p. 955.

Rex pacis, miſerans ſternendas Marte phalanges
Victoris cupidum continuit gladium.

Et cum hoc probro magis magisque turbati efferatique Vallo-maſtiges, nihil intermiſiſſent eorum, quibus fieret, ut vel ad perpetuum carcerem ille damnaretur, vel capitis ſupplicio libertatem dicendi expiaret, præſentiſſimum ille famæ pariter ac vitæ diſcrimen incurrit, donec ſingulari ingenii ſui felicitate promtitudineque, & multo amicorum [adverſus injurias inſidiasq; omnes illum maſculè defendentium] labore ſtudioque id ipſum evaſit.

VII.

VII. Haud ineptè quidam è ſapientioribus, Literatum invidum SERPENTI comparavit, ſiquidē is cum mortalium optimis atq; clariſſimis ſerpentis inſtar internecinas exerceat ſimultates, diroque ac exitiali veneno ſuo nullas non præclaras meliorum actiones & cedro digna monumenta contaminare conetur, perditam omninò cupiens inſignium laborum memoriam, imò tantoperè túrgens pudendæ loliginis ſucco, ut extremum Virorum de publica & literaria re meritiſſimorum ſemper ſpiret atque meditetur exitium, utq; gloriolam ſibi aucupetur, alios omnes velit inglorios. Prius quam JOHANNES HUSSUS Synodi Conſtantienſis decreto non turpis ſolum hæreſeos ſtigmate eſſet notandus, verum graviſſimo etiam ignis ſupplicio adjudicandus, formidabiles per quietem vidit SERPENTES, qui magno numero illi apparuerunt, capita in caudis habentes. O memorabile livoris ſerpentini hieroglyphicum! quod doctiſſimus Alciatus hujusmodi carmine eſt complexus:

Conf. epiſt. Huſſi xxxIII. quæ extat Tom. I. opp. fol. 68. b.

Sqvallida VIPEREAS manducans femina carnes,
Cuiq; dolent oculi, quæq; ſuum cor edit,
Quam macies, & pallor habent, ſpinoſaq; geſtat
Tela manu. Talis pingitur INVIDIA.

Alicatus Emblem. LXXIX.

Atque ut SERPENTINÆ livoris literarii ARTES eò magis innoteſcant, ut caveantur, apprimè notandum, eruditis atræ illius loliginis ſucco tinctis ſolenne eſſe, ut miris vocibus præſentes commendent, abſentes verò VENENATA detractione jugulent, inque ipſos cives ſuos, & quod turpius eſt, familiares, quos pares habere nollent, exitiali ſcelere graſſentur. Quippe cum quis dignitate præſtat, inde caliginem ſibi offundi putant, & quantum alicujus ſplendor augetur, de ſuâ credunt exiſtimatione diminutum. Semper iſtiusmodi ſerpentum lateri lethalis hæret nocendi cupiditas, ſocios illi adſciſcunt ſibi, & adminiſtros, qui nequitiæ glutino ſolidantur, non maledictis abſtinent & conviciis, nulla etiam iis eſt in optimos & doctiſſimos reverentia, quin potius petulantia adeò abominabilis, ut cuncta hominum doctrinâ virtuteque præſtantium opera cupiant perdita, eque medio ſublata. Cujus quidem INVIDIÆ exempla multivaria ſunt in aprico. Ipſum divinum [ut vocant] Platonem aliquando in Democrito humani quidpiam paſſum, æmulationeq; tantoperè accenſum fuiſſe, ut omnes philoſophi iſtius libros [qui erant ſine numero] comburendos ſtatuerit, apud Laërtium Ariſtoxemus perhibuit. Et quod deſignaverat Plato, poſtea Alexandri ope exequutus eſt Ariſtoteles, quaſi parum eſſet Alexandro ſe Aſiæ dominatorem efficere, niſi

Conf. Benedictum Menzinum Flor. de liter. hom. inv. cap. 5. p. 23.

etiam

etiã Ariſtoteli jus daret in omnes philoſophos, quo ſolus inter cæteros emineret. En memorabile SERPENTINI livoris extremæque malevolentiæ veſtigium! Utinam in Lyceo ſolùm, non etiam alibi ille ingenii diabolici character olim fuiſſet obſervatus! Sabinianum equidem tanta in Gregorium Magnum deceſſorem ſuum INVIDIA exarſiſſe memoravit Platina, ut parum abfuerit, quin omnes ejus libri juſſu lividi ſucceſſoris fuiſſent combuſti, atque ſublati è medio. Periiſſent hoc modo Gregorii omnia, nî veloci fato extincto Sabiniano nefarii illi conatus [multis ſtupentibus] *in fumum* abiiſſent. Sic ægrè etiam ab interitu vindicata ſunt doctiſſimi Ebræorum Magiſtri *Moſis Maimonidis opera cum tantæ nominis celebritati INVIDENTES* (verba Edvardi * Pocockii adſcribo) *nihil non, & contra IPSUM, & IPSIUS SCRIPTA molirentur, à quo-* *Platina in Sabiniano.*

* *Pocockius in præf Portæ Moſ. præfixâ * 3. conf. Gregorii Abulfaraii Hiſtor. Dynaſtiar. Arab. & lat. ab eod. Pocock. ed. p.298. ubi legitur, opus inſigne Maimonidis, cui ipſe titulum indiderit* Delalah i. e. Indicis ſeu Directorii, *ab invidis quibusdam Ddelalah* [h. e. Errorem] *appellatum fuiſſe.*

à quorum (tanquam religionis Mohametica, quam aliquando ſimulaverat deſertorem accuſantium) calumniis unà Alkadi Alfahel Abdirrhahimi fidi amici ope & gratia eſt liberatus. Quid, quod conſimili in libros innocentes invidià, inter ipſos SINENSES olim nonnulli extremæ ambitionis homines ita flagrarint, ut conatu nefario omnia philoſophorum ſuorum monumenta igni addicere non dubitarint, faces quidem præferente ipſo Imperatore Sinico Chingo ſeu Xio, (quo ſcil. priorum Impp. omnium deleretur memoria, ipſeque apud poſteros famam ſolus obtineret,) ignique oleum addente philoſopho quodam livido, LISUO, qui oratione peculiari in congreſſu regio habità, præter Imperatorem omnes Regni proceres (Martinio memorante) non dubitavit hunc compellare in modum: *Olim cum in plures diviſa Dominos eſſent Regna, non abnuerim neceſſarium fuiſſe Literarum ſtudium, ut quæ ad cujuscunque Regni gubernationem pertinerent è libris promerentur. Nunc eviluit hæc ratio, cum ſub unius Imperio totus quieſcit Orbis, omnes unius nutum intuentur, unus ordo, una lex ſervanda, cui rei quid plura ſcire ſit opus, ego quidem neſcio, at obeſſe potius, hoc ſcio,*

Mart. Martini Hiſt. Sin. lib. VI. p. 210.

ſcio. Quid enim? Otioſis litigioſisq; literatoribus Regnum cur oppleamus? Quo impenſius Imperatori vigilandum, NE QUIS LIBROS HABEAT, domi vel ſuæ, vel alienæ, neve abſcondat, ſed quamprimum addicat FLAMMIS, etiam ſub mortis pœna denunciandum, ſalvis tamen illis, qui de agricultura, medicina & divinatione agunt. Tanta ſerpentinam hanc, & non niſi à livore dictatam Liſui orationem excepit librorum Sinicorum ſtrages, ut omnia ferè Sinarum doctiorum perierint opera, ſiquidem eam præfecti in conquirendis concremandisque libris diligentiam adhibuêre, ut ſtudiorum omnimoda everſio, totaleque exitium fuiſſet ſubſecutum, ni ſingulari laudabilique feminæ cujusdam operâ libri quidam philoſophici ſervati fuiſſent. Nimirum Confutii ac Mentii ſcripta anus quædam paginis diviſis ad domus parietes agglutinavit, feliciterque ab interitu vindicavit. Nihil magis ſanè duobus iſtis egregiis moralis philoſophiæ Doctoribus Sinicis (pariter ut illuſtribus quibusdam ſcriptoribus Europæis) profuit quam manus carnificis, & hoſtilis rogus, nec ſupereſſent, niſi periiſſent, cum immortali laude de INVIDIA, livore, malevolentia & ſcelere triumphantes.

Martin. l. d. p. 210. 211. conf. comment. noſtrum de Re liter. Sin. Sect. III p. 42.

IIX. Non-

IIX. Nondum ſatis excuſſum peſtiferi Serpentinique Livoris Literarii ſeminarium, neque exhauſtus puteus atræ illius loliginis ſucco repletus: Ea ſemper illos humanâ quidem facie, aſt diabolico animo præditos SERPENTES cura verſat atque cogitatio, quâ ratione venenum ſuum credulis aliorum auribus inſtillare, omnemque obloquendi, doctorumque hominum conatibus obſtrependi anſam arripere poſſint. Vipereus nimirum Invidiæ fœtus eſt atrociſſima quælibet CALUMNIA, quam inferre optimis quibusdam literati lividi non dubitant, nihil intereſſe exiſtimantes, ſive multum à vero, ſive parum recedant, dum̃odo infrunitæ ſuæ nequitiæ libido expleri poſſit. *Quinimò* (ut ſcitè non minus quam verè nuper ſcripſit Benedictus Menzinus,) *uni aut alteri nocere parum putat invidus,* (literatus) *parata habet in omnes infeſtiſſima tela. Et cum non ratione, ſed mentis feratur impetu, de latibulo prodit cruenta beſtia, quæ rabidâ fame correpta, obvia quælibet petit admorſu. Invidia enim ut ait verè Baſilius ille Magnus, cum illi qui eam poſſidet primum ſit, & familiare malum, nihilominus omnia foris perſcrutatur, inquirit, ut nunquam non ſuppetat, quod illam veluti tortor inteſtinus excruciet, cumq; ex*

Menzin⁹ l. d. cap. 3. p. 15.

vero

vero criminari non poſſit, in OFFICINA MENDACII omnes percurrit artes, ut falſa pro veris obtrudat. Nec ulla tam nobilis actio, tamque præclara & inculpata vitæ conſvetudo, quam cœca illa malitia, & fœda calumnia & livens invidia, diro ac furioli pectoris ſui veneno non conſpergat tingatque, eò potiſſimum laborans, ut Viri profundioris doctrinæ elogio conſpicui, temeratæ fidei, fœdæque hæreſeos abominabili ſtigmate ubique notentur, omniumque exponantur odio & execrationi. Cujus inſaniæ cum ſeculis ſuperioribus innumera extiterint documenta, haud abs re illam doctiſſimus, & arte non minus quam virtute præſtantiſſimus Vir, Jo. Lud. Vives tantoperè eſt deteſtatus, ut palmariam corruptarum diſciplinarum culpam iſti nequitiæ duxerit impingendam: *Non ſatis* ait *fuit illis* (lividis ſcil. & temerariis hæreticofabris) *literas ignoraſſe, & ab earum cognitione pro virili parte ſua arcuiſſe alios, etiam infamarunt teterrimi criminis, ne quis vellet propius accedere, metu contagii. Ajunt linguas errorum eſſe velut quoddam ſeminarium - - Ceu verò in ſermone ſita ſit hæreſis, & non in intelligentia: an ideò erit fons culpandus ſi liquidior fluat & purior? Deinde cur potius vera & exacta latinitas*

Vives lib. II. de cauſ. corrupt. art. f. 363. opp.

tinitas hæreſes adferet quam corrupta & neglecta? quaſi non omnes penè hæreſes è pravo ſanctarum literarum intellectu naſcantur, quod neceſſe eſt iis contingere, qui lingvas eas ignorant, quibus Scripturæ ſunt proditæ. Mirum ni Baſilius, & Gregorius Nazianzenus, & Chryſoſtomus, quando Ario eloquentiores fuerunt, tanto hæreticiores exiſtimentur: tum Hieronymus hæreticus ſit, qui latinos, græcos, hebræos, chaldæos ſcriptores plures evolvit, accuratius excusſit, quam eorum qui poſt eum quiſquam: nempe homo ſumma induſtria præditus, indefatigabili ſtudio, & longa vita uſus. Vigilantius verò, Jovinianus, Ruffinus catholici, qui minus græcè ac latinè, quam ille noverant, & quos Hieronymus velut lingvarum imperitos inſectatur, tanquam errores ex ignorantia hauſerint, & revera ita erat. Nam ut de aliis taceam, Vigilantius ſi ſciviſſet, qui vocarentur hebraicè FRATRES, & vim illarum vocum noviſſet Primogenitus, & Antequam, *non tala adverſus puritatem ſacræ Virginis deblaterâſſet.* Sed hæc, ejusdemque farinæ alia ſurdis ſemper excepêre auribus illi, qui furiali livoris œſtro perciti o-

ptimos

ptimos doctiſſimosque omnes perditos cupivere, aut infami ſaltim hæreſeos ſtigmate notatos, artium inſuper lingvarumque damnarunt ſtudia, *quoniam ſcil.* ut præclarè idem Vives ait, *TANTUM BONUM ALIIS INVIDERUNT. Profectò oportet eos eſſe praviſſimos, ac impios, qui quod IPSI SINT CÆCI, nec alios communi hâc luce frui patiantur. Enimverò non tam ego de illis malè ſentio, quamlibet ſint imperiti, & ex iis nonnulli ſtupidi, ut credam hæc ipſos non aſſequi. Sed hoc eorum animos urit acriter, quod vident adventu lingvarum non parum dignitati & gloriæ eorum detrahi, qui tam neceſſaria eruditionis parte carent. Ideò lingvas rem inviſam ſibi conantur cum hereſibus conjungere, re omnibus meritiſſimò inviſa, quum natura & re ſint disjunctiſſimæ, quod vel ipſi non ignorant pueri.* Et quamvis aliorum haudquaquam eò usque proceſſerit furor, ut doctrinâ literisque illuſtres homines hæreticorum albo duxerint inferendos, probris tamen inceſſere aliis, lutoque ſuo obvios quosque conſpergere non dubitarunt. Quippe artifex (*ut bellè ante laudatus Menzinus*) liventi oculo alium ſpectat artificem; imò Oratores damnant non-Orato-

Vives l. c. pag. 364.

Menzin. Florent. l. c. c. 7. pag. 1.

ratores; poetas improbant non- poetæ, aut ſi quid utraque in facultate valent, cnm egregiis certè hominibus nequaquam conferendi, quibus ut in honore ſint, natura dedit ut excellant. Cujus quidem rei exemplum adſcribere non verebor. Noſtra vidit ætas Oratorem adeò egregium, atque omnibus eloquentiæ viribus ita inſtructum, ut in ipſo Romanum Hortenſium prudentes viri agnoverint & admirati ſint. Et quamvis nullus faciei decor, nulla oris elegantia viro ineſſet, ut qui colore plumbeo, ſtrabis oculis, diſtortis, divaricatisque cruribus; illi tamen tanta in dicendo majeſtas, hypocriſis tanta, ut quo ipſe vellet, omnium animos facilè impelleret. Nihilominus diobolarii Oratores tanti viri culpabant eloquentiam, nare ſubſannantes, inflatis buccis explodentes: atque ex eorum numero impudentiſſimum quendam agnovi, qui uno & altero egregii viri audito verbo protinus veluti furore correptus, de celeberrimo conventu abiens, qua data porta erumpebat. INVIDUM ne dixeris, an imperitum? Eidem enim arti

addi-

addictus, alterum dicentem ferre non poterat, aut ſaltem ea de cauſa patientem aurem commodare, ut ex alterius auditione & ipſe in dicendo proficeret. Nunquid enim torqueri debemus, aut cepto itinere deſiſtere, cum potiorem viderimus aliquem, & felicius eò perveniſſe, quo & nos omni ſtudio contendimus? Longè præſtabilius eſſet ea nos aſſequi poſſe confidere, quæ tot ante nos Viri videantur aſſecuti. Sed & proximè nos antegreſſum ſeculum conſimilia vidit livoris exempla: MARCUM ANTONIUM MURETUM ipſa ſibi Galliam INVIDISSE, miſiſſeque in exilium Samarthanus prodidit, quo etiam memorante GUILELMUS BUDÆUS plures tum in Italia, tum Germania habuit æmulos, qui pulcherrimam ejus DE ASSE operam ſibi præreptam contenderunt, ipſo ERASMO faces calumniæ admovente, QUI CUM (ut notanter ait Sammarthanus) OCCULTE Budæo principem in literis locum INVIDERET, cuniculis oppugnare non deſinebat, donec pervicerit veritas, nec ſe opprimi paſſa ſit mendacio. Simile prorſus eodem Scriptore perhibente fuit CHRISTOPHORO LONGOLIO fatum, quem ut ut Tullianæ eloquentiæ ſtudioſiorem, Itali (nullum urgente livore in hoc

Scævola Samarth. in elogiis illuſtr. Gallor. p. 3. 5. & 65.

laudis genere ſupparem ferre valentes) ut in ſententiis exilem, & in verbis minimè luculentum prorſus ſint aſpernati. Neque à ſævo hoc invidiæ joco PHILIPPUM COMINÆUM vindicare potuerunt illuſtria in Gallicam rem merita, cum ab occulta malevolorum conſpiratione apud Regem in levitatis & perfidiæ crimen adductus, duram & iniquam teterrimi carceris calamitatem aliaque ſuis virtutibus indigna ſubiiſſet, nec ullus ſui purgandi relictus eſſet locus, patronis adverſariorum potentiâ deterritis, donec ſuam ipſe cauſam in Senatu ageret, omnibusque Patrum conſcriptorum ſuffragiis honorificè tandem abſolveretur. Noſtro etiam ævo nobilis ille Anglicani Regni Cancellarius Franciscus Baco Verulamius, invidiâ procurante à negotiis civilibus & vita activâ retractus, vel potius ab officio ſuo remotus, illuſtre literati hominis, à ſociorum livore vexati dedit documentum.

Sammarth. l. c. pag. 6.

Conf vit. Verulamii, opp. ejus præfix.

IX. Non autē honori ſolum, dignitati famæque clarorum virorum, verum etiam VITÆ ipſi invidos quoſdam literatos inſidiatos fuiſſe, tragicus Poëtæ illius exitus docuit, quem cœca olim Aridæi Macedonis & Cratevæ Theſſali malitia miſerrimè canum miniſterio interemit, ſicuti avorum noſtrorum memoriâ Theophilus Demetrii Chalcondilæ filius, ingenio pariter ac eruditione præſtantiſſimus juvenis, AB INVIDIS (Pierio teſte) miſerè eſt interfectus.

Carolus

Carolum quoque Molinæum, doctiſſimum ſuo ævo ICtum Pariſienſem per invidorum inſidias duram carceris moleſtiam perpeſſum fuiſſe, Sammarthanus prodidit. Et teſte Johanne Imperiali celebris ille Venetorum clarorum encomiaſtes Baptiſta Egnatius, educto ſenili gladiolo in Franciſcum Robortellum ÆMULUM SUUM impetum facere non dubitavit. Johannes Müllerus Regiomontanus, poſt Ptolemæum, omnium qui artes mathematicas tractant doctiſſimus, à Sixto IV. evocatus ut Calendarii emendationi, quæ jam tum agitabatur operam impenderet, Romæ ſtatim deceſſit, à Georgii Trapezuntii filiis VENENO petitus, ob LIVOREM ſcil. ut notanter ſcribit Thuanus, quod ille parenti ipſorum gloriam in magna Ptolemæi ſyntaxi illuſtrata præripuiſſe videretur. Quo non mortalium [cumprimis literatorum] pectora cogis, ô horribile INVIDIÆ tormentum! Ecquis piorum, Livorem cætera vitiorum monſtra (quæ Orbis Literatus alit) & protervià, & fœcunditate & virulentia ſuperare dubitaret? quis cum inſigni quodam philotheo non exclamaret: Quodnam invidiâ monſtroſius monſtrum aut quod damnoſius damnum? quæ culpabilior culpa, quæ pœnalior pœna? Hæc (addit idem) eſt erroneæ cæcitatis abyſſus, humanæ mentis infernus, contentionis ſtimulus, corruptionis aculeus, qui ſunt invidiæ motus, niſi humanæ (cumprimis literariæ) tran-

Jo. Pier. Val. lib. II. de infel. lit. p. 114.
Samm. l. c. Joh. Imper. Muſ. Hiſtor. p. 61.
Thuanus lib 76. & 90. Hiſt.

quillitatis hoſtes, mundanæ tentationis ſatellites, animæ laborantis hoſtes vigiles, alienæ felicitatis excubiæ. O portentoſa invidia! ecquam humani corporis partem inſidere Te dicam, ut ſciri poſſit, quâ oppugnari, quâ expugnari queas, quá ſectione, quâ potione, quo igne quo ferro poſſis exſcindi? Eone ex inferis emerſiſti, ut quicquid cuipiam benè eſt tuum ſupplicium faceres, quod cuique improſperè accidit, ex eo captares tua veſana & infelicia gaudia, operamque apprimè dares, ne bonorum aut doctrina virtuteque ſingulari conſpicuorum ullus *coram Te conſiſtere poſſit.* Superfluum omninò eſſet, plura ejus rei exempla notare, dareque documenta, quin etiam noxium videri poſſet atque damnoſum, cumulandis iis, quæ impiè aliquando & malignè in eo genere admiſſa ſunt diutius immorari. Ea quæ jamjam recenſuimus exempla ſufficere poſſunt ad perſvadendum, muniri oportere hominis literati [cumprimis DEO ſacrati] pectus adverſus execrandam illam iuvidentiæ peſtem, atque perniciosas adeò principis tenebrarum catapultas, quæ nunquam defuerunt, deeruntve, quamdiu per abſentiam Domini permiſtim cum bonis degent improbi, quod eousque durabit, *donec veniat Dominus, ventilabrum in manu ſua habiturus, ut diſcernat populum ſuum. Interim cum Hieroſolymitis habitat Jebuſæus.*

In

In grege Jacobi animalia alba & nigra. In agro Domini granum cum palea, ut ſcite ait Petr. Bleſenſis.

X. Veruntamen illud peroportunè acci-dit, cunctisque livoris pondere preſſis maximo eſſe poteſt ſolatio, quod ille ut plurimũ CORAM SE IPSO STARE NEQUEAT, ipſe ſibi ſævum ſit & perpetuum tormentũ, nec tamen ita ſe conficiat, ut non ſemper redivivus potensque ad ſeſe identidem excarnificandum compareat; ita proindè vivat LITERATUS INVIDUS, ut nullis vitæ frui poſſit commodis, ita rebus aliorum ſecundis agitetur, quaſi furiarum tædis ardentibus terreatur, ita deſipiat, ut nævos & turpes exprobrationes ſuas non animadvertat; ita ſit excœcatus, ut crimina ab aliis admiſſa aliis adſcribat, ac cæteris nihil, ſibi verò ignoſcat omnia, ita denique ſit comparatus, ut vix conſtet utrum vivis an mortuis ſit accenſendus. *Gregor. Nazianz. Orat. 27.* Quo ipſo ex capite juſtã eſſe invidiam ait Gregorius Nazianzenus, quod in artificem & parentem ſuum ſæviat, eique notabile fiat tormentum, juxta illud à S. Hieron. ex quodam *Hieron. in c. V. ad Gal.* [ut ait] neoterico laudatum:

> *Juſtius invidia nihil eſt, quæ protinus ipſum*
> *Authorem rodit, diſcruciatq; animum.*

Nec malè Horatius:

Invidus alterius rebus marceſſit opimis:
Invidiâ ſicubi non invenêre Tyranni
Tormentum majus - -

Naſo inſuper cum Virgilio livoris imaginem efficturus, mulierem caliginoſo loco obſcuroque & ab omni hominum frequentia remoto ſedentem, ac ſe ipſam flagellis occultis ſemper dilacerantem ſuoque vitio contabeſcentem repræſentavit. Iisdemque ferè coloribus priſcæ Eccleſiæ Doctores infernalem illam furiam depinxere. Audiamus Cyprianum peſſimi hujus ſceleris litanias hunc in modum decantantem: Qualis animæ tinea eſt invidere in altero virtutem ejus aut felicitatem, odiſſe in eo vel merita propria, vel beneficia divina, in malum proprium bona aliena convertere, aliorum gloriam facere ſuam pœnam, & velut quoſdam pectori ſuo admovere carnifices & cogitationibus & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent, qui cordis ſecreta malevolentiæ ungvibus pulſent. Miſerabilior, quam ille cui invides, & non illi ſed Tibi noces, &c. Non cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe jucundus. Suſpiratur ſemper, & gemitur & doletur, dumque ab invidis nunquam livor exponitur,

Cypriano lib. de Zelo.

nitur, diebus ac noctibus ſine intermiſſione pectus obſeſſum dilaniatur. Mala cætera habent terminum, & quidcunque delinquitur, delicti conſummatione finitur. In adultero ceſſat facinus perpetrato ſtupro, in latrone conquieſcit zelus homicidio admiſſo, & prædo capacitatem finit poſſeſſa præda, & falſario modum imponit impleta fallacia. Zelus terminum non habet, permanens jugiter malum, & ſine fine peccatum eſt. - - Vultus minax torvus aſpectus, pallor in facie, in labiis tremor, ſtridor in dentibus, &c. *Baſil. M. homil.* 11.

Nec minus luculenter Baſilius MAGNUS Nihil (ait) mortalium animis invidiæ perturbatione pernicioſius contingit, quæ ante omnia ipſi nocet authori, aliis verò quam minimum. Quemadmodum enim venenum ferrum, ſic invidia hos qui eam poſſident conſumit atque vaſtat. Magis autem, ſicuti viperas dicunt abrupto matris ventre naſci, ſic & invidia concipientem ſe animam, corrodere ſimul ac tabefacere ſolet. Unde colligit Baſilius, quanto horrore homo præſertim Literatus ferri debeat in vitium adeò tetrum ac virulentum,

dum ſciteque Valerianus; *Felicem planè* [ait] *illum judicio, cujus glorioſam vitam torvis oculis alter aſpexit. Nam ſatis bono loco eſt illius cauſa, qui alienâ laborat invidia, quia non livet homo niſi melioribus, nec invidiæ ſubjacet, niſi quem ad celſiora melior vitæ profectus evexerit. Illos verò plusquam miſeros puto, quos lucra alienæ felicitatis exagitant, & iracundia, impia æmulatione concepta, occultis cordis jaculis inquietat. Benè iſtos ſua tela puniunt. Ut videatur mihi ipſa invidia aliquid habere diſcretionis, cum authoris ſui cor repercutit, & malè conſcium pectus cruento ſemper livore conſumit.* Notanter etiam Hieronymus, illum Eccleſiaſt. locum: *Stultus complicat manus ſuas, & comedit carnes ſuas*; invidorum ſuppliciis voluntariis applicans, *Qui alienæ* (inquit) *felicitati invidet, & quaſi ſpiritu furoris raptatur, & invidiam in ſinu ſuo receperit, nutrieritq́; eam in pectore ſuo, ille comedit animam ſuam & carnes ſuas. Quanto enim eum cui invidet feliciorem videt, tanto ipſe amplius contabeſcit & deperit, & paulatim zelo ac livore deſtillat.* Abominabili ſanè, nec unquam auditæ

Valerianus hom. 13.

Eccleſ. IV. ℣. 5.

S. Hieron. ibid.

ditæ ſubjaceret infirmitati is, qui viſo ſodali ſano atque robuſto, ipſe propterea macer fieret, & nihilominus, ut canit Poëta:

Invidus alterius macreſcit rebus opimis.

Hujusque farinæ hominem literatum culpâ livoreque ſuo longè miſerrimum, Pet. Bleſenſis hunc in modum reprehendit: *Qui adverſus innocentiam tuam erigebat tormenta invidiæ, ſuum gerebat in mente tortorem. Nam juxta verbum ethici, juſtius invidia nihil eſt, quæ protinus ipſum authorem torquet, decrucians animam, nonne tormenta ſunt, ex bonis aliorum marceſcere, ægreſcere, deperire?* Eandemque invidi doctoris ſtultitiam inſinuans Bellovacenſis; *O inſania* [ait] *& ſtultitia! invidia de alieno vulnere, ſuum vult ſanare vulnus, ſanitatem quærit in aliena infirmitate, bonum in alieno malo, quod idem eſt ac ſi quæreret ignem in aquâ, & aquam in igne, in ſpinis uvas, in tribulis ficus.* Ipſeq; D. Aurelius Auguſtin. invidum quendam fratrẽ efficaci ſermone ſuo curaturus, *tormentum* ajebat *ſine refrigerio, laborẽ ſine reſpiratione, pœnam ſine intermiſſione, famem ſine ſaturitate ſemper habere videris. O invide vermis, mortifere, qui in hedera Jonæ quotidie*

Pet. Bleſ. epiſt. 80.

Bellovac. ſpec. mor. lib. III. p. 4. diſt. I.

Auguſt. Serm. 18. ad fratres,

tidie naſceris. O igneus ſerpens, quo populus Iſrael pungitur! Quantumvis igitur vitia omnia ſectatorum ſuorum ſint carnifices, nulla tamen noxa ita reum cruciat, uti livor invidum; *Torquens ſcil.* [dicente Chryſologo] *ejus animum, diſcrucians mentem. Hunc qui receperit, ſua ſuſtinet ſine fine ſupplicia, quia ſemper in ſe domeſticum diligit habere tortorem. Quis ibi malorum finis, ubi alterius bonum pœna eſt, ubi cruciatus eſt aliena felicitas.* Neque verò aliunde dolor ille provenit, quam ex corrupto de bonis noſtratibus judicio, ea enim ſi invidus minoris faceret, & pro menſura tantum perfectionis, quâ reverà prædita ſunt æſtimaret, labe iſta neutiquam pollueretur, adeoque Literatus ſcientiæ noſtratis tenebricoſitate perſpectâ, alteri ob eam neutiquam eſſet invidus, etiamſi Gregorius Nazianzenus *doctrinam rem omnium invidioſiſſimam* nuncupare non dubitaverit. *Chryſol. Serm. 172.* *Gregor. Nazian. Orat. xx.*

XI. Aſt miſeros iſtos ſuæ nequitiæ ſuiſque pœnis atq; ſuppliciis relinquentes, mala porrò damnaq; graviſſima ad animum nobis revocabimus, quæ nullo non tempore etiam Literatos ſociorum invidiâ exagitatos preſſoſque exercuerunt, atque turbarunt tantoperè, ut [juxta laudatum Salomonis judicium] *coram invidiâ conſiſtere nequiverint.* Utut enim optimis Viris bona atque commoda ſingularia invito livoris ipſiusmet miniſterio tribuantur, venena-

taque

taque invidorum ſpicula in egregiæ virtutis trophæa ſæpiſſimè convertantur; non leves tamen moleſtiæ imò horrendæ tempeſtates iis omni ævo fuerunt ſubeundæ, quos invidorum malitia omni conatu opprimere atque è medio tollere laboravit. Livor (præclarè dicente Zenone) *ipſa Naturæ jura coufundit, ſive leges ejus* (Chryſoſtomo interprete) *à ſuis compagibus motas revellit, mortique valvas adaperit.* Quid mirum itaque, quod tantæ calamitates hactenus omnib⁹ iis quos aliena infeſtavit invidia, fuerint devorandæ? Si invidus contra ipſos fratres, ſive ſanguine junctiſſimos armare ſe ſatagit (quod cumprimis exemplo Caini, Eſavi, fratrumque Joſephi patuit,) quomodo mitius aget cum aliis, ad nullam equidem charitatis ſive honeſtatis reſpiciet legem, dummodo ſuam explere poſſit malignitatem. Ingenioſè nonnulli obſervant, quod eo præcipuè tempore Joſephi fratres in necem eius conſpirarint, quo ipſe cibum iiſdem attuliſſet. *Cum vidiſſent illum* (ait Chryſoſt.) *procul venientem ipſisq; cibum afferentem, inter ſe dicebant: Venite interficiamus eum &c. Ut fratrem non verearis, neque naturam agnoſcas, certè menſam ipſam conveniebat revereri, ipſumque miniſterii officium, quandoquidem aliturus Te veniebat.* Tantum itaque abeſt ut ſuis lividus [etiam literatus] parcat bene-

Zeno Serm. de livore & invid.
Chryſoſt. hom. 7. in Ep. ad Rom.

facto-

factoribus,ut potius extremũ iisdem exitiũ machinetur, ad veterũ ſc. phariſæorũ exemplum, qui eo ipſo tempore de interficiendo Chriſto inter ſe conſultarunt, quo ipſe claudum quendam ſano greſſui reſtituit, cum potius ardenter eum rogare debuiſſent, ut ſe erga illos beneficum exhibere pergeret atque continuaret. *Euntes autem phariſæi* (inquit Evangeliſta) *concilium faciebant adverſus eum quomodo perderent*. Scitiſne *cauſam*? (quærit Chryſoſtomus,) *multo magis aliena gloria offendit invidos, quam proprium damnum, collata beneficia eos magis irritabant*. Ac licet ſalus publica in privatorum etiam redundet emolumentum, parum tamen de eo procurando atratus frater eſſe videtur ſollicitus, dummodo ſuis indulgere poſſit affectibus, & neminem non de publicâ re præclarè meritum ſupplantare, ut ipſe ſolus ab omnibus in pretio habeatur. SOLI inquam *Literati invidi* eſſe volunt, ceu SOLES, aſt nimioperè utplurimum in SOLITUDINE iſta appetenda errare ſolent. Sicuti Angelus apoſtata Luciferi dignitate ſplendoreque neutiquam contentus, increatum illum Solem h. e. DEUM referre ſtuduit, moxque factus eſt Princeps tenebrarum ex principe lucis; ita qui inſtar Solis in erudito Orbe ſoli ſapientiæ & gloriæ luce ſplendere volunt, plusquam cimmeriis plerun-

Matth. XXII. ℣. 14.
Chryſoſt. hom. 22. in Joh.

runque involvuntur tenebris, inſtar LUNÆ magis magisq; decreſcentes,& inſtar cœcorum omni luce æternum deſtituendi. Dum omnium ſapientiſſimi haberi voluerunt, evadunt ſtolidiſſimi, ut *ſtulti* [dicente Eccleſiaſte] *ambulantes in tenebris.* Labor ſtultorum ut Syracides ait,affliget eos, labor ſcil. quo rixas contentionesque quotidianas generant, alienam famam ſemper lacerant, non tamen apertè ſed occulte cœcisque viis, & improbiſſimis quibus plurimum poſſunt artibus, nimirum ut ſtulti ambulantes in tenebris, lucisque ſalutiferæ uſurâ carentes. Hoc ipſo [inquam] morbo laborantes literati quidā, feliciſſimos aliorum ſucceſſ⁹ virtuti ſingulari reſpondentes,limis intuētur oculis,atq; Viros de publica re præclarè meritos immani invidiâ de felicitatis ſede deturbare, nullisque non afficere ſolent contumeliis. Cum poſt graviſſimos pro patria labores exantlatos, nobiliſſimasque victorias reportatas,livoris nefarii telis petitus eſſet Scipio Africanus, ingratis concivibus haud immeritò illud crimen hunc in modum exprobravit: *Cum totam Africam veſtræ ſubjecerim poteſtati, nihil ex ea quod meum diceretur, niſi cognomen retuli. Non igitur me Punicæ, nec fratrem meum Aſiaticæ gazæ avarum reddiderunt, ſed uterq; INVIDIA magis, quam pecunia locupletior.* Ita Scipio; quem haud malè Li-

Valer. M. lib. III. c 7.

ſè Literatus de publica re optimè meritus, aſt alieno livore infeſtatus, hunc in modum imitabitur: *Cum arduos maximè pro publicæ & literariæ rei emolumento labores exantlaverim, nihil ex iis quod meum diceretur, niſi nomen famamq; (ſeu fumum potius) retuli, INVIDIA magis quam honore & pecunia locupletior.* Quem ipſum invidiæ ſtimulum & aculeos ævo ſuo ſentiens D. Hieronymus haſtam propè abjiciebat, ægreque adducebatur ut ſcriberet amplius, animi ſui ſenſum, cur tam diu laborare detrectaſſet aperiens hunc in modum: Accedunt ad hoc INVIDORUM ſtudia, qui omne quod ſcribimus, reprehendendum putant, & interdum contra ſe, conſcientia repugnante, publicè lacerant, quod occultè legunt: in tantum, ut clamare compellar & dicere: Domine libera animam meam à labiis iniquis & à lingva doloſa. Tertius annus eſt, quod ſemper ſcribitis, atque reſcribitis Eſdræ librum & Heſter vobis de Hebræo transferam: quaſi non habeatis Græca & latina volumina, aut quicquid illud eſt, quod à nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendum ſit: fruſtra

Hieron. præf. in Esdram ad Domnion.

NB.

autem (ut ait quidam) niti, neque aliud fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Itaque obſecro vos, mi Domnion, & Rogatiane chariſſimi, ut privata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec faſtidioſis cibos ingeratis, vitetisque eorum ſupercilium, qui judicare tantum de aliis, & ipſi facere nihil noverunt. Ita notanter Hieronymus, qui tamen ſub ejusdem epiſtolæ finem animum adverſus objectas ab invidia moles rurſus erexit obfirmavitque, ſic ſcribens: Itaque licet hydra ſibilet, victorque Sinon incendia jactet, nunquam meum (juvante Chriſto) ſilebit loquium, etiam præciſa lingva balbutiet, legant qui volunt, qui nolunt abjiciant, eventilentq; apices, literas calumnientur, magis veſtra charitate provocabor ad ſtudium, quam illorum detractione & odio deterrebor. Aſt cum minutiores timidioresq; literatorum quorundam animi malignitate adverſantium preſſi facilè concidant, hinc ſæpè accidit, ut ſcriptores idonei à labore ſcribendi, & communis boni ſtudio avertantur. Sunt porrò qui Invidiæ virus occulti odii loligine mixtum, ſingulari vafricie obtegere laborent, admiſcentes nimirum aliquam aſperæ cenſu-

cenſuræ laudationem, amicitiam ſimulantes dum necant, latus enſe aperientes dum oſculantur, perniciem procurantes, dum benevolentiæ præ ſe ferunt ſpeciem, blandi trucidatores! quos ævo ſuo jam novit atque haud abs re atro carbone notavit Petrus Bleſenſis hunc ſcribens in modum: Si opuſcula mea in manu Æ- MULI quandoque ſiniſtro devolvantur eventu, bona (inquit) hæc eſſent, ſi authoritates quas ipſe adaptat ſederent competentius, aut materiæ reſponderent: Sic in ſcriptis veterum plerumque deſcribitur invidia, & venenoſa malitia detractorum: Julium Fortunatum fateor Virum fortem, qualiter tamen judicium repetundarum evaſerit, miror. Publius Antonius elegantiſſimè poſtularet, niſi quod prævaricatus eſt in cauſa Lucilii. Ecce quomodo invidia mel intoxicat, & dum aliena virtute torquetur, bonum quod apud ſe non invenit, malitioſè depravat. Opinionis enim alienæ diſpendium ſuæ famæ reputat lucrum, totumque ſibi detrahi credit, quod ad titulos vicinæ bonitatis accedit. Tantùm verò abeſt ut ea mellis admiſtio atræ illius loliginis turpiſque livoris ſit expurgatio, ut potius aggeſtio ſit & cu-

Pet. Bleſ. Epiſt. 91.

mulatio odii, proprio ut plurimum gladio ſeſe jugulant aſtuti illi laudatores, nec prius muſtea convicia in alios [urgente livore] jacere deſiſtunt, quam univerſo Orbi demonſtrent ſe non candidos eſſe & veraces, ſed mendaces, non eleganter doctos, ſed malè coctos, non juſtos cenſores, ſed omnium reprehenſores.

XII. Abominabilis itaque INVIDIÆ malignitas potiſſimum cognoſcitur ex eo, quod graviſſimam inter LITERATOS homines ODIA concitare ſoleat, vel potius illa ſenſim [ut nonnemo monuit] ex invidia configurentur. ODIA inquam non levia aut vulgaria, ſed vehementiſſima, implacabilia, & quæ ſæpè parum ab ipsâ mentis alienatione diſtare videantur. Conſultum ſiquidem eſt Satanæ, ita depravari, tantoperéque mutuis inter ſe odiis exerceri doctiſſimos mortalium, ut ſimiles evadant navi, aſſiduis jactatæ fluctibus, lupis immaniter inſanientibus, polypo piſci propria ſubinde membra corrodenti, imo ita tandem dementententur, tamque veſani reddantur, ut contra inſenſata ipſi pariter inſenſati iraſcantur, nec ſolum occultas & latentes, verum publicas etiam, pertinaces, omniumque conſpectui expoſitas foveant ſimultates, imò triſti ſuo doceant exemplo, literatorum mutua odia internecinasque hoſtilitates ſæpè graviſſimis anſam dare calamitatibus, nec non pro ſeminario atq; radice infinitarum miſeriarum eſ-

ſe

ſe habendas. Nonne experientia magiſtrâ hactenus abunde didicimus, literatorum plurimos vix ſine odio ferre vel leviter à ſe diſſentientes, & ſi quis ea quæ ipſi vel ore vel ſcriptis prodidêre, non ad crepitum digiti tanquam prætoria quædam edicta amplectatur, eum odiſſe jubeant, atque promiſcuæ etiam plebis in caput innocentis internecinum odium acuant. Neque verò nobis nunc ſermo de odio eſt quod ſecta in ſectam exercet, & quod in eluceſcentem veritatem ſemper fuit paratum, ſed quod LIVORE [imò ipſo dæmone urgente] inter fideĩ ac profeſſionis unius ejuſdemque viget ſocios, anſamq; malis innumeris ſubminiſtrat. Narrat Herodotus Pſyllis populis aquas exſiccatas fuiſſe flante auſtro, illi ergò indignati, contra hunc ventum publico concilio coacto quandam ſuſcepêre expeditionem, ſed cum exercitus eorum ad campos quoſdam arenis refertos veniſſet, in quibus ventus ille arenas quaſi undas convolvendo vim ſuam valdè exerere potuerat, mox illum miſerè obrutum atque ſuffocatum fuiſſe; Ita ſanè eruditorum plurimi internecino odio, ac continuo vindictæ appetitu, graviſſimas ſibimet ipſis miſerias & fulminantes concitant calamitates, ut proin rectè Menander odio flagrantem hominem (præſertim doctum) SUI IPSIUS graviſſimum hoſtem nuncupaverit; aliorum verò, à quibus nullo unquam verbo læſus fuerit aut facto, carnificem

Herodot. lib. IV.

nificem truculentum, ſiquidem alienis malis atræ illius loliginis ſucco tincti plerumque intendant. Quemadmodum enim vultures pratis relictis amœnis, ad tabida loca feruntur, muſcæ deſertis membris ſanis convolant ad ulcera, ſues luto exultant, ſcarabæi ſtercore nutriuntur, noctuæ deniqué ſectantur tenebras, ſic & odibiles illi odioſique in rimandis aliorum defectibus unicè deſudant, luto quosvis conſpergunt obvios, ac ſi domi ſcholas ſuas perdiderint, alibi novas quærunt per quæſitas aliorum criminationes, occultè frequenter nocentes lædentesq; imò ſollicitè curantes, ut inter atrocis impoſturæ & audacis impudentiæ parietes furtim elabantur. Cum enim bonæ deſunt artes, tunc neceſſe eſt ad dolos verti & fallacias, ut odio interno æſtuantes literati externa tamen ſpecie benevolentiam ſimulare conitantur, ſuamque indignationem in latebris cordis ſervent occluſam, donec eandem aliquando furiali quopiam affectu manifeſtare poſſint.

Prov. X. verſ. 10. *RIXAS ſcil.* (dicente Regum ſapientiſſimo) *ſuſcitantes, ex quibus facilè cædes ſequantur*, ſaltem acerbæ adeò ſimultates foveantur inimicitiæq; ut vix ullus amplius locus chriſtianæ ſuperſit reconciliationi. Unico id ipſum eoq; illuſtri exemplo comprobabim⁹, nempe Claudii S. qui in Dan. Heinſium ex eo tempore pluſquã vatiniano flagravit odio, quo ipſi non per omnia fuit adſtipulatus, tantumque abfuit, ut poſt admiſ-

miſſum crimen aliquâ ductus ſit pœnitentiâ,ut ſæpè etiam admonitus, quam prius admiſerat odii peſtem graviore culpa cumularit. Et cum poſt multos annos fatigatus videri poſſet exercendo injuſto hoc odio, adeoque vel ſponte ab eo deſiſtere debuiſſet,ab ipſis Academiæ Curatorib⁹ ut deſineret,vix tandem fuit permotus. Poſtea verò novo majoriq; in Heinſium odio & invidia incitatus, quod prior criminatio fidem non inveniſſet, odiique ſui cauſam nec dum quibus volebat probaſſet, neutiquam ad erroris ſui cognitionem per Theologos adduci potuit, qui ipſum cum Heinſio reconciliare ſtatuerant, nec effecêre illi aliud,quam ut multò reddiderint ferociorem, adeò ut fide digniſſimi viri affirmarint, mortem ei obtigiſſe dignā vita quam egerit turbulentiſſimam, pleniſſimamque odii & indignationis. Tantum ſc. abeſt ut circa vitæ finem diu inveterata odia ocyus poſſint eradicari, ut potius majores tunc conſequantur vires, & non niſi cum ipſa animâ ſoleant exhalari. Diſcant hinc mortalium doctiſſimi citò ea quibus aliquandiu flagravêre deponere odia, ne & ipſis exitus adeò turbulentus, odiique & obtrectationis plenus obtingat. Et quomodo proximum quis ſalvâ odiſſe poſſet conſcientia, quem DEUS ad beatitudinem ordinavit,gratiæque ſuæ & donorum copioſiori ſcatebrrâ recreavit? Si aliquid ipſi inſit mali, commiſeratione longè dignior erit quam

Vid. Author. Animadverſ. in quadam capp. I. & 2. Specim. Sal. ed. Haga 1657.

Auguſt. l. 1. de ſerm. Domini in monte, c. 34. Boet. de Conſol. Philoſ. l. 4. pr. 6. Proſp. Sent. 1.

odio, *ægrotus enim eſt*, (ut ait Auguſtinus) *parvulus vel phreneticus. Quis niſi ſtultiſſimus* (ſcribit Boetius) *Bonos oderit? malos verò odiſſe ratione caret. Nam ſicut corporum languor, ita vitioſitas eſt quaſi morbus animorum, cum ægros corpore, minimè dignos odio, ſed potius miſeratione judicemus; multò magis non inſequendi, ſed miſerandi ſunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.* Illud quoque D. Proſperi cogitandum: *Nemo non prius in ſe quam in alium peccat, imò gravius ſe lædit quam alium*, nimirum ſi invidiæ locum det odio ſemper ſociatæ.

XIII. Quantumvis verò chriſtiana Religio omnem INVIDIÆ odii & æmulationis ignoret mordacitatem, triſtia tamen illa, quæ quarto & quinto commentationis hujus numero exhibuimus commemoravimusq; exempla abundè docent, non paucos ex ipſo Virorum eccleſiaſticorum ordine, diro ac furiali livoris abripi impetu, EOSq; etiam infelici illo glaucomate faſcinari, qui proprio humilitatis, modeſtiæ & charitatis exemplo prælucere deberent omnibus, cavereque ſollicitè, ne dæmonis aſtutiâ ipſi agantur in tranſverſum, atque livore nefario occupentur perdanturq; penitus. Quo altiori theatro virtus ſuum decus

in

in Eccleſia Chriſtiana explicavit, eò ſublimius quoqueipſa INVIDIA conſcendit, peſtiferaque adeò inter ipſos DEI Legatos odiorum ac ſimultatum ſparſit ſemina, quæ nulla deinceps arte induſtriâque extirpari potuêre. Hinc Doctor mellifluus, quoſdam Clericos livore corruptos graphicè delineaturus; *Illi* (inquit) *qui regere gregem debuerunt per viam ſalutis, facti ſunt laqueus & ruina in præcipitium damnationis, ex ipſis FLAMMA INVIDIÆ erupit, ſicut in Job legitur: Ignis de cœlo cecidit, & tactas oves pueroſq; conſumſit.* Cujus farinæ homines eccleſiaſticos ſuo etiã ævo probe novit ſanctiſſimus Ephræm Syrus, ſuiſque illos depinxit coloribus ad hunc modum: SPECIE QUIDEM & apparentia Mundo renunciavimus, reverâ autem quæ Mundi ſunt curamus, nec habemus, quo nos excuſemus. Habitu monachi ſumus, ſed moribus crudeles quidem & inhumani, habitu humiles, & moribus peſtiferi ac ſcelerati, habitu religioſi, & moribus exitioſi, habitu amici, & moribus inimici, habitu gratioſi, moribus odioſi, habitu exercitatores ſeduli, moribus ignavi athletæ -- habitu mites, moribus arrogantes, HABITU AB INVIDIA ALIENI, MORIBUS INVIDI & HOMICIDIq;, &c. *Et unde quæſo accidit nos tales eſſe, niſi inde, quod mutuam inter*

Bernard. hom. de duobus diſcip. eunt. in Emaus.

Ephram. Syrus To. I. opp. fol. 97.

NB.

nos dilectionem perfectam non habeamus? niſi quia vera in nobis humilitas non eſt, niſi quod præ oculis Timorem Domini non conſtituamus? quodque ſalutaria DEI præcepta deſpiciamus, ac pro noſtro ea arbitrio detorqueamus, & pro nugis exiſtimemus. Raphanum adeò vitibus inimicum eſſe conſtat, ut ſi in vicinia earum feratur, procul diffugiant atque diſpareant; Spini & ſali aviculæ ſunt cæterum commemorabiles, & in poſterum longiſſimè proſpicientes, ſed quæ tam acerbis etiam poſt mortem inter ſe flagrant odiis, ut ſi quis earum ſanguinem in eodem vaſe permiſceat, coire aut congelaſcere nequeat, haud diſſimile quidpiam in fratribus Eteocle & Polynice viſum bello Thebano fuit, qui cum vivi diſtractis fuiſſent animis, regnumq; diviſuri, mutuis ſeſe vulneribus confeciſſent, unus rogus ne cadavera quidem ipſorum pati conjuncta potuit: Annon pariter diſpares & remotiſſimâ intercapedine disjuncti Clericorum quorundam ſint animi, viderint alii. Experientia magiſtrâ hactenus abundè didicimus, peſtilens invidiæ virus in diverſas transfuſum Eccleſias, & miſera livoris mancipia eos ſæpè effectos fuiſſe, qui præ cæteris iſto carere vitio, cunctisq; rectè vivendi & loquendi rationem præſcribere debuiſſent. Quot modis obſecro eccleſiaſticorum malevolentia mutua huc

usq;

usq; ſe exeruit, quantam donorum & chariſmatum varietas paſſim concitavit & quam turpem pudendamq; æmulationem! *Quæ nobis arma non intentavit* (ſcitè modo laudatus ait Eccleſiæ Edeſſenæ Diaconus, Ephræmus,) *inimicus, quibusq; fraudibus & dolis nos vincere & occupare non eſt conatus? Heu mihi quis impendentia nobis mala non deploret? Cum enim angelicum feramus habitum, unà cum diabolo militiam gerimus, habitus quidem eſt angelicus, at vita mundana. Nunquid inter angelos in cælis contentiones vigent & ÆMULATIONES, ſicut nunc inter Monachos* (Eccleſiaſticos) *videmus? Radices quippe inter eos egit æmulatio & INVIDIA atq; obtrectatio - - Propterea RIXÆ atque diſſenſiones ſunt inter illos. Heu mihi quis non ſuſpiret, quis non lugeat? quo pacto angelicum hunc ordinem confudimus!* Corpora cœleſtia alia aliis inferiora minorique lumine à DEO donata ſibi mutuo neutiquam invident; non Luna Soli, nec Terra quamvis infima & pedibus calcetur, Cœli convexis; non Terræ Oceanus; aſt per Clericorum cœtus, arctiſſimaque ſpiritualis vinculi neceſſitudine junctiſſimos animos mira ſævitia hoc monſtrum graſſatur, & alienum bonum

Ephræm Syr. Tom. I. opp. fol. 97.

ſuum

ſuum facit INVIDENDO peccatum. Nihil hîc intereſt, verumne ſit illud an apparens, æque hoc ac illud plurimos ad invidiam concitat, & quod nuſquam occurrit, multoties vident lippientes oculi, licet id ipſum ſinceritati hominum DEO ſacratorum (qui gloriam SS. Numinis rebus omnibus anteponere deberent) apprimè adverſetur, imò ſummam illi inferat injuriam, & litem quaſi intendat, ac ſi minus prudenter dona ſua diſpenſaret, denique maximè impediat, quo minus in ſua conditione quis acquieſcat, quæque habet dona iis haud frui videatur. Quodſi inſuper mala, dolores ac cruciatus commemorare velimus, quibus omni ævo Viri in eccleſiâ chriſtianâ etiam primarii urgente aliorum [atque ipſorummet fidei ac profeſſionis ſuæ ſociorum] livore ſunt affecti, ampliſſimus nobis differendi campus pateret. Satis equidem conſtat integras Eccleſias turbone iſto ſæviente fuiſſe ſubverſas, optimos & digniſſimos Antiſtites miſerè vexatos, & à ſedibus ſuis deturbatos, auream concordiæ eccleſiaſticæ catenam diffractam, denique ſummis & fulgentiſſimis Doctoribus plusquam diabolicas inſidias ſtructas, mortemque interdum ſive violentam, ſive prræmaturam fuiſſe acceleratam. Non eſt quod aliquis exiſtimet (*optimè ait Cyprianus*) malum iſtud unâ ſpecie contineri, aut brevi-

Cypriano l. de Zelo n. 13.

bus

bus terminis, & anguſto fine concludi. Late patet multiplex & fœcunda pernicies. Radix eſt malorum omnium, fons cladium, ſeminarium delictorum, materia culparum. Inde odium ſurgit, animoſitas inde procedit. Avaritiam inflammat, dum quis ſuo non poteſt eſſe contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem excitat, dum cernit quis alium in honoribus auctiorem. Zelo hoc excœcante ſenſus noſtros, atque in ditionem ſuam mentis arcana redigente, DEI timor ſpernitur, magiſterium Chriſti negligitur, judicii dies non providetur. Inflat ſuperbia, exacerbat ſævitia, perfidia prævaricatur, impatientia concutit, furit diſcordia, ira ferveſcit, nec ſe jam poteſt cohibere vel regere, qui factus eſt poteſtatis alienæ. Hinc dominicæ pacis vinculum rumpitur, hinc charitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, unitas ſcinditur, ad hæreſes atque ſchiſmata proſilitur, dum obtrectatur Sacerdotibus, dum Epiſcopis invidetur, dum quis aut queritur non ſe potius ordinatum, AUT DEDIGNATUR ALTERUM FERRE PRÆPOSITUM.

Confer Baſil. Seleuc. orat. 42. ſub. fin. & P. Bleſenſ. epiſt. 87. Carbonen lib. de amore fraterno, c. 4.

NB.

tum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo ſuperbus, de æmulatione perverſus, animoſitate & livore, non hominis ſed honoris inimicus. Eadem mala quæ invidiam [cumprimis Clericorum ſive eccleſiaſticorum] catervatim ſtipant altius expendens Gregorius Nyſſenus, haud immeritò pſeudofratrem atro livoris colore tinctum longè deteriorem eo qui apertè odit, pronunciavit: Nemo arbitretur (*ait*) me iræ injucunditatem, quæ ex odio deſignatur, graviſſimam & atrociſſimam putare, videtur enim mihi INVIDIÆ atque ſimulationis (*præſertim inter eccleſiaſticas perſonas ſuccreſcentis*) vitium memorato morbo multò gravius eſſe; quantò occultum malum etiam aperto atrocius eſt. Etenim ex canibus eos magis cavemus, quorum neque latratus iram præſignificat, neque ex adverſo incurſus eſt: Sed miti pariter ac manſveto habitu non prævidentes, neque circumſpicientes nos obſervant. Tale eſt invidiæ atque ſimulationis vitium, in iis quibus intrinſecus quidem in profundo cordis odium veluti ignis quidam latenter fumigat, externus verò vultus,

Gregor. Nyſſ. orat. 7. in beatitud.

ad

ad amicitiæ ſimulationem effingitur.
Quemadmodum autem ignis ſi ſub paleis occultatus ſit, initio quidem proxima quæque cremando corrumpit, flamma verò palam non editur, ſed fumus quidem gravis & acris odoris, intrinſecus violenter coarctatus evolvitur: quod ſi aliquem flatum permeantem nactus fuerit, tunc in claram pariter & apertam flammam excitatur. Itidem invidia quoque, cor quidem veluti palearum quendam acervum condenſatum ignis in modum peredit & abſumit: ac morbum quidem præ pudore occultat, non tamen penitus in perpetuum abſcondi poteſt, ſed veluti fumus quidam gravis & acerbus, acerbitas invidiæ in iis, quæ circa habitum accidunt, apparet. Sed & alium æque notabilem Nyſſenus adjecit malorum ab Invidiâ profluentium ſyllabum, ut ſcil. oſtendat quam turpe ſit, quamque homine [præſertim DEO ſacrato] indignum tantam virulentiam etiam pietate prætentâ velle obductam. Præclarè admodum pientiſſimus ille Syrus Ephræm; *Grave* (inquit) *& peſtiferum eſt INVIDIÆ & æmulationis venenum, unde detractiones ac odia pullulant. Procul igitur ab hoc* Ephr. Syrus Tom. I. opp. fol. 37.

hoc teterrimo vitio fugite, qui vos cives Sanctorum & DOMESTICOS DEI (ΟΙΚΟΝΟΜΟΥΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ) *profitemini, procul à vobis omnem Invidiam ac æmulationem depellite, ne ſimul cum diabolo damnemini.* Nec minus religioſè Baſilius Magnus; *Fugiamus ergò* ait *FRATRES intolerabile malum, ſerpentis id eſt præceptum, diaboli inventum, inimici ſatio, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, regni cælorum privatio.*

Baſil.M. in homil. de invidia.

XIV. Abhorreat igitur juxta ſaluberrima tantorum Doctorum monita quilibet pietatis eruditionisque ſolidioris cultor ab iſto ingenii diabolici veſtigio, ſique ad veram ſempiternamque aſpirare velit felicitatem, omnem Invidiæ atque æmulationis mordacitatem ignoret. Quis obſecro, ſive Literatorum ſive etiam Eccleſiaſticorum, probè perſpectis triſtibus invidorum caſibus atque ruinis, locum facilè livori concedat pudendæque æmulationi? Equidem ſi conſideret non tam donorum menſuram apud DEUM valere, quam fidelem eorundem uſum & applicationem, inſuperque expendat, quam parca manu aliis ſua DEUS diſpenſarit, cunctaque ex gratia non autem ex merito ſit elargitus, ipſe obligatus nemini, ſideri-

deniq́ue ſedulo penſitet mala è putidiſſimo Invidiæ livorisq; maximè pernicioſi fonte promanantia, omni ſtudio vitii illi⁹ abominabilis malignitatem evitabit, eamque chriſtianæ ſinceritati [quâ gloria DEI rebus omnibus anteponenda] prorſus repugnare exiſtimabit, ſiquidem impediat, quo minus quis in ſua conditione acquieſcat, pacemq́ue & optatam animi obtinere queat tranquillitatem. Ut enim invidia pacem, ſic pax omnem tollit atque eradicat æmulationem; *tantoq́; magis* [dicente Gregorio] *proximum quis diligit, quanto minus ex profectu illius ſua damna pertimeſcit.* Sincera igitur dilectio proximi non ſolum omnem è nobis invidentiã expellet, verum etiam gratiam majorem atq; benevolentiam conciliabit. Adverſus invidiam (ſcribit Iſidorus) charitas præparetur, innuens, illi qui monſtrum hoc ab animo ſuo eliminare velit, non opus eſſe ferro, nec ut lorica accingatur, vel galeâ caput ſuum contegat, ſed ſolum ut cor ejus ſincera ardeat charitate, cujus praxin egregiè commendaturus D. Chryſoſtomus, hiſce notatu digniſſimis uſus eſt verbis: *Non es dicendo* [ſcribendo, agendo] *laudem aſſecutus, dum tamen alteri gratularis, majorem es laudem adeptus quam ille; ſi enim CHARITAS eſt res magna & caput omnium, tu eam, quæ ex ipſa paratur accepiſti coronam; ille eam quæ acquiritur ex arte*

Greg. M. lib. VII. mor. c. 31.

Iſidorus II. Synon. c. 8.

Chryſoſt. homil. xi. ad Coloſſ.

dicendi, tu eam quæ acquiritur ex vehementi amore. Ille oſtendit vim verborum, tu per facta dejeciſti INVIDIAM, & conculcaſti livorem, quamobrem multò magis quam ille fueris coronatus; certamen tuum eſt præclarius, non ſolum conculcaſti invidiam, ſed etiam maj⁹ aliquid feciſti, ille unā ſolum habet coronam, tu verò duas, & duas illas unà ſplendidiores. Quænam ſunt hæ? unam ſuſcepiſti adverſus invidiam; altera eſt quâ fuiſti redimitus ex charitate, non enim collætari ſolùm eſt indicium quod ſis mundus ab invidia, ſed etiam quod habeas charitatem quæ radices egerit. Nec minus præclarè alibi idem Chryſoſtomus; Etiamſi (ait) nihil aliud egeris, lætatus ſis autem ob ea, quæ facta ſunt, ſic quoque non parum fuiſti ſocius, attuliſti enim charitatem, quæ eſt ſumma bonorum omnium. Nam qui flent, videntur eſſe luctus participes, & iis qui lugent multum gratificantur, & doloris multum adimunt, multò magis etiam qui lætantur majorem afferunt voluptatem. Aliud inſuper remedium literato DEOque ſacrato homini adverſus exitioſam invidiæ peſtem ſit in promptu, *cordis nimirum animiq; à temporalibus ad bona æterna frequens aſſiduaq; ſublevatio*; quando enim piè eruditi caduca ævi præſentis bona eo loco habuerint,

quo

quo merentur haberi, vix unquam gliſcens livoris ſcintilla flam̄am apud eos concipiet, nec facilè iidem erga fluxorum donorū bonorumque poſſeſſores flagrabunt odio. Sola cupiditas rerum temporalium immodica pleroſque exſtimulat ad invidendum alienæ proſperitati, *cum* dicente Gregorio, *difficile admodum ſit ut quis hoc alteri non invideat, quod adipiſci ipſe exoptat, quia quicquid temporaliter percipitur, tantò fit minus ſingulis, quantò dividitur in multis, & idcirco deſiderantis mentem livor excruciat, quia hoc, quod appetit, aut funditus alter accipiens adimit, aut à quantitate reſtringit. Qui ergò LIVORIS PESTE plenè carere deſiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non anguſtat, quæ eſt omnibus una, & ſingulis tota*; DIMINUTIO LIVORIS (ita diſcurſum hunc notanter laudatus Doctor concludit) ET PLENA MORS EJUS, EST PERFECTUS AMOR ÆTERNITATIS. Sed & ante Gregorium, Magnus Baſilius egregiè obſervavit, nihil tantum valere ad præſentis vitæ & vanitatis contemptum, livoriſque oppreſſionem, quā jugem æternitatis beatæ contemplationem; *Quomodo morbum hunc* (ita in pecul. de invid. hom. quærit laudatus Pater) *aut ab initio non perpetiemur, aut ipſi ſubje-*

Greg. M. lib. V. Mor. c. 31.

Baſil. M. homil. de Invidiâ.

cti effugerimus? ſi primum quidem nihil magnum, nihil excellens rerum humanarum eſſe judicaverimus, non opulentiam, non gloriam marceſcentem, non corporis bonam habitudinem, non enim in bonis prætereuntibus felicitatem ſtatuimus; ſed ad ÆTERNORUM ac verorum bonorum participationem vocati ſumus. Et alius ex Bernardi ſchola piè literatus, ſcil. Gverricus Abbas ſapientiſſimè pronunciavit: *Invidiæ peſte neminem unquam laboraſſe, niſi eum qui terrena appetierit, atq; cœleſtia prorſus neglexerit.* Ad bona igitur æterna ô eruditi cordis noſtri oculos erigamus oportet; ſi venenatos livoris evitare velimus morſus; terrena contemnamus, ſi æternam invidorum evitare velimus confuſionem. Quantum æterna cognoſcimus (dico cum Richardo Victorino) tantum tranſitoria deſpiciemus, & damnabimus, hæc eſt enim illa pretioſa margarita, quam qui invenerit, quæ prius amarat libenter derelinquit. Meritò Auguſtinus inter præcipuas beatorum felicitates recenſuit, quod in civitate illa cœleſti NULLUS INVIDIÆ FUTURUS SIT LOCUS, neque inferior ſuperioris ampliorem gloriam ægrè ſit laturus, quin potius pacatiſſimo concordiæ vinculo omnes beati æternum invicem ſint conjungendi & copulandi.

Gverric. hom. in die purif.

Rich. à S. Victore, p. II. in Cantic. c. 9.

COM-

COMMENTATIONIS QUARTÆ PARS POSTERIOR,

QUA

PRUDENTIÆ CHRISTIANÆ CIRCA DECLINANDAM ET SUSTINENDAM INVIDIAM ADHIBENDÆ RATIO EXPONITUR.

XV.

QUandoquidem liberati à duro livoris jugo literati ut plurimum ab ALIENA INVIDIA infeſtentur, atq; truculentis acutisque ejus telis lædantur, imò ſæpè extinguantur penitus, hinc de ſalubri quodam antidoto illis in tempore eſt cogitandum, quo peſtiferos Serpentis iſtius morſus eludere poſſint. Nimirum PRUDENTIA Sanctorum ac DEO ſacratorum à FELICIBUS LITERATIS excolenda eſt, ſi horrendos livoris inſultus ſuperare, ac de tota maglignantium phalange feliciter triumphare velint. Prudentiam ipſis commendamus tum Chriſtianam, quæ piorum eſt propria, ad vitam eorum ſpiritualem contra multiplices dæmonum & lividorum fraudes tutandam; tum in ſpecie eccleſiaſticam (quæ chriſtianæ ramus eſt) circa declinandam pa-

riter ac ſuſtinendam invidiam pſeudo-fratrum adhibendam & uſurpandam. Magna PRUDENTIA *eſt* (ait ſapiens) *vel aliquo detrimento inſigni declinare ſemper* INVIDIAM. Atque ut elegantiſſimæ illius Virtutis faciem tanto fructuoſius contemplemur, excutienda nobis poſtliminio ipſa livoris mordaciſſimæque æmulationis ſunt ſeminaria, ut cauſis mali adeò pernicioſi probè perſpectis & exploratis, tantò rectius ſalutiferæ PRUDENTIÆ remedia applicare, horrendasq; Invidiæ tempeſtates ſive DECLINARE maturius, ſive SUSTINERE patientius diſcamus.

PRINCIPIO ægrè admodum INVIDI ferunt, limisque oculis aſpiciunt INGENII Virtutisq; alienæ excellentiam & magnitudinē; *Quæ enim omnes res* præclaras (ſcitè ait Greg. Nyſſenus) *intuetur invidia, etiam noſtrum* (literatorum ſcil. & eccleſiaſticorum.) *bonum acerbo oculo eſt contuita, ac quæ per Orbem Terrarum obambulat, etiam per nos ambulavit. At quænam MORBI CAUSA eſt? Quod frater nimirum vel propinquus & neceſſarius in Animi tranquillitate vivit - - Quod ELOQUENTIA ornatus, quod propter prudentiam verbis ejus auctoritas ineſt.* Talis (ait porrò) erat Cain, qui idcircò quod Abel probaretur, atque placeret,

Gregor. Nyſſ. in Orat. de morte Mel.

Idem Orat. VII. de beatit.

in rabiem ac furorem verſus eſt; INVIDIA quidem intrinſecus ad cædem hortabatur. Nec malè propterea Chryſoſtomus fuco comparavit Invidum, qui alienos perdat labores; *Et ipſe quidem* (pergit) *nunquam ſtudet ſurgere, flet autem quando viderit alium ſurrexiſſe, & omnia facit ut ipſum dejiciat. Hanc ergò affectionem cuinam comparaveris? perinde mihi eſſe videtur, ut ſi quis piger aſinus, & carnium pondere gravatus, cum equo volucri conjunctus nec ipſe velit ſurgere, & carnium pondere ipſum detrahere conetur. Nam iſte quoq́; quemadmodum à profundo hoc ſomnio liberetur neq́; cogitat, neq́; ſtudet, nihil autem non facit, ut eum qui evolet in cælum ſupplantet & dejiciat, ut qui ſit perfectus æmulator diaboli; Etenim ille cum videret hominem in Paradiſo, non ipſe ſtuduit mutari, ſed illum expellere è Paradiſo, & rurſum in cælo ſedentem hominem conſpicatus, eodem illo livore intervertere, & ferventiorem ſibi flammam excitare perrexit. Sic enim fit ſemper, ut cui invidetur, SI MODO VIGILET;* (alias ſi ſapiat) *illuſtrior odio reddatur.* Notanter Chryſoſtomus dixit; SI

Chryſoſt. Homil. 31. in 1. Epiſt. ad Corinth.

MODO VIGILET; hoc eſt debitam juſtamq; adhibeat Prudentiam, magnas ſcilicet laudes plauſusq; inanes omni declinans ingenio, bonaq; mentis non prorſ9 quidem abſcondens, ſed nec ambitiosè jactans aut venditans, minimeque cæteris eâ parte ſe præferens, ſiquidem nihil magis favorem & amicitiam concilîet atque tueatur quam æquabilitas, oſtentatio autem ubique ſit invidioſa. Hinc pater ille Terentianus locupletiſſimum moribus filii teſtimonium dare volens; *Nunquam* [dixit] *præponens ſe aliis*, ita ut facilè ſine invidia laudem invenerit, & amicos pares. Non enim eſt par dolor, ac videre ſe ingenio imparem, neque atrocius tormentum, quam ERUDITIONE ſuperari & virtute.

Qui velit ingenio cedere rarus erit.

Et quemadmodum inſtar Solis ſolus eſt, qui alios ingenio citra invidiam ſuperet, ita experientiâ magiſtra probè conſtat, omnes ad opinionem hominum ſeſe oſtentantes, periculoſæ admodum exponi aleæ, atq; perpetuos habere perſecutores eos, qui in conſimili bonorum genere optant eſſe clariſſimi; è contra verò humiles, ſuæque indignitatis conſcios, nec de ſe plusquam par eſt ſentientes, demiſſæque ſtudentes converſationi, & DEI hominumq; gratiam facilius inveniſſe, & atri livoris morſus felicius evitaſſe. Id quod etiam alia ratione modoque obtinebitur, nimirum ſi blandè interdum ceſſerimus ei, quem viciſſe nihil erat

nego.

negotii, honoris verò aut commodi parum; Seceſſum quandoque ad Magni Baſilii exemplum inſtituerimus, *utq;* juxta Græcorum ſententiam *feliciter vivere queam*[9], *aliquandiu latuerim*[9]. Interrogatus Cleobolus quænã præcipuè eſſet cavenda Literato, bellè reſpondit amicorũ quidem INVIDIAM, inimicorum autem INSIDIAS: Quodnam verò ad utrumq; malum evitandum & declinandum livorem aptius atq; convenientius medium, quam fuga ſive abſentia, dans (ſecundum Apoſtoli monitum) locum ut iræ ſic & invidiæ, magnoque periculo eripiens eum, qui inter ſe & invidum fratrem aliquod collocare ſtudet intervallum. Refert Patricius Athenienſes nonnullos, ut viperam illam invidiæ fugerent, ſponte ſua ad tempus elegiſſe exilium, ſapientiſſimèq; judicaſſe, non ſpinam abſentem, ſed præſentem lacerare oculos, *Patricius lib. VI. de Reſpubl.*

Virtutem incolumem odimus
Sublatam ex oculis quærimus INVIDI.

Eaque propter Xantippus re optimè contra Romanos geſta, patriam neutiquam petiit triumphaturus, ſed ut invidiam effugeret, longiorem moram interpoſuit. Alii præſtantiores, chriſtianæque prudentiæ laude conſpicui Viri operam dederunt ſtrenuam, *ne ab omnibus agnoſcantur, neve à ſemetipſis* [quod pluribus accidit] *ignorentur*, quin imò univerſam tam corporis quam animi ſupellectilem excutientes,

planiſſimè aliis perſvadere ſtuduerunt, neutiquam ſeſe ejusmodi ingenii facultatibus eſſe ornatos, quæ æmulationem aliorũ provocare queant, qui pari ſtudio teneantur, quique easdem proſequantur Muſas: Nihil porrò ad oſtentationem, nihil ad arrogantiam & ambitionem facere ſtatuerunt, re & opere ipſo demonſtrantes, bona ſua donaque omnia ſive ingenio, ſive ſtudio aut exercitatione diligentiori, eo duntaxat fine fuiſſe conquiſita, ut aliis idem agentibus præſidio eſſe queant & emolumento. Tantum equidem abeſt ut Literati prudentiores alienis inſultare defectibus, ſuaque ſolum bona prædicare velint, ut potius omnes de ſe ſermones honorificos ducant propulſandos & ſupprimendos, aliorum verò dicta factaque inſigniora miris elogiis efferenda. Cujus rei illuſtria exempla non chriſtianæ ſolum pietatis ſeminaria, verum ipſa etiam gentilitiæ virtutis gymnaſia ſuppeditant; Ceu quum Apelles apud Rhodios Protogenem in modica exiſtimatione haberi animadvertiſſet, ejusque opera non magni æſtimari intellexiſſet, palam profiteri non dubitavit, ſe magna pecuniâ Protogenis opera redempturum, quæ ipſe dein pro ſuis venditaret. Et cum infeliciſſimi ingenii nota ſit aliena detractione gloriam ſibi parare & exiſtimationem; hinc piè literati malè nunquam aut ſiniſtrè, ſed dextrè ſemper & candidè de aliorum donis judicabunt, hoc ipſo atroces

troces invidiæ tempeſtates feliciter declinaturi & optatam animi impetraturi tranquillitatem. Quodſi alios præſtantiores debita laude privari perſpexerint, operam dabunt ſtrenuam, ut eâ pro merito iidem potiantur, illud pro certo habentes, quicquid laudis in alios congeſſerint, id mox eodem numero ad ſeſe rediturum, ipſumque livorem, quod amplius criminetur, haud facilè inventurum, cum efficaciſſimum virtutis, cumprimis PRUDENTIÆ pharmacum non ſecus illi obſiſtat, ac theriacum veneno. Acuat licet invidus lingvæ tela innocentis in famam, ſpumet iras & cædes, mucrones intendat & lanceas, quid in mole illa dejiciet, quam virtutis robur propugnat? Phariſæorum lingvæ continuata induſtria ſpumabant in Chriſtum, populus animabatur invidia, ſed quonam umbone Redemptor mitiſſimus conatus illorum peſſimos retardavit? An fulmen vibravit de cœlo? an pari calumnia inſidiantes repreſſit? minimè omnium, vitam oppoſuit, tot virtutibus radiantem, quot cœlum ſtellis, huic confidens, palam livorem phariſaicum profligavit atque confudit, dicens: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Vix melior vindictæ de invidis ſumendæ ratio, quã virtuoſi decoris ornatus, ſiquidẽ juxta Romani etiam ſapientis effatum, invidi haud gravius quam ſolidæ virtutis exercitio torqueantur. Hinc VITII hujus abominandam fœditatem poſtliminiò illi agno- *Joh. IIX.*

gnoſcant, qui ejus glaucomate miſerè hactenus tuêre occœcati. *Quid enim turpius* (inquit nobilis ille Florentinus) *quam alienâ gloriâ contabeſcere, & ut ægrotis quibusdam uſu venit, proprio morbo innutriri? Invidia enim anxia eſt, ſollicita eſt, inquies eſt, & veluti tabida febre correpta, angitur, cruciatur, & quod alteri prodeſt bonum, illi apprimè nocet. Quod ſi ab invidendo ejusmodi rationibus non deterrentur, hoc unum ſaltem apud illos maximum pondus habere deberet, quod eâ de cauſa viles inhoneſtiq; exiſtimantur. Nam ſi ille nobilior eſt, qui ſui imaginem creatoris magis repræſentat; quomodo, cùm DEUS de immenſa bonorum largitate communicet non viliſſima & abominabilis Invidia eſt, quæ alieno tantùm malo lætatur; tunc ſibi beata & felix, cum quis eorum quos dejectos vellet, aut rerum aut famæ jacturam fecerit? Quomodo inquam ferendi ſunt hi, qui cum viribus ſuis diffidant, aliorum virtuti infenſi ſunt, & ſteriles ipſi alienam liventi oculo ſpectant fœcunditatem? Homines certè nequiſſimi, qui in illud nati videntur, ut moleſti ſint, & pro virili ſua virtutem impediant.*

Menzinus d. l. c. 14.

XVI.

XVI. Sed cum ſurdis plerumque auribus hæc monita excipiant livoris œſtro perciti, atque lippientibus eorum oculis FAMÆ etiam gloriæque, Virtutem atque Scientiam ſingularem concomitantis claritas ut plurimum ſit offendiculo, utque Cantharides ſæpè florenti ſpicæ connaſcuntur, aut roſis purpuraſcentibus, ita Invidia frequenter gloriæ famæque illuſtriori accedat, & graviſſimis ſæpè anſam det animorum motibus*; ea porrò nos cura verſabit atque cogitatio, quâ ratione quaque PRUDENTIA & iſtos livoris rabidi occurſus morſusque lethales evitare queamus. Præivêre nobis exemplo ſuo laudatiſſimo veteris ævi Doctores chriſtiani, quippe quorum famam atque exiſtimationem ſocii fratresq; atrati ſtudio ac conatu omni obfuſcare imò extinguere laborarunt, ſic Magni Baſilii gloriam Euſebius; Gregorii Nazianzeni Timotheus Alexandrinus, Johannis Chryſoſtomi Theophilus itidem Alex. Hieronymi denique Johannes Hieroſolymitanus interimere ſtudebant, nec leve illuſtribus illis, DEOque chariſſimis capitibus periculum à circumflantibus invi-

* *Quamprimum Socrates Pythiæ teſtimonio mortalium omnium ſapientiſſimi axioma retulit, magna in illum conflata eſt INVIDIA, odiumq́; exarſit illorum, qui ſe ipſos magni fecerunt & æſtimarunt. teſte Diog. Laert. lib. II, de vit. philoſ.*

invidiæ ventis imminebat periculum. Cui depellendo aut declinando, vix melius aptiusque medium ſupereſſe magni illi Doctores ſunt arbitrati, quam verè *Chriſtianum atque heroicum FAMÆ gloriaque Mundanæ contemptum & vilipendium*, ad quod exemplo non minus quam monitis ſalutiferis omnes Theoſophiæ ſanctæ cultores inſtigarunt, ſapientiſſimè judicantes, immodico famæ gloriæque appetitu præſtantiſſima etiam evacuari opera, atrociſque livoris tempeſtatem magis magiſque concitari. Ingentes inſuper moleſtias conſiderantes, quibus ii obnoxii, qui famæ gloriæque inhient inanitati, utpote quæ olim Ninum compulerit, ut tot prælia committeret, Semiramidem ut tanta extrueret ædificia, Myſſen Græcum ut tot enavigaret maria, Alexandrum M. ut tot peragraret regiones, C. Jul. Cæſarem, ut quinquagies bis prælio decertaret; Philoſophos etiam Gentiles, ut tot ſectas conderent, tot claros ſcientiâ libros elucubrarent; priſcos illos hæreſiarchas, ut ſimplicitate veritateque chriſtianâ ſpreta, tot monſtroſas opiniones, totque damnatas de fide ſententias defenderent; quoſdam etiam [eheu!] orthodoxos, ut vel auditorum plauſum requirere, vel doctis ſermonibus laudem venari, vel conſcriptis etiam commentariis perpetui nominis gloriam adipiſci laborarint, atque ſubdoli illius ſalu-

ſalutis noſtræ hoſtis artibus conſentientes, perniciosa planè & gloriæ divinæ repugnantia gloriæ deſideria fovere non dubitaverint: has inquam moleſtias ac inevitabilia ferè glorioſulorum illorum pericula probè perpendentes philothei noſtri, laudes plauſusque populares (gravi livoris incendio oleum utplurimum adjicientes) protinus ſunt aſpernati, ipſasque ſolennes acclamationes (ad Magni Chryſoſtomi exemplum) ſuſtulerunt è medio, magis de fructu & emendatione gregis, quam vulgi rumore plauſuque ſolliciti. Hoc verò opus hic labor eſt; *Magna enim intelligentia* [alius ait, nempe DIO Chryſoſtomus] *virtuteq́ videtur opus eſſe, quando admirantur unum multi, ab aliisque putant differre, ſi ſe modeſtè modo geſturus eſt vir ille, nihilque ſtultum paſſurus, neque animum multorum ſermonibus ſublaturus tanquam alis. Quemadmodum Achillem finxit Homerus, propter arrogantiam ſub arma elatum & concitatum.* Dio Chryſoſt. Orat. 35.

Huic verò factæ ſunt alæ, alteq́ levarunt
Paſtorem populi.

Quanta autem ſit vulgarium hominum potentia ad perſuadendum quicquid velint, maximè à pueris quis diſcat, quum hominem immodeſtum puerulì ſequuntur, dicentes eum

mente

mente captum eſſe. Primum enim abit indignans apud ſe, deinde reſiſtens ſemper, & conviciis impetens unumquemque & perſequens, illud ipſum patitur de mentis ſtatu dejectus, famamq́ ſuſpicatus DEUM eſſe, eumq́ non ſolum virorum ſed etiam puerorum &c. Ne igitur his veluti alis pueriliter efferamur, & ab ea depreſſione abducamur, in qua nos conditionis noſtræ ratio firmare deberet, apprimè conſideremus, quam corruptum ſit vulgi, imò depravatiſſimum judicium, cujus pariter ac animi ab eo pendentis illudque captantis inanitatem laudatus Dio hunc in modum exagitavit: Age an bonus tibi videtur tibicen, lætari ob artem, & eleganter de ſe ſentire, ab artis muſicesque laudatus imperitis? Et ſi circumſtantes eum pueri, & ſubulci ac paſtores admirarentur, plauderentque, ob id ipſum efferri, atque illorum laudem maximo pretio dignam exiſtimare? Atqui hoc manifeſtavit Thebanus ille tibicen, qui neque Theatro valdè advertit animum, neque judicibus, artis tibiâ canendi inexpertis, atque hoc cum de præmio victoriaque certaret. Attamen ne modicum quidem decentem

Dio Chryſoſt. Orat. 58.

rythmum

rythmum transgredi auſus eſt, dixitque ſe ſibi canere & Muſis. Quid igitur putas, Orpheum illum Muſæ filium, ſi verus eſt, qui de eo fertur ſermo, magis gaviſum quum aves ad ipſum canentem advolarent, feræque â voce moverentur, aſtarentue manſuetè ac quietè, ſi quando auſpicaretur canere, præterea & arbores una cum floribus ac fructibus accederent, ac lapides moverentur atq; coirent, ita ut magni lapidum acervi propè ipſum coadunarentur. An magis quum hæc videret fieri delectatum atque gloriatum eſſe, exiſtimantem ſeſe ad muſices faſtigium perveniſſe, quam cum mater eum Calliope citharizantem laudavit, dixitque caput illi demulcens, ſatis Muſicam didiciſſe, atque artis eſſe ſapientiſſimum. Ego enim arbitror, maluiſſe ſe vel à Philammone laudari de Muſica, aut ſi quis alius erat illo ſeculo cithara canendi peritus, quam ab univerſis ſimpliciter feris atque avibus. Quin neque olores, ſucclamantes concordantesque, quicquam curaſſe, quod non noviſſent artem ſcientiamque

canendi. Qualem deniq́ue ſanitatis teſtem vellet aſſumere vir prudens? An medicum, & circa corporum curam expertum, an multas hominum myriades nihil intelligentium, qui eum (ſi ita res ferat,) plenum videntes ob morbum atq; tumentem & lividum, beatum dicerent, tanquam Polydamanta Theſſalium, & Glaucum Caryſtium, exiſtimantes eum bona corporis præſtare habitudine? Sed de arte quidem tibia aut cithara canendi, deq́ue præſtantia luctandi aut cæſtibus pugnandi, præ omnibus aliis jucundiſſima eſt peritorum laus, artes ſcientibus, omniq́ue digna ſtudio. DE PRUDENTIA verò & juſtitia omnique virtute (*addo & doctrina eruditioneque*) poteritne delectare virum prudentem illiusque explere animum, LAUS STOLIDORUM hominumq́ue vulgarium? Sed & fabulas apologoſque Dio ad explodendum depravatiſſimum vulgi judicium advocavit, hiſq́ue veluti bellariis ſuperiora condivit: *Fabula ait Pandoram non ab uno Deorum formatam, ſed communiter ab omnibus, alio aliud donante, & apponente; opusque neq́ ſapiens, neq́ bonum factum ſed*

omni-

omnigenum variumque, accipientibus eveniſſe malum. Ubi autem Deorum turba atque populus communiter fingens operansque, non potuit benè atque irreprehenſibiliter operari, quid dicendum eſt de homine vitaq́; ex humana opinione formata & effecta? Perſpicuum eſt igitur hominem revera prudentem, NIHIL ATTENDERE VULGARIUM SERMONI, neq́; obſervare laudem ab illis profectam. Itaq́; neq́; magnam, neq́; pretioſam, neq́; bonam (ut ſummatim dicam,) exiſtimabit eam unquam.

Ita ſcite Dio Chryſoſtomus, cui conſentiens Johannes Chryſoſtomus, feliciſſimè hoſtem illum nefarium, gloriam ſcil. inanem oppugnavit, nimirum *crudelem illam* (uti alicubi loquitur) *belluam, dæmonem horrendum, communem totius terrarum orbis peſtem, viperam venenatam diſcerpentem eum cui innaſcitur*. Et alibi effuſis eloquentiæ ac ingenii habenis excurrens, & quam inane bonum humana laus, quamque vile Theatrum vulgus ſit explicatiſſimè tradens, illud cumprimis duxit urgendum, mirum omnino eſſe, quod cupidus gloriæ humanæ theatrum ſibi conficiat ex furibus, latronibus fugitivis, & quibusvis omni vitiorum cœno oblitis, quales ſunt ut

Johan. Chryſoſt. Serm. 15. in 1. Cor.

Homil. XVII in Ep. ad Rom.

 pluri-

plurimum qui turbam conflant, ita ut quos ſeorſim jure deſpiceret homo, indigniſſimosque judicaret, quorum judiciis ſe & ſua permitteret, eos adunatos tanti faciat, ut ſuæ etiam ſaluti anteponat, ſeque iis ſubiiciat, & viliorem ducat, quaſi ſibi ipſe non ſufficiat, ſed talium comendatione egeat ac præconio. Hoc Theatrum in terrâ per nos quæri, cum ſit nobis in cœlo conſtitutum longè ſplendidius & nobilius, haud abs re ſummæ amentiæ Chryſoſtomus damnavit, ſic ſcribens inter alia: *Sed dic quæſo, quot velis habere laudatores? centum ſeu bis, ſeu ter, ſeu etiam quater totidem? quin ſint duo millia, aut etiam quatuor, vel ſi ita placuerit, innumeri qui applaudant: Nihil tamen illi omnes à graculis deſuper garrientibus different. Imo ſi Angelorum theatrum perpenderis, apparebunt illi vermibus etiam viliores, illorumque præconium aranearum texturâ, fumoque & ſomniis infirmius.* Quid ſunt (ait alicubi Auguſtin⁹) homines, niſi homines? Quod ſi perverſitas ſeculi admitteret, ut honoratiores eſſent, qui meliores, nec ſic pro magno haberi debet honor humanus, qui nullius eſt ponderis fumus. Singularis igitur prudentiæ documentum illos dare credamus, qui ab hujuſmodi depravato fatuoque judice neutiquam pendere, neque ab eo operum ſuorum applau-

Chryſ. l.c.

Lib. V. de C. D. c. 17.

applauſum & approbationem captare flagitareque velint.

XVII. Egregium conſimilis Prudentiæ exemplum D. Bernardum dediſſe, omnemque invidiam [famâ ejus gloriaque ſurgente concitatam] aut humilitatis exemplo mortificaſſe, aut charitatis provocatione in melius mutaſſe, vitæ ſcriptor diſertè commemoravit: *Quis enim* (ſcribit notanter) *tam efficacis & affectuoſæ Prudentiæ hodie invenitur ad fovendam charitatem ubi eſt, ad provocandam ubi non eſt, tam ad quoſcunque poteſt beneficus, ad omnes benevolus, tantum habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos &c.* Sed juvat ipſum Bernardum de ſingulari illo Prudentiæ verè chriſtianæ arcano, ſive laudis gloriæque fallacis generoſo contemptu audire diſſerentem: *Vanus* (inquit) *utiq́; labor eſt, qui ſtudio vanitatis aſſumitur. O DOXA DOXA in millibus mortalium nihil aliud quam aurium inflatio vana! Et tamen quantam penitus infelicitatem hac ipſa non tam felix vanitas, quam vana felicitas parit? Hinc namque cæcitas cordis, hinc cervicoſus furor animoſitatis, hinc ſuſpicionis labor anxius, hinc LIVORIS crudele tormentum, & cremantis INVIDIÆ miſerior quam miſerabilior* *Guil. Abbas in vita D. Bern.* *Bern. in l. de converſ. ad Cleric.*

cruciatus. Quo ſi carere velint piè literati a DEO ſacrati homines, patulas porrò Docto mellifluo præbeant aures; *Parcite* (ait) *obſecro fratres, parcite animabus veſtris, parcite ſanguini qui pro vobis effuſus eſt, horrendum cavete periculum, ignem qui paratus eſt declinate - - Fugite de medio Babylonis, fugite & ſalvate animas veſtras, convolate ad urbes refugii, ubi poſſitis & de præteritis agere pœnitentiam, & in præſenti obtinere gratiam, & futuram gloriam fiducialiter præſtolari. - - Nihil humilibus arduum reperitur, quibus & gratia fert auxilium & obediendi devotio lenit imperium. Quamdiu ambulatis in magnis & mirabilibus ſuper vos? Difficile & impoſſibile eſt ut ex amaris radice AMBITIONIS, ſuavis fructus prodeat charitatis.* Hoc itaq; ſtratagemate, ſive elationis & ambitionis pernicioſæ abdicatione felices illæ animæ non ſolum atrocis invidentiæ ejusq; pediſſæq; calumniæ aculeos feliciſſimè evitarunt, verum bonorum omnium favorem famamque & gloriam longè præſtantiorem, perpetuam nimirum & ſempiternam, nullo livoris afflatu interturbandam ſunt conſecuti. Qua etiam nos haud dubiè olim beabimur ſi conſimilia Prudentiæ verè Chriſtianæ

edamus

edamus ſpecimina, ſummoque caveamus ſtudio, ne ulla ſecularis gloriæ cupido vel ſacra tractantes invadat, vel etiam ſcripta parantes publica exſtimulet, haudquaquam per ea immortales fieri cupientes, ſed immortali potius & inviſibili ſeculorum Regi honorem omnem tribuentes. *Væ univerſis* (ita egregiè Franciſcus Lambertus Avenionenſis) *qui ſibi perpetui nominis gloriam in hoc ſeculo parare nituntur: Sed ante omnes hi maledicti ſunt, qui propheticis ſcriptis ſeu commentariis id faciunt. Sat eſt fideli ad omnem gloriam ſi in illo benedicitur nomen Domini, & tandem in gloria ſuperna illum confiteatur & honorificet Chriſtus, coram Patre ſummo & Angelis ſanctis, &c.* Hunc gloriæ ſupremæ apicem omnes illi attingent, qui (ut ſupra diximus) opera ſua DEO conſecrare ſtudent & BEATÆ ÆTERNITATI, non autem tempori & inani gloriæ litare velint. Infeſtet licet atrox invidia ſcripta pie-doctorum, nullius parcat authoritati, inque monumentis etiam optimis ferales ſuos conſtruat nidos; tantum tamen abeſt ut Scriptores, divinæ intentos gloriæ, de laudis ſupremæ ſolio deturbare, ſpiſſisq; ſuis obfuſcare tenebris poſſit, ut potius majorem iis ſemper lucem conciliatura ſit nominisq; claritatem. Quicquid pie litera-

Franciſc. Lambertus Aven. in Comment. de Prophetia cap. 30.

torum laboribus urgente invidiâ hactenus obvenit, parum aut nihil attulit detrimenti, rediviva ſemper poſt buſta ſua prodière DEO & beatæ æternitati ſincero pectore conſecrata monumenta. Qui vel mediocriter in Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lectione ſunt verſati, ignorare non poſſunt, primarios quoſque Scriptores chriſtianos maſtigas ſuos paſſos, & livore urgente ſummoperè fuiſſe exagitatos. Quam multi libros Hieronymi non momorderint modo, ſed etiam laceraverint, ſupra ipſiuſmet Doctoris verbis indicavimus. Quid, quod in epiſtolâ ad Pammachium, pro libris ſuis contra Jovinianum, memorarit, coactum Pammachium amore authoris libros illos ſubducere, ne laceratio & odium in authorem auctius ſemper & auctius fieret. Etiamſi tantus Vir fuerit Hieronymus, ut ejus in ſcribendo dotes pauci exprimere, nec dum aſſequi olim potuerint, illumque nec eruditio, nec judicium, neque linguarum peritia, nec eloquendi copia, nec quidlibet evincendi facultas defecerit, ab eo tamen configendo lacerandoq; livor nefarius neutiquam abſtinuit, neque ipſi pepercit Doctori auguſtiſſimo, Hipponenſi inquam Auguſtino, cujus ſcripta non ab hæreticis modo fœdiſſimè maculata, verum ab ipſis etiam orthodoxis turpiter adeo proſciſſa fuêre, ut atrociſſimam ille librorum quorundam ſuorum occaſione ſuſtinere debuerit vexationem, paſſimque

Conf. Hieron. vitam Hilar. & præfat. in Eſdram & Nehe. & epiſt. ad Pammachium pro libris ſuis contra Jovinian.

præ-

prædeſtinatianus, & novæ hæreſeos concinnator audierit, variiſque apologiis eam eluere labem ſit coactus, eaque propter haud abs re †Auguſtinum Facundus Hermian⁹ Virum-adamantinum vocaverit, in quo omnes adverſariorum dentes frangantur. Quid Magni Gregorii libris contigerit, non ſine ſummo dolore Joh. Diaconus prodidit, neque nos ſine ſtupore ex ejus indicio cognovimus. Refert enim mox ab obitu in illos igne ſævitum fuiſſe publicè, nec niſi interveniente Petro Diacono furorem iſtum eſſe frænatum, prohibitumque quo minus cætera ejus volumina prorſus delerentur. Nec minus indigna atrociaque in Petri Damiani pias quaſdam lucubrationes auſam eſſe invidiam & malevolentiam, ipſe epiſtola peculiari ad Hildebrandum & Stephanum Cardinales expoſuit: *Querelam* [ſcribit ibi] *omnipotenti DEO & vobis qui ejus eſtis membra depono, de Domino noſtro Papa,* (Alexander is erat II.) *qui cor meum tam crebro mœrore conturbat, & grandævi jam ſenis animam ad amaritudinem provocat.*

Petrus Damianus lib. I. Epiſt. VI.

Mm 5 *Tulit*

† *Conf. Auguſt. lib. de gratia & libero arbit. item de corrept. & grat. de prædeſtin. SS. & de dono perſever. addantur ea quæ vel pro eo vel ipſius nomine Proſper Aquitan. edidit. Facundus Hermian. lib. 9. pro tribus capitul. in ipſo fine.*

Tulit enim librum noſtrum (quem ſc. Damianus *Gomorrhæi* titulo ediderar, turpemque inibi & abominabilem quorundam Clericorum vitam ſuis depinxerat coloribus,) *& hunc qualiter tulerit operæ pretium eſt, ut cognoſcatis; ſciebat enim ſe hoc à me aliter impetrare non poſſe, Domno Abbati S. Salvatoris me præſente tradidit, præcipiens ut tranſcriberet. Nocte verò me neſciente tulit, ſuiſque ſcriniis infarcivit. Et revera hoc eſt munditiæ ſacerdotalis ingenium, imò hoc papalis puritatis eſt documentum.* Taceo aliorum æque magnorum Virorum ſcripta quæ cum ipſis ſuis authoribus (ut quidam

Zozimus epiſt. 3. è veteribus ait) *interpretantium arbitrio ſæpè fuerunt periclitata.* Gratulentur itaque ſibi Scriptores pii hanc Virorum optimorum ſortem, atque de Chriſti improperio hâc quoque in parte lubenti participent animo, nil quicquam [ad generoſorum equorum exemplum] curantes furibundi livoris latratus, omiſſiſque querelis de ſcriptionibus ſuis injuſte exagitatis, mures arroſores maſculè abigentes,

Rupertus lib. 7. in Matth. optimi Ruperti verba obſervatu digniſſima ingeminent: Quomodocunque volunt, præſentes de nobis judicent, futuri clementius judicabunt, dum enim vivimus (ait

Vir

Vir illuſtris Hieronymus) & vaſe fragili continemur ; videntur amicorum prodeſſe ſtudia , & nocere ÆMULORUM opprobria. Poſtquam autem reverſa fuerit terra in terram ſuam , & tam nos qui ſcribimus,quam eos qui de nobis judicant, pallida mors ſubtraxerit , & alia venerit generatio,primisq; cadentibus foliis, virens ſylva ſuccreverit, tunc ſine nominum dignitate ſola judicantur ingenia,nec conſiderat qui lecturus eſt , cujus vel quale ſit , quod lecturus eſt, ſive ille Epiſcopus ſive ſit laicus ; Imperator & Dominus ; miles & ſervus , aut in purpura & ſerico , aut in viliſſimo panno jaceat , non honorum diverſitate , ſed operum merito judicabitur. Quid Scriptoribus quibusdam [iisq; nobiliſſimis] magis profuit,quam manus carnificis & hoſtilis rogus ? non ſupereſſent multi , ni ad tempus periiſſent, & cum immortali laude de ſcelere , livore & mendacio tandem aliquando triumphaſſent. Secus verò iis accidit authoribus , qui non eo fine libros conſcribunt divulgantque,ut alios inſtruant atque erudiant , ſed potius ut gloriam inde & famam aucupentur , quid mirum ſi idem iis contingat , quod hortis Adonidis accidit , qui una

Confer. commentat. III. append.

Lambertus in Comm. de prophet. c. 30.

una die nati celerrimè perierunt. *Quid proderit Tibi* (ſcite laudatus ait Lambertus) *gloria quam expetis; quamque rapere non expaveſcis? quid habes quod non acceperis? Habes tuos ſufflatores, ſatanam & adulatores, qui dicunt: FAC TIBI NOMEN IMMORTALE, quam conſultius faceres, ſi faceres Tibi nomen mortale, h.e. ſi ageres in omnibus, ut cunctis notum fieret, quod Te mortalem agnoſcis; & nihil ex Te eſſe, demum omnia hominum faſtigia cadere neceſſe eſt, etiam eorum qui omni ſtudio ſcriptis perpetuam hujus ſeculi gloriam cupierunt.* Non facilè equidem ſuccumbet adverſariis invidis ac maleferiatis literatus, ſi inteſtinum arrogantiæ flatum, noxiumquè tumorem omni ſtudio reprimere ſtudeat, atque illorum exempla ſæpius ſibi ad animum revocet, qui cum irreparabili famæ pariter ac vitæ, imò beatæ etiam æternitatis diſpendio fatuos umbratilis gloriolæ igniculos ſunt inſectati.

XIIX. Hactenus PRUDENTIAM pie literatorum circa declinandam ſive mitigandam invidiam ex doctrinæ famæque celebritate conflatam delibavimus, nunc quantâ virtute ad reprimendum livorem, ob ſingularem PARRHESIAM, atq; imperterritam perverſorum reprehenſionem, concitatum, opus ſit conſidera-

ſiderabimus Sicuti enim [præclare inquit Climacus] *malus cum reprehenditur & objurgatur dolet & uritur*, ita acerbiſſimum ſemper odium incurrerunt, quotquot profligatos ſociorum emendare mores, pudendamque flagitiorum catervam eliminare ſtuduerunt. Neminem inter Romanos Catone ſeveriorem egiſſe morum cenſorem, quis eſt qui neſciat, at verò neminem INVIDIA tantoperè & odio fuiſſe exagitatum, quam illum ipſum, ex Sabellici indicio diſcimus, nam quadragies ſexies reus in judicio factus cauſam dixit, ſemperque de adverſariis victoriam obtinuit. Nec minus Socratem, aliosque Viros egregios eo ipſo nomine gentilium ſophiſtis fuiſſe inviſos, in capite de contentionibus literatorum notabimus. Clariſſimè inſuper conſtat palmariam invidiæ priſcis Doctoribus Chriſtianis conflatæ cauſam extitiſſe inſignem erga domum Dei [quam amabant] zelum, indeque prognatam ſeveriorem liberioremque morum corruptorum correptionem. Cum Q. Sept. TERTULLIANUS duriorem paulò, rigidioremq; vitiorum (quibus Clerici potiſſimum laborabant) caſtigatorem agere cœpiſſet, graviſſimam invidiæ incurrit tempeſtatem. Quemadmodum etiam B. HIERONYMUS omnium odio atque contemptui fuit expoſitus, poſtquam Clericorum perverſorum mores emendare, omnique id agere ſtudio cœpiſſet, ut vita pro-

Climacus grad. IV. n. 99.

Sabell. lib. I. cap. 6.

Confer. Tertulliani lib. de ſpectac. c. 25. lib. de coronâ milit. c. . lib. de idololatr. cap. 7.

Hieron. in alterâ ad Demetriadem epiſtolâ.

ta probata doctrinæ eo majorem conciliaret auctoritatem. *Sermo meus* [ſcribit ipſe] *offendit plurimos, dum* UNUS QUISQUE *in ſe intelligens quod dicebatur, non quaſi monitorem libenter audivit, ſed quaſi criminatorem ſui operis averſatus eſt.* Et de eodem Hieronymo notanter Sulpitius Severus : *Concivit* (inquit) odia perditorum, oderunt eum hæretici, quia eos impugnare non deſinit, oderunt CLERICI, quia vitam eorum inſectatur & crimina * Gemina his apud Pſeud-Euſebium leguntur. Quidquod ipſi Gregorio Nazianzeno parrheſia ſuà tantum invidiæ turbinem conflaverit, ut coram illo conſiſtere nequiverit, uti non male è quadam ejus oratione colligitur circa

Sulpitius Severus in l. de virtut. Monachorum Oriental. d. al. n. 4.

Euſeb. in Ep. ſt. de morte Hieron.

* *Qua verò ratione quibusq; aculeis Hieronymus profanos tetigerit Clericos, è prolixis ejus ad Demetriad. & Euſtoch. epiſtolis, nec non præf. verſ. Did. de Spir. S. lociſq; aliis clariſſimè colligitur. Scite Eraſmus in not. ad laud. Hier. Epiſt.* Videtur (*ſcribit*) hic ſatyrica mordacitate invehi in Virgines, Monachos ac Clericos, & argutius illorum vitam depingere, verum quando neminem carpit nominatim, & malos reprehendit non probos, illis imputandum eſt, qui ſic vixerunt, non Hieronymo, qui ſuis illos depinxit coloribus.

circa cujus initium verba leguntur ſequentia: *Sed neq; facetus quiſpiam, ac jucundus ſum, atque ita comparatus, ut hominum benevolentiam blanditiis & aſſentatione ſurripere queam: QUALES multos eorum video, qui hoc tempore SACERDOTII MUNUS PROFITENTUR, qui fidei noſtræ pietatem, quæ prius ſimplex atque artis expers erat, artificioſam reddiderunt, ac novum quoddam politices genus, à foro ad ſancta translatæ, & à theatris ad Sacrarium, vulgi oculis minimè inſpectandum: ita ut ſi audacter hoc dicere oporteat, DUÆ jam SCENÆ ſint, inter quas hoc duntaxat interſit, quod illa omnibus pateat, hæc quibusdam; illa rideatur, hæc in honore ſit, illa Theatrica, hæc SPIRITUALIS nominetur.* *Gregor. Nazianzen. Orat. XXVII.*

Et quantam iſtiuſmodi ſcenico-politicorũ Clericorum fraudibus techniſque optimus Gregorius ſubierit tempeſtatẽ, quamq; nefariè à throno epiſcopali deturbatus fuerit, ſupra memoravimus. *Vos teſtes* inquit in laud. Orat. ad ipſius Apoſtoli exemplum, & DEUS, nos ab hâc parte (ſc. Clericorum-politicorum) minimè ſtare, verum tales eſſe, ut ruſticitatis potius quam adulationis ac ſervilis animi notam ſuſcipere poſſimus, quippe qui eos etiam, qui noſtri apprimè

ſtudioſi

ſtudioſi ſunt, ASPERIUS interdum accipiamus, ſi quid nobis non ut rationi conſentaneum eſt facere videantur. Quantam ipſi denique CHRYSOSTOMO idem candor tempeſtatem concitaverit, peculiari diſſertatione oſtendemus, illuſtre quoddam ex ejus hiſtoria INVIDIÆ optimos quosque infeſtantis documentum exhibituri. Tanto ſeveriores autem Doctores illi laudatiſſimi egêre Clericorum perverſorum cenſores, morumque corruptiſſimorum caſtigatores, quanto graviora mala atque ſcandala in Orbem chriſtiano-eccleſiaſticum olim inde redundaſſe perſpexerunt pariter ac ingemuerunt. Si enim (inquit ipſe CHRYSOSTOMUS) *Sacerdotium corruptum* [ſi ipſi Doctores populi & Magiſtri ſuo deſint officio,] *omnium fides & virtus marcida eſt. Et quemadmodum* (addit Peluſiota) *ſi in navi nautarum quiſpiam non rectè partes ſuas obeat, parvum inde navigantibus damnum accedit, at ſi gubernator officio ſuo deſit, commune mortis periculum univerſis creatur, pari modo ſi ſubditi peccent, non tantum toti communitati, quantum ſibi ipſis damnum inferunt; at Sacerdotum vitia ad omnes omninò contagione proſerpunt.* Propterea imminente excidio Hieroſolymitano JEHOVAH angelo præcepit ut

Iſid. Peluſ. epiſt. 322.

Ezech. IX. v 6

ut à Sanctuario & viris qui illic aſſiderent exorſum ſumeret, ut qui in peccato, iidem etiam primi eſſent in internecione. Et ipſe Salvator miſeram Doctorum peccatis indormientium conditionem innuere volens, *Si ſal* (inquit) *infatuatus fuerit, quo ſalietur? ad nihil amplius valet, niſi ut projiciatur foras, & conculcetur ab hominibus.* *Matth. V. v. 13.* Majori igitur oris libertate flagitioſos, & peccandi aſſuetudine INSULSOS populi Magiſtros compellare emendareque ſtuduerunt optimi, atque ſingulari morum integritate conſpicui Doctores, hiſque veluti catarractis irruentem, orbemque Chriſtianum inundantem horrendorum & criminum & calamitatum cataclyſmum cohibere laborarunt. Non tamen ſine prudentia atque circumſpectione peculiari: Neutiquam ſcilicet PERSONAS SINGULARES publicè duxerunt reprehendendas atque caſtigandas; cum inde frequenter graviſſimæ oriantur inimicitiæ, populique admurmurationes, & ejus qui notatur in alterum qui notavit capitale exiſtat odiũ, quin imò ipſa charitas, perſonarũ ſingularium latentiumq; publicam reprehenſionem & caſtigationẽ apprimè diſſuadeat. *Nullum læſi* (optime ait Hieronymus) *nullius nomen mea ſcriptura deſignatum eſt, neminem ſpecialiter meus ſermo pulſavit. Generalis de vitiis diſputatio eſt.* *Hier. Epiſt. ad Nepotian. conf. ep. ad Euſtochium.* Severus Sul-

Nn

Sulp. Severus ſub fin. hiſtor. de vita B. Martini.

Cicero Orat. pro leg. Manil.

Sulpitius poſtquam de atrociſſimis B. Martini adverſariis atque inſectatoribus eſſet conqueſtus, ſcitè notanterque addidit: *Nec verò QUENQUAM NOMINARE NECESSE eſt, licet nosmet ipſos plerique circumlatrent, ſufficit, ut ſi quis ex his hæc legerit, & agnoverit, erubeſcat, nam ſi iraſcitur de ſe ipſe dictum fatebitur, cum fortaſſe nos de alio ſenſerimus.* Similem prorſus in reprehendendo prudentiam ipſum Tullium Romanæ eloquentiæ parentem adhibuiſſe, ex ejus pro lege Manilia oratione liquidò apparet; *Veſtra* (ait) *admurmuratio facit Quirites, ut agnoſcere videamini qui hæc fecerint, EGO AUTEM NOMINO NEMINEM, quare iraſci mihi nemo poterit, niſi qui ante de ſe voluerit confiteri.* Vix ullus unquam quos vellet liberè & ſigillatim coarguit, aut obvia quæque laceravit, quin eam INVIDIÆ tempeſtatem ſubierit, quæ ratem aut omniò deprimeret, aut longè compelleret fluctuantem. Ideoque magnâ cautione in cenſendis aliorum vitiis opus eſſe quilibet perſpiciant, non quidem in tanta morum & vitæ licentia conniventes, attamen ſollicitè ac ſtudioſè caventes, ne remedium ipſo malo pejus eſſe videatur. *Præſtaret multo* (inquit nonnemo) *quorundam errata, dummodo illis*

Illis non communicemus ad tempus ferre, quam incommodis ea curare gravioribus. Eſt locus tribulis herbisque noxiis quandoq́ concedendus, ne utiles herbas unà eradicemus. Nec valdè abludit Peluſiota, abſurdiſſimum eſſe exiſtimans alios erigere ſatagentem, ipſummet cadere; ut autem hoc non fiat, verborum quâdam gravitate tegendam ac velandam eſſe ipſam rerum turpitudinem, ne dum alios quis perſtringere cupiat, ſuam ipſe linguam inquinet, & aliorum ſordes atque inquinamenta auferre laborans, ipſe commaculetur. Noſtri nimirum accuſatio, noſtrique correctio prima ſit, ut in corrigendis aliis eſſe queamus fructuoſi. Aſſidui qui ſunt & diligentes ſui contemplatores, cæteros facilius perpungent atq; permovebunt, nam ex iis quæ ipſi ſunt experti, quid alii patiantur & cupiant difficile non erit augurari. Vita bona facilè pervadet, quo lingua neutiquam pervenerit. *Si ars ad materiam* (ait ſapiens) *accedat, & actionem æquet oratio, nec oratoris vita deſſentiat, tum admirabile illud exiſtit, quo partim viſo partim audito & infantes & eloquentes obſtupeſcunt.* Quæ de cavendâ ſuperbiâ, ambitione, avaritia, temeritate, de levitate fugienda, iracundia comprimendâ, ultione vitanda aliis præcipere cenſores ſolent, ſibimetipſis præſcribant,

Iſiod. Peluſ. Epiſt. 453.

bant, ipſoque compleant opere, prius quam eadem exigant à cæteris, nec unquàm iracundiâ ferantur præcipites, nec facilè cuivis delatori aures patulas præbeant, quin potius aliquâ interpoſita morâ rem univerſam maturius diligentiusque perpendant. Ipſâ equidem rerum magiſtrâ experientia ſumus edocti, temerarios, privatiſque affectibus abreptos reprehenſores turpiores nonnunquam ipſis effectos fuiſſe delinquentibus, nec ſolum eos quos reprehenderunt abalienaſſe, ſed & illos etiam offendiſſe, quos nunquam in mentem venerat objurgare. Quis etenim non ab illo refugiat, quem eſſe videt iracundum, trucem injuriarum quas vel ſit paſſus, vel ſuſpicatus, acerbum ultorem, delationibus aures patefacientem, & ad id unde querelarum, offenſionum, conſuſurrationum aliquis ſe ventus oſtenderit, credulitatis vel potius crudelitatis, objurgationis & vindictæ vela pandentem? Et qualis obſecro indignationis ac excandeſcentiæ fructus ſperandus, ſi qui audiunt non juſtitiæ & veritatis amori, non pio dolori, non religionis divinæque laudis ſtudio, ſed vindictæ privatæ adſcribunt & iracundiæ? negant ita loqui ac furere ejus eſſe, qui divinam duntaxat reſpiciat gloriam, atque chriſtianam ſitiat pietatem, ſed qui ſuum tantummodo dolorem ulciſcatur. Quicunque nullam ingenuitatem, nullum in arguendo præſtant ruborem, utque ſeveri ſalu-

bres-

reſque ſint, minus interdum verecundè loquuntur, acerbiſſimè quidem compungunt, & quoſdam reprimunt, vitia tamen neutiquam extirpant radicitus; qui verò peccata ita graviter & propriè honeſteque coarguunt, ut ſe quisque curari ſentiat, temerè læſum queratur nemo, hi palmam in corripiendo facilè obtinebunt, ipſoque facto eorum coarguent errorem, qui arduum cenſendi munus more Gigantum, (quos perhibent montes montibus imponentes, ad cœlum tentaſſe aditum) chartis hinc inde congeſtis & coacervatis, magnisque clamoribus concitatis, moribus autem non ita angelicis obire ſe poſſe confidunt. Antonius celebris Archiepiſcoqus Florentinus, Præceptoris ſui Raguſini ſermones commendaturus, illud veluti quoddam adjecit complementum: *Fuit vitiorum ſeverus ſed tamen honeſtus objurgator.* Tales ſint morum cenſores ſinguli, SEVERI; quod nullam perſonarum habeant rationem, ſed omni diſcrimine ſublato ſcelera liberrimè accuſent: HONESTI tamen, quod nihil ſine cauſa dicant notabili, nec cuilibet de media turba trivioque querelas deferenti habeant fidem, ſuasque vel cogitationes vel ſomnia afferant in medium, ſed de perverſis moribus ante probè edocti, eoſdem prudentia reprehendant ſingulari, nunquam ſatis laudatam ſeveritatis & honeſtatis adhibentes mixturam. *Neſis* (præclarè ait Magnus Baſilius)

Baſi'. M. Serm. de Humil. *incrependo moleſtus ac ſeverus, neq; ſtatim ac cum animi commotione quenquam reprehendas, (reſipit enim hoc contumaciam quandam) neque propter modica delicta condemnans aliquem, quaſi rigidus ac praduru juris exactor, ſed eos qui deliquerunt complectare & ſpiritaliter inſtruas, ſicut admonet Apoſtolus, conſiderans Te ipſum ne & Tu tenteris.*

Greg. Magn. lib. XX. Moral. in Job. c. 6. XIX. Nec minus florida verbis, gravida ſenſibus monitisque acuta inſtructio Gregorii Magni eſt, in morali expoſitione Jobi de inculpati elenchi moderamine ita differentis: *Sciendum nobis eſt, quod valdè lectorem ædificare etiam juxta hiſtoriam poteſt, ſi perpendat quomodo bonis Rectoribus mixta ſit & regendi authoritas, & benignitas conſolandi. Ait enim, cum ſederem quaſi Rex circumſtante exercitu; ecce authoritas regiminis: eram tamen mœrentium conſolator: ecce miniſterium pietatis - - - Miſcenda ergò eſt LENITAS cum SEVERITATE, faciendum ex utroq; temperamentum, ut neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſolvantur.* Hoc nimirum *illa tabernaculi arca ſignificat, in qua cum Tabulis VIRGA ſimul & MANNA eſt,*

eſt, quia cum Scripturæ Sacræ ſcientia eſt in boni Rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & Manna dulcedinis. Hinc etiam David ait: VIRGA tua & BACULUS tuus ipſa me conſolata ſunt, virgâ etenim concutimur & baculo ſuſtentamur. Si ergò eſt diſtrictio virgæ quæ feriat, ſit & conſolatio baculi qui ſuſtentet. Sit itaq; amor ſed non emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæviens; ſit pietas, ſed non plus quàm expediat parcens. Intueri libet in Moſis pectore miſericordiam cum ſevèritate ſociatam, videamus amantem piè, & diſtrictè ſævientem. Inter extrema igitur iſta de conſilio Gregorii medio tutiſſimus incedit, quisquis ſollicitè cavet, ne lenitate nimiâ in adulationis ſuſpicionem trahatur, nec etiam aſperitate ſumma rigidæ immoderationis notam incurrat. Et quem prudentiæ Eccleſiaſticæ paulò ſtudioſiorem latet, quanta cum difficultate & peritiâ, quantaque cum utilitate Gregorianum illud temperamentum ſit conjunctum. Sicuti zelus pius divina Theologi dos & virtus eſt, & ab ipſa Scriptura ſummis extollitur laudibus, ita impotentia mentis atque imtemperies affectuum non raro ipſam peſſundedit Eccleſiam, magisque obfuit quam profuit ſaluberrimæ ædifi-

cationi; ille nimirum zelus, qui ex illaudabili præcipitantiâ proficiſcitur, ex inimicitia exaſperatur, ex malitia conſummatur, atque zeli amari, inordinati, plusque deſtruentis quam extruentis meretur appellationem.

Sæpè ſcelus zelum cœli velamine texit;
Cui zelus cœlum eſt, non facit ille ſcelus.

Greg. M. l.c.c.6. Honeſtatem itaque [uti ante diximus] juſta comitetur ſeveritas, ſiquidem [præclarè rurſus monente Gregorio] Diſciplina multum deſtituatur, ſi una ſine altera teneatur. Hinc eſt quod ſemivivi illius vulneribus, qui à Samaritano in ſtabulum ductus eſt, & vinum adhibetur & Oleum, ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur; quatenus unusquisque, qui vulneribus ſanandis præeſt, in vino morſum diſtrictionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis, per vinum mordeantur putrida, per oleum ſananda foveantur, & quæ in textu Gregorii plura ſequuntur, relata in Jus Canonicum usque ad illa: In regimine ergò populi utrumque Moſes miſcuit; ut nec diſciplina deeſſet miſericordiæ, nec miſericordia diſciplinæ, h.e. ſeveritas honeſtati ſociata deprehendatur. Quid quod

Can. Diſciplina.9 diſt.45.

ipſe

ipſe Gentium Doctor ſeveritatem quidem ſuam Tito commendaturus; *Obſecra* dicat, *increpa*, & de Cretenſibus loquens, *increpa eos durè*; aſt honeſtatem quoque exemplo ſuo proprio edoceat: *Num mentior? num fingo?* Cujusmodi etiam modeſtiæ atque honeſtatis ſingularis formulis, plurima priſcorum Doctorum, Baſilii, Chryſoſtomi, Ambroſii, Auguſtini aliorumq; referta ſunt monumenta. Auguſtino ad Britannos convertendos ablegato, modo laudatus Gregorius author fuit ut quædam initio Anglorum permitteret imbecillitati; *Hoc enim tempore* (ita notanter ad eum ſcripſit) *Sancta Eccleſia quædam per manſvetudinem tolerat, quædam per fervorem corrigit, quædam per conſiderationem diſſimulat, atq; portat, ut ſæpè malum quod averſatur, portando & diſſimulando compeſcat.* Voluit nimirum Gregorius ut juſtæ ſeveritati Auguſtinus laudatam conſociet honeſtatem atque prudentiam. Antonium vulgo Paduanum dictum, [cum non Patavinus ſed Olyſiponenſis fuerit] tantam quidem in objurgandis inſectandisque vitiis ſeveritatem adhibuiſſe ferunt, ut nullam perſonarum habuerit rationem, quin etiam objurgante Antonio minutulos concionatores partim erubuiſſe, partim expalluiſſe, & quam timidi quam anguſti animi eſſent, Antonio concionante didiciſſe, aſt nihilominus tantam

Tit. I.

II. Tim. IV.

Greg M. lib. XII. epiſt. reſp. 7. ad Auguſt.

eum honeſtatis atque æquitatis habuiſſe rationem memorant, ut ſive magnis ſive parvis loqueretur, ſingulis verba copioſiſſimè pariter ac ferventiſſimè accomodaverit, pluresque revocaverit ad frugem. Ille ille cum emolumento maximo alios reprehendet, qui DEUM ſibi & chriſtianam charitatem in objurgando proponit, privatas non perſequitur inimicitias, totus divino ardet amore, virtutum comitatu circumſeptus iraſcitur, quandocunque licet, privatam admonitionem publicæ præmunit objurgationi, talis inquam convenientiſſima ſalutaris doctrinæ ſuppeditabit monita, nullum querelæ relinquet locum, ſolidæque pietatis & prudentiæ clypeo munitus, adverſantium ſibi & indignantium jacula, nullaque non odiorum ſpicula eludet, & omnem atrocis invidiæ evitabit tempeſtatem.

XX. Nova hinc eluceſcit felicitatis literariæ, atq; Prudentiæ chriſtiano-Theologicæ [non minus circa Sustinendam quam declinandam invidiam occupatæ] ſolertia, & exquiſitum ad eludendos atri livoris inſultus compendium; Quodnam illud? Patientia Sinceræ Sociata Humilitati; cuj⁹ adminiculo literati felices ſemper de totâ malignantium phalange cum laude immortali triumpharunt. *Nimirum* (dicente Iſidoro) *contra linguæ* (invidioſæ) *gladium*, *Patientiæ ſcutum præbentes*, neque verba curantes à ſolo dictata livore, nec canum metuentes

tuentes latratum, eorum cumprimis qui Irenæo obſervante immanes ſunt, & operantur ſchiſmata, non habentes DEI & proximi dilectionem, propriamque gloriam & utilitatem potius venantes, quam unitatem pacis Eccleſiæ conſiderantes, propter quaslibet cauſas glorioſum Chriſti corpus conſcindunt & dividunt, pacem loquentes & bella molientes, verè colantes culicem & camelum transglutientes. Adverſus ejusmodi canum latratus, morſusque acerbiores, optimi quique Doctores chriſtiani prorſus obduruerunt, *non eum qui audiat, ſed qui faciat convicium miſerum eſſe*, cum Cypriano reputantes, Magnoque conſentientes Baſilio, injurias omnes animo æquiſſimo pertulerunt. Si mihi credis (*dicebát ille*) probra contumeliasque (*urgente ſcil. livore evibratas*) curabis minimè - - Quando enim verborum contumelia tentaris, illud exiſtima periculum de te fieri, an DEO per patientiam adhæreas, ſeu per iram in adverſarii partes inclines. Da tempus cogitationibus ad optimam eligendi partem oportunum. Nam è duobus alterum procul dubio conſequeris; aut inimicum tuæ manſvetudinis exemplo mitiorem reddes, aut certè ſi deſpexeris, acrius illum vindicabis. Quid enim adverſario

durius

durius eſſe poteſt, quam Te animum gerere contumeliis omnibus altiorem? Porrò quale nomen uterque veſtrum aſſequatur, videamus: Hic contumelioſus, tu magnanimus vocaberis; Hic iracundus, & durus; tu longanimis & mitis, hunc quandoque pœnitebit horum quæ loquitur, te nunquam benefacti aut virtutis pœnitebit. Quid plura? Huic contumelia regnum cœlorum clauſit, quod contumelioſi Regnum DEI non conſequentur: Tibi taciturnitas aperuit. &c. Eandem inſuſtinendâ invidia prudentiam, mirificè commendavit, moreque ſuo h. e. ſplendidè & exquiſitè illuſtravit Iſidorus Peluſiota, amicorum quendam hunc in modum compellans: Noli putare per virtutis exercitium Te calumniam (*invidiæ ſcil. ſociatam*) propulſare poſſe & impedire, Nam ipſi virtutis cultores, præ cæteris & maximè inſidiis appetuntur ab his, qui nec ipſi quicquam honoris habent, quia virtuti non incumbunt, & iis qui propter virtutem honorantur invident. Satius proinde eſt ejus cultores maledicorum & obtrectatorum malignitatem æquanimiter

Iſid. Peluſ. epiſt. 298.

ac generoſè ferre, quam INVIDIAM declinantes & deprecantes à virtute deſciſcere. Neque verò ad hoc ſolum illudve injuriarum & calumniarum genus inſignem hanc prudentiam eſſe reſtringendam, ſed eam univerſaliter ad omnes tribulationes & calamitates extendendam eſſe idem Iſidorus, una cum cæteris ſinceræ pietatis Doctoribus & Profeſſoribus cōmonuit. Multi quidem mala pati vellent, ſubireque livoris tempeſtates, dummodo nullum inde commodis ſuis accedat detrimentum. Imò verò gaudebunt nonnulli graviſſimis conviciis lacerati, atque calumniatores ſuos æquanimiter ferent, dummodo nemo ea credat maledicta. Volupe ipſis & jucundum eſſet à ſceleſtis hominibus divexari, à ſpectatæ autem probatæque fidei viris reprehendi & accuſari vellent minimè. Aſt vir ſolidæ PATIENTIÆ clypeo munitus, omnium ſine diſcrimine æquanimiter perferet ſuggillationes, atque generoſo & magnanimo pèctore nulla non opprobria excipiet, ad pientiſſimi illius Epiſcopi Turonenſis Martini exemplum, qui teſte Sulpitio Severo *tantam adverſus omnes injurias patientiam adſumſerat, ut cum ſummus eſſet Sacerdos, impunè ab infimis etiam Clericis læderetur, nec propter id eos aut loco unquam amoverit, aut à ſua repulerit charitate. Nemo* (addit Sulpitius)

Sulp. Severus in vita Martini Turon. Epiſc.

pitius) *unquam illum vidit iratum, nemo commotum, nemo mœrentem, unus idemque ſemper cœleſtem quodammodo lætitiam vultu præferens, extra naturam hominis videbatur -- plerunque etiam pro eorum qui obtrectatores illius videbantur ſolebat flere peccatis.* Cum quidam livoris œſtro perciti Clerici, honorem Gregorio Nazianzeno à bonis oblatum iniquo ferrent animo, atque urgente diabolo acerbis eum inceſſerent conviciis, nulla quidem is regeſſit maledicta, ſed admirabili ſua patientia horrificos malignantium incurſus feliciſſimè ſuperavit. *Quippe neutiquam grave* (ut ipſe alicubi ait) *judicans, ſi cum rebus viciſſet, linguâ ſe vinci pateretur, quamobrem ſic eos lenitate ſua cepit & patientiâ, aſcito præſertim ad ſententiæ ſuæ auxilium tempore, ut indignationem in admirationem convertentes, ſeſe ipſi excuſarent, genibus advolverentur, pudore, ob ea quæ prius admiſerant ſuffunderentur, abjectisq; odiis eo Patriarcha, legiſlatore & judice uterentur.* Adeoque re & opere ipſo comprobavit Gregorius, quod alibi verbis docuit notatu digniſſimis: *Nihil perſecutorem ita ſuperat ut Patientiæ alacritas.* Atque hoc ipſum in fœdo livoris monſtro debellando arcanum

Gregor. Naz. circa init. Orat. 23.

egre-

egregiè calluiſſe Bernardum, ex eâ quam ad calumniatores ſuos exaravit epiſtolâ liquidò apparet; *Rogamus* (ſcribit ibi) *vos fratres, ut quieſcat jam indignatio veſtra - Sin autem, facite quod vultis, ſcribite ut vultis, perſequimini quantum vultis, charitas omnia ſuſtinet, omnia ſuffert. Nobis autem decretum eſt ex hoc jam vos purè diligere, reverenter ſuſpicere, familiariter colere.* Et rurſus: *Ego autem fratres* (ſcribit) *quicquid faciatis, decrevi ſemper diligere vos, etiam non dilectus - - Cum turbatis ero pacificus, conturbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar jurgiis, vincam obſequiis, invitis præſtabo, ingratis adjiciam, HONORABO & CONTEMNENTES ME. Et nunc triſtis eſt anima mea, quod quacunque occaſione offenderim vos, eritque triſtis usq; dum veſtra indulgentia relevetur. Si tardaveritis, ibo & excuſabo, præ foribus perſeverabo pulſans, inſtabo oportunè importunè, donec vel merear, vel extorqueam benedictionem.* Hoc animo præditos homines literatos ſcitè Chryſoſtomus arboribus comparavit frugiferis, quæ, quo magis ventilentur & agitentur à ventis, eò fiant fortio-

Bernardus epiſt. LXVIII.

Idem ep. CCLII.

Chryſoſt. Homil. XIX. in Epiſt. ad Hebr.

fortiores & denſiores. *Et nos quoque* (notanter addit) *ſi lenes ſimus & patientes, fortes etiam erimus & validi.* Et in eandem ſententiam Iſidorus Peluſiota; *Quod ſi quis* (ait) *iis qui LIVORE feriuntur, veniam tribuat, ac pro ipſis ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atq́; ita ſit comparatus, ut non modo à vindictæ ſtudio abhorreat, ſed eorum etiam quos hoc vitium ſubegit, miſeriâ moveatur, hic demum ſincerè novit PHILOSOPHARI.*

Iſid. Pe-luſ. lib. III. epiſt. 181.

XXI. Nec eſt ſanè ut verâ felicitate gaudens literatus, invidorum voculis adeò commoveatur, ut in illorum gratiam à cœpto laudabili opere ceſſandum ſibi exiſtimet. *Non enim generoſæ indolis alacritas* (ait ſupra laudatus Menzinus,) *invidiæ concedit, ſed cum optimè norit ſe inter ardua & difficilia poſitã, in præruptum, ubi virtus conſidet, verticem conatur evadere. At eſto multum Tibi cum invidis negotii ſit: ſicuti umbellas evanidas in pictura conſpicimus, quibus efficitur, ut ſeſe rerum facies magis oſtendat, & occulta quædam promittat; ita virtutem perſæpè alta petens livor patefacit, cum in imperitis hominibus nihil ſit quod*

Menzinus l. all. c. 15. pag. 67.

invido-

invidorum rabiem excitet, veſaniam irritet. Quamobrem timorem prorſus abjiciat ſtudioſa mens, & quanquam de bonis artibus literiſq; (quinimò ipſo virtutis ſinceræ ererci tio) *Cadmaam hanc invidiæ ſegetem oriri videat, ſibi dictum putet:*

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.

Quodſi enim obtrectatorum formidine à bonis operibus abſtinemus, parum videmur quid invidia ſit; & quo ipſius vires extendantur intelligere. Illud enim tenendum eſt, eam tantum in viles animos & prava ingenia cadere, quæ alienis bonis torqueantur. Cumq; rerum omnium arbiter præclaræ mentis dotibus te inſtructum voluerit, peccas niſi utaris. Viros etiam vitæ ſanctimonia doctrinaq; inſignes nonne vides adverſantium telis obnoxios? Quid Cicero, quid Ariſtoteles? [Quid Baſilius M. Chryſoſtomus, Hieronymus, & alii plurimi?] *Morſibus patent, & vulneribus. Sed quamvis Ariſtoteli detrahant, Ciceronem vellicent, uterq; tamen ſummi philoſophi nomen nunquam amittet; lingulaci verò iſti contentioſæ nequitiæ notam nunquam effugient.* Quid multis? IN-

VIDIA vel TOLLENDA eſt, vel TOLERANDA, aſt cum tolli nequeat, ſiquidem ſemper hâc peſte laboraturus ſit Orbis, & Iſraëlitis ſemper Jebuſæi ſint cohibitaturi, igitur TOLERANDA vel ſuſtinenda æquiori eſt animo, ferenda patienter, quæ nulla ratione mutari poſſunt. Cæterum CONTEMPTU etiam vindicandos eſſe livoris rabidi morſus, ſapientiſſimorum hominum ſententia eſt: Licet enim plerunque famam bonam diminuere omnibus nervis contendat, ea tamen ſemper bona apud bonos exiſtet. Quomodo virtuti ſapientiæq; intemperies illa fraudi eſſe poſſit, cum illæ humano arbitrio neutiquam ſubjaceant. *Quicquid in DEUM* (addit doctiſſimus ille Florentinus) *veſana lingva, hoc ipſum facit in Viros candidi pectoris & firmæ eruditionis invidia, jaculantur in communem patrem, largitoremque bonorum verba nequitiæ; ipſe verò nihil movetur, utique firmus, nullis perditorum hominum injuriis obnoxius.* Ecquis non advertit experiturque quotidiè, obtrectationes, calumnias, opprobria, plurimaque ejusmodi adverſantium ſpicula multò evadi tutius PATIENDO & TACENDO, quaſi eæ res nos non concernant, quam illis reſiſtendo, & armis quaſi ſimilibus propulſando. Igitur omnes ab iniquo Livore immiſſas ærumnas atque afflictiones, compoſito

Idem l. 6. p. 70.

ad

ad modeſtam hilaritatem vultu ſuſcipiamus, easque nobis plerumque in profectum & emendationem evenire reputantes, animo toleremus pacatiori. Et dum vitam hanc mortalem velut Oceanum variis fluctibus procellisque agitatum transmittimus, nulla unquam concutiamur animi perturbati tempeſtate, nulloque adverſæ fortunæ turbine demergamur, imò ne de irrogatis injuriis facilè conqueramur, cum liquidò conſtet, graviter ut plurimum peccare eum, qui frequentiorem illarum faciat mentionem, ſiquidem & philautia injurias nobis illatas vehementer exaggerare, & ad ſumendam de inimicis vindictam acriter incitare ſoleat. Maximè verò caveamus, ne apud homines ſiniſtræ ſuſpicionis labe pollutos, eorum quæ nos premunt malorum ullam faciamus mentionem, cum tantum abſit, ut illi animum componere, ſpiritumque ſerenare queant, ut magis eum ſint turbaturi, gravioremque illi inquietudinem allaturi, nec ſpinam extracturi pungentem, ſed potius pedi fortius ſint infixuri. Quodſi apud aliquem de acceptâ injuriâ conqueri expediat, nonniſi hominem quietum, pacificum, DEOque verè conſecratum accedamus, hic malo medeatur, & oportunum quodpiam ſuggerat remedium, quo adhibito, priſtinam mentis integritatem, optatamque animi tranquillitatem conſequi valeamus.

XXII. Atque ut tanti pretii theſaurum

cœleſti nobis conceſſum benignitate, eò ſecurius poſſideamus, non PATIENTIA ſolum CHRISTIANA, ſed & profundâ nobis opus erit HUMILITATE, ſinceráque mentis demiſſione: *Non ſita ea ſit* [uti Gregorius Nazianzenus præclarè commonuit] *in veſte quâdam humili, aut ſimulata colli depreſſione*, non in fallaci demiſſione vocis, aut vultus inclinatione, non per barbam promiſſam, aut affectatum quendam incedendi modum effingamus humilitatem, ſed potius illuſtre Domini præceptum fideliſſimè obſervantes, infimum ubique locum eligamus, infimos ſodales, infimum officium, nec ſuperiori ſolum, ſed æquali, imò inferiori etiam lubenti animo nos ſubjiciamus, grande nefas, magnumq; piaculum reputantes, ſi vel unum contemnamus, uniq; nos præferre auſi fuerimus. Et ſanè quanta humilitatis in ſuperando debellandoque Livore vis ſit & efficacia, poſt vetuſtiſſimos illos pietatis ſinceræ Profeſſores [quos Patres vocamus] inſignis ille Caroli Magni Imp. Daduchus & Informator Alcuinus ſive Albinus, Turonenſis Abbas, aurea hâcce gnome ſubindicavit: *MAGNUS VIR EST, QUI INVIDIAM SUPERAT HUMILITATE, diſcordiam charitate deſtruens.* Atq; hoc ipſo Viri Magni charactere olim conſpicuum fuiſſe Nepotianum, Hieronymus in ejus epitaphio eſt teſtatus,

Gregor. Nazianzenus Orat. XIX.

Alcuinus de virtut. & vitiis, opp. Pariſ. edit. 1619. fol. 1235.

tus, primam ſcil. eum curam habuiſſe, ut HUMILITATE SUPERARET INVIDIAM. Conſimili artificio, lividi & contumacis cujusdam Clerici animum Johannem Patriarcham Alexandrinum perviciſſe, vitæ ſcriptor diſertè aſſeruit. Et de mellifluo Doctore Bernardo Gvilielmus Abbas; Dicitur (*ait*) & INVIDOS habuiſſe, ſed peſtis illa HUMILITATE ejus & manſvetudine vincebatur, beneficiis ſuffocabatur, obruebatur obſequiis, nimirum doctus erat vincere in bono malum, ſicut ad quosdam fratres ſcribens inter cætera ait: Adhærebo vobis etſi nolitis &c. Adipiſcamur ergò (*dico cum ore AUREO*) eam quæ per humilitatem paratur magnitudinem, inſpiciamus rerum humanarũ naturam, ut futurorum incendamur deſiderio, non poteſt enim aliter fieri HUMILIS, niſi per divinarum rerum deſiderium, & præſentium deſpicientiam. Non poteſt (addimus nos,) tantæ virtutis attingere metam, niſi per continuum ſui contemptũ, & Chriſti exemplo pariter ac verbo tantoperè comẽdatam amoris proprii abnegationẽ. Hoc ſiquidem dono, cœleſti beneficio prædîti, nihil ſibi côram divinæ Majeſtatis conſpectu tribuunt, nihilque præ cæteris ſibi vindicant

Hieron. in epitaphio Nepotiani.

Gviliel. Abbas lib. III. vit. Bern. c. 6.

Chryſoſt. Homil. I. in I. Epiſt. Pauli ad Corinth.

mortalibus, in propriis bonis pariter ac alienis malis cæcutientes, ſeque præferentes nemini, ſed poſthabentes potius omnibus, eaque diligentiſſimè obſervantes, quæ deprimendæ elationi, & retundendæ ſuperbiæ conferant. Quam in rem præclarè olim Abbatem quendam Iſaiam dixiſſe accepimus: *Humilitatem nec linguam habere, quâ de aliquo tanquam negligente aut ſuperbo loquatur; neq́, Oculos, quibus aliorum errata perſpiciat, neq́, aures, quibus ea quæ animæ ſuæ non proſint, audiat, neminem deniquè niſi ſe ipſam ſuaque accuſet peccata.* Hoc equidem Animæ humilis in quarto (ut loquuntur modo) eſt proprium, ut non ſolum plurima ſibi deeſſe acutiſſimè perſpiciat, verum etiam cujuſcunque Virtutis ſummoperè fugiat oſtentationem, & ſe ſemper in poſtremis haberi velit, quin & continuam ſui depreſſionem meditetur. Juſtus enim, ut ait ſapiens, *prior eſt accuſator ſui*, quaſi ejus ſit proprium reprehendere ſemetipſum, cumque gravioribus flagitiis careat, neutiquam fateri formidat, ſi uſpiam imprudentius egiſſe, concitatiori affectu erraſſe, impegiſſe, offendiſſe, verbo dicam, HOMO FUISSE cenſeatur. Præclarè admodum de Sancto Jobo Gregorius Magnus; *Videatur* (ſcribit) *vir iſte cuilibet magnus in virtu-*

tibus ſuis, mihi certè ſublimis apparet etiam in peccatis ſuis. Mirentur in eo qui volunt caſtitatis continentiam, mirentur integritatem juſtitiæ, mirentur viſcera pietatis; ego in eo admiror non minus CONFESSIONEM HUMILIMAM PECCATORUM, quam tot ſublimia geſta virtutum. Scio enim quod per infirmitatis verecundiam plerumque gravioris eſt certaminis commiſſa peccata prodere, quam non admiſſa vitare, & unumquodq; malum, quamvis robuſtius vitetur, tamē humilius proditur. *Gregor. M. lib. XXII. Moral. c. 10.*

Cum quidam in veræ Humilitatis gymnaſio probè exercitatus Doctor olim interrogaretur, quam potiſſimùm viam eſſe exiſtimaret ad ſolidæ virtutis arcem? hanc ipſam præ cæteris omnibus laudavit: *UT SE IPSUM homo in cunctis ſemper accuſet.* Nec invenuſto apologo alius tradidit, virtutes omnes ad unius cujuſdam commigraſſe habitaculum, quo fiat, ut qui extra eam domum virtutē quæſiverit, vano labore fruſtra nitatur, at quicunque eo loci ſeſe contulerit, expeditiſſimà omnia ſortiatur, eumque è veſtigio virtutes cæteræ inſequantur. Quærentibus autem quænam nobilis illa virtus eſſet, cujus domum peterent cæteræ; *Ea* (reſpondit ille) *eſt perennis & inde-*

indefeſſa ſui ipſius in omnibus accuſatio ſive reprehenſio, quam qui conſtanter & ſinceræ humilitatis affectu exercuerit, facilè in omnium virtutum deveniet conſpectum: At verò qui ab hâc accuſandi via declinaverit, etſi innumeras poſſederit virtutes, omnium tandem laborum ſuorum fructu carebit. Inde verò liquidò conſtabit, num ſincera fuerit illa ſui ipſius reprehenſio, *ſi cum quiſque* (ut Gregorius Magnus optimè docuit) *ſe peccatorem dicit, id de ſe dicenti etiam alteri non contradicat*; quod alio loco dilucidius exponens, *Peccatores* (ait) *ſe eſſe plerumq; confitentur, etiam qui ſe peccaſſe non credunt; Nam ſæpè contingit, ut paſſim ſe homines iniquos eſſe fateantur, ſed cum peccata ſua veraciter aliis arguentibus audiunt, defendunt ſe ſummoperè, atq; innocentes videri conantur, unuſquiſq; ergò cum talis eſt, ſi deliquiſſe ſe dicit, verè non dicit; quippe qui peccatorem ſe non ex cordis intimo, ſed verbotenus aſſerit, nam ſi confitendo peccatum, eſſe humilis veraciter appeteret, de perpetratione peccati arguentes ſe alios, non impugnaret.* Quidſi verò reprehendentiũ fervor metas tranſiliat veritatis, atque nimio objurgandi æſtu abreptus, veris falſa permiſceat? Quidſi dubia pro certis, conjectanea pro compertis, conficta pro factis, pronis ad deteriora credenda auribus admittantur? Quidſi Vir bonus ejuſmodi inſimuletur erroris aut criminis, à quo ſit alieniſſimus, qui fieri poteſt, ut ſe ipſum

Gregor. M. lib. XXII. Moral. c. 10.

illæſa

illæſa veritate condemnet unâ cum increpantibus? Locum hic teneat veriſſima Dorothei ſententiâ: *Profectò ſi ſe quis cum DEI timore diligenter examinet, nunquam omninò ſe inveniet inſontem, videbitque vel verbo vel facto, vel ſpecie aliquam à ſe occaſionem datam, quod ſi in nullo horum ſe tunc ſontem inveniat, profectò ALIO IN TEMPORE, vel eadem vel diſſimili in re peccaverit.* Tum igitur quoties reum ſe eſſe compererit, veritati & pietati erit conſentaneum, ut ſe quoq; graviter incuſet, nec in animum eam excuſationis umbram admittat, quaſi contra æquitatem omnem facta ſit reprehenſio, vel ex mera invidentia adaucta. Quis verò literatum tali præditum animo, tamque ſplendido ſinceræ humilitatis charactere ornatum, ulla ſociorum INVIDIA opprimi poſſe exiſtimet? Quis inſignem hanc literati verè felicis non laudaret PRUDENTIAM? Nempe ſi quapiam re adverſâ eum exercente, ſi aliis incuſantibus, ſemper is reperiat, unde in ſe ipſum omnem culpam conferat, nullamque propterea ægrè excipiat reprehenſionem. Hæc inquam ſuprema veraque illa eſt circa DECLINANDAM paririter ac SUSTINENDAM INVIDIAM PRUDENTIA, cujus ſectatores ſtrenuos LAUS manebit in SECULUM.

COMMENTATIO V. DE LITERATORUM HOMINUM RIXIS SIVE CONTENTIONIBUS.

I.

OPtabile Bonum Concordia eſt literaria, ſive amicabilis nexus ERUDITORUM, qui mutua ſeſe obſtrinxêre charitate, nulla quidem impulſi privatâ utilitate, ſed publicâ, ad quam ipſi unanimiter omnes curas conferunt atque cogitationes. Hæc genúina fruticantis conſociationis literariæ eſt indoles, hoc illuſtre exemplar Doctorum DEO verè ſacratorum, qui ſummæ voluntatum & ſententiarum ſtudent conſenſioni, & qui non ſcelerum conglutinatione, nec merâ utilitate, ſed morum & ſtudiorum junguntur ſimilitudine, eadem planè eligunt, & iiſdem plerunq; occupantur actionibus; hæ ſunt ſonoræ illæ fides, quibus intenta olim Mercurii lyra; hæc muſica illa eſt ſymphonia,

phonia, quam profanâ religione imbutus Æſchines optat communitati; hic eſt velut alter Zodiacus, & cœleſtis quædam harmonia, Concordes nimirum ejuſmodi Muſarum filii, quorum illuſtria, planeque ſingularia exempla, tum Sacræ & eccleſiaſticæ, tum profanæ hiſtoriæ monumenta ſuppeditant, velut Agathoclis & Diniæ, Euſtrydici & Damonis, Zenothemi & Menocratis, Theſei & Pirithoi, Polyſtratis & Hippoclidis Philoſophorum, qui eodem die nati, eandem ſectam profeſſi, alendæ ſcholæ communione conjuncti, eodem ferè momento ultima ſenectute ſunt extincti, cumprimis verò Oreſtis & Pyladis, quorum res geſtas Scythæ aureæ columnæ duxêre inſerendas. Nec minus illuſtre & luculentum concordiæ chriſtiano-literariæ exemplum ac documentum Eccleſiaſtica hiſtoria ſubminiſtrat, ſanctam illam Magni Baſilii cum Gregorio Theologo deprædicans conſvetudinem, cujus ipſe Nazianzenus paſſim glorioſam cum ſacrâ quâdam oſtentatione fecit mentionem, aſſerens, illam tantoperè celebratam hiſtoricorum monumentis dilectionem, quâ Pylades & Oreſtes invicem deperierint, ſi cum amore comparetur ſuo & Baſilii mutuo, talem eſſe, qualis exigua ſcintillulæ lux, ſi cum Solis copioſiſſimo ſplendore componatur: *In utroq; noſtrum* (inquit) *non niſi una videbatur eſſe anima, duo animans corpora, unus & idem amborum ſcopus erat vir-*

Gregor. Naz. Orat. XX. in laud. M. Baſilii hab.

virtutem exercere, & vitæ noſtræ ſtudia ac propoſita futuris bonis applicare, terra hâc mortali prius egredientes quodammodo, quam moreremur.

II. Aſt avis rariſſima in Orbe erudito, fida ejusmodi firmáque eſt animorum literatorum conjunctio; Avis inquam non ex iis, quæ agminatim cum multis, incitato alarum remigio per aëris aperta circumferuntur ſpatia, ſed tam rara & ſingularis, ut admirationi ſit, & cum plauſu celebretur, ſi vel ſemel iterumque intra unius ævi ſpatium ſui faciat copiam, eaque propter Plutarchus ſcitè amicitiam (eruditorum præſertim) animal minimè gregarium, aut graculatim volitans appellat, *dumq́; amicum quis alterum ſe ipſum nominet, mutuo potius ſe ipſum colloquio compellet.* Apprimè equidem Boni illius maximi, ac Orbi erudito ſummè ſalutaris (quod concordiam literariam nuncupavimus) abalienationem deplorant Viri non minus conſcientiâ, quam ſcientiâ conſpicui, malorumq́ue & damnorum ingentium à furiali illo, ferali & infernali monſtro, CONTENTIONE nimirum, rixisque Literatorum provenientium fœditatem toto pectore execrantur, luctuoſiſſimis nimirum caſibus experimentisque edocti, quod præter Rempublicam literariam, ipſa Eccleſia orthodoxa domeſticis quandoque atque inteſtinis certaminibus (de his

his enim potiſſimum nobis nunc dicendi erit locus, non item de diſputationibus adverſus profeſſos ſinceræ fidei hoſtes laudabili inſtituto, nec infelici ſucceſſu huc usque ſuſceptis) miſerè diſcerpatur, nec litigantibus ſolùm partibus, ceu membris, verum univerſo tandem corpori funeſtum exinde immineat exitium, cum quicquid amicabilis animorum eruditorum conjunctio firmavit, roboravit, extendit, id ſæva illa beſtia diſſolvat, diſpergat, extingvat. Væ illi Eccleſiæ, illi Academiæ, Scholæque & Gymnaſio, in quo Doctores, Profeſſores, animarumque Curatores pernicioſis ejusmodi ſegregantur diſſidiis, nec diſputant placidè, ſed rixantur potius, ac fervidè invicem de rebus exigui momenti digladiantur. Fratribus Joſephi ſimiles ſunt hujus farinæ ſocii, *qui nihil poterant loqui pacificè*, & continuis fratrem innocuum proſcindebant conviciis. Omnium equidem ætatum monumenta clamant, quantum ſint domeſtica ejusmodi mala & vulnera hoſtium extraneorum conatibus & machinationibus pernicioſora. *Is morbus* inquit Medicorum ſummus, *longè difficillimus eſt, in quo vultus ægrotantis ſit diſſimillimus. Nulla res validiſſimas munitiſſimasque gentes hoſtibus pervias obnoxiasq; reddidit, quam nulla ad propulſandum commune peri-*

Gen. 37. v. 4.

Apud Paſchal. in Character. mor. pag. 726.

periculum animorum conſenſio. Græcorum calamitates Homerus ad ipſorum diſcordias retulit, nec ulla unquam civitas opibus tantopere floruit, nulla tantum præſidium, tantamque rerum omnium copiam obtinuit, quæ diſcordiâ interveniente non ſit dejecta atque devaſtata. Inſignis & vetuſtiſſimus eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſcriptor Euſebius, horrendæ illius perſecutionis, (quæ ævo ſuo Eccleſiam exercuit graviſſimeque afflixit) originem cauſasq; palmarias inveſtigaturus, culpam non niſi in continua Chriſtianorum (ipſorumque Doctorum orthodoxorum) diſſidia, & mutuas frequentiſſimasque eorum digladiationes duxit conjiciendam: Cum ex nimia (ita notanter ſcribit) libertate in negligentiam ac deſidiam prolapſi eſſemus, cum alter alteri invidere & obtrectare cœpiſſet, cum inter nos quaſi bella inteſtina gereremus, VERBIS tanquam armis quibusdam haſtisque NOS MUTUO VULNERANTES; cum ANTISTITES adverſus Antiſtites, populi in populos colliſi, JURGIA ac tumultus agitarent, denique cum fraus & ſimulatio ad ſummum malitiæ culmen adoleviſſet: tum DIVINA ULTIO levi brachio, ut ſolet, integro adhuc Eccle-

Euſeb. Hiſtor. Eccleſ. lib. VIII, cap. 1.

Eccleſiæ ſtatu, & fidelium turbis liberè convenientibus, ſenſim ac moderatè in nos cœpit animadvertere, orſa primum perſecutione ab iis qui militabant. Cum verò ſenſu omni deſtituti, de placando Dei Numine ne cogitaremus quidem - - Cum PASTORES noſtri ſpreta religionis regulâ MUTUIS INTER SE CONTENTIONIBUS decertarent, nihil aliud quam JURGIA, minas, æmulationem, odia, ac mutuas inimicitias amplificare ſtudentes, principatum quaſi tyrannidem quandam contentiſſimè ſibi vindicantes: tunc demum juxta dictum Hieremiæ obſcuravit Dominus in ira ſua filiam Sion, dejecit de cœlo gloriam Iſrael, nec recordatus eſt ſcabelli pedum ſuorum, in die iræ ſuæ, ſubmerſit Dominus omnem decorem Iſrael, & macerias ejus omnes deſtruxit, &c. Litibus itaque, continuiſque Doctorum chriſtianorum concertationibus Euſebius potiſſimum ea mala imputavit, quæ Eccleſiam ævo ſuo exercucrunt. Rectè Baſilius: *CONTENTIONES quidem à principio exiles eſſe ſolent, & facilè curantur; at procedente tempore aucta, inſanabiles omninò evadunt.* Ta-

Baſil. M. Orat. IX. ex collectanei.

les

les ut plurimum mutuæ ſunt eruditorum lites atque contentiones, quarum tanta eſt vehementia, tanta atrocitas, ut eas nuſquam non graviſſima damna infinitæq; miſeriæ excepeřint. Ex iſta ſiquidem tam cœnoſa ſcaturigine principio contemptus manat aliorũ; inde odia immortalia; mens item turbulenta; variiſque dilacerata affectibus; ut nunquam in portu, ſed ſummo ſemper in fluctu verſetur, atque poſt diu multumque agitatas lites rixaſque perniciosiſſimas, hoc unum aſſequatur; ut tandem ſeſe intimè conficiat. Hoc ipſum malorum omnium extremum nimius amor ſui progignit; illa inquam arrogans perſuaſio; qua faſcinatus inflati, nimiumque ſibi placentis literati animus, plus cæteris omnibus ſe & ſcire & poſſe, ſapereque exiſtimat, atque hinc facile & publicis & privatis dividiis anſam ſive occaſionem ſubminiſtrat.

III. Exemplo ſuo ſatis luctuoſo id docuêre SOPHISTÆ veteres, peſſimi illi contentionum philoſophico-gentilium architecti; qui miro quidem ingenii acumine præditi; ſagacique intellectu ditati, aſt philautiæ arrogantiæque labe tantoperè correpti atque corrupti fuêre, ut rixas atque contentiones continuas ſint meditati, tantiſq; ſemper altercationum mutuarum turbinibus agitati fuerint, ut nunquam ad optatam animi aſpirare potuerint tranquillitatem, quin imò ipſam Philoſophiam

phiam graviſſimis ignarorum ignavorumque expoſuerint odiis. Immenſam equidem Sophiſtarum libidinem rixandi, & ſemper ac ubivis contradicendi pruriginem, ſæpè Patres, ſæpè etiam ethnici ſcriptores ſuggillant, & præter cæteros Hieronymus & Aurel. Auguſtinus notarunt, Sophiſtas ex impotenti illa rixandi ac contendendi libidine nomen CONTENTIOSORUM tanquam proprium retuliſſe. Quid quod omnes etiam Dialecticos, unaque Ariſtotelem ipſum in eâdem navi ſtatuerit Tertullianus, lib. de præſcript. c. 7. cum ait de Hæreticis : *Miſerum Ariſtotelem! qui illis Dialecticam inſtituit, artificem ſtruendi & deſtruendi, verſipellem in ſententiis, coactam in conjecturis, duram in argumentis, operariam Contentionum.* Non niſi Sophiſtæ illi litigioſi in culpa olim fuêre, quod tantos olim innocua Philoſophia oſores & roſores habuerit, ut proinde haud malè Lucianus alicubi illam multa querentem, ac Sophiſtarum peſſimos mores deteſtantem introducat, ſimiliterque Socrates apud Platonem & Xenophontem jure eos ſit deteſtatus, imò totus in hoc occupatus, ut ex ordine Philoſophorum Sophiſtas contentioſos exterminaret, ſaltim faſtum eorum intolerandum hoc aſtu retunderet, *quod unum illud ſe ſcire diceret, præ omnibus Sophiſtis, QUOD NIHIL SCIRET.* Cum Euclidem contentioſarum argutationum admodum ſtudioſum turpiter

Hieron. in c. 3. epiſt. ad Titum

Auguſt. l. 1. contra Creſcent. Gramm. c. 2.

Lucian. in Dial. fugitiv.

ſophiſticari audiviſſet, hunc reprehendit in modum: *O Euclides, Sophiſtis uti poteris, hominibus uti non poteris, judicans nimirum*, (Laertio interprete) *Sophiſticen ad publicas functiones eſſe inutilem, quas ſi quis affectet, eum non oportere gryphis & inanibus ludere argutiis, ſed hominum ſeſe accomodare moribus.* Tantum verò abeſt ut Socrates quicquam vel commonitionibus vel comminationibus ſuis effecerit, ut potius inde ſummum incurrerit vitæ periculum, famæque detrimentum, atque Sophiſtis conſpirantibus, & Anyto quodam accuſante, in carcerem conjectus, ac ſub prætextu quod de Diis malè ſentiret, ad bibendam cicutam ſit coactus. Mox Sophiſtarum cohors, ipſiuſmet necati Socratis diſcipulis degeneribus, Diogene cumprimis, Antiſthene, Cratete aliiſque vel conniventibus, vel concurrentibus [in quos etiam Stoæ arbiter Seneca plurimis in locis graviſſimè invectus eſt] tantoperè eſt adaucta, ut innumeri tanquam ex equo Trojano prodierint, qui partim Athenis, partim alibi ingenuos ſeduxêre juvenes, atque contentionis philoſophicæ deteſtabile vitium ubique propagavêre, adeò ut Nazianzeno teſte, *Athenis ex juvenibus quamplurimi, imò modeſtiores etiam, circa ſophiſticen deſipuerint; non ingenioſiores ſolum, & nomine obſcuri, ſed generoſiores etiam & elatiores, in-*

Diog. Laertius Lib. II. in vita Socratis.

Seneca epiſt. 45. 48. 49.

Nazianz. Orat. in laud. Baſ. M.

ter ſe pariter ut alij decertarint. Quid, quod eodem memorante, nonnulli ad ipſum Baſilium accedentes, eum CONTENTIOSIS potius quam doctis & argutis quæſtionibus tentarint, ac primo impetu ſibi ſubjicere ſint conati, tum quod egregiam ipſius indolem jam pridem noſſent; tum quod ipſi tantum honoris eo tempore haberi permoleſtè ferrent, impigrè nimirum ſectantes peſſimum illum Sophiſtam * Gorgiam Leontinum, Chryſippum item, Cleanthis Stoici diſcipulum & ſucceſſorem; *quem in omni doctrina curioſum, ſtoicorum ſomniorum vaferrimum interpretem; imo Sophiſtam verſutum & callidum fuiſſe*, Cicero indicavit; Carneadem denique imitantes, illum eloquentiſſimum Academicæ philoſophiæ Profeſſorem, ſed damnifici planeque diabolici ingenij hominem, qui pro ſuo lubitu animos flectere, & vera falſaque pari applauſu defendere potuit, optimas ſæpè cauſas (Cicerone teſte) ingenij calumnia pervertens, omniaque incerta, & nigras nives, cum ſint albæ, faciens. Hoc famoſo contentionum Magiſtro Carneade audito, Cato Cenſorius auditores quamprimum cenſuit dimittendos, quoniam illo vi-

* *Gorgias hic Leont. primus a quibusdam Sophiſta dicitur, cujus hiſtoriam ac ſophiſmata Cincium quendam Alimentum notaſſe Jonſius in hiſtor. Script. Philoſ. l. 2; c. 9; memoravit.*

ro argumentante, quid veri eſſet, quid falſi haud facilè diſcerni poſſet.

IV. Parum autem fuit Archiſophiſtæ diabolo, peſtilenti rixarum contentionumque glaucomate magiſtrorum duntaxat ethnicorum oculos faſcinare & animos, nî ejusdem nequitiæ infauſto halitu plurimos afflaret Doctores CHRITSIANOS, & à regiá æquanimitatis veritatisque via turpiter abductos, intricatiſſimis ejusmodi diſſidiorum concertationumque involveret labyrinthis. Prolixo equidem oſtendere poſſemus commentario, quomodo inchoante & creſcente Eccleſiâ, creverit quoque peſſimorum ſophiſtarũ numerus, quâve ratione hæretici veteres per tricas ſophiſticas cœleſtem impugnarint veritatem, ac depravarint turpiter, à ſummis Eccleſiæ priſcæ Doctoribus jure meritiſſimo propterea increpati. Hinc Fauſtum Manich. B. Auguſtinus *magnum diaboli laqueum* nuncupavit, alibique *diabolum per ſophiſtas hæreticos efficere voluiſſe* indicavit, *ut in Eccleſia quoque liberæ eſſent diſſenſiones, ſicut in Academiis philoſophorum, ut ſicut illæ per multas diviſiones tandem interierint, atque ab invicem conſumtæ ſint, ita ſimiliter fieret in Eccleſia.* Hinc etiam Auguſtino vetuſtior * Clemens Alexan-

Auguſt. l. xviii. de C. D. cap. 52.

* *Clemens Alex Lib. I. Strom. conf. lib. 6. ubi plura de hæreticorũ notis, ſimiliter hæ-*

Alexandrinus, de falſis ævi ſui Doctoribus graviter conqueſtus eſt, quod CONTENTIOSAS undique compararint quæſtiones, diſtinctiuncularum fuerint venatores, puſillarum quarundam artium æmulatores, & *jurgiorum conſarcinatores*, quod inſuper ſemetipſos erexerint INFELICES illi (ut notâter ait) SOPHISTÆ, canoris quibuſdam ſuis nugis garrientes, qui cum in nominum verborumq; delectu, certaq; dictionum compoſitione & connexione totâ vitâ laborent, cicadis appareant loquaciores, &c. Similiter Tertullianus, cum multa dixiſſet, quæ eundem hæreticorum priſcorum genium exactè exprimunt, ſcitè Gentilium Philoſophos Sophiſtasque *Hæreticorum Patriarchas* ſalutavit. Illorum ſiquidem levitas (inquit Lactantius) inſtructa dicendi facultate & copiâ, incredibile eſt quantas mendaciorum nebulas excitaverit. Sic Magnus Baſilius Eunomium circa quæſtiones, inutilesque CONTENTIONES ægrotaſſe, ſemperque quæſiviſſe teſtatus eſt, non ut fidem, ſed ut infidelitatem inveniat; *Curioſa* (ait) *iſtorum hominum circa ſyllabas & dictiones obſervatio ſimplex alicui videri poſſit neq; tendens ad malum, ſed profundum atq; obtectum habet adverſus pietatem conſilium*. Ideòq; B. Petrus farinæ iſtius homi-

Tertull. adverſus Hermog. cap. 8.

Lactant. Inſtit. Div. lib. 1. c. 15. conf. lib. V. c. 9. & lib. VI. c. 6.

Baſil. M. l. V. adverſus Eunom.

reticorum ævi ſui genium notarunt Ireneus lib. I. c. 5. Juſtinus quæſt. 4. ad Orthod. Tertull. de præſcr. c. 42. & alii.

Id. de Spir. S. ad Amphil. c. 2. 2. Petr. II. v. 17. Auguſt. lib. de fide & opp. cap. 15.

homines (ipſo Auguſtino obſervante) FONTES SICCOS appellavit, quoniam vitalis aquæ i. e. doctrinæ ſanæ expertes, magnam quidem promittant ſapientiam, inſtar fontium vanè elati ſuperbiant, re ipſa tamen nonniſi fallacem ſophiſticam, peſtiferamque doctrinam propinent, ut plurimum philologi potius ſint, quam philoſophi & philergi, folia dent non fructus, verba non ſcientiam, SOPHISMATA, non ſolida argumenta afferant in medium, adeoque *& nebulis ſint ſimiles turbinibus exagitatis.* Sicut enim nebulæ inſtar nubium denſeſcunt, tument, turgentque, ſed intus vanæ ſunt, inanes & vacuæ, humore, rore & imbre carentes, ſic & SOPHISTÆ illi PSEUDO-CHRISTIANI non niſi vana faſtuoſaque eructare ſolent verba, attamen Scripturâ rationeque convicti, ſumma contentione & clamore orthodoxos obtundere conantur. Quid, quod inſtar nebularum & nubium frequenter ventis contrariis inter ſe confligentibus quaqua verſum agitentur? Omnium quippe ſeculorum hiſtoria docuit, falſos ejuſmodi Doctores à ſpiritu vertiginis, ipſoq; dæmone circumagitatos, primum à verâ fide aliena, mox inter ſe contraria docuiſſe, atque acerrimos cum doctrinæ profeſſionisque ſuæ ſociis ſubiiſſe conflictus. Sic de Valentinianis & Marcionitis Tertullianus; *Mentior* ſcribit, *ſi non à regulis ſuis variant inter ſe, dum unuſquiſq; arbitrio*

Tertull. lib. de præſcript.

trio ſuo modulatur quæ accepit. Sic ab Arrio diſceſſiſſe Aetium conſtat, ejuſque ſectatorem Eudoxium, ab Eudoxio ſegregatum fuiſſe Eunomium, hunc à Theophronio deſertum; Similiter Macedonianorũ hæreſin duo habuiſſe capita accepimus, Macedonium videlicet ipſum, & Eutropium, qui acriter poſtea illi ſe oppoſuit. Sic & Neſtorianos Eutychianoſque hæreticos, circa perſonam Chriſti in duobus extremis errantes, mox in plurimas abiiſſe ſectas, varia hiſtoriarum eccleſiaſticarum monumenta teſtantur. Silentio prætereo alias æque acerbas hæretico - ſophiſtarum, heterodoxorumque diviſiones atque diſſenſiones, utpote à plurimis ſcriptoribus atro notatas carbone, & ad orcum unde provenêre relegatas. Id ipſum verò rixarum concertationumq; peſſimarum venenum, à priſcis Gentilium & hæreticorum magiſtris propinatum, ſtrenuè hauſiſſe ætatum ſuperiorum DOCTORES SCHOLASTICOS, tum graviſſimæ INGENUORUM THEOLOGORUM querelæ innuunt, tum ipſorummet Neo- ſophiſtarum vaſta volumina loquuntur. Ex infinitis Veterum, de verboſa, contentioſa, & ſophiſticâ Scholaſticorum Theologia querelis, haud poſtrema eſt illa Anſhelmi Avelburgenſis, qui circa annum 1140. de iſtis humanæ ſapientiæ ciſternis, aquam vivam haud capientib⁹, ſed turpi concertationũ cœno venas Iſraeliticorum fontium magis ma-

giſque turbantibus hunc in modum eſt conqueſtus: *Solent plerīq;* (Scholaſticorum ſc.) *mirari & quæſtionem ponere, & non ſolum interrogando oppugnare verum, ſed etiam aliis generare ſcandalum. Ac etſi Scholaſtici alicubi Scripturam tractant, tamen ſine timore & pietate iſtud fit, magis ſtudio acumine ingenii penetrandi, & per pravum intellectum vel malitiæ vel vanitati applicandi, quam pia oratione & meditatione diſcendi, nudo docendi ingenio freti, in eam irruentes illotis pedibus inſtar porcorum &c.* Aſt tam illoto loqui ore, deque rebus tam arcanis & adorandis magis quam explicandis, tam profanis ethnicorum Sophiſtarum argutiis diſputare, tam arroganter definire, divinæque Theologiæ majeſtatem tam frigidis imò ſordidis verbis ſimul & ſententiis conſpurcare, execrandæ ſummæque impietatis indicium eſſe, Eraſmus haud abs re in Moriæ encomio judicavit. Nec minus notanter Nicolaus de Clemangis, doctrinam Scholaſticorum eandem habere naturam pronunciavit cum fructibus circa ſtagna aſphaltitis aut Sodomiticum creſcentibus, qui etſi externè ſpeciem quandam jucundam aſpectui præbeant, tamen internè cineris tantum & pulveris rationem habeant. Hujus equidem generis infinita, cumprimis

D. Eraſmus in Moriæ encomio.

apud

apud SCOTUM ſubtilem tenebrarum Magiſtrum [id enim ipſa innuit hominis appellatio] reperiuntur. Quamvis enim ille ob ſingulare ingenii acumẽ Doctoris ſumẽ ſubtilis cognomine ſit donatus, captioſo tamẽ ſuo dicendi diſſerendique genere graviſſimas paſſim lites concitavit. Ferunt eum apoplexiâ mortuum, atq; ante aram maximam Coloniæ apud Minores ſepultum, ſpiritu redeunte in ſepulchro demum expiraſſe, quod Janus quidam Vitalis hocce expreſſit tetraſticho:

Quod nulli unquam homini accidit viator,
Hic Scotus jaceo ſemel ſepultus,
Et bis mortuus, omnibus SOPHISTIS
Argutus magis atq; captioſus.

At verò Sophiſticam illam contentioſamque Theologiam cum Scoto neutiquam ſepultam fuiſſe, ſed magis magisque effloruiſſe, præter alios Cornel. Agrippa hunc in modum eſt conqueſtus: Tot illi invictas & Scotiſticas ſubtilitates invexerunt, ut Cleantis Chryſippiq; argutiæ cum Daphiræ, Euthydemi, & Dionyſiodori circumventiunculis penitus craſſæ ruſticanæque futuræ ſint, ſi cum iis novis SOPHISTARUM noſtrorum inventis conferantur, in quibus nunc paſſim omnis ferè Scholaſticorum turba cum miſero labore ac damnabili ſtudio

Cornel. Agrippa cap. 8. de vanit. ſcient.

occupata, nihil magis agere videtur, niſi ut diſcat errare, ac perpetuis digladiationibus explicandam veritatem obſcuriorem reddere, vel amittere, quorum tota diſciplina non aliud quidpiam eſt, quam CAPTIO quædam, ex depravatis verborum dictionibus ſubdola quâdam cavillatione pervertens uſum loquendi, & eum inferens lingvæ quam ignorat, transvertens veritatem ſecundum veriſimilem expoſitionem. Quis hinc priſcorum Sophiſtarum gentilium imaginem, in Scholaſticis illis vitilitigatoribus clariſſimè expreſſam, non perſpiciat? quis peſſimum doctrinæ genus, (quod haud abs re Cicerò audax vocat ac impudens) ex illis philoſophiæ veteris dehoneſtamentis originem traxiſſe dubitaret? Quis non iisdem appellationibus Scholaſticos deſignaret, quibus Plato quondam ævi ſui Sophiſtas à veris diſtinxit philoſophis, vocans illos *athletas artis litigatoriæ, intricaturum ſententiarum, doctrinâ animæ corruptores, ſententiarum ac opinionum falſarum magiſtros, idolorum fabricatores, phantaſticos, non DEI ſed hominum cultores ac imitatores.* Quibus verbis tam exactè contentioſos depinxit Scholaſticos, ac ſi eorum ſecula prævidiſſet. Imò tantum abeſt ut ipſi à Sophiſtarum nomine abhorruerint, ut illud quon-

Conf. Plat. Dialog. qui Sophiſta dicitur, ut & Alcin. de doctr. Plat. c. [illegible]

quondam inter inſignia nominis ac honoris ſui ponere non dubitarint. Sic Ludov. Vives memoravit, quendam Lutetiæ fuiſſe, qui ſe publicè HORRIBILEM SOPHISTAM vocarit & oſtentarit, nec nomen ſolum ſophiſtæ, verum ipſam litigandi methodum ſophiſticam pleroſque Scholaſticos retinuiſſe & uſurpaſſe, idem Vives præclarè demonſtravit, ſic inter alia ſcribens: Quia in quâlibet materiâ Scholaſticis ſtatim altercandum, quæſita ſunt ſpinoſa quædam apta diſputationibus, quæ materiam ſuppeditarent RIXIS, & diutiſſimè proferrent altercationem, etiam in tradendis præceptis artis; nihil ſemel dicunt, ne adimant ſibi argumentandi & in contrarium dicendi occaſionem, ſed ſi quam definitionem aut formulam tradunt, primum proponunt confusè & ruditer, poſtea paulatim velut cogentibus ad id argumentatiunculis expoliunt, & crebris tibicinibus fulciunt - - - Nec contenti iis quæ natura ingenii humani aſſequi & definire poterat, ad vivum voluerunt omnia reſecare, adducti dulcedine diſputandi. Et quemadmodum, qui pruritus titillatione acti, nimium ſcabentes ſangvinem eliciunt, & dolor ſuccedit

L. Vives de cauſ. corr. art. lib. III.

in

in locum ſvavitatis, & mali chirurgi dum morbidum nimis reſecant, ſanum quoq; attingunt; ita iſti dum nimium ſcalpunt veritatem amittunt, & in falſum incidunt, quod profert ſe majore aliqua veriſimilitudine, quam verum ipſum - - Hinc eſt acutus ille Mimi verſiculus: *Nimium altercando veritas amittitur.*

Jo. Lud. Vives lib. 1. de cauſis corrupt. art. Tom. I. opp. f. 344. V. Quis itaque vitio verteret doctiſſimo illi Hiſpano, quod cauſas corruptarum artium & diſciplinarum inveſtigaturus, non poſtremũ inter eas frequentiſſimis literatorũ contentionibus, otioſisq; diſputationibus locum duxerit aſſignandum: Nomen ipſum quidem (ita ſcitè non minus quam notanter ſcribit,) teſtatur dici diſputationes, quod per eas veritas ceu putaretur ac purgaretur, poſtea verò quam ab auditoribus profecta eſt laus & pretium ad eum, qui optimè videretur ſenſiſſe, ex laude ſæpè numero divitiæ, ac opes; prava vel honoris vel pecuniæ cupiditas animos diſputantium invaſit, ut tanquam in pugna ſola ſpectaretur victoria, non elucidatio veritatis: ut & ipſi quicquid ſemel dixiſſent, ſtrenuè tuerentur, & adverſarium proſternerent ac conculca-

culcarent. Humilibus & ſordidis ingeniis, quique dejecto capite hæc ſola intuerentur levia & momentanea, parum eſt viſum magnũ pretium ab ſtudiis probitas, aut veri intelligentia, quæ duo illi quod non ſatis acutè cernerent, nec quantæ eſſent æſtimationis aſſequebantur, præſentem mercedem quæſierunt pecuniæ, vel auræ popularis. Ideò quo majus eſſet operæ pretium, populum ad ſua certamina admiſerunt, tanquam ſpectatores fabulæ in theatrum productæ: tum quod fieri ad conceſſum par erat, Philoſophus depoſita illa tam gravi & veneranda perſona, HISTRICAM induit, ut commodius ſaltaret; factus eſt populus ſpectator, arbiter, judex, & quod non facit aulædus in ſcena, fecit PHILOSOPHUS in ſcholâ, ut tibias non ſibi & Muſis aptaret, quod monet verus Magiſter, ſed omninò coronæ ac multitudini, à quà rediturus erat ad actores honor & quæſtus - - Indagandi veri una & ſimplex via eſt relicta, faciendi fuci apertæ ſexcentæ, quâ quiſque ut cōmodum ſibi eſ-
ſet

ſet graſſaretur, præſertim cum nihil ſit tam deforme, quin amatorem inveniat: Nec ſolum in hanc opinionem populus cucurrit, finem dicendi eſſe diſputare, ut militiæ conflictum, verum publicus conſenſus permultos veteranos & quaſi triarios ſcholaſticæ militiæ rapuit; ſed qui ingenio & judicio non plus valent, quam plebs infima, ut ſupervacaneum eſſe ac ſtultum cenſeant; ſi quis ad mentem & mores, & quietum illud inquirendi genus philoſophiam revocet; nullum eſſe alium ſtudiorum fructum; quam præſenti animo NON CEDERE ADVERSARIO, intrepideque eum vel aggredi, vel ſuſtinere; & callere quo robore; quâ arte; qua ſupplantatione ſit ſubvertendus. Ergò in re pulcherrima; & omnium præſtantiſſima, conſultum fuit ſtatim aſſveſacere puerum, & eum perpetuo exercere; altercandi ſtatim natis initium; finis nullus, niſi cum morte. Puer ad ſcholam deductus, primo confeſtim die jubetur diſputare, & docetur jam rixari, qui fari nondum poteſt, idem in grammatica, in

poetis;

poetis, in hiſtoricis, in dialectica, in rhetorica, in omni prorſum diſciplina. Quis peſſimum ævi iſtius, ſcholarumq; morem graphicè à Vive hoc modo deſcriptum fuiſſe negaret? *Nec una* (ita Ludovicus pergit) *diſputatio uno ſufficit die, aut gemina, ſicut refectio, ſub prandium altercantur, pranſi altercantur, ſub cœnam altercantur, cœnati altercantur. Agunt hæc, ut diſcant, an ut concoquant? Domi altercantur, foris altercantur, in convivio, in balneo, in vapora-rio, templo, urbe, agro, in publico, in privato, omni loco, omni tempore altercantur; non toties ſub lenone rixantur meretriculæ, aut ſub laniſta dimicant gladiatores appetente munere, quoties iſti ſub magiſtro philoſophiæ. Populus non ille moderatius & gravis, ſed levis, barbarus, bellax, hâc velut pugnæ ſpecie mirificè delectatur. Ita ut ſint imperitiſſimi homines permulti, & omnis literaturæ penitus expertes, qui hanc ſpectaculi hujus voluptatem reliquis omnibus anteponant.* Vitione proin (dico iterum) aliquis Viro cordatiſſimo vertat, quod inde præcipuam quandam corruptarum artium & diſciplinarum cauſam duxerit derivandam? *Quanta* (notanter ſcribit) *naſcitur hinc corruptela & moribus & diſciplinis, inflammatis animis & ad pertinaciam obfirmatis? Clamores primum ad ravim; hinc improbitas, ſannæ, minæ, convicia, dum luctantur, & uterq; alterum tentat proſternere; conſumptis verbis venitur ad pugnos, ad veram lu-*

ctam ex ficta & ſimulata - - - Eſtne hac exercitatio ſapientiæ? Eſt hæc profeßio venerandæ diſciplinæ? egreſſi illinc, quæ ſcripta, maledicta, invectiva mutua, & odium inextingvibile? Victoris gloria & arrogantia, tanquam in cruento bello, & victi pudor atq; invidentia, &c. Quæ ipſa contentionis literariæ mala cũ probè perpendiſſet & Jo. Picus Mirandulanus auſu planè herculeo priſcorum & recentiũ philoſophorum meditatus eſt conciliationem; facto quidem à Platonis & Ariſtotelis tentatâ concordiâ initio, *quam* (ut vitæ Scriptor perhibet) *brevi erat perfecturus, ſi vita comes paucis adhuc annis ſuperfuiſſet. Inter Averroem quoque & Avicennam, inter Thomam & Scotum, qui jam diu conflictaverant, ſi non pacem in univerſum, in multis tamẽ impetraſſet inducias &c.*

Confer. vitam Mirand. opp ejus Baſil. anno 1557. editis præfixam.

Modum nempe vir optimus, terminumque frivolis philoſophorum quorundam litibus ponere ſtatuerat, quibus ut plurimum nobiliſſima quæque ingenia depravantur, triſtemque exitii perpetui ſubeunt aleam. Et quamvis non ignorarit, egregiæ cujuſdam honeſtatis velum litibus literariis obtendi; cane tamen & angue pejus, doctos eo morbo laborantes evitandos eſſe judicavit, illos nimirum, qui nefario contentionis ſpriritu obſeſſi, odia & inimicitias cum doctioribus exercent continuas, eaquepropter vel inſanæ plebis riſum & dicteria vix effu-

effugiunt. Quod ipſum contentioſorum literatorum genus JOHANNES COLETUS illuſtris Anglorum Doctor tantoperè eſt deteſtatus, ut Eraſmo Roteradamo teſte, inter amicos liberrimè profeſſus ſit, *Scotiſtas (quibus hominum vulgus peculiare tribuat acumen,) ſibi videri ſtupidiſſimos, & hebetes, & quidvis potius quam ingenioſos; cum argutari duntaxat circa alienas ſententias ac verba, nunc hoc arrodere, nunc illud, & omnia minutatim diſſecare, ingenii ſit ſterilis & inopis. Thomæ verò* (pergit Eraſmus) *neſcio quâ de cauſa iniquior erat quam Scoto: Etenim cum hunc apud illum aliquando laudarem, ut inter recentiores non aſpernandum, quod & ſacras literas, & authores videatur evoluiſſe, cujus rei ſuſpicionem mihi fecerat catena, quæ vocatur aurea, & aliquid haberet in ſcriptis affectum, ſemel atque iterum diſſimulavit obtiſcens. Verum ubi rurſus in alio colloquio inculcarem eadem frequentius, obtuitus eſt me, velut obſervans feriò ne hæc dicerem, cum autem animadverteret me ex animo loqui; tanquam afflatus ſpiritu quodam; Quid tu inquit, mihi prædicas iſtum, qui niſi habuiſſet multum arrogantiæ, non tanta temeritate*

Eraſmus in vita Coleti ad Jodocum Jonam 1521. ſcript.

Qq *tanto-*

tantoque ſupercilio definiſſet omnia, & niſi habuiſſet aliquid ſpiritûs mundani, non ita totam Chriſti ſua profana philoſophia contaminaſſet. Sed quicquid de Thomâ, ejusque è Scoti ſcholâ antagoniſtis ſit ſtatuendum, magis multò deplorandum eſt, ſemper extitiſſe peſtifera ejuſmodi contentionum literariarum ſeminaria, in quibus ſolidioris ac politioris doctrinæ loco, auditores eruditi ſunt, quâ ratione expeditè rixari, garrire, & præclaros quoſque viros maledictis inſectari debeant. *Eſtne hæc exercitatio ſapientiæ,* (dico rurſus cum

Vives l. c.p.346. ante laudato Vive) *eſtne hac profeſſio veneranda diſciplinæ? Quid non inveniant* (ſcribit paulò inferius) *homines contra homines, ſi in hoc penitus & ſemper incumbant, ſi nihil relinquant intentatum dum imponant, & fallant, præſertim cum vitio noſtrorum oculorum, quædam aliter multo videntur quam ſunt, & ut Ariſtoteles ait, falſa quædam majorem habent ſimilitudinem veri quam vera ipſa: Ergo aliquas præſtigias excogitat, quæ poſita ob aciem noſtræ mentis, illam ad veri lucem non ſinunt penetrare. Quumque minus multò poteſt dare operam, ut an tenebræ ac præſtigiæ ſint, dijudicet intenta*

tenta & occupata, vel dum alium ferit, vel dum ſe tuetur; non vacat in ſe redire, & lucem ingenii ac judicii offuſis nebulis quietè admovere, plus nimio occupatæ quæſtiunculis ad diſputationem armandis atque exarmandis: ſemper in agitatione volvuntur ac motu, nunquam ſinunt aquam fieri liquidam, quam ſint bibituri. Quo fit ut moderata quâdam collatione ſtudiorum eniteſcat veritas, tanquam attritu, nimium autem altercando amittatur, ut Publius Mimographus dixit, tanto ſapientius Poeta in ſcena, quam Philoſophus in Schola. En igitur, quo pudenda contentio hominem literatum abripiat, ut rei omnium pretioſiſſimæ VERITATIS ſc. irreparabilem ille ſubeat jacturam! Hoc in luto hærent doctorum plurimi, imò hoc pernicioſo atq; exitiali æſtu feruntur.

VI. Et ſanè ſi quis ineptiſſimas ſophiſtarum veterum quæſtiones, earumque longè obſcuriores declarationes, tum objectiones, objectionumque confirmationes, declarationum probationes, imò infinitarum rationum, ſolutionum, exceptionum, diſtinctionumque plauſtra probe conſideret, facilè deprehendet, quo in luto olim illi artium magiſtri

hæſerint, quam profundâ obnupti fuerint caligine, quam immani pudendâque contradicendi libidine laborarint, adeò ut vix inter duos vel tres circa quæſtionis cujusvis deciſionem conſenſus inveniatur. Illuſtre exemplum, in ſuis ad Auguſtinum de Civitate DEI annotationibus modo laudatus Vives dedit verbis ſequentibus: *Diſputant* inquit *Scholaſtici, an potentia creandi poſſit communicari creaturæ? de quo multa* Thomas, *cujus argumenta nititur infirmare* Scotus, *ut ſua confirmet, quæ labefactare conatur* Occamus, *ut ſua figat, at iſta quoq;* Petrus Aliacenſis *luxat, usq; adeò vel ludunt in re ſeria, vel affectibus & factionibus ſuis cogunt ſubſervire rem cæleſtem: Qui mores* (pergit) *poſſunt emendari, qui ſedari & tolli pravi affectus, qui fieri divini ex doctrina diſſidiis agitata, & tracta verſaque ſurſum & deorſum pro libito affectuum humanorum concuſſa machinis tam pertinaciter litigantium?* Nec minus notanter idem Vives alibi; *Antequam de diſputationibus finem dicendi facio, adjiciam illud, quod oſtendit, quam iſti homines eruditionem & cognitionem veri parvi fecerint, quum ſe penitus conflictui dediderunt, & eum quibuſcunque potue-*

L. Vives in Lib. XVIII. Aug. de Civ. Dei c. 18.

Idem lib. I. de cauſ. corrupt. art.

potuerunt rebus aluére : Etiam inter illa ipſa inepta, abſurda, ſtulta dogmata, ſi quod eſſet unde copioſum aliquod & fertile oriri poſſet diſputationi ſeminarium, tametſi falſum eſſe exiſtimarent, inferebant nihilominus in ſcholam, & ſtatuebant tanquam poſitum & fixum, ne materia deeſſet rixandi: videlicet quod ex illo quod verum eſſe non dubitarant, pauciora exiſterent, quam ex falſo argumenta. Exempli gratia: Secta illa Scholaſtica, quæ à Gulielmo Occamo defluxit, & Nominalium ſe appellavit, ridet quæ Johannes Scotus, & ii qui Reales dicuntur, de punctis, de momentis, de intervallis de indiviſibilibus aſſirmant, & tamen illi ipſi diſputaturi vel in logicis de incipit, *&* deſinit, *vel in phyſicis de motu & tempore opinionem Scoti tanquam veram ſubjiciunt, ut ſit dimicatio diuturnior.* Et ad eundem ferè modum Eraſmus; *Quid futurum* (ſcribit) *arbitramur, ſi Turcis ut Chriſtum amplectantur,* Occamos, *aut* Durandos, *aut* Scotos, *aut* Gabrieles, *aut* Alvaros *propoſuerimus? quid cogitabunt aut quid ſentient (ſunt enim & illi, ut nihil aliud certè homines) ubi audierint illas SPINOSAS ET INEXTRICABILES ARGUTIAS, præſertim ubi viderint de iis adeò non convenire inter magnos illos religionis profeſſores, ut frequenter usque ad pallorem, usque ad convitia, usque ad ſputa, nonnunquam*

Eraſmus in Ench. Mil. Chriſt.

& u. q. ad pugnas invicem digladientur. Id verò potiſſimum in iis damnandum, quod de maximi momenti articulis, inque Sacro Codice clariſſimè definitis, horrendo contradictionis œſtro perciti Magiſtri, topicè imò ſcopticè diſputare, atque in locum fidei certæ, ſophiſticam ſcepſin & Academicam ἐποχὴν introducere non dubitaverint, variisque argumentis veluti fluctibus, modò in hanc, modo in illam partem jactati, neſcierint quo ſe recipere poſſint, rem denique omnem in dubio relinquentes, regiam nefandæ incredulitati viam pararint. *Ab eo tempore* (verba celebris cujusdam Doctoris adſcribo) *Literæ Sacræ ſine gravitate & eruditione, argutiis ſophiſticis & curioſis parum ad pietatem proficientibus quæſtionibus ſunt tractatæ, Evangelica doctrina miſerandum in modum hujusmodi βεβήλοις κενοφωνίαις non tantum obruta, ſed fermè penitus extincta.* Poſtquam ſcil. in corruptelarum concertationumque Sophiſtico-ſcholaſticarum poſſeſſionem Doctores quidam recentiores devenêre, cœptamque ab iis altercandi litigandique telam indefeſſo ſtudio ac labore continuavêre, atque graviſſimis dividiis anſam dedêre & occaſionem. Suntequidem nonnulli [inquit Salutius] inter illos etiam, qui SPIRITUALES videri volunt, pleni ſpiritu contradictionis, quibus in omni colloquio delectabile eſt contendere, quod ſine ſuperbiæ nota vix fieri poteſt,

Jo. Himmel. in Tract. de Canon. & Jure Can. pag. 703.

Salvius in Spec. Animæ cap. 19.

poteſt, quoniam alios deſpicatui habent, ac cæteris plus ſapere, ſuamque ſemper opinionem prævalere volunt. Hos meritiſſimo jure Patrum noſtrorum memoria impugnavit Ambroſius Catharinus, dum plurimum hoc ipſo peccatum fuiſſe, *& adhuc peccari* pronunciavit, Theologiâ tandem in factiones & ſectas redactâ. Diſertius verò Nicolaus Beraldus Doctor Pariſienſis oſtendit, plurimos ævi ſui Magiſtros frivolis quibusdam frigidisque argutiolis deditos, neque rebus ipſis, ſed rerum umbris falſisque imaginibus inhærentes, tota aberraſſe viâ; *Non enim* [inquit] *ſtudioſorum ingenia exacuunt captiunculæ illæ ac tricæ ſpinoſæ, ut pleriſq; perſvaſum eſt, ſed mentis ſuccum omnem exhauriunt, adeoq; à ſtudio pietatis nonnullos abducunt.* Eosdem noviſſimorum temporum Sophiſtas graviter inſectatus eſt celebris ille Epiſcopus Canar. Melchior Canus, miſeram vocans illam Scholarum doctrinam, quæ de divinis, detractâ Scripturæ authoritate ſit philoſophata, SOPHISMATUM FECES intulerit, ad riſum Viros doctos incitarit, & delicatiores ad contemptum. Totam Theologiam illorum Doctorum [qui ad diſcordiam nati ſint] partium eſſe ſtudium, meramq; CONTENTIONEM. Et alibi conqueritur, plurimos in Academiis, omnem fermè Theologiæ diſputationem SOPHISTICIS ineptisque rationi-

Ambroſ. Cathar. in l. con. Cajetan. Nicol. Berald. in præfat. ſcriptis Guil. Pariſ. præfixâ.

Melch. Canus D. Theol. lib. VIII. c. 1.

Idem Lib. IX. c. 1.

bus transegiſſe, Sacræ Scripturæ umbras non fuiſſe aſſecutos, in ſophiſticâ arte omnes ſe torſiſſe diutius; & ad Theologiam aggreſſos, non Theologiam ſed ejus fumum ſecutos fuiſſe. Quibus ipſe Vasquez, licet Scholaſticorum Doctorum primipilus calculum ſuum addidit: Negare non poſſumus (*ſcribens*) fuiſſe in Scholâ permultos Theologos, qui quæſtiones Theologicas frivolis rationibus tractaverint, in quibus rariſſima ſunt Scripturæ teſtimonia - - Miſcentur etiam ab iis interdum quæſtiones omninò philoſophicæ, aut metaphyſicæ, pueriles ſanè, & quæ ad res Theologicas parũ ſunt accomodatæ, &c.

Vaſquez Diſp. III. in I. part. Thom. cap. 3.

Omnium optimè autem Cornelius Muſſus Epiſcopus Bitontinus, iſtos divinæ ſapientiæ per rixas contentionesque aſſiduas corruptores vivis depinxit coloribus: Divinæ (en verba notatu digniſſima!) Scripturæ olim proh dolor! quanto omnium damno negligebantur! Vigebat SPINOSA & moleſta neſcio quæ Theologia, de Inſtantibus, relationibus, quidditatibus, de formalitatibus, itemque hæc omnia ſyllogiſmis arte contortis, & humanis duntaxat argutiis,

Cornel. Muſſus in Comment. ad Rom VI.

tiis, quæ procul dubio, quâ authoritate recipiuntur, ea & refelli poſſunt, pertractabantur. Tota penè ætas hominum in decretis, quæ inter ſe pugnantia ſemper, nullo tempore concilianda, alunt perpetua per ſecula litem, conterebatur. Is ſublimis Theologus habebatur, qui majora portenta pro ſuis traditiunculis affingere ſciret; pretiiq́ue pars erat gloriola inanis, non intelligi grandia illa verba, quæ alto ſupercilio inter mulierculas de Sacris literis philoſophantes trutinabant. Juraverant univerſi divini verbi Duces in Magiſtrorum verba. Hinc ſexcentæ ſectæ; Thomiſtæ, Scotiſtæ, Occamiſtæ, Bacconiſtæ, Albertiſtæ, Ægidiani, Alexandrei, ô ſcelus! poſthabebantur Evangelia, Epiſtolæ, Chriſtiana philoſophia deliteſcebat, à pauciſſimis tractabatur, ſed frigidè, non dicam inſincerè. Atque hæc quidem laudatus Epiſcopus Bitontinus.

VII. Sicuti autem ſummum ſemper fuit veteratoris infernalis ſtudium lites in Eccleſiâ ſerere ac diſſidia; ita nullo non tempore ille Viros eruditione doctrinaq; ſingulari præditos, inſatiabili quodam LITIGANDI DESIDERIO accendit, ſuaque effecit tyrannide, ut li-

Dan. Bartol. in char. lit. p. 137.

beriora etiam ingenia miſerrimam hanc ſubierint ſervitutem, nec diſputarint amplius, ſed fervidè malediceque invicem ſint digladiata. *Hinc tot litium tricæ* (ut cum ante laudato Scriptore loquamur,) *tot APOLOGETICI tractatus, ne dicam paratragœdiæ, & ſingularia ſpectacula pugnarum inter Scriptores etiam minimè vulgares, qui multum ætatis & ſudoris in hanc gladiaturam projecerunt. At enim cui bono?*

Bella geri placuit nullos habitura triumphos.

Luc. lib. 1.

Eſt hic nonnullorum agreſtis & inurbanus tumor, qui obtrectatione aliena, ſcientiæ famam aucupantur. Semper gerunt ferulas triſtes, ſceptra pædagogorum, ictum auctoribus quos legunt minantia, non minus hoc ſibi arrogato imperio ſuperbi, quàm alii ſceptro. Ad nimiam quippe animi elationem ſuperbiamque proni hominum literatorum plurimi, nemini prorſus cedentes, multò minus agnoſcentes commiſſum ex infirmitate humanâ errorem, ſed pertinaciam induentes pro opinione, animo tandem ita ſunt perturbati, ut nec intelligere amplius rectè, nec dextrè judicare valuerint, ſed ad rixas ut plurimum, & acerbiſſimas delati ſint concertationes. Et

eum

cum (præclarè dicente Stobæo) *diſputando de rebus haud ſecus quam animantia bruta pugnando, ſolam ſibi propoſuerint victoriam, ac veritatis amore ac ſtudio relicto, nihil præter ſuam curarint utilitatem*; graviſſimum ſæpè & famæ & vitæ, imò animæ detrimentum etiã ſubière. *O ſi in conſpectu eſſet*, (præclarè ſcribit Acontius) *quot quantasque clades intulerit hoc uno contentionum telo Satanas, quasque vaſtitates fecerit, planè ferreus eſſet, qui tenere poſſet lacrymas.* Triſte cumprimis exemplum olim præbuit pulcherrimus ille LUCIFER CALARITANUS Epiſcopus, quem ob ſinceros anteactæ vitæ mores D. Hieronymus ſanctum appellare non dubitavit, ſed cum à contentionum & diſſenſionum auctore diabolo tandem eſſet ſuperatus, & eapropter à Catholica Eccleſia ſeparatus, optimis quibusq; tntum incuſſit timorem, ut illud Zachariæ de eo uſurparint: ULULA ABIES QUIA CECIDIT CEDRUS! Et quamvis in Contentionis illius cauſa aſſignandâ ſcriptores haud invicem conveniant, conſtat tamen vulneri huic triſtiſſimo (creſcente magis magisque contentione) aliud atque aliud additum, multosque ejus exemplo pellectos ab orthodoxa Eccleſia defeciſſe, qui poſtea Luciferianorum nomine ſunt denotati. *Hinc* (notante Baronio) *l*[illegible]*xerunt fideles & pii acerbiſſimum tanti Viri caſum,*

Stob. Serm. 4.

Acontius lib. I. de ſtratag. Sat. p. 21.

Zach. XI.

Baron. in Annal. Eccleſ. ad Ann. 362.

ſum, cum viderent hominem honeſtiſſimis magnâ gloria pro Eccleſia Catholica perfunctum legationibus, tot confeſſonibus inſigniter nobilitatum, quot apices in Conſtantium ſcripſerat pro Athanaſio & fide Catholicâ, totq; martyria propemodum exantlatum, quot annos exul in diverſa loca fuerat deportatus; hominem Coryphæum & anteſignanum Catholicorum, in tam diuturno & difficilimo prælio Arianorum poſitum, inſtar Hieremiæ in columnam ferream, & murum æreum pro domo DEI, Eccleſia Chriſti: Hunc ipſum inquam (proh dolor!) poſt tot victorias & erecta de perfidia debellata trophæa, ſub ipſo triumpho tam infeliciter à DISSENSIONUM authore ſuperatum ac planè proſtratum eſſe. - - Utinam ipſe Lucifer, qui zelo æſtuabat Heliæ, & Heliæ dictum audiſſet: NON IN SPIRITU VEHEMENTI DOMINUS, NON IN COMMOTIONE DOMINUS, nec in IGNE DOMINUS, nempe in manſuetudine, benignitate, & miſericordia verè inerat Dominus. Nonne luctuoſus hujus quoque Luciferi caſus clariſſimè docuit, quò tandem mortalium doctiſſimi & præſtan-

ſtantiſſimi perveniant, ſi nefario Contentionis &diſſenſionis ſpiritui locum concedant. Quem cum Avorum noſtrorum memoria etiam admiſiſſet MATTHIAS FLACIUS ILLYRICUS, æque triſtes & pernicioſas tempeſtates concitavit. Etenim cum inquieto valdè eſſet ingenio, ac ſine perſonarum reſpectu quoſvis oppugnaſſet, tandemque ad colloquium cum Strigelio habendum Vinariam fuiſſet evocatus, ibi antagoniſtæ jugulum petens, nec tamen propoſitum ab eo argumentum diſſolvere valens, abſurdum illud longè maximum; *PECCATUM originis eſſe ſubſtantiam hominis* profiteri non fuit veritus, nec ſolum ex improviſo, præterque omnium ſpem [urgente contentionis ſpiritu] in hæreſiarcham poſtea eſt transmutatus, verum turbarum paſſim concitatarum ſive author, ſive ſingularis fautor extitit. Eodem morbo cum non ita multos poſt annos laboraſſet ANDREAS OSIANDER ingenioq; pariter ac eloquentia excellenti eſſet præditus, pernicioſam in Boruſſia *de Eſſentiali DEI Juſtitia* [quâ nos ſalvari enunciavit]litem atque contentionem infeliciter eſt auſpicatus, quam turbæ horrendæ Regiomonti, ipſaque tandem Morlini ejectio excepe-runt, longèque atrocius erupiſſet incendium, nî præter omnem expectationem Oſiander paroxiſmo epileptico proſtratus, prius ex hâc vitâ diſceſſiſſet.

VIII. No-

Mar. præf. Triadis Scriptor. ed. 1669.

VIII. Notanter Vir quidam ætate noſtra celebris; *Omnia novandi* (ſcribit) *cacoethes, contradictionis ſpiritus, & affectatio ſingularitatis, tales tragœdias excitare ſolent, & Theologiæ Profeſſor, qui ex miniſtro & cuſtode religionis illius Dominum vult agere, ac jus ſibi vindicare eam mutandi pro lubitu, ſemper erit præſentiſſima peſtis in Eccleſia.* Atque ut de inquietis litigioſisq; Eccleſiarum turbatorib⁹ nihil dicamus amplius, nunc quoſdam literarum humaniorũ (minimè humanos) cultores deſignabimus, qui dictis pariter ac ſcriptis contentioſis animorum motus & divortia concitantes, extremum ſibimet ipſis conquiſivêre exitium. Quo nomine, Patrum noſtrorum memoria, infelix præ cæteris in Gallia PETRUS RAMUS extitit. Is enim cum diu bonas literas, philoſophiam, ſcientiasque Mathematicas in Prælea ſchola, cui præerat, & poſtea in Regio Auditorio docuiſſet; poſtremò CONTENTIOSAM erroneamque in philoſophicis invexit doctrinam, Ariſtotelem voce & ſcriptis importunè oppugnans, lites cum doctiſſimis & clariſſimis quibusque hominibus graviſſimas exercens, donec in Pariſienſi laniena à Carpentario æmulo ſicariis im̃iſſis è cella in quâ latebat, extractus, & poſt direptam pecuniam, inflictis aliquot vulneribus per feneſtram in arenam eſt præcipitatus, effuſis viſceribus, quæ pue-

Confer. Thuanus Hiſt. lib. 52.

ri

ri furentes [magiſtellorum pari rabie incitatorum impulſu] per vias ſparſerunt , ipſumque cadaver ſcuticis in profeſſionis opprobrium diverberantes, contumelioſè & crudeliter raptaverunt , triſtemque adeò vitæ illi litigioſæ impoſuere colophonem. *Mirum eſt* (ſcribit Sammarthanus) *quantos ille in tota Pariſienſi Academia tumultus excitarit, cum editis in Ariſtotelem animadverſionibus, ſummum illum philoſophum liberius eſſet inſectatus, inſurgentibus in eum penè omnibus ejus ævi profeſſoribus & Magiſtris, receptamque in ſcholis diſciplinam certatim aſſerentibus & defendentibus.* Eâdem contentionis peſte JASONEM DENOREM, Virum & nobilitate generis, & eruditionis laude clarum, extinctum, mœroreque acerbiſſimo oppreſſum fuiſſe, hiſtoricorum monumenta teſtantur. Nimirum cum inter alia quæ ſcripſit eriſtica opera, de POETICA differens, Tragicomœdias paſtorales, quæ intar Italos uſurpantur, tanquam monſtra quædam, & nullo veterum exemplo, contraque poeticæ priſcæ leges ab imperitis rei antiquariæ introducta exagitaſſet, eumq; ſermonem Baptiſta Gvarinus (qui PASTOREM FIDUM magno plauſu ubique in Italia exceptum ediderat,) ad injuriam ſuam pertinere exiſtimans, magna vi eloquentiæ ſimul & verbo-

Sammarth. in elogiis illuſtr. Gallor. p. 55.

Thuan. lib. 99. circa fin.

verborum amaritudine refutaſſet, exitu minimè fatali ſed præcipitato ille deceſſit, vitamque in litibus transactam cum morte infelici commutavit. Sic magnum illud Reip. Literariæ decus ac ornamentum, CAROLUM SIGONIUM, poſt egregiè depulſos invidiæ malignantis fluctus, poſt adeptam maximam nominis gloriam, gravi quâdam contentionis literariæ procellâ dejectum, ſummique angoris [è concertatione quâdam literariâ coorti] impetu tandem exanimatum fuiſſe accepimus. Etenim cum arduo nimis auſu perditum Tullii de conſolatione opuſculum, ſuamet opera confectum in lucem edere, atque Viris doctis obtrudere eſſet conatus, facileque futurum exiſtimaret, ut inter genuinos Tullii fœtus reciperetur, ſtatim ac prodiit perſonatus ille Cicero ad varios alliſit ſcopulos, amplamque altercationibus literariis materiam ſubminiſtravit, & cum præ cæteris Antonius Riccobonus accuſatoris munia ſubiviſſet, diſertèque opus illud ſpurium eſſe, nec ullo pacto Ciceroni adſcribendum oſtendiſſet, fucoſum ſcil. ſtyli genus, & adſcititiam rerum vim, oneroſamque ubertatem redarguens, factum, ut poſt agitatas aliquandiu iſtas lites Sigonius, in caſſum ac futilè initas à ſe vigilias animadvertens, morboſum animi contraxerit æſtum, quo deinceps, aliis vel increpantibus, vel miſerantibus, Reip. literariæ [quam melioribus ingenii monumentis

Vid. Jo. Imperialis Muſæum Hiſtoric. pag. 58. 59.

tis

ris exornare potuiſſet] fuit ſurreptus. Simili propemodum fato poſt ævì ſuperioris medium ad plures abiit JOHANNES BUTEO, Vir quidem (Thuano teſte) ad literarum ac ſcientiarum mathematicarum ſtudia excolenda natus, inprimis in Muſicis inſtrumentis & machinis novis fabricandis ingenioſus; ſed cum deinceps DE QUADRATURA CIRCULI acerbè cum ipſo præceptore ſuo eſſet digladiatus, tandemque ob turbas in Delphinatu concitatas, Muſeo ſuo relicto, Romanium conceſſiſſet, procul à libris maximo tandem mœrore contabuit. Ad eundem ferè modum LUDOVICUS CASTELVETRUS, variis cum Hannibale Caro de re ludicrâ altercationibus vexatus, patriam ad extremum reliquit, & literarum ſtudia pariter ac lites antea agitatas proſecuturus, apud Helvetios hoſpes deceſſit. Quis tantus in Rep. literaria hoſpes eſt atque peregrinus, quem clariſſimum THOMÆ DEMSTERI nomen fugiat, cui ſingularem gloriam multiplex rerum ſcientia, reconditæ exquiſitæque literæ, & incredibilis memoriæ magnitudo paraverat; quem doctiſſimi inſuper in Roſinum de Antiquitatibus Romanorum, in Criſpum Poetam Africanum Claudianumque commentarii, aliaq; tum ſoluta oratione, tum verſibus doctè eleganterque conſcripta quatuor item epiſtolarũ libri, nec non varia tum geographica tum mythologica monumenta tantum

Thuanus lib. 36. hiſtor.

Thuan. hiſt. lib. 50.

Janus N. c. Erythraus in Pinacoth. imagin. illuſtr. viror. part. I. p. 24.

tum non ad ipſa ſidera evexêre; At vero hunc tanti ingenii, tantæque eruditionis Virum à SPIRITU CONTENTIONIS tantoperè obſeſſum fuiſſe memorat Erythræus, ut homo ad bella atque contentiones prorſus natus videretur, quippe qui leviſſimè re vel verbo laceſſitus, continuo ad arma rixasque decurrerit, nec ullum ferè diem à concertationibus vacuum præterire paſſus ſit, quin videlicet cum aliquo vel verbis vel ferro decerneret, atque pugnis etiam rem ageret, ſicque prædagogis plagoſisque orbiliis omnibus formidabilior evadens, artuum tandem ac nervorum (bile effuſâ labefactorum) doloribus miſerè ſit conſumtus. Haud minori ingenii ferocitate Johannem Matthæum CARYOPHILUM [ſingulari & Græcæ & latinæ eruditionis laude celebratum virum] laboraſſe, atque nimiopere ad iracundiam contentionemq; propenſum fuiſſe, nec tamen diu lucis hujus uſura frui potuiſſe, idem Scriptor in Pinacotheca ſua eſt conteſtatus. Sed & Angelum Angelotium, omni ferè diſciplinarũ genere excultum Virum, omnibusque ſcientiis mathemathicis ornatum, ſtupenda item rerum in orbe nunquam non geſtarum notitiâ illuſtrem, ita loquacem atque contentioſum fuiſſe tradidit, ut nullum aliis quibuſcum una eſſet ſermonis partem reliquerit, ſoluſque diſſertationis munus ſemper ſit perſecutus, inde tamen graviſſimum cæterorum odium incurrerit,

Idem Erythr. l. c. p. 224. idem Pinacoth. I. p. 289.

rit, cum & ſapientiſſimus,& comunis omnium Doctor atque præceptor voluerit ſalutari. Magis verò ridiculũ cunctis ſeſe præbuit Dichæus ille DICHÆANUS, humanitatis ac juris Civilis ſtudiis optimè imbutus,eò quod verbis rationibusque validiſſimis ab alio labefactatus, ad id accurriſſet, in quo ſuperiorem ſe eſſe non dubitabat, nimirum ad vim, impetuque facto pugnis & calcibus adverſarium ad terram afflixiſſet,ægerrimè ſc. ferens,ſe rabulæ [ita enim contumeliæ cauſa illum nuncupavit] in diſputando contentendoque parem eſſe haud valuiſſe. Non minus doctè quam ſapienter dictum eſt, magnam animi incitationem, & ad concertationes mutuas cunctis deſiderium præcelſis innatum eſſe ingeniis, aſt rationis imperio illud regendum eſſe, neque committendum, ut quamcunq; velit in partem ille impetus nos abſtrahat atque compellat, operam quoque dandam, ut virtutum ſit cos, non rixarum temerè ſuſceptarum irritamentum; Denique, ut in omni re, ſic in iſta cumprimis videndum eſſe, quod Terentianus Soſia apprimè in vita utile eſſe judicavit; *Ne quid nimis*, quod monitum ſi maximi quidam in Orbe erudito viri magis obſervaſſent, ſedatioribuſque animi motibus,quaſi leni placidoq; mari provecti fuiſſent, ad longè majus altiuſque famæ ac honoris literarii faſtigium deveniſſent, ſed quoniam infeſto ſcopuloſoque contentionum

id. p. 218.

& perturbationum ſuarum pelago ſeſe committere maluerunt, eoque tenui fractoque ſui judicii navigio deferri, non mirum quod in ſyrtes ſæpè & ſcopulos devenerint, ad eoſque famæ pariter ac vitæ ſuæ navem afflixerint, quin imò theſauri pretioſiſſimi, tranquillitatis nimirum jacturam fecerint, vix ullo ſtudio arteq; recuperandam. De Jacobo Arminio refert anonymus quidam profeſſorum Leidenſum encomiaſtes, quod poſt concitatas de quibuſdam Theologiæ capitibus controverſias, dolore confectus in morbum inciderit lentum ac gravem, cum quo aliquandiu ſit conflictatus, tandem vivere deſierit, taleque epitaphium poſt fata ſit conſecutus:

Subtilis ille ſenſuum potens fandi,
Sed cura ſemper prima cui morum fuit,
Appellat omnes hic jacens ARMINIUS,
Ne diſputare maluerint quam vivere.

Plurima ſanè clarorum ævi noſtri & Theoſophorum & Philoſophorum Philologorumque exempla ſuppeterent, qui lites de levioribus etiam rebus concitatas, immoderatè adeò intemperanterque ſunt proſecuti, ut in omnium ferè odia incurrerint atque offenſiones, & acri verborum ſcriptorumque ſuorum contentione nil niſi extremas quaſque & fulminantes lucrati ſint calamitates, aſt ne honori eorum, laudi-

laudique, melioribus quibuſdam ingenii & induſtriæ ſuæ monumentis, magno eruditorum conſenſu plauſuq; partæ quidpiam detraxiſſe videamur, noviſſima iſthæc, pariter ac odioſiſſima diſſidiorum in erudito orbe agitatorum exempla & documenta ſilentii perpetui peplo duximus involvenda.

IX. Neque tamen reticenda tradendaq; oblivioni eſt varia & multiplex CONTENTIONIS LITERARIÆ indoles, verum fuſius paulò explicanda, ut penitius perſpecta & explorata, tanto majori ſtudio ac circumſpectione devitetur. Alia nimirum CONTENTIO eſt, quâ agnita veritas in quopiam maximi momenti (veluti religionis,) negotio malitiosè impugnatur, id quod grande nefas, & noxa verè eſt piacularis. Nihil non audebit qui ipſam revelatam oppugnare non dubitat veritatem, hinc hæreſiarcharum pſeudo-doctorumque veterum pariter ac recentiorum, imò ipſorum atheorum ac Theomachorum execranda agmina, graviſſimam multis ruinam, horrendas Eccleſiæ veræ tempeſtates, ſibimetipſis verò extremam tandem attraxêre perniciem, & ad Marcionis exemplum conſilio deſtinato, dataque operâ Eccleſiam findere laborantes, *non levem quidem* (dicente Epiphanio) *fiſſuram illi immiſerunt, verum ſe ipſos tandem perdiderunt, & omnes qui eis obedierûnt.* A

quibus haud ita multum abeſſe videntur illi, qui ſcriptis pariter ac ſermonibus ſeditioſis vehementiſſimos animorum motus concitare, & omnem populum ad turbas bellaque inteſtina, imò ampliſſimorum Regnorum ac Rerumpublicarum everſionem concitare non dubitarũt. Eheu! quam triſtia proximè nos antegreſſum ſeculum hujusmodi motuum vidit exempla, dum Dæmone auſpice, plurimi ſurrexêre turgidi contentioſique pſeudo-prophetæ, qui vaticinia quædam Sacræ Scripturæ de Regno Chriſti loquentia peſſimè & corporaliter tantum interpretati, turbas ſeditionesque concitavêre graviſſimas, multisque chriſtianorum millibus extremum attulêre exitium. Quos ſtatim inſecuti fuerunt Monaſterienſes Anabaptiſtæ, qui priſtinum reducentes errorem, propheticas inſuper revelationes commenti, ingentes dedêre turbas, ſicuti Sleidani & aliorum eâ de re publicæ teſtantur hiſtoriæ. Quid quod idem omninò noſtro hocce ſeculo Satanas molitus fuiſſe videatur per alios ejusdem commatis farinæque homines, qui totius Orbis reformationem & in melius reſtitutionem confingentes, non artium modo & cunctarum facultatum, ſed Eccleſiæ etiam, Imperiorumque mutationem inſtare clamitantes, chartis ſuis contentioſis & pſeudo-chriſtianis animos hominum in ſublimi ſuſpenſos, novâ & vanâ ſpe diu multumque lactarunt, & zelo agitati amaro, inordinato, (quem ſimul ſcelus, ſum-
mam-

mamque appellare inſaniam poſſumus,) horrendas Eccleſiæ pariter ac Reipublicæ chriſtianæ clades intulêre, graviſſimo tandem ſuo periculo docuêre, fruſtra planè ſuſcipi, quæ ſine DEO legitimaque vocatione ſuſcipiuntur.

X. Sed & alia Contentionis, tum eccleſiaſticæ tum literariæ ſpecies apprime notanda nobis eſt, non quidem graves adeò turbas motusque concitans, nec revelatã impugnans veritatem, ſed leviora (ut ita dicamus) convellens placita, atque in quovis muſtaceo laureolam quærens, non ſine gravi tamen & pietatis ſinceræ, & optatæ tranquillitatis detrimento. Dum enim Eruditorum hominum plurimi pro lubitu ſuo contrarias veteribus, aliisque recentioribus Doctoribus opiniones effingere defendereque ſunt conati, dicente Stobæo *veri cognitionem prorſus effecêre dubiam*, atque gravioribus diſſidiis motibusque anſam dêdere atque occaſionem. Hoc ipſo nomine optimis quibusdã Viris diſplicuit methodus illa diſcendi CARTESIANA, ſeu potius renatus à Renato Des-Cartes Scepticiſmus, prætenſaque libertas philoſophandi, imò tollendi abnegandi, inq; dubium vocandi omnia naturalis luminis principia atque axiomata, hactenus communi Chriſtianorum & extraneorum philoſophantium conſenſu recepta, nec non imperata illa omnium notionum atque dogma- *Stob. Serm. 4.*

 tum

tum præconceptorum deletio, oblivio, & præſentanea eraſio, omnisq; ſcientiæ fideiq; abjectio, quam cum Carteſius in methodo ſua apertè à quolibet ad ſolidiorem eruditionem adſpirante requiſiverit, latenterque ſua philoſophemata per Belgium diſſeminarit, factum eſt, ut *unanimes etiam armarit in prælia fratres*, & calcem ac lateres ad diſcordiæ inteſtinæ pernicioſæque muros erigendos ſubminiſtrarit. Fuerit licet quorundam judicio Carteſius ille Brutus quidam literarius, ſubtilitatis terebra, in Matheſi præſtiterit, quod humanæ mentis vires ſuperaſſe videretur, dum tamen veterum omnium ac recentiorum philoſophorum placita ſubvertere, ac novum quendam ſcepticiſmum introducere laboravit, optabilis concordiæ literariæ vinculum diſſolvit, atque contentionum vehementiſſimarum ſive author ſive ſingularis quidam fautor evaſit. Sanè ſi veritati quidem tuendæ certamina graviſſima ſuſcipiantur, ea tamen ſine modo, nec loco nec tempore ſuo agitentur, tandem in plusquam vatiniana odia, & acerbiſſima convitia degenerabunt. *Magnæ virtutis eſt* (ait Cicero) *paratum eſſe & refellere ſine pertinacia, & refelli ſine iracundia.* Vitio inſuper non caret, ſi quis tam exigui momenti veritatem tueri nitatur, ut plus nocitura ſit altercatio, quam controverſæ veritatis defenſio. Concedamus

Cic. lib. 1. Tuſcul. quæſt.

Tibi

Tibi mî erudite litigator, Te neutiquam falſam erroneamque defendere ſententiam, quid tum poſtea, cur eapropter excanduiſti tantoperè, cur ita es vociferatus, cur multos adeò offendiſti, bonamque cauſam tuam malè agendo prolixæ ſimultatis cauſam præbuiſti? quantò conſultius fuiſſet, à lite tam ſterili lingvam cohibere & calamum, quam tantis animi motibus anſam dare, nec unam exiſtimationi Tuæ affricare maculam? Is videbatur Iſocrati omne humanitatis deſeruiſſe officium, qui rixoſus eſſet, & ob leviſſimas quaslibet cauſas acriter depugnaret. Melius Plato: *Ubi multa rixa, ibi multa injuria*; Optimè autem Salomon: *Homo perverſus ſuſcitat lites, & omni tempore jurgia ſeminat.* Ideò monens; *Quæ* (ait) *viderunt oculi tui ne ſeras in jurgio citò, ne poſtea emendare non poſſis, cum dehoneſtaveris* (editis cumprimis ſcriptis aculeatis) *amicum tuum.* RESPONDETE OBSECRO (ſic collocutores ſuosue antagoniſtas Jobus compellavit) SINE CONTENTIONE. Et quia id maximè in diſputationibus literatorum locum habere debet, ſeriò cautum à ſapientibus, ut moderati in eis eſſent, eoque conſilio diſputationes olim in TEMPLO PACIS habitas notat ex Galeno Mercurialis. Optimè autem in hanc rem Epictetus apud Arianũ; *Pleriq́, inquit, & incauti dum*

Prov. VI. v. 12. 14.
Prov. XXV. 8.
Job. c. VI. v. 29.
Mer. l. 1. var. lect. c. 13.
Lib. II. cap. 12.

ſe dant diſputationibus, confundunt, & confunduntur, & ad extremum CONVICIIS PROSCINDENTES (NB.) *& PROSCISSI diſcedunt. Primum illud & maximè proprium fuit Socratis, ut diſputando non excandeſceret, nec malignum aliquid aut injuriũ proferret, ſed potius conviciatores ſuſtinebat, & dirimere pugnas ſolebat. Si libet cognoſcere quantus in eo fuerit, legite Xenophontis ſympoſiũ, ex quo perſpcietis, quas lites ille compoſuerit. Nec immeritò apud Poëtas maximæ laudi ducitur illud: Hic citò certamen prudenti voce diremit.* Non ſolum autem vocalia iſtiuſmodi certamina ſollicitè ſunt dirimenda, verum ea etiã quæ ſtylo calamisq; agitari ſolent, ne ſcilicet & illa juris ac æqui metas transgrediantur. Conſonent & illic affectus animi (juxta ſapientis cujusdam monitum) rationis harmonicæ vocibus, nihil durum ſtylo, nihil extra concentum excidat; ſacrificet Gratiis ſcriptor, priusquam in pugnam deſcendat, atque [ut Xenocrati Plato author fuit] ſvavi illarum temperamento adverſariorum ferociam leniat. Si ipſe Carneades in Zenonem Stoicum rigidiorem ſcripturus, copioſo helleboro prius purgavit ſtomachum, ne quid ſcribentis ingenium moleſtè obtur-

obturbaret, *& ex corruptis in ſtomacho humoribus, ad domicilium animi redundaret;* multò magis chriſtianis ſcriptoribus danda eſt opera, ut purgatiſſimo gaudeant cerebro, omnemque rancorem penitus exuere ſtudeant, priusquam cum aliis in arenam deſcendant. *Gell. lib. XVII. cap. 15.*

XI. Et cum lubricum valde ſit, tum ADVERSUS ALIOS, tum PRO SE ſcribendi negotiū, neceſſe eſt, ut aptiora nunc ſuggerantur monita, quibus obſervatis, utraq; pars illæſam, ſive in adverſariis impugnandis, ſive ſcriptis propriis defendendis ſervare conſcientiam poſſit. Sit autem hoc primum atque præcipuum præceptum illi obſervandum, qui ſcriptis impetere alios inducit in animum, ut ſuam ipſemet non inconſideratè prodat ignorantiam, dum proximi incuſare inſcitiam conatur. Riſum merito olim debuerunt Diogeni naſuti illi hodogetæ, qui cum in Ulyſſis erroribus ſcrupuloſius perquirendis fuerunt occupati, neutiquam deprehendêre proprios. Fruſtra equidem alios labyrinthis ſuis eripere laborabunt contentioſi ſcriptores, ſi gravioribus & moleſtioribus ipſi ſint impliciti. Cæterum errantem corrigere volenti, magno opus eſt doctrinæ pariter ac ingenii, præſertim verò pietatis ſinceræ ſolidæque apparatu, ne benè dicta ſcriptaque in ſenſum trahantur alienum, & quæ nunquam dicta, ac ne in ſomnis quidem cogitata ſunt, malitioſè tribuantur innocentibus. Caveant ſollicitè

citè Scriptores polemici, ne cum larvis pugnent & umbris, & quæ ipſi finxerunt ſimulacra infeſtis armis impetant. *Erroris aperti* (inquit nonnemo) *aliquem convincere idem eſt, quod manum hianti vulneri admovere, & fundotenus illud explorare, quod exquiſita eget cautione, ne vulneris dolorem ex curatione graviori deliquium animi ſequatur.* Et cum frequentius nihil ſit, quam ex aliorum depreſſione famam quærere, ampliorem que in orbe erudito exiſtimationem, multique eos duntaxat laceſſere impugnareque cogitent, quos certamini ſuſcepto impares fore exiſtimant, hinc videant cuncti bellatores literarii ne ejuſdem pravitatis œſtro perciti, cum ullo mortalium in arenam deſcendere præſumant, aut imbecilliores duntaxat ducant laceſſendos. Multis equidem indignatione crevit ingenium, ſopitique ſpiritus ita ſunt excitati, ut in opem occurrerint vocati, & ab illatis injuriis atq; contumeliis temerè vexatos egregiè vindicarint. Qui aliquandiu dormierunt, ſubitò ſæpe expergefacti in campum prodiêre, & ſuis æmulis enorme provocationis imprudentiſſimæ dedecus reliquêre. Non male eos Bartolus *rupibus* aſſimilavit, *quæ ſunt metallis gravidæ, ſi telo fulminis petantur, mittunt ex eo vulnere auguſtum ſpecimen & luculenta opum*

Dan. Bart. char. lit. p. 243.

opum quas premebant indicia, jamque aurei celebrantur montes, qui moles ſaxorum inutiles credebantur. Multi quos cerebri frigus obtuſi ſensûs effecerat, & pigritia naturæ durarat in ſilicem, ad ſtyli pugnam provocati, non ſcintillas eo ex ſilice, ſed jactus fulminum exploſere. Ipſa Balaami aſina temerè percuſſa in ſui defenſionem eloquens evadit, *ac licet animal omnium hebetiſſimum fuerit* (dicente Chryſoſtomo) *bene tamen ſe defendit apud eum, qui ipſum pulſabat.* *Chryſoſt. in Pſ. 47.* Mutis quibuſdam, pariter ut Crœſi filio defendendi ſui neceſſitas linguam ſolvit, ut quæ nunquam didicerunt, non ſine quodam miraculo ſint effati. Quos incauti provocatores agnos initio aſinoſque putaverunt, qui ſtyli mucrone impunè proritari queant, leones poſtea experti ſunt, eorundemque graviſſimos lethaleſque ſenſere morſus. Idem plane illis accidit quod Ruffino Aquileenſi, Magnum impugnanti Hieronymum, cum eum habere æmulum potius, quam amicum voluiſſet, mox tamen ingenti ſuo malo gravem Doctoris illius in feriendo expertus eſt manum, nec pugnæ deinceps ſubducere ſe potuit, etiamſi voluiſſet. Ac licet conqueſtus fuerit, inſontem ſe plecti ab Hieronymo, cum nulla animi perturbatione ſua in eum ſcripſiſſet,

ſed

ſed ſolius amore veritatis, nec inter chriſtianos ſtyli ductus pro inflictis ferro vulneribus eſſe habendos, parum tamen inde exiſtimationi ſuæ pariter ac tranquillitati acceſſit. *Eſto* (reſpondebat Hieronymus,) *me neſcius vulneraris, quid ad me qui percuſſus ſum? Num idcircò curari non debeo, quia tu me bono animo vulneraſti? Confoſſus jaceo, ſtridet vulnus in pectore, candida prius, ſangvine membra turpantur; & tu mihi dicas, noli manum adhibere vulneri, ne ego te videar vulneraſſe.* ita Hieronymus; ad cujus exemplum ſcriptores plurimi temerè ab æmulis laceſſiti, poſtmodum verba ſibi dari minimè paſſi ſunt, atque ſe vinci precibus non permiſerunt, qui verbis ſcriptisque victores extiterant. *Serò nimis ſuam nonnulli deplorarunt temeritatem, cum viperis & aſpidibus intempeſtivè evocatis eſſent circumſepti.* Quid igitur? num temerè laceſſito ſcriptori infeſta adeò arripienda ſunt arma? an chriſtianæ pietati ſatis convenit tanta vindictæ de hoſtibus [licet atrociſſimis] ſumendæ cupiditas? LUBRICUM antea diximus eſſe non ADVERSUS ALIOS duntaxat, verum etiam PRO SE ſcribendi negotium, ideoque læſis etiam atque laceſſitis ſalutaria quædam præcepta atque monita ſunt obſervanda, ne ſcil. & ipſi

Hieron. apol. II. contra Ruff.

Bart. l.c. p. 245.

ipſi juris ac æqui metas transgrediantur, ſi ſua adverſus aliorum impugnationes placita defendere velint. Primum illud ſua defendendi ſtudium neutiquam AMORIS PROPRII ſuſcipiatur auſpiciis, ſed veri potius amore grave illud ineatur certamen; *Is amor* (ait antea laudatus monitor) *tradito in manum innocenti ſtylo militem ſuum creet, magiſtram præficiat ſcribenti modeſtiam, ſtylum doceat in errorem acuere, & agere ut chirurgi ſcalprum, in levandum quadam intemperie morbi brachium; non ut milites infeſtam in hoſtem lanceam. Ante omnia cavendum, ne quis in curſu dicendi pro re ſuâ excutiatur ephippii ſcandulis, & ingenii laudem turbulenti animi vitio deterat; ne faſtum Platonis proculcet faſtu Diogenis: ne reum ſe culpæ conſtituat dum alium culpat.* *Idem l. c. p. 248.* Ac licet difficile omninò ſit tunc intra officii lenitatisque debitæ terminos ſe tenere, ubi jus ipſum ulciſcendi veniam læſo ac laceſſito tribuiſſe videtur, ea tamen moderatione ſuſceptæ vindiciæ ſunt adornandæ, ut clariſſima animi, ſummum in ſe ſuosque affectus imperium obtinentis, indicia & documenta inde eluceſcant. Talem ſe ſuaque defendendi viam ac rationem quilibet eruditorum ineat, quæ hominem deceat chriſtianum, ne

ipſam

ipſam pietatis æquitatisque lineam transſiliiſſe, longeque pejus morbo ipſo remedium adhibuiſſe deprehendatur. Quodſi acceptas plagas temerè impetitus altiſſimo premeret ſilentio, & præter hanc, nullam aliam pœnam adverſariis ſuis duceret imponendã, cuncta equidẽ opprobria ille multò vindicaret felicius, ac de universâ malignantium phalange optimè tandem triumpharet. At verò (dicet læſorum aliquis) ſi illatas ab antagoniſtis injurias, inque innocentem evibratas calumniarum atrociorum catapultas ſilentii involvam peplo, omnes me pro confitente reo habebunt, ſcriptorum mimus erò vulgique ludibrium, non innocentis modeſtiæ, ſed conſcientiæ potius culpam agnoſcenti ſilentium illud omnes omninò adſcribent atque imputabunt. Quid verò felici ex ſinceræ pietatis ſtudio homini literato cum otioſis perverſorũ judiciis, divinum poti⁹ expectet, inque SPE & SILENTIO illuſtre quoddam fortitudinis chriſtianæ edat ſpecimen. Non eqũidem animoſitatis, ſed imbecillitatis potius ſummæ indicium, imò evidentisſimũm deſperatæ cauſæ præſagium ac argumentum eſt, vehemens ſua propugnantis ira ac indignatio, cum è contrario animi quies & ſerenitas, veræ illi chriſtianæque lenitati ſociata victoriam certisſimam portendat. Inſignem Magnus Hieronymus gloriæ coronam inde eſt conſecutus, quod renuerit cum Auguſtino (poſt-

Amplior hâc de re in ſubſequenti de maledicentiâ literatorum commentatione erit dicendi locus.

(poſtquam is per Italiam ſparſiſſet epiſtolam Hieronymo oppoſitam, nec tamen prius ei ad quem attinebat transmiſiſſet) deſcendere in certamen, amicasque potius & privatas ad eundem literas exarare maluerit, quam publicè cum eodem verborum acerbitate decertare: *Optimè novit* (ita Hieron. ad Auguſtinum) *prudentia tua unumquemq; in ſuo ſenſu abundare, & puerilis eſſe jactantiæ accuſando illuſtres Viros ſuo nomini famam quærere, ſupereſt ut diligas diligentem Te, & in ſcripturarum campo Juvenis ſenem non provoces. Nos noſtra tempora habuimus, & cucurrimus, nunc Te currente & longa ſpatia emetiente nobis debetur otium.* Tunc ſe olim Sidonius Apollinaris Victorem credebat, cum id adverſarius gravi quadam indignatione fateretur; *Oblectabatur commotione ſuperari, & tunc demum credèbat ſibi ceſſiſſe Collegam, cum fidem fecerit victoriæ ſuæ bilis aliena.* Si quæ igitur aliqua ſcribendi ſuaque defendendi literato Viro incumbat neceſſitas, caveat ſedulò, nequicquam committat, quod velut indecorum exibiletur, vel ut ſcandaloſum reputetur, vel ut puerile rideatur, ſcenæque & theatro ritè ſerviendo, pro viribus ſuſceptæ ſeſe attemperet actioni, eundemque in parandis vindiciis, ſuis teneat mo-

Hieron. Tom. II. opp. fol. 346.

Sidonius lib. V. Epiſt. 2.

Tertull. adverſ. Valent. cap. 6. dum, quem Tertullianus quondam adverſus Valentinianos (hoſtes ſuos contumaciſſimos) uſurpavit: *Oſtendam*, (ajebat) *ſed non imprimam vulnera, ſi videbitur alicubi, materiis ipſis ſatis eſt; Multa ſunt ſic digna revinci, ne gravitate adorentur.* Hiſce inquam laudatiſſimis veſtigiis quilibet inſiſtat ſanctæ Aletheæ vindex, ſi intoleranda provocantis acerbitas nec tacere, nec diſſimulare plagas hoſtiles diutius permittat. *Bart. l.c. p. 256.* *Explodantur cum tonitru fulmina, non quæ graveolentiam fulguris ſecum vehant, ſed quæ afferant ILLUSTRANDÆ VERITATI lucis puriſſimæ candorem: non quæ furore incondito rapiantur, ſed quæ æquâ librentur ratione. Suus inſit Jano bellorum DEO vultus duplex, JUVENIS, & SENIS, robuſti & cordati, moderati, ſed vividi. Felices literæ ſi magiſtros haberent Apelli & Protogeni ſimiles, qui amicâ certarunt æmulatione de ſubtiliori diverſi coloris lineâ, ſic ſuperducendâ ſubtili lineæ, ut neutrius violaretur color: ſi tela quibus inter ſe pugnant,*

Caſſiod. lib. VII. for. I. Arma juris eſſent, non FURORIS:

Si non eſſent maledicentiæ ſpicula, ſed radiis veritatis. Et cum ſæpè literatorum lites acrioresque

resq; contentiones ex civilibus in cauſas etiam capitales tranſierint, hinc Superioribus quoq; omnes ingenii nervi intendendi, ne partes litigantes diutius odiosè ſe invicem inſectentur, ſed placidè potius rerum momenta conſiderantes, conjunctis ſtudiis omnes de veritate pariter ac pace concordiaque conciliandа ſint ſolliciti.

XII. Omni ſtudio autem dæmon impedire conatur quo minus eruditorum plurimi exemplis monitisque hiſce ſaluberrimis aures præbeant, illaque ad animum [uti par eſſet] revocare velint, & cum ingenium ad nimiam animi elationem ſuperbiamque natum, pravisque præceptorum inſtitutionibus exemplisque depravatum, ita plerunque comparatum ſit, ut ſodalibus cæteris in rebus omnibus antecellere velit, tantæ ſæpè arrogantiæ imò dementiæ notam incurrit, ut cedere amplius velit NEMINI, & ex contentionum ignibus (inſtar Salamandræ cujuſpiam) ſua capiat nutrimenta. Quid quod litibus tantoperè aſſveta mens erudita, non ſolum cum aliis, verum ſecum ipſa acriter tandem contendat, atque inteſtinis quibusdam certaminibus tota propemodum diſcerpatur? Hâc interiori hominis docti diſcordiâ nihil uſquam eſt fœdius, nihil humanitati infenſius. *Uti improbitatis & vit.* (ſcitè ait Paſchalius,) *certiſſimum docu-* *Paſchal. de virt. charact. p. 725.*

 mentum

mentum eſt ſibimet eſſe contrarium, ita animus ſedatus, nulliſq; diverſis affectibus dilaceratus fidelis eſt & indubius index virtutis. Verum indice hoc virtutis omnes illi deſtituuntur eruditi, qui ſententiam prius ſuo probatam calculo, poſt fœdè improbare non dubitant, ſique fortè veræ rationis ductum principio ſint ſecuti, mox per devios illum vitant tramites, pedemque jam jam illatum retrahunt unius cupiditatis ſuaſu. Nunquam à ſe diſſentirent eruditi, nunquam diſſimiles ſibi, internâ opus haberent reconciliatione, ſi verâ virtute & æquanimitate chriſtianâ eſſent præditi, non nova veteribus, non deteriora melioribus mutarent, nec aliis facilè niſi graviſſimas ob cauſas moverent lites, amicamq; diſſolverent communionem. Utinam concordiam potius veluti cœleſte quoddam conſiderarent bonum, tantum ubique congregans, quantum diſcordia infernale illud monſtrum diſgregat, debilitat atque extinguit, imò efficit, ut ab aliis ſegregatus docti hominis animus, ſe uno, hoc eſt arundine, re fluxa, caducâ & quæ eſt nullo numero peſſimè nitatur. Quocunque tandem nomine illa optimorum ingeniorum peſſima depravatrix CONTENTIO ſcil. veniat, ſeſeque prodat, inſigne prorſus ac deteſtabile vitium eſt, & admodum deformis animæ eruditæ labes, quippe quam duris adeò vinculis tenet conſtrictam, ut nec pietatis veræ, nec chari-

charitatis chriſtianæ viam perambulare poſſit, Nec animam ſolum contentio turpiter inquinat, ſed hominis quoque nomine mancipia ſua ſpoliat, intellectui ſpiſſas offundit tenebras, voluntatem ad omne facinus armat, *Imaginem DEI* (uti ſcitè Baſilius ait) *cum effigie hominis dæmoniaci, externam verò figuram cum feræ ſpecie permutat*; potentiam effectricem turbat, impotenti ut impetu feratur, non aliter ac furens unda torrentis, quæ non modo glebas & ſaxa devolvit, ſed arbores quoque villas & obvia quæq; , ne veſtigio quidem relicto evertit. Nec omnibus ſolum animi vitiis oſtium aperit, ſed corpus etiam graviſſimè lædit, dehoneſtat, laniat, conficit, faciem irrugat, vultum eruditi hominis pallore immutat, omnemque illius decorem ac decentiam protinus evertit, dum ſcil. obnubilat oculos, linguam in clamorem format, dentes acuit, manus calamis felle tinctis armat, cor accendit, ſanguinem immutat, cholicam paſſionem inducit, morbos varios acerbiſſimoſque creat, ipſoque Sancto Spiritu teſte *vitæ dies imminuens, ante tempus triſtem moleſtamque accelerat ſenectutem*.

Baſil. hom. 25. de irâ.

Eccleſ. 30. v. 25.

XIII. Tantam itaque malorum ſentinam, lites ſc. immodicas non ſolum fugere debet literatus, verum etiam ad Socratis antea laudati exemplum operam navare ſtrenuam,

ut aliorum pugnæ ocyus dirimantur, liteſque componantur, difficiliores præſertim & vehementiores. Quod ſi verò quis eo nondum aſſurgere audeat, ut aliorum contentiones è medio tollat, liteſque componat, illud tamen abs ſe extorqueat, rixoſos non eſſe in jurgiis ſuis obfirmandos, illumque ſibi nunquam revellendum canonem figat, quem Abbas Joſephus olim apud Caſſianum comendavit: *Siendum ſanè generaliter, illum partes agere fortiores, qui voluntati fratris ſuam ſubjicit voluntatem, quam eum, qui in defendendis ſuis definitionibus ac tenendis pertinacior invenitur. Ille enim ſuſtentans ac tolerans proximum, ſani ac validi, hic autem infirmi & quodammodo ægrotantis obtinet locum, quem ita palpari neceſſe eſt, ac foveri interdum, ut etiam à rebus neceſſariis pro ejus quiete ac pace ſalubre ſit aliquid relaxari.* Sanè qui aliis ubique difficiles ac moroſi, ubique aſperi ſunt ac contradicentes, nunquam ad vitam civilem decorumque humanæ ſocietatis ſeſe accomodant, quin potius gravi laborant defectu, & in periculoſas adeò ſyrtes ſcopuloſque impinguit; ut illicò collidantur, exiſtatque ex ea colliſione non ſcintilla tantum, ſed & flamma, & ingens quandoque incendium. Perpulchrè Baſilius, *homines ejuſmodi non LOQUI ait,*

Caſſianus collat. XVI. c. 23.

Baſil. M. Homil. 21. quæ eſt in diverſa ſcript. loca.

ait, ſed LATRARE. Quod ſi in aliquem ſimili œſtro percitum incidant, & veluti ſopitum canem latrando excitent, tum demum utroque collatrante mirabilem oriri confuſionem neceſſe eſt, cum neuter aſperitate inferior videri volens, infeliciter palmam acerbitatis affectet & inurbanitatis, nec rarò a latratibus ad morſus & dentium infixionem veniatur. Abhorreat à pudendo hoc depravati animi charactere literatorum quilibet, atque depoſita ruſticâ illa aſperitate placidam & decentem cum aliis inſtituat collationem. Elegantiſſimè Epictetus apud Arianum; *Laceſſe* (inquit) *voluntatem meam & deſiderium, ut ſpiſſo gramine ac læto uberique allici ovis ad paſcendum ſolet. Quod ſi lapidem ut panem appoſueris, non invitabitur ad veſcendum. Ita nobis quoque ſunt ingeneratæ cupiditates naturales ad diſputandum, quando ſcilicet auditor idoneus nobis occurrit, quando provocat ipſe. At cum tanquam lapis aut pabulum ſeſe objiciat, qui poteſt hominis deſiderium excitare? Vitis non hortatur vinitorem ut ſui curam gerat? nonne id ſua præſentia & aſpectu declarat, quod ei qui ſe coluerit ſit profutura, atque eo ipſo invitat ad cultum? Puelli feſtivi & ar-*

Epict. apud Arian. lib. II. c. 24.

& arguturli, quem non provocant ad colludendum ipſis, ad unà ſerpendum atq; balbutiendum? Aſino autem quiſnam eſt, qui velit colludere, aut ſimul rudere. Tametſi enim & ipſe ſit puſillus, tamen aſellus eſt. Equidem cum proximum pariter ac ſe ipſum acriter lædat contentionis labe pollutus literator, ericiique inſtar ſecum converſantem vehementiſſimè pungat atque vulneret, plerunque accidit, ut cane pejus & angue omnes prudentiores aculeati hujuſmodi Draconis fugiant devitentq; conſociationem. *Nihil quippe* (dicente Chryſoſtomo) *rixoſo ejuſmodi homine inſuavius, nihil gravius, nihil infeſtius, turpius nihil. Feræ potius quam tali eſt cohabitandum; nam illa cum ſemel manſuefacta fuerit, ſuam ſervat legem, hunc autem quoties mitigaveris, rurſum effertur, omnemq; concordiæ & ſocialis vitæ gratiam evertit.* Nil certius. Nunquam non enim ſuaviſſimæ concordiæ vinculum à contentioſis ruptum fuit Sophiſtis, qui inſtar canum alios allatrare, inſtar ſcorpiorum innocuos pungere, inſtar ſerpentum obvios quoſque mordere inſtituerunt, pro perverſi ingenii ſui more ac conſuetudine parcentes nemini, nec venerandæ ſenectutis, nec vitæ laudabiliter tranſactæ, nec generis fideique aut charitatis chriſtianæ

Chryſoſt. hom. 29. ad pop. Antioch.

ullam

ullam habentes rationem. Hinc mirum non eſt, quod virulentæ hujuſmodi viperæ, moloſſique in furorem verſi tandem ſe ipſos lacerent, & cum ab aliis neutiquam impugnentur, in propria ſæviant viſcera, tandemque miſerè pereant, *ſaltim*, (notante Ambroſio) *omnem perdant ſapientiam, ut quid, quo ordine ſit agendum omninò neſciant. Nimirum intelligentiæ lumen ira contentioq; ſubtrahit, cum mentem permovendo confundit. Sic ipſa quoq; veritatis lux amittitur, cui enim menti iracundia tenebras confuſionis incutit, huic DEUS radium cognitionis ſuæ abſcondit.* *Ambroſ. hom. de irâ.* Ita eleganter & verè Ambroſius, nec minus notanter Baſilius M. ſcripſit, *peſſimum iſtum dæmonem noſtris animis innatum, doctorumque quorundam hominum interiora poſſidentem impedire ſpiritus ſancti iter ad nos, atq; ſummam à DEO efficere alienationem.* *Hom. de irâ.*

XIV. Explorata igitur morbi iſtius literarii naturâ ac pernicie, REMEDIIS, etiam ejus antidotiſque perſpectis tempus nunc eſt ut VERE FELICIS, h. e. ſanitati integritatique mentis reſtituti, & à turpiſſima CONTENTIONIS labe divinâ ope liberati LITERATI ideam Orbis ſiſtamus conſpectui. QUIS VERE FORTIS? ſic ex Ebræorum magiſtris quondam quæſivit BEN SOMA, ſcitèq; reſpon-

In Pirke Avoth c. 4.

dit : הכובש את יצרו *qui vincat concupiſcentiam ſuam.* Equidem ſi nobis nunc eſſet ediſſerendum, quiſnam literatorum verè fortis felixque eſſet prædicandus? bonis omnibus conſentientibus illum iſthoc ornandum eſſe elogio diceremus, qui concitatos animi ſui motus reprimere, & triſtibus contentioſorum literatorum caſibus periculisq; perſpectis, omni ſtudio morbi vitiiq; illius abominabilis malignitatem evitare didiciſſet. Fuit equidem hæc ſemper conſtans omnium ferè Sophorum opinio, eum eſſe ad literarum ſtudia aptiſſimum, qui ſit quietiſſimus, & ab omnium certaminum contentione remotiſſimus; quod mitiſſima Muſarum natio non audeat ad eum accedere, cui immane ac ferox ingenium à naturâ contigerit. Ut igitur manſuetiſſimæ illæ ſorores ſummâ animi voluntate hominem eruditum complectantur, vel potius ut ſaluberrimâ cœleſtis ſpiritûs ſcatebrâ magis magiſque ille recreetur, opera illi navanda eſt ſtrenua, ut omnes (quantum fieri poteſt) contentionum litigiorumque devitet occaſiones, ab ineptis otioſiſque abſtineat quæſtionibus, atque optatæ invigilare ſtudeat quieti & tranquillitati, quam certò certius obtinebit ac conſequetur, *ſi* (juxta ſapientis cujuſdam monitum) *litigantium fugiat ſocietates, nec quicquam facilè vel ore proferat, vel ſcripto proponat, ex quo alius*

longam

longam capiat contendendi occaſionem. Præclarè Ludovicus Vives in eleganti ad ſapientiam introd. *In differendo* (ait) *ne ſis contentioſus, aut pertinax, ſi verum audias, hoc proti nus ſilentio reverere, illiq; tanquam divinæ rei aſſurgito.* Non prohibetur quidem liberalis ingeniorum conflictus, utpote quo ſæpenumero & veritas purior, & eruditio probatior emicuit, adoleſcentibus cumprimis iſta exercitatio ad profectum eſt oportuna, ut à tenero non reformidare homines aſſueſcant neq; umbratili ſolum doctrinâ vitâque ſolitariâ ſint contenti, ſed in publicam aliquando lucem prodeuntes, mentem paulò altius erigant, & obtuſum languidumque acuant ingenium. Audient in literariis concertationibus multa quotidiè probari, explicari, multa etiam corrigi, & acriores ut plurimum ad ſtudia faces accipient. Et quis veritatis ſinceræq; doctrinæ ſtudioſus æquo animo ferat turpem ſacrarum velitationum contemptum, quo faſcinati nonnulli, omnes de controverſis fidei Religioniſque Chriſtianæ capitibus decertationes pluſquam vatiniano proſequuntur odio, & veluti non neceſſarias lites, imò vanas frivolas & noxias logomachias prorſus averſantur? Quis laudet maleferiati illius Politici conſilium, quo omnes Theologorum diſputationes (quas meras lites & contentiones otioſas nuncupare non dubitavit) acriter prohibendas cenſuit, ſummiſque

L. Vives in introd. ad ſapient.

Confer epiſtol. de Atheiſmi radice.

que elogiis Magnum Moſcovitarum Ducem celebravit, quod non concedat cuiquam ut de Religione diſputet, ſique aliquos de ſacris rebus diſputantes deprehendat, ita eos puniat, ut loqui dediſcant. Licet enim multæ velitationes eccleſiasticæ in acerrimas contentiones, altercationeſque (ab ipſo Apoſtolo caſtigatas,) degenerarint, indeque nomen illud tantæ expoſitum ſit invidiæ, quin imò multæ de fide diſputationes è ſuperbo promanarint ſpiritu, omnibus tamen eandem ſcribere dicam, atque cum ſordibus ejicere infantem, nimis inhumanum, nimiſque barbarum videri poſſet inſtitutum. *Quærat* allophylorum quiſpiam: *Quid tot profuerunt diſceptantium Theologorum litigia, niſi quod infeſtioribus ſubinde animis diſceſſum ſit, quam fuerat conventum, & acerbioribus dehinc ſcriptis lites de litibus fuerint ſatæ & cumulatæ, vulneraque Eccleſiæ non ſanata, ſed exulcerata magis*; ad animum tamẽ talis ſibi eo quo par eſt ſtudio revocet, ideò infeliciter quandoque diſputatum fuiſſe, quia infideliter, non tamen propterea bonam cauſam deſerendam eſſe; quia infeliciter aliquando ſit decertatum: plurimum ſæpè effectum eſſe ſacris de Religione diſquiſitionibus; proſperè nimirum ceſſiſſe Origenis cum Berillo hæretico certamen, ſiquidem illum Chriſto hâc ratione lucrifecerit; in aliis vetu-

I. Tim. IV. v. 5.

Par in veſtibulo Iren. p. 4.

vetuſtiſſimorum Doctorum pugnis ſæpenumero victos diſceſſiſſe heterodoxos, victum fuiſſe Ariũ diſputante Athanaſio coram Probo Judice, victum Paſcentiũ contendente cum eo Auguſtino, qui ſolenni etiam biduanoque conflictu Felicem Manichæum eò adegit, ut ſimul victum ſe totâ præſente eccleſia ſit confeſſus, & pudendum Manetis damnarit errorem. Sanè cum præter ſobrios ejuſmodi pioſque de religione conflictus, vix ulla commodior oportuniorq; via ac ratio ex abyſſo ignorantiæ emergendi, & ad ſolidam veritatis cognitionem deveniendi inveniatur, nemo facilè muſteis illis muginatoribus locum concedet, qui omnes ſine diſcrimine de fide concertationes contemnunt, rejiciunt atque averſantur.

XV. Abſit tamen omnis illaudata contendendi libido, modeſtè potius verecundeque agant ii qui bella Domini ſuſcepêre debellanda, in tractandis controverſiis debitam lenitatem adhibeant atque manſuetudinem, neutiquam verborũ decertantes acerbitate, nec odioſè injurioſeque inſectantes adverſarios, ſed placidè potius rerum momenta conſiderantes, de veritate eruenda ſtabiliendaque unicè ſint ſolliciti. Adponamus memorabile Jo. Pic. Mirandulani de hiſce concertationibus judicium: *Proſunt diſputationes quæ placido animo ad veſtigandam veritatem privatis in locis exercentur, at illæ obſunt plurimum, quæ*

quæ in propatulo ſine ordine fiunt, ad captandam populi auram & imperitorum applauſum, vixq́ poteſt fieri ut honoris cupidini, quâ FRONTIVAGI illi diſputatores exagitantur, inſeparabili vinculo annexum non ſit lethale vulnus animæ venenumque charitatis mortiferum. Quicquid autem in publicis ejuſmodi concertationibus eſt vitii, quorundam eſt glorioſulorum, & famam doctrinæ captantium, non autem ipſius eruditæ Theologicæque diſqviſitionis. Aſt minimè convenit illic humanos affectus obſtrepere, ubi cœleſte eſt omne quod geritur, neque congruum, in rebus ſacris tractandis parum modeſtos & integros videri, quæ ſolæ verè modeſtos reddunt atque pacatos. Id quum omnibus de Religione contendentibus, præcipuè tamen orthodoxis eſt obſervandum, ſeculo nimirum hoc exulcerato & litigioſo, ne quicquã ſcilicet ſive voce ſive ſcripto committant, unde plurimi contra - & maledicendi decerpere poſſint occaſionem, & ſive ſuoptejudicio, ſive alieno impulſu Religionis meditentur defenſionem, ſimplici puroque & ab inordinato altercandi ſtudio planè remoto id faciant animo. Verùm illi caveant, ne ullam cum domeſticis [redacted] fidei publicè ineant ſive de Thologicâ ſive alia quapiam re concertationẽ. Quamvis enim in omni profeſſionis genere

nere

nere ſemper liberũ fuerit,in hiſce duntaxat reb⁹ quæ ad religionis dogmata propriè non pertinent invicem diſſentire, nec fraudi cuipiam vitioque ſit vertendum, ſi non promiſcuè omnium adoret placita,ſed diligentiori potius examine cuncta diſcutiat ; attamen cum tanta ſæpè hominis ſit ſuperbia, ut quicquid ſemel exciderit, omninò ratum eſſe velit, nec facilè cedat meliora docentibus,ira etiam invidiaque ut plurimum atrocia adverſus fidei & profeſſionis ejuſdem ſocios arma ſubminiſtret ; hinc multò conſulti⁹ rectiuſq; felix ageret literatus, ſi ſocio cederet contradicenti, quam gravi animi motu occupatus,ipſe cum eodem in arenam deſcenderet. Cæterum longiſſimè ab illaudato illorum recedat inſtituto, imò ſi fieri poterit etiam conſortio, qui unam vel alteram seligere ſolent quæſtionem, & huic tanquam glebæ pertinaciter inſidere, totumque impendere tempus,dein rixari aſſiduè,contendere,pugnare, ultra vexatiora quædam themata nihil amplius perquirentes. Alio planè animo piè literatus ſacra faciat ſapientiæ chriſtianæ, placidâ potius mente delectetur atque doctrinâ, veritatem quærens non ſectam, & exquiſitam illam obſervans methodum, quæ tum cognoſcendis rebus, tum dirigendis ſtudiis aptiſſima videatur ; doctiorum etiam haud illubenter acquieſcens judicio, nec unquam talem ſibi in Eccleſiâ aut Rep. literariâ dicendi poteſtatem arrogans;

gans, quam ſibi in foro ſumunt cauſidici, ut quicquid in buccam venerit pronuncient, vitet potius ſtudio omni profligatam adeò temeritatem impudentiamque, & Prophetarum ſpiritus Prophetis ſubjiciendos eſſe planiſſimè ſibi perſuadeat. Antequam in medium quidpiam efferat, cogitet quid, cogitet etiam cum animo ſuo, quâ veritatis ſpecie conceptam ſtatuere defendereq; opinionem poſſit, ac ubi eam edixerit, verecundiæ meminerit atque modeſtiæ, ſine quibus eruditiſſimæ etiam utiliſſimæque diſquiſitiones in turpes altercationes pudendaſque logomachias degenerant. Haud equidem gravate literati chriſtiano illo demiſſionis ſpiritu præditi ferent ſeſe admoneri, à doctioribus præſertim & melioribus, amicis etiam, pietate pariter ac integritate ſingulari conſpicuis, illorumque luto haud quaquam coinquinatis, qui ſimulant amicitiam & necant, dum oſculantur latus enſe aperiunt, benevolentiæ in corripiendo ſpeciem admiſcent, dum perniciem moliuntur; candidis potius & infucatis monitoribus aures faciles illi præbebunt, nec qualiacunq; dogmata & placita obſtinatè defendent. Felicis hoc nomine eruditi ideam ICtus & philologus inſignis PETRUS CUNÆUS nobis poſuit ob oculos, præclarè alicubi de ſemet ipſo ſcribens ad hunc modum: *Neque verò nos ſumus tam ſuperbæ impotentiſque arrogantiæ, ut in tantâ communis naturæ*

Petrus Cunæus in præfat. libri III. de Rep. Ebræor.

turæ imbecillitate ſolos nos ſupereſſe exiſtimemus quibus interdum opus veniâ non ſit. Hallucinamur omnes, alii gravia alia leviora, nec eſt quiſpiam, qui tam benè animum ſuum diſciplinis obfirmavit, ut nihil fugere eum poſſit amplius aut fallere, item: *Pertinaciam pro opinione inducere haud eſt noſtrum, Ipſi nos, ſi quando errores quoſdam noſtros odorati fuerimus, ſponte hanc gratiam à nobis inibimus, & primi eos indicabimus, ne quis fortè ſtudio noſtri aut amore deceptus, vitia noſtra cæcis oculis prætereat.* Laudabile hoc Viri egregii exemplum ac inſtitutum ſi omnes ſequerentur eruditi, tot tantæque litium & rixarum materiæ, tot de minimi momenti rebus pudendæ altercationes paulatim penè interciderent, ſaltim vix aliquo in Orbis eruditi angulo illarum exiguæ quædam reliquiæ ſupereſſent. Præclarè Author epiſtolæ ad Zenam & Serenum apud Juſtinum; *Si vera* (ait) *docet, parere ei debemus & obſequi. Contentioſus enim Vir peccatum ſuum conduplicat, & cum cedere debeat, vult Cadmæam, ut ajunt victoriam vincere. In cauſa eſt vanæ gloriæ cupiditas, dum ne erratum fateatur, mavult opinioni ſuæ quamvis periculoſæ acquieſcere. Ridiculi*

enim ſunt, qui ut aliquid evincant, agunt quotidianis clamoribus, quos ERIS illa, objecto pomo concitat. Moyſen merito laudat Philo Judæ⁹, quod cum Aſſyriorum literas, Chaldæorum & Ægyptiorum ſyderalem ſcientiam exactè didicerit, *intacturà contentionibus nudam quæſierit veritatem, nihilq; præter eam in omni vita admiſerit*; Alia longè mens illi fuit, quam pervicacibus quibusdam litigatoribus eruditis, qui propoſita ſemel placita & dogmata ſive probata ſive improba, mercenariorum cauſidicorum (jus omne & æquum negligentium) more defendere haud quaquam verentur,) ipſis interdum Gentilium Magiſtris longè deteriores, quorum alius, Democritus ſc. nullam non contentionem imprudentem eſſe judicavit, ſiquidem is qui hoſtem omni pacto lædere cogitet, propriam prorſus negligat exiſtimationem atque utilitatem; alius (ipſe Epictetus quidem) lites & contentiones ubique indecoras eſſe pronunciavit; alius laudante Stobæo apprimè ſibi cavendum duxit, ne contra quam ſentiat, vincendi amore ac ſtudio occupatus quicquam afferat in medium; *Cavebo* [ajebat] *ne contra quam ſentio, quicquam ſtatuam, aut vincendi ſtudio contentionis foveam incurram, ac ne cum veritatis jacturà etiam ſecus*

Philo de vita Moſis.

Stobæus Serm. xx.

Epict. in Enchiridio.

Stobæus Serm. I.

quam ipſe credo falſa argumentatione quenquam decipiam, aut ad contendendum extimulem. Nec malè ZENON (ipſo Philone laudante) pronunciavit, non oportere Viros probos cum malis contendere, & Chilon doctos omnes ut litis miſeriam effugiant graviſſimè monuit. Multò magis à doctrinæ pietatisque chriſtianæ profeſſoribus omnis abeſſe deberet rixandi concertandique libido, apprimèque iis eſſet cavendum, ne turbatorum verius quam defenſorum nomine, rabularum potius quam doctorum titulo compellari mereantur. *Philo Jud. Tract. quod omnis probus ſit liber.*

XV. Scitè quondam Timon Gymnaſium Muſeumque Alexandrinum CAVEAM vocavit VIMINEAM, irridens ſcil. Philoſophos, qui in eo velut aves pretioſæ alebantur. (ajebat) *paſcuntur multi in Ægypto populoſa libris pugnantes, & ſemper digladiantes in Muſarum caveâ.* Videtur autem genus avium cui Timon literarios iſtos digladiatores contulit eſſe Gallorum, de quorum pugnaci natura Plinius ad hunc modum: *Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunq; ſunt domo exercent, dimicatione paratur hoc quoq; inter ipſos, nec finis ſæpè niſi commorientibus. Quod ſi palma contigit, ſtatim in victoria canunt, ſeq; ipſi principes teſtantur.* *Athen. lib. 1. Sic Gymnoſ.* *Plin. lib. X. c. 21.*

En elegans contentioſorum & φιλονεικίας morbo laborantium literatorum hieroglyphicum! en ejuſmodi diſputatoris acerrimi typum, qui deſcribente Nonno:

Nonnus in Dionyſ. lib. 13.

ἔγχος ἔχων στόμα θοῦρον ἔπος ξίφος, ἀσπίδα φωνήν.

Pro haſta habet os promptum, ſermonem pro gladio, pro clypeo vocem.

Et cum non Gallos ſolùm, verum cothurnices etiam ad certamina componi ſcripſerit Lucianus, hinc quoq; aptiſſimum literariæ æmulationis, earumque diſputationum, quæ inter Symſtas, fideique domeſticos, imò inter ipſos interdum eruditionis Antiſtites inſtituuntur, ſymbolum derivabitur. Ter felix autem atque beatus ille dicendus eſt literatus, qui caveæ ejuſmodi vimineæ aut nunquam fuit incluſus, aut forte fortuna in ipſo ætatis flore eò delatus, optatæ tandem & libertati & tranquillitati reſtituitur. Ad Magni ſc. illius Baſilii exemplum, qui Athenas ſtudiorum gratia quondam accedens, teſte Gregorio Nazianzeno, CONTENTIOSIS potius quam doctis & argutis quæſtionibus ab ipſis etiam amicis tentatus, magna quidem alacritate animi ſtrenuos illos digladiatores fuit inſectatus, nec ante argumentationibus ferire deſtitit, quam prorſus in fugam convertiſſet, victoriamque haud dubiam adeptus fuiſſet: Attamē veræ chriſtianæq; philoſophiæ

Luc. in Anacharſi ſive de Gymnaſiis.

Gregor. Naz. Orat. XX. in laud. Baſil.

amore

amore tandem captus imò velut è gravi ſomno expergefactus, ad ſupremæ ſcientiæ admirabile lumen reſpexit, & deplorata plurimum vitâ prius in litibus & contentionibus tranſacta Doctorem ductoremque ad eam flagitavit diſciplinam, quæ nil niſi veram ſolidamque ſpiret pietatem, quæ non rixoſa, ac inutilium contentionum micis fatua, ſed ſalutaris appareat ac utilis, quæ non uti Athenienſis illa ſit Sophiſtica, ac otioſas & ſpinoſas magis quam fructuoſas, pluſq; futilitatis quã utilitatis habentes ſectetur quæſtiones, eaſque tanquam ſingulares delicias, ac lautiſſimas epulas efflagitet, ſed divina potius myſteria & cœleſtia oracula avidiſſimè æmuletur, quæ ſinceræ charitati ſociata & humilitati alumnos ſuos non inflet aut argumentis armet ſophiſticis, ſed auræ benignioris perflet ſuavitate, perficiat non interficiat, *neq;* (ut Seneca loquitur) *populare ſit artificium, aut oſtentationi paratum, ſed animum formet ac fabricet, vitam diſponat, atque fideli manuductione ſua, agenda pariter ac omittenda demonſtret.* Ad talem nimirum animi formatricem ſapientiam Magnum illum Baſilium aſpiraſſe, ipſe teſtatus eſt verbis alibi laudatis nec ſatis unquam celebrandis: *Ego ſanè poſteaquam multum temporis vanitati impendiſſem, & omnem propè juventutem inani ſtudio attriviſſem, quo tenebar,*

Baſil. M. Epiſt. 79. ad Euſtatium Sebaſtiæ Epiſc.

nebar , cum apprehendendis infatuatæ à DEO Sapientiæ diſciplinis immorabar ; Tandem aliquando, ubi velut ex gravi ſomno expergefactús, ad Evangelicæ veritatis admirabile lumen reſpexi, agnoviq; inutilitatem Sapientiæ Principum hujus Mundi qui abolentur ; deplorata plurimum miſerabili mea vitâ, ductorem mihi dari optabam, qui ad Pietatis dogmata me introduceret. Hæc Doctor ille verè admirabilis, poſtquam ad animum ſibi revocaſſet miſerias moleſtiaſque CAVEÆ illius ATHENIENSIS, Magiſtrorum item ac Sophiſtarum [magni olim à ſe æſtimatorum] odia mutuâ, ab invidia æmulationeque conflata non ſine quâdam notaſſet animi ſui indignatione, quin imò obſervaſſet, homines de ſumma noſtrâ felicitate, altiſſimâque animi tranquillitate præclarè diſſerentes, nullam prorſus requiem inveniſſe, ſed mente modoque incondito circumagitatos, iracundiæ continuis motibus efferatos, in vanitatem totos intentos, nec de aliâ re magis, quam laudis gloriæque incremento fuiſſe ſollicitos, tum inquam ſupremi luminis ſplendore colluſtratus, infatuatæ illius Sapientiæ tenebras agnovit, & fidelem ad pietatis dogmata hodogetam anxiè efflagitavit. Neque verò ſolus DEUM deſideravit obtinuitque divi-

nâ benignitate Baſilius, verum etiam quotquot divinæ gratiæ radiis illuſtrati, profanæ contentioſæque ſapientiæ triſtem atque luctuoſam faciem probè ſunt intuiti. Hos inter præcipuè eſtMagn⁹ ille Præſul Hipponenſis AUGUSTIN⁹, is cum diu multumq; Academicorum pariter ac Manichæorum ſophiſtarum ineptiis argutiisque defatigatus, nihil in iis niſi meros nodos, laqueosque & labyrinthos inextricabiles deprehendiſſet, ac in ſacro ſuo ſeceſſu ſvaviſſimum quendam audiviſſet concentum, & voce cœleſti de ſalute monitus, Paulinum arripuiſſet codicem, inque verba incidiſſet ſequentia: *Non in CONTENTIONE & ÆMULATIONE, ſed induite Dominum JESUM CHRISTUM*: Rom. XIII. Mox divino agitatus ſpiritu ad tantæ ſapientiæ culmen devenit, ut ſoli DEO ſua conſecraverit ſtudia, publicam etiam Rhetoricæ deſeruerit profeſſionem, NUNDINAS (ut ipſe loquitur) LOQUACITATIS, nec amplius Juventuti bella forenſia & mendaces inſanias vendiderit, ſed veræ ſolidæque pietati ſtrenuam navarit operam, donec ad optatam tandem verè FELICIS LITERATI pervenit tranquillitatem, probeque deprehendit, univerſam profanæ eruditionis Rempublicam apertam vanitatis ſcholam eſſe, in quâ magna eruditorum hominum pars declivi naturæ impetu in Contentionis gloriæque inanis lutum prona, ſpiritum trahat inglo-

rium & anxium, multi eruditi quid agant neſciant, ſeque id neſcire non neſciant, nihilque cœleſte ſapientes & divinum, cum nullis facilè conveniant, ut qui ſecum disſideant perniciosiſſimè. Atq; exindè iſti Auguſtini, pietati & tranquillitati ſuæ reſtituti, divinæque gratiæ radiis colluſtrati ignes; *DIRUPISTI VINCULA MEA, Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, - Quis ego & qualis ego, quid non mali ego? Tu autem Domine miſericors rupiſti ſurditatem meam, tetigiſti me, & exarſi in pacem Tuam, &c.*

Auguſt. Lib. IX. confeſs. c. 1.

XVI. Eundem veræ felicitatis portum cum Baſilio atque Auguſtino omnes attingent eruditi, ſi oculis perſpicacibus omnem Mundi ſapientiam intuentes, eam coram Deo abominabilem ſtultitiam eſſe ſibi perſvadeant, cujus ſectatoribus nî reſipuerint miſerè tandem ſit ſuccumbendum, & nî poſt inteſtina atque diuturna bella ſedàta, poſt deploratum pejoris vitæ ſtatum, ad Auguſtini exemplum Sacroſancto ſe conſecrent Numini, & meliorem temporis poſthâc collocandi inſtituant rationem, cum B. Hieronymo occinentes: *Habeat ſibi Roma ſuos TUMULTUS, arena ſæviat, Circus inſaniat, nobis adhærere DEO bonum eſt, & ponere in Domino fiduciam noſtram*; neque de vanæ profanæque doctrinæ

copiis

copiis inſtruendis tantoperè amplius ſint ſolliciti, & qualem alii in litibus ſerendis operam collocant, ipſi in minuendis, componendis, tollendisque contentionibus longè laudabiliori inſtituto impendant. Facilè equidem ceſſabunt lites, ubi pars altera ſilere noverit. *Quod ſi aliquando* (præclarè ait Philo) *majore vi coactus in certamen deſcenderis, ne Te vinci pudeat, ſic enim demum ſi vincaris, victor evades, quando in hoc genere victor vincitur.* Eodemque ſenſu Plutarchus; *Non enim* inquit, *tantùm egregium eſt ſcire vincere, ſed etiam poſſe vinci pulchrum eſt, ubi victoria eſt damnoſa*, idemque confirmans Nazianzenus; *Præſtet* ait *honeſtè vinci, quam periculosè ac nefariè vincere.* Quod ſi enim vincendi deſiderio occupatus literatus, Satanæ, litium ſemina ſuggerenti aures commodaverit, dubium non eſt, quin operam ille daturus ſit ſtrenuam, ut ad regnum ſuum dilatandum oportunam capere queat occaſionem, gravioresque indè diſcordiæ fluctus atq; maxima incendia oriantur. Utut etiam erudito ac Deo ſacrato homini jus ſuum proſequi conceſſũ ſit, attamen ob leviſſimã quamvis injuriolam in aciem & dimicationem venire, ac de lanâ caprinâ, aut de hirundinis nidulo, aut de Parni ſcaphulâ vehementiſſimo animi

Philo lib. de agricult.

Plut. lib. de eduat. liberor.

Nazian. orat. 1.

contendere æſtu, admodum culpabile, maximæque dementiæ opus jure meritoque poterit nuncupari. Cumprimis autem erudito declinandi ſunt adverſarii potentiores, inque litibus controverſiisque literariis agitandis ſe longè exercitatiores: Rariſſima tunc victoria, ſi quæ tamen eſt, graviori longè damno eſt ſociata; *Non litiges* (ita divinus monuit Præceptor) *cum homine lingvato, neq; in ignem illius ſtruas ligna*, id quod optimè ipſe quondam expreſſit Cato:

Eccleſ. c. VIII, 4.

Contra verboſos noli contendere verbis.

XVII. Nec garruli duntaxat, ſed iracundi etiam cane pejus & angve literato vitandi ſunt adverſarii, fatui item & arrogantes, qui ne tanti quidem æſtimandi, ut cum iis in arenam deſcendere in animum inducat. Et cum difficilè admodum ſit in ipsâ conflictûs publici palæſtra non irritari quandoque & irritare, opera omninò danda eſt, ut antea mens medicamentis quibusdam ita præparetur, ne quid ejusmodi committatur. *Diſputationem* (inquit Acontius) *ingreſſuro perinde Tibi faciendum eſt atque fortiſſimo cuipiam Viro, & cautiſſimè in ſingulare certamen deſcenſuro; is enim omnes feriendi cogitabit artes; & ad ſingulas rationem defenſio-*

Acontius de Stratag. ſatanæ lib. II p. m. 79.

ſenſionis præmeditabitur. Ad hæc cogitabit quas corporis partes minus armatas habeat, aut in quibus majoris ſit vulnus periculi futurum, ut illis circumſpectius caveat. Tum autem animum in certamen ita exacuet, ut conſtitutum deliberatumq; habeat, aut vincere aut mortem fortiter oppetere. Sic cogitandum Tibi cum animo tuo eſt, quicquid inter diſſerendum accidere Tibi poſſit, ad animum tuum ira accendendum, offundendamq; oculis caliginem, ac deniq; omnia turbandum; ut quod convicia in Te collaturus ſit adverſarius, quod impiè Te aut impudenter, aut ſceleratè facere accuſaturus ſit; quod appellaturus Te ſit rerum omnium ignarum, ſtupidum, bardum, quod irriſurus Te ſit homo nihili; quod verba tua cavillaturus; quod deniq; ſumma ſit uſurus inſolentia; ac nihilominus certum tibi eſſe oportet, nulla re commoveri; quin potius ſumma lenitate patientiaq; inſtitutæ diſputationis filum ad finem usq; proſequi. Hujusmodi animo cum acerbiſſimis adverſariis hæreticisque virulentiſſimis congreſſus olim eſt B. Auguſtinus, omnesque injurias, offenſas, calumnias, licet graviſſimas æquiſſimo excepit

pit animo, nunquam maledictum reddens pro maledicto, ſed vel tacens, vel ſimpliciter quod falſum erat negans, gratias itidem DEO agens, ac pro imerito odio chriſtianam rependens dilectionem : *Loquantur adverſum nos* [ajebat aliquando) *quidquid volunt, NOS DILIGAMUS eos & nolentes; Novimus enim fratres, novimus linguas eorum, propter quod eis non iraſcamur.* Nec minus præclarè Hieronymus, adverſariorum contentioſorum virulentis ſpiculis petitus; *Licet Sacerdos* (eleganter ad Aſellam ſcripſit) *deſpiciat atq; Levites, Samaritanus ille miſericors eſt, cui cum cum diceretur Samaritanus es, & dæmonium habes, dæmonium renuens Samaritem ſe non negavit, - - Maleficum quidam me garriunt, titulum Domini ſervus agnoſco. Magum vocant, & Judæi Dominum meum, ſeductor & Apoſtolus dictus eſt. &c.* O ſi eadem æquanimitas moderatioque omnium eruditorum animis inſideret, nec tanta illi verborum decertarent acerbitate, Satanam toties ad arma, ad rixas, ad diſſidia, ſeditiones, & horrendas animorũ convulſiones & colliſiones concitandas accinctum neutiquam ſpectaremus. Non malè ad bella literatorum mutua applicari poſſet illud Ciceronis de bello civili Cæſaris & Pompeii effatum : *Si*

Auguſt. conc. III. in Pſalm. 36.

Hieron. Ep ad Aſel. To. II opp. f. 36.

Si aliquid de ſumma gravitate Pompejus, multum de cupiditate Cæſar cum ſuis dimiſiſſet, & pacem ſtabilem, & aliquam Rempublicam nobis habere licuiſſet. Sanè ſi quidã de ingenito animi ſui faſtu, præſidentiâque ingenii & eruditionis; alii de noxia contendendi, novasque opiniones diſſeminandi libidine remiſiſſent, & pacem inter eruditos ſtabilem, & Rempubl. literariam tranquillam hactenꝰ nobis habere licuiſſet. Quanti id eſſet ad emolliendа duriſſima quædam eruditorum hominum pectora momenti, ſi damna & pericula ex vehementioribus concertationibus promanantia, aſſiduè ſibi ponerent ob oculos; ſi neutiquam ſoli ſapere ſibi viderentur, ſi præ ſe contẽmnerent neminem, præcipuè verò pudendam illam (quæ vehementer moroſum reddit diſputatorem) ultrò deponerent ARROGANTITIAM: Quid enim huic cum vera ſapientiâ ſupremaque hominis eruditi felicitate commune? Quid pectore turgido elatoque miſerius, quid gratius dæmoni? Cœnum id eſt, quo rugiens atque circumiens iſte Leo infernalis præ ſordibus aliis quam maximè delectatur. Quid aptius ad dirimenda omnia amicitiæ, conſangvinitatis & religionis vincula, ad diſſolvendas arctiſſimas etiam animorum neceſſitudines, deniquè ad evertendam devaſtandamque univerſam Rempublicam chriſtianam? Hanc

ſi eru-

micis verbis haud poſſe revocari, tum ille hominem jure meritoque armis aggreſſus eſt validioribus, conſcriptiſque *de rectâ fide & perverſa Neſtorij opinione* libellis, illum fraudis & impoſturæ manifeſtæ convicit, ſuoque exemplo docuit, quanto fervore veritatis cœleſtis cauſam Eccleſiarũ Antiſtites agere teneantur. *Ne queratur* (præclarè inquit Chryſoſtomus) *Vir ſanctus, quod tanquam lupi in adverſarios ruamus, ſæpè ſine victoria, qui tamen vinceremus, ſi oves eſſemus à paſtoris officio non recedentes, qui non luporum ſed ovium paſtor eſt.*

Chryſoſt. Hom. 34. *in Matt.*

XVIII. Quandoquidem verò frequenter accidat, ut qui naturâ moderati, humani, mites, à litibus & contentionibus ſunt alieni, puſillanimitatis & tepiditatis obelo præter culpam ſuam notentur; ex oppoſito autem, ignea ingenia, & divinitus ad errores moreſque pravos impugnandos excitata, immoderationis rigidæ, turpiſſimæque præcipitantiæ veru inique configantur, hinc probè advertendum, quænam inter extrema iſta Virtus, juſtæ gratæque DEO & bonis omnibus MODERATIONIS nomen obtinere queat. Quod ut tantò clarius appareat, Viro quodam egregio prælucente genuinam Theologicæ moderationis rationem tribus axiomatibus explicabimus:

D. Sam. Pomar. Diſſ. VII. de Moder. Theol.

(*I.*) *Sincera & ſeria ſit, non ſimulata*

lata & affectata o Doctorum ſive Eccleſiaſticorum ſive Academicorum MODERATIO
Non pauci equidem reperiuntur, qui verbis pariter ac geſtibus blandis animum ab omni contentione præ ſe ferunt alienum, inprimis quando verſantur cum ſimplicioribus, quibus deſunt ſenſus exercitati ad boni malique diſcretionem; quodſi verò in quoſdam à placitis ſuis paulò alieniores incidant, animi adeò inhumani, contentioſi, immitis ac lividi documenta dare ſolent, ut feris quam hominibus videantur eſſe ſimiliores. *Sunt quidam* (ſcitè ait Bernardus) *mites, ſed quamdiu agitur vel dicitur pro eorum arbitrio; patebit autem quam longè ſint à verâ manſuetudine, ſi levis oriatur occaſio.* Pſeudoprophetas quis haud abs re eos dixerit, qui in veſtitu veniant ovium, ſed intrinſecus lupi ſint rapaces; imò illiberalibus illis Tiberii Cæſaris artibus potius, quam Chriſti præceptis imbutos, ſiquidem de illo Suetonius ſcripſerit, quod ſingularem populi favorem *Moderationis ſimulatione* captaverit, licet iracundi & crudelis fuerit animi. Ejuſdem farinæ hominem Leontium Arianorum Epiſcopum Antiochenum fuiſſe, ex Theodoreto diſcimus, qui ſcilicet Moderatoris perſonam induerit, atque ſub ſplendido iſto titulo diverſas conciliare laboraverit religiones, aſt mox in diſſentien-

Matth. VII. ℣. 15.

Sueton. in vita Tib. c. 57.

Theodoretus lib. II. Hiſt. Eccleſ. c. 24.

enim ſunt, qui ut aliquid evincant, agunt quotidianis clamoribus, quos ERIS illa, objecto pomo concitat. Moyſen merito laudat Philo Judæ[9], quod cum Aſſyriorum literas, Chaldæorum & Ægyptiorum ſyderalem ſcientiam exactè didicerit, *intactus à contentionibus nudam quæſierit veritatem, nihilq; præter eam in omni vita admiſerit*; Alia longè mens illi fuit, quam pervicacibus quibusdam litigatoribus eruditis, qui propoſita ſemel placita & dogmata ſive probata ſive improba, mercenariorum cauſidicorum (jus omne & æquum negligentium) more defendere haud quaquam verentur,) ipſis interdum Gentilium Magiſtris longè deteriores, quorum alius, Democritus ſc. nullam non contentionem imprudentem eſſe judicavit, ſiquidem is qui hoſtem omni pacto lædere cogitet, propriam prorſus negligat exiſtimationem atque utilitatem; alius (ipſe Epictetus quidem) lites & contentiones ubique indecoras eſſe pronunciavit; alius laudante Stobæo apprimè ſibi cavendum duxit, ne contra quam ſentiat, vincendi amore ac ſtudio occupatus quicquam afferat in medium; *Cavebo* [ajebat] *ne contra quam ſentio, quicquam ſtatuam, aut vincendi ſtudio contentionis foveam incurram, ac ne cum veritatis jacturâ etiam ſecus quam*

Philo de vita Moſis.

Stobæus Serm. xx.

Epict. in Enchiridio.

Stobæus Serm. I.

quam ipſe credo falſa argumentatione quenquam decipiam, aut ad contendendum extimulem. Nec malè ZENON (ipſo Philone laudante) pronunciavit, non oportere Viros probos cum malis contendere, & Chilon doctos omnes ut litis miſeriam effugiant graviſſimè monuit. Multò magis à doctrinæ pietatisque chriſtianæ profeſſoribus omnis abeſſe deberet rixandi concertandique libido, apprimèque iis eſſet cavendum, ne turbatorum verius quam defenſorum nomine, rabularum potius quam doctorum titulo compellari mereantur. *Philo Jud. Tract. quod omnis probus ſit liber.*

XV. Scitè quondam Timon Gymnaſium Muſeumque Alexandrinum CAVEAM vocavit VIMINEAM, irridens ſcil. Philoſophos, qui in eo velut aves pretioſæ alebantur. *Sic* (ajebat) *paſcuntur multi in Ægypto populoſa libris pugnantes, & ſemper digladiantes in Muſarum caveâ.* Videtur autem genus avium cui Timon literarios iſtos digladiatores contulit eſſe Gallorum, de quorum pugnaci natura Plinius ad hunc modum: *Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunque ſunt domo exercent, dimicatione paratur hoc quoque inter ipſos, nec finis ſæpè niſi commorientibus. Quod ſi palma contigit, ſtatim in victoria canunt, ſeque ipſi principes teſtantur.* *Athen. lib. 1. Gymnoſ.* *Plin. lib. X. c. 21.*

En elegans contentioſorum & φιλονεικίας morbo laborantium literatorum hieroglyphicum! en ejuſmodi diſputatoris acerrimi typum, qui deſcribente Nonno:

Nonnus in Dionyſ. lib. 13.

ἔγχος ἔχων στόμα θοῦρον ἔπος ξίφος, ἀσπίδα φωνήν.

Pro haſta habet os promptum, ſermonem pro gladio, pro clypeo vocem.

Et cum non Gallos ſolùm, verum cothurnices etiam ad certamina componi ſcripſerit Lucianus, hinc quoq; aptiſſimum literariæ æmulationis, earumque diſputationum, quæ inter Symſtas, fideique domeſticos, imò inter ipſos interdum eruditionis Antiſtites inſtituuntur, ſymbolum derivabitur. Ter felix autem atque beatus ille dicendus eſt literatus, qui caveæ ejuſmodi vimineæ aut nunquam fuit incluſus, aut forte fortuna in ipſo ætatis flore eò delatus, optatæ tandem & libertati & tranquillitati reſtituitur. Ad Magni ſc. illius Baſilii exemplum, qui Athenas ſtudiorum gratia quondam accedens, teſte Gregorio Nazianzeno, CONTENTIOSIS potius quam doctis & argutis quæſtionibus ab ipſis etiam amicis tentatus, magna quidem alacritate animi ſtrenuos illos digladiatores fuit inſectatus, nec ante argumentationibus ferire deſtitit, quam prorſus in fugam convertiſſet, victoriamque haud dubiam adeptus fuiſſet: Attamē veræ chriſtianæq; philoſophiæ amore

Luc. in Anacharſi ſive de Gymnaſiis.

Gregor. Naz. Orat. XX. in laud. Baſil.

amore tandem captus imò velut è gravi ſomno expergefactus, ad ſupremæ ſcientiæ admirabile lumen reſpexit, & deplorata plurimum vitâ prius in litibus & contentionibus tranſacta, Doctorem ductoremque ad eam flagitavit diſciplinam, quæ nil niſi veram ſolidamque ſpiret pietatem, quæ non rixoſa, ac inutilium contentionum micis fatua, ſed ſalutaris appareat ac utilis, quæ non uti Athenienſis illa ſit Sophiſtica, ac otioſas & ſpinoſas magis quam fructuoſas, pluſq; futilitatis quã utilitatis habentes ſectetur quæſtiones, eaſque tanquam ſingulares delicias, ac lautiſſimas epulas efflagitet, ſed divina potius myſteria & cœleſtia oracula avidiſſimè æmuletur, quæ ſinceræ charitati ſociata & humilitati alumnos ſuos non inflet aut argumentis armet ſophiſticis, ſed auræ benignioris perflet ſuavitate, perficiat non interficiat, neq; (ut Seneca loquitur) *populare ſit artificium, aut oſtentationi paratum, ſed animum formet ac fabricet, vitam diſponat, atque fideli manuductione ſua, agenda pariter ac omittenda demonſtret.* Ad talem nimirum animi formatricem ſapientiam Magnum illum Baſilium aſpiraſſe, ipſe teſtatus eſt verbis alibi laudatis nec ſatis unquam celebrandis: *Ego ſanè poſteaquam multum temporis vanitati impendiſſem, & omnem propè juventutem inani ſtudio attriviſſem, quo tenebar,*

Baſil. M. Epiſt. 79. ad Euſtatium Sebaſtiæ Epiſc.

nebar, cum apprehendendis infatuatæ à DEO Sapientiæ diſciplinis immorabar; Tandem aliquando, ubi velut ex gravi ſomno expergefactus, ad Evangelicæ veritatis admirabile lumen reſpexi, agnoviq; inutilitatem Sapientiæ Principum hujus Mundi qui abolentur; deplorata plurimum miſerabili mea vitâ, ductorem mihi dari optabam, qui ad Pietatis dogmata me introduceret. Hæc Doctor ille verè admirabilis, poſtquam ad animum ſibi revocaſſet miſerias moleſtiaſque CAVEÆ illius ATHENIENSIS, Magiſtrorum item ac Sophiſtarum [magni olim à ſe æſtimatorum] odia mutuâ, ab invidia æmulationeque conflata non ſine quâdam notaſſet animi ſui indignatione, quin imò obſervaſſet, homines de ſumma noſtrâ felicitate, altiſſimâque animi tranquillitate præclarè diſſerentes, nullam prorſus requiem inveniſſe, ſed mente modoque incondito circumagitatos, iracundiæ continuis motibus efferatos, in vanitatem totos intentos, nec de aliâ re magis, quam laudis gloriæque incremento fuiſſe ſollicitos, tum inquam ſupremi luminis ſplendore colluſtratus, infatuatæ illius Sapientiæ tenebras agnovit, & fidelem ad pietatis dogmata hodogetam anxiè efflagitavit. Neque verò ſolus DEUM deſideravit obtinuitque divi-

nâ

nâ benignitate Baſilius, verum etiam quotquot divinæ gratiæ radiis illuſtrati, profanæ contentioſæque ſapientiæ triſtem atque luctuoſam faciem probè ſunt intuiti. Hos inter præcipuè eſtMagnus ille Præſul Hipponenſis AUGUSTINUS, is cum diu multumq; Academicorum pariter ac Manichæorum ſophiſtarum ineptiis argutiisque defatigatus, nihil in iis niſi meros nodos, laqueosque & labyrinthos inextricabiles deprehendiſſet, ac in ſacro ſuo ſeceſſu ſvaviſſimum quendam audiviſſet concentum, & voce cœleſti de ſalute monitus, Paulinum arripuiſſet codicem, inque verba incidiſſet ſequentia: *Non in CONTENTIONE & ÆMULATIONE, ſed induite Dominum JESUM CHRISTUM:* Mox divino agitatus ſpiritu ad tantæ ſapientiæ culmen devenit, ut ſoli DEO ſua conſecraverit ſtudia, publicam etiam Rhetoricæ deſeruerit profeſſionem, NUNDINAS (ut ipſe loquitur) LOQUACITATIS, nec amplius Juventuti bella forenſia & mendaces inſanias vendiderit, ſed veræ ſolidæque pietati ſtrenuam navarit operam, donec ad optatam tandem verè FELICIS LITERATI pervenit tranquillitatem, probeque deprehendit, univerſam profanæ eruditionis Rempublicam apertam vanitatis ſcholam eſſe, in quâ magna eruditorum hominum pars declivi naturæ impetu in Contentionis gloriæque inanis lutum prona, ſpiritum trahat inglo-

Rom. XIII.

copiis inſtruendis tantoperè amplius ſint ſolliciti, & qualem alii in litibus ſerendis operam collocant, ipſi in minuendis, componendis, tollendisque contentionibus longè laudabiliori inſtituto impendant. Facilè equidem ceſſabunt lites, ubi pars altera ſilere noverit. *Quod ſi aliquando* (præclarè ait Philo) *majore vi coactus in certamen deſcenderis, ne Te vinci pudeat, ſic enim demum ſi vincaris, victor evades, quando in hoc genere victor vincitur.* Eodemque ſenſu Plutarchus; *Non enim* inquit, *tantùm egregium eſt ſcire vincere, ſed etiam poſſe vinci pulchrum eſt, ubi victoria eſt damnoſa*, idemque confirmans Nazianzenus; *Præſtet* ait *honeſtè vinci, quam periculosè ac nefariè vincere.* Quod ſi enim vincendi deſiderio occupatus literatus, Satanæ, litium ſemina ſuggerenti aures commodaverit, dubium non eſt, quin operam ille daturus ſit ſtrenuam, ut ad regnum ſuum dilatandum oportunam capere queat occaſionem, gravioresque indè diſcordiæ fluctus atq; maxima incendia oriantur. Utut etiam erudito ac Deo ſacrato homini jus ſuum proſequi conceſſũ ſit, attamen ob leviſſimã quamvis injuriolam in aciem & dimicationem venire, ac de lanâ caprinâ, aut de hirundinis nidulo, aut de Parni ſcaphulâ vehementiſſimo animi

Philo lib. de agricult.

Plut. lib. de eduat. liberor.

Nazian. orat. 1.

contendere æſtu, admodum culpabile, maximæque dementiæ opus jure meritoque poterit nuncupari. Cumprimis autem erudito declinandi ſunt adverſarii potentiores, inque litibus controverſiisque literariis agitandis ſe longè exercitatiores: Rariſſima tunc victoria, ſi quæ tamen eſt, graviori longè damno eſt ſociata; *Non litiges* [ita divinus monuit Præceptor) *cum homine lingvato, neq́ in ignem illius ſtruas ligna*, id quod optimè ipſe quondam expreſſit Cato:

Eccleſ. c. VIII. 4.

Contra verboſos noli contendere verbis.

XVII. Nec garruli duntaxat, ſed iracundi etiam cane pejus & angve literato vitandi ſunt adverſarii, fatui item & arrogantes, qui ne tanti quidem æſtimandi,ut cum iis in arenam deſcendere in animum inducat. Et cum difficilè admodum ſit in ipsâ conflictûs publici palæſtra non irritari quandoque & irritare, opera omninò danda eſt, ut antea mens medicamentis quibusdam ita præparetur, ne quid ejusmodi committatur. *Diſputationem* (inquit Acontius) *ingreſſuro perinde Tibi faciendum eſt atque fortiſſimo cuipiam Viro, & cautiſſimè in ſingulare certamen deſcenſuro; is enim omnes feriendi cogitabit artes; & ad ſingulas rationem deſenſio-*

Acontius de Strateg. ſatanæ lib. II p. m. 79.

ſenſionis præmeditabitur. Ad hac cogitabit quas corporis partes minus armatas habeat, aut in quibus majoris ſit vulnus periculi futurum, ut illis circumſpectius caveat. Tum autem animum in certamen ita exacuet, ut conſtitutum deliberatumq́ habeat, aut vincere aut mortem fortiter oppetere. Sic cogitandum Tibi cum animo tuo eſt, quicquid inter differendum accidere Tibi poſſit, ad animum tuum ira accendendum, offundendamq́ oculis caliginem, ac deniq́ omnia turbandum; ut quod convicia in Te collaturus ſit adverſarius, quod impiè Te aut impudenter, aut ſceleratè facere accuſaturus ſit; quod appellaturus Te ſit rerum omnium ignarum, ſtupidum, bardum, quod irriſurus Te ſit homo nihili; quod verba tua cavillaturus; quod deniq́ ſumma ſit uſurus inſolentia; ac nihilominus certum tibi eſſe oportet, nulla re commoveri; quin potius ſumma lenitate patientiaq́ inſtitutæ diſputationis filum ad finem usq́ proſequi. Hujusmodi animo cum acerbiſſimis adverſariis hæreticisque virulentiſſimis congreſſus olim eſt B. Auguſtinus, omnesque injurias, offenſas, calumnias, licet graviſſimas æquiſſimo excepit

pit animo, nunquam maledictum reddens pro maledicto, ſed vel tacens, vel ſimpliciter quod falſum erat negans, gratias itidem DEO agens, ac pro imerito odio chriſtianam rependens dilectionem: *Loquantur adverſum nos* [ajebat aliquando) *quidquid volunt, NOS DILIGAMUS eos & nolentes; Novimus enim fratres, novimus linguas eorum, propter quod eis non iraſcamur.* Nec minus præclarè Hieronymus, adverſariorum contentioſorum virulentis ſpiculis petitus; *Licet Sacerdos* (eleganter ad Aſellam ſcripſit) *deſpiciat atq; Levites, Samaritanus ille miſericors eſt, cui cum cum diceretur Samaritanus es, & dæmonium habes, dæmonium renuens Samaritem ſe non negavit, - - Maleficum quidam me garriunt, titulum Domini ſervus agnoſco. Magum vocant, & Judæi Dominum meum, ſeductor & Apoſtolus dictus eſt. &c.* O ſi eadem æquanimitas moderatioque omnium eruditorum animis inſideret, nec tanta illi verborum decertarent acerbitate, Satanam toties ad arma, ad rixas, ad diſſidia, ſeditiones, & horrendas animorũ convulſiones & colliſiones cóncitandas accinctum neutiquam ſpectaremus. Non malè ad bella literatorum mutua applicari poſſet illud Ciceronis de bello civili Cæſaris & Pompeii effatum: *Si*

Auguſt. conc. III. in Pſalm. 36.

Hieron. Ep ad Aſel. To. II opp. f. 36.

Si aliquid de ſumma gravitate Pompejus, multum de cupiditate Cæſar cum ſuis dimiſiſſet, & pacem ſtabilem, & aliquam Rempublicam nobis habere licuiſſet. Sanè ſi quidã de ingenito animi ſui faſtu, præſidentiâque ingenii & eruditionis; alii de noxia contendendi, novasque opiniones diſſeminandi libidine remiſiſſent, & pacem inter eruditos ſtabilem, & Rempubl. literariam tranquillam hacten⁹ nobis habere licuiſſet. Quanti id eſſet ad emolliendа duriſſima quædam eruditorum hominum pectora momenti, ſi damna & pericula ex vehementioribus concertationibus promanantia, aſſiduè ſibi ponerent ob oculos; ſi neutiquam ſoli ſapere ſibi viderentur, ſi præ ſe contẽmnerent neminem, præcipuè verò pudendam illam (quæ vehementer moroſum reddit diſputatorem) ultrò deponerent ARROGANTIAM: Quid enim huic cum vera ſapientiâ ſupremaque hominis eruditi felicitate commune? Quid pectore turgido elatoque miſerius, quid gratius dæmoni? Cœnum id eſt, quo rugiens atque circumiens iſtè Leo infernalis præ ſordibus aliis quam maximè delectatur. Quid aptius ad dirimenda omnia amicitiæ, conſangvinitatis & religionis vincula, ad diſſolvendas arctiſſimas etiam animorum neceſſitudines, denique ad evertendam devaſtandamque univerſam Rempublicam chriſtianam? Hanc

ſeru-

ſi eruditi ſalvam velint & inconcuſſam, poſito faſtu, extinctoque peſſimo illo contendendi altercandique pruritu, CONCORDIÆ ſtudeant, pacem (aſt ſine veritatis detrimento) quærant efflagitentque ſollicitè, mutua ſeſe obſtringant charitate, nulla quidem privata impulſi utilitate ſed publica, ad quam ipſi unanimiter curas cogitationes ſtudiaque omnia conferant, eadem velint, eadem nolint, eadem ſacra habeant & profana, proſpera & adverſa, damna & compendia, curas & gaudia æqualiter partiantur, atque hunc certiſſimum optimarum mentium characterem, optabilem nimirum Concordiam ſummo ſtudio cuſtodiant. Felicem hoc nomine apprimeque beatum D. HIERONYMUM KROMAYERUM extitiſſe, alibi teſtatus ſum, ſcilicet adeo in illo cuncta in uſum expedita, lepore atque ſvavitate condita fuiſſe, ut rarò quenquam offenſum, conciliatos plerosque & melius inſtructos reliquerit, ſiquidem non ignorarit Vir & Theologus prudentiſſimus, orthodoxorum quorundam diſcordiam publicam graviſſimarum calamitatum cauſam eſſe atque ſcaturiginem, imò malum antiquiſſimũ, quo invaleſcente, univerſa res ſacropublica in ruinæ extremæ conſtituta ſit periculo: Nihil proin illo per omnem vitam placidius, nihil fuiſſe tranquillius, ubique pacata habuiſſe omnia, ſtrenuumque defenſorem veritatis, ſed ſine felle, ſine verborum acerbitate agere conſveviſſe.

Confer Templũ Hon. ed. 1673. p. 408.

ſueviſſe. Ad cujus inſignis Viri exemplum Doctores chriſtiani tum demum ſe felicitatis literariæ apicem attigiſſe credant, ſi imperturbata animi gaudeant tranquillitate, neque ullum cum rixis & diſſidiis inteſtinis habeant commercium. Portum quippe tunc attigêre verè felicem, atque lætiſſimæ ſegetis prænunciam proſperitatem ſunt conſecuti. Hocq; fundamento nixi, eaque perfuſi ſuavitate uberius ſuis fruentur bonis, & illuſtre literariæ excellentiæ ſpecimen omnium ſiſtent conſpectui, quin imò cunctis illis motibus angoribus & terroribus, qui homines plerunque circumſiſtunt turbantque, ſuperiores, divino tandem beneficio ad ſupremam perennemque pertingent tranquillitatem. Tantum verò abeſt ut à ſalutari hoc imperturbatæ felicitatis ſcopo illi aberrent Doctores, qui flagrantem in authores ſchiſmatum & ſcandalorum ardorem oſtendunt, ut potius viam ad ſcopum illum pertingendi cæteris oſtendant, atque egregia laudum præconia promereantur. Cum error apparet incorrigibilis, atque poſt medicinam ſuam deſperatus habetur morbus, non malagmatum amplius placabilitate, ſed cauteriorum opus eſt aduſtione, nec jam improbitas excuſanda, ſed ſuis potius depingenda eſt coloribus. Quamprimum inſignis ille orthodoxiæ vindex Cyrillus Alexandrinus deprehendit, Neſtorium ab errore ſuo blandis & amicis

micis verbis haud poſſe revocari, tum ille hominem jure meritoque armis aggreſſus eſt validioribus, conſcriptiſque *de rectâ fide & perverſa Neſtorij opinione* libellis, illum fraudis & imposturæ manifeſtæ convicit, ſuoque exemplo docuit, quanto fervore veritatis cœleſtis cauſam Eccleſiarũ Antiſtites agere teneantur. *Ne queratur* (præclarè inquit Chryſoſtomus) *Vir ſanctus, quod tanquam lupi in adverſarios ruamus, ſæpè ſine victoria, qui tamen vinceremus, ſi oves eſſemus à paſtoris officio non recedentes, qui non luporum ſed ovium paſtor eſt.*

Chryſoſt. Hom. 34. *in Matt.*

XVIII. Quandoquidem verò frequenter accidat, ut qui naturâ moderati, humani, mites, à litibus & contentionibus ſunt alieni, puſillanimitatis & tepiditatis obelo præter culpam ſuam notentur; ex oppoſito autem, ignea ingenia, & divinitus ad errores moreſque pravos impugnandos excitata, immoderationis rigidæ, turpiſſimæque præcipitantiæ veru inique configantur, hinc probè advertendum, quænam inter extrema iſta Virtus, juſtæ gratæque DEO & bonis omnibus MODERATIONIS nomen obtinere queat. Quod ut tantò clarius appareat, Viro quodam egregio prælucente genuinam Theologicæ moderationis rationem tribus axiomatibus explicabimus:

D. Sam. Pomar. Diſſ. VII. de Moder. Theol.

(I.) *Sincera & ſeria ſit, non ſimulata*

lata & affectata o Doctorum ſive Eccleſiaſtico-rum ſive Academicorum MODERATIO
Non pauci equidem reperiuntur, qui verbis pariter ac geſtibus blandis animum ab omni contentione præ ſe ferunt alienum, inprimis quando verſantur cum ſimplicioribus, quibus deſunt ſenſus exercitati ad boni malique diſcretionem; quodſi verò in quoſdam à placitis ſuis paulò alieniores incidant, animi adeò inhumani, contentioſi, immitis ac lividi documenta dare ſolent, ut feris quam hominibus videantur eſſe ſimiliores. *Sunt quidam* (ſcitè ait Bernardus) *mites, ſed quamdiu agitur vel dicitur pro eorum arbitrio; patebit autem quam longè ſint à verâ manſuetudine, ſi levis oriatur occaſio.* Pſeudoprophetas quis haud abs re eos dixerit, qui in veſtitu veniant ovium, ſed intrinſecus lupi ſint rapaces; imò illiberalibus illis Tiberii Cæſaris artibus potius, quam Chriſti præceptis imbutos, ſiquidem de illo Suetonius ſcripſerit, quod ſingularem populi favorem *Moderationis ſimulatione* captaverit, licet iracundi & crudelis fuerit animi. Ejuſdem farinæ hominem Leontium Arianorum Epiſcopum Antiochenum fuiſſe, ex Theodoreto diſcimus, qui ſcilicet Moderatoris perſonam induerit, atque ſub ſplendido iſto titulo diverſas conciliare laboraverit religiones, aſt mox in diſſentien-

Matth. VII. ℣. 15.

Sueton. in vita Tib. c. 57.

Theodoretus lib. II. Hiſt. Eccleſ. c. 24.

edit. Pariſ. ab H. Valeſio. 1673. ſentientes ab opinione ſua feræ inſtar inſilierit, & à verâ animi moderatione longiſſimè fuerit alienus. Ipſum Theodoretum H. Valeſio interprete, de egregio illo Moderatore Leontio audiamus diſſerentem : *Breviter* ait *verſutiam ejus oſtendam & fraudulentiam : Cum eſſet particeps Arianæ blaſphemiæ, morbum illum occultare ſummo ſtudio nitebatur. -- Sed ejus ſententiam facta ipſa apertiſſimè declararunt, quotquot enim Apoſtolicam doctrinam ſequebantur, nullam ijs curam nec ordinationem impertiebatur, Arianæ autem veſaniæ participes, ſummam ſub eo nacti ſunt licentiam -- Nec ulla res Leontium adducere potuit ut malitiam ſuam corrigeret, ſed ſub MODESTIÆ ac MANSUETUDINIS LARVA nequitiam occultavit, eos enim qui perverſam fidei doctrinam amplexi fuerant, licet alioqui vitæ eſſent turpiſſimæ, in presbyterorum tamen ac diaconorum ordinem promovebat, eos verò qui Apoſtolicæ doctrinæ mordicus adhærerent, inhonoratos relinquebat, quam ob cauſam Clerus quidem pleroſq; habuit hæretica labe contaminatos &c.* Ad cujus Leontii exemplum non pauci moderati audire geſtiunt, ac manſueti, licet naturâ pariter ac aſſuefactio-

factione continua nihil minus quam tales exiſtant, ſed Contentioſi potius, ambitioſi ultioniſque & utilitatis propriæ ſitientiſſimi, iræ etiam retinentiſſimi. Caveat ſibi verus Chriſti miniſter à pudendo hoc ſimulationis vitio, imò ipſiuſmet diaboli evidentiſſimo charactere, veram & infucatam potius animi moderationem dictis factiſque exprimat, priusquam aliis præſcribere audeat chriſtianæ manſuetudinis leges, ejiciat larvatam omnem & ementitam lenitatem, DEUM homineſque fallere laborantem, candorem potius & ſimplicitatem diligat ſecteturque, exemplo illius, qui odio habet omne cor doloſum, ſecreta rectorum inſpicit, eadem ſuo tempore in lucem producturus. *Prov. VI. ℣. 18. I. Sam. VI. ℣. 7.*

(II.) Axiom. *Neutiquam in Teporem atque ſervilem demiſſionem abeat prætenſa moderatio:* Tametſi tranquilla docendi ratio multis nominibus vehementi & ſeveriori ſit præferenda; cane tamen pejus & angue fugiendus [Theologo cumprimis] tepor eſt, DEOque valdè exoſa timiditas, quâ laborantes plurimi, atque manſuetorum laudem captantes, toti ab alieno pendent nutu, ne ſcil. in ſuo officio inquietentur, mundique & diaboli odia ſuſtinere cogantur, ſed apud univerſos in honore amoreq; habeantur. Quid miſeranda & ſervili illa ſubmiſſione tetrius, quid hypocritico tepidoque ejuſmodi Doctore deterius?

August. Epiſt. 148. *Nihil eſt in hâc vitâ & maximè hoc tempore facilius & lætius Epiſcopi aut Preſbyteri aut Diaconi officio, ſi profunctoriè atq; adulatoriè res agatur, ſed nihil apud DEUM miſerius, & triſtius & damnabilius.* Videant DEO ſacrati Viri, ne unquam in utramque claudicent partem, neve irruente lupo (moderationis cujuſdam prætextu) taceant, cedantque, ne ejuſdem Auguſtini ingratam hanc exaudire olim cogantur cantilenam: August. Tract. 46. in Johann. *Ecce lupus ovi guttur apprehendit; diabolus fideli adulterium* (hæreſin) *perſuaſit, tu taces, non increpas, ò mercenarie!* lupum venientem vidiſti & fugiſti; Reſpondes fortè & dicis: Ecce hic ſum non fugi, fugiſti quia tacuiſti; tacuiſti quia timuiſti: *Fuga animi timor eſt, corpore ſtetiſti, ſpiritu fugiſti.* Et Greg. M. Hom. 14. in Evang. iſtud Gregorii M. *veniunt lupi, fugiunt dum ſe ſub ſilentio abſcondunt, dum tacent cum reſiſtere deberent.* Inſignem quendam ævi hujus Theologum in Templo Honoris laudavimus, quod verè gloriari potuerit, ſe ab eo tempore quo in DEI Eccleſia Oratorem egerit, maximo ſemper ſtudio quæſiviſſe, ut nec in FRIGIDORUM nec TEPIDORUM Doctorum ordine inveniretur, ſed FERVIDORUM, qui juſto pietatis zelo pro religione dimicent & fidei veritate, eandemque, confer. Templ. Honor. p. 42.

peri-

pericula nulla extimeſcentes confiteantur defendantque pro viribus. Verè equidem in tales quadrat cœleſte illud elogium, quod FERVIDI ſint infaciendo officio, ſingularique zelo & fervore Spititus Sancti moti, maſculè adverſus hoſtium cohortes dimicent, nec quicquam omittant, quo veritatis cœleſtis doctrina aſſeri propugnarique poſſit. Tales inſuper in nulla non officii ſui parte ſunt conſtantiſſimi, impavidum ſemper retinentes animum, pro nihilo habentes ſophiſtarum ineptias, rationiſque curioſæ quiſquilias, utpote quæ verbi divini fulgore, non ſecus ac tenebræ Solis meridiani radiis diſcutiuntur.

(III.) *Neq; Authoritati Doctoris quicquam compoſita ſedataq; deroget docendi vel agendi ratio.* Hanc enim cum ſæpè contemptus excipiat ac vilipendium, nec infrequenter ut homines ſimplices deſpiciantur ii, qui vel ex inſitâ naturæ bonitate, vel exercitatione aſſidua chriſtianæ moderationi ſingularem navant operam, imò perſonæ contemptus non infrequenter graviſſimum ipſi etiam officio accerſat opprobrium; hinc tale lenitatis atque ſeveritatis temperamentum eſt adhibendum, quod ſupremi Regis Miniſtros quammaximè deceat, dictiſque eorum ac monitis pondus egregium adjiciat: *Sollicita nimirum circumſpectione eſt providendum, ne aut diſtrictio rigida,*

Gregor. Naz. Orat. XX. in laud. Baſ. M.

aut pietas ſit remiſſa, ſcil. ad Baſilii M. exemplum, quem Gregorius Nazianzenus inſigniter prædicavit, quod humanitati juſtitiam, auſteritati verò placabilitatem ſociarit, quo de egregio virtutis utriuſque temperamento ſub finem præcedentis commentationis diſſeruimus.

(IV.) *Divinitus conceſſo orationis dono ad diſcendum docendumque, non verò ad contendendum literati utantur.* Quiſquis enim ſeriò operatur Sapientiæ, inutiles averſatur contentionum litigiorumque tricas, nec donis ſibi conceſſis ſuperbè ad diſſidendum contendendumque pertinacius abutitur, ſed ad docendum modeſtè, non eum victoriæ gloriæque præpoſterum tenet deſiderium, ſed fructus potius, ſeu amor puræ nudæque veritatis.

Deſ. Eraſm9 Tom. IX. opp. p. 997.

Atq; hoc ingenium mihi malo, (ita cum Deſ. Eraſmo felix ex infelicium contentioſorumq; periculis &caſibus ait literat9) *quam quo vides quoſdam eſſe præditos, ut impotenter addicti ſententiæ, nihil ferant, quod ab eâ diſcrepet; ſed quicquid legunt in ſcripturis, detorquent ad aſſertionem opinionis, cui ſe ſemel manciparunt: Sicuti juvenes, qui puellam amant immoderatius, quocunque ſe vertunt, imaginantur ſe videre quod amant. Imò, ut, quod eſt ſimilius, conferant*

feram, quemadmodum inter eos, inter quos incruduit pugna, quicquid forte ad manum eſt ſive cantarus ſit, ſive diſcus, in telum vertitur. Apud ſic affectos, quod obſecro poteſt eſſe ſincerum judicium? aut quis ex hujusmodi diſputationibus fructus, niſi ut uterque ab altero conſputus diſcedat? Semper autem erunt quam plurimi tales, quales deſcribit Petrus apoſtolus, indocti & inſtabiles, qui depravant Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem. Ita Eraſmus, cui conſentientes eruditorum hominum alii, præclarè obſervarunt, zelum amarum viris bonis malorum multorum ſementem facere, ſi qui poteſtatem ei zelo adjunctam habeant, vel genio ſint ad nocendum prono, ac ſcabie notandi pruriant, vel quæ ſua ſunt quærant, non quæ JESU CHRISTI; non Juſtitiæ ſed cauſæ ſuæ vellificantes: Judacium id vitium eſſe notatum à Juſtino eſt in dialogo: Acti enim cacozelia Judæi naſcentem Chriſti Eccleſiam, ſpecie honoris DEI, & tuendorum Moſis inſtitutorum inſequebantur, perverſè ac malignè in chriſtianis criminantes omnia, velut muſcæ ad ulceroſa [ſi alicubi occurrerent] advolantes, & feſtucas in trabes mendaciter amplificantes, cum ne umbra quidem innoxiis ineſſet. A quo peſſimi animi charactere tantoperè ſemper doctiores

Conf. Theoph. Rayn. in Apopompæo, ſive Tom. opp. poſthumo p. 304.

& meliores abhorruerunt, ut in publicis etiam contra adverſarios diſputationibus nunquam voluerint verborum decertare acerbitate, ſed placidè ſemper momenta rerum conſideraverint. Seneca in examine ſui cottidiano admonere ſe ipſum ſolitus fuit: *In illa diſputatione pugnacius locutus es, noli poſtea congredi cum imperitis, nolunt diſcere qui nunquam didicerunt.* Quem Felix ex verâ animi tranquillitate Literatus haud malè, nec infructuoſè imitabitur, ſi contentioſorum hominum fugiat conſortia, eaque conſectetur diligentius, quibus melior, non verò in contendendo acrior evadat. Uti medicinæ nullus uſus eſt, niſi morbos à corpore depellentis, pariter nec artis diſputatoriæ, niſi animi errores ſanantis. Si piè-literatus videat illam à nonnullis ad ingenii ſublimitatem oſtendendam adhiberi, alios catulorum inſtar vellicationibus tantum lacerationibuſque oblectari, ſolus ille ſeriò philoſophetur, curaque ſingulari diſputandi donum ad uſum longè præſtantiorem referat, ut DEUS nimirum juxta revelatã veritatem rectè agnoſcatur, agnitusque ex verbi ſui præſcripto ſincero cordis affectu colatur. In arenam ab aliis provocatus, contra adverſarios ita pugnet, ut omnes intelligant, dilectos à ſe homines, ſuffocátos autem errores, ac ſinè ſævitia certatum pro veritate fuiſſe. Deniq; illud Mi-

Seneca lib. III. de ira c. 36.

nutianum etiam atque etiam conſideret: *Beati* *Minutio*
ſatis, ſatiſque docti erimus, ſi ſecundum il- *in octav.*
lud vetus Sapientis monitum, *NOSMET IPSOS FAMILIARIUS noverimus*, neque CONTENDENTES cum aliis, ERRATA PROPRIA prætervolemus, & quod ſcitu *SUMME NECESSARIUM*, turpiter ignoremus.

COMMENTATIO VI.
DE
MALEDICENTIA LITERATORUM.

I.

MALI CORVI MALUM OVUM: Peſtilentiſſimæ CONTENTIONIS LITERARIÆ proprius atque genuinus [non verò ingenuus] fœtus eſt MALEDICENTIA, ſive Detractio, morbus eruditorum quorundam hominum voluntarius, potensque & furens perturbatio, Viros præclaris animi dotibus variæque doctrinæ copiis inſtructos ita ſæpè invadens, & de bonæ mentis ſtatu dejiciens, ut belluarum venenatarum (veluti ſerpentum & viperarùm,) imò dæmonum potius, quam hominum ſanâ ratione præditorum imagi-

imagines referant, ac eapropter bonis cordatiſque omnibus ſint execrationi. Quodſi enim penſi nihil habent optabilioris, quam ut in lapſus auctorum involent, omneſque carpant mordeantque pro lubitu, non hominibus ſed vulturibus [qui putridis carnibus lautius paſcuntur,] imò corvis ipſis exiſtunt ſimiles, qui avidioribus in cadavera rapiuntur roſtris. Eſt agreſtis adeò inurbanusq; ejuſmodi literatorum tumor, ut non niſi turpi pudendaq; obtrectatione famæ inhient inanitati, tantaq; in configendis alienis monumentis libertate utantur, ac ſi ab omni errore labeque ipſi eſſent immunes. Peſſimo equidem hoc inſidiarum genere utitur dæmon tum ad capiendos, tum ad vexandos atque perturbandos eruditos, immittendaque in eos odiorum ac inimicitiarum perpetuarum ſemina; *Nimirum*, ut ſcitè eleganterque more ſuo Magnus alicubi ſcripſit Gregorius: *Contra duos* (literatos) *bellum movet hoſtis ille callidus, unum videlicet inflammans, ut contumelias læſus reddat, ſed quia ejus jam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commovit, contra illum acrius dolet, quem ad reddendas injurias commovere non potuit.* Verum frequenter accidit, ut adverſariorum maledictis provocatus læſusque literatus, & ipſe exardeſcat, damnorum injuriarumque jacula ad animum

nimum ſibi revocans, hoſtiumq; maledicta vehementer exaggerans, quæ cum intolerabilia eſſe exiſtimet, tanto interdum furore conturbatur corripiturque, ut æque horrendas, imò deteriores etiam contumelias rependere conſtituat. Quid, quod privatæ ejusmodi detractiones ſæpenumero in publicum eant detrimentum, præſertim ſi maledictis ſociorum DEO ſacratus homo impetitus, turpi quodam ſcelere credatur contaminatus, atque ita authoritatis ſuæ omnem faciat jacturam, ac rectiora ſuadens, fidem apud alios minimè inveniat. Tunc juxta egregium Magni Baſilii effatum, tribus ſimul damnoſus evadit maledicus ejusmodi Doctor, atque callidus artium, ſed illiberalium magiſter; *Nimirum illi injurius eſt quem traducit, & auditori ſuo, & ſibimetipſi.* Triſulcum hinc telum haud abs re dixeris petulantem detractionem, aut tormentum æneum triplici ferrea glande fulminans, tres velut uno enecans incurſu, vel ut ſcitè Bernardus; *Nunquid non vipera* [inquit] *eſt lingva iſta? ferociſſima planè, quæ tam letaliter tres inficit flatu uno. Nunquid non lancea eſt lingva iſta? profectò acutiſſima, ut quæ tres penetrat ictu uno.* Et quemadmodum Baſiliſci vis etiam ſine morſu vel ſolo aſpectu eſt pernicioſiſſima, ita maledicus literator, clam falſas accuſationes auribus

alio-

aliorum inſtillans, licet nullo palàm infixo morſu, acerbiſſima tamen infligere ſolet vulnera, cum ſcil. alienam famam ſemper lacerat cœcis utplurimum viis, & improbiſſimis quibus plurimum poteſt artibus, veluti latens vipera in occulto ſua coquit venena, inque iis omnibus, quibus aliqua humanæ felicitatis pars continetur, ferales ſtudet extruere nidos. Graphicè hanc viperam deſcripturus Ludovicus Vives in ſua ad ſapientiam introductione; *Non facundiam* [ait] *exerceas caninam, nec diſerti laudem affectes in alienam contumeliam, in quem infantem & mutum eſſe ſatius eſt.*

II. Vetuſtiſſima eheu hæc peſtis eruditorum eſt, à quâ præſtantiſſima (uti diximus) ingenia ita ſæpè correpta pariter ac corrupta fuêre, ut alios graviſſimis laceſſere conviciis, & per eorum depreſſiones ad famæ ſublimioris faſtigium tendere non dubitaverint. Ipſe ille, qui inventorum diligentia & acumine omnes quondam anteceſſit Philoſophos, Stagirita nimirum, præterivit neminem anteceſſorum ſuorum; quem non carperet, tantum in ſe derivatum iri gloriæ ratus, quantum aliis omnibus ademiſſet, quaſi ſublimior eſſet cæteris, acutiuſque & longius proſpiceret. *Conf. Ludov. Viv. de cauſis corrupt. art. lib. 1.* Cum Aſinius, teſte Quintiliano, pati non poſſet ſibi quenquam præferri, totus in ſcriptorum monumentis allatrandis fuit occupatus, ipſos Cæſaris commentarios ab omnibus tantoperè

perè commendatos, acriter reprehendens, quaſi parum diligenter, nec integra veritate ſint compoſiti. In Saluſtio verba carpebat obſoleta, in Cicerone ſtylum nimis exanguem & elumbem; Livio objecit quod peregrinus eſſet, longiuſq; à Latio verſatus, &c. Sic & Cæſtium quondam naſutiſſimum quidem, ſed nullius ingenij hominem doctioribus omnibus, Ciceroni præſertim valdè infeſtum memorant. Zoilus quoque Amphipolites Sophiſta hoc potiſſimum facinore fuit nobilitatus, quod Homerum poëtarum omnium Principem libris aliquot inceſſere non dubitarit, inde ὁμηρομάστιγος cognomine notatus, quod ipſum etiam in proverbium ita abiiſſe conſtat, ut omnes nobilium auctorum caſtigatores, præmii quaſi loco turpem ejuſmodi maſtigum retulerint appellationem, mox Vergiliomaſtiges dicti, ut Pero, mox Ciceromaſtiges ut Gallus Aſinius, Didymus, & Largius Licinius, qui M. Tullium parum integrè, ſed improprie potius & inconſideratè locutum fuiſſe judicarunt. Quin imò Ciceroni ipſi eadem maledicentiæ atque incontinentiæ nota fuit inuſta, poſtquam in ſpectatos quoſdam Viros, cumprimis C. Jul. Cæſarem ejuſque auctoritate lectos Senatores ſuæ mordacitatis dentes ſtringere non dubitavit. Verum in pudenda iſta Maledicentiæ palæſtra Oratores & Philoſophos longiſſimè olim Poëtæ ſuperarunt, utpote qui

data

data opera omnes Theonino dente (quæ ipſa phraſis Theoni cuidam, rabioſæ loquacitatis petulantiſſimæque maledicentiæ Poëtæ ſuam debet originem) rodere atque virulentis conviitiis lacerare conſueverunt. Eum præcipuè in finem Hipponax Jambographus ille Epheſius, authore Dionyſio (Halicarnaſſeo trimetrum Archilochium de induſtria in Scazon- *Confer.*
tem infregit, quo inimicos laceraret acerbius, *Plin. lib.*
cunctoſque fortius feriret. Sicuti & Archilo- *36. cap. 5.*
chum ex Paro inſulâ Poëtam primum Jambo *& Eraſ.*
ad maledicendum contra Lycamben ſocerum *in Ada-*
uſum fuiſſe; Theocrinen verò primum tra- *giis.*
gœdiarum actorem, dein calumniatorem & ſycophantam (unde Demoſthenes Æſchinem *Demoſth.*
tragicum nuncupavit *Theocrinem*) extitiſſe *in orat.*
accepimus. Memorantur etiam Flacco mor- *pro Cte-*
daces valdè & denigrantes Bionis Poëtæ ſa- *ſiph.*
les, de quibus ait:

- - Hic delectatur jambis,

Ille Bioneis ſermonibus, & ſale nigro.

Id eſt (Gomeſio interprete) *carmine mordenti, ac alienā denigrante famam.* Apuleo nonnulli maledicebant, inq; Magiæ eum trahebant ſuſpicionem quod Poëticam calleret; *Quid ad magica maleficia quod ego pueros Scribonii Lo-* *Apul.*
cei, amici mei, carmine laudavi? An *apol. 1.*
ideò magus, quia Poëta? Quis unquam fando audivit tam ſiniſtram ſuſpicionem?

nam

tam aptam conjecturam? tam proximum argumentum? Longum nimis eſſet commemorare ſingulos, qui ad Medii illius adulatoris Regio-Alexandrini exemplum, in optimum quemque & convitiorum tela vibrarunt, & aliis idem ut facerent authores fuerunt; *Nam etiamſi* (dicebat homo ille peſſimus) *vulnus perſanarit ejus in quē morſum infixeris, nihilominus cicatricoſus deinceps apparebit locus.* Non malè hinc Muretus Poëtas apibus comparavit, quod ſint aculeis armati, & mella amœnæ ſcriptionis præferentes; Crabronibus rectius contuliſſet, aut veſpis, cum verſibus tantum nonnunquam inimicis ſuis dolorem immiſerint, ut ex eo miserè occubuerint.

Confer. Cœleſt. Rhod. lib. XV. Antiq. Lect. cap. 25. Muretus Lib. VIII. Var. cap. 1.

III. Sicuti verò Philoſophorum, Poëtarum & Gramaticorum veterum præcipuum fuit probrum luto conſpergere obvios, & maledicere melioribus; ita HÆRETICIS olim adeò familiare fuit, ut inſana quaſi mordendi impetigine etiam ſupra ipſos gentilium magiſtros laborarint, atq; juxta Plinianum illud: *Minimum icti, omnia compleverint fragoribus.* Quanta bone DEUS odii ſpicula & maledicentiæ jacula Novatiani evibravêre in innocentem ſanctumque Romæ Epiſcopum & Martyrem Cornelium, maſculê ſeſe nefandis eorum conatibus opponentem; Valentiniani & Marcionitæ in Irenæum, munitiones peſſimas

mas explorantem, arma examinantem, vires expendentem, & graviter retundentem; Ariani in Athanaſium, quem [dicente Fulgoſo] nec vitæ ſanctitas, nec doctrina protexit, quin à multis Epiſcopis Arianis ceu magus atque veneficus apud Conſtantium Auguſtum accuſaretur. Neque ſic tamen ſatiata immanis obtrectandi libido, aſſerere non dubitavit vi illum doloque cathedram Alexandrinam occupaſſe, Imperatori paraſſe inſidias, trucidaſſe Arſenium, aliaque nefanda patraſſe crimina. Quanta ignominia Neſtoriani, fraudis & hæreſeos manifeſtæ convicti, affecerint Cyrillum magnanimum; quantum diligentiæ Eunomius in maledictis adverſus Baſilium Magnum ejaculandis poſuerit; quibus dicteriis conviтiisque Hieronymum lacerarint profeſſi hoſtes veritatis evangelicæ; quanta ferocia Auguſtinum alia atq; alia hæreticorum agmina ſint inſectata, notius eſt quam ut prolixa opus ſit deductione. Mox è Pelagianorum legione Julianus adverſus eum [quem poſtremo nominavimus loco] horrendis & graviſſimis pugnavit convitiis, mox Secundinus Manichæus ambitionis notavit ſtigmate, Auguſtinum idcircò ad fidem catholicam acceſſiſſe dictitans, ut Epiſcopus fieret, mox acerbiſſimo ſcripto eundem de Arianorum grege aggreſſus eſt Comes Paſcentius, atque inter alia hunc compellavit in modum: *Dignatio tua eſt ſicut ſitiens*

Conf. e- *nimio calore accenſus, ſi invenerit aquam*
piſt. Aug. *cœnoſam, & ſe inde ingurgitaverit; poſtea*
176. *etiamſi limpidiſſimam & frigidam reperiens biberit, non ſatis proficere poteſt, quandoquidem cœno ſemel ejus cor & anima obruitur.* Quid non mendacii adverſus eundem fidei & pietatis ſinceræ Doctorem excogitavit Petilianus Donatiſta, eo præſertim conſilio ut populum DEI à fideli ſuo paſtore averteret?
Confer. August. lib. 3. contra lit. Petil. c. 17. 18. 19. *Presbyterum* (dicebat) *fuiſſe Manichæorum, eſſe Tertullum S. Pauli accuſatorem, furem ſuorum verborum, habere Carneadis Academici damnabile ingenium, quod poſſit omnia incerta, & nigras nives cum ſint alba facere.* Ad quæ enormia opprobria Vir maximus reſpondit egregiè: *Si & ego Tibi vellem pro maledictis maledicta rependere, quid aliud quam duo maledici eſſemus, ut ii qui nos legerent, alii deteſtatos abjicerent ſana gravitate, alii ſuaviter malevola haurirent voluntate.* Sanè ſi idem animus cunctis ſemper inſediſſet Doctoribus chriſtianis, ſi paria æquanimitatis documenta in ſcriptis ſuis criſticis ipſi Literatorum PRINCIPES dediſſent, multò majorem apud Deum & bonos quosq; iniiſſent gratiam, nec propriæ minus privatæque, quam publicæ

cæ tranquillitati optimè conſuluiſſent. Nonne probroſum valdè, quod Celſus apud Origenem Doctoribus chriſtianis plusquam hoſtiles exprobrarit digladiationes? id verò non chriſtianum ſed plebeum, veroq; Philoſopho indignum vitium, imò manifeſti furoris indicium eſſe Origenes pronunciavit, nihilominus tamen nobiliſſima quædam inter Chriſtianos ingenia iſto furore ita ſunt correpta & corrupta; ut [Ludovico Vive dicente] *melius latrones inter ſe quam ſcriptores chriſtiani convenire videantur.* Nihil ſine maledicentia vel dicere nonnulli poſſunt vel mandare chartis, nulloque artificio infrunitum coërcere calamum, immemores planè moniti illius ſaluberrimi, quod Magnus Chryſoſtomus hiſce ſuggeſſit cedro digniſſimis verbis: *Ne maledixeris, ne Te ipſum polluas; nec lutum contexueris cum luto & lateribus, ſed coronas ex roſis & violis & floribus reliquis; nec ſtercus ore tuleris quemadmodum ſcarabæi, id enim faciunt qui maledicunt, ut qui ipſi fœtorem primi ſentiant, - - omnes enim averſantur maledicum, ut illum qui lutum redoleat; ut hirudinem quæ ſanguine, ſcarabæum qui ſtercore, alienis malis aluntur.* O quam immenſum hirudinum hujusmodi, & ſcarabæorum (ſi opus eſſet) numerum inire poſſemus, dareq; conſignationem! IV.

Orig. in fin. lib. I. contra Celſum.

Ludov. Vives lib. 3. de tradendis diſcipl.

Chryſoſt. Homil. in Pſal. 49. ad illud: Os tuum abundavit malitiâ.

Bartolus charact. lit. p. II. p. 223. ſeqq.

IV. Quis verò credat (ita appoſitè Bartolus, pronum literatorum ad obtrectandum aliis genium, inſitamque ad id ingenio humano pravitatem delineaturus) *in famam garrire alienam tam dulce ſapere, ut hoc ſemel experti, ſemper deinceps avidè repetant? Leo ungves cruentos ſi lambere cœperit, exinde perpetuò ſanguinem eſurit. Succis primoribus obtrectationis qui palatum & lingvam ſemel imbuerunt, lingvâ malint carere in poſterum, quam dicteriis abſtinere, nec prius ab iis deſinunt, quam deſinant vivere. Minuit illos non rarò ſenectus decrepita capite ac ſenſu, lingvæ aculeis ac punctionibus vix unquam; ut nunquam rubos veteres orbat ſuis ſpinis hyems, etſi frondibus exuat, & ornatu. Sunt iſti ut plurimum acuti naturâ, ſed mittendis ſolum in alios jaculis; nunquam melius loquuntur, quam cum pejus; nunquam luculentius quam dum urunt. Tota illorum induſtria in dictis & jocis mordacibus, quibus parandis ingenium non minori fatigant ſollicitudine, quam orator græcus in efferenda litera caninâ. Audire iſtos Minippos, Zoilos & Momos in alieno ludentes corio muſica*

ſicæ inſtar eſt, (adeò lepidè id agunt) non qualem Pythagoras obſervarat in numeroſo malleorum percuſſu, nam habent eorũ calami plus de vulture quàm de cygno. Parte altera fundunt ſcribendo atramentum, alterâ toxicum, qui erat Demoſthenis ſtylus: imò atramentum ipſum eſt toxicum, quod ea venenat nomina quæ ſcribit. Ex quo ſimiliter ut ii qui veneno extingvuntur, nigra & livida in ſcriptis eorum apparent, infecta venenatis ipſorum obtrectationibus & dicteriis illa nomina. Ad hunc planè modum illuſtre BERNARDI Claravallenſis nomen, olim * Berengarius quidã Scholaſticus Abaelardique ſectator extingvere, & nigra quadã lividaq; epiſtolâ (pro Abaelardo apologeticâ) conſpurcare minimè dubitavit. Obſtupui equidem ſteteruntque comæ, cum copiam ejus inter Abaelardi opera primò reperiſſem, & quantam infrunita maledicentia in maximos etiam Viros ſibi arroget licentiam, ex eo ſpecimine didiciſſem: Sperabamus (ita peſſimus ille obtrectator non multum ab

Xx 3 initio

* *Berengarii hujus Scholaſtici epiſt. contra Bernardum Clar. primùm cum opp. Abaelardi prodiit Pariſ. 1616. legiturq́, pag. 302. & ſeqq. cui, quod mireris mitiſſimus Bernardus ne verbulum quidem repoſuit.*

initio ſcribebat, Bernardum ejusce criminis reum peracturus, cujus ipſe potius peſte laboraverat) in lingvæ tuæ arbitrio cœli ſitam clementiam, aëris intemperiem, ubertatem terræ, fructuum benedictionem, caput tuum nubes tangebat, & juxta vulgare proverbium rami tui umbras montium tranſcendebant - - Nunc proh dolor! patuit quod latebat, & colubri ſoporati tandem aculeos ſuſcitaſti. Omiſſis omnibus, Petrum Abaelardum quaſi ſignum ad ſagittam poſuiſti, in quem acerbitatis tuæ virus effunderes, quem de terra viventium tolleres, quem inter mortuos collocares. Corrogatis undecunque Epiſcopis, eum in Senonenſi Concilio hæreticum pronunciaſti, ab utero matris Eccleſiæ velut aborſum præcidiſti, in via Chriſti ambulantem, tanquam SICARIUS de occulto prodiens, tunica inconſutili ſpoliaſti. Concionabaris ad populum, ut orationem funderet ad DEUM pro eo; interius autem diſponebas eum proſcribendum ab Orbe chriſtiano - - Sic judicant verba luminis

cæci

cæci, ſic Virum ſobrium damnant ebrii, ſic contra organum Trinitatis differunt calices facundi. Sic contra ſimplicem diſputant cornuti. Sic ſanctum canes, ſic margaritas porci corrodunt. Sic ſal terræ infatuatur. Sic legis fiſtula obturatur. Concionatur ſapiens Vir, *qui tangit picem inquinabitur ab ea*; quod nos alio reddere poſſumus verſu: *Qui tangit vinum, inquinabitur ab eo.* Biberat Epiſcoporum ſobrietas ſangvinem uvæ meraciſſimum, cujus integritatem aqua non devirginaverat - - impleverant primates Orbis, philoſophi gutturis, dolia ſua vivido vino, cujus calor ita inceſſerat cerebris, ut in ſomni letargiam oculi omnium ſolverentur. Inter hæc ſonat lector, ſtertit auditor; alius cubito innititur, ut det oculis ſuis ſomnum. Alius ſuper molle cervical dormitionem palpebris ſuis molitur. Alius ſuper genua caput reclinans dormitat. Cum itaque lector in Petri (Abaelardi) libro aliquod reperiret ſpinetum, ſurdis inclamabat auribus Pontificum, DAMNATIS? Tunc quidam

vix ad extremam ſyllabam expergefacti, ſomnolentâ voce, capite pendulo, DAMNAMUS ajebant, alii verò damnantium tumultu excitati, decapitata prima ſyllaba, NAMUS inquiunt. Verè NATIS, ſed natatio veſtra procella, natatio veſtra immerſio eſt. Sic milites dormientes teſtimonium perhibent, *quia nobis DORMIENTIBUS venerunt Apoſtoli & tulerunt corpus.* Qui vigilaverat in lege Domini die ac nocte, nunc damnatur à Sacerdotibus Bachi, ſic morbidus Medicum curat, ſic damnat naufragus in litore conſtitutum, ſic arguit innocentiam, qui ad furcas ducitur ſuſpendendus. Hæc & plura alia æque horriſona in Doctorem mellifluum, Conciliique Senonenſis Patres maledicta Berengarius ille evomuit, ac diabolica planè rabie agitatus, ſplendidũ illud nomen dicteriorũ ſuorum nebulis obfuſcare extingvereq; laboravit. Et quãvis zelo domus DEI abreptum ſe proteſtatus ſit verbis ſequentibus, eò quod lepra inſanæ doctrinæ macularit Eccleſiæ corpus, cui obviandum in ipſo ſtatim nequitiæ ſemine fuerit, ne latius vis veneni ſerperet; tantum abeſt tamen, ut hoc ipſo velamine pudenda maledicentiæ ſuæ obtexerit, ut potius eadẽ magis ma-

gis-

giſque omnium expoſuerit obtutui. Ex eorum nimirum numero ille erat Berengarius, *quibus* (ſcitè dicente Bartolo) *inſunt fulmina alatos ignes trahentia*, in ore habentes epigraphorum veterum lingvam, quam Martialis definiverit lingvam malam. Ut autem tales (non pigebit porrò authori eruditiſſimo, de pudenda illa literatorum hominum labe egregiè diſſerenti patulas præbuiſſe aures) ſunt luce hâc & vita inter homines indigni, ferinum quid animo premunt, dum amicorum quoque proculcant gratiam, ut ſcurrili dicterio plauſum vilem, & ſuſurrum emant:

Bartolus l. c. pag. 225.

Mart. præf. l. 2. epigr.

- - Dummodo riſum
Excutiat ſibi, non hic cuiquam parcit amico.

Horat. 1. Sat. 4.

Quo nomine Comicus rectè illos VULTURIOS dixerit:

Qui hoſteſné an cives comedant parvi pendunt.

Modo conceptum ridiculè dictum ſpuant, flocci habent mœrorem, quo torquendus eſt Vir bonus, in quem eſt jactatum. Unum ut bellè ſuccedat quod ludunt (eſto calvi poëtæ caput excerebret teſtudo, dum ſuis carnibus aquilam à quâ dejecta eſt ſatiet,) ſic iſti gaudent aliorum dolore; ignominia tument quam aliis inferunt; Bonarottæ artem æmulantur (ſi tamen is fuit) qui vivum hominem ſuffixit in crucem, ut expreſſius Chriſtum pingeret mo-

rientem; aut illud potius abortivum Neronem, qui Romam ſuccendit, ut ex patria miſerabiliter & crudeliter ardente, Trojæ canendæ exemplum ſumeret. Ah! nimium barbari acutorum riſuum aucupes! Experiuntur Japonii ſuos acinaces in cadaveribus damnatorum, & de lenta illa vel facili membrorum ſectione temperaturam chalybis æſtimant; vos inhumanius ſævitis, qui ludicræ gladiaturæ umbratili ſpecie, mucronem defigitis in famam alienam, haud minus illi mortiferum quam ferrum corpori, quod DUAS (inquit Vegetius) UNCIAS ADACTUM MORTALE EST. Scire tamen vos volo ſatyrarum patres & ſatyrarum artifices deformiores eſſe, quod ſemicapri; quam formoſos quod ſint ſemi-dei: nec tam ſimiliter ſales veſtri mordaces placent, quod acuti, quam diſplicent, quod malignum olent ac ſapiunt. Sunt hi demum ſupremi eruditionis veſtræ niſus? Sunt hæ divinæ cogitationes, quibus verſandis divina vobis à DEO data eſt mens? Excelſum, proh nefas! ab ortu ſortiti genium, facitis illum ex Rege tyrannum, & vitæ civilis carnificem ex conſervatore. Cadit in vos profectò illa in Perillum ab antiquo ſcriptore intorta exſecratio, quod fundendi æris in Heroum ſtatuas & deorum artem innoxiam, vertiſſet in tauri fabricam, in quo rei ardentes cruciatibus & mugitu ſaturarent crudelitatem Phalaridis. Horum porrò ſolet

Veget. lib. I. c. 12.

Confer. Plinium l. 34. c. 8.

hoc

hoc eſſe ſupplicium ut diligantur à nemine, VITENTUR à plurimis, CUNCTIS ODIO SINT, & illam vultu gerant Naſuti Satyrici notam, in quem luſit epigramma:

Si meus ad Solem ſtatuatur naſus, bianti
Ore bene oſtendet dentibus, hora quota eſt.

Suum Diogenes, philoſophiæ Cynicæ Princeps canis, ſeu palatium ſeu nidum habebat in dolio, verſabat ipſemet hoc Cœlum, dignus ſphærâ tam nobili motor. Ex hoc antro ſciſcitantibus reddebat oracula, vini magis quam veri odorem ſpirantia. Ex eodem ſuggeſtu aliorum mores ſtudebat emendare, magno ſi hoc impetraſſet miraculo, ut dolium homines redire in ſeſe compelleret, quod ſolet extra ſe illos exturbare. Philoſophantis verò qualiſcunque foret & quanta doctrina, illum enim Plato *Socratem alterum vocabat*, *ſed inſanum*, quod tamen illo in dolio philoſophiæ ſinceræ vinum MORDACI ACETO perpetuæ obtrectationis & maledicentiæ miſceret, pro diſcipulis habebat deriſores, & totis Athenis pro cane rabioſo habebatur. Hactenus ingenioſè ut ſolet & eleganter Bartolus.

V. Ex infinitis autem ac innumeris recentioribus MALEDICENTIÆ LITERARIÆ exemplis (quæ priſcis illis duximus ſubjungenda) memorabile cumprimis eſt FRANCISCI ROBORTELLI Utinenſis, quem [licet egregiè doctum] pudendo tamen iſthoc ſtigma-

Jo. Imperial. in Muſ. Hiſtor. pag. 46.

ſtigmate præ cæteris eruditis in Muſeo ſuo Hiſtorico Jo. Imperialis notavit: *Inerat in homine peracris obtrectandi libido, ſummaq; in doctos omnes iniquitas, quos cum pares ferre non poſſet* (en fœtulentam maledicentiæ literariæ ſcaturiginem!) *continuis proſcindebat convitiis, eximio ſcil. florens ingenio, ſibique plus quam par eſſet indulgens, procaciori ſtudio popularium affectabat obſequia. Hinc Sigonio ſemper infenſus, ut quem acerrimum ſortitus erat æmulum induſtriæ, laboris, ingenii. Cum Alciato pariter, aliiſq; clariſſimis ejus ævi luminibus internecinas propè ſimultates exercuit. Quo factum, ut ſemel Venetiis Baptiſta Egnatius, optimus ac doctiſſimus Vir, crebris ab eo laceſſitus injuriis, educto ſenili gladiolo in eum impetum facere non dubitarit.* Maledico illi Franciſco (Robortello ſc.) alium jungamus Franciſcum, nempe Rablæſium, ejuſdem planè ingenii hominem, inque ridendis perſtringendiſque hominum actionibus ſemper occupatum. *Cum enim* (teſte Scævola Sammarthano) *pro ea quâ pollebat linguarum ſcientia, multa graviter & eruditè ſcribere potuiſſet, Lucianum tamen æmulari maluit*

Samm. Elog. p. 15.

maluit - - adeò ut Romam profectus & in Pauli III. conſpectum venire juſſus, ne ipſi quidem Pontifici Maximo pepercerit. Eâdem Maledicentiæ peſte MARCELLUM MARCHESIUM ita correptum fuiſſe Janus Nicius Erythræus memorat, adeoque dicacem & virulentum extitiſſe, ut ab omnibus metueretur, quo etiam teſte M. ANTONIUS MURETUS & Thomas Chorea Luſitanus Vir græcè latineque doctiſſimus frequentiſſimè inter ſe obtrectarunt, cum uterque humaniores literas doceret, ſed majore Muretus theatro, plauſuque. Alexandro Stufæ cum idem ſcriptor egregia multa laudeque digniſſima tribuiſſet, eumque veluti hominem ingenio ad omnes liberales artes facto præditum, Juris inſuper Civilis, Philoſophiæ, rerumque divinarum ſcientia conſpicuum mirificè celebraſſet, pudendam tamen maledicentiæ dicam propterea duxit ſcribendam, quod in aliorum ſcriptis examinandis notandiſque ſæpenumero non tam Ariſtarchi partes gerere, quam alterius laudi gloriæque invidentis detrahentiſque ſpeciem præferre non dubitaverit, ſed & in jaciendis mittendiſque ridiculis vocibus nullam vel hominum vel temporum habuerit rationem. Quo etiam probro ante laudatus Sammarthanus notavit Ludovicum REGIUM, Virum aliàs ſingularis doctrinæ laude conſpicuum, quod ſcil. valdè iniquum

Jan. Nicius Erythr. in Pinacoth. I. illuſtr. Vir. p. 123.

idem Pinac. I. p. 253.

idem Pinac. III. p. 87.

alienæ

alienæ induſtriæ egerit æſtimatorem, omneſque ferè ſui temporis ſcriptores acerbiore cenſura perſtringere ſit conatus. *Quâ carpendi libidine* (addit Sammarth.) *cum Joachimum quoque Bellajum temerè offendiſſet, ab illo æq; mordacibus verſiculis exceptus, ſummo apud omnes in ridiculo fuit.* Hac etiam de cauſa celebratiſſimus ille Civitatis in Parnaſſi vertice adornatæ ſtructor Trajanus BOCCALINUS in multorum graviſſimam incurrit offenſionem: *Namquè nimiam ejus* (ut laudatus Erythræus indicavit) *in Principes Viros alioſque (quorum ille res geſtas notabat infamia) invehendi licentiam, non ſolum cum exiſtimationis ſuæ, verum vitæ ipſius periculo conjunctam fuiſſe.* Verum tantam is neutiquam ingenioſo ſuo ſcribendi corripiendiq; genere promeruit reprehenſionem, quantam illi haud immeritò incurrunt, qui optimorum etiam doctiſſimorumque Virorum ſcripta conviciis ſuis proſcindere eo conantur fine, ut ſoli ſummæ eruditionis apicem attigiſſe, ac cæteros omnes longiſſimo poſt ſe reliquiſſe intervallo credantur. Inflatum ejuſmodi vanitatis maledicentiæque utrem ævo noſtro cumprimis Caſparum SCIOPPIUM extitiſſe, innumeræ Virorum maximorum de eo querelæ, ac infinita ferè ſummæ mordacitatis ab

Sammarthanus Elog. lib. 3. pag. 73.

ab illo edita monumenta teſtantur. *Nimirum unicum hoc ſibi* (dicente nonnemine) *egregiumq́; ſi DIS placet munimentum adſtruxerat, nulli parcere poſſe, - - hâc arte facilè ſe aliquem futurum ſperabat. Sed non erat ſatis, notis ſuis, & iis qui in eadem regione vivebant oſtendere cerbeream malitiam. Orbi omni & præcipuè ſuis, quibus olim omnia debere non poterat diffiteri, inſultare, ita ut DEO ſimul parcere non poſſet, animum induxit, & dum ſalvam maledicendi artem, quam penitus pectore perceperat haberet, nihil non ſibi polliceri etiam ex tam infelicibus principiis cæpit.* Sanè ſi quis librum quem Scaligeri hypobolimæi titulo in lucem emiſit, inſpiciat, cornu omnigenæ maledicentiæ copiâ refertiſſimum facilè reperiet. Bone DEUS! qui ſcommatum cumuli, quot ſarcaſmorum aculei, quæ detractionum mendaciorumque portenta operis illius maledici fetulentam ſentinam impleverunt! Optandum autem eſſent, ut inſipidum maledicentiæ ſalem neutiquam linxiſſet ii, quos probris horrendis inceſſere datâ quaſi opera Sciopp9 inſtituit. Maximus ille & toto Orbe celeberrimus Vir Josephus Scaliger plurima in ſcriptis ſuis mordacitatis literariæ exempla dedit & documenta; alium [nempe Gilb. Genebrardum] beſtiam

Tarr. Hebius de vita & mor. G. Sciop. pag. 45.

beſtiam inſolentiſſimam nominans; alium [Chriſtophorum ſcil. Clavium Mathematicum non ignobilem], hominem luteum, tyronem, atque ſarmentitii libelli authorem vocans; nec temperatius de quibusdam ævi ſui doctiſſimis hominibus, ipſisque fidei & profeſſionis ſuæ ſociis, cumprimis Davide Pareo & Thoma Lydiato ſtatuens, adverſus quos fortiſſimum contradictionis arietem admovere ſummo laboravit opere. Quo ipſo loliginis ſucco Vir alius de literaria re meritiſſimus ſuam adverſus Philippum Pareum ſcriptionem ita replevit, ut plusquam centum & triginta ſex convicia (nec qualiacunque ſed horrida, & fellita nimis) inibi ſint deprehenſa: Etenim *inſanire adverſarium* pronunciavit, *gannire, rudere, obbruteſcere, delirare, fanaticum ac lymphaticum agere, vocans inſuper magiſterulum, ſcrofipaſcum, Arcadicum germen, Aſinum Cumanum, mulum, Verrem, veruecem, arietem, hircum, noctuam, phreneticum, ſtolidiſſimum, ſtercoreumque grammaticalis cellæ inquilinum*, aliisque plurimis probris eundem afficere non dubitavit. Conſimilis planè maledicentiæ dehoneſtamentis ſcriptiones ſuas (aliàs egregias doctiſſimasq;) CLAUDIUM S. fœdaſſe, admirandasq; animi ſui dotes corrupiſſe notius eſt, quã ut prolixâ opus ſit commemoratione. Tot illum tanta-

Author animadverſ. in quadam capita Specim. Salm. ed. Haga 657.

que

que dediſſe maledicentiæ animique ægri & impotentis documenta quidam notavit, ut vel ipſi amici teſtati ſint, eum vivos & mortuos notos & ignotos, imò absque ullo diſcrimine amicos & inimicos pari tractaſſe feritate, adverſariis autem ſuis ita utplurimum reſpondiſſe, ut maledictis certarit convitiisque plurimis, argumentorum pondere nullo. *Quandoquidem enim* (pergit ille) *in literis, omniq; adeò ut putabat eruditionis genere jam regnum occupaſſet, in ejus quoq; poſſeſſione tueri ſe debere credidit vel maledictis convitiis minisq; quæ homini formidoloſo metum incutiant.* Ut proin haud àbs re ad ſcripta ſeculo noſtro evulgata accomodari poſſit quod in Talmude tract. de Sabb. fol. 32. col. 1. legitur: אדם יוצא לשוק יהי דומה לעיניו כמי שנמסר לסרדיוס: h. e. *Homo prodiens in publicum eſt in oculis ſuis quaſi tradendus lictori*; quandoquidem ut gloſſator ibi habet R. Salomon. : *Reperiuntur illic CONTENTIONES, homines q; litigioſi tam ex Gentilibus quam JSRAELITIS.* Accidit ſanè idipſum (Viro quodam egregio notante) exulcerato hoc ſeculo quamplurimis, qui ſcribendo prodeunt in publicum, ut hoc ipſo publicæ ſe exponant aleæ, nihilque habeant aliud quod expectent, quam non neceſſa-

rias diſputationes, lites, controverſias; idque non ſolum à בותיים profeſſis hoſtibus & adverſariis, ſed & ab ישראלים ISRAELITIS, h.e. AMICIS, ac ipſis fidei profeſſionisq; ejuſdẽ ſociis. Licet verò mordacitas hujusmodi lenem Chriſti ejusque diſcipulorum ſpiritum neutiquam redoleat, plurimis tamen ævi noſtri ſcriptoribus ea adeò eſt familiaris, ut multorum opera non ſcriptiones ſed grandines probrorum, & imbres convitiorum eſſe videantur. Quid carmine illo acerbius, quod Poëtarum ævi noſtri celeberrimus Caſpar Barlæus, in Theologum quendam Daventrienſem ſcripſit, cum illum (edito de DEO Synagogæ libello) in hæreſeos cujuſdam, atque cum Gente Ebræa colluſionis ſuſpicionem traxiſſet:

Inique Cenſor, Ordinis Tui ſtruma,
Pirata famæ nominisq́; Barlæi,
Adulterator impudens tabellarum;
Quid immerentis verba lancinas Vatis?
Mendacioq́; vindicas Redemptorem,
Et ſcelere Chriſti grande nomen inceſtas?
Patrocinari veritatis authori
Si lingva geſtit, veritatis ante aras,
Dic, teſte Cælo vera, quid tenebroſo,
Calumniator prave delites antro?
Innoxioq́; flore virus exſugis,
Araneorum more toxico paſtus?

Tuus

Tuus libellus fetulenta ſentina eſt,
Cloaca falſi, conſequentiæ probrum,
In quo Palæmon verba, putidos ſenſus
Scortilla veri, ſubdolosq́ue ſermones
Stagira carpit. Cætera reticemus.

Ex eodem fonte etiam manarunt anagrammata literatorum maledica, quibus nonnulli ſingularis acerbitatis ſuæ documenta dederunt, in ſcriptores claros arrepta ex nominibus ipſorum occaſione virulenter ſatis invehentes. Cujusmodi maledicentiæ ſpecimen Jonium quendam exhibuiſſe, atque mordaci quodam anagrammate JOHANNEM EUSEBIUM NIEREMBERGIUM turpiter exagitaſſe, Raynaudus memoravit, inſulſum vocans illud Jonii inventum maledicum, ineptum & mancum, quod erat tale: *Rayn. in Apo. pompæo, p. 304.*

Joannes Euſebius Nierembergius,

Anagr.

Vivens æger ſibi; nobis amens.

Cujus anagrammatis authorem, inſigne & maledicentiæ & ſupinitatis ſuæ ſpecimen dediſſe monuit Raynaudus, eo quod quadruplicem licentiam adhibuerit, tres literas abundantes omiſerit, & quartam mutarit in A, ut vocem MENS in AMENS commutaret. At verò ipſe Raynaudus vix maledicentiæ notam effugere potuit, quod illatam ſocio profeſſionis

ſuæ Nierembergio contumeliam, acerbiori longè anagrammate vindicarit, & contra pietatis chriſtianæ leges injuriam duxerit retaliandam, h. m.

Pater Carolus Jonius,

Anagramma:

Tu orci lues, par aſino.

Non eſt profectò hominis erecti nedum DEO ſacri luto ejuſmodi anagramatico conſpergere proximos, non chriſtiani ſinceri eſt, ſuiſmet ita maledicere adverſariis. Magis verò deteſtanda monſtra illi pariunt, qui cum ignorantia recti, invidia ſuſpicioneque coeuntes, anonymi in alios pus ſuum evomere, chartisque ſatyricis, neq; nomen authoris nec typographi præ ſe ferentibus optimos etiam impetere inducunt in animum, occultè ſcil. nocere & lædere non dubitantes, ut inter atrocis impoſturæ, & audacis impudentiæ parietes furtim elabantur.

VI. Plura recentioraque Maledicentiæ literariæ exempla & documenta proferre ſuperſedeo, utpote & vulgatoria & triſtiora; *Vivimus eheu* (juxta pientiſſimi cujuſdam ICti querelam) *nos in ſeculo adeò contentioſo, ut ferè nihil tam pium, tam æquum & tam clarum dici aut ſcribi poſſit, quod non illicò à Zoilis, Momis, rigidisq; Ariſtarchis in ſiniſtrum ſenſum rapi, carpi, perſtringi, craſſiq; erroris damnari ſoleat. Admodum*

Ahaſv. Fritſch. in paren. de cavendâ conviciandi libidine §. 1.

pauca

pauca ſunt (teſte Seneca) ſine adverſario. Nullus Scriptorum tam cautus eſſe poteſt, ut ſi inter æmulos loquatur, nullum verbum ejus incurrat aliquam quæſtionem. Vix equidem triſtius quicquã Viro & ſcriptori erudito accidere poteſt, magisque lugubre, quam incurrere in hominem aut nimis malum, aut minus amicum, cum qui inimicus ſit, etiam in ſcirpo nodum quærat, nec *veritatem* (dicente Chryſoſtomo) *judicent ij, qui diſceptantes habent inimicitias.* Quid frequentius hodiè eruditis quibuſdam maleferiatis, quid item peſtilentius, quam cœno quoſvis conſpergere obvios, & maledicere prætereuntibus? ſæpè qui ſcholas ſuas domi perdiderunt, hoc agere ſolent, ut per quæſitas aliorum (& meliorum quidem) criminationes alibi quærant novas. Quam multi in lucem publicam emittunt fœtus ingenii ſarcaſmis horrendis dicteriiſque abominandis maculatos, maledictis ſuis, conviitiis, miniſque atrociſſimis [ut paulo ante de S. nonnemo dixerat] formidoloſis metum ingentem incutere laborantes. Non inſcitè doctiſſimus Voſſius, ex quorundam ſententia, omnium facultatum Doctores & Profeſſores in tria genera diſpeſcendos eſſe pronunciavit: APES nimirum, FUCOS & CRA-

Chryſoſtomus Hom. 4. in Epiſt. ad Eph.

G. Joh. Voſſius de cognit. ſui pag. 29.

& CRABRONES; Qui Apum habeant genium, eos in melle fragranti conficiendo, ſive aureis ingenij doctrinæque monumentis parandis unicè occupari; FUCOS verò favore duntaxat Magnatum aſſumtos, de ſuis potius commodis & emolumentis, quàm ſtudiorum incrementis eſſe ſollicitos: Aſt CRABRONES invidiâ & maledictis ſemper præſtantium Doctorum Collegarumque lacerare famam, ut eâ ratione ipſi videantur quod non ſunt, animæ verò illæ præclaræ quod ſunt, minimè appareant. Plinius refert Camelum aliter non gaudere potu, niſi prius aquâ proculcatione obturbatâ, eò quod animal ſuperbum ſuam ſibi deformitatem ab aqua pellucida monſtrari non ferat. Idem prorſus quod Cameli, agere videntur literati illi maledici, proborum famam nullis non obturbantes detractionibus, ne ſoli deformes eſſe putentur; ſanctiſſimum ſcil. illis eſt decretum Epheſinum: *Nullus inter nos excellens eſto*! Atque ut minus inepti minusque culpabiles videantur homines nauci, doctioribus & melioribus peſſimè exagitatis inſultant, tumq; demum ſe pulchros exiſtimant, cum cæteros maculatos, probrisque fœdatos omnium irriſioni expoſuerint. Neque hic ſolum finis ſcopusque maledicorum literatorum eſt palmarius, ad quem pudendis ſuis atræque loliginis ſucco tinctis monumentis collimant, ſed etiam ut per aliorum depreſ-

ſionem

ſionem ad laudis gloriæque perennis faſtigium perveniant. Putida igitur mali iſtius literarii ſcaturigo eſt faſtus immodicus, vanaque ſui oſtentatio, ſummæ animi levitati, (quâ aliis placere ſtudent eruditi obtrectatores,) nec non pudendæ æmulationi, mentiſque alienationi (dum animum vindictæ appetentem illi ſatiare deſiderant) ſociata. Quibus ſi longa acceſſerit conſuetudo, tam malo pravoque maledicendi habitu animus docti litigatoris corrumpetur, ut in alteram propemodum ejus naturam ille tranſiiſſe videatur, taliſque inſtar Salamandræ cujuſdam nonniſi in igne rixarum & litium ſua quærat nutrimenta. Cum Zoilum (hominem & malè loquendi & ſcribendi ſtudioſiſſimum,) olim quidam interrogaret, quamobrem malediceret omnibus, adeoque in Homerum etiam, Platonem, alioſque Viros celebres ſtylum tanta ſtringeret vehementia? *Quoniam* (reſpondit) *malefacere cum velim, non poſſum.* Eadem profectò mens, idem animus plurimis inſidet docti Orbis incolis, eò ſc. laborantibus ſtrenuè, ut quibus re aut manu nocere vix poſſunt, eos lingua ſaltim, vel calamo felle tincto feriant. Quod Bonaſus animal, id literatus eſt maledicus: ille enim ſi Plinio fides, quoniam cornibus implexis lædere non valet, fimum aufugiens reddit, cujus contactu inſequentes maculentur; ita ille dum coram non audet, ſparſis à tergo probris proximum contaminat,

Æliani lib. II. Variar. hiſt. cap. 10.

minat. Gloriabatur in fabulis quidam canis, quod ipſe morderet neminem; non ſum inquiens ut cæteri, qui lacerant etiam innoxios, ſed reponebat canis alius: *Os ejus inſpicite, mox patebit quare mordeat neminem; dentibus quippe carebat beſtia, vel quia nondum enati, vel quia excuſſi fuerant.* Jactent ſtultè nonnulli literiones, quod aliis non noceant, damnent dentatos, ipſi non nocuerunt, quia dentibus deſtituti non potuerunt. Neque verò malitioſa ſolùm, verum etiam ingenioſa ut plurimum eſt, veloque candoris & integritatis ſingularis obnupta improba illa famæ alienæ ſpoliatrix, veſtemque ita interdum variare novit, ut probè internoſci nequeat. Etenim qui detracturus eſt alteri, [monente & obſervante nonnemine] ſub initium ſermonis vultum ad omnem gravitatem & modeſtiam ſermonis componit, oculos humi dejicit, gemitus edit, voce lenta ſeriaque per ambages & anfractus incipit nocituram evolvere ſeriem, tortuoſa circuitione venena jaculaturus, utque facilior ſit verbis fides, prius ſubinde laudat, quo efficacius vituperet, claudens narrationem commiſerationibus veſtitam. Nequè nova hæc ars, ſed perantiqua eſt, ipſoque diabolo inventore gaudens, quâ non Gentilium ſolum pſeudoſophi, verum chriſtianorum quoque Doctorum plurimi olim ita fuêre faſcina-

Drexel. in Orb. Phaet. cap. XV. §. 2.

ti,

ti, ut alienorum pectorum virtutes ſæpè improbis ejuſmodi adulteriniſque coloribus duxerint dehoneſtandas. *Dum nimirum alii* (ita Bernardus de peſte illa literaria eleganter diſſeruit) *nudè quidem atque irreverenter, uti in buccam venerit, virus evomunt detractionis; alii autem quodam ſimulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non poſſunt, adumbrare conantur. Videas præmitti alta ſuſpiria* (en clariſſima pudendæ illius verſutiæ, Bernardi ævo regnantis veſtigia!) *ſicq́ quâdam cum gravitate & tarditate vultu mæſto, demiſſis ſuperciliis, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tanto perſuaſibiliorem, quantò creditur, ab his qui audiunt, corde invito & magis condolentis affectu, quam malitioſè proferri. Doleo* (*inquit*) *vehementer pro eo, quod diligo eum ſatis; & alius: Mihi quidem ait benè compertum fuerat de illo iſtud, ſed per me nunquam innotuiſſet. At quoniam per alterum patefacta eſt res, veritatem negare non poſſum, dolens dico: reverà ita eſt.*

Bernard9 Serm. XXIV. in Cant. circa med.

VII. Quo inſuper majoris apud alios eſt authoritatis malignus ejuſmodi detractor, eò

nocentior utplurimum, atq; virulentior eſt ſermo ore illius egreſſus: Verè juxta nobile Salomonis effatum *in labiis ejus ignis ardeſcit*, qui cum præfixas metas tranſiliens foras erumpit, hinc inde noxio furore ita graſſatur, ut non ſine gravi quâdam ſtrage edita tandem aliquando extinguatur. Non dubitat literator talis Viros in omni etiam doctrinarum genere eximios taxare ut cœcos, ſimpliciores, atque imperitiæ non ferendæ notare ſtigmate, utque rudis ſtultique popelli aucupetur plauſum, & ab ignaris Alcidas ac Samſon putetur, in mortuis leonibus depilandis totus eſt occupatus. Quid quod aliorum [quos reprehendit] errori ſæpe adſcribere præſumat, quod ſuæ potius ignorantiæ imputandum fuiſſet, ut proin non immeritò in illum cadere poſſet, quod in Julianum Apoſtatam ſancti olim Antiſtites retorsêre, cum ſancti Apollinaris apologeticum lectum ſpreviſſet: *Legiſti, ſed non intellexiſti, idcircò neglexiſti, ſi intellexiſſes minimè improbaſſes.* Et ſicuti nefaria iſthæc maledicendi libido [quodam è veteribus monente,] *verè irrequietum eſt dæmonium*, in quoſvis acutæ linguæ vel venenati calami gladiũ ſtringens; ita malèferiata ejus indoles inde potiſſimum cognoſcitur, quod Viris etiam optimis probri loco ea frequenter ducat, quæ ſummoperè laudanda in iis atque deprædicanda fuiſſent,

Antioch. hom. 29. Detract.

ſent, ad priſcorum ſcil. hypocrytarum phariſæorum exemplum, qui Chriſti ſanctiſſima etiam reprehendere non dubitarunt inſtituta, ſcil. quod publicanorum ſocietatem non aſpernaretur, quod ſe tangi pateretur à malæ notæ hominibus, quodque Sabbatho ægris impertiretur ſanitatem. Quemadmodum nonnullorum malignitas olim eo proceſſit, ut Magnum Baſilium [Nazianzeno teſte] etiam de rebus perquam glorioſis & honorificis accuſare non dubitaverit, utpote quod Ducem ſe Virorum quorundam piorum conſtituiſſet, qui ſoli DEO ſervire decreviſſent, quod modeſtè incederet, parcè comederet, pièq; converſaretur; indeq; clariſſimè [Nyſſeno notante] patuit, nullã eſſe tam nobilem actionem, nullam tam præclaram & inculpatam vitæ conſuetudinem, quam cœca malitia, & fœda calumnia, & livens invidia diro ac furialis pectoris ſui veneno non tingere atque contaminare conetur. Tantum verò abeſt ut ad præfixam illa malitia ſemper pertingat metam, ut potius majorem accuſato afferat gloriam, & illuſtriorem reo conferat atq; conciliet exiſtimationem. Nimirum ut præclarè quondã dixit profundus ille chriſtiani nominis propugnator Tertullianus de juratis Religionis veræ hoſtibus; *quod cœcitate interdum im vingant in ſuffragium* facientes ſcil. quod cœci ſolent, qui ſæpè cum in cumulum luti impingere

Nazienzen. in vita Baſil. Mag. orat. XX.

gere putent, in acervum tritici incidunt. Non ſecus gentiles illi maledici [obſervante Tertulliano] faciebant, optimos quoſque de Chriſtianæ fidei ſuſcepta profeſſione redarguentes, eoque nomine plurimùm eos commendantes, quo illos ſummoperè criminari intendebant; Sic & detractorum plurimi, bonos eo ipſo majorem in modum illuſtrant, quo obſcurare ſtudent vehementius, illatâ injuriâ & calumniâ in ſingulare encomium mirâ metamorphoſi converſâ; quos reddere lutulentos putabant, eos magis luculentos reddunt, atque meditati probri loco, ampliorem iiſdem gloriam inviti ac indignabundi conciliant. *Cum audio Valentis Cocum* (ita notanter ingenioſiſs. characterum liter. author) *Demoſthenem, velut dictandis condimentis evaſiſſet doctiſſimus, Baſilii M. Theologiã notare quaſi & inſulſam, & ſapientiæ ſapore vacuam: Cum hypodidaſcalus Joh. Ludovicus Divum Auguſtinum accuſat inſcitiæ & docere illum aggreditur dialecticas argumentorum formas, magnumque illum Archimedem, totum ex ingenio & mente, qui adverſus DEI & fidei hoſtes quot argumenta tot fulmina condidit - - videre mihi videor exeuntes de cavernis mures; & paleis haſtatos, in Leones*

Dan. Bart. charact. p. 238.

nes impetum facientes; ranas aquam ſtagni Dianæ turbare, ipſamque adeò ſi poſſint, undis abſorbere molientes DEAM; rudentes aſinos ut in fugam Gigantes agant: Hos inquam Ariſtarchos dum cerno in pungendis, delendis, caſtigandis Virorum illuſtrium ſcriptionib⁹ occupatos, recurrit animo imprudentiſſimus aſinus, qui ore ſpinoſis & carduis aſſueto, auſus eſt totam Homeri vorare Iliadem, eò Trojæ majori vel pudore, vel infortunio, quo fuerat olim honoratius illam ab equo Græcorum perire, quam tunc ab aſino.

VIII At verò ſi intimius inveſtigandum, quid cauſæ ſit, quod tam facilè à ſe ipſis deflectant ERUDITI MALEDICI, imò quod tam impotentes ſæpè fiant in cohibendis animi ſui perturbationibus, mox occurrent tres omnium graviſſimæ infirmitates, quibus humanam naturam apprimè laborare Plato quondam obſervavit, nimirum modica in homine [erudito] ſui ipſius notitia, nimia cum corpore cognatio, multiformis denique ejuſdem animi diſtractio, jugi perverſorum affectuum conflictatione proſata; quibus ſi mens obcæcata, inque propria caligine fatiſcens accedat, homo furente nimis perturbatione ad tantam ſui impotentiam propellitur, ut è ſtatu rationis propemodum in truculentarum belluarum ſtatum *Plato in Phædone.*

Ariſtot. Ethic. lib. 3. cap. 10. ſtatum detrudatur, quo reſpexit Ariſtoteles in Ethicis, ubi hujuſmodi animi motus FERINOS appellavit, ipſo præeunte Platone, docenteque, homines maximè cum feris convenire cum IRA ferveſcant, nullumque eſſe ſceleris genus, in quod per iram & efferveſcentiam homo non abripiatur, immedicabile ferè hoc malum eſſe, quippe quod hominem totum inficiat, atque graviſſimum dolorem tormentumque concitet in animo. A quâ Platonicorum opinione neutiquam aberrans Plutarchus, in eo libro, quo maledicorum Epicuræorum mores exagitavit, graves adeò animorum motus ex ſola corporis conſuetudine transſcribi voluit in animas, quæ à ratione veræ virtutis ſæpè elongentur, atque degenerent penitus, cui malo plerunque ſtupor accedat immanis, quo occupati plurimi, ad ſua contemplanda prorſus hebeſcant, in alienis verò tantum ſint perſpicaces, adeoque nullam non maledicendi atque ſiniſtrè de aliis loquendi ſeu judicandi arripiant occaſionem.

IX. Quandoquidem verò graviſſimum hunc ANIMI morbum eruditorum plurimi SCRIPTIS adeò mordacibus prodere ſoleant, ut ſæpè ejuſdem Muſæ conſecraneis, ipſiſque fidei & religionis ſuæ ſociis velut ex plauſtro quodam turpiter convitientur, aliorumque nævis etiam levioribus, veluti horrendis ſceleribus inſultent, atque de opinione controverſa

verſa tanquam de exiſtimatione aut ſalute, quin & de verbi cujuſdam aut ritus antiqui interpretatione veluti pro aris & focis digladientur; hinc non indignandum modo, ſed ſummoperè etiam deplorandum eſt, quod peſtilenti hoc ſidere ipſi nonnunquam afflentur ſcientiarum & diſciplinarum Antiſtites. *Nonne hoc noſtro cumprimis omnium perverſiſſimo ſeculo* (laudato ICto præclarè enunciante) *communiſſimum malum eſt, aliorum ſcripta dente Theonino rodere, adverſus ea ſæpè ſine mente & fronte debacchari, non tantum res arguere, ſed ſyllabas, & verborum ventilare cortices, Grammaticale bellum ſuper eis excitare, litem alteri ob exiguum errorem contentioſè movere, prava libidine ingentia convitiorum plauſtra in alium convehere, perſonalia (ut vocant) tractare, famam hominis arrodere, variiſque conſpurcare contumeliis; opinionis adverſæ aſſeclam, ſtultum, bardum, bliteum, ſtupidum, imperitum, imò furciferum, aſinum, canem, bovem &c. dicere, eumq́; impietatis, inſcitiæ, falſitatis, mendacii, &c accuſare, licet non rarò lis ſit de lana caprina, & de tribus Poſtumi capellis; quæ tamen nonnunquam*

D. Ahaſv. Fritſch. in cit. paran. §. 2.

quam

quam adeo acris eſſe ſolet, quaſi totius Reip. aut Eccleſiæ Chriſtianæ ſalus ab illius deciſione dependeret. Hactenus Vir egregius, cui jure meritiſſimo diſplicent illa virulenta valdè doctorum hominum ſcripta, quæ ſummo cum bonorum quorundam, imò ipſorummet authorum ſuorum dedecore prodeunt in publicum, ad inquietandos infirmorum animos, & ad exaſperanda partium certamina.

X. Nihil equidem proclivius, quam ut ipſa Religionis ac fidei diſſidia in amarulentiſſima rixarum & conviciorum ſpicula degenerent. Publicæ equidem quietis & tranquillitatis intereſſet, effrenem adeò intemperantiam, & quorundam maleferiatorum ingeniorum pruriginem gravibus reprimere decretis, ne ſi remiſſius agatur, impunèque liceat ſcommatibus ac dicteriis bonorum allatrare famam, offenſioneſque privatas ſub zeli etiam religioſi ſchemate ulciſci, effrenis licentia ac diſcordes animorum motus ita tandem prævaleant, ut iis moderandis vix ulla fortiora conſilia ſufficere valeant. Tradunt * Ebræorum Magiſtri *ſatius eſſe ut homo ſeipſum conjiciat in fornacem ardentem, quam ut ſocium publicè aliquâ afficiat ignominiâ; Nimirum quia alios*

* *In Berachot fol. 43. b. Ketubot fol. 67. b. & Bava Mezia fol. 59. a. Adde ſis Pirke Avot cap. 3. & Juchaſin pag. 54.*

alios confundens cædem quaſi committat, ac ea propter æternis olim torquendus ſit gehennæ cruciatibus, ideò conſultius longè eſſe temporariis quam æternis ſeſe addicere ſuppliciis. Nec minus egregiè Author Ez Hechajim pronunciavit, *eum qui ſibi honorem ex ignominia alterius quærat, exſortem eſſe æternæ vitæ.* Quâ de oppidò parum ſolliciti illi eſſe videntur ſcriptores Chriſtiani, qui ad alios commaculandos pretio quaſi aut ære conducti, nec alia re magis quam ſcribendi acerbitate famoſi [aut fumoſi potius] deprehenduntur. Sanè qui in refutandis adverſariis rem ſuam agere contumeliis non verentur, leniendi eſſent memorabili Origenis allocutione ad Celſum contumelioſum illum Epicuræum: *Maledicta convitiaque jaculari non eſt diſputatoris, ſed plebeum & indignum Philoſopho vitium, ipſiuſque indicium furoris, cum quilibet potius deberet rem propoſitam examinare candidè, & quantum fieri poteſt nihil alienum ab ea dicere.* Nec abs re bonorum Virorum vituperia omnes illi incurrunt, qui cauſam optimam, ipſamque religionis veræ defenſionem ut plurimum agere conviciis, atque fidei adverſariis per opprobrium affingere non dubitant talia, quæ nunquam iiſdē venere in mentem. Diſplicent quidem Deo

Apud D. Wagenſeil. in notis ad librū Miſchn. de uxore adult. p. 205.

mendacia, etiam contra ipſos veritatis hoſtes prolata, nec falſis teſtimoniis eget Sacroſancta chriſtianorum religio, quocunque tandem fine illa fuerint divulgata, tantumque abeſt ut iiſdem juvetur orthodoxa religio, ut potius ejus hoſtes, petiti convitiis, ex inſanis reddantur inſaniores, & ex argumentis de cauſa ipſâ plerunque judicent, ſummo veritatis præjudicio.

D. Jo. Chriſt. Wagenſeilius l.c. de uxore adult. fol. 598.

Meritò hinc Vir noſtrò ævo doctiſſimus reprehendit Chriſtianum Gerſonem, quod Rabbinos quoſdam luxuriæ, vitæque diſſolutioris accuſarit, qui tamen ſatis laudabiliter honeſteque vitam ſuam tranſegiſſent; quinimo ad lædendos omniumque odiis exponendos illos Ebræorum magiſtros locum quendam Talmudicum temerare turpiter corrumpereque non dubitaverit, memorans ſcil. R. Chaninam & R. Oſchajam vel ipſis Doctoribus Thalmudicis teſtantibus veneficos extitiſſe, & cum ſutores fuerint, eo fine in lupanari ſemper degiſſe, ut eo majorem cum meretricibus, occaſione opificii inire poſſint familiaritatem: *Von R. Chanina* (ita ille ſermone ait vernaculo) *Und R. Oſchaja zeuget der Thalmud, daſs ſie nicht allein viel Zaubereyen mit dem Schemhamphoraſch getrieben haben, ſondern dievveil ſie Schuſter ihres Handvvercks vvaren, vvohnten ſie im Hurenhauſe, und machten den Huren ihre Schue und Stifel, und zogen*

Gerſon lib. de Rabbin. vita ſcãdal. & finali deſperat. p. II. c. 17.

gen ſie ihnen auch an. Quod ſi verò ipſe Gemaræ textus inſpiciatur, liquidò conſtabit, rem longè aliter ſe habuiſſe, eosque Rabbinos egregia potius continentiæ atque caſtitatis deddiſſe documenta; *Scilicet hi* (ita Thalmudica verba à Gerſone corrupta, inque alium prorſus detorta ſenſum latinè ſonant) *ſutoriam artem exercebant in Judæa, habitabant in platea ſcortorum, faciebant meretricibus calceos, eosq́ allatos pedibus illarum aptarunt, neq́ tamen unquam OCULOS SUSTULERE ut ipſas intuerentur.* Minimè equidem tale quid facere Gerſon debuiſſet, ne odio Ebræorum temerando veritatem, magnum converſioni ipſorum poneret offendiculum. Uti quisque bonus eſſe debet, ita bonâ fide cum ipſis etiam agat religionis veræ hoſtibus, nec rectè dicta factaque, in deteriorem rapiat ſententiam. Utinam omnes ſequerentur ſaluberrimum Imp. Juſtiniani conſilium, cunctis cauſarum patronis *l. quisquis 6. §. 1. Cod. de poſtulando ſuppeditatum*, quod tale: *In licentiam convitiandi & maledicendi temeritatem ne prorumpant; agant quod cauſa deſiderat, temperent ſeſe ab injuria, nec probris ſed ratione putent eſſe certandum.* Hoc inquam præclaro conſilio obſervato nullum veritati adferretur præjudicium, nec DEUS offende-

Thalm. in Peſachim fol. 113.

tro quoque jacentem fel ex ore effudiſſe,ita & aliquos etiam morti proximos nil niſi fellitum & amarulentum promſiſſe emiſiſſeque triſtis experientia noſtro quoq; ævo docuit, nimirum maledicis quibusdam literatis mortem obtigiſſe vitâ (quam egêre turbulentiſſimè) digniſſimam, atque pleniſſimam odii & obtrectationis. * Non equidem hoc eſt lingvam & calamum (uti Nazianzenus in Monodia de S. Baſilio ajebat) ex ſpiritus pyxide movere, ſed ſpiritum potius virulentum pectore abditum efflare per calamum, eoque in ignem malevolentiæ internæ velut intincto, turpiſſimum ſibimetipſi inurere probrum, maximè ſi quis cum doctiore & illuſtriore commiſſus, vanaque ſcientiæ perſvaſione inflatus, ultrò pudendum maledicentiæ appetat certamen, & procaci adulatorum incitetur plauſu. *Laudantur tunc quidem,* (ſcitè ait Mamertus) *falſoq; laudantur, & credunt; ſed mentis tunc ſanitas maximè periclitatur. Accendit hoc etiam laceſſendi intentionem, quam animi crimen excipit ac pœna. Nam ſi quid ab his quos iniquo laceſſunt odio ad utilitatem publicam veri prodatur, DIVERSUM protinus adſtruunt etſi idem ſentiant. Ac* *Mamertus in præf. lib. I. de Anim.*

 ſic

* *Id ipſum in Salmaſio jam morituro patuiſſe author animadverſ. Anti-Salmaſ. Hagæ 1657. editarum memoravit.*

ſic inexhauſto firmatoq́ odio, cum his quos ſibi odiſſe inſtitutum eſt, nequaquam metuunt VERITATIS FECISSE JACTURAM. En peſtilentem amariſſimumque hujusmodi altercationum fructum, en pudendum genitricis peſſimæ (maledicentiæ ſcil. literariæ) fœtum!

XI. Quid igitur? an nefas inſolentem quorundam retundere inſcitiam? An indigna homine piè literato concertatio quælibet? Num ipſa veritatis tuitio illi negligenda? Minimè: Diximus alibi, cauſæ potiſſimum ſpectandam eſſe rationem, utpote quæ ſtyli amarulentiam ſæpè quodam honeſtatis velo exornare, & duriora verba in nimis malos fidei & pietatis chriſtianæ impugnatores enunciata & exarata nonnunquam excuſare queat. Temperatiſſimi & mitiſſimi erant priſci illi Sacræ Aletheæ vindices, quos Patres nuncupamus, qui ipſi tamen ad comprimendum hoſtium Eccleſiæ furorem, illuſtrandamque orthodoxæ fidei puritatem, vel etiam reſpondendo fatuo ſecundum ſtultitiam ſuam, ſatis aculeatis aſperisque uſi ſunt phraſibus. Hanc ob cauſam cum Hieronymus à Ruffino aliisque maledicus dictus fuiſſet, & detractor, ac qui in omnes genuinum infigeret, neminem ſe hoc ipſo violaſſe reſpondit, ſiquidem argumenti pariter ac adverſarii malignitas aſpera quædam verba ſibi extor-

Confer. Hieron. Apol lib. 1. ſub fin. n. 41.

extorſiſſet ; *Hoc obſecro*, [inquit] *ut ſi mordacius quippiam ſcripſero, non tam meæ putetis auſteritatis eſſe, quam morbi, putrida carnes ferro curantur, & cauterio, venena ſerpentina pelluntur antidoto.* Et paulò poſt, commemoratis quibusdam Sanctorum exemplis qui juſta aſperitate Divini nominis hoſtes offenderint, ſubdit ſequentia : *Unde non mirum eſt ; ſi & nos ipſi vitiis detrahentes, offendamus plurimos. Diſpoſui naſum ſecare fœtentem, timeat qui ſtrumoſus eſt.* Quemadmodum alibi quoque plura in hanc rem contra eum congeſſit, à quo SATYRICUS IN PROSA SCRIPTOR dictus fuerat, clavam etiam adverſariis tanquam monſtris horrendis intentans. Quantumvis inſignis ille [ex nominis ſui præſagio] Orbis Chriſtiani pacificator IRENÆUS, operam ac ſtudium ſingulare in compeſcendis ſedandisque motibus eccleſiaſticis, cumprimis in tollendo ſchiſmate ob celebrationem paſchatis concitato collocaverit, pro veritate tamen orthodoxæ fidei adverſus omnis generis hæreſes earumque propugnatores ſtrenuè decertavit, nefariis illorum conatibus, piperatis nonnunquam occurrens verbis, atque ſcriptis aculeatis illos retundens ; maximè autem Valentini & Marcionis occultum latensqne venenum (rogatus à Turibio Præſule Toletano ardentis fidei Viro) in apertum

Confer præf. lib. 3. in Ierem.

tum ita produxit, ac profligavit, ut eo ipſo egregia doctrinæ peſtiferæ ſubvertendæ arma ordinis ſui hominibus ſubminiſtrarit, gloriamque in Eccleſia perennem ſit conſecutus. Eodem planè aſſerendæ & vindicandæ veritatis ſtudio quondam conſpicuus Epiphanius Cypri Salaminæ Epiſcopus, in præfatione operis ſui contra octoginta hæreſes conſcripti, (quod Panarium ſive arculam aut capſulam medicam appellavit,) indulgentiæ petiit veniam, ſi alicubi adverſarios tractaverit durius, aut inceſſerit cavillis, ſi zelo juſto exæſtuans aliquos dixerit *deceptores* aut *circulatores*, aut *homines miſeros*, ipſam enim neceſſitatem *talem ſibi ſudorem expreſſiſſe*, ut lectores avertantur, oſtendaturque, doctrinas illas peſtiferas à chriſtianâ fide orthodoxaque veritate prorſus eſſe alienas, nec minus ſe per orationis & contradictionis vehementiam, juſtam debitamque in ſcribendo demonſtraſſe libertatem. In calce etiam laudati Panarii lectores ſuos hiſce notatu digniſſimis verbis compellavit: *Qui hæc lecturi eſtis, rogo ut veniam detis meæ humilitati, ac debilitati, & mentis meæ tenuitati, quæ à multo hæreſeon veneno obſtupuit; & hiat inſtar nauſeantis & revomentis propter auſtera verba, per quæ contra quosdam commota invecta eſt, dum aliquos ſcele-*

Epiph. in præf. Panarii.

Id: in calce Par. in compendiar. fidei expoſ. n. 19.

ſceleſtos, aut impoſtores, aut erroneos, aut deceptores appellavit. Nam propter multam veneni moleſtiam ac vexationem, (quamvis hic non noſter mos ſit, ut aliquos libenter ſuggillemus,) coacti fuimus talibus ipſos impetere verbis, quo mentem quorundam averteremus, ne forte putent, nos ex eo, ſi diſplicentiam noſtram non publicaſſemus, in revelando ea, quæ ab ipſis dicuntur, aut fiunt, partem habere mentis aſſentientis pravæ uniuscujusque hæreſis opinioni.

XII. Tanto minus autem piorum quiſpiam, fervidam adeò in ſcribendo dicendoque libertatē priſcis Eccleſiæ Doctorib⁹ vitio vertet, quanto magis illi in arduis ſuis adverſus hæreticos velitationibus Scripturam ipſam (vix ullis in eos aſperis verbis parcentem) ſunt imitati: Non verba ſed ſpicula potius cenſenda ſunt, quæ adverſus nefarios quosque populi ſeductores Apoſtolus evibravit; *Homines* (eos nuncupans) *ſe ipſos amantes, cupidos, elatos, ſuperbos, blaſphemos, ingratos, ſceleſtos, ſine affectione, ſine pace, criminatores, diabolos, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, protervos, tumidos, voluptatum amatores magis, quam DEI;* *II. Tim. III.*

habentes ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes; homines inſuper corruptos mente, reprobos circa fidem, ſeductores, errantes & in errorem mittentes alios, &c. Mirũ itaq; non eſt, quod orthodoxi quidã Eccleſiæ Veteris recentiorisq́; Doctores nihilo mitiores in vaniloquos quoſdam præſtigiatores fuerint neque authores ſolùm, ſive falſorum dogmatum ebuccinatores aſperè tractarint, verum ergà fautores etiam [licet in eminentia conſtitutos] ſuæ acrimoniæ plurima dederint documenta. Quanta præ cæteris ſeveritate adverſus Conſtantium Arianum, tàmetſi Imperatorem, Hilarius Epiſc. Pictavienſis egerit, ex eo præſertim libro, cujus principium: *Tempus eſt loquendi*, abundè colligitur; *Pugnam*[9] (ſic inter alia ſcribere non dubitavit) *contra perſecutorem fallentem, contrà hoſtem blandientem, contra Conſtantium Antichriſtum, &c.* Hunc inſuper Tyrannum vocavit, omnium crudelium crudeliſſimum, damno majore in Chriſtianos & minore venia deſævientem, quam priſcos illos Ethnicos, quantumvis truces ac efferos, clariſſimè hoc ſuo exemplo docens, non molliter, ſed fortiter potius doctrinæ falſæ authores & fautores [licet in Mundi vertice collocatos] eſſe impugnandos. Nec tantummodo in hæreticos

aſperi

aſperi adeò fuêre Veteris Eccleſiæ Antiſtites, verum etiam ipſos fidei & profeſſionis ſuæ ſocios erroribus citra hæreſin ſordentes, aceto quodam mordaci duxêre perfundendos. Qualis enim Hieronymus fuerit in Ruffini exagitatione, ex libro quem adverſus illum ſcripſit apologetico manifeſtè apparet, mox enim Ruffinum CANEM vocavit, & ejus ſcholam tyrannicam, ad hæc per ironiam, *ſapientiæ columen, & normam Catonianæ ſeveritatis, ſui etiam temporis Ariſtarchum puerilia neſcientem* appellans, deniq; acutis jaculis ex Proverbiorũ libro contra fatuos congeſtis, Ruffinum (haud contemnendæ eruditionis virum) confodiens. Quam ſeverè à priſcis quibuſdam Doctoribus ipſe quoque Origenes ſit habitus [licet errores plurimi libris ejus ab adulteratoribus ſint inſperſi] quibus verborum jaculis eum Thophilus Alexandrinus, Epiphanius, imò ipſe Hieronymus impetierint alii oſtenderunt. Non leniorem in Maximum extitiſſe Gregorium Nazianzenum, nec Bernardum Petro Abailardo pepercisſe, utriuſque monumenta diſertè loquuntur. Sic Petrus quoque Bleſenſis mitiſſimus cæteroqui ſcriptor, ab inſulſo demorſus ſciolo, ea in illum regeſſit, quæ videri poſſent aſperrima; *Sciolum* quippe vocavit antagoniſtam, *invidum item, detractorem, DEO odibilem, ſpiritu aſpidis, oculis baſiliſci præditum*

Hieron. lib. 1. *Apol. contr. Ruffin.*

Vid. Petri Halloix Origenes defenſus, nec non Raynaudi tract. de libris bonis & malis part. 1. *Erotem.* IX. p. 103.

Petrus Bleſ. in opuſc. cui tit. Invectiva in depravatorem operum ſuorum Canon. Regul. *quæ nuper cum cæteris ejus ſcriptis prodiit Pariſ.*

ditum ſuperbum eum eſſe addidit, *& nihil ſcientem, languentem circa quæſtiones, & pugnas verborũ, factum odorem mortis in mortem, cui frons ſit meretricis, cuiq; moleſtus ſit pœnitentiæ labor &c.* Quinimò eum pulicibus annumeravit mordacibus, tineis demolientibus, diſcolis diſputatoribus, qui ſententias palliata involvere ſoleant iniquitate. Tanta autem durities atque aſperitas, licet neutiquam [ut diximus] vitio vertenda ſit optimis illis, & ſingulari doctrinâ morumque probitate conſpicuis ſcriptoribus, cum vel virulentia negotii, vel adverſarii malignitas eam ſæpè flagitarit ſeveritatem, nec ſecus ſe talis Doctor habeat juſtè corripiens alium, quam Medicus, qui manu tumentes vulnerum ſinus contrectat; injuſta tamen & iniqua ſcriptorum quorundã (noſtri præſertim ævi) mordacitas, Deoq; pariter ac piis omnibꝰ inviſa petulantia graviſſimã reprehenſionem incurrit & caſtigationem. Sanè qui ſcriptionis virulentia calamum ſuum quaſi ſagittam vulnerantem ac lanceam faciunt, adeoque chriſtianæ manſuetudinis immemores recti lineas prætergrediuntur, non tam adverſariorum impetunt honorem pudoremque, quam ſuum lacerant, ac ſibimetipſis turpiſſimum maledicentiæ profligatæque charitatis inurunt ſtigma. *Neque enim* (præclarè dicente Cypriano) *qui audit, ſed qui facit convi-*

Cyprian. epiſt. LV. n. 79.

convitium miſer eſt, nec qui à fratre vapulat, ſed qui fratrem cædit in lege eſt peccator, & cum nocentes innocentibus injuriam faciunt, illi patiuntur injuriam, qui facere ſe credunt. Auſim dicere idem iis contingere, quod cato picam voranti, juxta narrationem ſive apologum metricum qui ita ſonat:

Vid. Lib. IV. Epigram. veter. poetar.

Mordaces morſu ſolitus conſumere mures;
Inviſum & domibus perdere dente genus.
Catus in obſcuro, cepit pro ſorice picam
Multiloquumq́ vorax ſorbuit ore caput.
Pœna tamen præſens, prædonem plectit edacem,
Nam claudunt rabidam cornea labra gulam.
Faucibus obſeſſis vitalis ſemita ceſſit;
Et ſatur eſcali vulnere captor obit.
Non habet exemplum volucris vindicta perenne?
Hoſtem pica ſuum mortua diſcruciat.

Obvia facilè eſt apodoſis, improbè ſcil. improvideque mordentem ipſo morſu extremum ſibimetipſi parare exitium. Quemadmodum Hip-

Hipponacti ante memorato tam caro ſtetiſſe mordacitatem, eumque acerbiſſimo lethi genere periiſſe, illa Naſonis clariſſimè innuunt:

Utq́ parum ſtabili, qui carmine læſit Athenim,

Inviſus periit deficiente cibo.

Ex Plinio nimirum compertum eſt Athenim, vel Athenam ſculptorē in Hipponactis ſcripta incurriſſe, carmina ejus ſuſtuliſſe maledica, authorem verò lethali inedia fuiſſe confectum. Sic & Archilochi, ſingulari mordacitate in Lycambem, Neobulum, Chidum & Periclem infamati Poëtæ libros, Lacedemonii, teſte Valerio Maximo è civitate ſua exportari juſſerunt, eò quod illorum lectionem ſummè damnificam fore ſapientiſſimè ſint arbitrati; *Noluerunt enim* (ita Valer. notanter ſcribit) *ea liberorum ſuorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quam ingeniis prodeſſet. Itaq́ maximum Poetam, aut certè ſummo proximum, quia domum ſibi inviſam, obſcænis maledictis laceraverat, carminum exitio mulctarunt.* Eandem ſicam ethnicos olim in ſophiſtam omnium retrò ſcriptorum mordaciſſimum, Zoilum ſcil. (cujus in Homerum, Socratem, Platonem, aliosque virulenta ſcripta Ælianus memoravit) ſtrinxiſſe, diſcere licet ex iis quæ Vitruvius pariter ac Plinius

Valer. Max. lib. VI. c. 3. de ſeveritat.

Ælian. lib. II. var. c. 10.

Vitruvio in præfat. lib 7.

Plin. in præfat. Nat. Hiſtor.

nius in operum ſuorum præfationibus tradidêre. Nec minus & Chriſtiani legislatores graviſſima animadverſione dignos judicarunt, qui alios ſuggillando ac mordendo à lenitatis & moderationis chriſtianæ tramite longiſſimè recedere non vererentur ; *Si quis* (ita ſaluberrimè illi ſtatuerunt) *adeò procax fuerit, ut non ratione ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patietur*, quin imò bonorum omnium odium incurret atque offenſionem. Et verò lubens quis (Bartoli verba ſunt) ſpinoſæ hyſtrici quis adblandiatur, quæ nunquam ita cautè tangit, quin acriter pungat ? Quis ſcorpioni, CUI SEMPER CAUDA IN ICTU EST ? quis amicum habere Leonem cupiat, qui ut parcat ungvibus & denti, lingvâ eſt adeò aſperâ, ut lambendo quoque ſangvinem eliciat ? Sint ſanè nobis potius honorati, quam infenſi : Sacrificemus illis, ut Romani febri Diisque averruncis, NE NOCEANT : ambiamus ex iis hanc gratiam, ut longè ſe ſemper à nobis abſtineant, & ad hoc tantum noſtri meminerint, ut curent nunquam meminiſſe. Sequitur gravior adhuc MALEDICOS pœna, non modo ut alios ab ſua conſvetudine avertant omnes, verum ut multorum in ſe proritent iras, & odia & ferrum. Quamvis enim plerumque ſatis intelligant, non eſſe ſtylo provocandos qui poſſunt gladio reſpondere, nec verbis laceſſendos, forte perjugu-

l. 6. C. de poſtul.

Bartolus char. liter. p. 229.

jugulum redituris; ſed oportere in eorum rebus, ſi minus cæcum, at ſaltem mutum ſe fingere; vix tamen hoc à ſe tam firmiter obtinent, ut incogitanter interdum non erumpant, & verba ſibi patiantur excidere, quibus naturâ vel habitu aſſveverunt. Prudentius grues ſaxo roſtrum obarmant, dum taurum transmittunt, ne ſuis clamoribus aquilas illic in rupibus nidulantes ad prædam accerſant. Inſtar bombycum hi ſibi carcerem ORE PROPRIO ſtruunt, & muniunt, & eum qui poſſit, acriter ſtimulant ad elidendum ſcorpionem ſuper eo quod intulit vulnere; confirmantque reipſa quod Pollio de Auguſto dixit, STULTUM ESSE IN EUM SCRIBERE, QUI POSSIT PROSCRIBERE. Non eſt ita pronum, ſemper invenire qui det ut taceas, & ex te ſilentium ſuis de rebus emat - - Atque ut taceant, non rarò quidem accipiunt, ſed hoc accipiunt unde in perpetuum taceant, quæ fuit merces illius Zoili, qui aut igne aut lapidatione, aut cruce pœnam luit lacerati ore maledico poëtarum principis. Ita de maledicorum pœnis optimè diſſeruit Bartolus.

Macrob. Saturn. l. 2.

Vitruv. praf.

XIII. Neq; politicam ſolùm, verum eccleſiaſticam etiam cenſuram Scriptores incurrunt MALEDICI, cum DEUS ipſe ſtyli mordacitate graviſſimè offendatur, quemadmodum Hugo Etherianus, cum adverſario inſigniter mordaci agens, prolixè non minùs quã egregiè demonſtravit;

Hugo Ether. lib. II. de hæreſib.

ſtravit; ita veritatem ſemper quærendam eſſe concludens, *quaſi DEUS præſens ſit; ſi DEum ſibi præſentem habuiſſet*, (adverſarius ſcil. virulentus, cujus ſpicula verborum acutiſſima antè recenſuerat) *nequaquam in DEI Eccleſiam tot convitia profudiſſet.* Hoc ipſum ſi omnes ubique (noſtri præſertim ævi) obtrectatores literati attendiſſent, non tantam in ſe juſtamque DEI & bonorum omnium devocaſſent offenſionem. Narrat Paulinus duos eccleſiaſtici ordinis Viros ſubito fato corruiſſe, quod in Ambroſium Mediolanenſem Præſulem defunctum quædam maledicentiæ jacula evibraſſent. Ex his alterum Sacerdotem fuiſſe Afrum, ſed Mediolani ope Ambroſii ſacro muneri adhibitum hanc ei gratiam rependiſſe, verum illum auditores neutiquam inveniſſe benevolos, & DEUM mox graviſſimum vindicem eſſe expertum; *Nam* (ait Paulinus) *ſubito miſer expalleſcere, voce titubare, artubus tremere cœpit, ſic inter brachia deductus eſt ad lectum, & una ad lethum.* Sic & Noddonem, improbæ dicacitatis hominem miſerrimè periiſſe, poſtquam optimum Præſulem Arnulphum probris inceſſere ſtuduit, eorundemque criminum convictum (quorum Daduchum ſuum arguebat) caput perdidiſſe, hiſtoriarum monumenta teſtantur. Atque ut priſcis recentiora miſceamus, horrendas ſanè vitii illius DEO odibilis pœnas ille dedit [Cantipratano teſte] Sa-

Hugo Etherian. l. II. de hæreſ.

Paulinus in vita Ambroſ.

cerdos, qui ut tanto facilius alios ordinis ſui viros in infamiam traheret, de ſe ipſo peſſima eſt mentitus, aſt morti proximus, tanta in ſe ipſum quoque debachatus rabie fuit, ut dentibus linguam maledicam fœdè laniaret & commoleret, quin imò palam omnibus oſtenderet, inde ſuplicii exordium ſumi, undè ille ſumſiſſet peccati. Nec multum ei abſimilis fuit quidam veſte potius quam moribus in Anglia religioſus, rabido detractionis dente quoſvis lacerans: Is, cum [Jo. Majore teſte] ſub vitæ finem monitus eſſet, rogatuſq;, ſollicitè cogitaret, quodnam inſiſteret iter, de tota nunc æternitate agi; MONETIS FRUSTRA, reſpondebat; HÆC ENIM [linguam exerens & digito percutiens] PESSIMA ME DAMNAVIT; moxque miſerè expirans, grande documentum cunctis (etiam eruditis) dedit detractoribus, ut alienis ſapere detrimentis, ac modeſtius leniuſque loqui pariter ac ſcribere diſcant, omnemque in objurgando devitantes acerbitatem, â pernicioſa, & chriſtiano homine prorſus indigna cavillandi, aliorumque dicta facta ſcriptaque perſtringendi aut ſugillandi libidine prorſus abſtineant; ad animum ſibi etiam atque etiam revocantes monitum egregium, quod antea laudatus Theologo-politicus ſuggeſſit, verbis hiſce & notatu & obſervatu longè digniſſimis: *Semper à Viris bonis abeſſe debet*

Canti-prat. lib. II. cap. 37.

Jo. Major in ſpecul. Exempl. p. 265.

Abaſ. Fritſch. l. c. n. 5. & 6.

θρὶξ

θρὶξ ὕστριχος, & nigræ loliginis ſuccus, quin & verba στηλιτευτικὰ cavenda, defendatur [pergit] veritas, quæ ſimplicitatem amat verbis ſimplicibus modeſte, abſque ulla ſermonis acerbitate, ſine conviciis aſperiſque morſibus. Si quis forte erroneam doctrinam in ſcripto publico foveat, defendatur rei veritas, damnetur error, ſed ſalva lege charitatis, ſalvâ hominis famâ. Neque enim decet ignominioſis titulis perſonam errantis lacerare, & hujus vel illius opinionis adſertorem ſtultum, ineptum, aſinum &c exclamare. Certè, qui credit, ut quemvis credere oportet, â DEO omnia eſſe: DEUM unicum datorem eſſe omnium bonorum, omniſque ſapientiæ ac ſcientiæ; diverſa eſſe dona, & ut S. Apoſtolus ait, ea juxta menſuram, pro beneplacito divino hominem ex merâ gratia accepiſſe, is abſtinebit ab ejuſmodi re peſſima, DEOq; gratias aget, ſi melius, perfectius, accuratius, penitius rei veritatem perſpicere poſſit, quam alius, qui vel hebetioris ingenii, vel non tam profundæ eruditionis, vel qui non ſatis in re informatus fuerit. Dixeris forte: *Amicus Plato, Amicus Ariſtoteles, ſed magis amica veritas*, ſit ita; Anne veritas aliter defendi non poteſt, quam cum errantium illuſione, ignominioſa irriſione & vilipendio? Amica certè ſemper eſſe debet veritas, ſed *non minus amica charitas chriſtiana*, quæ pro-

proximo debetur. Verius nonnunquam dici poteſt, quod amicus quidem Plato, ſed magis amica OPINIO, cumprimis nova ac ſingularis. Maledicentiam certè & cavillandi acerbitatem ſæpè *non amor veritatis*, ſed *opinio infallibilitatis, & præſumtio ſingularis ſcientiæ* parit, ſcientia inflat [ait Apoſtolus,] ſed *charitas ædificat*.

Confer eund. l. c. XIV. Eſt certè peccatum non leve, ſed graviſſimum, & dilectioni chriſtianæ prorſus contrarium, dictis vel ſcriptis proximi errantis famam lacerare, & ut vulgò vocant perſonalia realibus præter neceſſitatem immiſcere. Omninò cogitandum, de quovis inutili verbo DEO aliquando, in tremendo illo judicio magno rationem reddendam eſſe. Cogitandum, quod invidia, odium, vindicta, quæ non rarò calamum ſcribentis regunt, peccata ſint mortalia. Cogitandum, quod errare vel minus ſapere, infirmitatis ſit humanæ. Cogitandum illud Apoſtoli: OMNIA PROBATE, QUOD BONUM EST RETINETE. Cogitandum, quod DEUS huic talentum, alteri dimidium talenti vel minus commiſerit. Cogitandum, quod facilius ſit vituperare, quam emendare. Cogitandum, quod nullus unquam liber ſcriptus fuerit, qui non ſuos habuerit nævos. Cogitandum, quod juxta Plinii effatum nullus liber tam malus ſit, qui non aliquâ parte proſit

ſaltim,

ſaltim, adeoque uti quis poterit parte libri, ſi totum non adprobet. Cogitandum, quantam poſt ſe complurium malorum catenam trahant chartæ contumelioſæ, nam & author obtrectatoris inde ſortitur appellationem, & læſus graviſſimè offenditur, & lector [præſertim pius ac placidus] non modico afficitur dolore, ſi tantam animorum (etiam orthodoxorum) deprehendat tamque luctuoſam colliſionem, adhæc probè intelligat, quanti nocumenti, & quam difficilis curationis aut conciliationis ſit hoc præſertim ſeculo exulcerato & contentioſo certamen quodlibet, in publica luce agitatum. Mirum quam tenaciter inhæreat, quâ ſemel imbutus eſt, ſive lectoris, ſive auditoris animus FALSA OPINIO: Leni quippe ſuſurro, pauculis verbis, velut clavus in aſſerem illa adigitur in animum, ſi iterum velis extractam, vix ulla id vi efficies amplius, cum perverſam de alio opinionem jamjam imbiberit lector, quàm ægrè dimittet, etſi centies dicas, hoc ſcripſi iratus, illud inconſideratè protuli, iſtud me indicare compulit invidia, quicquid dixerit maledicus ejuſmodi, aſt pœnitens ſcriptor, altius hærebit implantata jamjam opinio, quam ut ſtirpitus ea evelli amplius poſſit. Contra ſerpentis ictus, eſt è ſerpente pulvis, contra ſcorpionis aculeum, eſt ſcorpionis oleum; contra rabidi canis morſum, ſunt canum pili, at verò qui lingua vel calamo obtrectatoris

ſunt læſi, aut difficulter & imperfectè, aut nunquam curabuntur, quod enorme detractionis maledicentiæque in Orbe literato frequentatæ nocumentum probè perpendens diſertiſſimus Chryſoſtomus; *Quæ enim* (præclare ſcripſit) *utilitas, cum avibus quidem & piſcibus abſtineamus, fratres verò mordeamus & comedamus? Detrahens fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit, propterea & Paulus terruit, dicens: Si autem vos invicem mordetis & comeditis, videte ne ab invicem conſumamini.* Et ne forſitan ſit, qui admonitioné hanc eludat, notanter addit: *Ne quis hoc mihi dicat, tunc detraho quando falſa dico, nam ſi vera loquens maledixeris, & hoc eſt crimen, etenim phariſæus ille publicano veridicus maledixit, ſed tamen hoc ipſi nihil profuit. Dic enim mihi, publicanus non erat publicanus & peccator? Cuique certum eſt quod fuerit publicanus, ſed tamen quoniam ipſum vituperavit phariſæus, abiit omnibus amiſſis. Vis fratrem corrigere? lacryma, DEUM ora, ex corde apprehenſum admone, conſule, exhortare; ſic & Paulus faciebat. Sed jucundum detrahere; imò jucundum non detrahere. Detrahens enim*

Chryſoſt. homil. 3. ad pop. Antioch. poſt. med.
Gal. V.

continenter anxius eſt, ſuſpicatur & timet, pœnitentiam agit & linguam ſuam mandit, timens & tremiſcens, ne forte aliis enunciatum verbum magnum ſibi periculum afferat, & inutilem inimicitiã his qui dixêre, operetur. Sententiam deniq; concludens Chryſoſtomus, hiſce notatũ digniſſimis uſus eſt verbis: *Fugiamus igitur dilecti, fugiamus detractionem. O DOCTI, tanquam ſatanicum inſidiarum barathrum. Ut enim noſtra negligamus, & graviores nobis reatus conſtituamus, in hanc nos conſuetudinem diabolus duxit; imò verò non ſolum ineſt hoc malum, quod tunc rationem dabimus eorum quæ diximus, ſed etiam quod peccata noſtra ſic graviora faciemus, omni nos excuſatione privantes; acerbè enim aliena exquirens, in ſuis exceſſibus nullam unquam veniam nanciſcetur. Eliminemus igitur omnem ex ore noſtro detractionem*; ſollicitè nimirum perpendentes mala graviſſima ac atrociſſima ex mutua ejuſmodi λοιδορίᾳ ſuam trahentia originem. Quænam illa? Aletheæ ſacroſanctæ interitus, animorum ſumma exacerbatio, odiorum ac inimicitiarum triſtis concitatio, retorſionum pudendarum & ſcandaloſarum fabricatio, optimorum ingeniorum (quæ ſcri-

habentes ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes; homines inſuper corruptos mente, reprobos circa fidem, ſeductores, errantes & in errorem mittentes alios, &c. Mirũ itaq; non eſt, quod orthodoxi quidã Eccleſiæ Veteris recentiorisq; Doctores nihilo mitiores in vaniloquos quoſdam præſtigiatores fuerint neque authores ſolùm, ſive falſorum dogmatum ebuccinatores aſperè tractarint, verum ergà fautores etiam [licet in eminentia conſtitutos] ſuæ acrimoniæ plurima dederint documenta. Quanta præ cæteris ſeveritate adverſus Conſtantium Arianum, tametſi Imperatorem, Hilarius Epiſc. Pictavienſis egerit, ex eo præſertim libro, cujus principium: *Tempus eſt loquendi*, abundè colligitur; *Pugnam*[9] (ſic inter alia ſcribere non dubitavit) *contra perſecutorem fallentem, contrà hoſtem blandientem, contra Conſtantium Antichriſtum, &c.* Hunc inſuper Tyrannum vocavit, omnium crudelium crudeliſſimum, damno majore in Chriſtianos & minore venia deſævientem, quam priſcos illos Ethnicos, quantumvis truces ac efferos, clariſſimè hoc ſuo exemplo docens, non molliter, ſed fortiter potius doctrinæ falſæ authores & fautores [licet in Mundi vertice collocatos] eſſe impugnandos. Nec tantummodo in hæreticos aſperi

aſperi adeò fuêre Veteris Eccleſiæ Antiſtites, verum etiam ipſos fidei & profeſſionis ſuæ ſocios erroribus citra hæreſin ſordentes, aceto quodam mordaci duxêre perfundendos. Qualis enim Hieronymus fuerit in Ruffini exagitatione, ex libro quem adverſus illum ſcripſit apologetico manifeſtè apparet, mox enim Ruffinum CANEM vocavit, & ejus ſcholam tyrannicam, ad hæc per ironiam, *ſapientiæ columen, & normam Catonianæ ſeveritatis, ſui etiam temporis Ariſtarchum puerilia neſcientem* appellans, deniq; acutis jaculis ex Proverbiorũ libro contra fatuos congeſtis, Ruffinum (haud contemnendæ eruditionis virum) confodiens. Quam ſeverè à priſcis quibuſdam Doctoribus ipſe quoque Origenes ſit habitus [licet errores plurimi libris ejus ab adulteratoribus ſint inſperſi] quibus verborum jaculis eum Thophilus Alexandrinus, Epiphanius, imò ipſe Hieronymus impetierint alii oſtenderunt. Non leniorem in Maximum extitiſſe Gregorium Nazianzenum, nec Bernardum Petro Abailardo pepercisse, utriuſque monumenta disertè loquuntur. Sic Petrus quoque Bleſenſis mitiſſimus cæteroqui ſcriptor, ab inſulſo demorſus ſciolo, ea in illum regeſſit, quæ videri poſſent aſperrima; *Sciolum* quippe vocavit antagoniſtam, *invidum item, detractorem, DEO odibilem, ſpiritu aſpidis, oculis baſiliſci præditum*

Hieron. lib. 1. Apol. contr. Ruffin.

Vid. Petri Halloix Origenes defenſus, nec non Raynaudi tract. de libris bonis & malis part. 1. Erotem. IX. p. 103.

Petrus Bleſ. in opuſc. cui tit. Invectiva in depravatorem operum ſuorum Canon. Regul. *quæ nuper cum cæteris ejus ſcriptis prodiit Pariſ.*

ditum ſuperbum eum eſſe addidit, *& nihil ſcientem, languentem circa quæſtiones, & pugnas verborũ, factum odorem mortis in mortem, cui frons ſit meretricis, cuiq; moleſtus ſit pœnitentiæ labor &c.* Quinimò eum pulicibus annumeravit mordacibus, tineis demolientibus, diſcolis diſputatoribus, qui ſententias palliata involvere ſoleant iniquitate. Tanta autem durities atque aſperitas, licet neutiquam [ut diximus] vitio vertenda ſit optimis illis, & ſingulari doctrinâ morumque probitate conſpicuis ſcriptoribus, cum vel virulentia negotii, vel adverſarii malignitas eam ſæpè flagitarit ſeveritatem, nec ſecus ſe talis Doctor habeat juſtè corripiens alium, quam Medicus, qui manu tumentes vulnerum ſinus contrectat; injuſta tamen & iniqua ſcriptorum quorundã (noſtri præſertim ævi) mordacitas, Deoq; pariter ac piis omnib⁹ inviſa petulantia graviſſimã reprehenſionem incurrit & caſtigationem. Sanè qui ſcriptionis virulentia calamum ſuum quaſi ſagittam vulnerantem ac lanceam faciunt, adeoque chriſtianæ manſuetudinis immemores recti lineas prætergrediuntur, non tam adverſariorum impetunt honorem pudoremque, quam ſuum lacerant, ac ſibimetipſis turpiſſimum maledicentiæ profligatæque charitatis inurunt ſtigma. *Neque enim* (præclarè dicente Cypriano) *qui audit, ſed qui facit convi-*

Cyprian. epiſt. LV. n. 79.

convitium miſer eſt, nec qui à fratre vapulat, ſed qui fratrem cædit in lege eſt peccator, & cum nocentes innocentibus injuriam faciunt, illi patiuntur injuriam, qui facere ſe credunt. Auſim dicere idem iis contingere, quod cato picam voranti, juxta narrationem ſive apologum metricum qui ita ſonat:

Mordaces morſu ſolitus conſumere mures; Vid. Lib. IV. Epigram. veter. poetar.
Inviſum & domibus perdere dente genus.
Catus in obſcuro, cepit pro ſorice picam
Multiloquumq́; vorax ſorbuit ore caput.
Pœna tamen præſens, prædonem plectit edacem,
Nam claudunt rabidam cornea labra gulam.
Faucibus obſeſſis vitalis ſemita ceſſit;
Et ſatur eſcali vulnere captor obit.
Non habet exemplum volucris vindicta perenne?
Hoſtem pica ſuum mortua diſcruciat.

Obvia facilè eſt apodoſis, improbè ſcil. improvideque mordentem ipſo morſu extremum ſibimetipſi parare exitium. Quemadmodum Hip-

Hipponacti ante memorato tam caro ſtetiſſe mordacitatem, eumque acerbiſſimo lethi genere periiſſe, illa Naſonis clariſſimè innuunt:

Utq; parum ſtabili, qui carmine læſit Athenim,
Inviſus periit deficiente cibo.

Ex Plinio nimirum compertum eſt Athenim vel Athenam ſculptorē in Hipponactis ſcripta incurriſſe, carmina ejus ſuſtuliſſe maledica, authorem verò lethali inedia fuiſſe confectum. Sic & Archilochi, ſingulari mordacitate in Lycambem, Neobulum, Chidum & Periclem infamati Poëtæ libros, Lacedemonii, teſte Valerio Maximo è civitate ſua exportari juſſerunt, eò quod illorum lectionem ſummè damnificam fore ſapientiſſimè ſint arbitrati; *Noluerunt enim* (ita Valer. notanter ſcribit) *ea liberorum ſuorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quam ingeniis prodeſſet. Itaq; maximum Poetam, aut certè ſummo proximum, quia domum ſibi inviſam, obſcænis maledictis laceraverat, carminum exitio mulctarunt.* Eandem ſicam ethnicos olim in ſophiſtam omnium retrò ſcriptorum mordaciſſimum, Zoilum ſcil. (cujus in Homerum, Socratem, Platonem, alioſque virulenta ſcripta Ælianus memoravit) ſtrinxiſſe, diſcere licet ex iis quæ Vitruvius pariter ac Plinius

Valer. Max. lib. VI. c. 3. de ſeveritat.

Ælian. lib. II. var. c. 10.

Vitruvio in præfat. lib 7.

Plin. in præfat. Nat. Hiſtor.

nius in operum ſuorum præfationibus tradidê-re. Nec minus & Chriſtiani legislatores graviſſima animadverſione dignos judicarunt, qui alios ſuggillando ac mordendo à lenitatis & moderationis chriſtianæ tramite longiſſimè recedere non vererentur ; *Si quis* (ita ſaluberrimè illi ſtatuerunt) *adeò procax fuerit, ut non ratione ſed probris putet eſſe certandum, opinionis ſuæ imminutionem patietur*, quin imò bonorum omnium odium incurret atque offenſionem. Et verò lubens quis (Bartoli verba ſunt) ſpinoſæ hyſtrici quis adblandiatur, quæ nunquam ita cautè tangit, quin acriter pungat? Quis ſcorpioni, CUI SEMPER CAUDA IN ICTU EST? quis amicum habere Leonem cupiat, qui ut parcat ungvibus & denti, lingvâ eſt adeò aſperâ, ut lambendo quoque ſangvinem eliciat? Sint ſanè nobis potius honorati, quam infenſi: Sacrificemus illis, ut Romani febri Diisque averruncis, NE NOCEANT: ambiamus ex iis hanc gratiam, ut longè ſe ſemper à nobis abſtineant, & ad hoc tantum noſtri meminerint, ut curent nunquam meminiſſe. Sequitur gravior adhuc MALEDICOS pœna, non modo ut alios ab ſua conſvetudine avertant omnes, verum ut multorum in ſe proritent iras, & odia & ferrum. Quamvis enim plerumque ſatis intelligant, non eſſe ſtylo provocandos qui poſſunt gladio reſpondere, nec verbis laceſſendos, forte per-

l. 6. C. de poſtul.

Bartolus char. liter. p. 229.

ſtravit; ita veritatem ſemper quærendam eſſe concludens, *quaſi DEUS præſens ſit; ſi DEum hic præſentem habuiſſet*, (adverſarius ſcil. virulentus, cujus ſpicula verborum acutiſſima antè recenſuerat) *nequaqnam in DEI Eccleſiam tot convitia profudiſſet*. Hoc ipſum ſi omnes ubique (noſtri præſertim ævi) obtrectatores literati attendiſſent, non tantam in ſe juſtamque DEI & bonorum omnium devocaſſent offenſionem. Narrat Paulinus duos eccleſiaſtici ordinis Viros ſubito fato corruiſſe, quod in Ambroſium Mediolanenſem Præſulem defunctum quædam maledicentiæ jacula evibraſſent. Ex his alterum Sacerdotem fuiſſe Afrum, ſed Mediolani ope Ambroſii ſacro muneri adhibitum hanc ei gratiam rependiſſe, verum illum auditores neutiquam inveniſſe benevolos, & DEUM mox graviſſimum vindicem eſſe expertum; *Nam* (ait Paulinus) *ſubito miſer expalleſcere, voce titubare, artubus tremere cœpit, ſic inter brachia deductus eſt ad lectum, & una ad lethum*. Sic & Noddonem, improbæ dicacitatis hominem miſerrimè periiſſe, poſtquam optimum Præſulem Arnulphum probris inceſſere ſtuduit, eorundemque criminum convictum (quorum Daduchum ſuum arguebat) caput perdidiſſe, hiſtoriarum monumenta teſtantur. Atque ut priſcis recentiora miſceamus, horrendas ſanè vitii illius DEO odibilis pœnas ille dedit [Cantipratano teſte] Sacerdos,

Hugo Etherian. l. II. de hereſ.

Paulinus in vita Ambroſ.

Cantipr. lib II. cap. 37. cerdos, qui ut tanto facilius alios ordinis ſui viros in infamiam traheret, de ſe ipſo peſſima eſt mentitus, aſt morti proximus, tanta in ſe ipſum quoque debachatus rabie fuit, ut dentibus linguam maledicam fœdè laniaret & commoleret, quin imò palam omnibus oſtenderet, inde ſuplicii exordium ſumi, undè ille ſumſiſſet peccati. Nec multum ei abſimilis fuit quidam veſte potius quam moribus in Anglia religioſus, rabido detractionis dente quoſvis lacerans: *Jo. Major in ſpecul. Exempl. p. 265.* Is, cum [Jo. Majore teſte] ſub vitæ finem monitus eſſet, rogatuſq; ſollicitè cogitaret, quodnam inſiſteret iter, de tota nunc æternitate agi; MONETIS FRUSTRA, reſpondebat; HÆC ENIM [linguam exerens & digito percutiens] PESSIMA ME DAMNAVIT; moxque miſerè expirans, grande documentum cunctis (etiam eruditis) dedit detractoribus, ut alienis ſapere detrimentis, ac modeſtius leniuſque loqui pariter ac ſcribere diſcant, omnemque in objurgando devitantes acerbitatem, à pernicioſa, & chriſtiano homine prorſus indigna cavillandi, aliorumque dicta facta ſcriptaque perſtringendi aut ſugillandi libidine prorſus abſtineant; ad animum ſibi etiam atque *Ahaſ. Fritſch. l. c. n. 5. & 6.* etiam revocantes monitum egregium, quod antea laudatus Theologo - politicus ſuggeſſit, verbis hiſce & notatu & obſervatu longè digniſſimis: ***Semper à Viris bonis abeſſe debet***

ϑρὶξ

θρὶξ ὕστριχος, & nigræ loliginis ſuccus, quin & verba στηλιτευτικὰ cavenda, defendatur [pergit] veritas, quæ ſimplicitatem amat verbis ſimplicibus modeſte, abſque ulla ſermonis acerbitate, ſine conviciis aſperiſque morſibus. Si quis forte erroneam doctrinam in ſcripto publico foveat, defendatur rei veritas, damnetur error, ſed ſalva lege charitatis, ſalvâ hominis famâ. Neque enim decet ignominioſis titulis perſonam errantis lacerare, & hujus vel illius opinionis adſertorem ſtultum, ineptum, aſinum &c exclamare. Certè, qui credit, ut quemvis credere oportet, â DEO omnia eſſe: DEUM unicum datorem eſſe omnium bonorum, omniſque ſapientiæ ac ſcientiæ; diverſa eſſe dona, & ut S. Apoſtolus ait, ea juxta menſuram, pro beneplacito divino hominem ex merâ gratia accepiſſe, is abſtinebit ab ejuſmodi re peſſima, DEOq; gratias aget, ſi melius, perfectius, accuratius, penitius rei veritatem perſpicere poſſit, quam alius, qui vel hebetioris ingenii, vel non tam profundæ eruditionis, vel qui non ſatis in re informatus fuerit. Dixeris forte: *Amicus Plato, Amicus Ariſtoteles, ſed magis amica veritas*, ſit ita; Anne veritas aliter defendi non poteſt, quam cum errantium illuſione, ignominioſa irriſione & vilipendio? Amica certè ſemper eſſe debet veritas, ſed *non minus amica charitas chriſtiana*, quæ pro-

proximo debetur. Verius nonnunquam dici poteſt, quod amicus quidem Plato, ſed magis amica OPINIO, cumprimis nova ac ſingularis. Maledicentiam certè & cavillandi acerbitatem ſæpè *non amor veritatis*, ſed *opinio infallibilitatis, & præſumtio ſingularis ſcientiæ* parit, ſcientia inflat [ait Apoſtolus,] ſed *charitas ædificat.*

Confer cund. l.c. XIV. Eſt certè peccatum non leve, ſed graviſſimum, & dilectioni chriſtianæ prorſus contrarium, dictis vel ſcriptis proximi errantis famam lacerare, & ut vulgò vocant perſonalia realibus præter neceſſitatem immiſcere. Omninò cogitandum, de quovis inutili verbo DEO aliquando, in tremendo illo judicio magno rationem reddendam eſſe. Cogitandum, quod invidia, odium, vindicta, quæ non rarò calamum ſcribentis regunt, peccata ſint mortalia. Cogitandum, quod errare vel minus ſapere, infirmitatis ſit humanæ. Cogitandum illud Apoſtoli: OMNIA PROBATE, QUOD BONUM EST RETINETE. Cogitandum, quod DEUS huic talentum, alteri dimidium talenti vel minus commiſerit. Cogitandum, quod facilius ſit vituperare, quam emendare. Cogitandum, quod nullus unquam liber ſcriptus fuerit, qui non ſuos habuerit nævos. Cogitandum, quod juxta Plinii effatum nullus liber tam malus ſit, qui non aliquâ parte proſit

ſaltim,

ſaltim, adeoque uti quis poterit parte libri, ſi totum non adprobet. Cogitandum, quantam poſt ſe complurium malorum catenam trahant chartæ contumelioſæ, nam & author obtrectatoris inde ſortitur appellationem,& læſus graviſſimè offenditur,& lector [præſertim pius ac placidus] non modico afficitur dolore, ſi tantam animorum (etiam orthodoxorum) deprehendat tamque luctuoſam colliſionem, adhæc probè intelligat, quanti nocumenti, & quam difficilis curationis aut conciliationis ſit hoc præſertim ſeculo exulcerato & contentioſo certamen quodlibet, in publica luce agitatum. Mirum quam tenaciter inhæreat, quâ ſemel imbutus eſt, ſive lectoris, ſive auditoris animus FALSA OPINIO: Leni quippe ſuſurro,pauculis verbis,velut clavus in aſſerem illa adigitur in animum, ſi iterum velis extractam,vix ulla id vi efficies amplius,cum perverſam de alio opinionem jamjam imbiberit lector,quàm ægrè dimittet,etſi centies dicas, hoc ſcripſi iratus, illud inconſideratè protuli, iſtud me indicare compulit invidia, quicquid dixerit maledicus ejuſmodi, aſt pœnitens ſcriptor, altius hærebit implantata jamjam opinio,quam ut ſtirpitus ea evelli amplius poſſit. Contra ſerpentis ictus, eſt è ſerpente pulvis, contra ſcorpionis aculeum, eſt ſcorpionis oleum; contra rabidi canis morſum, ſunt canum pili, at verò qui lingua vel calamo obtrectatoris

ſunt læſi,aut difficulter & imperfectè,aut nunquam curabuntur, quod enorme detractionis maledicentiæque in Orbe literato frequentatæ nocumentum probè perpendens diſertiſſimus Chryſoſtomus; *Quæ enim*(præclare ſcripſit) *utilitas, cum avibus quidem & piſcibus abſtineamus, fratres verò mordeamus & comedamus? Detrahens fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit, propterea & Paulus terruit, dicens: Si autem vos invicem mordetis & comeditis, videte ne ab invicem conſumamini.* Et ne forſitan ſit, qui admonitionẽ hanc eludat, notanter addit: *Ne quis hoc mihi dicat, tunc detraho quando falſa dico, nam ſi vera loquens maledixeris, & hoc eſt crimen, etenim phariſæus ille publicano veridicus maledixit, ſed tamen hoc ipſi nihil profuit. Dic enim mihi, publicanus non erat publicanus & peccator? Cuique certum eſt quod fuerit publicanus, ſed tamen quoniam ipſum vituperavit phariſæus, abiit omnibus amiſſis. Vis fratrem corrigere? lacryma, DEUM ora, ex corde apprehenſum admone, conſule, exhortare; ſic & Paulus faciebat. Sed jucundum detrahere; imò jucundum non detrahere. Detrahens enim*

Chryſoſt. homil. 3. ad pop. Antioch. poſt. med.

Gal. V.

con-

continenter anxius eſt, ſuſpicatur & timet, pœnitentiam agit & linguam ſuam mandit, timens & tremiſcens, ne forte aliis enunciatum verbum magnum ſibi periculum afferat, & inutilem inimicitiã his qui dixêre, operetur. Sententiam deniq; concludens Chryſoſtomus, hiſce notatu digniſſimis uſus eſt verbis: *Fugiamus igitur dilecti, fugiamus detractionem. O DOCTI, tanquam ſatanicum inſidiarum barathrum. Ut enim noſtra negligamus, & graviores nobis reatus conſtituamus, in hanc nos conſvetudinem diabolus duxit; imò verò non ſolum ineſt hoc malum, quod tunc rationem dabimus eorum quæ diximus, ſed etiam quod peccata noſtra ſic graviora faciemus, omni nos excuſatione privantes; acerbè enim aliena exquirens, in ſuis exceſſibus nullam unquam veniam nanciſcetur. Eliminemus igitur omnem ex ore noſtro detractionem;* ſollicitè nimirum perpendentes mala graviſſima ac atrociſſima ex mutua ejusmodi λοιδορίᾳ ſuam trahentia originem. Quænam illa? Aletheæ ſacroſanctæ interitus, animorum ſumma exacerbatio, odiorum ac inimicitiarum triſtis concitatio, retorſionum pudendarum & ſcandaloſarum fabricatio, optimorum ingeniorum (quæ ſcri-

ptis ſuis egregiis DEO ac Reipubl. ſervire poſſent) depreſſio plusquam tyrannica; conſcientiæ læſio enormis, violatio chriſtianæ charitatis, nec minus Eccleſiæ quam Reipubl. literariæ ruina inevitabilis: Oraculo enim verius, quod nonnemo verbis enunciavit ſequentibus: *Illud magnoperè dolendum, inſiſtere ſæpenumero doctorum quidem, ſed non perinde bonorum hominũ animis perniciosſum invidentiæ virus, quo aliorum opera inceſſant, lacerent, proſcindant, aut perdere conentur, profutura aut allatura lucem, obſcurent. Hinc odium, & ex odio rabioſa maledicentia, & impotentis animi verba, rixæ & jurgia & calumniæ. Hinc ſæpè deſperatio, & deſponſio meliorum ingeniorum, quoniam pertæſarem ſic amaram & inamabilem, ab omni ſcribendi & juvandæ poſteritatis ratione avertuntur.* In cineres olim redegit Jo. Picus Mirandulanus QUINQVE AMORUM LIBROS, quos ætatis primæ licentiâ effuderat, *ne ſcil. vel nomini Scriptoris, vel moribus alienis, vel utrisq; damno forent*; Platonem hâc in parte imitatus, qui ſcriptos editosque, ſecus ac decuerat, verſiculos ſuos, ipſe lucenti injecit foco. Licet enim Plutarchus alicubi ſcribat Platonem

Conf. vit. Mirand. opp. præfix. & Angel. Polit. l. 1, Epiſt. 7.

deſpe-

deſperatione Homericæ felicitatis & majeſtatis id feciſſe, ex aliorum tamen clariſſimo indicio conſtat, illum hoc virtutis gravitatisque philoſophicæ illuſtre documentum dediſſe, poſtquam Socratis inſtinctu, ludicris abjectis, magis ſeriis magisque utilibus ſtudiis invigilare cœpiſſet, tum ſcil. poemata à ſe in juventute compoſita conſecraſſe Vulcano. Quam verò uterque legitimam exuſtionis habuit cauſam, ea potius omnes chriſtianos, Numinisque reverentes ſcriptores ad cremanda perdendaq; opera pudendæ MALEDICENTIÆ luto contaminata incitare deberet, *ne ſcil. vel NOMINI ſcriptoris, vel exiſtimationi laudibusq; alienis damno forent & detrimento.* Hinc ſcriptor quidam ætate noſtra famigeratiſſimus, morti vicinus uxori injunxit, ut quæ domi ſcripta haberet jam confecta & in quâdam arca ſepoſita, adverſus maximos Viros dudum prælo parata, omnia ac ſingula flammis traderet: *ne ſi forte in aliorum manus devenirent, erumperent in publicum, & magnorum Virorum perderent famam, cum iis graviſſimos eorum errores confutaſſet.* Et quemadmodum Picus Platonem in exurendis laſcivis & petulantibus poematibus fuit præclarè imitatus, ita ille ad exemplum NONNI PANAPOLITIS ſcriptoris

Confer. vitam Sal. ab Ant. Clementio conſcript. & lib. 1. Epiſtol. ejus præfixam.

græci doctiſſimi & volubilitate verborum, dictionisque copia opulentiſſimi, (qui Dionyſiacorum libros, quos calore juvenili conſcripſerat, non retraxit modo, damnavitque, ſed quotquot eorum exempla nanciſci potuit, fecit favillas, ſtudiumque deinceps ſuum ad divina convertens, Johannis Evangelium verſibus ac paraphraſi politiſſima illuſtravit,) ad Nonni inquam hujus exemplum ſcriptor iſte rodentia quædam ſcripta flammis abſumi curavit: *N hil ſcil. moratus libros*, (quæ ipſiusmet verba notatu ſunt digniſſima) *ſed COMBUSTOS omnes volens, ſi doctiores tantum, non etiam MELIORES, qui illis dant operam, reddere ſint idonei.* Utinam omnes librorum conditores tandem pariter ſaperent ac intelligerent, ſuaq; monumenta ad æquitatis & lenitatis chriſtianæ leges non ſatis exacta, ſed arrogantiæ maledicentiæque maculis fœdata tenebris perpetuis addicerent, nec caſtigatricem ſolùm ſpuriis ejusmodi germinibus admoverent virgulam, verum in favillas etiam cineresque illa redigerent. Hunc in modum feliciter funeratis ſcriptis maledicis non Politianus quidem ANGELUS eorum buſtis epitaphium ſcribet, ſed ANGELI potius cœleſtes ſcriptoribus illis de illuſtri adeò victoria olim gratulabuntur. Incipiamus igitur ô eruditi (Lud. Vive in præf. Comm. ad Auguſt. de C. D. monente) tandem hunc tollere

Lib. I. Epiſtol. 35. ad Jac. Crucium.

Angelus Politiano combuſtis à Pico libris amorum, græcum ſcripſit epitaphium, quod extat Lib. I. Epiſt. 7. opp. f. 6.

lere morem, quem invidæ omnibus furiæ in præſtantia ſtudia immiſerunt, impetendi & lacerandi eum, quem conjunctiſſimum nobis chariſſimumque debebat reddidiſſe comunio ſtudiorum, ac earundem Muſarum cultura, ut prætereamus baptiſmum & charitatem Chriſti, quandoquidem hæc proh dolor! jam olim ſurdis auribus inania ſunt nomina, & ægris oculis vanæ ſine corporibus umbræ. Non abſit ab ſtudiis humanitatis humanitas, ſerveturque illa tranquillitas animorum, qua ſuper res omnes alias Muſæ gaudent. Colamus literas, ut nos delectent, ut juvent, non ut in certamen acerbum committant, & tela vel eruditionis vel ſtyli ſubminiſtrent, quibus pravos affectus noſtros explentes, feriamus ſauciemusque inimicum.

XVI. Verum Maledicos literatos tandem ſuæ improbitati, ſuiſque ſuppliciis relinquamus, ac illis nunc omni ſtudio ſuccurramus, illos fulciamus ac erigamus, quos gravis adverſariorum immeritaque circumlatrat injuria, in hanc quidem tractationis partem tanto libentius incumbentes, quanto certius ipſa rerum magiſtra experientia dictitante conſtat, eruditorum plurimos vel leviſſimæ injuriæ contumeliæque eſſe intolerantiſſimos, pauculos verò adeò lenes ſibique conſtantes, ut non hujus aut illius maleferiati hominis obtrectatione tandem debilitentur, frangantur-

turque. Horum quemlibet principio inſtanter monemus ac ſerio, ut nullam injuriæ anſam ſive occaſionem ſubminiſtret, vitet potius quam invitet aut irritet aculeata crabronum agmina, atque ſingularem in declinandis evitandisque virulentiſſimis maledicorum morſibus prudentiam adhibeat. Hanc Demoſthenes olim eò collimare dicebat, ut Vir prudens ita proſpiciat difficultatibus, ut vitet ab honeſtate mentisque tranquillitate avocantia aberrantiaque omnia, inter quæ cum principem locum dedecus & ignominia occupet, opera literatis prudentioribus navanda eſt ſedula, ne culpâ ſuâ gravem adeò incurrant calamitatem. Quodſi verò nullo prorſus merito, ſed alienâ impietate ipſis opprobria, contumeliæ ac dedecora obveniant; quodſi acutis truculentiſq; hujuſmodi telis frequentius petantur, non ſolum patiente, ſed & hilari animo ea (præſertim à potentioribus illuſtrioribuſque evibrata) excipiant, imò & jure ſuo non gravatè cedentes, injurias nunc ſuſtinendo, nunc remittendo, nulli ſine maximâ ſeſe opponant neceſſitate. Recident frangenturque facilè cuncta injuriæ tela, quotieſcunque fortia tetigerint pectora, & adverſus quoſcunque incurſus doctrinæ Chriſtianæ præceptis ita munita, ut nullo ictu à rectæ bonæque mentis ſede poſſint deturbari. Illuſtria equidem æquanimitatis hujus ſpecimina non Chriſtianorum

norum ſolùm, verum etiam gentilium literatorum plurimi dedêre, ſupremam humanæ felicitatis metam hujuſmodi fortitudinem ducentes; Quin Julianus ipſe facinus hoc longè nobilius eſſe judicabat, quam expugnare Trojam, vel ingentem exercitum compellere in fugam, eaquepropter haud abs re damnans Ulyſſem, quod poſt tot rerum diſcrimina glorioſè conſtanterque ſuſcepta, non potuerit ejus, à quo fuerat exceptus hoſpitio injurias perferre fortiter, tametſi fortaſſe non ignoraret, quod *Jul. Imp. orat 3.*

- - Stolidusque, & futilis ille
Ædibus exceptus, qui cum hoſpite jurgia miſcet. *Ovidius 4. de pont.*

Et cum gentilium ſapientiſſimi, Ariſtoteles, Epictetus, Seneca & Plutarchus unanimiter pronunciarint, non culpæ ſed pœnæ malum eſſe injuriâ affici aut contumelia, propterea id homini neutiquam probroſum, atque à forti viro alienum eſſe optimè ſtatuerunt, ſilentium hoc ipſo indicentes molliculis illis, qui injuriarum tolerantiam neque rationi, neque honeſtati conſonam arbitrantur, ineptè non minus quam impiè blaterantes, quod cum illa mititate atque contumeliarum oblivione (ad quam ipſa religione invitamur,) cohærere ſatis non poſſit magnanimitas ſive animoſitas illa, quam veræ fortitudinis titulo ſapientiores olim exornarunt. Tantum equidem

dem abeſt, ut quarumvis injuriarum abolitio firmumq; in perferendis malignantium convitiis animi robur, ipſam fortitudinis virtutem obtundat, vel aliqua ex parte ejus hebetet aciem, ut potius veram exacuat germanamque excitet ſuſtinentiæ virtutem, præterea illum impetum quo homo ſponte ruit in ultionem egregiè refrœnet, denique efficiat, ut literatus de hoſte potentiſſimo, nimirum de SE IPSO feliciter triumphet. *Amicum tuum* (ita Seneca olim egregiè ſcripſit ad Lucilium) *hortare, ut iſtos magno animo contemnat, qui illum objurgant, quod umbram & otium petierit, quod dignitatem ſuam deſtituerit, & cum plus conſequi potuerit, prætulerit quietem omnibus.* Illum nimirum feliciſſimam de hoſte peſſimo victoriam reportaturum exiſtimavit Seneca, qui totus in contemnendo contemptu ſit occupatus, vel ut Pyrro quondam diſcipulis ſuis inculcavit, conviciis non aliter quam præconiis afficiatur, quin imò ad ſortem ſapientis apprimè id pertinere, atq; Socraticum vel potius Herculeum eſſe CONVITIA TRANSMITTERE SILENTIO quondam cenſuit Plutarchus, ſiquidem ſapiens conſcientiæ ſuæ innixus, nihilque alteri de ſe credens, eodem animo imperitorum contumelias, quo laudes acceptare ſoleat, quod & laudatus Seneca de ſapien-

Sen. epiſt. 36. ad Lucil.

Plutarch. de utilit. ex inimic. c. 13.

ſapientis conſtantia diſſerens optimè eſt exſequutus, validæ quorundam occurrens objectioni: *Naturale ſcil. eſſe opinionibus hominum tangi, & adverſis contriſtari, quare non permittendus ſit tam honeſtus malæ opinionis metus?* Aures (reſpondit) neutiquam præbendas eſſe malignis ejusmodi ſermonibus, animum potius vel renitentem adverſus vulgi rumores, & judicia carptorum extollendum; cum placida eorum perpeſſio proficientis ſit, & ad conſcientiam ſuam reſpicientis. In eo equidem apprimè reſplendet hominis virtuoſi indoles, ſi maledicta non retaliet inſtar pugilum, qui adverſarium à quo pulverulento aſperſi ſunt ungvine, viciſſim adſpergunt, & maculas luto abſtergere conantur, rectius longè facturi, ſi ad cognitionem compoſitionemque ſui, ipſis ſuis uterentur inimicis, utpote qui hâc in parte amicorum & familiarium fidem & curam longiſſimè ſuperant. Hinc apud Epictetum virtutis ſolidæ ſtudioſus tacitè ſuum deriſit encomiaſten, inſimulanti verò repugnavit minimè; ſed & iniquas lividæ calumniæ voces referenti, *ſi & cætera* (reſpondit) *vitia mea neſſet, neutiquam intra illas voces conſtitiſſet.* Neque fidem ſemper Vir prudens habeat hujusmodi ſuſurronibus, *ſiquidem* (dicente Laconico Oratore) *benè conſcius vitæ, æſtimare debet nihil in ſe*

Seneca Epiſt. 16. & lib. de vita beata.

Plut. l. c. cap. 10.

Symmach. ep. 127.

ſe maledicis licere ſermonibus, talisque exceſſi animi manſvetudo ingentis profectus & ſublimis conſcientiæ ſit indicium. Acerbisſimè licet, (ut Arnobius ait,) vulneret, quod inurit innoxios, & quod decus nominis atque exiſtimationis infamat, facilius tamen conſcientia recta admittet contumeliæ vulnus, quam læſa, utpote quæ ipſa inſtar mali ulceris ſit, ipſo Plutarcho notante, & ad leviſſimum quemvis contactum indoleſcat. Equidem ſi veræ virtutis ſtudioſus molliciem effœminatam, improbus verò inveteratam removeat malitiam, uterque dolorem convicii pro conſcientiæ habitudine variare deprehendet. Sic apud Saluſtium Marius: *Me quidem ex animi mei ſententia lædere nulla oratio poteſt; quippe vera, neceſſe eſt benè prædicet - falſam vita moresque mei ſuperant.* Ad hunc modum ſi ſeſe demitteret contraheretque adverſariorum injuriis preſſus literatus, nunquam in parem cum illis incideret inſaniam, ſed diu multumque ferendis contumeliis exercitus, indies evaderet melior, & ad artem illam artium, ſcientiamque ſcientiarum, ſaluberrimam nempe ſui cognitionem feliciſſimè tandem aliquando pertingeret.

Arnob. 4. adverſus Gentes.

Saluſt. in Jugur.

XVI. Fuerunt qui patientiam irrogationi injuriarum fortiter excipiendæ addictam, philoſophiæ metam longiſſimè tranſcendere cenſuerunt, quaſi ex ejus præſcripto honeſtum

ſit

ſit non tolerare injuriam ſed rependere. Et ſanè ingens omninò eſt in illius (præſertim paulò gravioris) perpeſſione difficultas, cui tanta naturæ fragilitas non immeritò ſuccubitura judicetur, ſaltim ægrè obſtitura, nec diu conſtantiam ſervatura, ſi exarmata cœleſtis gratiæ præſidiis, tantum philoſophicis fulciretur adjumentis. Ac licet levior videatur injuria (ut ſic dicam) verbalis, ſive convitium, quam realis, quæ ſcil. labia tranſcendit, ulteriuſque pervadens, ingens in rebus ipſis infert nocumentum; attamen ſummam in ipſis etiam convitiis patienter excipiendis eſſe difficultatem, nemo eſt literatorum qui neſciat, cum ipſe Chryſoſtomus contumeliæ & convitii perpeſſionem lapidatione duriorem affirmare non dubitaverit, aliis non abſurde adeò injuriæ viſæ ſint nudis naturæ viribus omninò importabiles. Nihilominus etiam philoſophicè honeſtam, ac rationi perquam conformem eſſe injuriarum tolerantiam, plurima ipſorum gentilium (nudo naturæ lumine nixorum) præclarè dicta & heroicè geſta teſtantur. Senecam totum in eo argumento deſudaſſe, quod in ſapientem non cadat injuria, aliaque non contemnenda tolerantiæ illius præſidia ac ſubſidia tum in libris de ira, tum alibi paſſim ſubminiſtraſſe, quis eſt qui neſciat? Nec verbis ſolùm, verum proprio etiam exemplo literatos omnes Themiſtius [ſe ipſum conſolans in graviſſimis

Joh. Chryſoſt. hom. 31. ad pop. Ant.

Senec. opuſc. quod in ſap. non cadat injuria.

Themiſt. Orat 4. quas ſuſtinebat inſectationibus] docuit quali antidoto rabidos convitiatorum morſus eludere debeant, & ad optimorum ſapientiſſimorumq; hominum pertingere ſortem. Quid ego ſuccenſeam (ait inter alia) ſi cum omni tempore id pugnaverim, U T E O S VIROS (quos ſc. paulò ante memoraverat convitiis immeritò exagitatos) quoad facere poſſem imitarer, eadem ſim cum Ducibus meis expertus, & in iiſdem conſectandis veſtigiis, ad eoſdem ſcopulos offenderim? Si inquam velut examen quoddam aculeatorum fucorum in me ipſum excitaverim, non quidem ſponte, nec certo animi conſilio, ſed quod ea rei hujus natura ſit, cui me totum tradidi, quam impenſè diligo, quam vitæ ipſi atque animæ præfero? Neque verò ſi mercaturam agerem, pacatum mihi ſemper ac placidum Mare, aut ſecundos ventos, aut ex mercibus perpetua opum incrementa pollicerer, ſed & procellas, & ſcopulos, & ejectionem mercium, ac nonnunquam etiam prædonum incurſiones, fluctibus ipſis atrociorem tempeſtatem perhorreſcerem. Quin hoc ipſum argumento mihi eſſe debet, propius illorum me veſtigia premere, nec multum aberrare; quod quibus me calumniis ac conviciis in præſentia vellicant, non aliæ ſint, quam quas in divinos illos atque eximios homines inſani illi ac furioſi contulerunt. Nam Sophiſta, & arrogans, & novitatis ſtudioſus, convicia ſunt, primum

mum in Socratem conjecta, inde in Platonem, ac deinceps in Ariſtotelem ac Theophraſtum. Ita præclarè Themiſtius, nimis delicatum eum philoſophũ eſſe pronuncians, qui ipſis Sapientiæ columinibus accenſeri velit, & tamen ea patienti injuriarum perpeſſione imitari dedignetur. Mens eadem Epicteto, quam Arianus hoc memorabili ſermone expreſſit: *In univerſum id memineris, quod nimirum noſmetipſos premamus, & in anguſtias conjiciamus, iſt verò eſt, opiniones nos premunt & arctant. Quid proinde eſt conviciis inceſſere ipſum per ſeſe? Confer maledicta in lapidem, quid quæſo efficies? quod ſi quis iſta audiat tanquam lapis, quid quæſo proficiet conviciator, at ſi imbecillitatem ejus cui convicia fiunt, tanquam ſuggeſtum quoddam nactus ſit is, qui maledicit, tum ſanè multum proficit.* Idem argumentum Antoninus Imperator & creberrimè & luculentiſſimè verſavit, variiſque ſubminiſtratis conſiderationibus, quibus & injuriæ aſperitas miteſcat, & fortitudo roburque animi augeatur: *Tolle ait opinionem, ſimul etiam de accepto damno abolebitur cogitatio, hacq́ ſublata, ipſum etiam damnum non erit, quod hominem ſe ipſo deteriorem efficere non poteſt, id neq́ vitam ejus pejorem*

Epictetus Enchir. c. 10. & 27.

Arian. lib. I. cap. 25.

Antonin. lib. IV. num. 9.

 reddit,

reddit, neq; lædit, neque extrinſecus neq; intrinſecus - - Non ita tibi ſentiendum eſt, quemadmodum is, qui injuriam facit vel ipſe ſentit, vel te exiſtimare vult, ſed res ipſas quid verè ſint, perſpice. Et quod h.l. Antoninus de opinione dixit, ea nos plerunque urgeri potius, quam vero damno & injuria, id alibi pulchrè illuſtravit confirmavitque verbis ſequentibus: *Omnia opinione conſtant, hæc autem eſt in tua poteſtate, tolle igitur cum lubet opinionem, eruntque Tibi tanquam promontorium prætervecto omnia ſerena, & ſinus fluctibus vacans.* Diligentius fuſiuſq; id ipſum à Seneca traditum eſt locis variis, delibabimus duntaxat unicum: *Plura ſunt* inquit, *quæ nos terrent, quam quæ premant, & ſæpius opinione, quam re laboramus.* Et mox: *Cito accedimus opinioni, non coarguimus illa quæ nos in metum adducunt, nec excutimus ſed trepidamus, & ſic vertimus terga, quemadmodum illi, quos pulvis motus fugâ pecorum exuit caſtris, aut quos aliqua fabula ſine authore ſparſa, conterruit. Neſcio quomodo magis vana perturbant, vera enim modum ſuum habent. Quicquid ex incerto venit conjecturæ & licentiæ paventis*

Idem Anton. lib. 8. n. 34. & 40. & lib. 12. num. 18.

Seneca epiſt. 13.

animi

animi traditur. Haud verò inoportunè laudatus Antoninus monuit, cavendam hic maximè eſſe oſtentationem, ac vitandum ne fructus patientiæ cujuſdam, gloriolæ captatione evaneſcat, quâ ille nota Phocionis in conviciorum toleratione patientiam duxit ſuffigendam: *Contemnor* (inquit ille) *ab aliquo, viderit: ego curabo, ne quid contemptu dignum agam, aut loquar. Ego quidem omnibus ſum placidus, & benevolus, atque eo ipſo promptus ad oſtendendos aliis ſuos errores. Neq; hoc exprobrandi cauſa, ut ante PATIENTIAM OSTENTEM meam, ſed ingenuè, & probè. Quantus erat* Phocion. niſi id ipſum *præ ſe tuliſſet?* Neque Phocionis ſolùm, ſed omnium ferè philoſophorum gentilium patientiam hâc teredine vitiatam fuiſſe plurimi notarunt.

XVII. At verò longè meliorem excelſioremque injuriarum omnium deſpectionem CHRISTIANA RELIGIO inſtillat commendatque, non verborum modo pulchrè ſonantium concentu, ſed ſubſidiorum etiam è cœleſti officinâ ſubminiſtratorum apparatu. Hoc ſi quis gaudeat, omnem ſine læſione excipere injuriam poterit, eamque prorſus imbelle ſine ictu telum eſſe reputabit, qnemadmodum ſcitè & notanter Tertullianus olim commonuit:

Tertull. lib. de patient. c. 18. *Omnis* (ſcribens) *injuria ſeu lingvâ , ſeu manu incuſſa, cum patientiam offenderit, eodem exitu diſpungetur, quo telum aliquod in petra conſtantiſſimæ duritiæ libratum, & obtuſum. Concidit enim ibidem irrita opera & infructuoſa, & nonnunquam repercuſſum in eum qui emiſit, reciproco impetu ſæviet. Nempe idcircò quis Te lædit, ut doleas, quia fructus lædentis in dolore læſi eſt, ergò cum fructum ejus everteris non dolendo, ipſe doleat neceſſe eſt amiſſione fructus ſui. Tunc tu non modo illæſus ibis, quod etiam ſolum Tibi ſufficit, ſed inſuper adverſarii tui & fruſtratione oblectatus, & dolore defenſus, hæc eſt patientiæ utilitas & voluntas.* Non disſimiliter D. Chryſoſtomus ſplendidisſimum victoriæ genus eſſe oſtendit, illatam patienter excipere injuriam: *Non quæramus igitur* (arrigant aures cuncti vindictæ privatæ amore flagrantes literati !) *ubiq; victoriam, nec ſemper ſuperari vereamur. Eſt enim quandoq; victoria detrimentum, offenſio verò & injuria emolumentum adducit. Etenim in ira qui valdè contumeliatus eſt alterum, ſuperaſſe videtur, cum revera ipſe*

Joh. Chryſoſt. hom. 85. in Mat.

ipſe maximè à turpi hâc perturbatione victus, non parum ſibi ipſi nocuerit. Qui autem magno animo tulit injuriam, hic profectò & quidem cum laude ſuperavit. Ille namq; ne ſuam quidem ægritudinem compreſſit, hic etiam alienam extinxit. Et ille ſuo morbo ſuperatus eſt, hic etiam alienum curavit, nec ſolum ipſe inflammatus non eſt, verum etiam ingentem alterius flammam extinxit - - Non igitur ubiq; victoria quærenda eſt, qui enim lædit, ſuperare læſum videtur, ſed pernicioſa ſibi victoria ſuperat, læſus autem ſi magno animo perfert injuriam, quanquam victus videatur, coronam tamen ſplendidam adeptus eſt. Addiditque benè multa in eandem ſententiam Chryſoſtomus, alibi notanter conſcientiam illius eſt conteſtatus, qui injuriam æquo animo ſubeunti intulit, an non ipſe acrius læſus ſit ac flagellatus, vel nemine accuſante, quam is qui injuriam patienter excepit, planè ita rem habere (reo ad fatendum adacto) demonſtravit. Et cum præclarè notaſſet non adeò ipſum pungere convicium, quam deſpectionem inde apud conſcios exurgentem, clariſſimè oſtendit, injuriarum & conviciorum perpeſsioni non patientis ſed convitiantis adjungi deſpectionem: *Itaque* (ait) *quod eſt triſte*

Confer Chryſoſt. hom. 15. in Act. Ap. & ib. hom. 50. rurſus eod. opere hom. 39.

non eſt natura contumeliæ, ſed in ſententia ſpectantium, ut ita non videatur contemptibilis eſſe. Quid igitur ſi hæc pro nobis ſit? Nonne qui contumelia afficit, ignominioſus ſit, quando pro nobis ſententiam fert? utrum contemnunt præſentes eum qui ignominia afficit, an eum qui contumelia afficitur, & ſilet? - - Manifeſtum, quod eum qui contumelia afficit, etſi minor quidem ſit, inſanire illum dicemus. ſin par honore, deſipere; ſi autem major neq; ſic approbabimus. Idemque confirmaturus genuinus Chryſoſtomi diſcipulus Iſidorus Peluſiota, verba uſurpavit adſcriptu dignisſima: Quod acceptam injuriam ulciſci minimè injuſtum ſit (*nimirum in ſpeciem, aut ſi poteſtate publica fiat,*) aſſentiar, quod autem ne philoſophicum quidem ſit, concedi abs te æquum fuerit, quanquam ſi id facilè ac ſine multis moleſtiis fieri poſſet, ſermo tuus ratione aliqua niteretur. Cum autem ante eum qui pœnas daturus eſt, is qui eas expoſcit, ſexcentis ſe ipſum calamitatibus convulneret, ſatius fuerit minimè committere, ut cum eo quod læſus ipſe ſis, alia quoque mala

Iſid. Peluſ. l. II. Epiſt. 67.

mala experiaris. Quod ſi obſcurum tibi ac perplexum videtur quod dictum eſt, id perſpicuum reddere conabor. Conſidera enim, ſi quis illatam ſibi injuriam ulciſci velit, quotnam acerbitates perferat, primùm furore perfunditur, deinde ab ira interrumpitur. Primum enim ebullit affectus, deinde ad vindictæ cupiditatem exſtimulatur, tertio infinitos fluctus excitat, quartò mille cogitationum vias ingreditur, quinto metus ſubit ac tremor, animique angor, iracundiâ nimirum eum interrumpente, ac metu concutiente, dum illud ſecum agitat, quonam pacto quod cupit aſſequatur, acceptamque injuriam vindicet. An non videtur tibi hujusmodi homo, ante eum qui pœnas daturus eſt, ipſemet pœnas dare? At qui patientiam adhibet, ab his omnibus rebus eſt exemptus. Ac ſanè meritò. Nam hoc in ipſius arbitrio ſitum eſt, atque ipſe totum abſolvit. Ille autem alter non item. Verum & temporis commoditate opus eſt, & loco & fraude, & verſuta improbitate, & armis & machinis, & adulatione; ſervitute &

hypocriſi. Videſne quemadmodum difficilis quædam res ſit vitium, facilis autem virtus, atque illud quidem tumultibus ſcateat, hæc autem ab omnibus perturbationibus ſit remota? Ut enim Vir nequam ac improbus tot & tanta perpetitur, ita probus ac virtutis ſtudioſus tranquillitatem obtinet. Atque is quidem qui ulciſcendæ injuriæ ſtudet, infinitam inimicitiam reddit, qui autem patientiâ utitur, eam quam ocyſſimè opprimit & extingvit, unde importunum etiam ac ſævum hominem mitigat, atque ad amicitiam allicit. Nimirum conſenſit Peluſiota Senecæ, qui hominem injuriam patienter excipientem non aliter ad illam ſe habere profeſſus eſt, quam Solem ad interpoſitam nebulam: Solis (*inquit*) vis & lux integra eſt etiam inter oppoſita. Et quamvis aliquid interjaceat, quod non prohibeat ejus aſpectu, in opere eſt, curſu ſuo fertur. Quotiens inter nubila luxit, non eſt ſereno minor, nec tardior quidem, quoniam multum intereſt, utrum aliquid obſtet tantum, an impediat. Eodem modo, virtuti, oppoſita nihil detrahunt.

Seneca Epiſt. 92.

Non

Non eſt minor ſed minus fulget. Nobis forſitan non æque apparet ac nitet, ſibi eadem eſt, & more Solis obſcuri, in occulto vim ſuam exercet. Hoc itaque adverſus virtutem poſſunt calamitates, & damna & injuriæ quod adverſus Solem poteſt nebula. Nec minus ſcitè Auguſtinus, cunctos à turpi vindictæ ſtudio revocaturus, maledicos ranis comparavit; *Ranæ* [ait] *ſunt iſti clamantes ex paludibus limoſis, ſtrepitum habere poſſunt, doctrinam veræ ſapientiæ inſinuare non poſſunt.* Optimè autem D. Ambroſius in pietatis lenitatiſque veræ chriſtianæq; gymnaſio inſtitutus: Quando aliquis (*ait*) nobis conviciatur, laceſſit, ad violentiam provocat, ad jurgium vocat, tunc ſilentium exerceamus, tunc muti fieri non erubeſcamus. Peccator eſt enim qui nos provocat, qui injuriam facit, & nos ſimiles ſui fieri deſiderat. Denique ſi taceas, ſi diſſimules, ſolet dicere: Quid taces? loquere ſi audes, mutus es, elinguem te feci? Si ergò taceas plus rumpitur, victum ſeſe putat, irriſum, poſthabitum atque illuſum, ſi reſpondeas, ſuperiorem ſe factum arbitratur, quia parem invenit.

Auguſt. Serm. 95.

Ambroſ. lib. I. offic. c. 5.

venit. Si enim taceas, dicetur: Ille conviciatus eſt huic, contempſit iſte. Si referas contumeliam, dicetur: Ambo conviciati ſunt, uterque condemnatur, nemo abſolvitur. Ergò illius eſt ſtudium ut irritet, ut ſimilia illi loquar, ſimilia agam. Juſti eſt autem diſſimulare, nihil loqui, tenere bonæ fructum conſcientiæ, plus committere bonorum judicio quam criminantis inſolentiæ, morum ſuorum gravitate eſſe contentum, hoc eſt eſt enim ſilere à bonis; quia benè ſibi conſcius, falſis non debet moveri, nec æſtimare plus ponderis in alieno eſſe convicio, quam in ſuo teſtimonio. Ejusmodi etiam ſvaviores amaræ radicis (tolerantiæ nimirum) fructus inter gentiles non ſolùm exquiſitè illuſtravit delibavitque, verum cunctis etiam eruditis, adverſantium contumeliâ probroque affectis degûſtandos dedit MAXIMUS TYRIUS, haud poſtremus Platonicorum placitorum ſectator, Oratione illa politiori, quam de non referenda injuria doctæ poſteritati transmiſit. Quid eſt igitur? (*dicens inter alia*) nunquid improbo injuriam (*literatus probus*) referet? At nihil inveniet in quo figat injuriam.

Maxim. Tyrius Serm. II. utrum referenda ſit injur. ex interpret. Coſmi Paccii.

Quam-

Quamobrem enim potius improbus, improbus eſt, quam quod careat bono? quare neque opere ipſo, qui ſapiet, improbo injuriam rependet, quandoquidem nihil apnd eum inveniat, in quo injuriam locet; neque etiam animo, ſiquidem non magis Vir probus injuriam unquam inferre quam tibicen tibias diſſonanter inflare meditatur. Communiter verò ſi improbum eſt injuriam facere, injuriam referre ſimile quippiam eſt, ſi enim qui injuriam intulit, propterea quod prior cauſam præbuit majus flagitium admiſit, attamen qui retulit, iccircò quod ultus eſt, ei improbitate exæquatur. Et ſi injuriam inferens deliquit, viciſſim delinquere videtur quia injuriam rependit. Quemadmodum enim qui gratiam refert, eo qui cœpit beneficium conferre, nihilo minus beneficus eſt, quamvis prior beneficium accipit, ſic etiam qui injuriam refert, nihilominus deterius agit, eo, à quo ante acceperat injuriam, etiamſi prior erat injuriam perpeſſus. Nam quis erit unquam injuriæ finis? Si qui injuriam eſt paſſus ultionem nequaquam remit-

mittit, profectò neceſſarium erit malum continuè ab alio ad alium transferri ac tranſilire, injuriamque novam veterem ſemper injuriam excipere. Etenim ſi conceditur juſto, propterea quod eſt perpeſſus injuriam, authorem injuriæ ulciſci, in eundem etiam juſtum ab eo, qui ultionem excepit, revertetur iterum ultio, utrobique enim agendi idem eadem æquitas eſt. Qualem ô Jupiter (*ſic umbrarum gentilium tenebris obnuptus Tyrius exclamavit*,) juſtitiam feciſti, quæ ex injuriis oritura eſſet, quonam usq; progreditur malum, aut ubi tandem conſiſtet? An parum videras perennem Te improbitatis fontem movere; atque eam univerſis hominibus ſancire legem, à qua vetuſta quædam origo malorum omnium initium ſumeret! *& poſt alia*: O latentem inerrantemque juſtitiam! Ob eam ſcil. cauſam Socrates Ariſtophanem æquo animo tulit, odium adverſus Melitum minimè exercuit, neque ultus eſt Anytum; ſed clariſſimè clamabat, Anytus ac Melitus Socratem de medio tollere poſſunt, lædere autem non poſſunt, neque

que enim improbo licet probo detrimentum inferre; Hæc quidem juſtitiæ vox eſt, qualem ſi univerſi mortales loquerentur, nullas profectò tragœdias, nullas ſcenicas fabulas, præterea non tam multas variasque calamitates haberemus. Hactenus Maximus Tyrius, cui conſentiens Maximus [non quidem nomine ſed re] Philo; *Quidam* (notanter ſcribit) *è priſcis provocatus ad conviciandi certamen, in hoc quidem inquit, nunquam deſcendero, in quo victo victor fit deterior. Ergò tu quoque quiſqvis es, noli unquam cum malis contendere, & primus eſſe in hujusmodi certaminibus, ſed ante omnia ſi fieri poteſt cura ut fugias. Quodſi quando majore vi coactus fueris in certamen deſcendere, ne Te vinci pudeat. Sic enim demum ſi vincaris, victor evades, quando in hoc genere victor vincitur. Nec expectes, dum adverſarium aut præco viciſſe pronunciet, aut certaminis præſes coronet. Sed ipſe accedito, palmam porrigens, atque etiam ſi libet coronas lemniſcatas imponito, ipſe victorem magna intrepidaque voce pronunciato in hanc formulam: In hoc concupiſcentiæ, furoris, intemperantiæ, inſipientiæ certamine victus ſum, vicit* *Philo l. 6. de agricultura.*

vicit autem iſte,& in tantum vicit, ut ne nos quidem invideamus. At verò ſonoram hanc juſtitiæ vocem,excelſâq; injuriarũ omniũ deſpectio nem chriſtiana religio fortius longè inſtillat, commendatq;, non verborum duntaxat elegantiorum apparatu, ſed exemplo potiſſimum illius, qui unus eſt omnium Magiſter, cujus vita univerſa non niſi aurea quædam fuit manſvetudinis veræ ſinceræque tela, ipſe veluti ſcopus, in quem nulla non maledicentiæ jacula, odii ſpicula, injuriarum ſagittæ ex hoſtium animis veluti pharetris, illorum ore velut arcubus ſunt evibrata. *Ei cum malediceretur* (dicente Apoſtolo) *non maledicebat*, non ſolum nulla maledicis reponens convicia,ſed & benedicens maledicentibus. MAXIMI hujus Magiſtri potius qvam Tyrii iſtius doctrinâ imbutus, nec Socratis adeò, quam Salvatoris exemplo incitatus olim Nazianzenus, in hæc ſummam lenitatem chriſtianamque æquanimitatem ſpirantia verba erupit: *Nec me vel laudatores, vel vituperatores immutabunt; (quemadmodum qui cœno unguentum, aut unguento cœnum admiſcent, ac per mixtionem qualitates confundunt) ut maledicos ſermones, tanquam à me ipſo mutatus, graviter & iniquo animo feram. Nam alioqui multas pecunias*

Gregor. Naz. Orat. XIV. p. 15.

cunias

cunias laudatoribus numerarem, ſi me laudando meliorem efficerent. Verum aliter ſe res habet, quod enim ſum hoc maneo, ſive maledictis afficiar, ſive laudibus in cælum ferar. Homo autem temerè verbis natat, ut inquit Job, ac quantum petram ſpuma, aut pinum, vel aliquam aliam denſam & proceram arborem auræ, tantum me linguæ circumfluunt, ac ſimul hujuſmodi quiddam mecum commentor, ſi falſa objicit accuſator, non me magis, quam eum, qui loquitur hæc oratio attingit, etiamſi me nominatim conviciis petat: ſi vera, me ipſum potius, quam eum qui loquitur, accuſabo. A me enim illi ſermonis materia ſubminiſtratur, non autem illius ſermo cauſa eſt, cur talis ſim; ac vocibus præteritis, ut quæ nihil ſint, mei ipſius ero; hoc unum ex eorum improbitate commodi capiens, ut cautius vitam inſtituam.

Ita Nazianzen[9], qui inſignem hanc philoſophiã non in veteri illa ſeu Platonicâ, verum recentiori nobiliorique Academia JESU CHRISTI didicit, ad ſe quoque ſpectare reputans monitum, ab ipſo illo Rectore perpetuo toties traditum atque inculcatum: *Diſcite a me quia MITIS ſum.* Hoc igitur exemplar illuſtriſſimum ſibi ob oculos ponat variis injuriarum *Matth. XI.*

probrorumque telis læſus literatus, magnamque dementiam eſſe reputet injuriarum ultionem, cum eam ſine notabili in ſe ipſum injuria effectui dare nequeat, multo minus poſſit malum malo curare alio. Præſtat (juxta vulgatam ſapientiorum omnium ſententiam) quietâ tolerantiâ ſanari vulnera injuriæ, quam ultionis paratu eadem irritari, quiſquis injuriam contemſerit reddet exoletam, ſi vehementius iraſcatur, illa quoque ingruet vehementius, vulnuſque levidenſe lacerando inſanabile evadet, quale iis ut plurimum inflictum fuit eruditis, qui ſcriptis æque mordacibus, pariq; verborum vehementiâ atrocitateque efferatos ſuos aggreſſi ſunt adverſarios, adeoq; lutum luto abſtergere alio ſatis præpoſterè ſunt conati.

Apud Carol. Paſchal. de virt. & vit. p. 179.

XVIII. Difficilis quidem & anceps habetur diſceptatio, quid cordato doctoque Viro ſit faciendum, ubi exiſtimatio ipſius per diſſeminatos in publicum famoſos libellos laceratur? ſilentione & contemtu adverſus eos ſit decertandum, an verò eorundem vanitas authorumq; improbitas ſtylo injuſtâm indignationem laxato ſit ulciſcenda? Qui enim ejuſmodi ſcripta pari cum latratu canum dignatione habenda cenſent, differere ſolent, ſupervacuum eſſe circa iſta diſcutienda laborare, eſſe puſilli animi ad cujuſvis malevoli gannitum commoveri, conſcientiæ ſuæ ſecuro, famæ mendacia ridenda eſſe, falſum crimen in caſtam vi-

tam

tam jactum perire, ſicut ignis in aquam conjectus continuò reſtinguitur, præſertim ubi non in obſcuro aliquo angulo, ſed in luce & celebritate quis vivat, innocentiæque ſuæ infinitos teſtes excitare queat: Ex adverſo autem conſtare, non ſemper famæ ſatis caveri tacito calumniarum contemtu, quæ aliqua probabilitatis ſpecie adornatæ veſtigia relinquant, niſi curioſè abſtergantur, quæ & ipſa cauſa improbos homines ad audacter calumniandum impellat, quod vulnere curato cicatricem ſperent remanſuram. Quid verò ad hæc Sacro-ſanctæ diſciplinæ alumnus? num acuto livoris gladio læſus multùm turbabitur, vel atri cujuſdam ſerpentis aut crabronis morſu vulneratus, ultionem ſeu vindictam meditabitur? Minimè, quin potius animo fortiſſimo nullos non adverſantium inſultus excipiet, cum B. Auguſtino in hæc verba erumpens: *Quiſquis volens detrahit famæ meæ, nolens addit mercedi meæ; Nec enim malam conſcientiam ſanat præconium laudantis, nec bonam vulnerat opprobrium convitiantis.* Ad hujus inquam Viri Maximi exemplum præſentiſſimo ſemper erit ad ferendas injurias animo piè literatus, tandem aliquando de tota maledicorũ phalange feliciſſimè triumphaturus. *Nihil enim* (ut ſcitè Gregorius ait Nazianzenus) *perſecutorem ita ſuperat, uti Patientis alacritas;* *Gregor. Naz. circa Orat. 23. initium.*

Iſid. Peluſ. l. III. Ep. 181.

tas; qui ſi [juxta Peluſiotæ monitum] ita ſit comparatus, ut non modò à vindictæ ſtudio abhorreat, ſed eorum etiam, quos maledicentiæ vitium ſubegit miſeria moveatur, optimam philoſophandi conſecutus eſt rationem, ſemper nimirum ſecum conſiderans: Quid ſit quod contra ſe dicatur ſcribaturque? à quibus? quo animo? Quid ſit: Verum an falſum? Si verum, non eſſe cur vero offendatur; ſi falſum: non eſſe cur falſa æſtimet, quæ mox majori cum patientis honore ſint revelanda. A quibus? ab hoſtibus? quid mirum? at nemo credet: ab Amicis? quid novum? at nemo probabit: Quo animo? Errore? quid igitur opus talione, cum nemo injuriam dicatur intuliſſe, lædendi animo deſtitutus; Conſilio? ſed & hoc erroneum brevi appariturum. Hinc licet contumaciores piè literatus nactus fuerit inimicos, nunquam tamen abjiciet animum, multò minus in parem unquam cum iiſdem incidet inſaniam, quippe nulla nocendi voluntate præditus nec facultate. *Ut enim* (ita laudato loco ait Maximus Tyrius) *qui fuliginoſum complexus, non poteſt non immundus abire à complexu, ita & eum, qui injurio homini congreditur, cumque eo pariter volutatur in injuriâ, neceſſe eſt flagitii partem accipere, deque ejuſdem fuligine abire inquinatum. Athletam laudo qui cum athleta aquâ certandi ratione*

Maxim. Tyrius l.c.

pariq;

pariq́; vincendi ſtudio congreditur, video namq́; in utroq́; ſimilitudinem naturæ, meditationem cupiditatemque vincendi propè parem. Quotieſcunque verò Vir probus cum improbo contendit, quod minimè ex eâdem palæſtra uterque progreſſus eſt, neq́; ſub eodem ſeſe exercuit magiſtro, non eandem didicit artem, non iiſdem certaminibus inhæſit, non eandem coronam appetivit, neque eodem delectatus eſt præconio; piget ejuſmodi pugnæ, inæqualis eſt congreſſionis conditio, neceſſe prorſus eſt improbum ab eo ſtudio certantem diſcedere victorem, qui ſpectatoribus improbis, iniquiſque judicibus utitur. Probus namq́; harum artium rudis atque ignarus, infidelitatis, veteramentorum dolorumque omnium inanis exiſtit, minimeque ejuſmodi certaminum peritus, à quibus improbitas & vires & robur haurire conſuevit, ita ut deridendum ſe præbeat, qui cum neq́; natura, neq́; arte, neq́; etiam moribus ad injuriam formatus ſit, ad eam tamen inferendam ſe paret. Cum egregius quidam ævi hujus Theologus acerbiſſimis antagoniſtæ ſui convitiis eſſet proſciſſus, inſignem animi verè chriſtiani characterem verbis oſtendit ſe- *Confer Templum Hon. p. 72.*

quentibus : *De conviciis & maledictis conſtanter affirmo, ſcommata ac dicteria tam me non curare, quam corvorum aliarumque obſcœnarum avium per medium aêrem volitantium crocitationes atque garritus.* Quo ſæpius itaq; & violentius verè ſapientem literatum injuria aliena incurſat, eò animoſius feliciuſque illam tolerantiæ, non fictæ vanæque, ſed veræ chriſtianæque repellit ſcuto, tantoque pluribus & clarioribus victoriis nobilitatus incedit, quanto atrocioribus frequentioribusque injuriis fuit exagitatus. Sunt equidem injuriarum ſpecies plurimæ, ad quas ſatius eſt omninò obmuteſcere, quam rem noxiam retractando, magnum, arduum, apprimeque periculoſum ſibi faceſſere negotium. Exſpuenda potius animo eſt injuria, neque committendum, ut eodem contubernio vera eruditio & hoc dedecus utantur. Advocanda exercendaque eſt patientia, utpote cujus præſidio omnes injuriæ, cuncta maledicta & offenſiones vel animo æquabili tolerantur, vel (quod pauciſſimis contingit,) nullatenus ſentiuntur. Cato ſenior crebris à quodam vexatus iniuriis; *Impar mihi* ajebat, *tecum certamen eſt: Nam ut tibi malè audire & maledicere facillimum, ac promtiſſimum eſt, ita mihi maledicere inſuave, malè audire inſolitum.*

Expe-

Expeditiſſima equidem hæc ratio eſſet irritos reddendi omnes maledicorum, & ad inferendam injuriam accinctorum literatorum conatus, quam qui obſervaverit, ex illata injuriâ nihil prorſus dedecoris, ſed laudis ſolidæ plurimum lucrabitur. *Quam execrandum* (ait *Paſchal. loc. cit.* ſapiens) *eſt ſcelus illius, qui injuriam meditatur & facit, tantum laudis vera meretur is, qui ad injuriæ ſenſum non perturbatur, cujus mens manet immota & integra, qui ne muſſitat quidem; qui non ſolum agnitam ignoſcit, ſed omnino non agnoſcit. Quiſquis ſupra omnem extat injuriam, quem nulla ultionis cupido proritat, cujus animus injuriæ ſtimulos hebetat ac retundit, ille demum unus egregiè ultus eſt adverſarium ſuum.* Atque ut ab iſto inſipientiæ cumulo, illaudato ſc. præpoſteroque ultionis amore & deſiderio eo magis Vir eleganter doctus abſcedat, ſemper feliciorem ſe in ejuſmodi ærumnis atque afflictionibus agnoſcat, quam in laudis gloriæque ſummæ confluxu, ſiquidem per triſtia quædam exiſtimationis ſuæ decrementa ad longè pretioſiora bona ipſi pateat acceſſio, nimirum ad ſplendidas infracti animi opes, ſummamque nominis [ex ſolidæ virtutis exercitio] claritatem, quam illi ſolùm obtinent eruditi, *qui* (præclarè dicente Ephræmo Syro)

DEO devoti probati ſunt tentationibus, *AC FAMAM NOMENQUE EX TRIBULATIONIBUS CONSECUTI, imago pulchra generationibus futuris evaſerunt.* Quemadmodum Cyrenæus ille Simon, vilis terræ filius, CRUCEM PORTANDO tantam nominis adeptus eſt claritatem, ut ejus fiat mentio ubicunque prædicatur evangelium,totoque Orbe chriſtiano illuſtrior ille habeatur, quam Magnus Alexander omnibus præliis, & Cæſar victoriis, & Tullius eloquentiâ, & Ariſtoteles ſcientia, & omnes eruditi Orbis incolæ cunctis ſuis operibus, ſcriptiſque voluminibus,quibus ad famæ nominiſque aſpiravêre claritatem; ita ſummæ celebritatis, perpetuæque FELICITATIS faſtigium haud dubiè attinget homo literatus, ſi inſuavem,carniq; calumniarum conviciorumq; crucem lubens, compoſitoque ad modeſtam hilaritatem vultu ſuſcipiat, cunctaſque animi afflictiones chriſtianæ patientiæ alacritate ſuperet.

XIX. Et cum fieri vix poſſit, ut Vir doctus abſq; omni morſu vitam tranſigat; ideo quilibet operam ſtudiumque adhibeat indefeſſum, ut tolerantiæ & æquanimitatis veræ ſpiritu ductus, illuſtria quæq; & generoſitatis ſuæ, & conſummatæ virtutis ſpecimina exhibeat: *Haud grave* (Seneca interprete) *reputans pati injuriam. Quis enim* (pergit) *hanc*

ferre

ferre non poſſet, qui poteſt iram? Quare quis fert ægri rabiem, & phrenetici verba, & puerorum protervas manus? Nempe quia videntur neſcire quid faciunt, quid inter eſt quo quiſque vitio fiat imprudens, imprudentia par in omnibus eſt patrocinium. Maxima eſt factæ injuriæ pœna, feciſſe, nec quiſquam gravius afficitur, quam qui ad ſupplicium pœnitentiæ traditur. Sit licet magnis & liberis ingeniis injuria morte ipsâ acerbior, valdè afficiat animum contumelia hoſtis procacitate illata, qui verbis virulentis & fellitis maximè delectetur, neutiquam tamen virtus illius [qui injuſtè læditur] vinci ſeſe atque conculcari patietur, ad ictus quoſcunque immota perſiſtens, ac eapropter non inſignis tantum prudentiæ titulo, verum etiam præſtantiæ ac bonitatis ſummæ elogio condecoranda, velut optimè Thucydides; *Virorum* (ait) *prudentium eſt, ſi non laceſſantur injuria, quieſcere; Bonorum autem ſi injuria afficiantur, pacem bello mutare; ac ſi benè ceſſerit, iterum pro bello pacem inire, & neque belli ſucceſſu efferri, neque pacis tranquillitate capi &c.* O magnum igitur & ſpectabilem hominis animum, qui non modo haud pungi & inquietari, ſed ne tangi quidem poteſt injuriis licet atrociſſimis! ſicuti prudenter olim Fabius

Seneca lib. III. de ira cap. 26.

Thucyd. lib. I. Conc. Corinth.

bius Maximus illum qui ſcommata & procacitatem adverſariorum ferre nequit, meticuloſiorem pronunciavit illo, qui terga obvertit hoſtibus; ita nulla generoſitas cum ea poterit conferri, quam injuria nulla inclinare valet ne dum opprimere. Non malè invictam hanc animi, doctrinâ pariter ac virtute ſingulari conſpicui, conſtantiam, priſci poetæ repræſentarunt in Hercule interemptore Scillæ, quo monſtro pudendam calumniam & contumeliam deſignarunt, cum ſuperior ejus pars feminæ, inferior canis effigiem oſtenderit: pariter ut contumelioſi in fronte & habitu ſpeciem habent amicitiæ, in linguâ & factis verò plurima caninæ maledicentiæ dant documenta. Ad hujuſmodi igitur monſtra debellanda illi maximè ſunt idonei, qui diu multumque ferendis contumeliis exerciti, maximas ex iis accipiunt utilitates. Siquidem nihil eos magis circumſpectos reddat, nemo ad ſaluberrimam αὐτογνωσίαν melius adducat quam hoſtis maledici inſpectio, quæ cum pro rebus bonorum etiam ſolertes agat excubias, ſingulari eas induſtria obſervet, inquirat in vitam, actiones expendat, ipſaque animorum ſcrutetur conſilia, fieri non poteſt, quin omnem mirificè expellat negligentiam, efficiatque, ut boni Viri ſecum habitent, & cùm paratos ſibi eſſe ſciant? ſubindeque imminere tam oculatos ſpeculatores, & quovis Catone rigidiores cenſores, nihil

nihil infamiâ dignum admittant, aut criminis notatione, ſed domum habeant honeſtati patentem & ſanctimoniæ expoſitam, vultu geſtuque verecundi, ſermone graves ac reſtricti, motu, geſtu & cultu corporis modeſti appareant, ſtudioſè caventes, ne quid imprudenter peccent, vel in aliquo eminentiori honoris faſtigio collocati, quicquam committant, unde calumniatores maledicendi decerpere poſſint occaſionem. Quid ſi verò & cœca malitia & fœda calumnia, & livens invidia, optimas etiam, atque laude digniſſimas actiones diro pectoris ſui veneno conſpergat tingatque? veluti olim maledici quidam Magnum Baſilium calumniati ſunt, quod Ducem ſe piorum aliquot Virorum conſtituiſſet; Quid inquam honorificis hujuſmodi accuſationibus ſacer aliquis reus reſpondeat? *Illud*, quod *nihil habeat ut reſpondeat*, ſed in maximo potius lucro ponat, ſanctorum ejuſmodi criminum impoſitionem, quibus neutiquam in periculum infamiæ inducatur, ſed illuſtrior potius magisque glorioſus reddatur. *Ego verò* (dicat cum admirando illo Doctore Baſilio) *omnem vitam meam impenderem, ut mihi poſſint iſta impingi delicta.* *Baſil. M. Epiſtol. LXIII.*

XX Tantum equidem abeſt, ut præclaris ejuſmodi incuſationibus & honorificis calumniis, literatus chriſtianæ lenitatis ſpiritu prædi-

præditus, exiſtimationis ſuæ jacturam ſubeat, ut potius nova inde præclaræ commendationis ornamenta ſit conſecuturus. *Felix querela eſt, quando leges pietate ſuperantur*, ita ſapienter olim Rex Athalaricus, prudentis & cordati Senatoris Caſſiodori ore pronunciabat, ſummè optabiles querimonias vel calumnias eas eſſe, reputans, quæ pro infamia laudes & gloriam adferre ſoleant. Nec intempeſtivè huc veniet inſignis & profundus Tertullianus, qui pro chriſtianæ profeſſionis defenſione diſſerens, teſtatus eſt, inter calumnias alias, quibus per ſummum contemptum onerati à gentilibus ii, qui veræ Religioni nomen dediſſent, etiam hæc audita fuiſſe dicteria: *Quæ mulier? quam laſciva! quam feſtiva! quis juvenis? quam laſcivus! quam amaſius! facti ſunt chriſtiani.* Noverant nimirum gentiles barbari quosdam, qui ſuperioribus diebus licentius vixerant, turpemque voluptatem fuerant conſectati, plurimumque illos criminari intendebant, propterea, quod chriſtianæ militiæ nomina dediſſent, reverâ magnum in modum eos hoc ipſo honeſtantes & illuſtrantes, quo obſcurare fœdius ſunt conati, ſiquidem poſt fidei chriſtianæ profeſſionem ſolennem, infamis vitæ prioris mores emendarunt, ex avaris liberales, ex impudicis caſti, ex diſſolutis continentes, temperantes denique facti ſint ex luxurioſis. Ergò ſi literatus ex opprobrio felix, ejusdem farinæ honorificis criminationibus & calumniis impetatur, animum

Caſſiod. Lib. IX. Epiſt. 4.

Tertull. Apologet. cap. 2.

animum neutiquam deſpondeat, ſed erigat potius, cum laudaro Senatore reputans MAGNUM PRÆMIUM ESSE AD TALIA VENISSE CRIMINA, vel ut aliis verbis dixiſſet: Calumniam hanc alii ut volent interpretentur, ego de ea ſic exiſtimo, non poſſe aliam eſſe magis vel illuſtrem laudem, vel glorioſam opinionem, quam tali notari crimine, putent criminatores ſeſe intuliſſe injuriam, alii encomia eos dixiſſe judicabunt, itaque ingentes potius tantis benefactoribus perſolvendæ gratiæ, eorumque merita conquiſitis elogiis celebranda. Ac licet contumeliis & detractionibus (præſertim acrioribus) de honore multum decedat, minimè tamen exin eruditis animis concipienda eſt triſtitia, cum graves ejusmodi ægritudines calumniæ & opprobria ut plurimum ad animæ profectum, divinæque laudis & gloriæ augmentum dirigantur. Igitur tam cordato, tam generoſo & maſculo animo FELICEM LITERATUM calumniis dicteriisq; adverſariorum exagitatum eſſe oportet, ut placido non minus & amico obtutu, poſt illatam injuriam adverſarium ſit aſpecturus quam antea, ergaque illum ita ſeſe habiturus, ac ſi nihil quicquam ſiniſtri intuliſſet.

Caſſiodorus l. c.

XXI. Sicuti verò animi præcelſi illuſtre hoc eſt documentum, ita ſummæ felicitatis literariæ, conſummatæque virtutis indicium BENEFICIIS PENSARE INJURIAS, ſive omnem æmulis atque obtrectatoribus exhibere bene-

benevolentiam, tum temporis maximè, cum admodum moleſti, contrarii, atque pernicioſi extiterunt. Quemcunque eruditorum non modo nulla frangere aut exacerbare poteſt injuria, aut ulla ultionis proritare cupido, ſed ad benefaciendum magis acuit, is altiſſimum ſapientiæ gradum conſcendet, ſupremoſque in Theſophia chriſtiana, illuſtriq; Salvatoris Academia honores reportabit. Neque verò denegabit author largitorque bonorum omnium DEUS ad tanti momenti opus gratiæ ſuæ ſcatebram, ſi modo eruditi eam ſeriò diligenterque expetiverint, & ad ſinceræ manſvetudinis charitatisque (etiam hoſtibus debitæ) exercitia alacriter ſeſe animaverint, in ſingulos dies generosè ad omnia perpetienda, omnesque ſine diſcrimine adamandos comparati. Utut onus ingens ac intolerabile carni ſit inimicorum dilectio, & continuum quaſi martyrium, ſvave tamen admodum & tolerabile cuilibet ſinceræ pietatis ſtudioſo (Magiſtri ſupremi exemplo non minus quam voce edocto) id onus videbitur. Sanè ſi tot illuſtrium, inque chriſtiana Academia pietatis veræ cultorum & Profeſſorum imagines frequenter ante oculos habeat, tanto facilius feliciuſque mala injuriarum, manſvetudinis atque patientiæ chriſtianæ alacritate ſuperabit, & ad eorum exemplum, ſupremæ iſtius philoſophiæ, (injurias beneficiis penſantis) egregia pla-

Matth. XI. Diſcitè à me qui mitis ſum &c.

nè

nè ſpecimina exhibebit. Perquam ſtupendâ olim erga hoſtes & perſecutores ſuos benignitate conſpicuus fuit fulgentiſſimus ille Smyrnæ Angelus Polycarpus, dum centum annis major, necis ſuæ immeritæ ſatellites perbenignè tractavit, & currendo quærendoque defatigatos, cibo potuque recreavit, adeoque imitator factus ejus, qui (ut ipſe Polyc. in egregia ſua ad Phil. epiſtola ſcribit) PROPTER NOS UT IN IPSO VIVAMUS, OMNIA SUSTINUIT. Cujus exemplum alii etiam è veteribus Eccleſiæ chriſtianæ Doctoribus feliciter adeò ſunt imitati, ut nobiliſſima quæque & patientiæ & charitatis erga hoſtes ac adverſarios ſuos infenſiſſimos dederint documenta. Sic Magnus ille Eccleſiæ Doctor Hieronymus, probroſus appellabatur ac verſipellis, mendax & ſatanæ arte decipiens, hæreſeos notabatur ſtigmate, demum eò veſaniæ res procedebat, ut illi crimen amoris turpiſſimi impingeretur, ob intimam cum Paula Euſtochii matre conſvetudinem; græcus denique dicebatur & impoſtor, urbe pellendus, lapidibus obruendus, inque fluctus præcipitandus, ut ipſe in quâdam epiſtola prodidit: Inde tamen ad iram (furorem illum brevem) concitatus fuit minimè, ſed potius neglexit cuncta maledicæ linguæ convicia, atq; re & ipſo opere id præſtitit, quod frequenter ſuis auditoribus inculcavit: *Inimicos ut fratres eſſe diligendos, citoq;*

Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib. IV. c. 15.

Polyc. in Epiſt ad Philipp.

cum

cum iis in gratiam eſſe redeundum. Si cujuſpiam hominis probata fuit æquanimitas, ac lenitati ſociata erga inimicos charitas, Auguſtini fuit, aſt veræ ſinceræque pietatis fundamento innixa, inconcuſſè perſtitit. Confluebant in eum ab omni hæreticorum cólluvie acerbiſſima odiorum ſpicula, calumniarum & maledictionum jacula, nunquam verò ille maledictum pro maledicto, nunquam malum pro malo reddidit, ſed vel tacuit, vel ſimpliciter quod falſum erat negavit, gratias agens DEO, ac rependens pro odio dilectionem. *Loquantur adverſum nos quidquid volunt* (ajebat) *NOS DILIGAMUS ILLOS ET NOLENTES.* Nec acerbos ſolum vituperatores benigniter toleravit, ſed laudavit etiam, tanquam ſalutares medicos ſuos, imò tanquam futuros brabeutas: *Et nos quidem* (ſcribit alicubi notanter) *chariſſimi, cum falſa crimina audimus ab eis quos offendimus prædicando eloquia veritatis, & erroris vaniloquia convincendo, habemus ſicut noſtis abundantiſſimam conſolationem. Nam ſi in eis, quibus me criminantur, teſtimonium conſcientiæ meæ non ſtat contra me in conſpectu DEI, non ſolum contriſtari non debeo, verum etiam gaudere & exultare, quia merces mea multa eſt in cælis.* Nobilem hanc

Auguſtinus conc. 3. in pſ. XXXVI. Idem lib. III. contra lit. Petil. c. 6.

hanc Magni Auguſtini indolem Numen benigniſſimum eruditis largiatur omnibus, ut dictis ſcriptisque acerbiſſimis provocati læſiq; ad illuſtris illius Doctoris Auguſtini exemplum pluris ignominiam crucis & obtrectationum faciant, quam omnes mundi laudes & honores, & glorias, cunctisque terrenis & caducis rebus poſtpoſitis, ad ſummæ felicitatis chriſtiano-literariæ culmen adſpirent, PRO ODIIS, CONVICIIS AC MALEDICTIS ADVERSARIORUM SEMPER REPENDENTES DILECTIONEM.

XXII. Sed hæc ad firmandam & muniendam in injuriis fortitudinem pro inſtituto noſtro ſatis. Colophonem huic imponam⁹ diſſertationi, ſi pri⁹ admonuerimus, magna omninò hâc in parte opus eſſe animi literati præparatione, eaq; propter propoſita injuriarum tolerandarũ ſubſidia non eſſe perfunctoriè & oſcitanter uſurpanda. Tanta eſt enim ſemper & ubivis [in erudito cumprimis Orbe] ex hominũ perverſitate ſeges injuriarum, ut plurimi, etiam doctrinæ virtutisque non contemnendæ laude conſpicui Viri iis quandoque ſubjaceant, graviſſimũ & famæ & vitæ ſuæ incurrentes periculum. Cui evitando oportunum valdè videtur Panætii Stoici graviſſimi, Tullio Ambroſioque laudatiſſimi prudens monitum, quod fragmento ejus apud Gellium continetur his verbis: ***Vita***, inquit, ***hominum qui ætatem***

Gellius lib. 13. cap. 26. *tem in medio rerum agunt, ac ſibi ſuisq́ eſſe uſui volunt, negotia periculaq́ ex improviſo aſſidua & propè quotidiana fert. Ad ea cavenda atq́ declinanda proinde eſſe oportet animo ſemper prompto atq́ intento, ut ſunt athletarum, qui pancratiaſtæ vocantur. Nam ſicut illi ad certandum vocati, projectis altè brachiis conſiſtunt, caputque & os ſuum manibus oppoſitis quaſi vallo præmuniunt, membraq́ eorum omnia, priusquam pugna mota eſt aut ad vitandos ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata: ita animus atq́ mens Viri prudentis adverſus vim & petulantiam injuriarum, omni in loco atq́ tempore proſpiciens, debet eſſe erecta, ardua, ſepta ſolidè, expedita, nunquam connivens, nuſquam aciem ſuam flectens, conſilia cogitationesq́ contra fortunæ verbera, contraq́ inſidias iniquorum quaſi brachia & manus protendens, ne quâ in re adverſa & repentina incurſio, imparatis improtectisque oboriatur.* Ita Panætius, quo cum ipſe Seneca animi præparationem optimum eſſe adverſus convitia, contumelias, & quaſcunque injurias ſubſidium exiſtimavit: *Imperfectis*, inquit, *& adhuc in publicum*

Seneca lib. quod in ſapientem non cadat injur. cap. 19.

ſe

ſe judicium dirigentibus hoc proponendum eſt, inter injurias ipſas contumeliasq́ debere verſari. Omnia leviora accidunt exſpectantibus. Quo quisq́ honeſtior genere, forma, patrimonio eſt, hoc ſe fortius gerat: memor, in prima acie altos ordines ſtare; contumelias, & verba probroſa & ignominias, & cætera dehoneſtamenta velut clamorem hoſtium ferat, & ut longinqua tela, & ſaxa, ſine vulnere circa galeas crepitantia. Injurias verò ut vulnera, alia armis, alia pectori infixa, non dejectus, ne motus quidem gradu ſuſtineat. Etiamſi premeris & infeſta vi urgeris, cedere turpe eſt: Aſſignatum à natura locum tuere. Quæris quis ſit hic locus? VIRI. Utinam hæc ejusque farinæ alia priſcorum monita ii præ cæteris penſarent & obſervarent Doctores chriſtiani, quos metus oblocutionum & infrunitarum lingvarum à recto plerunque abducit, & qui non modo apertæ contumeliæ, ſed etiam clancularìæ detractionis injuriam tantoperè ad animum revocant, ut mollem propterea à recto meditentur receſſum, * atque LINGVIS

* *Quâ de re etiam copiosè diſſerit Jo. Chryſoſt. hom. 3. de verbis Eſaia, homil. 12. in I. ad Cor. hom. 5. in II. ad Cor. hom. 75. in Joan. & hom. in Pſal. 5.*

August. epiſt. 56. in confer conc. 3. in Pſ. 30. conc. 1. in Pſ. 32. Serm. 18. de verbis Dom. Nazianzen. Orat. 27.

TANQUAM FALCIBUS (ut ſcitè Auguſtinus ait) CONCIDI TIMENTES, LIGNA FIANT ARIDA. Quam ipſam quoque improbitatis machinam, Satanæque ad mortales à bono retrahendos lectiſſimum inſtrumentum, Nazianzenus ſtudiosè ſubvertens, inſigniter oſtendit, quam fatuè ſenſus hominum iniqua loquentium & obloquentium bonis, judicio DEI contraria probantis, vel componatur, vel etiam anteponatur. *Atqui*, ait, *plerumq; ſecus videtur, inquies. Quid mea intereſt, qui rei veritatem magis curo, imò ſolum curo? hoc enim vel me condemnaverit, vel abſolverit, hoc miſerum vel beatum reddiderit. At quid aliis videatur nihil ad nos, quemadmodum nec alienum ſomnium. Non ita aliis videtur, ais. Quid verò? An iis qui vertigine correpti ſunt, terra fixa & ſtabilis eſſe videtur? An ebriis, ſobrii integra mente eſſe? an non potius in caput incedere, ac ſurſum deorſumq; moveri? An non quibusdam interdum hominibus mel amarum eſt, nempe morbo laborantibus maleque affectis? At non propterea res ita ſe habent, ut qui hoc ſtatu ſunt arbitrantur. Quocirca fac prius fidem, ſanós eos eſſe qui de nobis ita ſentiunt, & tum nos admo-*

ne

ne ut meliorem mentem induamus, aut condemna, niſi conſilio tuo pareamus, ſed in eadem ſententia perſtemus. Non ita multis videor? At DEO ita. Imò non videor, ſed perſpicuus atq; manifeſtus ſum, ei qui omnia, prius quam oriantur novit, qui corda noſtra ſigillatim fingit, qui omnia opera noſtra, omnes motus & cogitationes, cum quibus res à nobis geruntur, intelligit, quem nihil eorum, quæ ſunt, latet, aut latere poteſt, qui aliter res noſtras intuetur, atq; mortales ſolent, (homo enim videt in faciem, DEUS autem intuetur cor, audiſti ſcripturam hæc dicentem, & fidem adhibe,) cujus judicium cordatis hominibus pluris faciendum, magisq; curandum eſt, quam omnium aliorum in unum coactorum. An tu duos quidem homines, quorum alter acutior & ſagacior, alter imperitior & hebetior eſſet, de eodem negotio in conſilium adhibens, haud recta mente præditus videreris, ſi relicto prudentis conſilio, judicium imperiti ſequereris? (Neq; enim Roboam laudem ex eo eſt conſecutus, quod pro nihilo habita ſenum ſententia, juvenum conſiliis paruit,)

 Cùm

Cùm autem DEUS & homines inter ſe expenduntur, judicia hominum potiora duces, quàm DEI. Nequaquam certè id facies, ſi me audias, rectèq; ſentias. Eadem ferè ſubſidia ad firmandam hâc in parte infirmitatem noſtram Cyprianus, & Gregorius Magnus in eâ epiſtolâ, qua cumulatè, & ſplendidè neglectum oblocutionum & morſuum per lingvas detrahentes infixorum commendavit Theoctiſtæ patriciæ, inde mœrenti, quod pro laudibus debitis, detractiones retuliſſet. * Sed & præclara videntur illa Senecæ, quibus ludibrii humani contemptionem firmitatemque in virtutis calle jam adito hunc in modum inculcavit: *Hi plerique videntur nihil boni negotii habere quod agant, inepti & inertes vocantur. Mihi contingat iſte deriſus. Æquo animo audienda ſunt imperitorum convitia, & ad honeſta vadenti contemnendus eſt iſte contemptus.* Idemque remedium alibi propoſuit his verbis: *Malè de te loquuntur homines: Sed MALI. Moveret ſi de me M. Cato, ſi Lælius ſapiens, ſi alter Cato, ſi duo Scipiones iſta loquerentur. Nunc malis diſplicere, laudari*

Cyprian. l. de laude Martyrii.

Gregor. M. lib. IX. regiſtr. epiſt. 39.

Seneca epiſt. 76.

Idem in fragmentis de remediis fortuitorum.

* *Conf. ejusdem Gregorii lib. IX. epiſt 45. ubi in ſimili cauſa Palladium presbyterum conſolatur.*

dari eſt. Non poteſt ullam authoritatem habere ſententia, ubi qui damnandus eſt, damnat. Malè de te loquuntur, moveret, ſi judicio hoc facerent. Nunc morbo faciunt, Non de me loquuntur ſed de ſe. Malè de Te loquuntur, benè neſciunt loqui, faciunt non quod mereor, ſed quod ſolent, quibusdam enim canibus ſic innatum eſt, ut non pro feritate, ſed pro conſvetudine latrent. Præſentiſſimum itaque remedium adverſus omnes maledicorum morſus CONTEMPTIO eſt CONTEMPTUS, atque paulò accuratior materiæ convitii introſpectio: *Non ſapienti adeò* [ut idem monuit] *Viro opus eſt, ſed tantum conſpiciente ad injurias deſpiciendas, dicat ille ſibi: Utrum meritò mihi iſta accidunt, an immeritò, ſi meritò, non eſt contumelia, judicium eſt, ſi immeritò, illi qui injuſta facit, erubeſcendum eſt. - - Non deerit illi aliquando par. Invenietur qui Te vindicet.* Hoc pharmacum ſi variis & frequentioribus conviciis injuſtè læſi literati adhibeant, chriſtiana etiam ad firmandam hac in parte infirmitatem ſuam uſurpent lenimenta; vix ullis maledicæ lingvæ pungentisque calami vexabuntur aculeis, nullisque vitæ hujus moleſtiis concuſſi, altiſſimam animi ſui conſequentur tranquillitatem.

Seneca libro quod in ſapient. non cadat injur. 6. 16.

COMMENTATIO VII.
DE QUORUNDAM
LITERATORUM
HOMINUM
AMBITIONE.

I.

QUamvis immotus HONORIS apex, conſtansque ac ſolidum gloriæ faſtigium extra Virtutis Regnum haudquaquam inveniatur, à longo tamen ſeculorum decurſo tempore triſtis experientia docuit, ERUDITORUM PLURIMOS propendulum illud Honoris amplioriſque dignitatis culmen ſine ſolida affectaſſe virtute, & jugi mobilitate ita fuiſſe circumagitatos, ut vix ullibi tutam invenerint manſionem, extremamque tandem incurrerint calamitatem, nimirum uti de Sejano egregiè dictum eſt à Juvenali:

- - Qui nimios optabat honores
Et nimias poſcebat opes, numeroſa putabat
Excelſa

Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus & impulſæ præceps immane ruinæ.

Excepit equidem ea ipſos quandoque eruditionis doctrinæque multijugæ Principes, dum de dignitatis ſuæ incremento plus æquo, nec ubi & cum oportebat fuêre ſolliciti, dum optatæ Muſarum tranquillitati & quieti vitam præpoſuere anxiam & ærumnoſam, denique de aliena etiam gloriâ intercipienda damnoſa agitavêre conſilia; ad vota quidem ſua veluti novi Icari rapti ſunt præcipites, mox tamen horrendas ambitionis dedêre pœnas, extremæque infelicitatis aleam ſubiêre. Cum enim vaſta illa & hians adſcendendi cupiditas, pugnacitatis contentioniſque valdè ſit amica, ſemper ſpectet ulteriora, atque vix ullo frœno poſſit coërceri, cum ipſo audeat certare jure, nulla non charitatis ſolvat vincula, atque ſacro-ſanctarum etiam legum conculcet authoritatem; mirum ſanè non eſt, quod præpoſtera illa cupido ut plurimum inter prærupta elidatur, inter anguſta frangatur, atque inter ſumma tandem evaneſcat. Nec malè Paſchalius exitioſam iſtam Literatorum peſtem, AMBITIONEM ſc. verum Ingenii ſervilis, ſtolidi, ſordidique ſpecimen nuncupavit, cum nulli non abjectè ſupplicet is, qui miſerè illa cupiat, quæ non niſi à multis exprimi poſſunt & obtineri, nec quenquam ad *Paſchalius in charact. virt. & vit. cap. XLVI.*

 digni-

dignitates ambitio trudat niſi per multas animi & corporis immunditias, per varias indignitates, per inaudita genera fœditatum. Ut Humilitatem cæteræ virtutes cohoneſtant, ita in ambitionem vitia omnia omneſque deformitates aliquid de ſuo conferunt, quo deteſtabilior evadat, atque ut vehemens eſt & valdè importunus ille adſcendendi pruritus, ita vix quicquam perficit, niſi multarum impuritatum, ſimulationum cumprimis & diſſimulationum (quarum involucris ambitioſus quilibet totus contegitur,) copioſo accurſu atque confluxu, quinimo pudendæ etiam temeritatis interventu, ſiquidẽ talis ut ſcarabæ⁹ ſemper volare velit per inanes, impietatem etiam, omnigenamq; nequitiam vocet in ſubſidium, licet in mores ingenuos ſeſe componat, verbaq; mellita effutiat, peſſima tamen det mentis depravatæ, ingeniique inſidioſi argumenta, ſed & artium bonarum apparatu deſtitutus, in dolis & fallaciis nectendis ſtrenuè ſe exerceat.

II. Sicuti autem hæreditarius hic animi humani morbus eſt, quem ex primis parentibus contraximus; ita in LITERATO cumprimis AMBITIOSO vitiatæ noſtræ naturæ pervicaciam cernimus, quæ eo magis ſuam deſpumat fœditatẽ, quo ſalutaribus doctrinæ admonitioniſque Chriſtianæ repagulis fortius cohibetur. Quinimò aptiſſimum diaboli ad

li ad ſubvertendas animas eruditas organum fuiſſe ambitionem, miſeræ horrendæque multorum ſtrages docuêre. Qui urben, arcemve munitam oppugnare labefactareque cupiunt, neutiquam firmiſſima ejus initio tentant propugnacula, ſed machinas murales ibi admovent, cuniculos agunt, & impresſionem faciunt, ubi muros humiles & diſciſſos, foſſas ſiccas vel planas, portas collapſas, turreſque incuſtoditas reperiunt. Ad eundem planè modum VALIDUS ILLE ARMATUS humanæ eruditæque animæ arcém obſidens, impetumque in eam facturus, muros ejus ibi primum trucibus tentationum ſuarum arietibus percutere, diruere, ſcaliſque tranſcendere tentat, ubi humiliores, pendulos, expugnatuque eſſe novit faciliores. Quodſi igitur vaferrimus ille ſpiritus ſtatum conditionemq; pectoris ex eruditione elati, veluti arcis cujuſdam ſatis habeat perſpectam atque exploratam, mox graviſſimis illud AMBITIONIS tentationibus oppugnare, omnique ſtudio ad immodicum dignitatum honorumque temporalium amorem ſollicitare impellereque laborat, ac dicente Cypriano *honores promittit terrenos, ut adimat cæleſtes.* AMBITIO, ambitio, fortiſſima illa diaboli machina eſt, qua nullo non tempore corda munitiſſima, & omnigenæ doctrinæ virtutiſq apparatu refertiſſimá tandem ſunt expugnata, miſerrimamque

Cypr. lib. de Zelo & livore §. 2.

que ſubiêre deditionem. AMBITIO ambitio, doloſa illa ſcala eſt, quâ doctiſſimi etiam, altiores honorum dignitatumque gradus conſcendere laborarunt, aſt in horrendum perpetui exitii infamiæque æternæ barathrum dejecti ſunt atque deturbati. Morbus eheu! eruditorum eſt ἐπιδήμιος, adeoque deploratus, ut omnem reſpuat medicinam. Prorſus ut calx AMBITIO eo magis accenditur, quo magis aqua affunditur; tanquam torrens rapidus, tanto impetuoſior eſt, quo plura obſtacula illi objecta ſint atque oppoſita. Primum deniq; AMBITIO eſt, maximeq; peſtiferum venenum, quod draco infernalis in Angelicæ humanæq; naturæ perniciem evomuit, & quo omni ævo Viros maximos in partes ſuas, pro lubitu ſuo permovit, probè ſciens, quod quamprimum AMBITIO in homine (erudito præſertim) pedem figere incipiat, nulla ſive bonorum morum, ſive pietatis, ſive naturæ, ſive amicitiæ lex locum habere queat. Si de Dominio vel dignitate adeunda agatur, filii proprios circumvenire parentes, ipſique fratres mutuis ſeſe necibus conficere ſolent, nec ullus divinæ vel humanæ legis tunc valet reſpectus. Unde graviter Chryſoſtomus; *Nullum profectò* (inquit) *pernicioſius vitium eſt, nulla magis violenta perduratio, & quæ ita fermè in omnib⁹ locis magis obtineat, licet alibi magis, alibi verò minus.* Et D. Bernardus Eugenium Papam Ter-

Chryſoſt. hom. 2. in epiſt. ad Tit.

Tertium ad proſequendum ſtrenuè vitii hujus exterminium incitaturus; *Igneſcat* (ſcribebat) *Zelus tuus, exurgat authoritas adverſus impudentem hanc* ET GENERALEM PESTEM. Sapientiſſimè nimirum Bernardus judicabat, omnes rixas, inimicitias, contentioneſque à generali hâc peſte Ambitione ſcil. ſuam ut plurimum trahere originem. Sic & D. Ambroſius præclaram daturus rationem, cur optimus Salvator diſcipulorum ſuorum pedes paulò poſt ſuſcitatam inter ipſos de primatu contentionem abluere voluerit; *Lavat ergò* (ait) *pedes, ut lavet* VENENA SERPENTIS, quaſi diceret, ideò auguſtiſſimum illum Regem gloriæ ſe ad viles piſcatorum pedes dejeciſſe, ut diſcipulos ſuos à mortifero AMBITIONIS VENENO liberaret. Haud abs re equidem Ambroſius vitium hoc abominabile propriiſſimum & pernicioſiſſimum eſſe ſtatuit toxicum, quod nequiſſimus ille orci tyrannus primò quidem in cœleſtem, poſtea in terreſtrem Paradiſum, demum verò in ipſummet Collegium Apoſtolicum transfundere non dubitavit, imò cunctas vires ſuas nervoſque in id intendit, ut ipſummet DEI filium, [ſi poſſibile fuiſſet,] lethifero iſto veneno inficeret, hanc ſibi ultimo loco velut validiſſimam & potentiſſimam ſagittam è pharetra ſua depromendam datâ operâ reſervans: *Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam & gloriam, quia mihi tradi-*

Bernard. l. de conſideratione ad Eugen. III.

Ambroſ. lib. III. de Sacram. c. 1.

Luc. IV. verſ. 6.

tradita ſunt, & cui volo do illa. Hoc nimirum Ambitionis venenato telo Chriſtum impudentiſſimus dæmon transigere conabatur; *Extremum reſervans quaſi* (dicente Chryſoſtomo) *quod omnibus valentius judicaret*, ſuoque proprio edoctus exemplo, nihil eſſe tam impium, quod imperii conſequendi cauſa ambitioſi non meditentur.

Chryſoſt. homil. XIII. in Matth.

III. Origenes, cum ſolita ſtyli ſui gravitate commemoraſſet, ad quantam effrœnis ambitionis impulſu impietatem Herodes deveniſſet, nimirum ut barbaram adeò atque horrendam innocentum ſtragem ediderit, præclarè obſervavit: *Regem illum in peſtifero AMBITU cordis ſui omnium facinorum crimina ſupergreſſum fuiſſe*, ſiquidem hæc paſſio omnem invertat naturæ legem, ipſamque in faſciis ſuis etiamnum involutam INNOCENTIAM exſtinguat. Quis eſt qui neſciat, quam frequenter crudelis illa beſtia in Ottomannici ſanguinis principes pueros ſævierit, quoties innocentes trucidaverit, quam execrabiles & inhumanas in fratribus, filiis, imò in propriis etiam genitoribus ediderit ſtrages, ut ſeſe in imperio, vel ut verius dicamus in tyrannide ſua tanto firmius ſolidiusque ſtabiliret. DEUS te perdat, AMBITIO, inquit Poëta:

Quæ fratres armas in fratrum viſcera, quæque,

Secu-

Securum à nato non ſinis eſſe patrem.

Exempla in promptu ſunt plurima fratrum inter ſe idem agentiũ, quod Etheocles & Polynices egerunt, quos Ambitio in mutua vulnera & cædes impulit. Nonne noſtra etiam ætate experientia docuit, quantoperè effrœnis ille adſcendendi appetitus, non naturalis ſolum, ſed ipſius etiam divinæ legis ordinem conculcare ſoleat. Nec minus hucuſqve variis patuit documentis, quam turpiter ſeſe ſpe adſcendendi dejiciant homines aliàs eruditiſſimi, atque mandato diabolico obedientes, *in Terram proſtrati adorent*, ut exaltentur. Neque Bernardi ſolum, verum noſtrum etiam ævum novit *vidit q́ literatos Ambitioſos, ad univerſa pericula ſubeunda paratos, ſcandala adhæc* (ut idem Bern. ait) *ſuſcitantes, ſuſtinentes odia, opprobria diſſimulantes, negligenteſque maledicta*, quinimò ad omne malum proclives. Tales ut dominentur aliis, prius ſerviunt, curvantur obſequio, ut honore donentur, & dum volunt eſſe ſublimiores, fieri ſtudent demiſſiores. Taceo, quantopere effrœne illud dominandi deſiderium literatorum quorundã acutiſſimorum intellectum excœcarit, genium eorum, naturam moreſque in diverſa commutarit, ita ut de iis optimè Bernardinum illud uſurpari potuerit: *HONOR ABSORBUIT INTELLECTUM*; mox enim ut

Bern. in l. de converſ. ad Cler.

Ambroſ. lib. IV. in Luc.

Bern. epiſt. 7.

ut illi ad honores & dignitates altiores adſcendêre, omne protinus amiſère judicium, ſeque ipſos magnificientes, miſerè ſunt infatuati. *Priores* (ut ſcite ait Innocentius) *ſpernentes amicos, notos ignorantes heſternos, comites contemnentes antiquos, vultum avertentes, viſum extollentes, cervicem erigentes, faſtum oſtendentes, grandia loquentes, ſublimia meditantes.* Et cum tales in ſupremo honoris culmine conſtituti, MORTALES ſe eſſe ut plurimum obliviſcantur, conſultum equidem foret, ut quidam frequenter eorum auribus eadem in clamarent verba, quibus olim triumphatores Romani (per omnes urbis vicos circumvecti) à nonnullis prudentiſſimè compellati fuêre: MEMENTOTE VOS ESSE HOMINES! Hæc ipſa verò Ambitionis [præſertim literariæ] mala ac incommoda probè conſiderans Dio Chryſoſtomus, inſigniter monſtri illius indolem ac genium, nomine Diogenis Alexandrum alloquentis, deſcripſit in hunc modum? *Qualem fingere debemus & habitum & ſpeciem AMBITIOSI GENII? An conſtat, quod alatum, & ventis expoſitum, ſecundum illius mores atq; cupiditates cum verbis pariter ruentem; quales Boreæ filios excogitarunt, & pinxerunt pictores, leves & ſublimes,*

Innoc. l. 2, c. 30.

Dio Chryſoſt. Orat. 4. de Regno.

cum

cum venti flatibus currentes? At illi ſi quando vellent ſuam oſtendebant virtutem atq́; cum aliis Heroibus in Argo navigarunt, atq́; alia effecerunt nulli cedentes. AMBITIOSORUM *autem Virorum præfectus, ſemper eſt in ſublimi ſuſpenſus, neq́; unquam contingit terram, aut aliquid ſimile, ſed excelſus & ſublimis fertur. Quando nactus fuerit ſerenitatem & tranquillitatem, aut favonium leniter ſpirantem, ſemper magis exultatque & vadit in æthera ipſum. Et frequenter ſeſe in tenebroſa abſcondit nube, concurrente aliqua ignominia & timore à vulgaribus hominibus, quos ille colit & honorat, & felicitatis ſuæ Dominos eſſe demonſtrat. Non ille quidem quod ad ſecuritatem attinet, aſſimilari poteſt aquilis, neq́; gruibus, neq́; alii volucrum generi; ſed magis eum dicas eſſe ſimilem Icaro, violento & innaturali volatu, quem Dædalus inſtituerat, artificio ſanè acuto, ſed impoſſibili. Quapropter ob juventutem & jactantiam, cupiens enim aſtra tranſcendere volatu, modicum quidem temporis conſtitit, laxatis autem vinculis & cera fluente, cognomen ab hoc facto mari præbuit, ubi interiit decidens.*

 Ita

Ita & ille imbecillibus & revera lenibus ſe credens alis, puta honoribus & opinionibus ab hominibus vulgaribus caſu exortis, periculoſè & inſtabiliter fertur, hominemque fert ipſius amatorem & miniſtrum, nunc quidem excelſum & beatum multis apparentem, mox rurſus autem humilem & miſerum, qui tamen ſibi ipſi maximè primus videatur. Si cui verò non placet illum alatum excogitare & facere, ille aſſimilet eum difficili & violentæ Ixionis revolutioni & neceſſitati, rota cujuſdam impetu in orbem tracti atque rotati. Neque enim abſonum, neque alienum à ſapientibus ſcitiſque fictionibus eſſet rotæ comparata gloria, & motu & mutatione facillimè in orbem currens. In circumferentia verò omnifarias figuras cogeret animam recipere, magis quam figulorum rota, ea quæ ſuper eam finguntur. Talem igitur hominem volutum ſemper & circumrotatum, adulatorem populorum, & turbarum in concionibus, in oſtentationibus Regum, aut tyrannorum amicitiis & culturis quis non misereatur ob hanc naturam & violentiam? Sed & ea quæ mox apud Dionem laudatum de pudendo Ambitioſi literati genio, maliſque eum con-

comi-

comitantibus ſequuntur, ſingularem merentur obſervationem: *Præterea & ipſum multo magis vacillare, & in compoſito ſervientem & adhærentem negotio, crebroque continentiuſque, quam venatores agunt, gaudentem, rurſuſque affectum ægritudine. Illis enim illud accidere maximè ſolere ajunt, viſa & perdita præda: Ita hic quando magni fit, laudeſque ei obtingunt, animus ejuſmodi hominis creſcit, & pullulat, & admirandam habet magnitudinem. Quemadmodum Athenis ajunt ſacrum olivæ ramum in una die pullulaſſe, maximumq; factum: Mox autem rurſus contrahitur ac dejicitur, deficitque quum vituperium aliquod acciderit.* Tantum licet ſit, tamque grave AMBITIONIS LITERARIÆ malum; *Malum inquam* (ut verbis Bernardi utar) *ſubtile & ſecretum virus, peſtis occulta, doli artifex, livoris parens, vitiorumque origo;* idipſum tamen omni ævo Viros doctrinâ ingenioq; præſtantiſſimos tantoperè invaſit, ut inexplebili honorum laborarint appetitu, atque ut in pinguioribus caſeis facilius vermes ſubnaſcuntur, inque ligno tenui & delicato citius teredines gignuntur, quam in nodoſo atque duriori, ſic ingenia omnigenæ eruditionis ubertate donata, præ rudioribus

Bern. Serm. VI. in Pſalm. Qui habitat, &c.

ſæpè levique doctrinâ tinctis, ambitionis peſte ita correpta corruptaque fuiſſe deprehendimus, ut ad eam explendam pretioſiſſima quæque impendere perdereque non dubitaverint, planè ad infelicis Eſavi exemplum, qui primogenita ſua PRO VILI ESCA vendidit. Vilis equidem eſca eſt nullius non honoris & dignitatis acceſſio, eſca maximas in animo gravedines concitans, & peſſimas generans cruditates, cum dicente iterum Bernardo, *nil acrius cruciet ambitione, nil moleſtius* (pariter ut eſca vilis aſſolet) *inquietet, nilque vehementius torqueat miſeros mortales &c.* Eſca tam pernicioſa, ut monente Chryſoſtomo *ipſam perdere valeas Animam*, atque hoc ipſo peſtilentior, quod delicatiſſimis etiam Viris quandam movere queat ſalivam. *Sæpe quos vitia nulla* (ait ad rem ſcitè Ambroſius) *delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia ſubruere, facit ambitio criminoſos, habet enim forenſem gratiam, domeſticum periculum.* Quis non horreſcat vel ad ſolum eſcæ nomen, quæ præterquam quod innumeras moleſtias doloreſque concitet, vitam quoque adimit, hominesque citius exuit mortalitate? Nonne eſcæ tales imaginariæ illæ ſunt honorum dignitatumque omnium lautitiæ, quas ut plurimum calamitates graviſſimæ, fulminanteſque miſeriæ, nauſea virtutum continua, extremum deni-

Bern. lib. III. de conſid. ad Eugen.

Chryſoſt. Hom. 43. ad pop. Ant.

Ambroſ. Lib. IV. in Luc. c. 4.

denique & corpóris & animæ excipere ſolet comitarique exitium. Nec male eſcas illas dixeris UMBRATICAS, omniq́ue adeò ſoliditate, utilitateq́ue deſtitutas. Quid inquam dignitates omnes, quid honores ab eruditis ambitioſis tantoperè efflagitati, vel ipsâ teſtante Scripturâ, ſunt niſi *Eſcæ* quædam *umbraticæ? Tranſierunt* (ait ſapiens) *illa* *veluti umbra.* Et ex Syracidis ſententia *omnes ad iſta mendacii viſa attendentes, ſunt quaſi qui umbram apprehendunt, & perſequuntur ventum.* Terque igitur quaterque miſeri omnes ſunt literati, [etiamſi ſupremum doctrinæ attigiſſent faſtigium] qui ea in re ſummam quærunt felicitatem, quæ omni caret ſoliditate, & fugitivam de ſe umbram emittere malunt, quam fulgentiſſimi luminis divini favore illuſtrari. Nonne dementiæ ſummæ arguerent hominem corporis ſui UMBRAM capere nitentem, cum eam magis fugere videant inſectantes, nec tamen à captanda vaniſſima illa honorum dignitatumque umbra ridiculi illi abſtinere volunt venatores.

Sap.V.

Syr.c.34.

IV. Quod ſi verò eorum inire numerum, atque LITERATORUM iſto dæmonis cibo AMBITIONE eſc. ineſcatorum perditorumq; exempla in medium afferre vellemus, unde in dicendo initium caperemus, finem quando inveniremus & exitum? Peripateticorum imò Philoſopho-

rum omnium Principem Ariſtotelem in honore ambiendo immoderatiorem quam par erat fuiſſe, ipſi ejus ſectatores neutiquam audent diffiteri, aſſerentes, eum qui inventorum diligentia, & acumine ingenii anteceſſores ſuos longiſſimè ſuperaverit, vix pati potuiſſe ut quiſquam ſibi præferretur, quinimò in *quamvis aulam & ſcenam* illum inſiluiſſe, ut ampliores capiat dignitates, Ariſtoxenus Peripateticus commemoravit. Quamvis & ipſe Ariſtox. hoc morbi genere ita laborarit, ut (Suida teſte) in Præceptorem jam jam morientem convicia dixerit, quod ei Theophraſtum in ſcholæ ſucceſſione *prænoſuiſſet*. Eâdem peſte magnum Romanæ eloquentiæ Parentem M. Tullium Ciceronem tantoperè correptum fuiſſe, *ut immenſa eum Honoris cupiditas tenuerit, quæ præclara ejus conſilia frequenter interpellarit*, ex Plutarchi indicio accepimus. Sed & pleroſque Athenienſes pariter ac Romanos oratores ac philoſophos, fatuos fallacis dignitatis igniculos magnoperè conſectatos fuiſſe, & ad ſumma quæque anhelaſſe, varia veterum monumenta loquuntur. Nec mirum adeò, damnifico umbrarum ethnicarum velo obnuptos doctores, pudendæ AMBITIONIS tenebras tantoperè adamaſſe, cum ſatis abundè (proh dolor!) conſtet, ſumma Chriſtiani eruditique Orbis lumina eâdem caligi-

Suidas in Ariſtox.

Plut. in Cicer.

ne frequentiſſimè obfuſcata, imò miſerè tandem extincta fuiſſe. Non ſatis quibuſdam fuit, cum fraude multiplici tendere ad Primatum, ipſum etiam Monarchatum ſibi rapere ambitionis peſte toti occupati & occæcati ſtuduerunt. Neque hic dum acquieſcentes, ſed cum DEO ipſo de imperio quaſi contendentes, tanquam terreſtres Dii voluerunt adorari. Non pauci eruditorum, obſcuro licet nati loco, inexplebilis ſuæ ambitionis clariſſima dedêre documenta. Senecionem quempiam olim vixiſſe legimus, qui grandia ſemper dicere concupiverit, ſervos habere noluerit nonniſi grandes, & argentea vaſa non niſi grandia, concubinam etiam ingentis ſtaturæ aluerit, ſummiſque ſemper inceſſerit digitis, quum diceret, UT GRANDIOR videretur. Ad cujus exemplum eruditorum hominum plurimi per omnem vitam GRANDIORA ſunt conſectati, ſupra alios omnes ſeſe extollentes, omniaque ex arbitrio ſuo agere ſatagentes. Talem inflatum ambitioſæ vanitatis utrem JULIUM CÆSAREM STELLAM Romanum, Virum excellenti aliàs ingenio, & ad literarum ſtudia inprimis aptum extitiſſe, Erythræus in Pinacotheca ſua memoravit, ita celere illi tribuens ingenium, ita lepidum, ut in ipſo penè ineuntis ætatis flore in faciendis verſibus ſenum multorum gloriam anteceſſerit; verum cum ſatis ſe adeptum laudis & gloriæ

Erythr. in Pinacoth. I. num. 17. p. 35.

arbitraretur, optimum illud ſtudium remiſiſſe, quo à puero fuerit incenſus, ac in aulæ luce HONORUM SECTATOREM maluiſſe verſari, quam in umbra domeſticorum parietum delitеſcere, aſt ſubita morte correptum è vita hâc miſerè exceſſiſſe. Æquè pudenda impotentis ambitionis argumenta cum in Anglia Avorum noſtrorum memoriâ dediſſet

Polyd. lib. 27. THOMAS VOLSÆUS, atq; obſcuro loco natus, & mediocri doctrina tinctus, *Regibus ſeſe aquatum* exiſtimaſſet, aureâ uti ſella cepiſſet, pulvino aureo, nihilque prius habuiſſet, quam (ut aliquâ inſigni re doceret, ſe alios omnes dignitate exuperare, ad extremum per ſacra ipſa oſtentare Mundo adeptum decus cœpiſſet, Carolo quinto ob denegatum Archiepiſcopatum Toletanum, bellum Henrici Octavi nomine indixiſſet, imò Edovardum Buchingamiæ Ducem æmulum ſuum falſis circumventum criminibus capite plecti curaſſet; primum omni dignitate & fortunis ſpoliatus, mox juſſu Regis captus, diem ſupremum Leceſtriæ inglorius planè obivit. Quantæ doctrinæ, quantæq; eloquentiæ laudē in Orbe erudito conſecutus ſit BARNABAS BRISSONIUS oppidò paucos latere exiſtimo, verum Ambitione illum tam immodica laboraſſe Thuanus perhibet, ut impotenti PRIMAS IN SENATU TENENDI deſiderio, graviſſimo vitæ periculo ſeſe exponere non dubitaverit, ratus nimi-

Confer. J. A. Thuan. libr. 68. & 102. Hiſtor.

nimirum, ſe [Collegis aut fugâ elapſis, aut Baſtiliæ incluſis] eâdem facilitate, quam in explicandis cauſis forenſibus experiebatur, plebis efferatæ animos moderaturum, & urbem ut ajebat Regi legitimo ſervaturum: *Poſtea tamen* [ait Thuanus] *homo in litium tricis, quam in Rep. adminiſtranda magis verſatus, ſerò ſenſit ſe in errores delapſum, quibus extricare ſe nunquam citra capitis periculum poſſet*, quod ipſum tandem miſerè ſubiit, cum nihil tale cogitans, in horrendum carcerem detruſus, mox ad ſcalam tigno affixam, Cromæo quodam urgente ſuſpenſus, & compreſſis laqueo faucibus â carnifice tandem eſſet necatus. Minimè equidem infami adeò ſupplicio Vir tantâ eruditione conſpicuus fuiſſet affectus, ni pudenda turpisque φιλοπρωτεία locum in ejus animo inveniſſet. Quo etiam glaucomate faſcinatus doctiſſimus ille Chronologus JOHANNES FUNCCIUS, cum relicto concionandi munere præpoſtera [ut idem ſcriptor tradit] AMBITIONE ad civilia munia obeunda in aulam Alberti Boruſſiæ Ducis ſeſe contuliſſet, eidemque ſtolidi juxta ac pernicioſi conſilii auctor fuiſſet, cum aliis rerum novarum molitoribus & publicæ tranquillitatis perturbatoribus in Regiomontis foro capitis luit ſupplicium. FELICES admodum, nimiumq; felices Literatorum hominum plurimi extitiſſent, ſi quâ æquanimitate ſortem privatam tulere, eâdem moderatio- *Thuan. lib. 38.*

ne publicam amplioreḿque fortunam ferre, perrexiſſent! feliciſſimi autem futuri, ſi quemadmodum orſi fuerant, LATERE vitam omnem potuiſſent, & in ſeceſſu potius literario, quam aula quadam Regia aliove officio ſplendidiori ſuum transigere ævum! *Paucos equidem oppidoq́ raros* (ait nonnemo) *ex obſcuriore vivendi conditione transgreſſos ad ſe, magna poteſtas excepit; quos non ſerius ocyuſve poſtea, caſu longè tumultuoſiore, provolverit in præceps è gremio ſuo; quam cum ſplendore ſuſceperit. Interdum enim eadem illa, quæ provexerat eos, fortunæ mutabilitas dejecit, aliàs autem hominum perfidia ſtationem eis fidam non conceſſit. PLERIQVE verò SUISMET SE VITIIS PESSUM DEDERUNT.* Horum autem albo, quot quantosq; Literati Orbis incolas inſerendos exiſtimabimus? Eos nimirum ſingulos, qui infrunitæ AMBITIONIS œſtro perciti, ſemper altiora ſpirarunt, probrorum omnium atque ſcelerum SE ipſos exempla ſtatuentes: Quid mirum quod EX ALTO MAJOR ILLIS VENERIT RUINA; cum è diverſo ſi ſua ſe ſorte continuiſſent, & cum illo Claudiani ſene conditionem humiliorem aulæ luxibus antetuliſſent, SI MINUS VIÆ, certè PLUS VITÆ habuiſſent, plusque late-

latebrarum,ac minus voraginum aut periculorum. Quanto rectius TERENTIUS VARRO macellum avitum,paternumq; quam Conſulatum Romanum, & Cannenſem expeditionem tractaſſet; PHOCION patris ſui cochlearia, quam ATHENARUM portum, & Macedonum doctiorum occulta colloquia? Quanto conſideratius innocentiusve avorum noſtrorum memoria JOHANNES ille LEYDENSIS felicitatis ſuæ punctum in acu, quam in Anabaptiſtarum fanatico regno collocaviſſet? Quanto beatius Caſpar ille PEUCERUS ætatem ſuam transegiſſet, ſi minores poſt ſoceri obitum ſibi ſumſiſſet ſpiritus, equidem ni aulicorum favore ita faſcinatus, aut honorum acceſſione tantoperè imutatus fuiſſet,diras adeò ambitionis ſuæ pœnas dare, moleſtiorisq; carceris calamitatem neutiquam ſubire debuiſſet. Quam multis Sacrorum Antiſtitibus ſatius fuiſſet, cum Petro MORONO cathedram vel adſcendiſſe nunquam, vel INVITOS inſediſſe, vel quod compendioſiſſimum fuiſſet, citius dimiſiſſe? Tunc equidem, etſi publicæ rei non multum contuliſſent, nihil tamen eidem intuliſſent detrimenti, neque Chriſtianum afflixiſſent Orbem, ſuæque quieti & tranquillitati optimè conſuluiſſent. Plurimos datâ operâ prætergredior noſtri ævi Viros Literatos, qui cum ſui, pluriumque præcipitio culminibus rerum adrepſerunt, quæ tamen illi ſi verè

Confer vit. Peuceri apud Melchiorem Adam. in vit. Germ. Medic. p. 387.

ſapuiſ-

ſapuiſſent, ad ſe vel ultrò deſcendentia, pro virili depellere potius, quam periculoſæ adeò ſemitæ inſiſtere, ſicq; extremæ perditionis periculum evitare debuiſſent. Taceo quoque horrendos caſus exitusque illorum, qui veram doctrinam quidem amplexi, aſt mutato [urgente ambitione] conſilio, ad dignitates ampliores vel conſequendas, vel non amittendas turpiter defecerunt, ſpe verò illa ſua omninò fruſtrati, loco optati honoris calamitates graviſſimas, & fulminantes miſerias aſpexerunt. Sævam veterum Chriſtianorum perſecutionem deſcripturus Baronius, illuſtri quodam documento oſtendit, *plurimos metu perculſos obſtupuiſſe, atq; ex illis qui tum DIGNITATE, tum divitiarum affluentia conſpicui fuiſſent, timore perterritos, Diis gentilium ULTRO SE OBTULISSE.* Ad eundem ſanè modum non pauci ultimis hiſce temporibus, & gratiæ gloriæ cœleſti potius, quam Dominis ſuis, imperiis, atque fluxis & caducis dignitatibus renunciarunt, nimirum GLORIAM HOMINUM MAGIS QUAM DEI DILIGENTES. Sed & aliæ calamitates miſerabiles, horrendæque ſtrages execrandam quorundam Doctorum ambitionem ſæpè ſunt concomitatæ, non ſine ſummo quidem bonorum atque moderatiorum omnium dolore & luctu, quod publica res eorum culpa tantis quandoque per-

perturbata jactataque fluctibus fuerit, qui præ cæteris compoſitâ gaudere mente, nec minus de publicâ quiete animiq; optatâ tranquillitate conſervanda ſolliciti eſſe debuiſſent: Aſt cum & ipſi ſumma ſæpè honorum dignitatumq; cupiditate flagrarint, imò prorſus inſanierint, vix ullum tanquam ex æquo in Republ. civem dignitate ſuperiorem ferentes, imò clariorum quoque virtutem, & majorem apud alios exiſtimationem non niſi ægris oculis aſpicientes; ut plurimum accidit, ut turgidi ejuſmodi elatique magiſtri, & turbis graviſſimis occaſionem ſubminiſtrarint, & famæ non minus exiſtimationiſque, quam vitæ ipſius luctuoſum periculũ incurrerint, adeòq; omnium graviſſimas experri ſint calamitates. Quis caſibus atq; periculis tantis perſpectis, cum Cicerone omnẽ Ambitionem [literatorum præſertim] omnemque honorum contentionem appellare dubitaret MISERRIMAM? quis (ipſo monente Seneca) caſus iſtos varios & in ſublimi maximè lubricos conſiderans, non appetitos formidaret honores? quis cum Ennodio ſingularis virtutis fructum non eſſe cenſeret AMBITIONIS REFROENATIONEM, cum infrunita emergendi, cæteriſque imperandi libido omnium ferè cauſa malorum diſſidiorumque fuerit, graviaque adeo bella non antiquis ſolum temporibus, ſed noſtra etiam ætate in publicam & literariam rem invexerit.

M.T. Cicero lib. 1. de offic.

Seneca Ep. 94.

Ennod.⁹, Paneg. Theod. c. 4.

V. Re-

V. Recentiora ſanè plurima dare poſſemus AMBITIONIS exempla & documenta, ni indicata ad peſtis illius naturam ac indolem immanemque atrocitatem cognoſcendam abunde ſufficerent. Videmus juncos & virgulta, quæ facilè flectuntur, & vento ſeſe ſubmittunt, firma permanere & infracta; magnas verò & robuſtas arbores tempeſtatis impetu plerumq; frangi & eradicari; Aſt ambitionis turbine, & junci, h.e. homines levi tincti eruditione, & arbores, ſive ſolidâ doctrinâ illuſtres quaxſantur, eſt enim inſtar fulminis ambitio, quod in omnes res oppoſitas ſuam vim exerit & poteſtatem, quoſdam etiam literatos fatuo ſuo igne ita accendit, atque ſtultè adeò facit præſumtuoſos, ut omnes honores ſibi ex quodam juſtitiæ rigore debitos exiſtiment. Sit in exemplum Tiro in foro aut curia, honorum deſiderio æſtuans, ſi fortè inter plures aliquantum emineat, ad ſumma quæque is quovis pretio, & quavis ſemita properare conabitur, donec ad cupitam ſublimitatem evehatur. Ubi primum Narciſſi cujuſpiam animum ambitio invaſerit, aut forſitan pro ſolâ civilitate philoſophi appellatione ornatus ſit, jam pluſquam celebratiſſimus Doctor præſumet, ſique forſitan adulatio illi gratuitum dederit titulum hominis in philoſophia, aut alia quapiam facultate probè verſati, de tam ſublimi appellatione ille valdè præſumens, nulla non honorum munerumque ornamenta

menta ſibi pollicebitur. Non male equidem Dio adverſus ambitioſos compoſitam exiſtimavit Ixionis fabulam, quod ſcil. pro Junone nubem ſit complexus, atq; ita geniti Centauri; quippe cum gloriâ illi (tanquam virtutis ſimulachro) habentes conſuetudinem, nihil ſincerè agunt vel conſtanter, verum diverſis rapti ſtudiis & motibus, ut plurimum res gerunt minutas atque adulterinas. Cum Tantalo etiam, ob inſolentiam ad inferos præcipitato, & ſaxum grave vertici ſuo imminens depellere conante, magnam ambitioſi iſti habent convenientiam, ſiquidem & ipſi vitam ſatis miſerè & ærumnoſè traducant, odia etiam inimicitiaſque plurimorum graviſſimas incurrant, & horrendâ vitiorum mole toti propemodum obruantur. Quæ unquam hydra à Johanne in Pathmi ſcopulis ſpectata è tam diverſis conflata fuit capitibus, quam illa tot capitum, quot vitiorum ferax, horribiliſq; ambitio ſeſe bonorũ omnium ſiſtit conſpectui? Eam cum pellucido mentis ſuæ oculo intuitus eſſet Magnus Baſilius, haud abs re pernicioſiorem belluis iſtis eſſe pronunciavit, quæ unam alteramque corporis humani partem lanient, capiti parcant, dum ventrem devorent; cum illa immoderata adſcendendi cupiditas omnes corporis ſenſus, omnes animæ facultates occupet, imò univerſum hominem tandem aliquando abſorbeat; ſed & graviſſimo lapidis ponderi ſimilem eſſe, quæ circulos in

Baſil. l. de vera virgin.

in ciſterna multiplicet, univerſam commoveat, ut undæ ex omni parte concitatæ ſurſum erumpant, agantur in ſpumas, & inſpectantes circà effundantur. *Lapis* ait *in aquam ciſternæ conjectus, non ſolum adjacentem partem in quam cecidit agitat, verum orbes alios poſt alios perpetuis vicibus excitans, ad ultimos lacunæ margines agitando perducit.* Sic optimè Baſilius. Semper equidem id eveniſſe deprehendimus ſtatim ac perverſa quæpiam adſcendendi cupiditas corda eruditorum tetigit, maliſque innumeris ſubminiſtravit occaſionem. Ecquem verò Literati homines eo morbo laborantes habent AMBITIONIS ſuæ Ducem primum ac vexilliferum? Ipſum ſanè Lucieerum, qui ad infima detruſus Tartari penetralia, locum omnium extremum occupat, cum ſupremum obtinere debuiſſet, & qui per pudendam ſublimius ſeſe evehendi fiduciam, tertiam ſtellarum, id eſt cœleſtis militiæ partem de cœlo detraxit, huncque ingenii ſui characterem, SUBESSE NEMINI, omnium aſſeclarum ſuorum cordibus impreſſit. Cacangeli illius horrificum ex ambitu caſum conſiderent, quicunque ſuperciliis elatis, animoque turgido cunctis præeſſe deſiderant, emptaque favoribus aut auro dignitate, natalium ſuorum ſordes obliterare, & ad ſumma quæque aſpirare conantur. Sciant atque memine-

minerint, de ſtercore levatos in altum pauperes etiam literatos, in lutum denuò ſuum utplurimum relapſos, quinimò omnium odio atque contemptui tandem expoſitos fuiſſe. Caveant proin ſibi ipſi Muſarum, ipſi Sacrorum Antiſtites, ne ad periculoſos ejuſmodi ſcopulos unquam ſuam adfligant navem, SUPRAQUE ſe aut ſortem ſuam ire præſumentes, ruinam omnium triſtiſſimam incurrant. Videant ne per fas ac nefas ad altiſſima quælibet ſeſe porrigentes, infelicem & vitæ & ſtudiis ſuis colophonem imponere cogantur, igni ſimiles, qui quo altius adſcendit, & ad celſiora nititur, eò citius ſæpè extinguitur. Si ignes horreant æternos literati (tot ambitioſorum periculis & caſibus edocti) fumoſam illam gloriæ citò evaneſcentis lucem quam ſtudioſiſſimè declinent. Se ipſos odiſſe incipiant, qui nimium ſeſe prius amarant, cœleſtique lumine redeunte, miſerrimam ambitioſorum omnium ſortem tandem aliquando reſpiciant, nec Muſeis adeò, quam cordibus ſuis memorabilem hanc Paſchalii ſententiam inſcribant: O QUAM BENE AGITUR CUM ILLO, QUI MODICIS CONTENTUS, MODESTE ET INTER INFERIORA VERSARI MAVULT, QUAM UT AQUILA ARDUO VOLATU NUBES VERBERARE, ET INTER NUBES VANESCERE.

Carolus Paſchal. in charact. virt. & vitior. c. XLVI. p. 417.

VI. Quantumvis verò cujuscunque honoris & dignitatis AMBITIO damnifica ſit, & deteſtabilis, peſſima tamen atque turpiſſima illa eſt, quæ in ipſa Eccleſia locum inveniens, DEO ſacratos homines, gregis chriſtiani paſtores, animarumque curatores ita occupat & invadit, ut munera ſplendidiora *incautè potius* (ut Magnus Gregorius loquitur) *expetant, quam cautè eorum pondera declinent.* Quinimò (graviter dicente Iſidoro Hiſpalenſe) ſuæ magis utilitatis cauſa, quam gregis præeſſe deſiderent, non ut proſint Præſules fieri cupientes, ſed magis ut divites fiant & honorentur, abjecto opere, ſolam nominis ac regiminis appetentes dignitatem. *Etiam* (ita ſuo ævo illacrymans exclamnvit Cyprianus) *in ſinu Sacerdotum AMBITIO dormit, ibi ſub umbra recubat, in ſecreto thalami ſe fraudulenter occultat!* Et quemadmodum Satanas execrando hoc vitio ter ipſos tentavit Apoſtolos, ita eodem glaucomate ſummos quosque Eccleſiarum præfectos tantoperè faſcinavit, ut ad ambitioſi Diotrephis exemplum ſupra cæteros ſeſe extollere, dominatum in cunctos exercere, éque ſuo arbitrio nihil non agere diſponereque ſategerint. Si ulli mortalium, Theologi certè & Eccleſiarum Antiſtites deteſtari deberent ſummè pernicioſam ambitionis peſtem, cùm triſtis omnium ætatum experientia abundè docuerit, per illam innumeras & HÆRESES & CONTENTIO-

NES

Greg. M. initio paſtoral.

Iſid. Hiſpal. lib. III. de ſummo Bono cap. 34.

Cyprian. de jejun. & tentat. Chriſti n. 18.

III. Joh. ℣. 9.

NES in DEI Eccleſiam fuiſſe invectas. Non minus ingenii, quam doctrinæ luce clariſſimi Doctores (veluti illuſtria quædam ſidera) de cœlo lapſi, inque FATUOS IGNES urgente ſola ambitione ſunt transmutati, poſteaquam hæreſum abominandarũ, ſchiſmatumq; pernicioſorum conditores evaſerunt. Sic Valentinum inde factum fuiſſe hæreticum, quod alium ſibi in dignitate prælatum ægrè tuliſſet, Tertullianus tradidit. Sic Tatianum celebrem illum Juſtini auditorem, MAGISTERII PRÆSUMTIONE elatum & inflatum, cum Valentino & Saturnino hæreſiarchis conſpiraſſe memoravit Irenæus. Sic Arium ſpe conſequendi ſupremi in Eccleſia Alexandrina faſtigii fruſtratum, æternam Chriſti arroſiſſe divinitatem; Novatum quoque eandem ob cauſam in tantam deſperationem incidiſſe, ut ab Eccleſia ſe ipſum ſegregare, proprios cœtus cogere, novamque per defectionem hæreſim inſtituere non dubitarit, priſcæ Eccleſiæ clariſſima monumenta loquuntur. *Ego findam Eccleſiam veſtram* (dicebat Epiphanio teſte Marcion,) *& mittam fiſſuram in ipſam in æternum; Et revera fiſſuram* [addit idem] *immiſit non parvam, non tamen Eccleſiam diffidit, verum ſe ipſum, & omnes qui illi obediverunt.* Quas turbas AERIUS Hæreſiarcha homo procax dederit, eo quod non potuerit creari Epiſcopus, ſed Presbyter ſemel creatus, ſemper in ea functione permanſerit,

Tertull. lib. cont. Val. c. 3. Iren. adverſ. hæreſ. lib. I. c. 31.

ex ejuſdem Epiphanii indicio didicimus. Alii inſuper flante & infeſtante ambitionis vento de bonæ mentis ſtatu, veræque felicitatis faſtigio ita ſunt deturbati, ut per ſycophanticas impoſturas ad EPIſcopatum tendere cogitarint. *Quemadmodum Timotheus quidam Ælurus* (teſte Theodoro lectore) *immodica honoris atq; dignitatis ſiti tantoperè laboravit, ut inauditis etiam præſtigiis atque machinationibus epiſcopalem thronum occupare tentarit, cellas nimirum Monachorum noctu circumiens, ſingulosq; nominatim appellans, cumq; is qui nominatus erat, reſpondiſſet, ipſe unum ex Angelis ſe eſſe dicebat, ad hoc miſſum, ut ſingulis denunciaret, ne alium præter Timotheum Ælurum eligerent Epiſcopum, ſemetipſum hâc ratione cunctis deſignare non dubitans.* Æque pudenda ſycophantia [Nicephoro tradente] FLAVITAS quidam ſedem Conſtantinopolitanã poſt Acacii Patriarchæ obitum invaſit; Poſt Acacium (*en ipſa Hiſtorici verba!*) Flavitas Conſtantinopolitanum ſuſcepit Epiſcopatum: Vir, qui quidem presbyter eſſe viſus ſit, ſed usque adeò ad audaciam & improbitatem ſummam pervenerit, ut id quod dicturus ſum facinus, ſatis qualis

Theod Lector Lib. I. Hiſt. Eccleſ. fol. 553. edit. Valeſiana 1673.

Niceph. Lib. XVI. cap. 18.

lis fuerit indicare poſſit. Zeno chartam puram in ſacro repoſuit altari, DEOque per ſcriptum ſupplicans, ut angeli manu quæ in hominum conſpectum non veniret, nomen ejus adſcriberet, quem cœleſti calculo Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ epiſcopum vellet præfectum, indicto ob eam rem quadraginta dierum jejunio. Hæc ubi Flavitas cognovit, auro multo templi cuſtodem corrupit, ut nomine ſuo chartæ inſcripto, eam Imperatoris rurſus obſignaret ſigillo, quo tandem derepente Flavitas velut à DEO deſignatus Epiſcopus, ſaltu magnifico in Patriarchæ thronum conſcendit. Non diu tamen piaculum tantum omnipotens providentia latere paſſa, ſcenicam illam illuſionem quamprimum in apertum produxit. Infelix enim ille cum non totos quatuor menſes in ſede ea transegiſſet, morte ſublatus eſt repentina, prius quam ne dimidiam quidem ejus pecuniæ partem, qua epiſcopalem dignitatem redemerat, corradere potuiſſet. Aſt cum argentarii pecuniam nuper admodum mutuò datam ab hæredibus exigerent, nec illi eſſent

ſolvendo, commiſſa fraus omnibus, ipſique Zenoni Imp. fuit patefacta, qui obſtupeſcens, non à Chriſto ſed Chryſo Flavitæ nomen chartæ mandatum fuiſſe deprehendit. Nec prætermittendum cenſeo id, quod Magnus Gregorius alicubi memoravit Ambitionis horrendum documentum: Cum Archidiaconus quidam Canuſinus inſano adipiſcendi Epiſcopatus deſiderio eſſet accenſus, Sabinum Epiſcopum veneno extingvere molitus eſt, cumque vinifuſoris animum corrupiſſet, ut mixtum vino venenum ei præberet, Sabinus quidem ſine vitæ diſpendio id ipſum hauſit, ſed Archidiaconus eâ ipſa hora miſerè periit, quaſi per os Epiſcopi ad viſcera ejus venenum tranſiiſſet; *Sic illi* [notanter addit Gregorius] *ad inferendam Epiſcopo mortem, venenum corporale defuit, ſed ſeipſum in conſpectu judicis, malitiæ ſuæ veneno occidit.* Taceo alios infeliciſſimos exitus eorum, qui per ambitionem ad dignitates eccleſiaſticas adſpirare non dubitarunt.

Greg. M. lib. III. Dial. c. 5.

VII. Taceo item magis horrendas elatorum quorundam Clericorum tragœdias, invaſiones ſedium plusquam tyrannicas, innumeras de primatu contentiones, internecina odia litesque, quæ bellis nonnunquam longè graviſſimis anſam dedêre & occaſionem. Optimè Bernardus Ambitionem [Clericorum cumprimis]

Bernard. Serm. 6. ſuper Pſ. Quis habitat &c

primis] grande malum vocavit, ſecretum virus, peſtem occultam, doli artificem, livoris parentem, tineam ſanctitatis, vitiorumque omnium originem: Ut enim honores ac dignitates majores quidam (etiam ſacro addicti ordini) obtineant, nihil non relinquunt intentatum, omnibus ſeſe ſubjicientes, omnibus ſe affabiles præbentes, ipſum (ſi dicere fas eſt,) adorare audentes diabolum. Semper (obſervante Innocentio) Ambitioſi, ſive Clerici ſint ſive ſeculares, ſunt pavidi, ſemper attenti, ne dicant aliquid quod diſpliceat, humilitatem ſimulant, honeſtatem mentiuntur, affabilitatem exhibent, applaudunt & adulantur omnibus, ſtatim verò ut ad honorem promoti ſunt, extolluntur in ſuperbiam, jactantiâ effrœnantur, prodeſſe non curant, ſed gloriantur præeſſe, præſumunt ſe meliores, quia cernunt ſe ſuperiores, veteres dedignantur amicos, vultum avertunt, cervicem erigunt, grandia loquntur, ſublimia meditantur, moleſti, infeſti, graves & importuni omnibus. Oleum, cum ſemel ſuper alium adſcenderit liquorem, nunquam niſi violenter & ad momentum duntaxat demergitur, operam quaſi navans, ne liquor cui acceſſit in ſublime feratur, ſic & ambitioſi, (etiam Clerici) ſemel è loco humili emergentes, toti in deprimendis aliis, licet doctioribus & melioribus ſunt occupati, miris etiam fraudibus, technis calumniisque impedientes,

Innoc. de vilitate humanæ condit.

altiora conſcendere (ſcil. per ambitum) *quid aliud agit, niſi ut creſcendo decreſcat, & adſcendendo exterius, interius ad profunda deſcendat.* Creſcit quidem aquâ infusâ vinum in dolio, aſt creſcendo decreſcit, cum hoc modo virtutem perdat & vigorem; ſic & ambitioſus eodem Gregorio notante, creſcendo decreſcit, omnem generoſi animi amittens vigorem, magnus in ſpeciem evadens, reapſe fit minimus, & hîc & alibi ſupremâ felicitate deſtituendus, ſempiternoque puniendus exitio. Quis igitur literatorum non horreſcat vel ad ſolum AMBITIONIS nomen? Quis cœca adeò cupiditate ad fallaces illas dignitates curreret, tanquam ſine angore onereque victurus, cum potius ad honores fugaces, ad labores veraces ſit perventurus? Cane pejus & angve, DEO Muſisque ſacrati fugiant peſtem illam execrabilem, ne & ipſi miſerè tandem aliquando pereant, contemnant honorem *tam vilem* (ut ſapiens ait) *dum efflore ſcit, tam lubricum dum ſplendeſcit, tam inconſtantem dum evaneſcit.* Nec minus ſibi eruditorum ſinguli perſvadeant, in nullam rem oleum futilius impendi & operam, quam HONORIS & DIGNITATIS conquiſitionem, ſiquidem id periculoſæ adeò aleæ plenum ſit opus, ut ubicunque faſtigium, illic finitimũ quoque ſit præcipitium, nemo altius cadat, quam qui adſcenderit alti⁹, cum culmina ut plurimum fulminibus tangantur, illosq; primùm

mùm fortuna dejiciat, quos ut primos extulerit. Hoc cum abundè perſpectum ſit & exploratum, quid eſt cur eruditi optare tantum, ne dicam ſollicitè captare velint fluxi honoris auram, cur ullatenus turbari vel ablato, vel non delato iſto coloris tam citò evaneſcentis pigmento? Si mentis illuminatæ oculos aperirent, facilè perſpicerent, id, quod homines HONOREM vocant & dignitatem, purum putum nihil eſſe, quod qui ſectetur, velut umbra delectetur, prætermiſſo corpore, atque inani imagine capiatur. Oſtenſuri Veteres, quantum AMBITIO malum ſit, fabulas atque apologos advocarunt, ingenioſeq; nonnunquam ſunt mentiti. Quidni enim horribilis Phaëthōtis caſus adaptari poſſet cuivis LITERATO AMBITIOSO, per ſuam & aliorum ruinam ad honores graſanti, qui tamen fulgori dignitatum propius accedens, decuſſis temeritatis ſuæ alis, utplurimum graviſſimo ſummeque miſerabili corruit lapſu. Nec minus ABIETEM, proceram ſuam ſtaturam & pulchritudinem intemperantius jactantem, rubumque præ ſe contemnentem in eos convenire ſunt arbitrati, qui res arduas, ſuprema honorum ſedilia, aliaque ſupra vires poſita negotia aggrediuntur, cum extremo quidem ſuo & aliorum etiam exitio, ita enim Rubus Abieti:

- - *Nunc læta quidem, bona ſola fateris,*
Et frueris noſtris imperioſa malis.

Sed

Sed cum pulchra minax ſuccidet membra ſecuris,
Quam velles ſpinas tunc habuiſſe meas.

Non fictis autem ſed factis evidentioribus alii ſummam ex Ambitione miſeriam adumbratu-ri, LUCTATORES attulêre in medium, qui eodem tempore, quo æmulum colluctato-rem in ſublime elevent, nullo id alio fine agant, quam ut ipſum tanto vehementius terræ alli-dant. *Tolluntur ſcil. in altum, ut lapſu graviore ruant.* Quanto amplius nubes ſupra nos cœ-lum verſus elevantur, tanto citius à radiis So-laribus diſſipantur & evaneſcunt: *Nubes quip-pe* [appoſitè ait Gregorius] *in alto eminet, ſed hanc ad curſum flatus impellit: ſic ſunt temporalia iniquorum bona,* (fluxæque dignitates) *veluti in alto quidem per honoris celſitudinem degere vi-dentur, ſed ad curſum vitæ quotidie veluti quibus-dam mortalitatis ſuæ FLATIBUS impellun-tur; Salus (HONOR) ergò ut nubes tranſit, quia perverſorum gloria, quæ alta eſt, FIXA non eſt.* Hinc FUMO etiam ſubitò adſcendenti, mox verò deficienti & prorſus evaneſcenti, Ambitioſorum conatus reſpondere idem Gre-gorius notavit: *Fumus quippe adſcendendo de-ficit, & ſeſe dilatando evaneſcit, ſic videli-cet fit, cum peccatoris* (ambitioſi) *vitam præſens felicitas comitatur, quia oſtenditur*

Confer Hugo Cardin. in Pſal. 72.

Gregor. M. lib. XX. mor. cap. 10.

Idem lib. 1. Regim. epiſt. 5.

ut ALTUS ſit, inde agitur UT NON ſit. Nec ſolum ut non ſit, verum etiam ut æternum ipſi MALE ſit, cum Petro Bleſenſe eleganter dicente, MULTORUM DOMINATIO, EORUM SEMPITERNA SIT DAMNATIO, eosque cum Dignitatibus ſuis tandem infernus miſerrimè abſorbeat.

VIII. Potiſſima autem ratio ob quam Doctori chriſtiano honores & dignitates fugiendæ, imò formidandæ & contemnendæ penitus, PRÆCEPTORIS SUI AMOR eſt, atque IMITATIO EJUS, qui non ſolum nullos honores appetivit efflagitavitque, verum etiam ſibi conſtitutos & delatos omninò recuſavit. Quid igitur vero Chriſti diſcipulo, ſinceræque humilitatis in Rectoris tanti Academiâ ſtudioſo, quid inquam illi cum Mundi diabolique pompâ, cum dignitatibus, cum pudendo hominum faſtu? procul ab eo ſit LUCERE velle, qui LUGERE potius deberet, procul mundani honoris appetitus, qui Chriſti profitetur imitationem. Quid monſtro ſimilius, quam Mundi appetere gloriam, & vitam in Chriſto abſconditam elegiſſe? Quamvis tepidis & elatis quibuſdam abſurdum adeò non videatur, imò rationi maximè conſonum putetur inſitum nobis adſcendendi deſiderium, tanto magis tamen piè literati infernalem illum ſerpentem horruerunt, quanto frequentius huc uſque in Orbe chriſtiano

ſtiano is ſuam deſpumavit fœditatem. Nec ſolum optimi quique Chriſti imitatores blanda illa ſeculi delinimenta tanquam venena rejecerunt, verum ad Magiſtri communis humiliationem cæteros ſtudio ſingulari ſunt exhortati. Aurea profectò ſunt, omnemque humanam ſapientiam tranſcendunt illa Magni Gregorii verba: *Diligenter* (inquit) *animadvertant oportet, quantoperè juvet, ac conferat ad vitæ ſpiritualis profectum omninò abhorrere ab omnibus quæ Mundus amat, & concupiſcere totis viribus quicquid CHRISTUS Dominus noſter amavit & amplexus eſt. Quemadmodum enim mundani homines, qui ea quæ mundi ſunt ſequuntur, diligunt, & quærunt magna cum diligentia, honores ſcilicet, famam, magni nominis exiſtimationem in terra, ſicut mundus eos edocet; ſic qui procedunt in ſpiritu, & ſerio CHRISTUM Dominum noſtrum ſequuntur, amant & ardenter optant, quæ ijs omninò contraria ſunt, indui nimirum eâdem veſte, ac inſignibus Domini ſui pro ipſius amore ac reverentia, -- quandoquidem illa ipſa propter majorem noſtrum profectum induit, nobiſque exemplum dedit, ut in omnibus quoad ejus fieri poterit, divina gratia* Gregor. M. lib. V. Mor.

tia aſpirante eum imitari & ſequi, cum vera ſit via quæ ducit homines ad vitam, velimus. Nihil profectò aut nervoſius, aut fervidius ad Honorum, ipſiusque contemptûs humani contemptum, ardentemque humiliationis amorem imprimendum dici potuiſſet, vix ſignificantioribus verbis Cœleſtis ſapientia circumſcribi; quæ tametſi Mundanis abſona, abſurda imò delira videantur, eo ipſo tamen acrius cunctos doctrinæ & vitæ Chriſtianæ Profeſſores ad Mundi & quæ in eo ſunt dignitatū deſpectionē excitare deberent. Pudeat imitari contemnentes parviq; pendentes illuſtre hoc ſapientiæ genus, quod ſtultam reddidit univerſam hujus mundi ſcientiam. Hanc unam PHILOSOPHIAM toto amplectantur animo eruditi, quotquot ipſo etiam cognomine Chriſti nomen profitentur. Sint licet proniores ad in anem illum honorem doctrinæ & vitæ profanæ cultores, cum damno & periculo ſuo maximo; Nos tamen tot modis initiati, tot Sacramentis CHRISTO adacti, fœdum ac turpe putemus illius neſcire dogmata, vel contemnere præcepta quæ certiſſimam omnibus præſtant felicitatem. *Si quid* (ita ſcitè Eraſmus) *à Chaldæis aut Ægyptiis adfertur, id ob hoc ipſum acrius avemus cognoſcere, quod è peregrino ſit Orbe deportatum, & pretii pars eſt è longinquo veniſſe.*

Deſ. Eraſmus in Adhort. ad Chriſt. philoſ. ſtud. Tom. V. opp. fol. 117.

At

- - *At qui ſit, ut hujuſmodi cupiditas non item Chriſtianos titillet animos, quibus perſuaſum eſt, id quod res eſt, hanc doctrinam non ex Ægypto Syriave, ſed ex ipſo veniſſe Cælo? cur non ita nobiſcum cogitamus omnes? Novum & admirabile Philoſophiæ genus ſit oportet, quod ut traderet mortalibus, is qui DEUS erat, factus eſt homo; qui immortalis, factus eſt mortalis, qui in corde Patris erat, ſeſe dimiſit in terras. Magnum quiddam & haudquaquam triviale ſit oportet, quidquid illud eſt, quod ille tam ADMIRANDUS AUTHOR, poſt tot excellentium Philoſophorum familias, poſt tot inſignes Prophetas docturus advenerit.* Quodnam illud? Eſt quidem arduum, aſt valdè eximium ſinceræ HUMILITATIS genus, quod ſuo non minus exemplo, quam ore ſanctiſſimo ſupremus ille Doctor toties commendavit. Hoc Daducho incitati, hoc ſpiritu impulſi, proniores longè ad fluxarum dignitatum contemptum, atque continuum humilitatis exercitium ſimus, quam profani illi turgidique literiones ad honoris inanis captationem. Sit licet moleſta admodum carni deſpectio Honoris, potentiſſimus tamen eſt amor tanti Præceptoris JESU,

Matth. XI. Diſcite à me quia mihi ſum & Humilis Corde.

SU, ſatiſque efficax, ut cuncta acerba condiat atque ſvavefaciat. In nulla re verus amator Salvatoris majus gaudium majoremque inveniet voluptatem, niſi imitatione ejus, qui omnia ſeculi delinimenta veluti venena nocentiſſima repudiavit. Hinc tantoperè in laboribus, ignominiis, infirmitatibus omnique humiliatione gloriatus eſt Apoſtolus, ut mundo ſeſe crucifixum & ſibi Mundum enunciarit, cum ea quæ Mundus æſtimet veluti inanes pompas, ambitioſas ceremonias, primos accubitus, magnificoſque inceſſus omninò ſit deteſtatus, ſicq; ex animo ſe ipſum deſpiciens, nullam adverſariorum curarit ignominiam, quin potius ſvavi & jucunda perpeſſione omnem injuriam exceperit. Et ante Apoſtolos eodem ſpiritu afflatus ipſe Domini præcurſor, non ſolum cunctos HONORES fugit, omnia ſibi negans, ſummæque authoritatis nomina, Prophetæ ſc. & Eliæ reſpuens, (cum pluſquam Propheta, & ob divinæ gloriæ zelum in Scriptura Elias vocatus eſſet) ſed de humiliatione ſui ſummoperè eſt lætatus: *Hoc gaudium meum* (ajebat) *impletum eſt, illum oportet creſcere, me autem MINUI.*

IX. Idem planè Chriſti Spiritus nefandæ elationis Ambitioniſque ſpiritui oppoſitus, optimorum priſcæ Eccleſiæ Doctorum pectora ita occupavit inhabitavitque, ut cunctos honores

nores ipſasque Eccleſiaſticas dignitates viriliter rejecerint, ſaltim non niſi inviti coacti atq; cum ſummo ſuſceperint horrore. Sic Taumaturgus ille Gregorius (teſte Nyſſeno,) omnibus ſeſe abſcondebat modis, ne Eccleſiæ Neocæſarienſi præficeretur. Licet Cyprianus divino non minus nutu, quam univerſæ Eccleſiæ Carthaginenſis ſuffragio electus eſſet in Epiſcopum, attamen tantum honorem ſubterfugit initio, eo ſe ipſum planè indignum reputans, tandem non niſi invitus acceptavit. Quemadmodum de Cornelio Epiſc. Rom. idem Cyprianus teſtatus eſt, eum nec poſtulaſſe epiſcopatum, nec voluiſſe, nec vi ut cæteri (quos arrogantiæ ſuæ tumor inflet) invaſiſſe, neque laboraſſe ut Epiſcopus fieret, ſed vim paſſum fuiſſe, ut Epiſcopatum coactus acciperet. Idem animus inſedit tum ſancto Nicolao, contra voluntatem ſuam Myrenſi Eccleſiæ præfecto, tum Magno illi Baſilio, fugienti primum, dein gravem infirmitatem ſimulanti, cum poſt Euſebii mortem ad Cæſarienſis Eccleſiæ gubernationem eſſet evectus. Quanta cum induſtria quibuſve artibus Nazianzenus Epiſcopale jugum à ſe excuſſerit, ipſemet pluribus epiſtolis indicavit. In carmine ejus de vita propria hæc notatu digniſſima verba leguntur:

Gregor. Nyſs. in vita Gregor. Thaumat.

Pontius in vita Cypriani.

Cyprian. lib. IV. epiſt. II.

Gregor. Naz. in ſvit. Baſ. M.

- - *Sacris me collocant hi in ſedibus flentem gementem.*

It de Magno Baſilio diſertè ſcribit, *quod epi-*

ſcopalem poteſtatem neutiquam ſit furatus, neque eâ per vim potitus, neque honorem perſecutus, ſed quod ab HONORE ipſe quæſitus fuerit. Quamprimum devotiſſimus ille EPHRÆM SYRUS intellexit, quoſdam ſibi ad ſupremam in Eccleſia dignitatem eſſe ſuffragatos, omni ſtudio eorum ſeſe oppoſuit conatibus, pariter ut inſignis Eccleſiæ Mediolanenſis Præſul D. AMBROSIUS, Cleri plebiſque erga ſe favore deprehenſo, delatum modis omnibus recuſavit honorem, præter morem, ſeverum durumque ſeſe oſtentans omnibus, Tribunalque conſcendens, reis adhiberi tormenta jubens, quaſi Vir ſanguinis eſſet, Sacro planè indignus miniſterio. Sic & Johannes Chryſoſtomus, & ipſe Auguſtinus multis diverſiſque modis impedire ſtuduerunt, ne onus epiſcopale eorum humeris imponeretur, amplius autem reſiſtere non valentes, multis obortis lacrymis, ac tremebundi acceptaverunt, etiam atque etiam deplorantes, quod CHRISTI Sponſa, Eccleſia, ſibi omnium indigniſſimis fuerit commiſſa. Quibus accedat memorabile GREGORII MAGNI exemplum, is Epiſcopo Pelagio peſte ſublato, omnium conſenſu ſucceſſor electus, alieno veſtitu aliquandiu in quadam ſpelunca delituit, extractus verò rituque veteri conſecratus, tantum intus ſeſe perdidiſſe cum dolore pro-

Gregor. Naz. epiſt. xxxi xxxii. & XLII. Conf. Orat. ejus de non affectata cathedra Conſtantinop. It. carmen de vit. prop. Paulinus in vita Ambroſ.

pronunciavit, quantum foris in ſpeciem ſit conſecutus, ægerrimè etiam ferens, *quod* (ut ipſe dicebat) *ſub epiſcopatus colore ad ſeculum reductus, tantiſque terræ curis denuò ſit involutus.* Quid multis? Omnes genuini ſupremi Doctoris diſcipuli, inque Veteri ejus Academia ſinceræ humilitatis profeſſores, non ſolum cunctos formidarunt honores, ſed in ipſa etiam abjectione contemptuq; ſui maximoperè ſunt lætati, probè perpendentes, quantus honor apud DEUM ſit CONTEMNI A MUNDO, quantaque gloriæ uſura hanc glorioſam ignominiá ſit exceptura. Porrò cum DEUM ſolum honore dignum reputarint felices illæ animæ, de divino tantum honore promovendo (ſui prorſus immemores) etiam atque etiam fuêre ſolliciti, ideoq; ad ipſam honoris vocem exhorreſcentes, & grande ſcelus ingenſque delirium eſſe putantes, ſi de exaltatione ſui cogitatio fortè animum ſubiiſſet. Cæterum, & illa fugiendi honoris contemtuſque appetendi cauſa acceſſerat, ne ſcil. in hâc vitâ mercedem ſuam recipientes, in altera illa cœleſti favore æternaque felicitate prorſus deſtituerentur, quâ ipſa ratione Baſilius unicè propemodum eſt uſus, cum hominibus DEO ſacratis fluxi Honoris fugam ſummoperè commendaſſet: *Prorſus* (ait egregiè) *ab omni AMBITIONE alienum habere animum* (DEO ſc. devotus) *debet. Nam ſi in hâc vitâ laboribus, ac rectè* *Baſil. in conſtitut. cap. 25.*

factis ſuis eſſe præmium velit, miſera profectò illius mercedis conditio eſt, qui pro æternarum rerum jactura caducas paciſcatur, ſi verò ſecum decrevit, velle ſe in hâc vita agonum perferre labores, non modo honores ultrò ipſe conſectari non debet, ſed ne oblatos quidem admittere, potiuſq; recuſare, atque rejicere, ne conſequentis vitæ gloriam præſentis honor imminuat, quandoquidem præſens vita univerſa laborum eſt, atque certaminum; contraque futura in præmiis compenſationibusque eſt poſita. - - Proinde ſi habes in animo in futurum regnare, hic noli otium, NOLI HONOREM conſectari.

Gregor. lib. III. Mor. c. 22. *Idem lib. V. c. 22.* Similiter Gregorius ad formidinem honorum in ſervis DEI generandam ſanctè philoſophatus eſt, pulchrè inſuper oſtendens quanta pericula honoribus & dignitatibus imminеant, ſiquidem eædem optimorum etiam mentem ſi non elevent, maximoperè tamen perturbent. Quid vulgatiſſima iſta ſententia verius, quid etiam horribilius: HONORES MUTARE MORES? cum & iſta vitæ hujus proſperitas periculoſum adeò habeat virus, ut bonis plerumque moribus apprimè ſit infeſta, neque ſolum certiſſimum ſuperbiendi periculum, verum etiam omnium virtutum reliquarum miſerum diſcrimen illud excipiat. Et cum in inqui-

inquiſitione & appetitu honoris inordinato gravius periculum lateat, quam in minus voluntaria poſſeſſione, hinc illæ terq; quaterq; felices pièliteratorum animæ, ſollicitè & iſtud fugerunt pietatis veræ detrimentum, quod ipſum conſiderans laudatus modò Baſilius, ſapientiſſimè pronunciavit, *omnes à propudioſo Honoris deſiderio captivatos, invidos eſſe, contentioſos, inſimulatores*, impudentes, calumniatores, aſſentatores, veteratores, humiles ubi non conveniat, illiberales, glorioſos, ſexcentis denique aliis hujuſmodi turbis vitiiſque refertos; exactiuſque miſerum illud umbraticæ gloriolæ mancipium delineaturus; *Quinimò* (ait) *ſæpenumero idoneorum etiam interitum exoptabit, quò videlicet, ſublatis de medio qui tales ſunt in deferendis muneribus, neceſſario ſuffragia ad ipſum deveniant, proin & iis penes quos deferendi honores poteſtas reſidet adulabitur, plurimaque illiberaliter aget atque ſerviliter, adverſus inferiores verò ſuperbè ſe atque præſidenter geret, dolos varios conſuens, ſuſpiciones ſibi perturbationeſque innumerabiles accerſens, omnem tandem à ſe animi fugans tranquillitatem.* Quamvis denique tuta omnia & extra ſalutis æternæ periculum eſſent tendentibus ad altiora, illud ſaltem maximorũ Virorum animis ob-

Baſil. M. l.c.

verſabatur damnum, quod per ſplendida munia ad honoris ſedilia evecti & ſublimati, neutiquam ſibi feliciter adeò vivere, proprioque vacare profectui queant, ſed in mille curas utplurimum abrepti, ſuaviora amœnioraque ſtudia omninò negligere cogantur. Quam ipſam ob cauſam eloquentiſſimus ille Philoſophorum Chriſtianorum Syneſius, à Ptolemaidenſibus ad epiſcopale munus poſtulatus, id nequaquam ſibi recipiendum judicavit, *quoniam ſcil. ſacrum illud officium* (uti ipſe fratri ſuo Evoptio ſcripſit) *penitus à philoſophiæ ſtudio & rerum conſideratione hominem avocet, animum curis negotiisque immergat, adeòque divinæ auræ particulam obruat & quaſi extinguat, maximeq́; impediat, quo minus ſecundum ſolam mentem tanto onere preſſus poſſit operari*, vel ut ſignificantius verba Syneſii juxta authenticum textum ſonant: *Neceſſe quidem eſt ipſum* (Epiſcopum ſc.) *tam multa unum negotia ſuſtinere, quam multa cæteri ſimul omnes. Unus enim quæ omnium ſunt* EFFICERE *debet, aut criminationibus omnibus obnoxius ſit oportet. Quomodo igitur non ingentis cujuſdam & maximi animi erit, tantam ſollicitudinum molem, pon-*

Syneſ. Epiſt. CV. ad Evopt.

Conf. opera Syneſ. à Dion. Petavio Gr. & lat. edita Pariſ. 1631. p. 248.

pondusque ſuſtinere, neque iis mentem obruere, nec in animo reſtinctam divinam particulam intueri, cum tanta illum ſtudiorum varietas diſtraxerit? Nec me præterit, fieri iſtud à nonnullis poſſe, atque iſtiuſmodi felicem indolem prædico, ac reipſa divinos illos viros eſſe cenſeo, quos aſſidua rerum humanarum tractatio nihil à divina conſuetudine amoveat. Sed ego me ipſum intelligo, & ad urbem deſcendere, & ab urbe adſcendere ſolitum, iiſque rebus implicari, quæ ad terrena & infima detrahant, & quantis nemo dixerit ſordibus inquinari. Sed cum excellentiſſimæ virtutis natura & indoles ſit, ut ſplendidiſſimæ lucis inſtar, quæ præcelſa in ſpecula refulget, omnium animos ad ſe convertat, omniumq; favorem blando quodam & occulto illicio ſibi conciliet, hinc accidit, ut prælustre illud omnigenæ eruditionis lumen, invitũ plane ac reluctans Cyrenenſis Eccleſiæ candelabro fuerit impoſitum; id quod diſertis verbis ipſe Syneſius ad Eccleſiæ ſuæ Presbyteros ſcribens eſt conteſtatus; *Se nimirum Epiſcopi onus, totis viribus & omnibus machinis declinaſſe; Equidem non unam mortem pro ea functione* (pergit) *ſubiiſſem. Neq; enim ſatis mihi accomodatam rei dignitatem arbitra-*

Syneſ. Epiſt. XI. ad Eccleſ. ſuæ Preſbyteros

trabar, ſed quoniam mihi DEUS non quod cuperem, ſed quod ipſe vellet impoſuit, eundem illum precor, qui vitæ gubernator extitit, ejus eſſe quod in gubernaculo dedit, moderatorem. Qui enim in philoſophiæ otio, ac minimè negotioſa rerum contemplatione ætatem contrivit, tantumque vitæ curis ac moleſtiis tribuit, quantum ad eam quæ in hoc corpore degitur, vitam, ac civile in rebus publicis officium ſatis eſſet; qui continuis illis curis poſſum ſufficere? aut qui me ipſum negotiorum turbis implicans in eas mentis pulchritudines animum poſſum defigere, quibus frui beati eſt otii, ſine quibus mihi ac mei ſimilibus vita univerſa vitalis eſſe non poteſt, equidem aſſequi minimè poſſum, DEO verò omnia ut ajunt poſſibilia, &c. ita Syneſius.

X. Sed juvat paulò recentius conſimilis generoſitatis exemplum ſiſtere, dareque documentum. Cum Sixtus IV. JOHANNEM WESSELUM, Groningenſem, Virum ætate ſua literatiſſimum ob ſingulares animi dotes ad ſe traxiſſet, atque in hunc compellaſſet modum: *Fili pete à nobis quod vis, nihil Tibi negabimus, quod & noſtram æſtimationem, & tuam conditionem decebit*: Sanctiſſime Pater, (reſpon-

Vid. vita Ioh. Weſſ. edit. cum vitis Prof. Groning. 1654. p. 18.

(reſpondit ille) Patrone clementiſſime, non eſt quod Sanctitatem tuam multum gravem, res magnas ut ſcis, nunquam quæſivi, rogo tantum ut concedas mihi ex Bibliotheca Vaticana Græca & Hebræa Biblia: Ea repoſuit Sixtus, tibi dabuntur; *Sed Tu ſtulte, quare non petis Epiſcopatum aliquem, aut ſimile quidpiam?* Reſpondit Weſſelus, quia iis non indigeo, ſapientiſſimè ſcil. cum Ivone Carnotenſe judicans, *Epiſcopatum nil eſſe niſi cruciatum, omnem in Orbe ſublimitatem, valdè naufragoſam eſſe tempeſtatem?* qua propter & ipſe modicis contentus, inter inferiora verſari maluit, quam cum aquilis arduo volatu verberare nubes, & inter eas tandem vaneſcere. Ecquis verò hinc non videt, quam imprudentes, ne dicam excordes illi ſint, quos vèl ipſa Sacri muneris difficultas non terreat, quos item pudenda Ambitio potius, & carnalis aviditas, quam ſincera DEI & proximi charitas ad ſacra trahat pulpita? *Colligant hinc* (ita notanter & appoſitè Magnus Gregorius) *quiq; præcipites, cum quanta culpa cæteris præferri non metuant, ſi ſancti adeò viri,* (DEOque verè ſacrati literati,) *Ducatum ſuſcipere DEO etiam jubente timuerunt.* Moyſes ſuadente Domino trepidat, & infirmusquiſque ut HONORIS onus ſuſcipiat, anhelat, & qui ad caſum valdè urgetur ex propriis, humerum libenter opprimen-

Gregor. M. Paſtoral. lib. I. cap. 7.

Greg. M. l. c. cap. 5. dum ponderibus ſubmittit alienis. At verò Sacrum illud officium, non ſolum non diligit omninò, verum etiam neſcit, qui ad culmen regiminis anhelans, in occulta meditatione cogitationis cæterorum ſubjectione paſcitur, laude propria lætatur, ad HONOREM cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat.

NB. Mundi ergo lucrum quæritur ſub ejus honoris ſpecie, quo Mundi deſtrui lucra debuerant. *Unde verò hæc ſitis* (ita quondam illacrymans exclamavit Cyprianus,) *pectoribus aſſidet miſeris, & AMBITIONIS ſalſugo bibulam animam occupat, ut PER FAS ET NEFAS ad loca ſuperiora, etiam de latebris eremi nonnulli ſe ingerant, & de omni gradu, ubi aliquis aditus patet, anheli prodeant, diſcurrant ad Judices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliarios, & modis omnibus elaborent, ut ſedeant cum Principibus.* Quod ſi verò ipſo Cypriani ævo illa peſtis Clericorum animos tantoperè invaſit, quid mirum quod ſuperior locus, excelſiorque cathedra hodienum à multis ſollicitè adeò deſideretur, quæratur, ematur, & abſque timore obtineatur, cum quale ſit onus prorſus ignoretur. Attendunt hujuſmodi [dicente non nemine,] præſentia, futura neutiquam proſpiciunt, magni æſtimant ſi præ-

Cypriano de Cardinal. Chriſti opp. in prol.

Laur. Juſtinian. Libro de diſcipl. mon. c. 9.

præponantur cæteris, ſi aliis imperent, ſi honoribus extollantur; gaudent juxta Domini ſententiam ab hominibus vocari Rabbi, & à ſubditis Patres nuncupari. ATTENDUNT QUID ÆSTIMENTUR, NON QUID SINT, nec conſiderant ipſi elatione tumidi, mente cœcati, intentione corrupti, & moribus perditi, quam ſit breve ipſorum gaudium, quam formidabilis ſtatus, quam fugitivi honores. Nam tanquam ſomnium de ſtrato ſurgentium eſt vita hæc, & inſtar puncti omnis ipſius delectatio, labitur enim cum tenetur, amittitur cum poſſidetur, nihil in ea ſtabile, nihil mundum, nihil ſecurum, nihilque æſtimatione dignum. Quo dulcius honor tenetur, eo durius ac laborioſius relinquitur, & quanto quis ſublimior fuerit, tanto majora ab eo exigentur, teſte namq; Scripturâ judicium duriſſimum his qui præſunt fiet. *Aſt NON OMNES CAPIUNT VERBUM HOC* (ita ſatis appoſitè inquit Magnus Bernardus) *multi alioquin non tanta fiducia & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſentirent & onera, gravari profectò metuerent, nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum.* Cæterum (ſcribit porrò) curritur in Clero paſſim ab omni ætate & ordine, & doctis pariter ac indoctis ad Eccleſiaſticas curas, tanquam ſine curis jam quiſque victu-

Bernardus Epiſt. XLII.

victurus ſit; cum ad curas pervenerit. Nec mirum id de his, qui nec dum in ſemetipſis experti ſunt; videntes quippe illos, qui jam proprios humeros cupitæ ſarcinæ ſubmiſerunt, non ſolum non gemere quaſi ſub onere, ſed etiam APPETERE PLUS ONERARI, non deterrentur periculis, qui cupiditate cœcati non vident, ſed favoribus amplius, quos illis invident, provocantur: O INFINITA SEMPER AMBITIO! Cum primos honorum gradus meruerint in Eccleſia, meruerint autem vel vitæ merito vel PECUNIÆ, ſive etiam CARNIS ET SANGVINIS, quæ Regnum DEI non poſſidebunt, prærogativâ; non ideò corda quieſcunt, duplici ſemper æſtuantia deſiderio, quo utique magis ac magis & dilatentur in plura, & ad celſiora ſublimentur, verbi gratia, cum factus quis fuerit in quâcunque Eccleſia Decanus, Præpoſitus, Archidiaconus, aut aliquid hujusmodi; non contentus uno in una, plures ſibi, imò quotquot valet conquirere honores ſatagit, tam in una quam in pluribus. Quibus tamen omnibus ſi locus evenerit, libenter unius præferret Epiſcopi dignitatem. Sed nunquid ſic ſatiabitur? Factus Epiſcopus, Archiepiſcopus eſſe deſiderat, quo forte adepto, rurſum neſcio quid altius ſomnians, laborioſis itineribus & ſumptuoſis familiaritatibus ROMANUM ſtatuit frequentare palatium, quæſtuoſas ſibi quasdam exinde com-

comparans amicitias, &c. Ita Bernardus, qui non verbis ſolum ſcriptisque, verum ipſo vitæ modeſtiæque incomparabilis exemplo, ævi ſui Ambitionem retundere laboravit, nullas unquam ad Epiſcopatum (licet ſplendidas ſatis) vocationes admittens. *Quot Eccleſia deſtituta paſtoribus* (ita diſertè de eo vitæ ſcriptor) *eum ſibi in Epiſcopum elegerunt? Elegit eum domeſtica Lingonenſis Eccleſia, elegit Catalaunenſis, intra Italiam Civitas Januenſis, & Mediolanum Metropolis Ligurum hunc optaverunt Paſtorem & Magiſtrum, Remi nobiliſſima Franciæ civitas, ſecundæ Belgicæ provinciæ caput, ejus dominationem ambivit. Omnibus his vocationibus poſtpoſitis, non ſollicitavit animam ejus honor oblatus, nec motus eſt pes ejus ut inclinaret ſe ad gloriam, nec magis eum delectabat tiara & annulus, quam raſtrum & ſarculus. - - Nec aliqua ſeculi hujus ambitione pulſabatur, qui ſolis cæleſtibus inhiabat.* Sic ipſum quoque Auguſtinum tantoperè reformidaſſe Epiſcopale onus conſtat, ut ingredi eas noluerit civitates, quibus noſſet vacare cathedram, ne fortè invitus ei præficeretur, curaque gravaretur animarum. *Usque adeò* (ita de ſeipſo alicubi) *timebam Epiſcopa-*

ſcopatum, ut quoniam cœperat eſſe alicujus jam momenti inter DEI ſervos fama mea, in quo loco ſciebam non eſſe Epiſcopum, ne illo accederem, cavebam, & hoc agebam quantum poteram, ut in loco humili ſalvarer, ne in alto periclitarer.

Serm. 49. ad diverſ. c. 1. conf. Epiſtol. Auguſt. 148.

XI. O quam præclarè, dicimus cum Nazianzeno, nobiſcum ageretur, ſi idem rerum noſtrarum ſtatus eſſet! Nunc autem (eheu!) periculum eſt, ne ordo omnium ſanctiſſimus, omnium maximè ſit ridiculus. Non enim virtute magis quam maleficio & ſcelere ſacerdotium paratur; nec digniorum ſed potentiorum throni [epiſcopales] ſunt. Antiſtes facilè invenitur non elaboratus, ſed recens, quantum ad dignitatem ſimul ſatus & editus, quemadmodum Poëtæ Gigantes finxerunt, uno die Sanctos fingimus, eosque ſapientes & eruditos eſſe jubemus, qui nihil didicerunt, nec ad ſacerdotium, quicquam prius contulerunt præter VELLE. Utinam hæc ſtudioſè conſiderarent, quicunque ardentius quam par eſt ad officia Eccleſiaſtica obtinenda feruntur! Utinam in illa quæ à DEO ipſis conceſſa eſt honoris ſorte acquieſcerent, nec ad altiores dignitatum gradus feſtinabundi adeò properarent, verum majorem in declinandis honoribus, dicam an oneribus, gravioribus, adhiberent prudentiam! Ex vetuſto Eccleſiæ ritu quisquis in Epiſco-

Gregor. Naz. Orat. XX. in laud. Baſil.

Epiſcopum olim conſecrabatur, inter ipſa ſolennia rogatus à conſecrante: NUM VELIT EPISCOPARI? ſemel iterum, tertio reſpondit: NOLO; invitum ſeſe ordinatum fuiſſe ſubindicans, quippe qui tanto oneri ſuſtinendo ſe imparem, tanto muneri exercendo inidoneum, tanto honore indignum eſſe, neque ambitione quapiam incitatum, verum Eccleſiæ neceſſitate adactum profiteatur. Tantum quippe [juxta Imperialem quandam ſanctionem Corpori Juris Cæſarei inſertam] ab AMBITU ſepoſitus eſſe debet Antiſtes, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Aſt parum obſervatæ ſanctiores ejusmodi leges ab eo ſunt tempore, quo enormes circa officiorum eccleſiaſticorum collationem abuſus in chriſtianam Eccleſiam irrepsêre, ſanctaque miniſteria non hominibus ad ea idoneis demandata, ſed pro ſuperiorum favore & arbitrio, veluti præmia quædam ſunt diſtributa. *Sicuti* (ita notanter ſcribit author Hiſtor. Tr. Conc.) *primis Eccleſiæ temporibus perſonæ quæ Eccleſiæ neceſſitati inſervirent, eligebantur, ſic decurſu* temporis, gradus dignitatis ſive emolumentum, perſonæ qualitati fuêre adaptata. Res etiam eò rediit, *quod in dignitate perſonæ, unus ducenta, al-*

Leg. II. c. de Epiſc. & Cler.

ter

Gerſon in tract. de defectibus Eccleſ. Nicol. Clemangis in tract. de corrupt. Eccleſ. ſtatu. Bernard. Serm. ad verba: Ecce reliquim[9] omnia.

ter trecenta beneficia tenuerit. Quo de enormi abuſu etiam præter Gerſonem Nicol. Clemangis graviſſimis verbis eſt conqueſtus. Acceſſit frequens Graduum Eccleſiaſticorum multiplicatio, nec non quæ iis annexa fuêre privilegia, immunitates, reditus & ampliſſimi principatus, quibus plurimorum Ambitio tantoperè fuit accenſa, ut dies noctesque in illud unum incubuerint, quâ ratione & ipſi ad ſummæ dignitatis culmen pervenire queant, ſalsè eapropter à Bernardo haudque immeritò exagitati: *Feſtina* (ait) *multiplicare prabendas, inde ad Archidiaconatum evola, demum adſpira ad Epiſcopatum, ne ibi quidem requiem habiturus, quia SIC ITUR AD ASTRA. Quo progrederis miſer? quamdiu enim Eccleſiæ miniſteria ſuam primævam retinuêre ſimplicitatem, ſpreta à Magnatibus jacuêre, non ea obierunt, niſi qui zelo DEI in animarum ſalute curanda ducebantur; poſtquam verò ſplendidis palatiis, patrimonio admodum opimo, pompa mundana quaſi coruſcabant, quisq; ea prenſabat, non tam ut gregem curaret, quam ut haberet unde luxuriaretur, unde diteſceret.* Nec minus graviter Joh. Sarisberienſis conqueritur ætate ſua non inventum niſi per rarum, qui ac-

Joh. Sarisber. lib. VII. policrat. c. 18.

cinctus

cinctus fuerit ſuper femur ſuum gladio ad præſumptionem hujuſce ambitionis reprimendam. *Illa namq;* [addit notanter] *machinas multiplices erigit, ut expugnet nemine defendente.* Alius enim de NOBILITATE confiſus, aut viribus poteſtatum, violenter in Sancta irruit, & ſi forte pulſat ad oſtium, parietem aut limina effodere non veretur; nam & ſeditionem concitabit in Moyſem, & alienum ignem in Templum inferet, & vaſa Sanctuarii contaminabit. Alius ſperans in multitudine DIVITIARUM, SIMONE DUCENTE ingreditur, non inveniens ibi, qui eum & pecuniam ſuam jubeat ire in perditionem. Alius in muneribus ad Petrum reformidat accedere, clanculo tamen per impluvium auri, ac ſi per tegulas Jupiter elabatur in gremium Danaes, ſic in ſinum Eccleſiæ PROCUS DESCENDIT INCESTUS. Alius OBSEQUIO, quaſi muneris ignarus, adeſt, ac ſi obſequia non cedant in muneris rationem; ſed profectò nullum majus eſt munus, quam cum homo ſe ipſū devovet hominis ſervituti. Alium colluſione quâdam liberalitas prævenit vocantis, ſed poſtmodum collatam gratiam ſuo Giezi plenius compenſabit. Alius agit ne ipſum pulſare oporteat, ſed ad ingrediendum compellatur invitus, & quaſi obnubilans lucernam DEI, ut eum impunè fraudulentius irrideat. Nec injucundum ex eodem Sareſberienſe diſcere

quam ſolerter olim perverſi quidam honorum eccleſiaſticorū aucupatores eluere ſuas conati ſint maculas, omneſq; elidere objectiōes. Subdit ergo l.c. ſequentia: *Plures incontinenter ambiunt & impudenter, fruſtra enim ut quenquam eorum repellas, aliquem oppones titulum, quia clamore conductitio prævalente delebitur, concurrentibus* (ſcil.) *exemplis & ſanctionibus Patrum: IGNOBILIS eſt, ſed nec Petrus Patricius extitit, aut alicubi de claritate ſanguinis gloriatur. MINOR eſt? Hieremiam & Præcurſorem Domini habet authores. PUER eſt? monſtrat Seniores à Daniele puero condemnatos. ILLITERATUS eſt? Sed nec Scholas leguntur frequentaſſe Aopoſtoli -- ELINGUIS eſt? Sed Aaron vices Moyſi qui erat impeditioris lingvæ & ſacerdotium legitur miniſtraſſe. SCORTA SECTATUS eſt?* Sed Oſeas *mandante Domino amplexibus meretricis adhæſit. INSIPIENS eſt? Sed per inſipientiam Mundi decrevit DEUS ſalvare credentes --- VINOLENTUS eſt & deditus gulæ? Sed Dominus ipſe dictus eſt, potator vini, vorator carnium. NON ACQUIESCIT MAIORIBUS? Sed & Paulus*

Idem Saresb. c. 18. ibidem.

in

in faciem reſtitit Petro. CONTENTIOSUS *eſt?* Sed inter diſcipulos JESU facta contentio memoratur. MUTUS eſt? *Sed hoc Zachariam à Sacerdotio non excluſit.* ELECTIO *deeſt? Sed & Apoſtoli non petentibus populis miſſi ſunt.* NON VACAT SEDES, *in quam poſſit intrudi; Accedat præſidenti; nam & Auguſtinus Valerio Hipponenſi non tam ſucceſſiſſe, quam acceſſiſſe deſcribitur.* AVARUS *eſt? Diſperſa poterit congregare, & inutiliter non diſtrahet congregata. Ut paucis univerſa complectar,* AD OMNIA INEPTUS EST? *Sed Samſon mandibula Aſini Philiſtæos expugnavit, potens eſt & nunc* DEUS *de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. Ad hæc dubium eſſe non debet, quin cathedra Epiſcopalis ſanctos recipiat, aut ſanctos faciat, nam & cum Saul inunctus eſſet in Regem, inſiliit in eum Spiritus Domini, prophetavitque & mutatus eſt in Virum alium; Caiphas quoq; licet ſacrilegus, ut qui cum Judæis conſpiraverit in necem Salvatoris, cum eſſet Pontifex anni illius prophetavit, ut conſtet ipſum ex officio prophetiæ gratiam quam de-*

meruerat accepiſſe. Hactenus Saresberienſis. Æquè ſolerter ac ſtudioſè quidam ævi recentioris Clerici annifi ſunt amovere obſtacula, quibus ſæpè retardati ſunt, quo minus curſu pleno ad concupitos honorum officiorumque gradus (præſentiſſimo ſæpè animarum periculo ſociatos) pervenire potuerint. *Video enim* (ait nonnemo) *rem eo loci deveniſſe, ut qui maximarum artium ſtudiis dant operam, diligentius vulgo profiteantur, ſeſe doctrinæ laude eccleſiaſticam aliquam aucupari dignitatem, quo ſcil. Chriſto Domino & Eccleſiæ operam ſuam navent. Sed profectò miſeri falluntur, quippe qui ſtudia illa ad privatam magis referunt, quam publicam utilitatem, & quoniam verentur, ne DEUS ipſorum cupiditati non obſequatur, nolunt totã rem divinæ permittere voluntati.* Quid multis? Rariſſima in Orbe Eccleſiaſtico avis eſt Paſtor vel Epiſcopus diu reluctans & invitus muneri appoſitus. Avis inquam, non ex iis quæ agminatim cum multis incitato alarum remigio per aeris aperta ſpatia circumferuntur, ſed tam rara & ſingularis, ut admirationi ſit & cum plauſu celebretur, ubi & quandocunque ſui faciat copiam. Gloriatur in Novella quâdam Imperator Valentinianus & Marcianus, ſe venalem ambitum radicitus amputaſſe, & ad

ad res privatas vel publicas ſinceriſſimè gubernandas traxiſſe INVITOS, adduntque, felicem fore Rempublicam, ſi à nolentibus & actus publicos repulſantibus regatur. Hoc ipſo nomine honorificum in perpetui honoris TEMPLO locum ætate noſtra obtinuit MATTHIAS HAFENREFFERUS, nimirum quod ſemper invito & reluctanti ſacra commiſſa fuerint munera. Ita enim ex Eningâ præter expectationem ſuam tractus eſt ad Eccleſiaſtæ Aulici, & Sacri Conſiſtorii provinciam; ex Aula ad profeſſionem Academicam, & Ducalis Collegii ephoriâ, quantumvis precibus intercederet, nolens volens ductus eſt, demum ei etiam Cancellariatus Academiæ eſt concreditus, ſed reluctanti, factumque inde, ut cuncti ejus labores, ſtudia & actiones, feliciſſimum habuerint ſucceſſum. Utinam Eccleſiæ ſemper & ubique hæc contigiſſet felicitas! utinam non multis in locis corruptionum ſordes, & privatæ prævaluiſſent gratiæ, neque indigniſſimis, intercedentibus nummis, primariæ etiam dignitates Eccleſiaſticæ collatæ fuiſſent! Aſt quam ſeverè Ambroſius ad eos qui olim dicebant: *Aurum dedi & Epiſcopatum comparavi;* Lepram (inquit) cum Giezi à ſancto ſuſcepiſſe ſe credant Heliſæo, qui gradum Sacerdotalem pecuniis comparare æſtimant.

Confer Templ. Hon. an. 1673. edit. p. 54.

Ambroſ. de dignit. Sacerd. cap. 5.

XII. Audiant hæc qui modis mediisque illicitis ad altiora dignitatum loca viam ſibi muni

munire, ac turpi ambitionis œſtro perciti, per fas & nefas ad ſuprema honorum faſtigia tendere non dubitant, neque DEI gloriam, neque populi profectum, ſed proprium duntaxat commodum atque emolumentum privatum reſpicientes, & quæ ſua ipſorum ſunt, non quæ JESU CHRISTI quærentes unicè, Bileamo haud diſſimiles, qui Balaki promiſſis pellectus, populum Iſraëlis, niſi DEUS illum inhibuiſſet, exilio devoverat: *Valde cumulabo Te* (dicens) *honore, & quicquid edixeris mihi efficiam.* Quis lernam malorum quæ in Eccleſiam inde defluxêre, poteſt recognoſcere? quis tot coruſcantes ſtellas, quæ urgente hoc Satanæ angelo de cœlo cecidêre, animo valet revolvere, & non execrari abominandam illam philotimiam, quæ tot miſerias, tot calamitates, Eccleſiá ubiq; infeſtantes, plenis velis introduxit. Cur in mente auribusq; Doctoris Eccleſiaſtici vox aurea Magni cujusdam Oratoris non perſonet: *Ecce quomodo DEUS omnipotens in æternum ejiciat eum, qui in hominum gratia ſpem reponens, non admodum de bona vita & juſtis operibus ſollicitus eſt, modo ſibi benevolentiam conciliet. Ad rugiendum cum Eſau ille ſe comparet, qui putat perventurum ſe ad* PRIMOS HONORES, *natalium, non laborum meritis, nec virtutum*

Phil. II. ℣. 21.

exer-

exercitio, ſed VILI OBSEQUIO, & adulandi ſtudio erga eos à quibus poſſit promoveri. Minime igitur ſpe adſcendendi de favore gratiaque humana ſibi concilianda DEO ſacratus homo ſit ſollicitus, omniq; caveat ſtudio, ne in fœdam adeò, & chriſtiano homine nomineque prorſus indignam incidat idololatriam. Quod fretum tantos habet fluctus & commutationes? quem Euripum huic Euripo quis compararet? quæ Charybdis tam vorax, quod Mare tam fallax, infeſtum & ſcopuloſum? Ecquis ſine ſumma trepidatione tantis ſeſe committere auſit fluctibus, quis ardenti quopiam deſiderio erga tantam ferri tempeſtatem? Ingentia quorundam damna nos edoceant, haud grandiorem ſumptum excogitari poſſe, quam quo hominum gratia comparetur, cum gemini, & quovis pretio majoris theſauri, FAMÆ ſcil. ANIMÆQ; perditio ſæpè haud ſufficiat ad Magnatum benevolentiam redimendam, aut dignitatem optatam conſequendam, imò ſæpius divina providentia factum ſit, ut oculi ab infinitæ Bonitatis cœleſtis throno averſi, inque hominum potentiam atque authoritatem conjecti, pro ſperatis eventibus proſperis, calamitates graviſſimas & fulminantes miſerias aſpexerint. Quis denique à veritatis tramite aberraré diceret eum, qui pudendam illam mundani FAVORIS pariter ac HONORIS captationem, infrunitam-

que quorundam Eccleſiaſticorum AMBITIONEM omnigenæ corruptionis nuncuparet ſeminarium? Siquidem omnium ætatũ hiſtoria
Jerem. XXIII. teſtetur, illud hominum genus [quod ſpiritus divinus CURRENTIUM titulo deſignavit] aut enormes quosq; in Eccleſiã invexiſſe errores, aut ſatis frigidè fidei & pietatis negotium egiſſe, imò frequenter gregem univerſum miſerè decepiſſe & perdidiſſe. Quod ſi tales juſto cœleſtis gloriæ promovendæ fervore & ſtudio, ſanctoq; adeò flagrarent igne, ut pro SS. Numinis gloria atque Eccleſiæ emolumento maximos ſubire labores velint, ſibi dictum putarent, quod Davidis olim filia, ſe furenter inva-
II. Sam. XIII. denti dixit Amnoni: *Loquere ad Regem, & me tibi non denegabit*; cum Rege inquam COELESTI potius quam TERRESTRI loquerentur, tantoque feliciores in ſacro officio haberent ſucceſſus, quanto longius ab omni ambitu, CORDE HUMILES, abfuerunt.

XIII. Neque verò hæc ita accipienda, quaſi illicitum, prorſusque damnabile ſit omne pro conſequendâ vocatione eccleſiaſtica ſtu-
I. Tim. III. ℣. 1. dium, aut culpanda ſacra illa orexis, ipſius Apoſtoli calculo comprobata, ſed quod DEO ſacratum hominem minimè deceat immodicus honorum appetitus, neque conveniat ſine legitima vocatione irruere in DEI domum Sacrique Honoris templum, cum nemo id ipſum in privati cujuſpiam audeat ædibus, neque lega-
tio-

tionis onera ſine Regis vel Principis nutu à privato quopiam (licet donis ſingularibus ad ea inſtructo) gerantur vel ſuſcipiantur. Idem de ſe quilibet ſupremo Regi devotus ſentiat, quod ſenſit olim Jeremias, qui cum à DEO ad rudes & ignaros populos ablegaretur, ſuam inſcitiam expoſuit, infantiam excuſavit, utq; onus illud effugeret, pueriliter balbutivit, ſicuti & antea memorati priſcæ Eccleſiæ Doctores, ſacro quodam correpti horrore, latebras ad evitandum honorem quæſiverunt, divina tandem vi ad munera ſacra obeunda pertracti. Quos enim æterna DEI ſapientia ad ejusmodi gradus olim deſtinavit, eos tempore oportuno, quamvis refugientes, è latebris ſuis ac profugiis in lucem & Solem novit educere, atque ad Eccleſiæ ſuæ gubernacula miris admovere modis. Via nimirum hæc eſt ad primos HONORES Regia, admodum tuta, ſed parum trita, quo fit ut nō pauci ad altiora conſcendere cupientes, juſto DEI judicio deſcendere jubeantur, atque ſe ipſos exaltantes [juxta Salvatoris effatum] & hîc & alibi humilientur. Probè id ipſum conſiderans Baſilius; CAVEAT ſonorâ exclamavit voce, *omni ratione pietatis cultor,* [caveat dicimus cum ipſo, Clericorum & literatorum hominum quilibet,] *ne HONORES conſectetur, cæteriſve ſe præponi velit; omnis enim qui ſeipſum exaltat, humiliabitur,* *Baſil. M. cap. 25.*

 &

& qui ſe humiliat exaltabitur. Si ſemetipſum pietatis cultor in altum extulerit, habet qui graviter ac potenter illum affligat, & ad inferos usq; poſſit deprimere; ſin contra ſe ipſum humiliaverit, ſplendidiſſimè magnificentiſſimeq; extolletur, cum DEUS (quæ ipſius potentia eſt,) humiliantem ſeſe in altum extollat. Expectato igitur rectè extollentem, neq; ad res vitæ hujus cogitationem velis adjicere. Exemplum habemus angeli illius ſuperbientis, qui dum exaltari voluit, humiliatus eſt ad inferos.

Iſid. Peluſ. Lib. V. Epiſt. 6 opp. p. 555. Nec minus graviter Peluſiota quendam, Epiſcopatum ambientem, compellavit ad hunc modum: *Si neq; Epiſcopalis dignitas, neq; dignum quid illâ à Te confectum, ac ne Apoſtolica quidem vox, Epiſcopi deſcribens officium, neq; DEI incorruptum tribunal, quo certa definitaq; feretur ſententia, nec deniq; aliud quid ab hâc Te amentia revocat, quid inepto, & à ratione omni abhorrente deſiderio dignitatem mercaturum te ſperas? ſaltim externi ſeu pagani hominis exemplo pudore ſuffundaris. Ferunt enim Pittacum, accepta à Mitylenæis imperandi poteſtate, cum Phryonem Rhegienſibus præfe-*

Laertius in Pitta-co.

ctum

ctum ſingulari jam certamine viciſſet, Magiſtratu ſe abdicaſſe. Id factum cum Mitylenæi recuſarent, vi eos compulit; quod privatus degere quam imperare mallet. Proprio itaq; periculo & ſangvine imperium adeptus, ſponte depoſuit, pro quo acquirendo periculum adierat, principatum depoſuit, etſi rationibus reddendis minimè obnoxium: Tu verò qui neq; dignus es, vel inter ſubditos numerari, magiſtratum mille rationibus reddendis obnoxium, & ſupra dignitatem omnem humanam, quem neq; ſponte conceſſum ſuſcipere debebas, eum continuo ſomnians, mercari non modo non erubeſcis, ſed & extolleris. Ecquis igitur hanc tuam ſatis accuſet audaciam?
Quodſi inſuper tales Dignitatum ſacrarum aucupes ad animum ſibi revocarent, quod Honores ſemper prævia prærequirant merita, indigniq́ue ad eos evecti, majorem potius ignominiam quam laudem ſibi adſciſcant; quod item reverentia dignitati potius quam perſonis, perperam ad altiora evectis, veniat attribuenda, ſi pœnas denique, quibus DEUS in ambitioſos animadvertit aſſiduè cogitarent, minimè immodico adeò honorum atque dignitatum laborarent appetitu, nec ad celſiora loca

loca ſemper adſpirantes, perpetua tandem exitia incurrerent. Quid, quod in ipsâ muneris ſui adminiſtratione omnes illegitimè ſublimati, infelicem plerumque ſortiantur eventum, omnibusq; fiant ludibrio? Et ſicuti ingens honor gloriaque eos comitatur, qui ſublimioris officii candelabro meritis virtutibuſque ſuis id ipſum expoſcentibus imponuntur; ita præter meritum dignitati admotis, maxima ignominia atque dedecoris infamia accreſcet.

Nazian. orat. 1. DIGNITATIS SPLENDORE (ut ſcitè Nazianzenus de quibuſdam ſine merito ad Epiſcopatum evectis ſcribit) ERUNT INFELICES, eorumque MALITIAM (juxta Philonis *Philo de plantat. Noë.* effatum) *gloria reddet illuſtriorem. Eo deformiores* (dicente Bernardo) *erunt, quo SUBLIMIORES*, *imò quanto plus promoventur* (addit Dio- *Bernard. lib. 2. de conſid. cap. 7.* nyſius Carthuſianus) *ac ſublimantur, tantò magis eorum ſtoliditas oſtendetur;* tanto clarius *Dion. Carthuſ. in cap. 11. Prov. ℣. 35.* ſimiarum ejuſmodi turpitudo apparebit, quanto altius adſcendent. Digniſſima obſervatu ſimilitudo Plutarchi eſt: *Si ſtatuam* (ait) *rudi-ter elaboratam & defectuoſam ſuper baſim quandam eminentius collocaveris, efficies, ut ejus in* *Conf. Lyr. in eund. loc.* *ſublimi poſita defectus facilius animadvertantur, quam ſi humi ſemper jacuiſſet. ad eundem quoq; modum multorum defectus non obſervantur aut notantur, quamdiu privatim vivunt, cum tamen mox ut exaltati, omniumque oculis expoſiti fuerint, defectus eorum omnibus manifeſti evadant.*

Quem-

Quemadmodum maculæ in ſordida quadam veſte minimè ita ſe produnt, nec tanti æſtimantur, ſicut in byſſo aut regia qnâdam purpura; ſic animi labes aut maculæ non adeo obſcuras infimaſq; defórmant perſonas, quam illas quæ in clariori honorum ac dignitatum luce ſunt conſtitutæ. *Claras enim* (ait ad rē præſentem aptiſſimè Aureli⁹ Caſſiodor⁹, ille quondā à Regibus tantis in delitiis habitus Senator) *ſuas maculas reddunt, ſi illi, ad quos multi reſpiciunt, aliqua reprehenſione ſordeſcunt; alioqnin expedit non videri, quam cunctorum reprehenſione ſignari*; ita præclarè Caſſiodorus, cujus etiam cedro digna ſententia ſingularem meretur obſervationem: *Faſces accipimus, ut graves eſſe debeamus; Tribunalia conſcendimus, ut MORUM GRADIBUS EVEHAMUR nil vile, nil cupidum Judices* (omneſque adeò viros honoratos) *decet*, alias juxta ſapientiſſimi Regis ſententiam) EXALTATIONEM eorum maxima IGNOMINIA excipiet. Quid Habacuc turgido prædixit Chaldæorum Regi? *Replet⁹ es ignominia pro gloria; circumdabit te calix dextræ Domini, & vomitus ignominiæ ſuper gloriam tuam.* Pariter ambitioſi omnes, ordinario divinæ juſtitiæ conſilio, in omnium venient contemptum, cum talia ſæpè pro futilis honoris acquiſitione, tamque indigna & pudenda ſuſcipiant

Aurel. Caſſiod. lib. XII. epiſt. 2.

Prov. III. v. 35.

piant

piant, ut omnium riſui & contemptui exponantur. Quis autem venerabilior, quis honoratior vero honorum contemptore? Hunc mirantur homines, hunc amant: mirantur, videntes ea illum negligere, quæ ipſi adorant, amant autem, nullum ab eo ambitionis ſuæ adimplendæ metuentes impedimentum.

XIV. In tantæ igitur Virtutis chriſtianæ palæſtra, præter viros Eccleſiaſticos, LITERATORUM etiam ſinguli ſeſe ſtrenuè exerceant, atque Maximorum illorum Doctorũ, ipſiusque Salvatoris veſtigiis inſiſtant, ſi ad ſupremi honoris culmen, VERÆQUE FELICITATIS LITERARIÆ faſtigium pervenire velint, neque ſolum laudatiſſimis humilium exemplis, verum triſtiſſimis horrendiſque ambitioſorum turgidorumque Doctorum caſibus edocti, ſed & divinæ gratiæ radiis colluſtrati, omnem adſcendendi libidinem protinus à ſe expellant, ſitimq; honorum extinguant inſatiabilem, ne cum miſeris iſtis ad altiores dignitatum gradus adſcendere cupientes, ipſi tandem, hîc ad ignominiam, alibi ad cruciatum ſempiternum deſcendant. Atque ut tantò facilius & felicius inteſtinum illum flatum, animiq; pernicioſum tumorem reprimant & retundant quilibet ſinceræ humilitatis in Academia Chriſtiana cultores & profeſſores, etiam atque etiam ad mentem ſibi curas moleſtiaſque graviſſimas revocent, quæ nullis non flu-

xi honoris mancipiis ſunt ſubeundæ: Nemo ambigit, quin longè ſit facilius vallem perambulare, quam conſcendere montem, pauciſſimi ſunt, qui plus appetant laborem, quam quietem, bellum magis ament, quam pacem, damnationem præferant ſaluti; Quî obſecro LITERATUS obfuſcatum adeò rationis habeat oculum, ut perſpecto immenſo Honorum onere non totus horreat & contremiſcat? Quam multi ſummo conatu ſeſe opponunt ambientibus officia, ne ea obtineant? Quantis odii ſpiculis, nefandæque maledicentiæ jaculis undique petuntur ſpirantes altiora? Sæpiſſimè amicum amicus, & patrem filius, Collega Collegam, urgente ambitione impugnavit, omnique virium niſu alter alterius retardavit adſcenſionem. Quid à pacatâ, ſibique ſemper conſtante hominis eruditi mente magis alienũ, quam pudenda ejuſmodi de re vaniſſimâ concertatio? Cur ſibi umbraticæ dignitatis ſpe eripi patiatur pretioſiſſimum illum theſaurum, imperturbatam animi tranquillitatem? Graviſſimorum Virorum judicio, vix dulciora erudito homini ſuppetunt ſolatia, quam ſi â curis moleſtiiſque gravioribus liberatus, SIBI Muſiſq; optatius vivere queat, ſicuti ſingularem hanc felicitatem, & quicquid inde boni naſcitur Plinius Minutio ſuo Fundano hunc in modum commendavit: *Nulla ſpe, nullo timore ſollicitor, nullis rumoribus inquietor,*

mecum

Plinius epiſt. ad Minut. Fund. *mecum tantum & cum libellis loquor. O rectam ſinceramque vitam! ô dulce otium! honeſtumque ac pene omni negotio pulchrius! O mare! ô litus, verum ſecretumque muſeum - - proinde Tu quoque ſtrepitum iſtum inanemque diſcurſum & multum ineptos labores, ut primum fuerit occaſio relinque.* Ita Plinius, ad ſapientiſſimi quidem Socratis exemplum, qui ab omni ambitu maximè alienus, tantumque animi tranquillitatem optans, inter libros ſuos chartasque ſedebat, cum nil præter Alcibiadem Athenienſes loquerentur, quemadmodum etiam duabus rebus, quæ languorem afferant cæteris, acui conſveviſſe animum Scipionis Africani Senioris M. Tullius *Cicer. lib. III. de offic. c. 1.* tradidit: Otio nimirum & Solitudine *ſic enim* (ait) *requieſcens à Reip. muneribus otium ſibi ſumebat aliquando, & à cœtu hominum ac frequentia in ſolitudinem ſeſe tanquam in portum recipere ſolebat.* Nunquam ſanè Literatus, felicis hujus tranquillitatis, & tranquillæ felicitatis metā attinget, ni inanē Honoris onerosi imaginem ex animo ſuo prorſus abjiciat, atq; potiorem proſperitatis literariæ partē in fluxæ dignitatis fugâ neglectuque collocet. *Egone* (dicens cum famigeratiſſimo quodam ævi hujus Philologo,) *aurum, aut HONORES avidè reſpiciam, qui quocunque me convertam, nihil præter*

Præter animorum monumenta, magnis Viris ſu- peresse videam, corporis verò notas ne extare qui- dem uſquam, cæterorum autem vix memoriam aut nomen ad poſteritatem pervenire. Me pro- fectò ne movere quidem illa poſſunt, qui cum in TRANQUILLITATIS HOC ASYLUM me ſubduxi, quicquid reliqui ſperare poſſunt, avidè ob- liviſcor. Si quis quærat, cur tam pauci ita ſe ex- erceant, breviter id dicam: PAUCIS VACAT. Alii in aulis quippe vivunt; alii in foro, in corru- pta Republica alii, ubi ſenſus animum, animus men- tem involvit, ne intenta eſſe bono ſuo poßit. Quod ſi Rhetorem in caſtris, Dialecticum in foro, Mathe- maticum invia meditari poſſe exiſtimamus, credam eos quoque intentos eſſe poſſe, qui ſic vivunt. Illa verò pars divina cum à corpore abire non poſſit, quantum poteſt ab hominibus recedit; & cum ſola ſecum ipſa vivit, nulli quicquam invidere poteſt, cum placere ſibi cœpit, omnes voluptates (honores) *præ ſe ſpernit, veram enim ſolidamque invenit. Quod ſi inſtitutum noſtrum & hanc vitam quidam ſemiliterati aut in foro aut alibi comtemnunt, qui aut PREHEN- SANDO, aut CURSANDO, aut facundiam locando diem conſumunt, ſic profectò pares jam ſu- mus, quippe niſi hoſce viciſſim contemſiſſem, nun- quam ab eorum inſtituto recedendum mihi putaſ- ſem.* Daniel Heinſius in orat. ad Curat. Leidenſes.

XV. Neque verò ſolus ille Polyhiſtor in- ſigne hoc felicitatis literariæ arcanum calluit, verum etiam quotquot tumultuoſum vitæ a-

ctivæ genium, curarum multiplicium procellas, horrendos animorum ambitioſorum motus, triſtem denique ac verè luctuoſam inanis gloriæ ſplendidæque miſeriæ faciem ſunt intuiti; hi inquam optatæ tranquillitatis literariæ myſterium probè intelligentes, illam diſcriminum palæſtram, fallaciarum ſcenam, ferarumque ſpelæum, AMBITIOSÆ nimirum VANITATIS SCHOLAM toto pectore ſunt averſati, in quâ ſcil. cuncta viſu audituque percepta, ſpeciem quidem habent elegantem & jucundè ridentem, at verò in pleno lumine veritatis confuſum quid, & valdè maculoſum, proptereaque perſpicacibus oculis horrendum ac generoſis animis aſpernabile contineant. In qua porrò magna hominum pars declivi naturæ impetu in lutum Honoris prona, ſpiritum trahit inglorium & anxium, ac licet ſubinde doctrina melior admoneat officii, ne tamen aures commodet, ſtrepitus forenſes ac popularium favorum fragores maximè impediant, multi ambitionis œſtro perciti, quid agant neſciant, nihil pacatum ſapiant & modeſtum, cum æmulis minimè conveniant, parumque curent inſigne illud felicitatis literariæ, tranquillitatis imperturbatæ, ſalutiſque perpetuæ negotium. Secedentes igitur à turbulentorum conſortio ſapientiſſimi literatorum, atque *ingens* (juxta Senecæ monitum) *inter ſe*

&

& cæteros facientes intervallum, horrendos ex Ambitione lapſus feliciter evitarunt, atque profligato peſſimo illo pacis turbone, exoptatam obtinuerunt tranquillitatem. Felix eo nomine, terque felix Proavorum noſtrorum ætate fuit præluſtre illud Literatorum decus ac ſingulare ornamentum, FRANCISCUS PETRARCHA, qui ad evitandam illam diſcriminum palæſtram, propè Sorgam fluvium caſam ſtatuit, quam ſibi ab omnium perturbationum caſtris exauctorato, tanquam militi veterano tranquilli ocii ſedem faceret, ubi multis annis parvo prædio, quod ſibi emerat, contentus, vitam non frugalem tantum, ſed & beatam egit. Audiendus nobis Bocacius, probè meritus de præceptore tanto diſcipulus in hæc verba: *Franciſcus Petrarcha cæleſtis homo, & noſtro ævo Poeta clariſſimus, nonne ſpreta Pont. Maximi benevolentia, quam omnes ferè Chriſtiani ſummoperè cupiunt, & procurant, & pileatorum Orbis Cardinum aliorumque Principum, in Vallem cluſam abiit, inſignem Galliæ ſolitudinem, locum ubi Sorga fontium Rex oritur, & ibidem omnem ferè floridam juventutem ſuam Villici unius contentus obſequio, meditando atq; componendo conſumſit.* Quod ipſum vitæ genus adamarunt magniſq; ſemper conatib9 amplexati ſunt

mortalium etiam doctiſſimi, hunc tranquillitatis portum, honorum oneroſorum fluctibus jactati optarunt unicè, in quo tandem aliquando pacatum ævum, placidas noctes, & ſecura agere convivia; DEO denique Muſiſque vacare, & benè actam vitæ fabulam pulchro fine concludere queant. Invitati ad primariæ dignationis munera, nec non pro connato nobis adſcendendi deſiderio ad ſublimiora incitati, diligenter expenderunt levitatem, inconſtantiam, vanitatem earum rerum, ad quas plerique velis remiſque contendere ſolent, utque ſæpius plures dolendi quam lætandi cauſas afferant, quantis invidiæ & æmulationis ſubjaceant ſtimulis, quibus ambitioſi omnes ſeſe fatigent vigiliis, quæ tædia devorent & faſtidia, quas patiantur moleſtias, quam tumultuoſa vita illorum, qui quotidiè cum maximis rerum difficultatibus inquieto animo & inter turbas turbulento colluctantur, hæc inquam probè perpendentes, omne honoris faſtigium ſacro quodam & honeſto quaſi ſupercilio deſpexêre, iſtumque & peccatorum & malorum ferè omnium portum feliciter deſeruêre. At hæc cogitantes, quam arduum in lubrico ſtantem non cadere, quam capitalis ex alto ruina, quam ſeverum judicium animis ex dignitate elatis ſit expectandum, quo impetu ſæpè ab adverſariis ad caſum concuſſi ſint etiam honoratiſſimi, toti exhorruêre, & ſalutari timore perculſi, temporalem & æternam evitavêre confuſionem.

XVI. Non

XVI. Non paucos Eruditorum, ſingulare Honorum & dignitatum faſtidium odiumque ex eo concepiſſe accepimus, quod eædem aſellis ſæpè, ſive mortalium omnium ineptiſſimis & imperitiſſimis tribuantur, multique nullo doctrinæ aut vitæ merito conſpicui, ſummi honoris culmen attingant, ſicuti Nævio dicente, FATO OLIM METELLI CONSULES FACTI, hoc eſt, ſine ſuo merito ad tantam aſſumpti dignitatem. *Videas ſæpè* (ita de cauſis corruptarum artium Vives) *pueros jam Magiſtros, qui pædagogio adhuc indigeant, magiſtri nominantur earum artium, quarum vix prima rudimenta poſuerunt. - - Ut quemadmodum de philoſophis ſui temporis ait Socrates in Apologia Platonis, melius multò de rebus judicaret vulgus hominum, quam illi totius ſapientiæ conſulti, &c.* Quid igitur nobis [ita doctiorès illi melioresque] cum vili adeò abjectoque aſellorum, fatuorumque hominum diademate? quid cum arundineo iſto ſceptro vel baculo, quo virtute doctrinâque omni deſtituti utplurimum ſuſtentantur? Ventis vehementius olim in frugum perniciem flantibus, Empedocles Agrigentinus [Laertio teſte,] ſuper montium & collium faſtigia utres collocari fecit, ex aſininis pellibus confectos, ſicque ventorum impetum optimè repreſſit; Haud ſecus aſini, (ſive imperiti

L. Vives lib. I. de cauſ. corr. art. p. 356.

Diog. Laert. lib. 8. de vit. Philoſ. ex Plat. Tim.

periti, ad ſuprema tamen dignitatum faſtigia exaltati,) ſæpè effecerunt, quo minus mortalium doctiſſimi & peritiſſimi ambitionis flatu fuerint de ſupremæ felicitatis ſuæ ſede dejecti atque deturbati, ſed quieſcere potius (Seneca monente) maluerint, & ſecum morari, quam cum aſinis, imò utribus aſinorum, vento elationis ſuperbiæque inflatis, in altum elevari. At verò graviores longè & excellentiores ſpreti contemptique honoris cauſas ac rationes ii habent, qui vitam literatorum privatam tanquam jucundiſſimum ſpeculum intuiti, ſecum habitare, & ſollicitam animi conſcientiæque curam in felici quodam ſeductu gerere malunt, quam periculoſæ adeò aleæ geminum illum pretioſiſſimumque exponere theſaurum, & cum ſuos Circulos (ad Archimedis exemplum) ſibi turbari, ſive optatiſſimam auferri nolint quietem, ideò ab omni ambitu tantoperè ſunt alieni, ut vel ipſis promotoribus ad honorem ſe vocantibus ſilentium indicere non dubitent, hoc ipſo non tantum curas vitantes, acerbasque aliorum cenſuras, ſed ipſam quoque motuum affectuumque ſuorum internam diſcordiam, toti in illud bonum intenti, quod quia verum eſt, tanto magis adamatur, quanto diuturniore familiaritate magis innoteſcit, & quia ſummum ſimplexque eſt, animum eruditi hominis ita implet, ut nullum prorſus cupiditatibus aliis locum relinquat. Ille quidem, qui arca-

arcanum hoc ſublimeque bonum adhuc non tam tenet poſſidetque, quam cupit & efflagitat, donec exactiori ejus cognitione judicium magis ſtabiliatur, quandoque ad vulgaria iſta inferioraque reſpicit bona, aciem illi nonnunquam præſtringunt ſplendentes honorum atque divitiarum apparatus, ita ut *difficilius ad verſus ea* (quemadmodum de ſe Seneca affirmat) *oculos quam animum teneat, neq; pejor inde recedat; ſed mæſtior*; ex adverſo autem Viri ſolidiori virtute conſpicui, quia certam jam benè pacateque vivendi normam elegerunt, quam inſtar legis ſervent, firmiores ſunt & conſtantiores, quam ut vehementiſſimo violentiſſimoque cedant AMBITIONIS impetui, ac licet interdum dubitatio, tacitusque morſus, & quodpiam adſcendendi deſiderium animos eorum ſubeat, profectûs tamen, & inſtituti ſui laudatiſſimi ita ſunt tenaces, ut ſurrepente etiam humiliationis tædio neutiquâ ab inſtituto illi poſſint ab alienari. Quemadmodum ii, qui relicta tellure patriâ in vaſto mari jactantur, nondum deſideratis loci deſtinati veſtigiis ſeſe offerentibus; ſic qui à curâ cultuque fluxarum rerum averſi, ad vera illa arcanaque tendunt bona, tamdiu anguntur, donec optatum illum veræ tranquillitatis portum reſpiciant, in quem delati, jucundiſſimâ amœnitate poſt anteactos labores moleſtiasque ſuperatas perpetuò recreantur. *Mihi* inquit

Seneca lib. I. de Tranquill. cap. I.

Marius apud Saluſt. in Jugur. ille, *qui omnem ætatem in optimis artibu[s] egi, benefacere jam ex conſvetudine in naturam verti.* Quidni chriſtiano pieque Literato ſecum quieſcenti & ad veram animi tranquillitatem tendenti, fluxorum honorum contemptus, ſuique humiliatio aſſidua in naturam veluti ita transire deberet, ut delatas etiam ultrò dignitates, velut Circes incantamenta, aut Sirenum inſidioſiſſimam Muſicam ſibi declinandam, neque pluris ducendam ſtatuat, quam flatum auræ tenuis, *nihil habendo amplius humani, quo ſuum divino amore flagrantem animum relaxare poſſit*, ardenſque cu[m] intimæ pietatis ſenſu iterando ſuſpirium: AMOREM ſolum Domine tuum mihi dones & HONORATUS ſum ſaris, imò FELIX ſu[m] ſatis atque beatus. Quippe probè intelligen[s] nimis eſſe elatum ſuperbumque eum, cui DEUS ipſe non ſufficiat, & qui ſummo hoc dignitati[s] apice conſcenſo, læto pectore non exultet. S[i] aliis ex ambitione turgeſcant animi, ipſe tanto fervidius diligentiuſque chriſtianæ demiſſionis ſtudio incumbet, inque nihili ſui voraginem profundius deſcendens atque ſe ipſum tum potentiorum, tum ambitioſorum conſpectui magis ſubducens, hujuſmodi ſecum inſtituet ſermones: Quid quereris Tibi honorem vel non deferri, vel auferri, qui quocunque Te aſpicias honore omni indignum cognoſces? Nihil e[s]

ni

niſi peccatum & umbra. Quis honoret nihil, quam ipſum nihil: Ad nihil itaque jam vales, niſi ut conculceris ab omnibus, cur velis eorum laudibus honorari, quorum pedibus dignus es conculcari? Quam ridiculus eſſet opilio, qui ſtomacharetur ſe non eſſe electum in Imperatorem? quam ſtolidus latro, qui dignus vel puniri gladio, vel ſuſpendi laqueo, corona vel ſceptro donari poſtularet. Quanta eorum eſt inſania, qui rudes, tardi, ſtolidi, nec digni ſunt, qui lictores aut carnifices audiant, ambiunt tamen eſſe Senatores. Par Tua inſania, quantus quantus es, non es niſi vanitas, imò ipſa vilitas, ne dicam perverſitas, qua tamen non obſtante te omni honore dignum exiſtimas, ac ſi ipſa eſſes ſummæ virtuti ſociata dignitas. Pavo ſit licet totus formoſus, ob oculatam floridæ caudæ pompam, ob unicum tamen pedum defectum totus confunditur. Quanta eſt tua vilitas, tam quoque vilis eſt honor ipſe. Ut eum conſequaris non pendet à Te, nec à tua induſtria, ſed ab aliis aliorumq; nutu, quam arduum igitur eſt, illud velle conſequi, quòd neceſſe eſt ut dent alii, ut dent multi? Quid æſtimas bonum, quod dare malus potius valet, quam bonus, quid bonum inquam cenſes, quod pendet à malis, quid tuum, quod ab arbitrio alieno? Si omnibus eſſet integrum, impunè Tibi tuas tollere fortunas, quis Te foret infortunatior? Iſta licentia in HONORE EST, po-

ten-

tentioribus arbitrarium, illum vel tollere, vel multum imminuere. Quæ major miſeria quam precaria felicitas, quæ in omnium ſit manu præterquam in tua? Eritne ſecura tua ſecuritas, quæ pendet etiam ab hoſte, quæ tot habet pericula, quot poſſunt fieri judicia? Iſta conditio Tua eſt, cum ambis honores. Ah ſi ſapis, noli eos mutuari à mutabili homine, ne & Tu varius & mutabilis evadas. Hujus verò hoſtis (eleganter ait Auguſtinus) vires non ſentit, niſi qui ei bellum indixerit: quia etſi cuiquam facile eſt honore carere dum denegatur, difficile eſt eo non delectari cum offertur. Non longè ab his diverſus abit D. Bernardus; præclare explicans, quomodo gradatim quaſi ad veram perveniatur demiſſionem: *Deſcendamus* (inquit) *per viam humilitatis, ponaturque in nobis primus ejus gradus, id eſt primus profectus, NOLLE DOMINARI: Secundus VELLE SUBJICI: tertius, in ipſa ſubjectione quaslibet contumelias & injurias illatas æquanimiter pati.* His inhæſere veſtigiis, imò hunc ipſum animum induerunt, quotquot inter SS. Patres veræ humilitatis laude quondam conſpicui fuêre. Licet D. Ambroſius Mediolanenſis, in ſummâ dignitatis arce fuerit conſtitutus, tanta tamen præditus fuit Humilitate, ut non tantum Epiſcopatu ſe prorſus indignum, & epiſcoporum omnium mini-

Auguſtinus Ep. 64.

Bernardus Serm. XVIII.

minimum vocaverit, ſed ſcripta etiam ſua alieno judicio ſubjicere non erubuerit, imò pro maximò duxerit beneficio, ſi quando aliquid eſſet admonitus, uti. in LXIII. ad Sabin. epiſtola diſertè teſtatur. Admirabilis quoque fuit D. Hieronymi Humilitas, quâ cunctis peccatorum ſordibus ſe dixit inquinatum, quâ imperitiam ſuam confiteri, quam parum de propoſito argumento dicere maluit, quâ, *nihil ita* (quæ ejus verba ſunt) *à pueritia conatus eſt vitare, quam tumentem animum, & cervicem erectam, DEI contra ſe odium provocantem*; quâ denique, omnes fortiter toleravit injurias, cuncta opprobria & calumnias vultu ad modeſtam hilaritatem compoſito excepit. Quandoquidem verò ſine cœleſtis gratiæ præſidio ne minimam quidem Ambitionis tentationem vincere, nec ullum demiſſionis ſinceræ documentum Homo literatus dare poſſit, inque corde ejus defixa Ambitio, venenum ſit tam pervicax & tenax, ut hauſtum vix ullis remediis & antidotis exhauriri queat evomique; hinc incomparabile demiſſionis ſinceræ chariſma quilibet humilitatis ſinceræ ſtudioſus precibus aſſiduis ab eo efflagitet, qui Spiritum Sanctum, ſpiritum ſupremæ ſapientiæ ſe daturum promiſit precantibus. Non deerit inquam gratiæ ſuæ favonio benigniſſimus ille bonorum omnium largitor, ſtrenuè certanti

Ambroſ. lib. II. de pœnit. c. 78.

Hieron. epiſt. 32.

pariter

pariter ac oranti literato, quin potius votis ejus calidis aſſurgens, perniciosum ambitionis flatum, ſitim honorum inſatiabilem, omnemque dominandi libidinem auferet protinuſque expellet, denique efficiet, ut palabundus eruditi hominis animus, latè pridem evagatus, ad ſe ipſum tandem accedere propius, ſecum habitare optatius, res curaſque hominum è longinquo, ac velut in PIO quodam SECESSU intueri tutius, denique in ſolo Chriſto optatiſſimam quietem & refectionem invenire verius poſſit.

COM-

COMMENTATIO IIX.

DE
LITERATORUM
HOMINUM
AVARITIA.

I.

MOnſtroſum quendam Vulcani filium, ac famoſum pariter latronem, naribus & ore ignem fumumque furoris ſui evomentem, ab Arcadibus CACUM inde appellatum fuiſſe Poëtæ veteres finxerunt, quod MALA infinita vicinis inferre quaſi genitus fuerit, & furtis incendiiſque crudeliter omnia devaſtaverit. Quâ ipſa imagine dum typum AVARITIÆ (mali literatis quibuſdam perquam familiaris) deſignare intendimus, ab accuratæ æquipaprationis ſcopo haud ſumus aberraturi. Etenim ut AVARITIA nomen ac definitionem ex

ex parte cum illo Vulcani filio CACO habet communem, cum ab ipſo Apoſtolo MALORUM omnium RADIX ſit appellata; ita etiam re ipſa in multis conveniunt: CACUS enim iſte ut furtis & damnis innumeris, nec non homicidiis famam apud omnes & nomen comparaverat, ita inſatiabilis habendi cupido, ſive avaritia, ob conſimiles auſus pudendoſque effectus in ore ferè hæret omnium, cum iis quos occupavit, omne propemodum naturæ robur ſurripiat, vigoremque viſcerum rapidis aſſiduiſque caloribus depopuletur, innumeris adhæc malis lancinando, tandem ad marcorem extremum & interitum perducat. Quum itaque hic ipſe CACUS in Orbe etiam Literato (eheu) ſit quotidianus, & latè diffuſis rapinis, in corpora pariter ac animos ſummorum etiam LITERATORUM ferociat, ad almam Pietatis virtutiſque ſinceræ medicinam, tanquam Herculeanam clavam non immeritò confugientes, peſſimum hocce vitium tanquam alterum CACUM pro virili edomare ac profligare tentabimus. Priuſquam verò id ipſum, divinâ opitulante gratiâ, demus effectui, monſtroſam Caci illius feritatem, ore & calamo Magni Chryſoſtomi graphicè delineatam, contemplabimur: *Fingite* (ait ille *Johan. Chryſ. hom. 29. in Math.*) poſt præmiſſam AVARI cum dæmoniaco comparationem) *videre tetrum quendam hominem, qui ab oculis ignem emittat, cui ex utroque*

humero

humero dracones pro manibus dependeant, cujus os caverna inſtar magnitudine ſit; in quo pro dentibus acuti enſes ſtent, ex lingua venenoſus fons ſcaturiat, venter omni fornace ſit ardentior, cunctaque immittuntur ſubitò conſumens; pedes alati ventis quoque ipſis velociores, facies, canis ac lupi ſimul faciem oſtendat, nec hominis vocem emittat, ſed inſvave quiddam atque terribile mugiat; Js ad hæc omnia faces ardentes in manibus teneat. Mira hæc forſan vobis videntur, ſed nondum dignè ipſum deſcripſimus, ſequi etiam debent horum inſtrumentorum effectus, itaque imaginemur eum obviam factos jugulare, carnes eorum lacerare ac devorare; Sed quid facio? Nam & hoc deſcripto, multò truculentior AVARUS, in omnes ut mors inſiliens, omnes ut infernus deglutiens, communis generis hominum hoſtis, quippe qui vellet res omnium ſibi arrogare, nec finem hîc faciat, verum cum undique cupiditate cunctacollegerit, ipſius etiam terræ ſubſtantiam in aurum commutari vellet, fontes ac fluvios argento fluere optaret, Quid horrifica hujusmodi ſpecie truculentius? Neque verò ad ſermonis

dua-

duntaxat pompam ſpectaſſe eam CACI nefarii, h. e. Avari hominis expreſſionem, idem orator verbis proximè ſequentibus innuit: *Verum ut videatis, nondum nos inſaniam illius oratione aſſecutos, fingamus à nemine ipſum accuſari, nullum ſibi terrorem imminere, non à judiciis, non à conſvetudine hominum, non à legibus; Et tunc videbis ipſum arrepto enſe omnes interimere, nulli parcere, non amico, non cognato, non ipſis parentibus, ſed quid plura? Interrogate Avarum, ſi hæc ſecum quotidie verſat, ſi omnes cogitatione invadat amicos, cognatos, parentes, at nec interrogare quidem ipſos opus eſt. Scitis enim quod qui hoc morbo premuntur, & vitam parentum ſenum graviter ferunt, & dulce illud & natura ſuaviſſimum liberorum donum aſpernantur. Unde factum eſt, ut multi ſterilitatem uxorum herbis excogitaverint, ac naturam orbam effecerint, qui etſi filios non interfecerunt, attamen ne omnino naſcerentur effecerunt. Quare nolite mirari, ſi ſic avaros deſcripſimus, cum videatis non potuiſſe nos pravitatem eorum oratione aſſequi; ſed conſiderate quomodo poterint ab hoc*

acer-

acerbiſſimo dæmone iberari. Quod ſi verò mitius paulò de peſtifera iſta malorum omnium radice, cunctorumque vitiorum (uti Democritus quondam ajebat) Metropoli ſentire & loqui velimus, avaritiam haud abs re gravem ejuſmodi perturbationem atque commotionem nuncupabimus, quâ infeſtante, animi etiam eruditi ſtatus à rectæ rationis præſcriptione turpiter ſæpè deficiat, nullaque ratione frænari, aut contineri poſſit. Cuicunque literato vitium illud deteſtabile inhæſerit, illi videtur DEUS id quod ſatis ſit, dediſſe nemini, potiſſimum verò ſibi, ſemper ad ea quæ non habet anxiè hianti. Ideò gravem haud immeritò bonorum omnium cenſuram illi Doctores, ſive Eccleſiaſtici ſive Academici Scholaſticiq; ſint incurrunt, qui ſtudia non ſecus ac opificia tractantes, ſolum reſpicere lucrum ſuamque vendere ſcientiam neutiquam verentur. Audiamus de hâc literatorum quorundam dementia Johannem Franciſcum Picum, Mirandulæ Dominum, libro ſecundo de ſtudio divinæ & humanæ philoſophiæ piè non minus quam ſcitè differentem ad hunc modum: *Magis exorbitant qui literis quaſi mercatura utuntur, ut pecunias congregent, & ſtudium ſapientiæ faciant mercenarium, dirigunt enim ordine præpoſtero internum bonum nobile ad externum ignobilius: Ho-* *Jo. Fr. Picus l. 2. de ſtud. divin. & human. Phil. cap. 5.*

rum hominum genere adeò infectum eſt præſens ſeculum, ut ſint nonnulli, quibus perſuaderi non poteſt quenquam eſſe, qui ob aliud ſtudiis literarum incumbat, quam ob lucri cupiditatem. Malè adeò inſtituti animo, ut non ſolum non ſint boni, ſed nec alios bonos credere poſſint. Duos enim novi qui philoſophi vocantur, quos audivi hanc turpitudinem faſſos, hocque dedecus non erubuiſſe evomere; ut quam haberet ſcientiam, mille aureorum numûm precio ſi non deeſſet emptor, libenter venderet; & alterum qui etiam ſe equum eſſe mallet, dummodo copioſa ſuppeteret alimonia, quam eo victu vivere, quo degebat, & nihilominus non egebat, ſi metiri indigentiam ſecundum communem exiſtimationem voluiſſet, non ſecundum inſatiabilem ſuam & inexhauſtam auri cupiditatem. Non igitur Avaritia literatorum imbecillæ duntaxat mentis levicula (uti quidam exiſtimant) eſt labes, ſed morbus propemodum incurabilis, & infinita quædam ſitis, quâ perpetuò miſeri iſti enecantur. Voracem dixerimus Charybdim, vas pertuſum & fluxum, ſive dolium Danaidum, cui ingeſta circumfluunt & ſuperfluunt omnia.

Confer Paſchal. Characteres cap. 75.

II. Eccur ſumæ ſtoliditatis ſtigmate literatos ava-

avaros notare dubitaremus, cum inſatiabiliter ea ſemper quærant, quorum ipſi uſum omnibus modis reformidant: *Nihil eſt eis dulce* (notanter ſcribit Johann. Ludov. Vives) *niſi quod præſentem affert mercedem, in quam ſolam inconniventes habent oculos, quippe non ſecus philoſophia & labor ſtudiis impenſus gravis iſtis moleſtusq; eſt, atq; agricolæ foſſio vel aratio, veredario curſus, ſutori ſuere, textori texere. Servile eſt enim mercenarium quodcunq;, angitq; animum properantem ad præmium, & ſicuti Horatius inquit, Spe finis dura ferentem.* Ut proin meritò præcipuam corruptarum artium ac diſciplinarum culpam inſatiabili Doctorum quorundam avaritiæ atque philargiriæ idem Vives duxerit tribuendam; *Quoniam ſcilicet quosdam mercede docentes pretii cupiditas ita exocularit, ut ſine delectu ullo receperint ad ſe diſcipulos, & frequentius ad ſe traxerint auditorium &c.* Quæſtum nimirum ſolum in literis rimati ſunt illi pſeudo-doctores, & Mercurio (ut ſcitè quidam ait) uſi ſunt velut ARGENTO VIVO aurifices, ut ſcil. extracto & adjuncto ſibi aliorum auro potiantur, non ut veræ ſapientiæ AURO diſcentium pectora repleant. Si cunctis olim damnoſi habiti ſunt ſuis duntaxat invigilantes commodis, quale obſecro de literatis ad rem ſuam unicè attentis ferendum eſt judicium? Midæ potius auro inhiantis ideam, quam verorum Doctorum imagines illi referre videntur.

Vives de cauſis corrupt. art. lib. I. opp. To. I. p. 349.

Idem l. c. fol. 330.

tur. Ferunt Poëtæ, antiquos quoſdam philoſophos in diverſas transformatos fuiſſe figuras, Socratem in gruem, quoniam PEDE IN UNO ſolidum exegerit ſuper uno argumento diem; Anaxagoram verò in Aquilam, Solem intuentem; in canem Diogenem, in porcum Epicurum, in ſaxum ſenſu omni caſſum Xenocratem, Zenonem in caudicem affectus cujuslibet expertem, in deſperabundum Heraclitum ſemper lugentem, in ſtultum ſemper ridentem Democritum: Non alium equidem literatus avarus quam ASINI INAURATI vultum repræſentare videtur, pari horrore ſpectandum, quo pictoris Orgagnæ ſuorum temporum principis Meduſæ tabulam (deformitatum, quascunque nanciſci poterat diligentiſſimè collectarum apographum) olim ſpectatam fuiſſe, hiſtoriarum monumenta teſtantur. BOS, ASINUS, ESTO, SIM MUTUS, AURUM ME FACITE, ET DEUS ERO. Hæc pudenda multorum eſt philoſophia, cujus placita etiamnum (ni fallimur) vigent, & poſt noſtra etiam tempora vigebunt. Haud abs re equidem illi gratulabimur Ordini, illi Collegio, illi Civitati ac Facultati, quæ ejusmodi hominum pſeudo-literatorum monſtris ſit deſtituta, iisq; ſolùm Doctoribus gaudeat, qui de profectu auditorum potius, quam privato ſuo commodo & emolumento fuerint ſolliciti. *Quæro* (ajebat olim Themiſtocles) *Viros qui indigeant*

pecunia,

pecunia, non pecuniam quæ indigeat Viro; Verum quærendi potius cæteriſque omnibus anteponendi illi eſſent Doctores, qui licet pecunia indigeant, perditè tamen illam non ament aut conſectentur, ac verè-miſerorum infeliciumque illorum literatorum albo neutiquam ſint inſerti, qui immodico erga fluxas opes laborant affectu, eò plus egentes, quo plura poſſident, ſemperque in eo occupati, ut augeant anteparta, aliiſque ſubinde atque aliis inhient theſauris. Quo plus illi conflant rei, quo frequentius opes conduplicant, hoc ſævius ab indomiti cenſus deſiderio, & perpetua quærendi cupiditate agitantur. Inter aliena & circumſtantia gaudia ipſi ſemper aſpiciuntur mœſti & atroces, inter opes mendici, in media ubertate aridi, etſi circumfuſi aquâ intercuti, tamen perpetua ſiti arentes, inter epulas famelici, futura ſemper proſpectantes, & carentes præſentibus. Tantum deſiderant, quantum quærunt, tantum quærunt quantum delirant, tamdiu delirant quandiu vivunt. Monſtret eos multitudo ut divites, ſemetipſos tamen inopes credunt, eaque propter verè infelices, quippe quorum famem nulla abundantia explere poſſit. Et cum Avaris hujuſmodi, cupidiſque Doctoribus nihil unquam ſatis ſit, quicquid etiam tribuatur, tantam ſæpè incurrunt mentis caliginem, ut longè majorem ſacræ illius FAMIS ſedandæ, quam FAMÆ tu-

endæ curandæque rationem habentes, nihil etiam non turpe committere inducant in animum, imò fluxam illam opum quærentes felicitatem, culpa ſua fiant infeliciſſimi, ac fortunæ melioris deſiderio ſe ipſos reddant miſerrimos, adeò ut ſemper deſiderantes nunquam gaudeant, ſemperque concupiſcentes nunquam conquieſcant, triſtique ſuo exemplo doceant, divitias maximum infelicitatis inſtrumentum, ſummèque anxia eſſe opum vota, nec avarum tantum cum extrema miſeria habere commercium, ſed contubernium potius perpetuum. *Auri cuſtos* (ait ille) *poſſeſſor argenti, quid habet niſi pervigiles noctes, anxios dies, ſollicita tempora, trepida gaudia, inquieta deſideria, ſemper in æſtu, nunquam in portu, utpote qui metum ſemper ſecum portat ut domeſticum.* Hinc avarorum inſipientiam atque defæcatiſſimam ſtultitiam, & plusquam infantile judicium egregiè deſcripturus Iſidorus Peluſiota; Quandoquidem (*ſcribit*) ii quoq; qui tenera admodum aut puerili ætate ſunt, ea quæ verè horrenda & pertimeſcenda ſunt, nihil curant, imò etiam manus perſæpè in ignem conjiciunt, inanes autem larvas ac ſpectra conſpicientes, metu percelluntur & contremiſcunt. His porrò non diſſimiles eſſe viden-

Iſid. Peluſ lib. II Epiſt. 157.

videntur homines pecuniæ ac rapacitatis ſtudioſi, ut qui paupertatem quidem, quæ non modo nihil habet quod metuendum ſit, verum etiam ſecuritatis omnis ac modeſtiæ materia eſt, pertimeſcant, iniquas autem divitias plurimi ducant, quæ tamen quovis igne magis timendæ ſunt, ſiquidem Dominorum ſuorum & animos, & ſpes exurunt, atque in cinerem redigunt. Conſimilis prorſus inſipientiæ avaros convicit Syneſius, de nimium quæſtui intendentibus diſſerens ad hunc modum: Sæpè numero unamquamque animi perturbationem mecum ipſe reputans, qualeſnam ſibi deditos homines efficiat, quæſtuariam illam nationem mihi videor præ cæteris ignobilem ac improbam, planeque illiberalem eſſe - - Hæc enim corpus animæ obſequio ſubjecit, externa ad corporis uſum revocavit, poſteriori verò ſecundas partes dedit, ideò formicis ignobiliorem atque inſipientiorem pronunciare non erubeſcam. Illæ enim vitæ neceſſitate quæſtum metiuntur, hi vitam quæſtu, lucrique neceſſitate cenſent eſſe metiendam. In quam ipſam ſententiam cum variis locis perquam eleganter D. Chryſoſto- *Syneſius orat. de Regno.*

mus diſſeruiſſet, teterrimam illam ſervitutem, quâ diabolo avai ſeſe mancipare ſolent, homiliâ peculiari declaravit, ſummamque avari in ſe ipſum ſævitiam & horrenda tormenta, quæ ipſemet ſibi carnifex infert, iis coloribus repræſentavit, ut nihil expreſſius deſiderari queat. Avaritia (*ait inter alia*) ſuos amatores quam qui metalla effodiunt, nulla meliori conditione eſſe permittit. Ut enim illi perpetuò in in tenebris incluſi & ligati, maximis exercentur laboribus, ita & hi in avaritiæ ſpeluncis defoſſi, nulla neceſſitate & vi, ſponte ſua ſupplicium ſubeunt, & ſe ipſos inſolubilibus vinculis alligant. At rei illi, veſperi ſaltem, laboribus relaxantur. Hi autem die noctuque hujusmodi mala metalla effodiunt. Et illis quidem menſura definita eſt laboris: hi verò nullam menſuram norunt, ſed quanto magis effodiunt, tanto magis miſeriam illam deſiderant. Quod ſi illi inviti operantur, hi ſponte; difficultatem mihi morbi enarras, à quo minimè liberari poſſunt, ſiquidem non odio habent, quod malo afficiantur, ſed tanquam ſus in cœno, ita hi in avaritiæ ſordibus involuti lætantur, graviora quam rei illi patientes.

Chryſoſt. hom 23. in I. Ep. ad Corinthios.

III. Du-

III. Dubium igitur nullum eſt, quin eruditi, ſi malum hoc eos invaſerit, pejùs habeant quam damnati ad metalla, ſiquidem ex Ethnicorum etiam ſapientum mente; *Nulla avaritia ſine pœna eſt, quamvis ſatis ſit ipſa pœnarum. O quantum lacrymarum, ô quantum laborum exigit? quam miſera deſideratis, quam miſera partis eſt! Adjice quotidianas ſollicitudines, quæ pro modo habendi quemq; diſcruciant. Majore tormento pecunia poſſidetur, quam quæritur. Quantum damnis ingemiſcunt, quæ & magna incidunt, & majora videntur, deniq; ut nihil illis fortuna detrahat, quicquid non acquiritur damnum eſt.* Dio item Chryſoſtomus, cum omnium omninò communem hoſtem denuntiaſſet Avarum, maximè ſuimetipſius adverſarium eſſe præclarè oſtendit, quoniam ſcil. multi vitam quoque omnibus amabiliſſimam propter avaritiam periculo exponant, aut etiam perdant, vel ſi vitam retineant, innumeris eam langvoribus & ſollicitudinibus miſeram & ærumnoſam efficiant, id quod ille ſatis ſuſpicere non poteſt, in tanta præſertim vitæ noſtræ brevitate, cui tam pauca plusquam ſufficiant. Locus eſt illuſtris, cujus extremam duntaxat adſcribo partem: *Vevementer equidem admiror, quidnam feciſſemus, ſi non minutiſſimi temporis menſuram eſſemus à Diis conſecuti, quum nunc quaſi ad perpetuam vitam procreati, alius alio plus habere contendamus. Quemad-*

Seneca epiſtol. 115.

Dio Chryſoſt. Orat. 17.

modum igitur ſi quis ſciat, ſe tantum duorum aut trium dierum habiturum navigationem, annuum tamen victum imponat, fatuus videbitur; eodem etiam modo ſi cui conſtat, quod ultra ſeptuaginta annos non ſit victurus, in annos mille victum comparet fortaſſis, nonne ſimiliter eſſet inſanus? Nonnulli etiam tanta apparaverunt, ut ſi illis eſſet navigandum, ſtatim ſubmergeretur navis. Et hoc hercle contingit plurimis. - Veſtem quidem nemo corpore majorem habere vult, ut ad uſum inhabilem, facultates verò prorſus neceſſitate majores concupiſcunt habere omnes, ignorantes quod quod hoc illo difficilius inhabiliusq; ſit. Videtur autem mihi Crœſus ille Lydus, rectè, quum hominum inexplebilitatem vellet redarguere, quibusdam inductis ad theſauros, tantum auri permiſiſſe efferre, quantum quisque corpore poſſet. Multosq; non ſolum impleviſſe ſinum ferunt, ſed etiam in capite ramenta extuliſſe, & ore, ut vix ingredi poſſent, valdè ridiculos & intortos. Sic ergò & circa victum quoſdam ingredi videas, indecorè ſe gerentes ob avaritiam, valdeq; ridiculè. Quem obſecro latet quam

inde-

indecorè hactenus eruditorum hominum plurimi, quamque ridiculè ſeſe hâc in parte geſſerint, quam triſtem atque miſerandam ſervierint ſervitutem, quam indigna veris philoſophis, ne dum chriſtianis Doctoribus urgente avaritia commiſerint, & quod magis in tanta cœcitate mirari nos juſſit Seneca, quam multa naturæ etiam humanæ contraria ſint meditati: *Nam nos integros* (ait ille) *ac liberos natura genuit, nihil quidem quod avaritiam noſtram irritaret poſuit in aperto, pedibus aurum & argentum ſubjecit, calcandumq́ ac premendum dedit, & quicquid eſt propter quod calcamur ac premimur. Illa vultus noſtros erexit in cælum, & quicquid magnificum mirumq́ fecerat, videri à ſuſpicientibus voluit - - Aurum quidem & argentum, & propter iſta, nunquam pacem agens ferrum, quaſi malè nobis committerentur abſcondit. Nos in lucem, propter quæ pugnaremus extulimus. Nos & cauſas periculorum noſtrorum, & inſtrumenta, disjecto terrarum pondere eruimus. Nos fortunæ mala noſtra tradidimus, nec erubeſcimus ſumma apud nos haberi, quæ fuerunt ima terrarum. Vis ſcire quam falſus oculos tuos deceperit fulgor? Nihil eſt in iſtis, quamdiu merſa & involuta cœno ſuo jacent, fœdius, nihil obſcurius*

Seneca epiſt. 94. confer Plutarchi opuſc. de cupidit.

ſcurius

ſcurius. Nihil eſt illis dum fiunt, & à face ſua ſeparantur, informius. Deniq; ipſos opifices intuere, per quorum manus ſterile terræ genus, & informe perpurgatur: Videbis quanta fuligine oblinantur. At qui iſta magis inquinant animos quàm corpora, & in poſſeſſore eorum, quàm in artifice plus eſt ſordium.

IV. Ut verò magis appareat, quantoperè falſus ille fulgor literatorum quorundam oculos deceperit, atque eorundem animos pudenda avaritia inquinarit fuligo, apprimè duo AVARORUM notandi veniunt ORDINES, quorum Ariſtoteles Princeps Peripateticorum, de extremis liberalitatis differens, ſingularem fecit mentionem; Primo Ordini parcos omnes, tenaces atq; in dando deficientes duxit inferendos; *Qui his* (ait) *nominibus præditi ſunt, ut dicantur parci tenaces, retracti, & reſtricti, omnes in dando deficiunt. Non appetunt autem aliena, neque accipere volunt, alii ob probitatem quandam, turpiumque rerum evitationem, videntur enim aliqui, vel certè dicunt propterea conſervare, ne aliquando agere turpe aliquid cogantur -- Alij ob timorem ab alienis abſtinent, propterea quod facilè minimè eſt, ut ſi aliquis aliena*

Ariſtoteles 4. Ethic. ad Nic. cap. 1. ſub fin.

aliena acceperit, alii ab eo quicquam non accipiant, atque idcircò neque accipere, neque dare ipſis his placet. Superbiat primus hic avarorum ordo, ex tenacibus Euclionibus conflatus, honeſtatis cujuſdam virtutiſque titulo, non minus tamen in damnum miſerorum illorum vergit, quam in maximam injuriam aliorum. Eſt quippe atræ hujus loliginis ſucco tinctus literatus rebus ſuis veluti appoſitus quidam cuſtos, ne quis eas, ac ne ipſe quidem contingat, & cum arca ejus velut armarium quodpiam inexorabilibus peſſulis ſit oppilatum, hinc nulla erga pauperes etiam afflictiſſimos tangitur commiſeratione, nec quemquam vel unico nummo ſublevare laborat. Totus eſt inutili & ſuperfluâ cura macer, & quas ſemper quærit, ſemper quoque conſectatur miſerias ſuas. Vivum quoddam dixeris ſepulchrum, in quo opes inutiles & emortuæ ſunt reconditæ. Ad hunc primum avarorum ordinem retulerim cum alios complures literatos, quorum alicubi Jovianus Pontanus meminit, tum nominatim SIMONIDEM, quem ipſe Ariſtoteles haud obſcurè tenacitatis damnavit, damnantque cum eo plerique veterum, cumprimis Plato, Plutarchus, Ælianus & Naziazenus, quicquid pro Simonide quidam proferant, ſatis abunde ex tantorum virorum indicio conſtat, illum pecuniæ avidiſſimum & tenaciſſimum fuiſſe, par-citatem

Jovian. Pont. lib. de liberal. c. 6. Plato in Hipparcho. Plut. l. an ſeni ſit adminiſtr. Reſp. Ælian. l. 9. var. hiſt. Nazianz. Orat. 3. num. 37. confer Bill. in notis.

citatem tamen ea ſpecie texiſſe, quod diceret malle ſe mortuum inimicis benefacere, multis poſt ſe bonis relictis, quam vivum egere amicis, nimirum ut Ulyſſes dixit de Alcinoo, ne unam quidem micam ſalis cuiquam de ſuo ſuperſtes dare voluit, opeſque boni ævi curis praviſſimis (ut ſcitè quidam ait) duxit contegendas Non minus Patrum noſtrorum, quam eo quo etiamnum vivimus ævo non pauci extitêre literatorum, qui primo avarorum ordini adſcripti, immenſoque tenacitatis pondere ita fuêre prægravati, ut nullâ ratione ad beneficentiam potuerint levari, in medio opum ſplendore ſordidi, in abundantia ſua anxii, nulla acceſſione facti auctiores. JOANNES CORICIUS cur non inter literatos ejus modi tenaces reponatur? qui licet ob ſingulares animi dotes, eruditorum variorum carminibus fuerit celebratus, juſtam tamen bonorum omnium incurrit reprehenſionem, quod aurum defoſſum ſive occultatum ipsâ vitâ charius habuerit. Captâ enim à Germanis Româ, aureorum quandam vim ſub inferioris aulæ limine defoderat, fabro uno tantum conſcio, qui cæmento locum obturaverat. Accidit autem, ut idem faber captivus factus pro ſe redimendo xxv. aureos à Coricio peteret mutuos, ille ne ſecretum proderet, quippe qui aliunde non habebat, unde eos expromeret, niſi ex defoſſo, perbellè negavit. Indignatus

Pierius de literatorum infelic. lib. II. pag. 171.

gnatus faber, rem Hiſpano ductori à quo in vinculis habebatur, prodit, ille in ædes Coricii tranſmigrat, dumque hominem comparandis neceſſariis ablegavit, aurum ipſe domi de latebra eruit, quâ re patefacta in graviſſimam Coricius incidit ægritudinem, & perditarum rerum deſiderio exulceratus, miſerè tandem occubuit. Magis lugubre conſimilis tenacitatis documentum Pater ille dedit, qui eodem Pierio perhibente, optimæ ſpei filium ex immodico auri amore à ſtudiis avocatum extremæ dedit internecioni. Noſtis omnes (ſcribit ille) Johannem Baptiſtam Roboreum Bartholomei Groſſi filium, dignum quidem, patriis qui lætior eſſet imperiis, & cui pater haud Mezentius eſſet. Is quidem incompabilis ingenii & probitatis adoleſcens, tantum profecerat, ut & eleganter & acriter declamaret, & verſus non illepidos faceret. Ad philoſophiam mox & Mathematicas diſciplinas ſtudium omne ſuum contulerat, cum pater inexplebilis avaritiæ gurges, invitum ad ephemeridas impulerat, cum tamen ille clam & bonarum artium ſtudiis incumberet, & invito patre proficeret -- ſumma verò patris duritia offenſus, omniq; ſpe proficiendi abjecta, in militiam ad Venetos eſt profectus, ſicque ex otioſa vitâ in laborioſiſſimam repentina morte tranſgreſſus, tam ob inſolitas exercitationes, quam edaciſſimas curas in lethalem incidit

Pierius lib. II. p. 179.

cidit morbum. Neque ſic motus pater, ut in extrema inopia probatiſſimo filio ſubveniret, fruſtra ſupplicantibus amicis, illum pro ſtupenda tenacitate ſua prorſus deſtituit, abjecit, miſereque perdidit. Nonne clariſſimè hinc apparet, pudendam illam inhumanitatem neutiquam in externos tantum graſſari, ſed eos etiam ferire, queis homo proximo & ſanguinis & naturæ vinculo nectitur, quemadmodum etiam Gregorius Nyſſenus avarum memoravit plusquam credi poſſet tenacem, aſt juſto DEI judicio cum plurimum aurum defodiſſet, ſubitò mortuum, cum nemini theſaurorum ſuorum latebras indicaſſet, filios, familiamque univerſam pauperrimam reliquiſſe, ſtultitiam patris quotidiè deteſtantem, qui aſperitatem in ſuos dum viveret, ſumma egeſtate moriens cumulaſſet. Tradit Petrarcha, Parentem quendam filio tenaci arenam pro auro in ſacculis repoſuiſſe, parumque referre crediditſſe, aurone an arena avari ſacculus eſſet refertus. Aſpicit quippe opes ſuas ille ut neſcius, trepidat ut defraudator, atque propria conſcientia oppreſſus proſternitur, quicquid habet aureo malo eſt ſimile, quod oculis tantum uſurpatur, neutiquam verò comeditur. Agmen hoc primum Literatorum ſordidorum claudat DICHÆUS ille DICHÆANUS, cujus extremam avaritiam, lepidè non minus quam prolixè in Pinacotheca ſua Janus Nicius Erythræus commemora-

Gregor. Nyſſ. homil. in uſurarios ſub fin.

Fr. Petrarcha, lib. II. de remed. dial. 13.

Jan. Nic Erythræ⁹ Pinacoth. I. num. XXII. pag. 218. ſeqq.

moravit, ſummopereque eſt deteſtatus ad hunc modum: DICHÆUS DICHÆANUS puer è Græcia â parente perductus eſt Romam, ac ſicut cæteros æquales impotentia atque elatione animi vicit, ita etiam multos mortales VITÆ PARSIMONIA anteceſſit, nam fuit cerebroſorum cerebroſiſſimus, & parcorum parciſſimus. Adoleſcens ſtudiis humanitatis, ac juri civili inprimis operam dedit, de quo nonnulla, ab eo doctè eleganterque ſcripta narrantur, ſed ea nondum quod ſciam typis impreſſa apparuerunt. Verum de incredibili hominis parſimonia, cujus gratia in illius memoriam incurrimus, ſexcenta poſſunt enumerari; ſed paucis contenti erimus, unde appareat, voluiſſe eum, duas res inter ſe maxime diverſas copulare atque connectere, ſummam videlicet in omni victu tenuitatem, & admirabilem vitæ cultum atque ſplendorem. Erat illi elegans ſuppellex, à parente relicta, ſerica veſtis ſtragula, plura peripetaſmata, multum argentum, tum cælatum, tum purum, conopei, lecti, ſellæ, menſæ cum ſcriniis, ex ebore atque hebeno ſcite eleganterque contextis, atque alia ejusmodi non parum multa regalis propemodum opulentiæ ornamenta: itaque jubebat ſibi quotidie exornari amplè magnificeque prandium ac cœnam, videlicet exponi ea, quibus abundabat, plurima ac pulcherrima vaſa argentea, quivis ut cum aſpexiſſet, non ſe paratum homini

privato prandium, ſed inſtructum Regi maximo convivium, videre arbitraretur, ac pro certo exiſtimaret, deferendum in illud eſſe, quidquid eo die apud omnes lanios, apud omnes aucupes, denique quidquid omentorum fuisſet in foro: procedebant famuli, utraque ferentes manu patinas, alias aliis impoſitas, atque invicem tectas, quaſi depellendi ab epulis, quas continebant, frigoris vel ſordium cauſa; ſed intus nihil habebant, ſed plenæ erant inaniis; paucæ verò, vel pultem, vel fruſtulum agninæ, vel ſuillæ, vel bubulæ, pro temporum varietate, claudebant; veſpere vero cœnabat olus, ovum, vel paucas oleas, cum fruſtulo panis, quod ſibi reliquum fecerat in prandio, & ad vappæ heminam ſitim extinguebat: in prandiis vel cœnis ſummam dabat operam, ne qua panis, quem edebat, mica ſibi in barba adhæreſceret, vel in ſinum, atque inde ad pedes, delaberetur; & ſi quæ forte decidiſſet, magno clamore, tollendam eam reponendamque una cum aliis in menſa, imperabat: itaque nulla unquam neque catella, neque pullus gallinaceus, neque formica, facta eſt ex earum aliqua pinguior. Poſtquam è menſa ſurrexerat, jubebat placide accurateque inde mappam amoliri, omneſque panis micas, quanta maxima poterat diligentia, in unum contrahi, colligi, aſſervarique, in proximum diem dominicum, ut ex eis, ex jure coctis, puls ſibi conficeretur.

Coco

Coco quotidie ligna ad exiguam menſuræ rationem præbebat, ſimulque hanc illi edictionem habebat, ne vicino cuiquam ignem petenti daret, vel cultrum, vel piſtillum, vel mortarium, vel quidquam ejuſmodi utendum traderet; quod ſi edicta non ſervaſſet ſua, diario ejus diei eum multabat. Neque cæteris in rebus minus erat parcus, minuſque in ſpeciem magnificus, ſed quotidie antequam adveſperaſceret, candelabra ſex argentea diſponebat in menſa, quæ erat in cubiculo, ubi ad ſe venientes excipiebat, ut qui adirent, ſe eſſe copioſe ornatum, atq; ad ejuſdem cultus rationem reliquam ſuam eſſe vitam arbitrarentur: ſed prodebat ipſe ſeſe; nam cum terras nox opacaverat, ſi erat qui conveniendi aditum poſceret, unam ex candelis, candelabris illis affixis, ſua manu inflammabat; tum in ambulatione cum illo veniebat, ſed octo vel decem ſpaciis factis, candelam alteram, illi proximam, accendebat, & primam extinguebat; deinde, aliis decem ſpaciis confectis, tertiæ eodem modo lumen admovebat, ac ſecundæ adimebat; quem deinceps ordinem, in aliis accendendis extinguendiſq; ſervabat; quare aſſequebatur, ut omnes ſimul ad eandem menſuræ rationem decreſcerent: ſed ubi ad ſextam candelam redacta res erat, continuo miſſos faciebat omnes, neque cuiquam ſe adeundi poteſtatem dabat, ſed candela ſua luce orbata, abdebat ſe in cubiculum,

ibique,ad tenue lucernæ unius lumen, quod reliquum erat temporis, antequam cœnatum vel cubitum iret, legendo vel aliquid aliud agendo conterebat: at mos hic tam illiberalis ac ſordidus, irriſioni jociſque facetorum hominum patuit. Nam cum veniſſet ad eum nocte quadam vir in primis nobilis,& ad jocandum aptiſſimus, atque ſolenne & antiquum illud ſuum de candelis, ut diximus,obtinentem eum aſpexiſſet, irriſit ſtultam hominis ſordidè parci ſedulitatem, qui & ſibi voluptatem, & aliis, qui eſſent illud audituri, riſum quærens, ad ſextam candelam acceſſit, cui cæteris jam ſuo functis munere,cubiculi illuminandi partes incumbebant, ac micantem in ea flammam ſpritu oris impellens extinxit; atque illico conſecutæ ſunt tenebræ; qua re ille vehementer commotus; Cur hoc,ait, tibi venit in mentem conari? Quia, inquit, volui te hunc laborem lucrifacere, & quia duxi, pro noſtra vetere amicitia, unam ſaltem candelam, domi tuæ, lucis expertem efficere mihi licere, quod tibi in aliis quinque facere libuiſſet; quod ſi tantoperè candelam unam extinctam quereris, in quo nihil eſt damni, ſed lucri potius aliquid ineſt, quos clamores ederes, ſi illi Vulcanum admoviſſem, ſi ardere coëgiſſem? Neque in tota domo repertum eſt aliquod vel lucernæ vel candelæ lumen lucere, quod illud inferretur, ſed neceſſe fuit, mutuum illud foris accipere. Aurigæ, ac circum-

cumpedibus, veſtes conſimiles dabat, quibus induti ſequerentur ipſum, quando incedebat per vias; ſed ſimul ac ſe domum receperat, jubebat illos eas deponere, ac proprias accipere, ne videlicet, ab ſe datæ, frequenti uſu attererentur, ac ſordeſcerent, ſed ſemper integræ ac recentes venirent ad oculos; & quia ſemel rhedarius complicatum ſibi pallium pro pulvino ſubjecerat, ſimul atque animadvertit, illico prope ad inſaniam redactus, voces in cælum tollere, DEI atque hominum fidem implorare, ſuam rem perdi ſeque eradicari clamare; ac parum abfuit, quin eum collo abreptum, atque è curru dejectum, ad terram affligeret, pedibuſq; protereret. Quoties illi exeundum erat domo, quo honeſtius comitatus incederet, eo die duos quoſdam ſerica talari veſte indutos, qui ſe comites ſequerentur, mercede conductos habebat, quos deinde reveniens, ab oſtio miſſos faciebat. Hybernis vero menſibus nefas erat grande apud eum, ſi uſpiam, præterquam in culina, conſpectus eſſet ignis lucere; & quoniam interdum famuli, pene frigore obrigebant, auctor illis erat, ut inambularent in Sole, vel, ſi cælum eſſet nubilum, ut currentes ſe invicem peterent, ac ſuis palliis verberarent, vel aquam è ſummo puteo ad domeſticos uſus haurirent: ita enim fore, ut brachia, manus, pedes, latera ſine ulla ignis ope concaleſierent; ſibi vero in interiori cubiculo igniculum ex tigillis

comparabat, quem excitabat ex pagellis, quibus reliquias ſordiũ, ſedi hærentes, abſtergebat: non enim earum aliquam perire patiebatur, ſed ſingulas arculæ cuidam commendabat, unde eas poſtea, cum eſſet opus, depromeret. Poſtremo inſitum ſibi à natura, rei per vitæ ſordes augendæ ſtudium, multo magis in morte oſtendit. Nam cum teſtamentum facturus deliberaret, quem nam potiſſimum ex iis, qui bolo illi, tanquam eſurientes lupi inhiabant, omnium bonorum ſuorum hæredem inſtitueret, redditæ ſunt ei literæ à gentili quodam ſuo, in dimidio chartæ unius, ut vocant, folio ſcriptæ; cumq; debuiſſet homini iraſci, quod ejus, ad quem ſcribebat, dignitatis rationem non habuiſſet, multo inde alacrior ad hæreditatem illam illi mandandam eſt factus, quod tuto eam in loco ſe collocaturum exiſtimaret; non enim eſſe metuendum, ne à ſe atque à majoribus ſuis benè parta, malè diſperirent, ſi tam parce parco juveni committerentur. Itaque regalis ejus majeſtas, ſordidæ atque inexplicabili cupiditati, rei ſuæ etiam poſt mortem tuendæ augendæque, faſtigium faſceſq; ſummiſit. Hactenus de Dichæano Erythræus.

V. Verum ad alterum AVARORUM LITERATORUM pergimus ordinem, eum ſcil. qui cuncta metitur emolumento, atque de opibus undecunq; corradendis coacervandisq; eſt ſollicitus. *Aristotel. l. c.* *Nonnulli* [inquit] *in accipiendo excedunt,*

dunt, dum & undecunq́; & quodcunq́; accipere non verentur -- Qui quidem omnes neq́; unde debent, neq́; quantum debent accipiunt. Hoc illiberalitatis ſorditieiq; morbo qui laborant literati, omnem deſpiciunt doctrinam atq; eruditionem, ni inde aliquam lucri & emolumenti privati ſpem concipere queant; ſordidum lucellum, ubicunq; latet, captant, nullo honeſti reſpectu, neque expectato ob ſummam auiditatem debito tempore atque opportunitate. Hujuſmodi Doctores more veterum Sophiſtarum diſciplinas venum exponere non dubitant, beneficii magnitudinem pretio corrumpentes, Muſas proſtituentes, mercedem ac tributa à diſcipulis fœdiſſima pactione corrogantes. Ipſos Peripateticos huic avarorum ordini olim fuiſſe adſcriptos, ex Juſtini Martyris indicio cognoſcimus: Is enim cum pro inſigni ſuo quærendi diſcendique deſiderio ſectarum omnium placita indagare, cunctaſque diſceptationum argutias haurire ante ſuam ad fidem chriſtianam converſionem eſſet conatus, Peripateticum etiam hominem adiit, à quo cum primis diebus benevolè admiſſus exceptuſque eſſet, brevi poſt eſt interrogatus: *Ecquam ipſe Magiſtro mercedem ſtatueret?* Quippe non arridebat peripatetico ſui conſuetudinem abſque pecuniario quæſtu commodare, quod animadvertens Juſtinus, eum ſtatim

Juſtin. Mart. in Dial. cum Tryphon. Jud.

miſſum fecit, arbitratus ſcil. nihil à dignitate philoſophiæ magis alienum, quam avaritiæ ſordes,& vilis lucri cupidinem,ac ne illum quidem prorſus videri, nec eſſe philoſophum, qui ſic contrahendis pecuniis inhiaret. Utrum hâc labe omnino illi hodienum careant, qui placitorum peripateticorum ſingulari tenentur amore, & annon pariter lucro & emolumento proprio metiantur omnia,ipſi viderint. Nullum equidem rixarum & contentionum fœtorem quidam pſeudo-philoſophi averſantur, dummodo in medio fœtore aliquis inveniatur quæſticulus, linguam cum calamo illi habent venalem, atque errores & circumforaneos lucri ſpe agere, ſuaque per ultimas etiam ſordes promovere non dubitant, qualiſcunque odor pecuniæ, qualecunq; lutum, perinde eſt, dummodo id lutum lucro non deſtituatur. Meritò Protagoras Abderites vel Tejus,primus ille Sophiſta bonorum incurrit odium,quod ἐριςικὰς λόγους h. e. contentioſas orationes invenerit, certamenque verborum inſtituerit, & centum propterea minas exegerit à diſcipulis. Neque Speuſippus Eurymedontis filius,Platonicæ philoſophiæ Profeſſor vituperio caruit, quod ſolius mercedis amore captus docuerit, inque ipſam cucurrerit Macedoniam, ut in Caſſandri nuptiis, ſpe præmii epithalamium recitaret, quod verſibus (ut Philoſtratus in Apollonio tradidit) ineptis & rigidis confecerat. Eodem lucri

Cal. Rhodig. lib. 13. Ant. lect. c. 7. Confer. Suid. in Protag.

lucri pudendi amore quondam captus Chryſippus, in caput ter ſaltare, talenti præmio non dubitavit. Imò Sapientem quemvis Regum contubernia quæſtus gratia ſectari, ludumque mercede inſtitui voluit, nullum ſcilicet (ut antea diximus) fœtorem averſatus, dummodo fœtor lucro non deſtituatur. Appoſitè autem Ariſtoteles, cum finem de utroque Avarorum ordine differendi feciſſet; *Communis* (ait) *his omnibus* (artium illiberalium Magiſtris) *turpis quæſtus videtur. Causâ enim lucri opprobria ſubeunt. Nam qui magna unde non oportet, & quæ non oportet accipiunt, non illiberales, ſed impios potius improbos, & injuſtos appellare conſuevimus. At aleator & fur, ſeu ſpoliator & latro ex illiberalibus etiam ipſi ſunt, cum turpi lucro ſint dediti. Utrique enim lucri cauſa negotiantur, & opprobria ſuſtinent, & hi quidem pericula maxima acceptionis cauſa ſubeunt. Illi ab amicis quibus dare deberent, lucrantur. Utrique igitur, cum unde non oportet, velint lucrum comparare, turpi lucro dediti ſunt.* Non eſt Philoſophi mens, ut omnes mercedis acceptiones in avaritiæ claſſe ſint collocandæ, ſed cum ſæpè avaritiam veluti fontem habeant, jure meritoque de eo obſtruendo, immodicâque nummorum cupiditate reprimendâ fuit ſollicitus.

Philoſtratus in Apolonio
Conſ. L. Vivis comm. in l. 8. Auguſt. de C. DEI, c. 12.
Plutarch. in Stoicor. pugnis.

VI. Aſt longè feliciori ſucceſſu ſaluberrimum hocce negotium egerunt veteres chriſtianæ ſcholæ Magiſtri, atque pietatis ſinceræ profeſſores, non damna ſolum horrendaq; pericula, quæ nummorum cupidi ſponte ſua incurrunt ſtudioſè enumerantes, verum efficaciſſima etiam ſuggerentes remedia, quibus morbus iſte divinâ opitulante gratia pellatur, animoque æger priſtinæ reſtituatur integritati. Et quidem ad damna & pericula quæ avari omnes, cumprimis literati incurrunt, quod attinet, ſcitè non minus quam exquiſitè ea ob oculos è veteribus poſuit Johannes Caſſianus, pernicioſum philargyriæ morbum deſcribens ad h. m. *Hic verò morbus poſterius ſuperveniens, & extrinſecus accedens animæ, quanto facilius caveri poteſt ac reſpui, tanto neglectus & intromiſſus ſemel cordi, fit pernicioſior cunctis, difficiliusque propellitur; malorum namque omnium efficitur radix, multiplices fructificans fomites vitiorum.* Et cum inter plurima mala, in quæ cultores ſuos avaritia præcipitat, Apoſtolus tentationem etiam recenſeat, laqueum diaboli, deſideria multa nociva, denique interitum & perditionem, dubium non eſt, quin cuncta hæc calamitatum genera literati illi incurrant, qui immodica pecuniarum cupiditate ſeſe abripi patiuntur. Ingenioſa eſt illa Ambroſii ex antiquis Poëtarum fabulis obſervatio, quod Dites ſimul Dea fuerit divitiarum, & dominium pariter

Joh. Caſſian. Inſtit. lib. VII. c. 2. p. m. 165.

Ambroſius l. de Nab. c. 6.

riter

riter in infernum obtinuerit, quaſi vel ipſorum Gentilium Poëtarum judicio divitiæ propterea ſint contemnendæ, quod pondus in ſe habeant, quo animæ mortalium in perditionis barathrum deturbentur. Hinc etiam Poëta chriſtianus in pſychomachia ſua quondam de avaritia eleganter cecinit:

Omne hominum rapit illa genus; mortalia cuncta *Prudentius in Pſychom. cap. 5.*
Occupat interitu: neque enim eſt violentius ullum
Terrarum vitium, quod tantis cladibus ævum
Mundani involvat populi, damnetq́; gehenna.

Similiter Auguſtinus avarum barathro perditionis ſimilem eſſe judicavit, eo quod ad inferni ipſius exemplum, quantacunque devoraverit, nunquam dicat ſatis eſt, nec undique confluentibus theſauris ullatenus ſatietur. Et B. Bernardus medium ſe inter divitem avarum in pœnis hærentem & Abrahamum conſtituens, interrogat: *Haccine cruciatuum cauſa tota quod in hoc ſeculo bona receperit? Ita planè.* Laqueis nimirum illis infernalibus tantoperè irretitus fuerat miſer homuncio, ut omni ſpe evadendi fruſtratus, æternæ datus ſit internecioni, tamque in miſeriam deductus, ut guttam aquæ in inferno peteret, neque tamen acciperet. Et

Auguſtinus lib. de ſal. doc. cap. 30.

Bernard. in declā.

Ecce nos reliquimus omnia.

Auguſtinus Serm. 24. de Verb. Dom.

Idem Serm. 25.

rectè quidem; *Poſtulabat enim* [ſcitè inquit Auguſtinus] *dives ille in vita avarus aquæ guttam, ſicut Lazarus poſtulaverat micam, ſed pauper ille non perveniebat ad micam, nec dives in inferno propterea perveniebat ad guttam.* Et in eundem ſenſum alibi tam culpæ [ut ſcholæ loquuntur] quam pœnæ mala avaritiam excipientia commemorans Auguſtinus; *Quæ* [ait] *eſt iſta concupiſcentiæ aviditas, cum ipſæ belluæ habeant modum! Tunc enim rapiunt quando eſuriunt, parcunt verò prædæ cum ſenſerint ſatietatem. Inexplebilis eſt ſola avaritia divitum, ſemper rapit, & nunquam ſatiatur, nec DEUM timet, nec hominem reveretur, non patri parcit, nec matrem agnoſcit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem ſervat, viduam opprimit, pupilli rem invadit, liberos in ſervitutem revocat, teſtamentum falſum profert. Quæ eſt iſta, rogo, animarum inſania, amittere vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere cælum? penſantur pro divitiis pœnæ, refrigerium pro paupertate, pro purpura flamma, refectio pro nuditate, ut ſalva ſit æquitas ſtateræ, & non mentitur modus ille menſurâ, in quâ inquit menſi fueritis menſurâ, ita metietur vobis. Ideò negatur in pœnis miſericordia diviti,*

quia

quia ipſe dum viveret noluit miſereri. Ideò rogans dives non exauditur in tormentis, quia rogantem pauperem non exaudivit in terris.

VII. Neque verò ſpiritualia ſolum & ſempiterna avaritiæ damna veteres ſollicitè poſuêre ob oculos, verum temporalia etiam pericula, h.e. ærumnas & cruciatus varios dedêre expendendos, qui ſcil. cunctos terreſtrium bonorum inſanos amatores in vita præſenti exercere ſoleant. *Quocunq; enim* (rurſus præclarè inquit Auguſtinus) *cor ſe converterit, in terrenis rebus, amaritudinem invenit, undeq; dulceſcat non habet.* Et Mediolanenſis Ambroſius de ſeculi hujus divitibus diſſerens; *Illud miraris* inquit, *quod abundant auro, argento, pecunia? quantis abundant vides, quantis egeant non vides, &c.* *Conſidera* (addit Bernardus D. Ambroſium explicans,) *naturam divitiarum, in eis reperies laborem, timorem & dolorem, laborem in acquirendo, timorem in poſſidendo, & dolorem in relinqvendo.* Et in eundem ſenſum haud malè alius; *Chriſtus* (ait) *divitias ſpinas vocavit, quoniam varias curas amaras, timores, ſuſpiciones & inquietudines animam inſtar ſpinarum penetrantes producunt.* Multus quoque B. Chryſoſtomo olim de cruciatibus & ærumnis divitum & avarorum fuit ſermo, nihil opibus fallacius

Auguſt. in Pſal. 8.

Ambroſ. lib. 6. Examen. cap. 8.

Johan. Chryſoſt. homil. 2. ad pop. Antioch. cius eſſe demonſtrans, quæ hodiè nobiſcum ſint, cras contra nos, invidorum oculos arment, undique hoſtes ſint contubernales, atque domeſtici inimici. Et cum omnia illa bona, quæ nos ſpecioſa putamus, cum ſummo labore poſſideantur, cum invidia conſpiciantur, nunquam vel raro juſtè teneantur, quidni ſpinæ nobis videantur & ſcopuli, quibus (vel ipſo *Seneca conſol. ad Polyb.* Seneca monente) *pendemus & fluctuamus, alter in alterum illidimur, & aliquando facimus naufragium.* Nec malè laudatus Chryſoſtomus *Chryſoſt. hom. 40. ſuper Matth.* Avaros comparavit Iſraëlitis, qui cogebantur à Pharaone quærere paleas ad conficiendos lateres; *Nullum enim* inquit inter auri ſollicitos collectores & cœni atque laterum operarios, quique ad paleas colligendas flagellis adigebantur, diſcrimen omninò eſt. Nam ut tunc Pharao atrociſſimus ille tyrannus flagellis ad colligendas paleas compellebat Hebræos, ſic etiam nunc diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurum eſt, quam cænum? & argentum quid aliud quam palea? ſicut ergo palea ignem, ſic pecuniæ cupiditas avaritiæ flammam incendit, & quaſi cœnum aurum ipſum inquinat poſſidentes, eoſque quos cepit in tantam (more ſæviſſimi tyranni) ſervitutem vindicat, ut inter *Chryſoſt. hom. 64. ſuper Johan.* flagella & ſupplicia illi eſſe malint, quam ab iis dirempti optatis frui deliciis. Imò verò *gravior pœna avaris* (uti Peluſiota rectè judicavit) *infertur*

tur, quam fuit eorum, qui olim ad metalla ſunt damnati, cum illis confecto opere, ſomno & quiete frui licuerit, avaritia autem noctu quoq; ſevera & inhumana proponat edicta. *Iſid. Peluſ. lib. II. epiſt. 233.*

IIX. Sed cum præ cæteris mortalibus eruditi nonnulli graves ſæpè divitiarum inanium ſpe devorarint moleſtias, exemplis quibusdam & documentis ſingularibus nunc oſtendendum erit, quam ſpinoſa, quam plena curarum, periculorum & dolorum, etiam temporalium, ſit vita literatorum AVARORUM, qui nonnunquam cum maximis rerum difficultatibus inquieto animo & inter turbas turbulento ſunt colluctati. Prodeat Vir in Orbe erudito non incelebris THEODORUS GAZA, caſumque ſuum ſatis miſerabilem, quem urgente nummorum cupiditate noxia ſubiit, Jo. Pierio interprete commemoret: Tantæ [ait ille] eruditionis Vir, quantæ multis ab hinc annis nemo Græcorum, dicere auſim & Latinorum fuit, cum divinas propemodum elucubrationes in Ariſtotelis animalia, quam hiſtoriam latinè legendam repræſentarat, Xiſto Quarto Pont. Max. nuncupaſſet, ſperans ſcilicet Principis ejus beneficentia quæſitum per tot labores vitæ ſubſidium non deparcum ſe conſecuturum: neque tamen plures quam aureos quinquaginta, quaſi magnum ab eo, à quo ſe totum inauratum iri ſperaverat, retuliſſet; ſtudiis indignatus, quod tam parca ſibi laborum & vigiliarum ſua- *Jo. Pier. Valer. lib. II. de literat. infel. p. 159.*

rum

rum merces tributa eſſet, nummos eos primum in Tyberim abjecit, mox ipſe hujus indignitate rei exulceratus, inſolabili ægritudine contabuit. Magis verò calamitoſa GABRIELIS ZERBI Veronenſis Doctoris avariſſimi mors, quâ [eodem Pierio teſte] nulla multis abhinc annis neque immanior, neque crudelior accidit. Fuit is in Patavino Gymnaſio Profeſſor valdè celebris, cujus promptiſſimum ingenium, & intrepida ob doctrinam confidentia plurimis innotuit. Accidit autem, ut Scander, Turcarum Regis primipilaris Vir, graviſſima diſenteria laboraret, quæſieritque per cognitiſſimum ſibi hominem Andream Gritteum, ut Medicus ex Italia ad ſe quamprimum mitteretur, ingentia itineris, laborum & curæ præmia reportaturus. Suſcepit hanc provinciam Zerbus, & immenſum auri pondus ſpe vorans, ad Scanderem proficiſcitur, ſecumque filium adhuc impubem adducit. Curat principem Zerbus diligenter, & priſtinæ reddit incolumitati, donatur mox auro multo, veſtibus & gemmis, & argenteis pateris, aliaque ſupellectili locupletatur, ut ſi domum ea omnia aſportare licuiſſet, unum quemque Europæ Regem inſtrumento fuerit provocaturus. Jumentis itaque oneratis, ad finitum quoddam Turcarum caſtellum, unde in Dalmatiam diverteret, ſe recipit, pauculoſque ibi moratur dies, dum præſidium itineris ex Chriſtiani nominis hominibus accerſi-

Idem. lib. I. p. 74.

ceſſitur, quæ omnia pacatiſſimè & fide utrinque data acceptâque tranſigebantur. Accidit autem ut Scander in graviorem ex incontinentia recideret ægrotationem, quâ breviſſimo temporis ſpatiolo conſumtus interiit. Filii, ut in pretioſa illa munera, quæ Pater Zerbo dederat, invaderent, temporarium venenum à Medico Patri datum calumniantes, percuſſores expeditiſſimos immiſerunt, qui fugientem ut ajebant è fuga retraherent. Illi captum Zerbum, & una filium adoleſcentem indictâ cauſa eo ſupplicii genere affecerunt, ut primum immeritiſſimum filium ante patris oculos, inter duas ex ligno tabulas incluſum, ſerrâ medium diſſecarent, mox ipſum quoque tormento eodem atrociſſimo trucidarent. Nec minus ex nimio amore nummorum, eorundemque jacturâ offenſus periit Trypho Dalmata, Vir [ut idem Pierius habet] cui noſtra ætas rariſſimos habuit, quos Latinarum, Græcarumque literarum cognitione conferre poſſet. At verò aliquot annis quâdam maniæ ſpecie ita laborabat, ut humanum omne genus evitaret; nulliusque contubernium ultra biduum aut triduum ferre poſſet, non quidem alia de cauſa, quam quod quingentos nummos aureos toraci inſuerit, metuque perculſus ne diriperentur, mortales omnes ſtudioſiſſimè declinarit. Ac ubi (re divulgata) de torace ſuo mentionem fieri animadvertiſſet, arrepto ſtatim i-

Pierius l.c.lib.II. pag.161.

tinere in alias urbes commigrare conſtituit. Tandem cum aurum ex torace ſurriperetur, adeò efferatus, & à ſe penitus fuit alienatus, ut dolore tandem & ægritudine oppreſſus miſerabiliter interierit. Infeliciſſimi hujus Tryphonis caſus, in mentem nobis revocat anonymi illius avari hiſtoriam, qui cum inſignem quendam auri cumulũ in rupis cujusdam recondito & ſecreto loco repoſuiſſet, poſt aliquot verò dies aurum omne ſublatum, & theſauri loco laqueum inveniſſet, in tantam mentis veſaniam incidit, ut repertum depoſiti loco laqueum collo injecerit, ſeque ſine mora ibidem ſuſpendio ſuffocarit. QUO NON MORTALIUM PECTORA COGIS, AURI SACRA FAMES! Quâ etiam ex literatorum ordine Avorum noſtrorum memoria quidam Dominicus SARRATONIUS Venet⁹ (qui Pierio memorante, non contemnendam in diſciplinis omnibus eruditionis facultatem erat aſſecutus, atque philoſophiæ non indiligentem dederat operam,) tantoperè fuerat correptus, ut animi quoque abalienaretur, deque nummis, quos in manticam conjectos lacerto ſuſpenderat, loculo in interiorem tunicam immiſſo, delirio neſcio quæ fabularetur, nulliſque medicorum opibus adjuvari potuerit, tandem multorum mœrore interierit. Quis tragicis hiſce literatorum caſibus perceptis, ſummæ crudelitatis matrem non diceret Avaritiam? quis tanto

Pier. l. c. p. 163.

morta-

mortalium (cupiditate correptorum) ſtupore conſiderato, negaret, providè admodum ethnicos fictitium divitiarum DEUM cœcum finxiſſe, eò quod opibus, & nimio ad eas affectu homo [etiam eruditus] ſæpè occœcetur. *Quod ſi enim* (inquit Clemens Alexandrinus) *cæcæ ſunt opes, ut revera cæcæ ſunt, quo modo non cæci ſunt, qui eas ſtupent, & admirantur & in eas ſunt affecti.* Eandemque hominum cœcitatem alibi perelegantèr redarguens; *Quæ ſunt* ait *neceſſaria, ſicut aquam & aerem, DEUS apertè omnibus ſuppeditat, quæcunq; autem non ſunt neceſſaria, ut aurum abſcondit. Et ideò aurum formicæ fodiunt, aurum Gryphes cuſtodiunt, à Mari teguntur margaritæ. Vos autem curam ſupervacaneam ponitis in iis quæ non oportet.* Vehementius verò Chryſoſtomus avaritiam malorum omnium cauſam conteſtatus, in verba ſequentia erupit: *Quouſq; inſatiabili iſta cupiditate non ſatiamur? Quid boni habet aurum? planè attonitus hâc in re factus ſum. Incantatio quædam eſt, & præſtigium, quod aurum & argentum tantoperè à nobis honorantur. Animarum itaque noſtrarum nulla nobis eſt ratio. In animatarum verò imaginum plurimus cultus.*

Clemens Alex. 3. Pæd. c. 2.

Idem, 2. pæd. c. 12.

Chryſoſt. hom 10. in 1. ep. ad Theſſ.

Unde hic morbus Orbem (literatum) *ſubingreſſus eſt ? quiſnam illum exterminare poterit ? quiſnam ſermo ſævam hanc beſtiam exſcindere, & funditus perdere valebit ?* Neque verò alia ratione id fieri poſſe, quam generoſo auri contemptu ac vilipendio, non chriſtianæ ſolum, verum gentilis etiam philoſophiæ profeſſores docuêre, ex opum deſpicientiâ ad ſummam animi tranquillitatem & quietem olim provecti. Hinc Apuleius malevolorum criminationibus (quod pauper eſſet) reſponſurus, ipſam pauperiem ſuam vehebat ad ſidera : *Paupertas philoſophiæ vernacula, parvo potens, æmula laudis, habitu ſecura, cultu ſimplex, conſilio benè ſuada, neminem ſuperbia inflat, neminem impotentia depravat, neminem tyrannide efferat. Priſca apud ſecula omnium civitatum conditrix, OMNIUM ARTIUM REPERTRIX, omnium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica. Apud Græcos in Ariſtide juſta, in Socrate ſapiens, in Homero deſerta, etiam Romanis à primordio fundavit Imperium.* Hinc objurgavit amicum ſuum alicubi Seneca protrahentem STUDIA LITERARUM, donec ſecurus in reliquam vitam eſſet à paupertate ; Nulla (ajebat ille) ſecuritas ſine pauperie, etiam cum claſſicum canit, ſecura

ſecura eſt, & ſcit ſe non peti. Cupiditati nihil tutum, tranquillum nihil, paupertati omne. Pauperi naviganti non perſtrepunt portus, non inquieta ſunt litora, non eſt infenſa turba ſervorum, ſine ſarcina, ſine velo, ſine remigum tranſtris præſidiaria nave inanitatis ſuæ æquora tranat, æthera ſine plumis permeat, neque pennis ventum ſubornat. Quid paupere felicius, cui non vehiculis, non navibus, non ſplendidis opus eſt domiciliis, cui non decoctoris perfidia, non raptoris injuria, non temporum iniquitas eſt metuenda. Nulla cenſoria pauper veretur ſupercilia, ubique conſidet lætus, ubique hilaris agit, quæcunque libuerint, majori quam Reges & Principes libertate. Duris temporibus, & ingruentibus rerum diſcriminibus mœſti & muti tabeſcunt divites, pauper ſolus cantabit & ſaltabit. Malo regnante Principe alii diffugient, errabuntque exilio, pauper ſolus arcem tyranni libenter inviſet, & veluti tyrannidis profligator in tyrannum ipſum inſoleſcet. Hunc ſcil. in modum ipſi gentilium Magiſtri divitiarum contemptum parare, commendareque cæteris laborarunt, multò magis literatos Chriſtianos decet nobili illi *αὐταρκείας* ſtudio ſtrenuam navare operam, atque horrificum iſtud monſtrum [avaritiam ſcil.] ſpecie ſua tam multos, tamque ſapientes mortales dementans; jure meritoque habere exoſiſſimum. *Ecquis enim* (dicimus

cum Iſidoro Peluſiota) *acerrimo hujuſmodi & inexplebili furore atque innumera peccata, & maledicta & dedecora & intemperantias, ac petulantias nobis conflante capiatur? Ecquis in animum inducat tum in hâc vita tam miſerè vivere, ut dies noctesque velut flagris quibuſdam laceretur, nec requiem ullam aut ſomnum ſentiat, & in futura ſuppliciorum atque cruciatuum initium accipere.*

IX. Quemadmodum verò immodicus opum fluxarum amor, pecuniæque cœca cupiditas omnibus omninò literatis maximo eſt nocumento, impeditq; quo minus ad optatæ felicitatis metam illi pertingere poſſint; ita tum maximè ſuos illa expedit dolos, ubi ipſa ECCLESIARUM invaſerit SANCTUARIA, CHRISTI infecerit diſcipulos, Paſtores corruperit, DEOque ſacratos homines Principis tenebrarum ſubjecerit poteſtati. Ubi ſemel illorum mentes AVARITIÆ pernicies peſtilenti ſua caligine occupavit, vix ſui amplius compotes, verum ad miſerrimi infeliciſſimique Iſchariotis exemplum arctiſſimis vinculis religati videntur. Quamprimum Chriſtiani Sacerdotes turpi lucro inhiare incipiunt, Templum Dominicum (horrendâ metamorphoſi) in latronum infernalium ſpeluncam tranſmutatur.

Corru-

Corruerunt ut plurimum in peſſima omnes Gehaſi & Judæ proditoris ſectatores, nec in temporalis ſolum, verum ſempiterni exitii barathrum fuêre præcipitati. Non ſolus RHEGINETUS Miſnenſis Epiſcopus horribiles adeò avaritiæ ſuæ pœnas dedit, ut miſeranda morte abſumtus, ſuiſque theſauris (quorum nimius amator erat, & quos nullo conſcio terræ infoderat,) miſerrimè fuerit immortuus; verum plurimi etiam è Simonis Magi ordine deteſtabili illo avaritiæ morbo occœcati, extremæ perditionis ſubiêre aleam. *Bzovius Hiſtor. Eccleſiaſt lib. XI. ad ann. 1066. num. IV.* Ecquid deterius quam videre ſacris ornatum muneribus virum pudenda illa labe contaminatum? *Quidve tam aſperum, tamque pernicioſum* (ait Ambroſius) *quam ſi Eccleſiaſticus ſeculi hujus divitiis ſtudeat*? Quid triſtius atque miſerabilius, quam ſi irradiantium illorum luminum ſplendorem, pudendæ iſtius cupiditatis tenebræ opprimant, plenaque dedecorum caligine fulgentiſſima cœli chriſtiani ſidera obtegantur? Sicuti de Theophilo Alexandrino Epiſc. refert Nicephorus, *quod vitam per avaritiam ſecutus ſit quæſtuoſam, omnemq; adeò lapidem moverit ut auri odore perfrueretur.* *Niceph. lib. XIII. cap. 10. confer Palladium in dial. de vitâ Chryſoſtomi.* Eapropter Magnus gentium Apoſtolus horrida illa (quæ ab AVARITIA Eccleſiaſticorum hominum emanant) mala conſiderans, non Timotheum ſolum ſuum eſſe ἀφιλάργυρον, verum peſtem tantam ex omni-

omnium DEO ſacratorum Virorum cordibus voluit eradicatam; *quoniam ſcil.* (Chryſologo interprete) *illa malorum omnium radix cupiditas ſævus adeò ſit hoſtis, ut ipſorum etiam DEI miniſtrorum fidem frangat, violet affectum, vulneret charitatem, turbet quietem, adimat innocentiam, ſvadeat fraudes, & alta mentium ſemper in terrena demergat.* Nec minus laudabilem in peſtiferâ illa malorum omnium radice [Avaritia ſcil. Clericorum] exterminanda Johannes Chryſoſtomus operam poſuit, eosque potiſſimum Sacerdotes graviſſimè duxit increpandos, qui ex Bonis Eccleſiæ diteſcere, Deoque ſacratas opes in privatos convertere, uſus neutiquam dubitarunt. Hos apud ſe nec tolerabat, neque Eccleſiaſticorum titulo dignos judicabat. Si hæc (en verba notatu digniſſima!) idololatria omnibus chriſtianis ſeverè adeò eſt interdicta, an non multò execrabilior in iis, qui ſacro divinoque officio funguntur, illa videbitur? *Vide igitur* (ait idem) *quanta ſit rerum perturbatio: Qui rectè vivendo, rectamq; aliquo modo fiduciam obtinendo, montium cacumina occuparant, è medio ſublati, & velut ab hoſtili alienoq; & minimè domeſtico corpore avulſi ſunt. Corrupti verò, quiq; innumeris malis*

I. Tim. III.

Chryſol. Sermone 29.

Joh. Chryſoſt. hom. VI. in epiſt. ad Epheſ.

lis ſcatent, in Eccleſias irruperunt. VENALES facta ſunt dignitates, mille hinc mala naſcuntur, & tamen nemo eſt qui corrigat, nemo qui reprehendat, ſed viam quandam, atque ſequelam hæc nacta eſt merces. Et alio loco idem Chryſoſtomus; *Non poteritis* (præclarè ait) *de paupertate diſſerere, vel perſuadere ut facultates contemnantur, qui omnia facitis ne quid ex veſtris facultatibus vobis decedat, ut opibus opes accreſcant, propter vos, & iterum propter illas inſtitores facti. Neque enim ingenua & jucunda ſunt veſtra officia. Qui juſſi eſtis portare crucem, & ſequi Chriſtum, abjeciſtis crucem, quaſi effœminati milites.* Graviter hinc (ita notanter in vitâ Johannis Chryſoſtomi Palladius ſcribit) offendebatur PARS OBSERVANTIUM SACCULOS, atque de exturbando Viro innocentiſſimo potius, quam extirpandâ illa malorum omnium radice fuit ſollicita. Miratur haud abs re alicubi Magnus ille Peluſiota, quod avaritiæ morbo tantoperè laborent, inque aliena bona (ut ipſe loquitur) inſano quodam impetu ferantur ipſi divini verbi præcones, Sacrorum librorum incumbentes meditationi; ut nec amor divinus, nec lectio ſacrarum literarum (quarum tenore non mo-

Id. Homil. XVII. in Math.

Palladi⁹ in Dial. de vita Jo. Chryſoſtomi.

Iſidor. Peluſ. lib. I. Epiſt. 27.

do aliena non ſint concupiſcenda, verum propria etiam diſpergenda) immodicam illam pecuniarum ſitim extingvere valeat, quin imò
Idem lib. III. Ep. 234. (ut ad Alypium Epiſcopum ſcripſit) uſque adeò hoc morbo devincti teneantur, ut ne morbum quidem eſſe exiſtiment. Cum verò ad animum ſibi Iſidorus revocaſſet Satanæ in ſupplantandis impugnandiſque hominibus ſpiritualibus malitiam & pravitatem, mirari omninò deſiit, totuſq; in ſubminiſtrandis optimis ſaluberrimiſque adverſus illam Clericorum peſtem remediis fuit occupatus. Quantò graviorem curatuque difficiliorem eum morbum Peluſiota eſſe judicavit, *qui nec exquiſitis* [ut ipſe loquitur] *atteri pharmacis facilè*
Iſid. lib. V. epiſt. 142. *queat*; eò diligentiorem in illo depellendo, & ad ſanam mentem revocandis DEO ſacratis hominibus operam adhibuit; mox auri cupi-
Idem lib. II. epiſt. 146. ubi de avaritiæ malis noxaq; divitiarū prolixè differuit ditarem vitii omnis fontem eſſe diſertè oſtendens, mox Sacerdotes avaros ſub idololatrarum furioſorumq; imagine repræſentans, mox acutiſſimum adverſus eoſdem lingvæ calamique mucronem ſtringens, horrendamque avaritiæ tyrannidem, omnia ſurſum ac deorſum miſcentem acriter perſtringens, mox ſaluberrima adverſus voluntarium illum exitialemq; morbum remedia ſubminiſtrans: *Nimirum ut corradere paulatim deſinat, & ad diſtri-*
Id. lib. I. epiſt. 36. *buendum largiendo animum applicet, quisquis*
Id. l. III. ep. 234. *integram animi valetudinem recuperare velit.*

lit. Nunquam [ita ad Heronem Presbyterum notanter ſcribit] incurabili hoc morbo capietur, qui intra fines utendi, quantum quidem ſatis eſt, ſe ipſum conſervet, ſed in delectatione erit & gaudio, & ab affectibus expugnari neſcius conſtans perſeverabit. Quam verò in Clericis omnibus tantoperè reprehendit avaritiam Iſidorus, eam Doctor Mediolanenſis potiſſimum in Epiſcopis eſt deteſtatus; *Nihil deformius* (ſcribit alicubi, oſtenſurus turpia lucra eos minimè decere) *quam nullum habere amorem honeſtatis : & uſu quodam degeneris mercaturæ quæſtu ſollicitari nobili, avaro æſtuare corde, diebus ac noctibus inhiare in alieni detrimenta patrimonii, non elevare animum ad honeſtatis nitorem, non conſiderare veram pulchritudinem; Hinc naſcuntur aucupia quæſitæ hæreditatis, continentiæ atq; GRAVITATIS SIMULATIONE captatæ, quod abhorret à propoſito chriſtiani Viri.* Nec alios hiſce verbis Ambroſius notavit quam Epiſcopos hæredipetas, quos bellè alicubi depinxit Hieronymus, & quorum cupiditatem infrunitam Synodus Conſtantinopolitana Septima ſanctione peculiari duxit reprimendam. *Præco veritatis Paulus divinus Apoſtolus quendam veluti canonem Epheſiorum presbyteris imponens, vel univerſæ*

Id lib. V. ep. 67. & 142.

Id. lib V. epiſt 67.

Ambroſ. de offic. lib. III. cap. 9.

Hieron. epiſt. ad Nepotian. de vitâ Cler.

Synod. Conſtantinop. VII, c. 4.

potius

potius ſacerdotali multitudini, ſic liberè dixit: Argentum vel aurum, vel veſtem nullius concupivi, omnia vobis oſtendi, quod oportet ſic laborantes, infirmos ſuſcipere, dare beatum exiſtimantes. Quo circa nos ab eo edocti, ſtatuimus, ne turpis lucri gratia Epiſcopus excogitet & quærat excuſationes in peccatis, ut aurum vel argentum, vel ullam aliam ſpeciem ab iis qui ſibi ſubſunt epiſcopis, vel clericis vel monachis exigat. &c. Verum ſurdis auribus hæc excipiunt inſano auri amore flagrantes Clerici, pecuniarum (ad Simonis Magi exemplum) potius conquiſitioni, quam Paulinæ imitationi ſtudentes, nec ab ipſis irreligioſis negotiationib⁹, pudendisq; dignitatum eccleſiaſticarum nundinationibus abſtinentes. *Decetne verò Paſtorem* (ait D. Bernardus) *more pecorum ſenſibus incubare corporeis, hærere infimis, inhiare terrenis* (quæ omnia facit captator munerum) *& non potius erectum ſtare ut hominem, cælum mente ſuſpicere, quæ ſurſum ſunt & quærere & ſapere, non quæ ſuper terram?*

Bern. epiſt. 42.

Decetne Epiſcopum in Eccleſiæ ſuæ ſinum (ut Joh. Sariſber. loquitur) per impluvium auri deſcendere, ac ſi per tegulas Jupiter in gremium Danaes

Joh. Sariſber. l. 7. Polycrat. c. 17.

Danaes elabatur? Non malè dictum à ſapiente, dæmonem avaris [cujuſcunque illi ſtatus ordiniſve ſint] amariſſimas exhibere pillulas, argento vel auro contectas, neque verò eas ad evacuandam, ſed ſiſtendam avaritiæ alvum facere, tantoſque ut plurimum concitare cruciatus, ut æger vitam agere miſerrimam cogatur, tandem omni bonorum ſuorum fruitione ſit deſtituendus. Hinc livoris crudele tormentum, & cremantis malevolentiæ horribilis cruciatus, hinc ſæpè tot noxii humores, tanta non corporum ſed animorum diſcraſia, rixarum videlicet, odiorum, contentionumque etiam inter unius fidei, & profeſſionis ejuſdem ſocios infinita congeries, cum odia inteſtina peſtiferæq; lites & diſſenſiones apud eruditos primum plerunq; aditum per divitias & frigida illa verba *meum & tuum* invenerint: *Cujus enim* (ait Chryſoſtomus) *mali cauſa non ſunt? Nonne harum gratia concupiſcimus? nonne rapimus, nonne inimicitias ſubimus? nonne conſerimus rixas? nonne contentiones perpetuas teximus?* Et in eundem ſenſum Valerianus; *Ex hoc fomite* (ſcripſit) *avaritia ſcil. videmus pullulare odiorum cauſas, hinc evenire criminum pugnas, hinc fraternas acies inſtrui, hinc amicitiarum fœdera diſſipari.* Nil certius. Tot equidem in Orbe literato (imò eccleſiaſtico etiam) fraternas Col-

Chryſoſt. hom. 17. in 1. ad Tim.

Valerian. hom. 20. de avarit.

legarum

legarum acies turpiſſimum & abominandum illud cupiditatis monſtrum inſtruxit,ut iis enumerandis juſti voluminis menſura vix ſufficeret. Quid multis? In tantam malorum, vitiorum, calamitatum & miſeriarum farraginem avaritia literatorum ſeſe extendit, ut laudato Valeriano præclarè obſervante, nihil ſit malorum, quod prava illa cupiditas aut non conceperit,aut non partuerierit, aut non nutriverit.

X. Quanto autem vehementiori impetu hæc AVARITIÆ peſtis in miſeros quoſdam & infelices literatos hactenus fuit graſſata,tanto diligentiori ſtudio nunc diſquirendum, quibus REMEDIIS à præſentiſſimo exitii periculo (divina opitulante gratia) illi ſint liberandi, ſuæque reſtituendi integritati. Et cum graves avarorum cruciatus doloreſque hactenus expoſuerimus, ea nunc quæ ad ægrorum ſalubritatem facere poſſunt remedia proſequamur, quum nulla pars magis expeti ſoleat, aut nihil prius ipſa polliceatur medicina. Magnus Baſilius, poſtquam varia morbi illius ſymptomata æquâ lance ponderaſſet,tandem ad ægrotũ ſive avarum converſus, eum compellavit in hunc modum: *Quibus verbis Te curabo? quomodo loquar? Regnum DEI non curas, gehennam non times, quam animæ Tuæ medicinam idoneam inveniamus? Diſputamus cum corde lapideo, ô infelix homo! pecuniæ naturam ali-*

Baſil. M. homil. 7. in divit. avar.

aliquantulum inſpice, quid atttonitus aurum miraris? Lapis eſt aurum, lapis argentum. Aptiſſimum ſanè ad curandos levandoſque avaros eſt hoc Baſilii remedium, ſi nimirum illis divitiarum, omniumque bonorum terrenorum proponatur tum vilitas, tum brevitas, utpote quæ meritò hominem, præſertim literatum à pernicioſo illo pecuniæ amore abalienare debeant; *Cum opes* Chryſoſtomo docente *fluvialium undarum naturam imitentur, quæ ſimul & videantur & labantur, uno eodemque temporis puncto & teneantur & effluant.* Sunt *planè* (pergit) *fugitivæ divitiæ, hodierna die tranſeuntes ad hunc, cras ad illum; neque fugitivæ ſunt tantum, ſed alios reddunt etiam fugitivos, dũ efficiunt, ut ii quibus cuſtodiendæ commiſſæ ſunt, ſæpè fugam arripiant.* Quemadmodum & Hilarius illam fluviorũ, ſive bonorum temporaliũ rapiditatem & fugacitatem conſiderans; FLENT (ſcribit) *omnes, qui ſe captos in Babylone ſentiunt, & ſedent ſuper flumina, omnia enim ſeculi currunt, labuntur & tranſeunt.* Non malè Plinius obſervavit, quod natura flores illos, qui vel maximè oculos alliciant & rapiant, quam citiſſimè langueſcere & deficere faciat, eoque ipſo ſingulare quoddam inconſtantiæ atque inſtabilitatis mundanæ edat documentum.

Chryſoſt. hom. 1. in Pſ. 48.

Id. hom. 2. in Pſ. 48.

Hilar. in Pſ 136.

Plinius lib. XXI. Hiſt. nat cap. 1.

Ut

Ut in rerum (ait) *natura, quæ ſpectatiſſimè florent, celerrimè marceſcunt, veluti roſæ, lilia, violæ, cum alia durent, ita in hominum vita quæ florentiſſima ſunt, cito vertuntur in diverſum.* Vix Sol in humanæ felicitatis meridie ſplendoris ſui diffundere incipit radios, quin ſubitò ad inſtabilitatis & mutationum occaſum deflectat. Quanto amplius aquæ intumeſcunt, & eriguntur, tanto copioſiores in iis generantur ſpumæ, quæ vix apparentes ſubitò evaneſcunt & deficiunt. Unde Magnus Gregorius; *Sic ſpumoſæ aquarum bullæ inchoantibus pluviis excitatæ, ab intimis certatim prodeunt, ſed eo celerius diſruptæ diſpereunt, quo inflatæ citius extenduntur, cumque excreſcunt ut appareant, creſcendo peragunt ne ſubſiſtant.* Et diu ante Gregorium Seneca, qui ipſis Imperatoribus in curia Romana intimus, honore & opibus illuſtris, volubilitatis tamen illius oculatus fuit teſtis, fragilem & caducam nuncupavit eam felicitatem, quæ à fortuna blandiente proveniat, ſiquidem cum vitæ etiam periculo ſæpè fluat, & ſine ratione deſtituat. Magis verò chriſtianè; *Præterit præterit*, Theodorus ait Studita, *figura hujus mundi, id eſt labitur, prætere-quitat, nec vel diurnam ſtabilitatem obtinens,*

Gregor. M. l. 16. Moral. in Job. cap. 5.

Seneca lib. II. Controv. cap. I.

Theod. Stud. catecheſ. 3.

uens, ſed qui heri nitidus, hodiè ſqualidus, qui heri in re ſplendida, hodiè in miſeria eſt; nunc extollitur ille, nunc alter dignitate ruit, hic è paupere fit dives, alius è divite pauper, milleq́ mutationibus & vicibus ærumnoſa noſtra vita eſt ſubjecta. Salutare hoc remedium, ſi literatus cupiditatis immodicæ morbo laborans ſtudioſè adhibuerit, h.e. vanitatem & inconſtantiam opum frequenter ſibi ad animum revocaverit, boniſq; locum conceſſerit conſiliis; dubium nullum eſt, quin priſtinam animi integritatem cœleſti ope ſit recuperaturus, atq; ſempiterni exitii periculum feliciter evitaturus. Sin verò ſaluberrimam hanc conſtanter reſpuere velit medicinam, aurumq; cumulando, noxios adaugere pergat humores, immedicabilem efficiet ſuam ægritudinem, tandemque extremam ſubibit perditionem. *Idem illi* (vel ipſo Chryſoſtomo notante) *continget, quod laborantibus febri, quæ initio quidem non admodum ſiti ægrotantes adurit; cum autem creverit, & flammam excitarit, tunc ſitim efficiet immedicabilem, & ſi quis eis conceſſerit ut potu ſeſe expleant, non ſolum non extingvetur ardor potu, verum magis etiam inflammabitur.* Nihil verò (addit optimè) hanc ſitim ita extingvit, quemadmodum ſi ab hujusmodi deſiderio Te

Chryſoſt. hom. XI. in epiſt. ad Cor.

ipſum liberum conſtituas, ſicut etiam acuta bilis non potu ſed abſtinentia potius, & evacuatione extingvitur. Aliud non minus ſalubre remedium alicubi ſubminiſtravit Caſſianus h. m. GIEZI *exemplum pertimeſcamus, qui ob philargyriæ culpam æterno ſupplicio lepræ multatur; Nec non etiam Judæ vel meritum vel exitium formidantes, damnationem etiam Ananiæ & Saphiræ memoriter retinentes.* Et quis toto non horreat pectore, ſi graves adeò auri-cupidorum pœnas probè conſideret? Atque ut Giezi & Judam nunc ſuppliciis ſuis relinquamus; *In Anania cumprimis* (D. Ambroſii verba adſcribo) *exemplum avaris omnibus eſt propoſitum, ut qui ejusdem criminis reus fuerit, ejusdem ſupplicii in judicii die ſententia feriatur. Grande igitur malum eſt avaritia, imò malorum omnium origo.* Conſideret inſuper piè-literatus, quam ſit indecorum, animum ad immortalia & cœleſtia procreatum, hiſce terrenis, non bonis, ſed bonorum duntaxat imaginibus adhæreſcere; quam perniciosum etiam ſit, eò delabi, ut quævis monita & præcepta ſalutaria habeantur contemptui, malis verò dæmonis ſuggeſtionibus aures præbeantur patulæ, neque vera amplius à falſis, bona perennantia à fluxis & caducis diſtingvan-

Caſſian. lib. VII. inſtitut. c. 30.

Ambroſ. Serm. 59.

gvan-

gvantur, neque ipſi inſtinctus divini revocentur ad animum. Ita ſiquidem divitiarum amor (dicente D. Hieronymo) excœcat oculos, ut nihil aliud amantem niſi id, quod amat, cogitare permittat; Annon [pergit] dicenda eſt ebrietas, cum propter vile ſcortum & ignominioſam corporis partem, animæ libertas in ſerviles blanditias inclinatur? cum laborem ſuum alterius facit eſſe delitias? cum furto, ſcelere atq; perjuriis opes futuræ præparat voluptati? Et cum videatur ab omnibus, ſe exiſtimat non videri, dummodò potiatur eo quod deſiderat. *Hieron. Commēt. in 1. cap. Joel.*

XI. Sed & aliud REMEDIUM Literatis Avaritiæ morbo laborantibus ſuggeſſit ISIDORUS Peluſiota, omnium quæſtuoſiſſimæ artis, (h. e. chriſtianæ in MISEROS & EGENOS LIBERALITATIS atque benignitatis) amorem ac ſtudium comendans: *Ut nimirum*, quæ Iſidori verba ſunt, *corradere paulatim deſinant, & ad DISTRIBUENDUM LARGIENDO VENIANT, ſi integram recuperare valetudinem velint.* Sanè cum palmarium quendam ea Virtus in cæterarum choro locum habeat, quinimò ex nobili chriſtianæ charitatis RADICE eadem ſuccreſcat, dubium non eſt, quin hoc ipſo artificio peſſima vitiorum malorumque omnium radix atteri eliminarique optimè poſſit. *Iſid. Peluſ. lib. V. ep. CXLII*

Nnn 2

Chryſoſt. homil. XXXIII. ad popul. Antioch.

poſſit. *Melius eſt* dicente Chryſoſtomo *hanc SCIRE artem omnium quæſtuoſiſſimam, quam eſſe Regem, & diademate coronari. Hæc & SOPHISTIS* (addit notanter) *ac Oratoribus Te potiorem facit*; clariſſimè innuens, literatum, operibus miſericordiæ occupatum, facundiſſimis & ſubtiliſſimis quibuſvis Doctoribus eſſe præferendum; *ſiquidem ea ſcientia* (ut ſtatim ſubjungit Chryſoſtomus) *doceat DEO ſimilem fieri, quod omnium bonorum eſt ſumma.* Gazophylacium Sacra illa liberalitas eſt, & quidem inexhauſtum; ærarium eſt, puriſſimo auro undique refertum, locupletiusq; Salomonæo, quod ita evacuatum fuit, ut ſubditos immodicis tributis ille Regum ſapientiſſimus & ditiſſimus premere debuerit. Crœſiano etiam ærario eſt ſplendidius, quod manu hoſtili fuit direptum: Opulentius quoq; eſt Palatio Sardanapaliano, quod tandem combuſtum fuit atque diſſipatum: Quis verò effuſam in pauperes liberalitatem unquam vidit exhauſtam, conſumtam, diſſipatam? Et quamvis ea quæ indigentibus tribuuntur, diſpergi amittique videantur, tantum abeſt tamen, ut pereant aut diſtrahantur, ut potius per manum pauperum veluti ſecuram per navim ad felicitatis perpetuæ portum tranſmittantur. Seminationis cujuſdam rationem larga in egentes benignitas habet, ſiquidem

dem plus ſemper recipiat miſericors,quam ipſe pauperibus ſuppeditaverit, *pro ſ.ace* [ut in proverbio eſt] *torrentes planè aureos.* O utile commercium, quo non ſolum ſubſtantia lucri pretium excedit, ſed ſortem ipſam incrementum fœnoris ſuperat! Intelligant hinc Literati opulentiores maximum divitiarum ſuarum fructum facultatem benefaciendi eſſe. *Placeat ipſis* (ait Petrus Damianus) *conſilium quod per Salomonem datur: Mitte panem tuum ſuper aquas tranſeuntes,quia poſt multa tempora recipies illum, da partes ſeptem, nec non & octo, quia ignoras quid mali futurum ſit ſuper terram. Et iterum: Manè ſemina ſemen tuum, & veſperè ne ceſſet manus tua; ſevit Iſaac in Gerara,& invenit eo ipſo anno centuplum; ſed quam felicius ſeminat, qui dum ſubſidia indigentibus ſubminiſtrat, pro avena triticum, pro grano metit acervum,* eademque opera peſtiferam illam malorum omnium radicem ex cordis agro exterminat. Sed audio neſcio quē objicientem: Nonne pleriq; literati Orbis incolæ duro egeſtatis premuntur jugo, ut ipſi vix habeant unde vivant, ne dum aliis ære ſuo ſubvenire,atq;erogare eleemoſynas poſſint? Probè equidem conſtat,calamitate iſta exagitari etiam doctiſſimos, adeò, ut poſt diu multumque navatam litera-

Petrus Damianus l.b. de eleemoſ.c.2.

riam operam, inopem ſæpè traduxerint vitam, unde ſe alerent non habentes, inque extremâ egeſtate diem ſupremum claudentes. * Darent omnibus, darent libentiſſimè literatorum optimi, ſed dandi facultate deſtituuntur; *Ego miſericordiæ* (inquit ad mentem ipſorum OS illud AUREUM) *lubens implerem officia, ego inopes paſcerem, egenos foverem, nudos veſtirem, ego pauperibus neceſſaria victus impenderem, ſi mihi copia redundarent. At cum mihi neceſſaria deſint, cur dandi ſterilitas imputatur.* SED AUDI [pergit Chryſoſtomus ſignificantiſſimè] quiſquis hoc loqueris, & excuſandi anſas quas obtendis omitte. Nullus miſer eſt, niſi qui miſereri noluerit, quia nec quiſquam miſereri deſiderans, poterit non habere quod tribuat. Non enim miſericordiæ definita ſunt pretia. Vidua Eliam ex modico paſcit, & id ipſum quod habuit finiri non potuit. In Evangelio minutum viduæ, divitũ opulentias vicit.

Chryſoſt. Tom. V. opp. hom. de duab⁹ viduis, p. 790. confer. hom. 2. ad popul. Ant.

Pro-

* *De Pomponio Læto perhibet Pierius lib. II. de infel. literat. p. 167. quod poſt navatam per annos plurimos Romanæ cathedræ operam, poſt tot per univerſum Orbem diſcipulos ad eloquentiæ Rom. puritatem dimiſſos, inopem ad extremum vitam traduxerit, & in Xenodochio extremâ in egeſtate deceſſerit, periculumque adierit ut inſepultus jaceret, niſi amicorum impenſis elatus fuiſſet.*

Provocaris chriſtiane, (provocaris ô LITERATE) & â vidua in certamen deduceris. Et ne poſſit quiſquam non habendi excuſatione purgari, gratuitá miſericordiæ inducuntur officia [qualia ſunt calicem porrigere frigidæ, ægrotos, vel in carceribus conſtitutos viſitare, informare rudes, in viâ revocare errantes,&c.] ut oſtendatur, Dominum etiam ipſis pauperibus (literatis) operandi impoſuiſſe obſequia. Nec minus notanter Magnus ille Chryſoſtomi diſcipulus, ISIDORUS Peluſiota docuit, non ab ipſa dationis magnitudine vel paritate,ſed ex ANIMI PROPOSITO eleemoſynam æſtimari ; *Multi enim* (addit) *reperiuntur, qui de magna copia dent pauca; Et contra multi, de exiguis facultatibus dant multa: Neque enim tam menſura,ſive quantitas eorum quæ dantur, quam dantium facultates & ANIMUS attenditur, indeque ſumitur judicium. Quæ cauſa eſt, cur vidua quoque illa, quæ duo minuta intulit in gazophylacium, omnes etiam qui multa offerebant, longo intervallo poſt ſe reliquit, illi namque particulam duntaxat (ſuorum bonorum) offerebant, ipſa verò omnem ſubſtantiam ſuam dedicavit.* Hæc ſibi quoque dicta reputent literati duro egeſtatis jugo preſſi, ut ut liberâ & effuſa manu elemoſynas erogare

Iſid. Peluſ. Lib. IV. Epiſt. CXVIII.

non poſſint, animo tamen benevolo, commiſeratione, ſolatio, interceſſioneque apud alios ditiores, miſerabiles ac egenos ſublevent, votis calidis facultatum ſupplentes defectum. Quod ſi verò divina benignitate gaudeant abundentque opibus Viri literati, non conſilio ſolum, ſed re & opere ipſo cuivis afflicto ſubveniant, prompta mente erogent eleemoſynas, notoſque pariter ac ignotos ſublevare pro viribus ſtudeant.

XII. Laudabili exemplo eruditis omnibus quondam præluxit Cæcilius Cyprianus, cujus ſingulare erga miſeros & egenos ſtudium Pontius Diaconus hunc in modum celebravit; *Nulla vidua reverſa eſt ſinu vacuo, nullus indigens lumine non illo comite directus eſt; nullus debilis greſſu non illo bajulo eſt vectus, nullus nudus auxilio de potentioirs manu non illo tutore eſt protectus; hæc debent facere (dicebat) qui DEO placere deſiderant.* Atq; hoc ipſo feliciſſimi Doctoris chriſtiani charactere Baſilium Magnum maximoperè conſpicuum fuiſſe, primum fundaſſe noſocomia, languentiumque hoſpitia inſtituiſſe, in quibus pauperum ægrotorum infirmitates curarentur, Nazianzenus diſertis verbis eſt conteſtatus. Et quanto niſu ipſe Gregorius in benignitatis chriſtianæ officia incubuerit, ex eâ quã de pauperum amore habuit oratione clariſſimè colli-

Pontius Diac. in vit. Cypriani.

Gregor. Naz. Orat. XX. in laud. Baſ. M.

colligitur, maximum mandatorum omnium eſſe oſtendens alendorum pauperum ſtudium, DEIque ipſius magnificentiâ & benignitate dignisſimum; *Abſit hoc à me* (ait inter alia) *ut vel opibus abundem, fratribus inopia rerum laborantibus, vel commoda fruar valetudine, niſi horum vulneribus opem feram, vel victum atque amictum ſatis amplum habeam, ac ſub tecto requieſcam, niſi & panem egentibus pro facultatum modulo porrigam, veſtem impertiam, eoſque tecto excipiam.* Tantoque effuſius Vir optimus ſuas erogavit eleemoſynas, quanto vehementius illam Clericorum literatorumq; peſtem & malorum omnium radicem, AVARITIAM ſcilicet eſt deteſtatus. Ampliſſimæ Eccleſiæ Præſul inſtitutus, ne unicâ quidem drachmâ ſuas hinc auxit facultates, cum tamen ingentem auri vim acquirere potuiſſet. Nec minus illuſtre, ſuæ in pauperes, egenos, naufragos, variiſque, nominibus calamitoſos benignitatis documentum olim dedit EPIPHANIUS, ſiquidem diſertè Sozomenus memorat, *Eum & proprias ſuas, & Eccleſiæ communes facultates in uſus pauperum expendiſſe*, quinimò inſigni aliquando miraculo ejus in pauperes charitatem fuiſſe comprobatam. Cujus etiam pietatis rara ac ſingularia veſtigia in GREGORIO

Gregor. Presb in vit. Nazianz. n. 30.

Sozom. Trip. Hiſtor. lib. 9. c. 46.

Magno apparuere, ut & Johanne Alexandrino Epiſc. qui à contentiſſimo ſuo erga pauperes amore cognomen ELEEMOSYNARII eſt conſecutus, cum adeò liberaliter & plena manu dederit, ita ſe totum in pauperes profuderit, ut non tantum non opibus ſuis, nec ſuis veſtibus, ſed nec ſibi ipſi perpecerit. Et cum multivaria ſemper fuerint PIE LITERATORUM hominum ſtudia, omnes tamen in eo ſibi fuêre ſimillimi, quod ELEEMOSYNIS propenſiſſimè operam dederint, eaſq; liberâ effuſâq; manu erogarint. Diſperſerunt & dederunt pauperibus, juſtitia illorum manet in ſeculum ſeculi. Ab infantia eorum cum ipſis crevit miſeratio, & ab utero cum illis eſt egreſſa, illud & ſibi & aliis identidem inſtillantes: *Qui liberalis erga DEUM eſt, is erga ſe DEUM multo liberaliorem experietur.* Illuſtre etiam ævo ſuo Literati erga egenos benefici exemplum præbuit PAULUS EPISCOPUS Virdunenſis, qui cum poſt excultas humaniores diſciplinas totum ſe ad res divinas contuliſſet, OFFICIIS potiſſimùm charitatis & miſericordiæ ſtrenuè incubuit; *Benignè* (ut vitæ ſcriptor addit) *opem ferens miſeris & preſſis inopia, adeò, ut facultates ſuas omnes in egenos, morbidos, nudos, fame ſitiq; afflictos, in carcerem conjectos, aliisq; calamitatibus obnoxios contulerit, nihil de craſtino ſollicitus.* Quantam circa alendos pau-

Confer Ioh. Diacon. lib. I. cap X. vit. Gregor. & Phot. Bibl. Cod. CCLII. Vid. Leontium in vita Joh. Eleemoſ. ed. cum vitis PP. à Her. Roſweido, f. 180. Pſalm. CXII. ℣. 9. Job. XXXI. Conf. vit. Pauli Vird. Ep. apud L. Sur. Februar. p. 86.

pauperes miſeroſque curam adhibuerit ipſa fideliumMater,naſcens ac fervens Eccleſia,Tertullianus illuſtri quodam loco edocuit: *Præſident probati quiq; Seniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti; Neque enim pretio ulla res DEI conſtat. Etiamſi quod arcæ genus eſt, non de honoraria ſumma, quaſi redemptæ religionis congregatur, modicam unusquisq; ſtipem menſtrua die, vel cum velit, & ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit. Nam nemo compellitur, ſed ſponte confert. Hæc quaſi DEPOSITA PIETATIS ſunt. Nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſatur, ſed egenis alendis, humandisq;, & pueris ac puellis re ac parentibus deſtitutis, jamq; domeſticis ſenibus, item naufragis, & ſi qui in metallis, & ſi qui in inſulis vel in cuſtodiis duntaxat ex cauſa DEI ſectæ alumni confeſſionis ſuæ fiunt.* Tertull. Apolog. etici cap. XXXIX.

Nec minus Ambroſii ævo morem illum laudatiſſimum in Eccleſia chriſtiana viguiſſe argumento eſt, quod ipſe POSSESSIONEM ECCLESIÆ SUMPTUM EGENORUM ESSE diſſertè enunciavit, eodemque propemodum tempore florens ante laudatus Epiphanius, charitatem in pauperes optimis Chriſtianorum mori- *Ambroſ. Lib. II. epiſtol. 12. ad Valentin. Imp.*

moribus accenſuerit, ſic enim ille de Veteris Eccleſiæ curâ pro miſeris & pauperibus: *Jam verò hoſpitalitatis, humanitatis, & in omnes pauperes beneficentiæ fructus, toti Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ communis eſt indictus*, & poſt alia notanter admodum; *PLERIQUE* ſcribit *BONA SUA VENDUNT, ET IN PAUPERES DISTRIBUUNT.* Æque honorificum teſtimonium multò ante beatus Cyprianus Almæ matri Eccleſiæ dederat, optimè [ipſo Apoſtolo prælucente] docens, divitias à piis non tantum contemnendas, ſed & ſummoperè vitandas eſſe, illic eſſe RADICEM MALORUM blandientium, & cæcitatem mentis humanæ occultâ deceptione fallentem. Quam ſi mortalium doctiſſimi incurrere nolint, neque peſtilenti illo AVARITIÆ deteſtabilis ſidere afflari, neceſſe eſt, ut ad Veteris Eccleſiæ piorumque ejus Antiſtitum exemplum, debitam pro miſeris & pauperibus curam ſuſcipiant, ſuasque ad DEUM per pauperum manus præmittant facultates. Cujusmodi benignitatis elogio ætate noſtra apprimè conſpicuus fuit D. JOHANNES GERHARDUS, qui eum diem ſibi periiſſe putaverat, quo non illuſtre aliquod miſericordiæ & liberalitatis ſpecimen edidiſſet. Haud metuebat Vir egregius, ne res ſuæ familiares hâc ratione frangerentur, aut redigerentur

Epiphan. lib. III. contra hæreſ. To. II. num. 24.

Cyprian. in opere de orat. Domin.

Confer Templũ Honoris p. 127.

rentur ad incitas, cum nihil ſuum eſſe reputaret, quod auferri, quod eripi, quod aliis erogari poſſet. Neminem à facie ſua triſtem diſcedere patiebatur, ſæpeque in familiari colloquio enunciarat, malle ſi vineas, agros hortosque divendere, quam verbo duriore excipere inopem, aut ulli petenti denegare ſtipem. Ita cordi ſuo inſitos habebat pauperes, ut ſæpè de quotidianis ſumptibus non parum demeret, ut ipſis opitularetur. Ad tanti Viri exemplum D. CASPAR ERASMUS BROCHMANDUS ſollicitam adeò pauperum habuerat curam, ut omnes ferè reditus epiſcopales illorum neceſſitatibus ſublevandis conſecraverit, de victu proſpexerit Scholaſticis indigentibus, 7000. Imperiales Noſocomio Vartovienſi, & pauperibus quatuordecim ſenio & valetudine confectis alendis deſtinaverit, ac in omnis generis pauperes innumera contulerit beneficia, inprimis in bonarum artium & Theologiæ ſtudioſos, quorum indolem & ingenium apprimè probarat. Ejusdem virtutis chriſtianæ radiis JOHANNES MICHAEL DILHERRUS tantoperè fuit colluſtratus, ut nullos non egenos, conſilio pariter ac auxilio ſuo ſublevarit, tantumque ſæpè pecuniæ tacitè iis exolverit, quantum avertendæ inopiæ ſatis fore exiſtimavit. *Tenebras nimirum* [ait nonnemo] *quærebat charitas Dilherriana, luce immortalitatis digniſſimas.* Laudatiſſimis hiſce

Vid. Templ. honor. p. 192. 193.

Confer Templ. Honoris p. 297. & D. Chr. Arnoldi orat. fun.

hiſce veſtigiis inhæreant omnes felicitatis veræ candidati, panem æquè hilariter frangant eſurientibus, atque divina adſpirante clementia ſollicitè caveant, ne ullis unquam cupiditatis pernicioſæ laqueis involvantur.

XIII. Si denique peſtilentem erga caduca bona affectum LITERATI homines minuere velint, etiam atque etiam ſibi ad animum revocent, VITAM præſentem ſimilimam eſſe PEREGRINATIONI, doctiſq; viris cum viatoribus convenire optimè: Sicuti verò Peregrinator haud quaquam multis ſarcinarum obrui cupit ponderibus, ut tantò expeditius iter ſuum conficere queat, ita literatis etiam viatoribus ea deponenda ſunt onera, quæ impediunt curſum pietatis, mentemque deorſum trahunt atque inclinant. E tribus potiſſimum ſignis hominem peregrinum dignoſci poſſe veteres tradidere; ex *Lingva*, *Moribus & Affectionibus*: Lingva manifeſtat an Hiſpanus, Gallus, Italus vel Germanus ſit: ita ex cujuſvis ſermone facilè conſtat, an quis bonis hujus vitæ nimium adhæreſcat, an potius advenæ & peregrinatoris agat perſonam; num cor ſuum in opibus & divitiis, an verò in bonis cœleſtibus habeat defixum. MORES etiam & AFFECTIONES de vero cœli cive & incolâ clariſſimè teſtantur, quippe cujus CONVERSATIO dicente Apoſtolo *in cœlis eſt*, quiſquis vitæ hujus luxum parum æſtimat &

Phil. III ℣. 30.

amat,

amat, is genuinum civis cœleſtis præ ſe fert charaẞterem. *Ille eſt* ait Auguſtinus *in tabernaculis, qui ſe eſſe in mundo intelligit peregrinum, ille ſe intelligit peregrinum, qui ſe videt ad cœlum ſuſpirantem.* Et cum vita ac peregrinatio noſtra innumeris tædiis ac miſeriis ſit referta, cur arctè adeò eam velimus complecti? ita potius nos comparemus, ut rectà ad alteram illam, pleniſſimam bonorum omnium proficiſcamur. Abjiciamus immodicam terreſtrium bonorum cupidinem, atque noſtra etiam tanquam aliena negligamus, & averſemur veluti noxia, ne nocitura pro utilibus complectamur. Quid eſt quamobrem his quæ huc atque illuc volvi jactarique cernimus, ſollicitemur aut moveamur tantoperè? quare ſervire velimus cupiditati, quum futura ſint incertiſſima, & præſentia paucis contenta. Inſignem quendam ævi hujus Theologum in TEMPLO HONORIS laudavimus, quod incomparabili bonæ conſcientiæ & pietatis quæſtu contentus, omnis lucri temporalis oſorem egerit, ſæpeq; ingenuè fuerit profeſſus: *Non poſſe ſe ſimul & ſacroſanctis Bibliis ſcrutandis, & profanis divitiis coacervandis ſtudia curaſque impendere*; ad hæc crebrò commendaverit pulcherrimum Brentii factum, quo centum aureorum honorem, à quodam Principe pro dedicatione commentarii in Epiſtolam D. Pauli ad Romanos

Auguſt. tract. 28. in Johan.

Vid. Templ. Honor. p. 57.

nos oblatum, modeſtiſſimè recuſaverit, ne ſc. occaſione Scriptorum Theologciorum nummos conquirere, & Theologiam venalem facere velle videretur. Narrant Philippum aliquando à Principe Mauritio interrogatum: *Numquid ipſi ſumtuum & rerum neceſſariarum deeſſet?* penuriam omnem diſſimulaſſe, juſſum deinde ut quod vellet peteret, reſpondiſſe: *Habere ſe ſuum ſtipendium, quo ſit contentus, neque ſe ullum ἐπίσαγμα expetere.* Inſignia hæc αὐταρκείας literariæ exempla ſeriò nobis revocemus ad animum, neq; committamus, ut maxima vitæ pars (quum ſit natura ſua fugax & arcta) miſeris ob fluxa & caduca bona curis pereat atque perturbationibus, ſiquidem neutiquam vivamus, quamdiu immodicis opum concutimur deſideriis. Hæc ſæpè animos maximorum etiam Doctorum tantoperè enervarunt, ut ſpiſſæ tenebræ eorum obortæ ſint oculis, ſemperq; queruli exiſtentes, nec DEO nec hominibus nec ſibimetipſis unquam placuerint. Quæ cruces cum his comparari poſſunt, quæ miſerorum tormenta? Et quum quævis perturbatio mentis eruditæ judicium obſcuret, tum maximè aviditas corda eorum tantoperè rodit atque affligit, ut qui eo tenentur affectu, ſemper anxii, anheli, truces atque horridi compareant. ARCTUM ANNULUM ex Pythagoræ ſententia homo (præſertim literateratus) NE GESTET, hoc eſt omnem navet ope-

Confer Adam. de Vit. Theol. p. 526.

operam, ne immodicus rerum terreſtrium amor ipſum angat ac cruciet, ſed in DEUM potius amandum colendumque ſeſe effundat, illudque memori pectore conſervet, quod Hieronymus alicubi commonuit: *Veterem amorem novo mutemus, loco Reginæ Vaſthi, Heſter adamemus, mundum deſeramus; & DEUM complectamur, dicamusque illud; quid mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea & cor meum, DEUS cordis mei & pars mea DEUS in æternum.* DEI amor juxta Bernardum virgæ Moyſis inſtar, amorem carnalem devoret, atque ſpurium illum ſeu meretricium in terrena affectum penitus extingvat. Adoleſcentem ferunt (ita B. Ambroſius) poſt amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regreſſum, poſtea veteri occurriſſe dilectæ, quæ ubi non interpellatam, putaverit non recognitam, rurſus dixerit occurrenti: *Ego ſum*! reſponderit ille; *ſed ego non ſum ego*; quia videlicet jam turpem amorem exuerat, cui antea erat implicatus. *O felix hominum* (eruditorum) *genus, ſi veſtros animos* [dico cum Boëtio] *amor, quo cœlum regitur, regat*! Cujus ſacroſancti AMORIS hic quoque fructus eſt; [quamvis præcipuum ejus in amicitia cum DEO ſit præmium] quod mens cupiditatum compedibus exſoluta in cœlum ſe erigat; & ſublimibus quaſi alis rerum naturam peragrans, amœniſſimo ſpectaculo reficiatur.

Hieron. epiſt. ad Juſt.

Ambroſ. lib. II. de pœnit. c. 10.

Boetius in lib. de Conſol. Philoſ.

ciatur. Huc eruditum quoque aſſidua ſui cognitio invitat, cui cum incitatio ad ſapientiæ potius, quam pecuniæ ſtudium ineſſe ſoleat, optimam illi viam atque rationem oſtendit, quomodo hoc vitæ iter tot ſpinis, laqueis, offenſiculis infeſtum, illæſus, liber, rectus abſolvere & ad optatum ſupremæ felicitatis portum pervenire queat, nimirum ſi cupiditates curaſque & affectus cæcos atque impotentes ſubduxerit, quæ caſui & injuriæ obnoxia, & ſperantes ſæpè eludunt, ſemperque angunt, & fidentes ſibi atque innixos repentè deſtituere, atque affligere ſolent, denique nec adeptos unquam explent, nec fruentes tranquillant. Et cum temporalia bona noſtro arbitrio DEUS neutiquam ſubjecerit, providenda quidem & dirigenda ſunt, quà conſiliis humanis licet, ſed ut aliena, ſine affectu, ut commodata, & depoſita à DEO; ex quibus non aliud quam fructum dum licet, cupiamus, præ illo æſtimantes non tantum opes regendi prudentiam, ſed & reddendi fidem, dum repoſcentur, & ablata non deſiderandi æquitatem. Cui literato non exſurgat animus ad longè ampliorem ſalubrioremque cupiditatem, ſi cognoverit, *quam bona conditione nati ſimus, ſi eam non deſeruerimus, id nimirum egit rerum natura, ut ad benè vivendum non magno apparatu opus eſſet*; ſi porrò iſta bona ſibi ob oculos poſuerit, quæ ſacra

Epictetus lib. 2. diſſert. 5. & lib. 4. diſs. 7.

cra

cra ſunt & immobilia, in quæ non eſt manus furtivæ injectio, quibus denique tranquillæ & beatæ vitæ fundamenta innituntur. Horum reſpectu invictum indemnemque ſe in calamitate publica & patriæ excidio Stilpo ſenſit, apertè profeſſus, nihil ſuum amiſiſſe, neque enim rationem, eruditionem & ſcientiam quenquam ſibi abſtuliſſe, ſiquidem illa in victoris arbitrium neutiquam ceciderant, non militibus in prædam ceſſerant, non alium Dominum ſortitura, profugum & exulem ſtipabant, in publica confuſione ſecura, & in captæ urbis ſtrage intemerata: tunc poſſeſſori ſuo jucundiſſima, cum illis ſolis vacaret, ſolis acquieſceret; tunc utiliſſima pretioſiſſimaque cum verum potentiæ ſuæ darent documentum, cultorem ſui ſecum ex captivitate publicâ vindicantia in libertatem; tunc chariſſima, cum invictam in adverſis fidem approbarent. Talis ſpiritûs fortiſq; olim etiam fuit Democritus, prædia ſuà alienis pecoribus relinquens compaſcua, ſuâ paupertate beatus; Diogenes, ejuſdem amore velut regni accola dolii, nec non Bias ille, qui patria captâ, in tumultu civium inter aſportandum ſua, fugiendumque trepidantium, unus omnium minimè diſtrictus, OMNIA SE SUA SECUM PORTARE eſt conteſtatus. Cum vita fortunæ implicata ſit maximè turbulenta, cœnoſa, impervia, violenta, nec diuturna, eam potius ſectemur,

quæ homini erudito ex virtute ſolida accedit, felicitatem, utpote quæ pura, plana, facilis, amœna atque perpetua, nunquam cupiditatis aut formidinis fluctibus æſtuans, nec ſordida parſimoniâ contaminata, à luxu etiam aliena & voluptatibus immodicis. Quodſi homini fortunæ auram captanti, in maxima etiam rerum copia non deſit ſitis, ſemperque nauſeet ſtomachus, felix ex αὐταρκεία literatus ſuavi & ſalubri illo liquore recreabitur, imò ſuper ſe ipſum tandem levatus, nullis poſthâc vitæ præſentis curis tangetur atq; ſollicitudinibus, nullis vexabitur immodicæ cupiditatis moleſtiis, omni ſolutus anxietudine, profuſiori cœleſtis gratiæ ſcatebrâ gaudebit, cumque inſigni quodam ævi hujus Doctore, vultu inter adverſa hilaritatem ſpirante, exclamabit: *Nihil caducorum hujus mundi, vel ſi adeſſet in pretio habui, vel ſi abeſſet cupivi, opes quas mundus æſtimat à me contemptas, prò me teſtabitur innocens & læta paupertas. Nihil tamen habenti nihil unquam defuit; imò nihil amplius cupienti, omnia ſuperfuere. Theſaurus planè inexhauſtus ſemperque abundans fuit largiſſima DEI benedictio.* Denique *una illi* (ut Magni Cypriani verbis concludamus) *placida & fida tranquillitas, una ſolida & firma ac perpetua ſecuri-*

Vid. Templũ Honor. p. 315.

Cyprian. lib. II. Epiſt. 2.

curitas, ſi ab his inquietantis ſeculi turbinibus extractus, ſalutaris portus ſtatione fundatus, ad cælum oculos tollat à terris, & ad Domini munus admiſſus, ac DEO ſuo mente jam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis ſublimè ac magnum videtur, intra ſuam conſcientiam jacere gloriatur. Nihil appetere jam, nihil deſiderare de ſeculo poteſt, qui ſeculo major eſt. Quam ſtabilis quam inconcuſſa tutela eſt, quam perennibus bonis cæleſte præſidium, implicantis mundi laqueis ſolvi, & de terrena face purgari in LUCEM ÆTERNÆ IMMORTALITATIS.

XIV. Antequam verò hinc abeamus, aliud quoddam avaritiæ genus doctis hominibus perquam familiare eſt conſiderandum, quod ſicuti priore illo longè deteſtabilius, ita multò etiam nocentius deprehenditur. Eſt hæc tenacitas ſpiritualis, quam SCIENTIÆ AVARITIAM non malè quidam nominarunt, quâ laborantes eruditorũ plurimi, ſcientiæ dona à DEO accepta neutiquam in proximorum erogant utilitatem, ſed veluti abſconditum quempiam theſaurum diligenti ſtudio collectum ſibi ſervare conantur, nemini mortalium uſui futurum. Non minus equi- *Conf. Eſtius orat. 5. p. 78.*

dem execrabiles hujuſmodi habendi ſunt literati tenaces, quam divites vulgaris avaritiæ morbo laborantes; cum præſtantiſſimum eruditionis doctrinæque theſaurum illi avarè ſibi retinere, SIBIQUE SOLIS duntaxat vivere inducant in animum, adeòque jure & meritò graviſſimam bonorum incurrant reprehenſionem, præſertim ſi omnium utiliſſimam & maximè neceſſariam rerum divinarum ſcientiam abſcondere, atque charitatis & facilitatis debitæ ſinum erga fratres famelicos ac pereuntes neutiquam expandere velint, graviſſimam propterea juſto Judici tempore ſuo redditurі rationem, horribileque ſervi illius inutilis

Luc.XIX v.22.ſqq. ſubituri judicium: *De ore tuo te judico ſerve male & PIGER, quare non dediſti pecuniam meam uſurariis, & ego veniens cum fœnore mea exegiſſem. Tollite ab eo talentum, & date ei qui decem habet, omni enim habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. Ejicite ſervum inutilem in tenebras exteriores, illic erit fletus & ſtridor dentium.* Hoc ſcil. tremendum, aſt juſtiſſimum judicium ſubibunt cuncti tenaces ſcientiæ doctrinæque reconditæ poſſeſſores, optimum illum theſaurum ſibi ſolis reſervantes, neque in publicam eum erogantes utilitatem.

Quid

Quid enim talenti nomine intelligi aptius poſſet, quam præclarum ſcientiæ donum, quod operando & negotiando quaſi duplicat, quisquis de illo fideliter diſpenſando diſtribuendoque apprimè eſt ſollicitus. Terræ verò acceptum doctrinæ talentum infodit, atque in ſudario reponit, quisquis ex ordine literatorum laborem fugiens, & inania pericula metuens, imò vanum hujusmodi metum deſidiæ ſuæ prætexens, concreditum ſibi donum apud ſe retinere non dubitat, ipſe interim aut terrenis deſideriis, atque occupationibus profanis implicatus, aut certè QUIETIS amore [ut quidam loquuntur] propriæque commoditatis ita detentus, ut omnem ſcientiæ atque pietatis inter fideles multiplicandæ fructum intercidere ſinat, notabili propterea ſapientiſſimi etiam Regis ſententiâ damnatus: *Eccleſ. IV.* *Stultus complicat manus ſuas, & comedit carnes ſuas, dicens: Melior eſt pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore & afflictione animi.* Sic enim quietis prætextu, atque moleſtiæ & laboris vitandi gratia, profanè doctorum (reapſe ſtultorum & inſipidorum) plurimi manus ſuas complicant, atque à ſaluberrimo diſpenſandæ doctrinæ ac pietatis opere abſtinent, quaſi nulla prorſus juvandi proximi curâ atque ſollicitudine tangerentur, neutiquam cogitantes, quod juxta cœleſte mandatum ſcientiam, quam acqui-

ſivere, aliis communicare teneantur, ita ut ſine gravi peccato idipſum omittere, ac ſine culpâ negligenter ac parcè dona accepta diſpenſare nequeant. Quid obſecro ſibi vellet illa inutilis ſervi projectio in tenebras exteriores, ſi non in gravioribus, ſed levioribus peccatis habenda eſſet illa pudenda ſcientiæ tenacitas? Graphicè admodum execrabile hoc Avaritiæ literariæ genus depinxit, ſumopereq; deteſtatus eſt eruditiſſimus Bartolus, verbis quæ ſingularem obſervationem merentur, ſequentibus: Nullius commodis magis invita laborat natura, nullius rem ægrius procurant homines, quam ejus qui curat neminem, & totus ſuus eſt; in frequentia populorum ſolus; peregrinus in patria, inter homines fera; indignus planè qui ab alio vitam acciperet, qui uni ſibi ita vivit, ut nihil ab eo ullus accipiat. Hujusmodi ſunt absque dubio qui AVARUM INGENIUM, omni literarum refertum copia pertinaciter clauſum tenent, maluntque tot opes ſecum mori, quam ſcriptis liberaliter commiſſas, prodeſſe poſteris - - Nec enim cœlitus ſapientia nobis dono datur, nobiſcum ut pereat; ſed mutuò, ut transferatur in poſteros, quod arbitrariæ non tam eſt liberalitatis, quam rigidi juris. Excipiatur ſanè lumen Solis, ſed transmittatur inferius, nec ſubtrahatur oculis alienis, quod non eſt noſtris jam neceſſarium. Ergò noſtri Majores, tot ante nos ſeculis ſoli-

Bartol. charact. lib. Hom. p. 354. ſeqq.

tarii, pallidi, & ſtudiorum labore infracto, macilenti, plures anni dies, quam diei horas, de vita ſibi ademerint, ut magnis contentionibus de locuplete ingenii ſui venâ theſauros nobis aureæ veritatis exſcinderent, & gemmas refoderent nondum Orbi notas, atque hoc ſuum patrimonium privatum, in publicam hæreditatem tranſcripſerint, nos avis ingrati, nepotibus invidi, & ſua & noſtra eodem nobiſcum ſepulchro condemus? Profectò qui ſe inter illos & futuros deinceps medium ſtatuet, cogitabitque illorum exemplo, quid debeat; iſtorum bonum quid exigat; non ſatis intelligo quî poſſit aut illis negare imitationem, aut ſuam eis opem. Nam ſi eorum imaginibus inſpectis qui bello aut pace claruerunt, pungitur animus ejuſdem ſtimulo gloriæ, dum libri nobis, ingentes animas ex quibus orti ſunt, velut ſpirantibus etiamnum ſtatuis repræſentant; quem non inflammet vel ſciendi ardor quæ ignorat, vel pudor AVARE RETINENDI, quod alii publicis utilitatibus dicarunt? *Sume in manibus indicem philoſophorum, hæc ipſa res expergiſci te coget; ſi videris quàm multi tibi laboraverint, concupiſces & ipſe unus ex illis eſſe.* *Senec. c. 39. de in ſomn.* Eſt inquit PhiloSapientia Sol; hanc ſplendore qui privat, deſtruit: & mentes ſublimioris intelligentiæ, flammis & igni ſymbolas faciunt multi Platonici; *Igni* (in-

Plin.l.8. cap.117. quam) *cujus unius ratio fæcunda, ſeq́ ipſe parit, & minimis creſcit ſcintillis.* Hoc majorum exemplum ſi debilius perſvadet, accedat commodum poſterorum, quibus niſi barbarè admodum negare non poſſumus, quod ſumus noſtro cum lucro daturi, ſuo illi commodo & bono accepturi - - Quod ſi putamus fortunatos, qui conſangvineos ſibi ſuperſtites pingvi cenſu augent, & familiæ ſplendorem opibus magnis ſtabiliunt; quæ major eſſe ac relinqui poteſt hæreditas, quam quæ coaluit ex divitiis animi, & opulentia ingenii, longa ſtudiorum negotiatione exerciti? Hanc non atterit uſus, non tempus minuit, nullæ abſorbent vel publicæ vel privatæ clades, ſemper viva, ſemper integra, ſuo nunquam non primigenio pretio, & utilitatibus cenſa. Ita Bartol. Valido ſanè argumento hortabatur amicum Plinius, ut ſtudiorum ſuorum fructum aliquem bono daret: *Effinge aliquid, & excude quod ſit perpetuò tuum, - - hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel cœperit.* Si dicente Apoſtolo *unicuiq́ data manifeſtatio ſpiritûs AD UTILITATEM, alii quidem ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum*; liquidò apparet, quam graviter illi peccent errentque Doctores, qui non ad UTILITATEM, verum ad O-

I.Cor. XII.

TIUM

TIUM potius, manifeſtationem ſcientiæ ſibi datam exiſtimantes, turpi litare Vacunæ, execrabilique iſti avaritiæ indulgere neutiquam verentur. Haud abs re Viros doctrinâ ſcientiâque ſingulari illuminatos, Reipubl. chriſtianæ OCULOS dixerimus; ſi verò abſurdum eſſet, in corpore naturali OCULUM SIBI SOLI VIDERE, non etiam capiti, imò corpori integro; multò magis myſticum illud corpus (cujus membra omnia charitate flagrantiori compaginata eſſe oportet) deformaretur, ſi clarum quodpiam, ſcientiâque illuminatum membrum, quod cæteris rectam commonſtrare viam poſſet, lucem ſuam non in publicum proferre vellet uſum, ſed otioſam atque inertem imò tenebricoſam inire ſtatueret vivendi rationem. LUCERNA (ait appoſitè Gentium lumen) *corporis Tui eſt oculus tuus. Atqui nemo accendit lucernam & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut omnibus qui in domo ſunt, luceat.* Et cum exactiſſima ſit ſcientiæ doctrinæque cum lumine convenientia, utraque etiam lux ſplendorem ſuum in remota vel proxima quæque diffundat; hinc non magis bonorum quilibet feret literatum hoc ſenſu avarum, quam hominem lucernæ ſuæ lumen, lucernis aliorum communicare nolentem, cum ſcientiæ lumen æque ſine ullo lucentis detrimento aliis communicari poſſit.

Quid

Quid quod hinc eluceſcat, quantò deteſtabilior ſit literatus SCIENTIÆ AVARUS, quam AVARUS (quem antea ſuis coloribus depinximus) PECUNIÆ. Non enim adeò mirandum ſi qui pecunias habet, eas non elargiatur in alios, quoniam largitio ſine poſſeſſoris quodam detrimento fieri nequeat. O ANGUSTAS *inopesque divitias* (ait Boetius) *quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet ſine cæterorum paupertate non veniunt.* Aſt cum nobiliſſimus ille ſapientiæ ſcientiæque theſaurus, ſpirituales iſtæ divitiæ nulla largitione minuantur, nulla exhauriantur profuſione, ideò nullam prorſus habebit excuſationem quiſquis doctrinæ ſcientiæque ſuæ alios participes facere recuſaverit. Si omni execratione dignus, qui panem vel frumentum in pauperes famelicos erogare nollet, quando ejus & copiam haberet, & nova tali largitione opum ſuarum ſperare poſſet incrementa, quidni ſummopere inculpandus ille eſſet literatus, qui cum ſcientiæ theſaurum penes ſe habeat, ex eo tamen nihil depromere velit, quo alii denſis adhuc ignorantiæ tenebris immerſi, ſublevari & ad ſalutem inſtitui poſſint. *Scientia* (ait ſapiens) *diſtributa recipit incrementum, & avarum dedignatur poſſeſſorem, niſi publicetur, elabitur, communicata augetur.* Et cum animi opib⁹ ſui avarus ſcientiæ poſt mortem

Boetius in Conſol. philoſ.

tem alios ditare non poſſit, ſicut avarus pecuniæ, quin imò moriens univerſum eruditionis ſuæ theſaurum amittat, ideò operam navabit tanto diligentiorem, ut vivus ac ſuperſtes in commune illum effuſa manu (vel ore potius & calamo) expendat, ſicque pigri illius atque inutilis ſervi horribile judicium effugiat. *Tollite ab eo talentum, &c.* Quodſi rectiſſimè quondam à Poetâ dictum:

Quo mihi divitiæ, ſi non conceditur uti?

Cur non etiam veriſſimè dicatur:

Quo mihi doctrina, ſi non conceditur uti?

Audiamus eâ de re Magnum Epiſcopum Hipponenſem, more ſuo, id eſt præclarè diſſerentem: *Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur & non datur, nondùm habetur, quomodo habenda eſt. Ille autem ait; Qui habet, dabitur ei Dabit ergo habentibus, id eſt cum benignitate utentibus eo quod acceperunt, adimplebit atque cumulabit quæ dedit. Illi quinq; & illi ſeptem erant panes, antequam inciperent dari eſurientibus, quod ubi fieri cepit, cophinos & ſportas, ſatiatis tot hominum millibus impleverunt. Sicut ergò ille panis, dum frangeretur accrevit, ſic ea, quæ ad hoc opus aggrediendum jam Dominus præbuit, cum diſpenſari cœperint,* *Auguſtinus lib. I. de Doctr. Chriſt. cap. 1.*

eo

eo ipſo ſuggerente, multiplicabuntur, ut in ipſo hoc noſtro miniſterio, non ſolum nullam patiamur inopiam, ſed de mirabili etiam abundantia gaudeamus. Hæc ille.

XV. Atque hinc Sole meridiano clarius elucefcit, quam neceſſarium Viro erudito ſit, quamque ſalutare de aliis præclarè merendi, ſuæque ſcientiæ bona diſtribuendi ſtudium, niſi enim hoc animi pabulum, frumentum electorum, & vinum germinans virgines tempeſtivè proferatur, animæ ſpirituali fame deficient, atque magis magiſque extabeſcentes tandem miſerè peribunt. *Si corporis interfectorem*

Eſtius l. c. p. 88. (ſuprà laudatus Orator ſcitè ait) *meritò dicimus eum, qui proximum inedia morientem, cum poſſit, non paſcit, juxta illud: Si non paviſti, occidiſti, quod excuſationis velum obtendet, quo minus interfector animæ judicetur apud DEUM, qui proximi ſui animam Verbi DEI fame defectam ac pereuntem, pane cæleſti non reficit, non erigit, non confortat, ne in æternam mortem abſtrahatur?* Non magnum eſſe ventres paſcere morituros, ſed magnum eſſe animas paſcere in æternum victuras optimè enunciavit Auguſtinus, imò uti Gregorius egregiè addidit: *Majus miraculum eſt, verbo conſolationis convertere peccatorem, quam carnem mortuam*

tuam ſuſcitare. Et quid de peſſimo illo avaritiæ genere ſtatuat Bernardus, hâc ſua notabili ſententia declaravit: *Rem profectò proximi retines, ſi donis SCIENTIÆ & eloquentiæ adornatus, verbum bonum quod poſſet prodeſſe multis, inutili, imò damnabili ſilentio ligas.* Quo ipſo haud obſcurè innuit, etiam extra neceſſitatem extremam non absque gravi proximorum injuria ſcientiæ talentum abſcondi poſſe, metuendum equidem tenaci hujusmodi Doctori, ne aliquando propheticum illud exclamare cogatur: VÆ MIHI QUIA TACUI, cum & ipſe Apoſtolus horrendum animæ periculum incurriſſet, ſi munus evangelizandi deſeruiſſet: VÆ MIHI SI NON EVANGELIZAVERO, NECESSITAS ENIM MIHI INCUMBIT. Revocent ſibi quoque cuncti ſcientiæ ſalutaris avari Doctores ad animum ipſius Salvatoris de veteribus Ebræorum ex ordine Phariſaico Magiſtris judicium: *Væ vobis quia tuliſtis clavem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introire volebant prohibuiſtis.* Quisquis enim ſcientiæ ſalutaris clavem portat, neque verò cœleſtium ſecretorum januam aperire velit, ſe pariter ac alios optatisſimo privabit ingreſſu, & cum clave ſua, inſonoro veſtigio tandem abibit ad plures, atque cum Hannibale, qui Romam expugnaturus bis imbre denſiſſimo coactus recedere, cum ſtatim

1. Cor. IX. v. 16.

Luc. XI.

tim poſt pugnam potuiſſet, clamabit in orco: *Cum potui non volui, cum volui non potui*; adeoque ſerò nimis ſapient Phryges illi frigidi auſterique, cùm jam ceciderint, demum horribile ſuum agnoſcent periculum. Quis itaque literatorum, præſertim DEO Eccleſiæque utilitati ſacratorum, non animo prompto, hilariq; fronte diſpenſaret acquiſitas doctrinæ ſcientiæque (cumprimis divinæ atque ſummè ſalutaris) theſauros?. cur conceſſam ſibi ad publicam utilitatem ſpiritus manifeſtationem, non ultrò communicet aliis? præſertim ſi ſingulari doctrinæ ſermoniſque gratiâ gaudeat, atque egregiâ eloquentiæ ſcientiæque ſupellectile divino beneficio ſit inſtructus. Si ex Sinici illius Philoſophi famigeratiſſimi, CONFUTII ſcil. judicio, *Magnorum Virorum doctrina in eo eſt poſita, ut cumquiſque ſe ipſum perfecerit, ALIOS QUOQUE PERFICIAT, ſic ut omnes unum, hoc eſt ſummum bonum conſequantur*; Nos potius Chriſtianos Philoſophos; in meliorem beatitatis ſortem Servatoris beneficio genitos, par vocatione noſtra verſet labor & cogitatio, quo dignam nomine, dignam officio noſtro in diſtribuendis ſcientiæ opibus curam & diligentiam præſtemus, præſertim ſi deſint alii, qui vel non poſſint, vel non velint ſaluberrimo iſto officio deſungi. Licet haud temerè

Mart. Martinius Hiſt. Sin. l. 4. p. 129. confer commēt. noſtr. de de Relit. Sin. Sect. IIX.

merè ad id muneris ſe offerre debeant etiam doctiſſimi, oblatum tamen à ſuperiore ſubterfugere vix poterunt ſine gravi conſcientiæ læſione, æternique exitii periculo: *Si quam operam* (rurſus ait Auguſtinus) *veſtram mater Eccleſia deſideraverit, nec elatione avidâ ſuſcipiatis, nec blandiente deſidia reſpuatis, nec veſtrum otium neceſſitatibus Eccleſiæ præponatis, cui parturienti ſi nulli boni miniſtrare velint, quomodo naſceremini, non inveniretis.* Et alibi idem Doctor; *Otium* ſcribit *ſanctum quærit charitas veritatis; negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati, ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem.* Nec minus præclarè Proſper Aquit. de illis literatis, qui tranquillitatis & quietis ſuæ avidi, iſtis ſeſe ſubducunt charitatis officiis; *Videndum eſt* inquit, *utrum juſtè faciant illi, qui ſe removentes ab occupationibus cunctis, ac ſtudiis ſpiritualibus offerentes, nihil humanæ ſocietati proficiunt, & deſideria ſua commodis omnium præferentes, utilitatem communem deſideratæ vacationis electione contemnunt: Cum profectò laborantibus opem*

Auguſt. epiſt. 81.

Idem lib. 19. de Civ. Dei.

Proſper lib. 3. de vita contemplat.

ferre nolle, cum poſſis; & communi bono poſthabito otioſa quiete frui velle, nihil habeat æquitatis. Cui æquitati qui ſerviunt, omnes omnium bono vivunt, ac velut ſibi invicem nati, ſalutem mutuam tuentur ac diligunt. Ac per hos, contra juſtitiam faciunt hi, qui merito ſuæ converſationis vel eruditionis electi, OTIOSUM STUDIUM fructuoſæ utilitati regendæ multitudinis anteponunt, & cum poſſunt laboranti Eccleſiæ ſubvenire, operoſæ adminiſtrationis laborem, fruendæ quietis contemplatione refugiunt. Hactenus Proſper, cui Doctorum veterum plurimi conſentientes, paſſim quidem monuêre, ne quis ſcientiâ carens, arduum illud docendi munus ſuſcipiat, at verò idoneo ad id muneris neutiquam moroſius eſſe reluctandum, neque ex præpoſtero quietis amore, deteſtabiliq; tenacitate acquiſitæ ſcientiæ theſauros eſſe abſcondendos, quibus alii ad ſalutē perpetuam inſtituantur. Utinam vero doctis omnibus eum charitatis affectum inſpiret cunctorum bonorum author DEUS, ut intelligant, & re opereque ipſo declarent, ſe Theſaurum ſcientiæ ſuæ portare atq; circumferre non ad faſtum & ambitionem, non ad quæſtum & AVARITIAM, non ad curioſitatem & vanitatem, non ad contentionem & æmulationem,

ſed

ſed ad honorem & gloriam DEI inprimis, deinde ad ſuam & proximorum utilitatem, ac totius Eccleſiæ ædificationem. Ita namq; futurum, ut qui ex timore & amore DEI non turpis lucri gratia, ſed voluntariè verbo ſalutis paverunt DEI gregem, ſuo tempore immarceſſibilem gloriæ coronam accipiant, inque cœleſti Academia aliquando fulgeant, quaſi ſplendor firmamenti, & quaſi ſtellæ in

PERPETUAS ÆTERNITATES.

COMMENTATIO IX. ET ULTIMA DE NOXIA LITERATORUM HOMINUM CURIOSITATE.

I.

POSTREMA quæ HOMINIS ERUDITI faciem turpiter nonunquam deformat macula, CURIOSITAS eſt, ſuperflua ſcil. illa cura, & appetitus inordinatus ea cognoſcendi, quæ vel inutilia, vel captui humano minimè ſunt accomodata. Non inquam cognitionis multivariæ deſiderium eruditis vertitur vitio, ſed inordinatæ cognitionis ſtudium, vel appetitus addiſcendi otioſa, inutilia,

noxia,

noxia. Gravem haud abs re ea CURIOSITAS incurrit reprehenſionem, quæ (juxta Magni Auguſtini effatum) *non ad ſubeundam voluptatem aut moleſtiam, ſed experiendi noſcendiq́ libidine committitur.* Quotiescunque nimirum ſciendi appetitus rectum haudquaquam habet finem, & ad propriæ ſolùm excellentiæ manifeſtationem tendit, tunc vitium eſt quo nullum ferè peſtilentius reperitur. Siquidem malè-curioſus literatus perpetuus eſt ſititor novitatis, moleſtus percontator, fingendi avidus, hiantibus oculis & auribus ea excipiens, unde gaudeat ſibi oblatam cavillandi, calumniandi nocendique occaſionem. Semper plenus eſt negotii aut improbi, aut ſupervacanei, ſemperque improſpero ſeſe labore defatigat. Neque verò (quod notandum pariter ac dolendum apprimè eſt,) abjecta vulgariaque ingenia ſitis illa ſciendi agendiq; immodica ambit, ſed quæ ſingulari pollent acumine, memoriâ quoque, ratiocinatione aut vi quapiam ignea ſunt exornata; porrò neque invita ſeſe illa ingerit, ſed fautorum paſſim eruditorumque aliorum plauſibus introducitur. Quotquot enim ſunt literis ingeniiſque præfecti, ubi elucere divinos quod ajunt igniculos vident, ex omni materia fomenta congerunt, ac fauſtis acclamationibus, & feliciſſimis ominibus, nec non varia videndi, audiendi dijudicandique ſegete mentis raſam tabu-

Auguſt. lib. X. confeſs. c. 35.

lam opplent, ut jam vix ſui capax diduci, & in omnes terræ plagas, in nulla non ſtudiorum ac diſciplinarum genera diffundi extendique concupiſcat. Quid mirum, ingenia præſtantiſſima CURIOSITATE laborare, ſi tot pararii & magno conducantur, & tanta Doctorum inſignium opera illi alendæ ſubſerviant? Quicquid enim vel eloquentia floridi excogitavit, vel opinionum ſententiarumque invicem pugnantium conflictus extruxit, vel rerum caſuumque humanorum varietas expoſuit, vel terrarum Regionumque elegantia oſtendit, quicquid tandem ad boni malique diſcrimen, veri falſique dijudicationem ſupra vulgi ſortem invitat, id omne ingenii curioſioris pabulum eſt, quod tanta aviditate depaſcit, ut nullo labore fatigari, nulla mole obrui, nullo etiam tempore ſatiari poſſit. Nam velut pira accenſa ſi oleum, ſtupas, ligna atque alia igni non inviſa injicias, nunquam extinxeris, ſemper auxeris flammam; ita ingenium tam vorax, tam varietatis rerum ſitiens, vix fatigatur, etiamſi nova ſubinde deſideria, novi ſtimuli ſuppeditentur, ſed ex omni materia ignem adauget, atque tanto citius fomites abſumit ſuos, quo in majorem altioremque piramidem excrevit. Oleum huic igni fama addit loquacula, plurimos tanti LIBRORUM HELUONIS præcones excitans & admiratores, atque naſcentes ſubinde fœtus obſtetricis inſtar excipiens,

piens, exponens, conquiſitiſq; elogiis poſteritati (ſcil.) commendans. Sed & pudenda adulatio ſpecioſa ſuperaddit mendacia, quibus miſera illa curioſitatis, inaniſque ſuſurri mancipia aliquandiu impleat, & neſcio cujus in Orbe literato meriti perſuaſione detineat. Hunc, hunc illũ eſſe omnigenæ eruditionis doctrinæque multivariæ promum condum, hoc illud melioris luti fictile, iſtum ſagacioris indaginis ſpiritum, capacioris cranii cerebrum, ſublimioris conaminis pectus, ſubtilioris induſtriæ organon, Encyclopediæ gazophylacium, imò cœleſtis panurgiæ æmulum. Quid agat jam obſurdeſcens, & ſaluberrimâ ſui cognitione deſtituta anima? nonne tot credat encomiaſtis? nonne quod multorum conſenſu, tot phalaris conſtat atque ampullis, ſumma ſibi religione admittendum putabit? Et cum de conſcenſo FELICITATIS LITERARIÆ apice ſibi tacitè jam gratuletur, neq; videat turpiter impoſitum ſibi fuiſſe ab adulatoribus, hinc per longiores circumvagare cogitat ambages, majora indies ampliora que meditari, nullum doctrinæ genus relinquere intactum, nullas non devorare moleſtias, nullis parcere ſumptibus, denique id omni agere conatu laborat, ut cæteris variæ diffuſæque eruditionis laudem præripiat, atque ſummam apud eruditos exiſtimationem conſequatur. Si unquam, certè hoc, non minus erudito, quam ſummorum ingeniorum feraciſſimo ſe-

culo, non ab uno, ſed quam pluribus labora-tum fuit de perficiendis diſciplinis, hiſque non paucis, ſed omnibus; Viris quibuſdam egregiis de compacto quaſi id agentibus, & aliis circa has, aliis circa alias utiliſſimam operam navantibus, quæ tamen opera longè felicius proceſſiſſet, ſi intra facultatis ſcientiæque ſuæ terminos quilibet ſeſe continuiſſet, neque falcem in alienam miſiſſet meſſem. Sed cum, non pauci (ſolis ſibi plaudentes) ardua nimis, tenueſque ſuperantia vires ſint aggreſſi, atque ſumma quæque in animo volutarint, accidit, ut turpiter plerunque à præfixo augendarum perficiendarumque ſcientiarum ſcopo aberraverint, pernicioſaque iſta Satanæ catapultâ, (quam NOXIAM CURIOSITATEM nuncupavimus,) miſerè fuerint oppreſſi. Præterea cum antiquos ſapientiæ Antiſtites, quibus tanquam merito maximo coronatis, tot per ſecula tantum non omnes eruditionis ſolidioris candidati aſſurrexerunt, velut infidos ſpreverint ductores, neminem vel parem, vel æmulum pati potuerint, deque ſubmovendis omnibus conſimile negotium agentibus, ſupplantandiſque Viris idem volventibus ſaxum, pernicioſa admodum agitarint conſilia, factum, ut ipſi tandem miſere à ſcopo præfixo aberrarint, atque meditatum perfectionis culmen minimè ſint aſſecuti. *O*

quanti

quanti veritatem quærunt (egregiè ait Richardus de S. Victore) *non IN VERITATE, ſed in vanitate; quæſitam inveniunt non ad veritatem, ſed ad vanitatem.* Tria haud abs re Diogenes quòndam literatorum hominum genera carpere ſolebat, & curioſæ ſcientiæ arguere: HISTORICOS, MUSICOS, ASTROLOGOS. Hiſtoricos, quod inquirant ſtudioſè quid ubique terrarum olim ſit geſtum, vel modo geratur in Orbe, ignari quid in corde ſuo geratur, Regni & Reipubl. ſtatum explorent, non conſiderantes animi ſui ſtatum deploratum, omnibuſque faſtis & annalibus evolutis, neutiquam meliores reddantur. Quid ſtultius, quam ſagaciter rimari quid apud Garamantes agatur & Indos, negligere verò quid intra noſtra agatur præcordia & fibras? MUSICOS carpebat Diogenes, quod cum citharæ fides artificioſiſſimè contemperarent, & in ſuaviſſimam aptarent harmoniam, animæ tamē ſuæ facultatibus tam malè moderarentur, moribuſq; adeò inconcinnis eſſent ac diſſonis, cumque in hominum auribus demulcendis tantum operæ ac laboris ponant, in mente ſua componenda, praviſque ejus motibus ſedandis eſſent tam ſocordes. Superſunt ASTROLOGI, quos Diogenes propterea inſimulavit veſaniæ, quod ſui obliti, inter ſidera vagarentur, totique intenti ſphæra-

rum ac globorum cœleſtium ordini & numero, virtutes, quæ fulgore & radiis ſtellas omnes multis gradibus excedunt, pulcherrimamque in anima harmoniam efficiant, ut plurimum negligerent, vel [ut magis chriſtianè loquamur] impenſius multò ſolliciti ſint, ut ſtellas aſpiciant, quam ut fulgeant quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Annon præter tres iſtos literatorum, præpoſterè curioſorum ordines, hoc ipſo ſtigmate plerique docti ſint notandi, prudentiores diſpiciant.

II. Quod ſi verò ſanctiori melioriique doctrinâ imbuti literati, ſic abigere velint peſtilentem illum magiſtrum, ut nihil malignæ luis poſt ſe relinquat, ad animum ſibi frequenter mala revocent, quæ ex iſta virulenta peſtiferâque CURIOSITATIS radice pullulant, atque maximis quibuſque ingeniis extremam utplurimum afferunt perniciem. Hæc inter locum initiò ſibi vindicat turpis affectatio SINGULARITATIS, quæ curioſis illis tantoperè arridet, ut ardua quæque imò impoſſibilia moliantur, à vulgi ſententia ubique recedant, quavis viâ, modo non tritâ ſolitaque delectentur, nil niſi quinteſſentias parturiant, imò tandem vix abſtineant, quin majus aliquid homine perpetrare, & aliis vel intacta vel infeliciter tentata expedire in animum inducant. Jam Archimedes, Architas, Dædaluſque cerebrum ſubeunt, quadrare jubentes circu-

circulum, applicare alas ad volatum, & ſi qui promtius auſcultent, illum curioſorum ingeniorum ſtimulum PERPETUUM MOBILE aggredi hortantes. Quid quod novarum ſingulariumque opinionum imbibitione doctiſſimis etiam eripiatur veritatis unio & rectitudo, in profanas infinitaſque ea dilatetur fabulas, veritatis candor & integritas convellatur, donec SCEPTICISMUS tandem [illa literati Orbis atrociſſima peſtis] ſubrepat, & miſeris iſtis denſiſſimas tenebras offundat, ut omniū rerum cognitione ſolida prorſus deſtituantur. NOXIÆ equidem CURIOSITATIS morbo olim laborarunt literatorum illi infeliciſſimi, qui SCEPTICORUM appellationem ex eo accepêre, quod de omni re in utramque partem diſputantes, ſcientiarum artiumque [quantum in ipſis] certitudinem ſuſtulerint, juventutemque de omnibus dubitare jubentes, peſſimè corruperint, eo tandem (Protagora præeunte) delapſi, *ut de Diis etiam, neque ut ſint, neque ut non ſint, ſtatuere voluerint.* Nec eſt verò, ut in enumerandis vetuſtis Scepticiſmi * [qui ſuam noxiæ curioſitati acceptam fert originem] authoribus ſive fautoribus ſingularibus

* *Videatur doctiſſimus M. Schokii de Scepticiſmo liber, quo antiquorum & recentiorum Scepticorum deliria diſcutiuntur, edit. Groningæ* 1652.

ribus multum ponamus operæ, atq; longiorem diſcipulorum Pyrrhonis texamus catalogum, ſiquidem recentius etiam ævum noverit non paucos malè curioſos ejuſmodi, ſuperciliosoſque Doctores, qui ad Scepticorum veterum exemplum, dogmatum magno conſenſu receptorum evertere certitudinem, ſpiſſisque ignorantiæ tenebris, cuncta circumfundere laborarunt. Mirabile equidem eſt, quod Matth. Pariſienſis de Magiſtro Simone Churnajo, [quem alii Thurvajum vocant] celeberrimo ſui temporis philoſopho in hiſtoria Anglicana memoravit, quod quum aliquando ſubtiliter pro Trinitate diſputaſſet magno omnium applauſu, elatus inde ſupra modum, & Chriſtum palam irridens dixerit: *JESULE, JESULE, quantum in hâc quæſtione confirmavi legem tuam & exaltavi: profectò ſi malignando & adverſando vellem, fortioribus rationibus & argumentis ſcirem illam infirmare, & deprimendo improbare.* Quo dicto, mox elingvis ſit factus, & oblitus omnium, mente adeò motus fuerit, ut ne ſymbolum quidem orationemque Dominicam deinceps recitare potuerit. Additque author, multorum ſcholarium arrogantiam inde ſuppreſſam refrœnatamque fuiſſe, id ipſum conſtare authoritate Nicolai de Fulii Dunelmenſis poſtea Epiſcopi, qui teſtis ejus rei certus fuerit & ocula-

Matth. Pariſ. in hiſt. Anglic. ad ann. MCCI.

oculatus, literiſque mandari rem omnem juſſerit, ne poſteritas tantum miraculum (imò tam tragicum è noxia damnificaque curioſitate caſum) ignoraret. Abſit verò ut cum quodam magni nominis ſcriptore huic neoſcepticorum, maleque curioſorum ordini accenſeamus DES. ERASMUM; etſi enim alicubi is ſcripſerit, ſe toto *vitæ tempore nihil aliud didiciſſe, quam ſe nihil ſcire;* non tamen hoc ipſo negavit, veritatem ullam dari, ſed ſolum repertu difficillimam eſſe, viroſque ſummos ac doctiſſimos, eruditionem ſuam æſtimare nullam, ſi illud quod cognoſcunt, cum eo quod ignorant componere velint. Propius ad Scepticiſmum illum deteſtandum acceſſit H. CORNEL. AGRIPPA, dum Cynica ſua de incertitudine & vanitate Scientiarum declamatione, non ſolum omnes labefactare diſciplinas, verum etiam contendere non dubitavit, nuſquam certi quicquam, perpetui & divini occurrere in ſolidis DEI eloquiis, atque eminentiâ verbi divini. Nec minus conſtat HIERONYMUM CARDANUM & Fr. VALLESIUM Scepticorum opinioni vicinos fuiſſe, alios verò in ſemiſcepticorum ſtatione ſubſtitiſſe, vel ad Arceſilæ Pyrrhoniſque exemplum, nullum unquam librum aut ſcripſiſſe aut evulgaſſe, vel modis omnibus ſcepſin ſuam interpolaſſe. Quid quod Magnus ille ævi noſtri Philoſophus Petrus GAS- *Confer Valleſ. lib. de Sacra philoſ. c. 64. & M. Schock. loc. cit. cap. 19.*

SEN-

SENDUS in eodem luto hæſiſſe videatur, eo quod argumentum libri ſui adverſus Ariſtotelem ſecundi argumentum delineaturus, in hæc eruperit verba: *Atque hic præcipuum eſt, ubi cognitio ſcientiaque humana arguitur infirmitatis, ac incertitudinis. Hic eſt ubi præcipua jaciuntur Pyrrhoniſmi fundamenta, ſtabiliturque maximè illud: Nihil SCIRI.* Sed cum liber ipſe, cujus argumentum verbis hiſce Gaſſendus delineavit, non prodierit, nihil de eo temerè pronunciabimus. Majori fortè jure neo-ſcepticis illis accenſueris ABRAHAMUM DE BALMIS, Rabbinum & Grammaticum non incelebrem, de quo notanter* Sebaſtianus Münſterus; *Abraham de Balmis* (inquit) *nihil aliud agere mihi viſus eſt, quam veterum doctrinam perpetuò convellere atq; impugnare, magis in inſectando occupatus, quam in docendo. At in dubium tantum vocare priſcorum præceptiones, cum interim nihil certi ſtatuas, NON DOCERE eſt, SED RIDERE.* Haud abs re equidem infelices ejuſmodi, maleq; affecti literiones compellari poſſent

* *Münſterus in præfat. præfix. Gramm. Eliæ. Scripſit Abraham de Balmis Grammaticam cui tit. Mikne Abraham, ſive peculium Abrahami.*

ſent Lactantii verbis, quibus Ciceronem olim, tanquam ſibi in Academicis ſpeculationibus minus conſtantem, miſerè exagitavit: *Studuiſti nempe* (ajebat) *philoſophiæ, & quidem ſic, ut nullus unquam diligentius; quippe qui omnes cognoveris diſciplinas, ſicut ipſe gloriari ſoles, eamq; ipſam Latinis literis illuſtraveris, imitatoremq; te Platonis oſtenderis. Cedo igitur quid didiceris, aut in quâ ſectâ veritatem deprehenderis? In Academia ſcilicet, quam ſequutus es? quam probaſti? At hæc nihil docet, niſi ut ſcias te nihil ſcire. Tui ergò Te libri arguunt, quam nihil à philoſophia diſci poſſit ad vitam. Hæc tua verba ſunt:* (NB. liber in quo ea ſcripta fuerunt, nunc intercidit) *mihi autem non modo ad ſapientiam cæci videmur, ſed ad ea ipſa, quæ aliquâ ex parte cerni videantur, bebetes, & obtuſi. Si ergò philoſophia eſt magiſtra vitæ, cur Tibi ipſe cæcus & hebes, & obtuſus videbare, quem oportuit illa docentem & ſentire & ſapere, & in clariſſima luce verſari? - - Tuo itaque judicio philoſophia ſtultitiæ inaninatisq; damnata eſt.* *Idem in conſolatione, id eſt in opere non joculari,* *Lactant. lib. III. Div. inſtitut. cap. 14.*

hanc

hanc de philoſophia ſententiam tuliſti : ſed neſcio quis nos tenet error, ac MISERABILIS VERI IGNORATIO. Ubi eſt ergò philoſophiæ magiſterium? aut quid Te docuit illa vitæ parens, ſic verum miſerabiliter ignoras? Hactenus de extrema male-curioſorum, malè-ſanorumque iſtorum literatorum infelicitate Lactantius.

III. Sed & graviori, imò vix eluctabili periculo, NOXIA CURIOSITAS mancipia amatoreſque ſuos exponit, ipſius videlicet FIDEI RELIGIONISQUE TEMERATÆ; Etenim cum fieri vix poſſit, quin in tanta rerum ac ſententiarum [curioſè perveſtigatarum] diverſitate plurima diſpliceant, imò alia atque alia ſe mutuò expellant, ratiocinationes quæſtioneſque ſubſtituantur, pudoris auferatur innocentia, & verecundia, frons quoque audax & confidens inferatur; haud infrequenter accidit, ut Curioſis iſtis opiniaſtris vera in quâ nati ſunt Religio minimè ſatisfaciat, verum aſſidua cogitatio animos eorum ſubeat, quomodo ad ſingularitatis curioſitatiſque ſuæ regulas ipſa Religio reformari accomodarique queat? Si quandoque illi diverſarum adverſarumque Religionum Profeſſores alloquantur, & unum quemque eorum aſſerere audiant, quod ex ejus parte ſtet veritas, pro quâ mortem ſubire paratus ſit eti-

am

am atrociſſimam, inde concludunt Protei illi, melius eſſe ſummam profiteri in credendo libertatem, quam dubiæ adeò veritatis ſubire aleam, cum [uti dicere non verentur,] inter Chriſtianos diſſentientes nondum ullo *ἀναμαρτήτῳ* judicio deciſũ ſit à quorum parte ſtet veritas, ſed omnes eam in ſuas trahere partes conentur. Neque ex alio fonte manavit peſſimum illud judicium, quod Author Irenici Irenicorum de Chriſtianorum diſſentientium ſectis hunc in modum tulit: *Cum ſine dubio noſſe deſideres Lector, quis ſim, & quomodo reformationem Chriſtianiſmi præterea inſtituendam eſſe putem? breviter ita habe, me nec Lutheranum, nec Calvinianum, nec Remonſtrantem, nec Græcum, nec Pontificium, nec Socinianum, nec Mennonitam, nec ullum alium ex hodiernis ſectis eſſe hominem. Interim Eccleſiaſticos conventus non prorſus averſor, neq; ſectam Chriſtianorum ullam, cum aliquid boni tamen apud ſingulas invenerim, adeoq; per ipſas omnes profecerim. A fratribus ſcil. Bohemis & Lutheranis accipiens Reformationis & libertatis Chriſtianæ initium, à Calvinianis primum rationis uſum in Theologia; à Remonſtrantibus progreſſum in libertate conſcien-*

Author anon. Iren. edit. 1658. p. 79.

ſcientiarum, à Græcis veritatis antiquæ reliquias, cum Bibliis ipſis & Patribus, à Pontificiis operum bonorum neceſſitatem, cum Patribus nonnullis Latinis, à Socinianis judicandi dexteritatem, à Mennonitis demum vitam Chriſti rectius quodammodo non dicam explicatam, ſed adumbratam. Imò (ut mentem meam clarius aperiam, omnes quoque hodiernas Chriſtianorum ſectas ſine ullo diſcrimine Eccleſias Chriſti eſſe profiteor. Conſimili prorſus ratione ſuperioribus annis diverſas inter ſe religiones non ſine diſpendio veritatis commiſiſſe Hieronymum Cardanum, in libris ſuis de Subtilitate, & Johannem Bodinum, compoſito, ſed nondum edito de RERUM SUBLIMIUM ARCANIS ingenti volumine, Gabriel Naudæus in Bibliographia politica annotavit. Quibuſcum conſpirantes hodienum malè curioſorum literatorum plurimi, cum nulla Chriſtianorum ſecta communicare volunt, omnes ad ſingularitatis ſuæ regulas reformare deſiderantes, ſummiſque elogiis celebrantes πολύμορφον illam PRUDENTUM religionem, ſectas diverſas earumque partes commiſcentem, jamque ex hâc, jam ex alia [ad authoris pſeud-Irenici exemplum] quod congruum ipſis videtur amplectentem, inque ſuam rem vertentem, prudentiæ tamen elogio inde

inde ſuperbientem, quod à prudentioribus doctioribuſque hominibus non abſque ſingulari circumſpectione (uti quidem exiſtimant) eligatur. Multiformem hujuſmodi fidem à quibuſdam etiam vocari GROTIANAM alibi notavimus, ſc. ab ejus ſive authore, ſive fautore inſigni Hugone Grotio, qui primum Reformatorum religioni addictus fuerit, poſtea Remonſtrantium, Sociniana inſuper dogmata (quæ dudum ſcriptis impugnaverat, pingere cœperit, variiſque Nationibus, Gallis, Suecis, Anglis vela faciens, diverſarum ſectarum placita in ſcriptis ſuis diſſeminaverit, falcemque miſerit in alienam meſſem, nec ab ipſis Judæorum pudendis erroribus abhorruerit. Vix equidem ex alio, quam extremæ Curioſitatis fonte, confuſi adeò de religione ſenſus ſuam traxère originem, quod Grotius profeſſione JCtus & Politicus eo uſque ſeſe rebus immiſcuerit Theologicis, imò controverſiarum Religionis, quæ per ſeculum & ultra decidi non potuère, Conciliator & Arbiter, Scripturæ quoque univerſæ interpres, & dubiorum quorumvis in eâdem, etiam ἀπείρων καὶ ἀλύτων diſcuſſor ab omnibus haberi voluerit, ſuoque Marte nulla non propugnare placita auſus fuerit; *Non magis, tamen* [dicente nonnemine] *feliciter ei ſucceſſit affectata hac Theologicæ eruditionis laurea, quam Salmaſio diſcepta-*

Vid. epiſt. de Atheiſmo erad. ad Clar. Reiſ.

J. H. Boecler. in præf. Notat. ad libb. Grotii de Jur. B. & P.

tio ſua cum JCtis perperam ſuſcepta; & quamvis uterque providerit procellas adverſus ſe ſurrecturas, immodica tamen illa ſciendi agendique ſitis prohibuit, quo minus ab illaudatis κενοδοξίας conatibus abſtinuerint, aut rectiora melioraque ſuggerentibus aures præbuerint benigniores.

IV. Neque verò ſic ſatis excuſſum NOXIÆ CURIOSITATIS ſeminarium, neque exhauſtus fons ille extremæ perditionis: Ea frequenter literatos malè-curioſos cura verſavit, quomodo vel res divinæ totiuſque naturæ captum excedentes indagari, vel inacceſſa humanis mentibus myſteria explicari, vel confidenti audacia ipſum mundani excidii tempus [cujus arbitrium Pater cœleſtis ſibi tantum reſervavit] cognoſci queat, impudenter ad hæc inquirentes quid divina mens egerit, antequam Mundi fundamenta jaceret? cur tamdiu generis humani diſtulerit redemptionem? cur tot infidelium Nationes in tenebris vivere permiſerit? Si fatuus haud abs re diceretur ille, qui Grammaticam aut Logicam ſcire tentaret, antequam prima literarum didiciſſet rudimenta, cur non & ſtultiſſimus dicetur ille, qui divina inveſtigare præſumit, antequam infima & humana fuerit aſſecutus. Miranda ſanè hominis ſuperbia, qui cum vix valeat ea quæ juxta ſe ſunt, cognoſcere, talia inquirere non vereatur. Quid eſt tandem quod

quod Magnes trahit ferrum, & illud remittit, ſi Arabicus vel Indicus Adamas adhibeatur? *Apud Garamantas (*inquit Auguſtinus*) quendam perhibent eſſe fontem tam frigidum diebus, ut non bibatur, tam fervidum noctibus ut non tangatur. In Epiro alium fontem, in quo faces, ut in cæteris extinguuntur accenſæ, ſed non ut in cæteris accenduntur extinctæ.* De his ſimilibusque rebus Curioſi illi prius reddant rationem, quam auſu temerario in ea inquirere velint, quæ totam naturæ humanæ excedunt capacitatem. *Altiora ſe ne quærant, & fortiora ſe neutiquam ſcrutentur.* Nihil periculoſius equidem homini literato, nilq; pernicioſi⁹ eſſe, quam extra officii ſui proſilire ſphæram, ſcientiæque humanæ terminos excedere velle, ſapientiſſimorum Virorum conſtat judicio. Quis militem non miraretur de libris potius quam armis differentem? Quis non rideret Architectum de curandis morbis ſollicitum, aut Medicum de conſtruendis ædificiis colloquentem? Maximis equidem erroribus involutum labyrinthum ingreditur, quisquis extra ſcientiæ facultatiſque ſuæ ſphæram ambulare conatur. Refrœnanda quadantenus eſt ingens illa ſciendi cupiditas, ingeniumque (quod Seneca dicente *natura nobis CURIOSUM dedit, & artis ac pulchritudinis ſuæ conſcium*) ita coërcendum, ne ſuos prætervolet pervertatque terminos. Quod ſi felicioris

Auguſt. lib. XXI. de Civit. DEI c. 5.

Eccleſ. III. v. 22.

Seneca lib. de otio ſapient.

Confer Bartol. char. lit. p. 284.

ingenii literatus ad latentes rerum cauſas perveſtigandas extimuletur; Quæ nimirum ſit vis illa quæ vaſtam cœli molem motu circumagat perpetuo? Sitne ſtellarum errantium cœlum multiplex, & diverſum, an verò una prolare toti ſtellarum familiæ cœli domus ſufficiciat; Ex quâ vel conſletur vel conſtet cœlum materia? liquidâ, ut eſt aër, an durâ ut eſt adamas? unde maculæ & faculæ circa Solem? Quo igne accendantur, quo alantur pabulo cometæ? Numerus ſtellarum quantus, quanta magnitudo & velocitas illarum? Quis elementis temperaturam, quis illum oppoſitarum qualitatum conſenſum mirabilem, quis occultas virtutes influat? Quis mari acceſſus & receſſus dictet? Quicquid eſt denique & quicquid factum eſt, cujus naturæ ſit, & quomodo conditum? Ad hæc inquam, ejusque farinæ innumera alia cognoſcenda indagandaq; ſi ingenium extimulet hominem literatum; opera ipſi navanda eſt ſollicita, ne [ut antea diximus] extra Sphæram ſuam unquam proſiliat, & à ſcopo palmario turpiter aberret. Præcipuè verò maximèque illi cavendum, ne FIDEI & Religionis arcana, unquam philoſophicâ explorare curioſitate præſumat. **Non habent noctuæ (ait ſæpè laudatus ſcriptor) oculos Solis patientes, quem vix aquilæ ferunt, nictantibus oculis, quamvis firmioribus**

Idem l. c. p. 273.

oribus adamante - - Quid eſt obſecro mens humana dum ſenſuum gravatur pondere, niſi Struthio-Camelus, minor alarum mole quam corporis, nec humo ſe valens efferre, niſi paſſis alis, gradum in terra ponat, Quanquam pennis ſimus alati ampliſſimis, evaſurine ad nubes ſumus? Quid dicam ad Solem & majores ſtellas? Quis altiſſima licet imbutus rerum divinarum contemplatione, litare cum Athenienſibus non cogatur IGNOTO DEO? Quis inquam non fateatur ſe ad percipienda quæ de ſe DEUS occultat inhabilem, & poſtquam ſuarum alas cogitationum ex ritu avium ſacrificandarum torſerit, non ſuam arguat imbecillitatem temerariam aureo illo Auguſtini dicto: *Melior eſt fidelis Ignorantia, quam temeraria ſcientia*; Nunquam fontium aquæ proſiliunt altius, capitibus fontium ex quibus ſunt ortæ. Tantum ſurſum feruntur, quantum in declivia fluxère. Atqui noſtrum hoc qualecunque ſcire, unde quæſo naſcitur & habetur niſi ex ſenſibus? Senſus verò quarumnam rerum ſunt capaces, niſi earum quas clau-

dit ſuis finibus natura ? Ex iis denique naturæ finibus qui tandem poſſumus ducere Fontem aquæ ſalientis in vitam æternam ? qui fons ſcientiã deſignat ſupernaturalium & divinorum. Nec immeritò idem ſcriptor ejusdẽ farinæ impiè curioſos literatos reprehendit ex eo, quod ſe ipſos ſui Magiſtros inaugurent, & quidem ejus ſcientiæ, cuj⁹ nunquam Mundus viderit diſcipulum : mentis acumen fatigent, ut in apertum nudæ veritatis, ſupra quam poſſit ac liceat, conſpectum ſe penetrent, & vix dum fidei lacti ſugendo idonei, ejus invadant in oſſa, ut eorum medulla paſcantur, ac velut nihil omiſerint in vaſto naturæ ambitu, quod non teneant animo comprehenſum, arcanorum fidei profanam meditentur indagationem : *Ingenio* (ſcribit notanter) *polles, ſed quantulo ſi ad Auguſtinum? præ quo ut gryllus videris equo prævalido & generoſo collatus. Et talis cum ſis audes ea tentare, à quibus ille viribus ſuis diffiſus ſe removet? Qui certè mari tantum non ſe cum Philoſopho demergens*; O abyſſe (*inquit*) tu me cape, quia te ipſe non capio! Quin etiam locis ſexcentis conteſtatur neſcire ſe quicquam, ac ne capere quidem quid ſit ſcire : Neſcio & non erubeſco confiteri, me neſcire quod neſcio. Et audes Tu os aperire ac vocem mittere, ut impugnes vel in dubium revoces, quod

Idem l. c. p. 276.

abſque

abſque numero & menſura docti, quod mortes martyrum infinitæ, quod nullis non locis & temporibus edita potentiæ divinæ prodigia, quod tot conſenſus populorum aſſerunt, confirmant, chirographo inexpugnabili muniunt? Sapientiæ tuæ lucernâ tenui examinabis ſc. Solis lucem, nec apud te magiſtri ſupremi ſapientia valebit, quod apud diſcipulos Pythagoras valuit? Nobis CURIOSITATE OPUS NON EST POST CHRISTUM JESUM, NEC INQUISITIONE POST EVANGELIUM. Sed & Geographos advocavit ſcriptor doctiſſimus, ut literatos à noxiâ in divinis rimandis Curioſitate abduceret. Solent inquit Geographi cum ad metas venerunt cultarum regionum; IGNOTAS hactenus, punctorum lineis notare, adſcriptis verbis, TERRA INCOGNITA. Quem morem Plutarchus in ſui excuſationem appoſitè vertit, quod Heroum vitas aggreſſus ſcribere, non potuiſſet illorũ ſigillatim geſta divinare, quibus eſſent immortalitatem apud homines conſecuti; Antiquitate ſiquidem nimia, & oblivione quæ illam ſubſequitur, magnam vitæ illorum occultari partem, ut TERRAM INCOGNITAM. Quod Plutarchus de illorum geſtis refert, illud idem cadere poteſt in complexum illum rerum omnium, quæ poſſunt à nobis intelligi. Multa ſunt in iis nota, latent multa, non modo incognita, ſed extra

Tertull. de præſcr. c. 7.

Barr. l. c. p. 271.

Plutarch. in vit. Theſ.

cognitionis noſtræ facultatem & ſphæram ſita, donec in illam ſubeamus ſcholam, ubi primo, & ſolo divini verbi aſpectu nobis imprimatur æterna & clara eorum intelligentia, quibus indagandis hic fruſtra contendimus. Hujuſmodi ſunt occulta & incomprehenſa ſacroſanctæ fidei arcana, quo minus aperta, hoc ſecuriora, quo minus permiſſa curioſitati mortalium; hoc ſacratius & certius eorum fidei commiſſa. Quantamcunque quis excelſitatem intelligentiæ & acumen ſit nactus, ſcrobicula eſt unius palmi ad Oceanum, ſi cum iis quæ cupit mente comprehendere ſe componat. Attollat quantumvis animum & contemplandi aciem in ſanctos divinæ fidei receſſus, non fiet propior quam Gigantes cœlo --- Dic ſodes priuſquam conſcendas altius, quod S. Hieronymus Te rogat, cur pedes Elephanti, qui mons carneus eſt, duntaxat quatuor dati ſunt, quibus molem corporis immanem regat & fulciat; muſca quæ punctum viventis eſt, ſex pedibus nititur? Non pudebit opinor id neſcire, quanquam ut hoc ſcias, nihil ſciveris. Et ſcire Te credis & intelligere, quod nemo mortalium percipit, etiamſi nihil non percipiat? Quam Tibi aptè hic Zeno Stoicus correctoris operam commodet, ut juveni olim quam mento depili, tam capitis vacui. Cui reſponſum audacius ad quæſita ſciſcitanti, quæ ne ipſe quidem ſatis perceperat; ob os objecit ſpeculum, interim ad

aures

aures ſuggerens, cenſeretne illa quæ interrogabat, & reſponſa quæ reddi volebat, barbam illam decere? Optimè tandem ſcriptor ille acutiſſimus judicavit, omnes illos cum Thalete offendere, inque foveam prolabi, qui aſcenſum ejuſmodi ſtellis altiorem meditentur. *Bart. l.c. p.276.*

V. Utinam ſaluberrima hæc Virorum prudentiorum monita ad animum ſibi revocarent illi quoque LITERATI ORBIS incolæ, qui pernicioſæ CURIOSITATIS labe polluti, ad futurorum etiam prædictionem, rerum occultarum manifeſtationem, omniſque generis divinationem animos applicare ſolent, donec horrendis maximè laqueis involvantur. Accidit hoc ipſum ſuperiori ævo Viro multijugæ eruditionis laude conſpicuo GUILIELMO POSTELLO, qui editis [Sammarthano teſte] locupletibus doctrinæ ſuæ monumentis, mulierculæ cuiuſdam, vel potius noxiæ curioſitatis præſtigiis faſcinatus, aſſerere non dubitavit, ſe morte obitâ revocatum ad ſuperos, & juvenili ætati reſtitutum, rerum maximè abſtruſarum cognitionem acquiſiviſſe. Mox autem urgente Magiſtratu ille violatæ perſuaſionis reus, graviſſimum famæ & vitæ periculum ſubiit. CURIOSITATEM initio deſcribentes, appetitum inordinatum nuncupavimus ea cognoſcendi, quæ vel inutilia, vel captui humano minimè ſint accomodata; hæc *Samm. in elogiis Gallor.*

inter

inter palmarium quaſi locum ſibi vindicant plurimæ ſpecies, DIVINATIONUM, quas immodicâ ſciendi ſiti ferè tabeſcentes literati, ardore tanto captare ſolent, ut pariter ac Poſtellus ille, graviſſimum inde & vitæ & famæ & beatæ æternitatis periculum incurrant. Tantum verò abeſt ut hunc in cenſum Aſtrologiam referamus Naturalem, (quæ aſtrorum naturam, planetarum ortum, occaſum, junctionem, oppoſitionem, varium aſpectum, tum inter ſe, tum ad ſtellas fixas & eclipſes conſiderat, eque earum motu & ſitu de futuris elementorum, & corporum affectionibus fert calculum,) ut potius inde magnam utilitatem in Orbem redundaſſe cum Baſilio lubentes fateamur; *Quantam* (ait ille) *utilitatem vitæ præbeat ſignificatio ex aſtris, quis ignorat? Expedit enim nautæ intra portum navem continere, ubi pericula ex ventis proſpexerit, expedit iter facienti procul declinare detrimentum, & ex triſtitia cæli aeris mutationem expectare, agricolæ autem, qui circa ſemina & plantarum curas occupati ſunt, omnes inde inveniunt operarum opportunitates.* Graviſſimam potius cenſuram, damnificæq; curioſitatis notam ii incurrunt, qui ex ſiderum obſervatione de futuris contingentibus, univerſâ vitæ humanæ conditione, de liberis, opibus, infortuniis, inimicitiis, carcere, morte denique judicare,

Baſil. homil. VI. in hexaem.

aut

aut judicantibus fidem tribuere non verentur, à peſſima illa animi ægritudine liberari haud quaquam cupientes, etiamſi videant Aſtrologos toties à veritatis tramite aberraſſe, eoſque tot luculentis mendaciorum ſtigmatibus hactenus notatos fuiſſe. *Neſcio quidem* (ſcitè ait nonnemo) *an non forte ex ſtellis ERRATICÆ quædam ſint dictæ, non tam quod motibus, ſedibuſq; incertis ipſæ errent, quam quod in errorem Aſtrologos, eorumq; clientes inducant, eo dicendi genere, & phraſi, quo pallida mors vocatur, non quæ palleat, ſed quæ pallore cadavera afficiat, & pigra hyems ab effectu.* Quo autem errore, quâ noxa ejuſmodi præſcientiæ libido eruditos ſæpè occupet, ut à verâ naturæ ac divinorum operum contemplatione abducti, futurorum eventuum notitias capere cœperint, ſivè per aſtrologos ex ſiderum ſitu motuque, ſive per augures vel aruſpices ex avium cantu, & volatu, aut per ſortilegos ex ſortibus, ſive per interpretes ex ſomniis, oſtentis ac portentis, ſive per phyſiognomos ex delineatione habituque corporis externo, ſive per Metopoſcopos ſpeciatim ex fronte, ſive per Geomantes, Hydromãtes, Necromantes, pyromantes &c. facilè intelligemus, ſi pernicioſæ Curioſitatis genium atq; indolem habeamus probè perſpectam.

Boskier, in Arâ Cœli Democad. II. concion. 10. n. 2.

Quam-

Quamprimum iſta menti ſuffunditur caligo, tot tantæque eam obruunt tenebræ, ut inde hebetatâ animi acie homo ad futura ſemper anhelans, jugiter inter ſperanda ac metuenda, ceu procellis agitata navis certiſſimo errore divagetur, & nihil non faciat, non credat, non ſuſcipiat, quo ſe expediat à fluctibus, atque ſi non præſentem, ſaltem futuram ſibi aucupetur felicitatem. Ut verò CURIOSE-LITERATUS maturè conjiciat quam frivolæ ineptæque ſint illâudatæ illius illicitæque Divinationis artes, [non enim omne omninò prædictionis genus promiſcuè rejiciendum eſſe, apud cunctos veritatis aſſertores eſt exploratiſſimum,] probè conſideret, quod pleraque in numero ſignorum futura prænotantium ſint ambigua & obſcura, quibus neutiquam reſpondeat eventus, eaque propter ancipiti ſolum conſenſu ab hominibus [quamvis valdè ſuperſtitioſis] hactenus ſint admiſſa, ſive in aſtris illa fuerint obſervata, ſive in plantis, ſive in animalibus, ſive in ſomniis, & cæteris ejuſmodi pluribus; quod etiam nulla certa præſenſio aut prædictio eſſe poſſit eorum, quæ omni fundamento ſive naturali, ſive artificiali, ſive revelato ſive rationali deſtituuntur, ideoque divinationes iſtas utpote patre diabolo natas, omninò eſſe rejiciendas, quamvis non raró accepta à talibus ſignis vaticinia ille ad illudendos perdendoſque homines rata fecerit. Non malè Vincentius

tius Ferrerius notavit, quoſdam ex merâ vanaque curioſitate REVELATIONES PECULIARES expetiiſſe, qui tamen ut plurimum [DEO permittente] à diabolo miſerè ſint decepti. Fatetur alicubi Auguſtinus ipſe, conatum hoc dæmonem ſibi perſvadere, ut ſignum aliquod [ſeu revelationem [à DEO peteret, ſe verò id detrectaſſe, gnarum quam multos HÆC CURIOSITAS decepiſſet. *Sed & alia enarrantur* (verba Gerſonis digniſſima notatu adſcribo) *exempla ſanctorum Patrum, qui CURIOSITATEM hujusmodi viſionum vel miraculorum tanquam perniciosiſſimam fallaciſſimamq; refugerunt, à qua ſe Auguſtinus liberatum in ſuis confeſſ. gloriatur in Domino, quam propterea Bonaventura abhorrendam nimis eſſe determinat, totoq; conatu repellendam orationibus, increpationibus &c.* Sunt qui ferventiſſimum illum prædicatorem Florentinum HIER. SAVONAROLAM noxiæ hac in parte CURIOSITATIS accuſare, ac veluti nimium revelationum incertiſſimarum ſectatorem admiratoremque exagitare non dubitant. Etenim diſertè Cominæus ſcribit, Savonarolam in plurimorum incurriſſe reprehenſionem, quoniam DIVINITUS ſibi quædam demonſtrata nunciaſſet, nimirum de Gallorum novâ in Italiam expe-

Vincent. Tract. de Vita ſpirit. c. 11. 12.

Confer lib. 10. Confeſſ.

Comin. lib. V. de B. N.

expeditione, Eccleſiæ renovatione, inſtantique Turcarum, Judæorum aliorumque infidelium converſione &c. *Quam ille multa* [ita Delrio) *de Eccleſiæ reformatione, Turcarum converſione, & Florentinorum felicitate, quæ mox adimplenda, & adſtantium multi erant viſuri antequam moreretur, prædixit* ? *addens* (in revelationum compendio) *illas abſolutas & immutabiles prophetias eſſe, attamen nihil horum verè adhuc contigit, pleraq; omnia intra centum annos contraria contigerunt.* Longè ſeverius de Savonarolæ revelationibus judicium à Gabriele Naudeo eſt profectum, quod ex libro ejus gallico (ſub tit. *apologia magnorum Virorum falſò Magia accuſatorum Pariſ.* 1667. *edito*) excerptum, nuper Vir gente & mente præclariſſimus Dn. TOBIAS WINCKLERUS mecum communicavit. Extremæ nimirum malitiæ ſimulationiſque ſtigma inſigni illi Præconi infigere, omnemque virtutis ſinceritatiſq; laudem auferre Naudeus atro ſua calculo laboravit. Quæ verò è ſcriptis Savonarolæ (præſertim practicis) elucet pietas zeluſque plane ſingularis, clariſſimum innocentiæ ejus teſtimonium perhibere, ipſumq; potius Naudeum falſitatis & iniquitatis ſummæ convincere videtur. Si vel maximè ille ferventiſſimo ſuo ſtudio

Delrio Diſquiſ. Magic. lib. IV. c. 1. quæſt. 3. ſ. 5. p. 582.

& forti imaginatione talium rerum quas prædicebat, indeque orta infirmitate quàdam graviori eſſet abreptus, neutiquam tamen atro adeò carbone prædictiones ejus fuiſſent notandæ, ſiquidem haud ignotum ſit, quid Viris etiam optimis ac pientiſſimis dæmonis fraude non rarò evenerit. Hinc verò cautius mercari diſcant omnes Theoſophiæ chriſtianæ cultores, atque ſummam prudentiam circa NOXIÆ CURIOSITATIS peſtem declinandam adhibere ſtudeant, ne ipſis divinæ revelationis loco, illuſio aliqua ſive allocutio diabolica obtingat, extremæque eos & vitæ & famæ, ipſiuſque animæ periculo exponat.

VI. Eo magis denique infamis illa CURIOSITAS eſt obſtupeſcenda, quod animos eruditorum nonnunquam in horrificos adeò auſus abripiat, ut ſatiandæ inquietudinis ergò, nec DÆMONIS IMPERIUM refugere, nec ab explicito vel ſaltim implicito pacto magico-diabolico abhorrere videantur. Haud abs re deteſtandarum nefandarumque artium Magicarum origo dicitur nimium ſciendi ſtudium, pudendaque illa curioſitas, quæ ad explendam immodicam ſuam ſitim media illicita & à recto longiſſimè aberrantia uſurpare neutiquam veretur. Qui enim ſemel auſus eſt ultra humana concupiſcere, deſertus ab hominibus, Spiritus conſulere incipit, & ge-

niorum appetere familiaritatem. Itaque miſerum CURIOSITATIS EXITIOSÆ mancipium characteres tandem adhibere, imò horrendas ſuppliciiſque dignas uſurpare non dubitat incantationes, infamem illam Dæmonum commerciis, inauſpicatamque cognitionem ſpecioſo OCCULTÆ PHILOSOPHIÆ titulo pallians, extremamque ſuam temeritatem non ſine maxima in DEUM contumelia ſapientiæ ſummæ elogio exornans. Triſtia eheu exempla huc uſque docuêre, quoſdam literatorum ſola urgente Curioſitate magiſterium Dæmonis admiſiſſe, atque cum nefando iſto humani generis hoſte pactum execrabile iniiſſe, iis temerè ſeſe involviſſe laqueis, quibus tandem miſerè conſtricti, ſempiternam coacti ſint horrificamque ſervire ſervitutem. Sanè, cum Curioſitati omne novum & admirandum in pretio, ejuſque appetitus adeò ſit caninus, ut ſæpè in inordinata valdeque noxia ruat, accidit, ut ſummè lethalem illum morbum (cauſa externâ ſc. magico conſortio accedente) multi contrahant, miſerèque tandem & æternum pereant. Non tanto damno afficerentur illi, ſi chriſtianæ pietati potius quam nefariæ curioſitati vacivas aures præbuiſſent. Si vera ſint ea, quæ de HENRICO CORNELIO AGRIPPA quidam prodidêre, ſi inſignis ille Philoſophus & Politicus (qui ſub diverſis & Principibus & civitatum Magiſtratibus

tibus per Italiam, Hiſpaniam, Angliam, Galliam multa arduaque facinora deſignavit, poſtea à publicis muneribus ſeſe ſubducens, medicinam haud adeò infeliciter exercuit,) à Magiæ ſuſpicione abſolvi haud quaquam poſſit, dubium nullum eſſet, quin ex immodico illo ſciendi agendique deſiderio, tantum & famæ, & vitæ & animæ ſubierit periculum. Ipſe equidem in peculiari quâdam ad Johannem Trithemium epiſtolâ fatetur, *ab ineunte ætate ſeſe mirabilium effectuum, & myſteriis plenarum operationum CURIOSUM fuiſſe EXPLORATOREM*; & alibi haud obſcurè videtur innuere, Chryſopæam ſe exercuiſſe, cum ſociis fœdere ſibi junctis, ob quam ſæpius apud principes libertatis ferè jacturam feciſſet, & in carcerem etiam quandoque fuiſſet compactus. Malè etiam Agrippa audire, Magiæque inſimulari cœpit ob libros de Occulta Philoſophia in lucem emiſſos, quos admodum adoleſcens ſcribere aggreſſus, provectiori ætate correxit, multiſque capitibus auctos Johanni Trithemio cenſendos obtulit, haudquaquam ipſe dubitans, *multos* (uti præfatio habet) *vix conſpecto titulo clamaturos, vetitas authorem artes docere, hæreſum ſemina jacere, piis auribus offendiculo, præclaris ingeniis ſcandalo eſſe, maleficum eſſe, ſuperſtitioſum*

Agrippa Lib. I. epiſt. 23.

Idem lib. I. epiſt. 10.

Jovius in elogiis Doctorũ Viror. *eſſe, dæmoniacum eſſe, &c.* Neque diſſimulandum, quod de ejus obitu Jovius literis prodidit in h. m. *Exceſſit è vita nondum Senex apud Lugdunum, ignobili & tenebricoſo in diverſorio multis cum tanquam Necromantiæ ſuſpicione infamem execrantibus, quod cacodæmonem nigri canis ſpecie circumduceret; ita ut cum propinquâ morte ad pœnitentiam urgeretur, cani collare loræum magicis per clavorum emblemata inſcriptum notis exſolverit, in hæc ſuprema verba iratè prorumpens:* ABI PERDITA BESTIA, QUÆ ME TOTUM PERDIDISTI. Quantumvis verò Johannes Wierus merum id figmentum eſſe putet, ſummoperèque miretur, tantæ exiſtimationis Virum inſulsè adeò ex inaniſſimo vulgi rumore fuiſſe locutum, ſatis tamen ſuperque conſtat, peſſimam optimorum ingeniorum corruptricem CURIOSITATEM ſcil. perditam illam eſſe BESTIAM, quæ præter Agrippam, eruditorum plurimos perdiderit, horrendiſque adeò conſtrinxerit laqueis, quibus æternum fuerint involuti. Perdidit illa ipſa beſtia (Delrio teſte) quendam Agrippæ commenſalem NIMIS CURIOSUM, qui abſente Daducho Muſeum ingreſſus, in libellum conjurationum incidit, & ab advocato dæmone miſerè necatus,

Joh. Wierus lib. II. de præſtig. dæmon. c. 5. *Martin⁹ Delrio Diſquiſ. Magic. lib. II. quæſt. 29. ſ. m. 357.*

necatus, horrendas NEFARIÆ CURIOSITATIS (ut ait author) dedit pœnas, perdidit & famoſum illum Petrum de Apono, Anſelmum Parmenſem, Johannem Fauſtum, Michaelem Scotum, ipſumque Abbatem Trithemium, qui omnes nefariæ curioſitatis peſte correpti pariter ac corrupti, horrendi cum malignis Spiritibus commercii labem contraxêre. De Trithemio equidem Carolus Bovillus teſtatur, *ſe eum Magum reperiſſe, nullâ philoſophia parte inſignem*. Eundem in cenſum perditorum illi referendi ſunt, qui Eruditionis pariter ac exiſtimationis amplioris conſequendæ gratia SPIRITIBUS utuntur FAMILIARIBUS, quos græci παρέδρους (eo quod adſint aſſiduè) nuncupant, quoſque ſine gravi poſſeſſorum noxâ nunquam receſſiſſe conſtat, ſiquidem ut plurimum cum illis dæmon pro certo paciſcatur tempore, quo finito vel alium iſti herum paredro reperiant, vel ipſi cedant dæmoni necandi. Nimirum funeſtum ejuſmodi exitum omnes graviter adeò in DEUM delinquentes ſortiuntur, ut ſatanæ ludibriis aliquandiu vexati, illuſique, & temporales & ſempiternas perfidiæ ſuæ nefandæq; CURIOSITATIS luant pœnas. *Abi Beſtia, quæ miſeros illos* (quod Agrippam moribundum dixiſſe Jovius tradidit) TOTOS PERDIDISTI!

Car. Bovillus citante Wiero lib. II. de præſt. dæm. cap. 6.

Memorabile exemplū de dæmone paredro habet Nicol. Remigi⁹ lib. I. demonolatr.

VII. Etſi verò Curioſorum literatorum plurimi iſtos extremæ malitiæ perfidiæque

magicæ laqueos effugerint, aliis tamen non minus periculoſis ut plurimum ita ſunt involuti, ut vel vel nunquam, vel non ſine maximis difficultatibus ex iis ſeſe expedire potuerint.

Jo. Amos Comenius in tractatu quem ſub Unius neceſſarii titulo paucis ante obitum ſuum annis Luci expoſuit Amſtel. 1668. cap. 11. pag. 15.

Non malè Vir noſtro ævo clariſſimus obſervavit, omnium in Mundo perplexitatum calamitatumque cauſam ferè unicam eſſe, quod homines [præſertim literati, illaudatæ Curioſitatis morbo correpti] prætermiſſis Neceſſariis, non-neceſſariis occupentur, implicentur, imò ſine fine intricentur. *Plerumq; ſcil. CURIOSI circa res alienas, incurioſi circa proprias;* Et quod magis portentoſum [notanter addit] curioſi circa minutias, in quibus nihil ad felicitatem ſitum eſt: incurioſi circa maxima, in quibus vitæ & ſalutis cardo vertitur, alieno in oculo feſtucam videntes, eamque eximere ſolliciti, in proprio ne trabem quidem, unde eveniat, ut veritatem quærentium, & tamen errantium; ſtudioſè laborantium, & tamen in vanum vires profundentium; deſiderata bona anhelantium, nec tamen adipiſcentium, aut frui neſcientium, & dehinc rurſum faſtidientium hominum Orbis plenus ſit eruditus. Quid inde fructus ſcire v. g. quomodo Jupiter duxerit uxorem, quæ fuerit patria Homeri, quæ vera Æneæ mater, an Sappho publica fuerit, aliaque ſimilia, mox contemnenda, inveſtigare otioſarum mentium pabula? Præclarè quondam Demonax, cum quidam inquireret, AN

MUN-

MUNDUS ESSET ANIMATUS? & rurſum an globoſus? *Vos* inquit *de Mundo ſolliciti eſtis, & veſtram ipſorum immunditiam non curatis.* Si equidem multi impenſius ſolliciti ſunt, ut abſtruſa reconditaq; indagare queant, quam ut animum veræ doctrinæ virtutiſque inſtruant theſauris, ſi ſis *virtute excultus, tolles ad ſidera vultus.* Hoc verò Curioſitati ſolenne, nunquam ſuos eo efferre, ubi non poſt annorum aliquot nummorumque depenſum, retrò eundũ potius ſit, quam progrediendum. Nec aliud græcorum Sapientes ſignificaverê, dum dogmata ſua fabulis involventes, hominibus ævi ſui literatis *Labyrinthos, Siſyphea Saxa, Tantaliq́ delicias* verè non minus quam ingenioſè narrarunt, ſcil. confuſa eſſe omnia hominum indicantes, labores moleſtiæ plenos, fructuque caſſos, voluptatumque loco dolores, & perpetuas ſpiritus afflictiones. Sanè ſi quis univerſæ Vitæ, à Curioſis literatis tranſactæ ſcenam probè intueatur, ſi cui per ſingulas illorum ætates, ſtatus ordines ire eſſet volupe, nil niſi Labyrinthos deprehenderet, perpetuasque deſideriorum fruſtrationes. Habent quippe labyrinthos ſuos Studioſi, nec illis deſtituuntur ætate provectiores, Senes denique literati vel maximè iis involvuntur. Philoſophi cumprimis, inque aliis humanæ ſapientiæ ſtudiis excolendis, tradendiſque nimis curioſè

occupati, ſuos ubique invenêre labyrinthos. Quantos quamque periculoſos ipſe omnium Philoſophorum princeps olim ſubiit! *Hic eſt ille Ariſtoteles* (verba ſunt ſcriptoris cujuſdam celeberr.) *cujus mores à Platone reprobati; unde exortum illius in magiſtrum odium & ingratitudo, qui ſceleroſæ vitæ judicium veritus, Athenas clam raptimq; profugit, qui in benefactores ingratiſſimus, etiam Alexandrum illum Magnum (à quo amplè magnificeque exornatus extitit, quique illi vitam, corpus, animamque pariter atque patriam reſtituit) ſtygiæ aquæ veneno peremit, qui etiam de anima malè ſentiens locum gaudii poſt mortem negavit; qui veterum dicta compilavit, maligneque explicavit, atque ita ingenii laudem furto ac calumnia captavit: quin jam inveteratus dierum malorum EX SCIENTIÆ IMMODERATA CUPIDITATE in rabiem verſus, ſibi ipſi intulit necem, ipſis dæmonibus dignum factus ſacrificium, qui illum SCIRE DOCUERANT.* Et qui noſtrâ pariter ac patrum noſtrorũ memoria philoſophiæ univerſæ reformationem ſunt meditati, Petrus Ramus, Teleſius, Robertus Flud de Fluctibus, Thomas Campanella, ipſe denique Carteſius

teſius, loco ſperatæ philoſophiæ ſolidioris, defatigationes immenſas, jurgia perpetua, & plusquam vatiniana quorundam odia contraxêre. Poſtremus cumprimis, ex perpetuis errorum labyrinthis viam (uti putabat,) ſe reperiſſe credens commodiorem, ſcil. *de veritate jam poſſeſſa præjudicia ſeponendi, omnia denuò examinandi, neque quidquam niſi tam apertè verum ut everti non poſſit, admittendi*, conſilia ſubminiſtrans, novos periculoſiſſimosque reſeravit labyrinthos, atque e flagrantiſſimo Curioſitatis igni oleum multis dolentibus & ringentibus ſuperaddidit. Cæterum & Dialecticorum, & Phyſicorum, & Metaphyſicorum, & Aſtronomorum, & Geographorum, & Hiſtoricorum, & Chronologorum, & Medicorum & Chymicorum plus juſto Curioſorum labyrinthos quis enumeret? Hinc librariorum officinæ non ſolum tot libellis, à ſolâ Curioſitate dictatis ſunt inſtructiſſimæ, verum etiam ſcholæ tot diſquiſitionibus inutilibus, & chriſtianæ fidei profeſſoribus indigniſſimis inquietantur, dum quisque linguâ ſtylove pro novis curioſisque ſuis inventis digladiatur, omnesque diſſentientes maximo animi niſu de exiſtimationis ſuæ gradu deturbare molitur, & quaſi ſub antiquorum Sophiſtarum ſidere natus eſſet, longum ſectatorum diſcipulorumque agmen. poſt ſe trahens, atque ſolus

Confer Commentat. V. de Contention. literat.

 ſolus

ſolus æſtimari cupiens ab improvidâ juventute, quæ tamen [ut ſcitè nonnemo * ait] *haud aliter atq; piſciculi, quos fallaci hamo impoſita eſca perdit, capiuntur ab iis, qui inſtitores ſunt novorum* (curioſorumque) *dogmatum, quæ non poſſunt non palato juniorum ſummoperè allubeſcere, quod omnes homines rerum novarum quam avidisſimi ſint. Ne verò citra judicium videatur juventus ad hos illoſve Doctores divertiſſe, illi quos non tam eruditior, quam major chorus delectat, ſollicitè dant operam, ut videantur inſtructi eſſe tali methodo, ex cujus præſcripto non ſolum feliciter compendioſeq; ſtudia queant inſtitui, verum ipſa quoq; diſciplinæ reddi perfectiores.* Atro nimirum carbone Vir celebris notavit Ren. Carteſium, vel potius renatum ejus ſcepticiſmum, prætenſamque libertatem philoſophandi, imò tollendi & in dubium vocandi omnia natu-

* *M. Schokius præf. libror. de Scepticiſmo. In tales etiam malè curioſos aliquid videtur molitus fuiſſe Caſpar Barlæus, ſi fidem habemus Voſſio lib. I. de arte Gramm. c. 3. ſed quod hactenus lucem non aſpexit. Exarmare quoque eoſdem laboravit Thomas Campanella, lib. I. Metaph. ſed uti omnes cenſent nimis generaliter atque ſuo more confusè.*

naturalis luminis principia atque axiomata, communi philoſophantium conſenſu recepta, nec non ſtolidam illam de novis inauditis, & admirandis methodis gloriationem, omniſque ſcientiæ fideique abjectionem Ac licet prætenſa illa libertas philoſophandi, maximam poſt ſe trahat ſcientiarum diſciplinarumque omnium perniciem, quibusdam tamen arriſit tantoperè, ut pro neo-ſcepticiſmo illo veluti pro aris & focis dimicare, ipſaque pietatis fideique chriſtianæ dogmata periculoſæ adeò aleæ exponere non dubitaverint. Hoc opus, hic labor fuit anonymi illius ſcriptoris, qui SCRIPTURÆ EX PHILOSOPHIA haud ita pridem meditatus eſt INTERPRETATIONEM, latensque pectoris ſui virus, verbis prodere non dubitavit ſequentibus: *In his* (Theologicis ſcil. dogmatibus) *inter alia indagandis, dum omnem cogitationem figo, incidit illicò feliciſſima illa methodus, quâ nobiliſſimus ac incomparabilis Vir Renatus des Cartes,*

Vid. liber cui tit. Philoſophia Scripturæ interpres. nec non Tractat. Theolog. pol. de libert. philoſoph.

Primus inaceſſum qui per tot ſecula verum
Eruit è tetris longæ caliginis umbris,

Philoſophiam ab ipſis reſtauravit fundamentis, à tot tantisq́, quibus ſcatebat, repurgavit lacunis, ac proprio nativoque reſtituit nitori; nempe præjudiciorum omnium abdicatio ſeria, & nullius rei, niſi clarè diſtinctèq́ percepta aſſenſio atq́ aſſertio. Diu

multum

multumq́ reputavi mecum ſedulò, an quemadmodum illi in philoſophia, ſic & mihi IN
NB. *THEOLOGIA liceret conduceretque IN DUBIUM REVOCARE, quicquid in dubium revocari poſſet, idq́ continuò tanquam falſum rejicere, donec tandem ad aliquid in Theologia firmum ac ſtabile, quo tuto pedem figere poſſem, pervenirem.* Et cum hanc in rem ſcriptorum quorundam Reformatorum aut libertinorum potius ſuffragia protuliſſet, peſſimum hoc NOXIÆ ſuæ CURIOSITATIS dedit documentum: *Tantorum Virorum auctoritate, atq́ ipſius rei veritate permotus ac ſuffultus, manum operi admovere volui, ac Carteſii veſtigiis inſiſtens, experiri, num THEOLOGUM agendo, atq́ in Theologia quicquid tanquam dubium ac incertum, removeri poteſt, removendo, tandem perveniri poſſet ad aliquid in ea primum, quod removeri nequeat, quin tota ſimul corruat atq́ removeatur.* Quis obſecro infrunitam hanc nefariamque Sacra polluendi licentiam, atque expeditiſſimam ad atheiſmum viam toto non deteſtetur pectore? Sint aliàs novarum ejusmodi methodorum inventores Bruti quidam literarii, ſubtilitatum terebræ, diſſolverint quicquid olim habitum fuerit ἄλυτον, hoc ipſo tamen conſilio ſeſe bonos Chriſtianos neutiquam comprobarunt; verum Scepticiſmum, ejusque individuum comitem atheiſ-

atheiſmum plenis velis introduxêre. Et quamvis ii, qui ſcientiarum diſciplinarumque Sophicarum inſtaurationem perfectionemque novis ſuis methodis aut compendiis (an potius diſpendiis?) quæſiverunt, non tanta tamque atrocia mala invexerint, ut illi Sacrorum invaſores; dubium tamen nullum eſt, quin & ipſi curioſitate ſua plurimis in erudito Orbe turbis, diſſidiis, gravioribusque literatorum motibus anſam dederint atque occaſionem. *Non inficias eundum* (ſcribit ante laudatus philoſophus) *inter hos multos occurrere Viros egregios, quos fatendum eſt, in ordinanda ſive universali, ſive particulari methodo, plurima cum ratione monuiſſe, quæ ſi obſervarentur, & labor compendioſior redderetur, nec periculum foret à variis erroribus, quos veritatis inſignibus velatos, vix ipſi ſenes exuere poſſint, quod à teneris eos imbiberint, diuq́; in ſinu ſuo quam arctiſſimè foverint; ſed dum adverſa fronte inter ſe concurrunt, & unusquisq́; ex aſſe ſuæ methodo, licet aliorum quoq́; obſervationibus ſubſtructæ, omnem laudem & gloriam vindicare contendit, ultra methodum vix proceditur, diſciplinæq́; non ſolum ſperato deſtituuntur ornamento, ſed ipſi quoq́; diſcipuli*

M. Schookius cit. præfat. lib. de Scepticiſ.

puli in veſtibulo ſolo detinentur. *Laudare poſſem ultra viginti Viros celeberrimos, qui intra ſeculum varia evulgarunt ſcripta, aut de methodo, aut de perficiendis diſciplinis, aut de augmento earundem, qui tamen parum aut nihil in una quaq; diſciplina pro illius perfectione præſtiterunt.* En vanos malè-curioſorum hominum conatus! Et quamvis Eruditi multivariis ſcientiis dediti, artem non errandi, non ſuccumbendi, non ſperatis bonis excidendi quæſierint, illamque ſe tandem aliquando obtinuiſſe audenter profeſſi ſint, vanam tamen eam eſſe, fallacem, innumerisq; caſibus obnoxiam, præter hiſtoricos & Poëtas, tot caſſi doctiſſimorum hominum labores inclamavêre, quibus diu multumque defatigati, vel famæ exiſtimationisque propriæ glaucomate ſunt faſcinati, vel in ſuperbiam contumeliamque elati, vel invidia tandem æmulationeque laceſſiti, graviſſimis periculis atrocibusque inſidiis undique patuerunt. Sic Johannem Regium Venetum, ſub Alexandro Sexto Bibliothecarium, Virum græcè & latinè doctiſſimum, bonarumque artium ſtudiis operam ſtrenuè navantem, tempore illo Alexandri iniquiſſimo, primum in arcano proſcriptorum albo poſitum, mox veneno ſublatum fuiſſe, ſcripta verò ejus in Plutarchum plurima egregiaque partim ab invidis ſuppreſſa evanuiſſe,

iſſe, partim furibus gloriam peperiſſe, Pierius in nobili ſuo de infelicitate literatorum opuſculo memoravit. Ex cujus etiam indicio conſtat NICOLAUM ANGELICUM æque Venetum, Virum multijugâ eruditione illuſtrem, ſub primum in patriam appulſum, moleſtiſſimis litibus infeſtatum, dehinc tumultu ante ædium ſuarum fores excitato, multis vulneribus laceratum miſerabiliter occubuiſſe. De Arnoldo à Villanova Viro ætate ſua celebratiſſimo, diſertè Joh. Mariana teſtatus eſt, quod nobile ingenium eruditionemque maximam, pravis ſuperſtitionibus fœdare ſit auſus, additque eum propterea ab inquiſitoribus gravi notatum infamiâ; libros verò, quos magno numero ediderit, prorſus reprobatos fuiſſe. Nec minus Johannes Baptiſta Marinus, (cui teſte Joh. Imperiali natura parens multijugam adeò hâc in rerum univerſitate luxuriem prætulit, ut nemo faciliori ad omnem ſcribendi elegantiam indole, præditus fuerit,) multorum propterea inteſtina ſibi undique conflavit odia, plurimaq; & rerum & vitæ diſcrimina periculaque ſubiit.

Iob. Pier. Lib. I. de infel. literat. p. 39.

Iob. Mariana lib. 14. Rer. Hiſp. c. 9.

Joh. Imperial. in Muſeo Hiſtor. p. 156.

IIX. Sed & alios quoſdam ex univerſo eruditorum cœtu producamus, qui CASSOS planè exantlavêre labores, ac fruſtra & in vanum curis atque vigiliis literariis ſeſe defatigavêre, omni exin fruſtrati laude atque commoditate. Poſtquam Romæ Avorum noſtrorum memoria Auguſtus VALDUS bonas literas mul-

tis

Pier. l. c. p. 44.

tis vigiliis, ſudoribus & peregrinationibus acquiſitas diu profeſſus eſſet, nec voce ſolum, verum etiam ſcriptis omnivariam eruditionem ab interitu vindicaſſet, in miſerabilem quandam Romanorum cladem incidit, & præter pretioſiſſimam ſupellectilem librariam, INSIGNES LABORES SUOS, quos in Plinium elucubrarat, moxque typis mandare decreverat, coram dilacerari, atque in culinæ uſum incendi conſpexit, mœrore propterea, nec non inſatiabili barbarorum crudelitate tandem conſumtus. Quâ ratione factum ſit, ut ex omnibus Lyricis Græcis, (Pindarum ſi excipias) minuta quædam τεμάχια tantum ſuperſint, apertè ex aliorum relatu docuit Petrus Alcyonius in libro de exilio: Audiebam, *inquit* ex Demetrio Chalcondyla Græcarum rerum peritiſſimo, Sacerdotes Græcos tanta floruiſſe auctoritate apud Cæſares Byzantinos, ut integra illorum gratia, complura de veteribus Græcis poemata combuſſerint, inprimisque ea, ubi amores, turpes luſus, & nequitiæ amantium continebantur, atque ita Menandri, Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexis fabellas, & ſapphus, Erinnæ Anacreontis, Mimnermi, Bionis, Alcmanis, Alcæi carmina intercidiſſe; tum pro his

his ſubſtituta Nazianzeni noſtri poemata, quæ etſi excitant animos noſtrorum hominum ad flagrantiorem religionis cultum, non tamen verborum Atticorum proprietatem & Græcæ lingvæ elegantiam edocent. Turpiter quidem Sacerdotes iſti in veteres Græcos malevoli fuerunt, ſed integritatis, probitatis & Religionis maximum dedêre teſtimonium. Hæc digniſſima notatu in Cimeliis ſuis literariis habet P. Colomeſius. Oportunè admodum obtutui noſtro ſeſe nunc ſiſtit GEORGIUS OBRECHTUS, ille magni nominis JCtus, qui cum Bibliothecam diverſis Galliæ in Academiis comparatam diro caſu amiſiſſet, nec minus aliam (quam in patria pridem collegerat) miſerè expilatam reperiſſet, animo ita concidit, ut de vitæ etiam genere literario deſerendo, cumque militari commutando rationes ſecum inire non dubitaverit. Licet in literatos non paucos, illud Caſparis Barlæi adſcriptum Iconi VOSSII diſtichon uſurpari poſſit : *Confer Melch. Adami vitas I.C. torum German. p. 455.*

Et puer, & juvenis chartis impalluit, & Vir,
Et nunc non alium ſe cupit eſſe Senem;

Nec pauci tanti librorum helluones extiterint, ut varias cujuscunque operis editiones calluerint, miramque eximiæ eruditioni ſuæ etiam conjunxerint ſagacitatem; in vanum tamen illi utplurimum laboravêre, vel atrociſſima ipſorum fidei ac profeſſionis ſuæ ſociorum odia ſibi conflavêre, vel fato præcoci fuere extincti.

Idem p. 32. Nunquam (ſcribit Pierius) Antonii Maroſtici ſine dolore meminerimus, qui poſt emenſos arduos labores literarios repentina epidemiæ contagione correptus, afflictiore quam cæteri conditione poſt obitum fuit, quod pleraque ejus ſcripta, qui vitam illi dubio procul reparatura erant, una cum reliquo apparatu (ut moris ſit ad expurgandam morbi contagionem) ſint concremata. Haud multò mitius, feram illam immanem, luem ſcil. peſtiferam noſtrâ ætate cum doctiſſimis quibusdam Viris egiſſe, præſertim in WILHELMUM SCHIKARDUM Philologum & Mathematicum Tübingenſem celebratiſſimum deſæviiſſe, imò vim truculentiamque in ipſas etiam chartas & ſcrinia, atque hinc inde variè ſparſa & disjecta opuſcula furiosè convertiſſe accepimus, ita ut in communi illo metu & terrore, nobiliſſima quædam ejus monumenta, inter hominum imperitorum manus vel prorſus perierint, vel ab aliis forſan clam inde fuerint ſurrepta. *Confer Templ. Honor. p. 340.*

Pier. l. c. p. 34. Eandem fati inclementiam (ex Pierii teſtimonio) evitare minimè potuit Hieronymus Carbo,

bo, qui totum vitæ tempus bonis artibus impenderat, inter eruditiſſimos à Pontano celebratus, ab Actio ſummè commendatus, doctiſſimis ingenii ſui monumentis eruditorum de ſe omnium expectationem exæquarat, ſiquidem & ipſe in Neapolitano agro peſtilentia oppreſſus, una cum exquiſitis ingenii ſui monumentis infeliciter occubuit. TADIO UGOLETTO Parmenſi doctiſſimo, fortuna aliquandiu ita arriſit, ut juventutem apud potentiſſimos Reges magno in honore peregerit, eorumque favorem in ſe propenſiſſimum ſenſerit, aſt cum Matthiâ Pannoniæ Rege defuncto, in patriam re admodum tenui reverſus, ad didaſcalicas nugas ſeſe conferre coactus eſſet, in extremâ tandem inopia defecit; *ut nihil quicquam ex magnis & multis operibus, quæ ſummo cum labore & diligentia lecta inchoaverat ſpatiis excluſus iniquis, relinquere potuerit abſolutum.* Neque verò luem ſolùm peſtiferam, extremamq; egeſtatē impunè adeò in literatorum monumenta eſſe graſſatam, verùm Bellonam etiam caſſos quandoque reddidiſſe ſummè doctorum Virorum labores; JACOBI CONSTANTII caſu ſumus edocti, is enim cum flagrante bello Mediceo in arcē Mondulphorum munitiſſimam libros ſcriptaq; ſua aſſervanda tranſmiſiſſet, eorum omnium luctuoſam paſſus eſt jacturam, cum oppidum Lau-

Idem lib. II. p. 127.

rentii Ducis Medicei virtute caperetur, vique ingreſſo milite nullo diſcrimine diriperetur. Quo ille accepto nuntio, cum de SCRIPTIS tantum ſuis ſollicitus eſſet, neque ulla eorum recuperandorum ſpes affulgeret, gravem adeò dolorem exin contraxit, ut graviſſimè ægrotare cœperit, tandem & ipſe miſerè occubuerit. Recentius ruinæ hujusmodi librariæ exemplum prodidit Theophilus Raynaudus his verbis: Nuper ſapientiſſimus Pater ARNOLD. BOHYRÆUS, cum in univerſum Ariſtotelem luculentos commentarios editurus proximè eſſet, fœturam complurium annorum, tot laboribus malitiosè injecta flammâ ſpoliatus momento eſt. Sic Janus Nicius Erythræus teſtatur, Andream quendam Bajanum, non pauca tum ſoluta oratione ſcripſiſſe, tum verſibus, morientem verò aliquot aureorum centena cuidam tribuiſſe, ut ſcripta ſua in unum vel plura volumina collecta, luci publicæ exponeret, at verò ea æternis involuta tenebris fuiſſe. Non poſſum quin fata auguſtiſſimi illius INSCRIPTIONUM ROMANARUM operis recenſeam, quod ſemel flammis, deinde militum rapinâ perditum, tandem immenſis JANI GRUTERI curis laboribusque eſt evulgatum. Etenim cum primò omnium Martinus quidam Smetius Brugenſis, ſexennio integro totam Italiam pervagando Inſcriptiones tales collegiſſet, & doctorũ aliquot auctorũ auctariis locupletatas, in ordinẽ ſumma

Th. Rayn de Bonis & malis libris p. 322.

Erythr. Pinacoth. part. 1. n. 144.

Confer vit. Jani Gruteri à F. H. Flaydero conſcript. & Tub. 1628. edit.

ma diligentia redegiſſet, inopinatum incendium opus illud illuſtre conſumſit, atque univerſum ferè Smetii laborem caſſum reddidit, remanentibus ſolummodo uno & quinquaginta foliis, in ſcrinio quopiam ſeorſim cuſtoditis. Mox cum de integro illud periculoſæ adeò aleæ plenum opus Smetius eſſet aggreſſus, reſtitutumque ſecum avehere conſtituiſſet, inter vias ab Anglis militibus, qui Oſtendæ præſidium agebant, nefariè eſt abreptum, ipſo Smetio ad Bruxellas, quod reformatæ religionis ageret concionatorem, à furibundis militibus crudeliſſimè ſuſpenſo: Periiſſet cum ipſo opus inſigne, nî Janus Douſa Legatus ab Ordinibus Belgii in Angliam miſſus, forte fortuna in Anglum militem, operis venditorem inciſſet, emptumque illud, & in patriam transportatum Grutero conceſſiſſet divulgandum. Haud ſatis feliciter etiam PETRO GILLIO, à Gallorum Rege (cum Bibliothecam inſtruere cogitarèt) in Græciam & Aſiam ablegato, ut Græcorum authorum, qui nondum typis excuſi eſſent codices manuſcriptos undique conquireret, inque Galliam aſportaret, ceſſit peregrinatio; tunc enim à barbaris cum librariâ ſupellectile interceptus, & in Africano litore duriſſimam carceris moleſtiam perpeſſus, vix tandem Cardinalis cujusdam curâ & liberalitate evaſit, quemadmodum perhibuit in Gallorum doctrinâ illuſtrium elogiis Sammartha-

Sammarthan. elog l. 1. p. 14.

nus, quo etiam teſte cujuſdam Guilielmi Pelicerii (qui complures utriusque lingvæ authores fideliter emendaverat, cumprimis in caſtigando & explicando Plinio Naturam omnem evolverat, aditùmque ad perfectam ejus cognitionem ſtudioſis muniverat) opera ferè omnia cum edere neglexiſſet, ſimul cum auctore ſuo periere. Quis non immenſum æſtimet EDMUNDI CASTELLI laborem, quem in Lexici ſui Heptaglotti elaboratione editioneque inſumſit, nec ſolùm vocum ſignificationes ex tribus Chaldæis Targumin, utroque Babylonico, & Hieroſolymitano Talmude, vetuſtiſſimorum item Rabbinorum commentatoribus Theologis & Philoſophis, Alcorano, Avicenna, aliisque ſcriptoribus orientalibus amplè & dilucidè eruit & explicavit, ſed variorum inſuper Interpretum difficiles ac diſcrepantes ſententias examinavit, *Atq; per multa annorum luſtra in Molendino iſto* (ut ipſe præfatus eſt) *indeſinenter occupatus, diem illum tanquam feſtum & otioſum reputavit, quo per ſexdecim aut octodecim horas Lexico huic provehendo non inſudaſſet*: Aſt parum abfuit, quin caſſum & ipſe exantlaſſet laborem, cunctaque operis exemplaria, cum omni Authoris ſuppellectile librariâ in flammis Londinenſibus periiſſent. Magnam certè Bibliothecæ ſuæ partem, cum multis Lexici Heptaglot-

Prodiit E. Caſtel i Lexicon Lond. 1669.

ptaglotti exemplaribus in fumum abiiſſe, Caſtellus ipſe gemebundus indicavit, ad hæc mala enumerans privata, quæ ſibi in operis illius curriculo contigiſſent, membrorum ſcil. confractiones, luxationes, contuſiones, quodque præ cæteris omnibus ægerrime tulit, oculorum lumen perpetuis atque indefeſſis vigiliis tantum non planè ademptum, quibus acceſſerint aliæ nec paucæ nec parvæ infelicitates, quas ſilentio duxerit prætereundas. Priusquam triſtiſſimus, ac Rei literariæ ſummè deplorandus Johann. Henr. Hottingeri caſus contigiſſet, illeque inexhauſtus omnigenæ eruditionis abyſſus ab imani fluvio prope Tigurum eſſet abreptus, datusque internecioni, ſomniavit, ſe cum chariſſimo quodam Collegarum ſuorum in vicinam deambulaſſe civitatem, cumque Templo appropinquarent, Collegam altâ ſibi dixiſſe voce: *Nunc impletum eſt caput decimum quartum Jobi. Homo natus de muliere brevi vivens tempore, multis repletur miſeriis, quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra &c.* Hisque verbis auditis ſubitò ſe eſſe expergefactum. Quo ipſo quid verius, vitæque cumprimis hominum literatorum & fugaciſſimæ & laborioſiſſimæ convenientius dici poſſit non video. *Nati de mulieribus* (literati) *brevi vivunt tempore, multisq́; imò innumeris ferè replentur miſeriis;* & im-

Edmundus Caſtellus in Dedic. Lexici Heptaglotti ad Carol. II. Regem Angliæ.

Confer vit. Hottingi à D. Heideggero conſcript.

& immenſis laboribus ſtudiisque exhauſti, viam carnis ingrediuntur, morte præmatura abrepti. Nonne ſummorum in Orbe erudito Virorum teſtimonio pariter ac exemplo memorabili conſtat, quam ſpinoſa, quam plena curarum, periculorum, dolorum ſit vita literatorum, qui quotidiè cum maximis rerum difficultatibus inquieto animo, & inter turbas turbulento colluctantur. Aſt longè deterior ſors eſt eorum, qui pernicioſæ Curioſitatis œſtro quaſi perciti, nullo ordine, ſed mente modoque incondito circumagitantur, nec non fucatæ, ac inutilium verborum & rerum micis fatuæ eruditionis amore capti, otioſas magis & ſpinoſas quã fructuoſas, pluſque futilitatis quam utilitatis habentes ſectantur quæſtiones, easquè tanquam ſingulares delicias, ac lautiſſimas epulas efflagitant, ac licet ſubindè doctrina melior admoneat officii, ne tamen aures commodent, ſtrepitus ac popularium favorum fragor maximè impediunt, multi literati Curioſi quid agant, neſciant, ſeque id neſcire non neſciant, & quod dolendum maximè, nihil cœleſtè ſapiant ac divinũ, parumque maximum illud ſalutis æternæ negotium curare videantur. Haud quidem temerè damnabimus, ſi quis multivariæ doctrinæ theſauris pectus inſtruere, imò profanæ etiam ſapientiæ obſcura & aſpera grato verborum nitore illuſtrare expolireque conetur, verum noxius hujuſce ſtudii exceſſus

juſtè

juſtè adeò reprehenditur, ut quemadmodum Hercules, cum videret in Templo ſtatuam Adonidis indignabundus dixit : NIL SACRI ES; ita multi Herculei literarum pugiles, id eſt plus juſto laborioſi curioſique indagatores, animorum à rerum divinarum uniceque neceſſariarum contemplatione nimis alienorum notas incurrant.

IX. Sapiant hinc rectius atque intelligant veræ FELICITATIS LITERARIÆ Candidati, caſibuſque ac periculis INFELICIUM EX CURIOSITATE NOXIA LITERATORUM probè perſpectis, operam in iſtâ quoque peſte exterminanda adhibeant diligentiorem. Non facilè equidem à beatitudinis ſupremæ ſcopo Viri eruditi aberrabunt, neque obvenientibus moleſtiis laboribusque ſuccumbent, neque votis ſuis ac deſideriis fruſtrabuntur, ſi [gratiæ divinæ radiis colluſtrati] probè ad animum ſibi revocent VITÆ Literato- CURIOSÆ tumultuoſum genium, curarum multiplicium procellas, infinitarumque calamitatum ſeriem concatenatam; Ac ſi antehâc cum cæteris ſeculi mancipiis otiosè negotioſi, PHILOLOGI potius & PHILOPONI fuerint, quam PHILOTHEI, & palabundi eorum animi latè hinc inde ſint evagati, tunc ad ſe ipſos redeant citius, ſecum habitent optatius, inque ſacro veluti ſeceſſu res & curas hominum è longinquo tutius intuean-

tur, imò moleſtiſſimos ſuos labyrinthos, ſaxa Siſyphea, & pluſquam Tantaleas illuſiones per Salvatoris ſaluberrimam de UNO NECESSARIO regulam feliciſſimè emendent, denique à rebus non-neceſſariis exeundo, ſerium ad DEUM meditentur acceſſum, & ab eo deinceps unicè dependentes, diu multumque deſideratæ quietis captent adeptionem. Mellifluus Bernard[9] alicubi notabile diſcrimen inter ſana & vana ſtudia traditurus; *Studia Pietatis* (præclarè ſcribit) *etſi literis aliquando adjuventur, & utantur, non tamen literatoria ſunt, non cavillantia, non diſputantia, non garrula, ſed ſpiritualia, pacifica, & humilia, humilibus conſentientia. Quæ etſi foris exercentur, intus potius aguntur in ſpiritu mentis, ubi renovatur homo de die in diem, induens novum hominem, qui ſecundum DEUM creatus eſt, in ſanctitate & juſtitia veritatis - - Hæc & hujuſmodi ſunt STUDIA SANCTA, exercitia apoſtolica, in quibus diſcutit ſe animus, & invenit, & emendat, mundans ſe ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus, perficiens ſanctificationem in timore DEI. Studia hæc ſilentium amant, quietem deſiderant cordis in labore corpo-*

Bern. in tract. de vit. ſol. ad fratres de monte Dei cap. XV.

corporis, paupertatem ſpiritus, & pacem in exterioribus preſſuris, & bonam conſcientiam in omni puritate cordis & corporis. Hæc faciunt animum: quia unde faciant habent. Vana verò illa, nugigerula, verboſa, CURIOSA, ambitioſa, etiam ſanctum animum vel jam perfectum diſſipant & corrumpunt. Hæc ſtudia ſcrutantur virtutem, nō ut contentioſa luceant ſed ut ſint; non ut ſciantur ſed ut habeantur. Ita præclarè Bernardus; cum egregiò animi niſu Homines profanis vaniſque literis tinctos, ad illius Scientiæ amorem incitare ſtatuiſſet, quæ non (uti inflantes cæteræ) populare eſt artificium, aut fluxæ conſecratum vanitati, non in verbis ſolum, ſed rebus etiam conſiſtit, mentem fabricat, formatque animum, regit actiones, & cavenda pariter ac facienda demonſtrat. Non hic neceſſe eſt, ut tot anxiis diſciplinis inſtructi accedant, tantum adferant pium ac promptum animum, ſimplici puroque TIMORE DEI præditum. *Quandoquidem* (ſcitè ait Baſilius) *TIMOR DOMINI initium eſt Sapientiæ, qui terrenis rebus* (profanæ multijugæque eruditioni) *ſunt deditì, PER TIMOREM erudiantur; neceſſariò enim velut INTRODUCTORIUS ad pietatem* (h. e. Unius Neceſſarii adeptionem,) *TIMOR aſſumitur;* Baſil. M. Comment. in Pſal. 32. Tom. I. opp. fol. 95.

Hic

Hic [ut alibi idem Baſilius ait] Pædagogus eſt ad exercendam pietatem. Qvicunq; nimirum ad veræ ſolidæque doctrinæ culmen adſpirent, cœleſtiſque Sapientiæ ſectatores fieri cupiant, iis cumprimis neceſſariam eſſe mentem ſacro quodam horrore præditam, & animum reverentem erga ſanctam DEI faciem, arcaniſſima cordium penetrantem, ſingulaſque actiones conſilia & cogitata accuratè obſervantem. Hanc ipſam TIMORIS Iſagogici gratiam anxiè exoptarunt, quotquot poſt attritam inani caſſoque ſtudio ætatem, ad perennis illius Philoſophiæ culmen adſpirarunt. Timuere primùm, quia multa timenda & commiſere, & apertis tandem aliquando mentis illuminatæ oculis obſervavêre, nimirũ quod tanti literatis Viris objiciantur laquei, tam innumeri hoſtes greſſus ipſorum præpediant, tantæ foveæ, tanta prærupta, tantæque rerum difficultates ipſis ſint impedimento, quo minus ad optatum veræ felicitatis terminum pervenire poſſint. Ad hæc cogitantes, quanto impetu ab adverſariis frequenter ad caſum ſint concuſſi, & ex caſu in præcipitium, denique communem (literatis etiam) peccantibus, ſcenam, Infernum ſcil. pœnamque in eo æternum ſævientem ſecum reputantes, non timuêre modo, ſed protinus obſtupuêre, & ſalutari horrore perculſi, ruptis cœleſti auxilio & peccatorũ & laborum arduorum vinculis, maximum illud uniceque neceſ-

Baſil. M. Comment in cap. I. Jeſ.

Conf. Succeſſum pium hujus liter. p. 19. ſeqq.

ſarium

ſarium aggreſſi ſunt negotium, ſupremumque tandem in Facultate Chriſtiana gradum ſunt conſecuti. Quos inter ſub ipſa Eccleſiæ Chriſtianæ primordia THEOPHILUS ANTIOCHENUS emicuit, qui cum à teneris in omnem profanæ eruditionis diſciplinam incubuiſſet, inque cœcâ gentilitate, & à Magiſtris fidei ignaris vix tantum bonæ eruditionis, quantum blandi veneni hauſiſſet, denique à philoſophis in ſuarum cogitationum ſublimitate evaneſcentibus, in devios variorum errorum flexus ac labyrinthos eſſet deductus, tandem vincente fidei veritate, & diſcuſſis ignorantiæ tenebris, ſaluberrimum illum ſinceræ pietatis nactus eſt Daduchum, quem poſtea ſuo [ſtudiis non-neceſſariis veluti labyrinthis periculoſis miſerè involuto] Autolyco egregiè hiſce commendavit verbis: πρὸ πάντων δὲ προηγείσθωσάν ἐν τῇ καρδίᾳ πίστις καὶ ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. *Ante omnia ingrediatur in corde tuo FIDES & TIMOR DEI.* Hoc inquam Magiſtro ille DEUM verè amans, DEoque amabilis Theophilus tantos in diſciplinæ omnium ſaluberrimæ ſtudio fecit progreſſus, ut omnia ſtatim deſpexerit terrena, & ad divina tantum ac cœleſtia adſpirans, pluris ignominiam crucis duxerit, quam omnes Mundi laudes, & honores & glorias, Chriſtiani nomen majori in pretio habuerit, quam Philoſophi etiam ſubtiliſſimi elogi-

Theoph. Antioch. Lib. I. ad Autol.

elogium, propriique nominis menſuram magis magiſque adimplens, DEO SOLI ſe Amabilem præſtare (ejus adſpirante gratia) conſtituit.

X. Nec minus illuſtre ſupremæ hujus felicitatis literariæ documentum quondam dedit JUSTINUS PHILOSOPHUS & Martyr, eodem Magiſtro, eodemq; planè ſpiritu ad veræ UNICEque NECESSARIÆ pietatis dogmata introductus. Totam ferè juventutem ſuam cum ille aſſidua Poëtarum veterum lectione, facultatis oratoriæ exercitatione, profanæque philoſophiæ ſtudio attrivisſet, nec minus pro ingenti inſatiabiliq; quo pollebat cognoſcendi deſiderio, omniũ ſectarum placita mira celeritate indagaſſet, omnesq; adeò hominis CURIOSE-LITERATI partes adimplevisſet, tantos Timore Magiſtro in veræ cœleſtisque philoſophiæ ſtudio progreſſus fecit, *ut* (quæ ipſius Juſtini ad Tryphonem verba ſunt;) *confeſtim ignis quidam in animo ejus ſuccenſus fuerit, & Amor Prophetarum, eorumq; Virorum, qui Chriſti ſunt amici ipſum inceſſerit*, imò hanc ſolam eſſe tutam atque utilem philoſophiam deprehenderit, quæ ſibi ab illo eſſet propoſita. *Sic igitur* (notanter addit,) *ego & per talia EVASI PHILOSOPHUS!* hujusque promotionis ſuæ memoriâ lætus & incaleſcens, pium ac fervidum pro conſimili

Conf. Juſtini Philoſ. & Martyris Dial. cũ Tryph. Jud.

alio-

aliorum eruditorum converſione votum concepit: *Quam vellem ait. ut omnes ſimiliter atq; ego animis affecti, Salvatoris noſtri ſermonibus* (ſcil. de uno illo neceſſario) *perpetuo adhæreſcerent! TIMOREM enim in ſe qvendam continent ſalutarem, plurimumque ad eos, qui à recto itinere deflexerint* (h.e. curioſè-literatos) *in viam revocandos valent, præterquam quod iis quoq;, qui ſedulo ſermones iſtos meditantur, animi quietem & tranquillitatem conferant multo ſuaviſſimam.* Quemadmodum alibi [de divino Chriſti ſermone atq; doctrinâ diſſerens;] *Accedite*, inquit, *erudimini. ESTOTE ut EGO; quoniam & ego fui ut vos.* Acceſſit poſtea, præclaroque huic Juſtini monito morem impigrè geſſit Magnus ille Basilius, poſtquam in vanæ profanæque eruditionis Gymnaſio, contentioſis potius, quam utilibus quæſtionibus diu multumque fuiſſet exercitatus, aſt ſalutaris ſcientiæ amore tandem captus, ſui ipſius tactus commiſeratione, imò velut è gravi ſomno expergefactus, ad veritatis Evangelicæ [ut ipſe loquitur] admirabile lumen reſpexiſſet, & infatuatæ à DEO ſapientiæ tenebras probè agnoviſſet, quinimò deploratâ, plurimum miſerabili vitâ, Ductorem ſibi dari optaſſet ad eam ſcientiam, quæ nil niſi ve-

Juſtin. Mart. in Elencho extremo &c.

ram

ram ſolidamque ſpiret pietatem, quæ ſinceræ charitati ſociata & humilitati, alumnos ſuos non inflet, aut reddat turgidos, ſed auræ benignioris perflet ſvavitate, perficiat, non interficiat, adoleat non aboleat, animum formet, & fabricet, vitam diſponat, actiones regat, agenda denique & omittenda optimè demonſtret. Neque verò ſolus Baſilius ad laudati Juſtini exemplum monitumque eo modo acceſſit, & poſt exantlatos immenſos labores literarios ſvavi Salvatoris jugo collum ſubmiſit, verum intimum ſuum amicum GREGORIUM illum Nazianzenum habuit comitem, ſiquidem & ipſe profanæ doctrinæ (cui multam in Academia Veteri operam impendit) feliciter valedixit, & deſertâ Sophiſticâ Athenienſium cathedra (teſte Gregorio Presbytero) triceſimo jam anno in artium ſtudiis exacto, patriæ ſeſe reſtituiſſet, & à Mundo ſejunctus, ei qui ſolus purisſimus eſt, vivere cœpiſſet unicè. Tum ſcil. Gregorius, TIMORIS RUDIMENTIS (ut ipſe loquitur) IMBUTUS ET PURGATUS, Urbes fora, theatra, Sophiſtarum faſtum, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum mendacia, furum inſidias, divitum arrogantiam, gloriam fluxam & fragilem, aliaque omnia curioſorum ingeniorum pabula reliquerat, & cum Baſilio ſuo ad illuſtrem JESU CHRISTI Academiam acceſſerat, tutamque ibi invenerat manſionem, donec

Gregor. Presb. in vitâ Gregorii Nazianz.

Gregor. Naz. orat. 39.

donec in cœleſtem, J. C. Rectoris ſupremi gratia eſſet translatus. Idem planè ſummo illi atq; incomparabili priſcæ Eccleſiæ Doctori Aurelio Auguſtino uſu veniſſe, eundemque pariter poſt impenſam profanis auctoribus atque philoſophis multam operam atq; induſtriam, poſt perquiſitam magno labore ſudoreque, aſt nullibi inventam veritatem, cœleſtis gratiæ ſplendore colluſtratum, & à ſæpè laudato Magiſtro, Timore ſcil. ſalutifero piè eruditum fuiſſe, inſignis vitæ & converſionis ejus hiſtoria (alibi à nobis memorata) clariſſimè oſtendit. *Ferreæ quidem* (ut notanter ait) *difficultatum portæ obſtabant*, quo minus ad ſcopum huncce optatiſſimum citius pervenerit, in omnes partes nutabat Auguſtinus, ceu navis undique ingentibus fluctibus in medio cingitur ponto, ita mens ejus in diverſa abiens errabat, nihilque ſatis conſulebat, ut gravi interioris domus rixâ preſſus aliquando exclamarit: *Quid patimur? quid eſt hoc? Surgunt indocti, & cœlum rapiunt, ET NOS cum Doctrinis noſtris ſine corde, ecce, ubi volutamur in carne & ſanguine? Suſpirabam* (ait alibi) *ligatus non ferro alieno ſed meâ ferrea voluntate, velle meum tenebat inimicus, & inde catenam fecerat & conſtrinxerat me, & cogitationes meæ ſimiles erant conatibus*

Confer pium Seceſs. pag. 48 ſeqq.

Auguſt. lib. VIII. Confeſs. cap. 5.

expergiſci volentium , qui tamen ſuperati ſoporis altitudine remerguntur. Quocunque nimirum mentem oculoſque intendit nimiæ tunc curioſitatis labe pollutus Auguſtinus, meros nodos, laqueos, labyrinthos inextricabiles ſaxaque Siſyphea videbat, donec is, qui portas conterit æreas, qui vectes ferreos confringit, perplexum etiam Auguſtini animum ſerenavit, hoſtes immanes profligavit, omnia removit obſtacula , ac ne foris cum corvina voce CRAS CRAS remaneret, cœleſti quadam, TOLLE LEGE, TOLLE LEGE COMPELLAVIT, qua perceptâ tanto diligentius deinceps illum veræ felicitatis portum (divino fretus auxilio) quæſivit, & poſt ſedatas inteſtinas iſtas diuturnaſque procellas, tutiſſimam inter Salvatoris brachia manſionem invenit.

XI. Tot itaque, tantorumque eleganter non minus, quam piè Doctorum exemplis incitatus, gratiæque cumprimis & verbi cœleſtis luce colluſtratus CURIOSI LITERATI animus æque ſapiat & intelligat, velut ex gravi ſomno expergefactus reſpiciat, agnitâque profanæ vanæque ſapientiæ inutilitate, SACRI TIMORIS magiſterio ad ſinceræ pietatis dogmata introductionem enixè deſideret, aſſidueque meditetur. Sollicitè cumprimis caveat, ne ad rem tam ſanctam (in qua ipſa DEI ſimilitudo conſiſtit) protervè ac leviter, temeritatis impetu aut NOVÆ cujusdam CURIOSI-

OSITATIS pruritu proruat, ſed humili potius reverentia [tanquam ad rem quæ Dei ſolùm gloriam propriamque ac proximorum ſalutem concernit,] accedat, coram DEO arcanos cordis ſui receſſus ſincerè adaperiat, ſtatumque animi ſui miſerabilem candidè detegendo, cum Ephræmo Syro in iſtiusmodi erumpat verba: *Te ô Chriſte clementiſſime ſupplex exoro, ut gratia tua ſuper me jugiter veniat; quæ mentem meam VARIE DISTRACTAM colligat, occultaq́ rurſus mea ſanet vulnera. Ecce enim DISTRACTIONES atq́ ELATIONES mentis, ſemper occulta mea vulnera inſtaurant redintegrantq́, verum Tu Domine ſana frequentes meas infirmitates.* Ephram. Syrus Serm. III. de compunct. Quam inutiliter ineptivi hactenus, venatus fumos, ſectatus umbras! *Ipſa me STUDIA quæ dilexeram damnant, quæ laudaveram vituperant, hi ſunt, quibus acquievi amici, quibus parui magiſtri, quibus ſervivi Domini.* Non aliis itaque ad comparandum ſupremum illud UNICEq; NECESSARIUM bonum opus eſt ſtudiis & conatibus, quam TIMORIS Salutiferi atque ORATIONIS fervidæ. Duabus hiſce alis inſtructus, hocque gemino quaſi filo donatus literatus, facilè moleſtiſſimos ſuos evadet labyrinthos, & ad vividæ lucis ſalutisque perpetuæ

fontes feliciter accedet, imò ſuper ſe ipſum tandem levabitur, nullis poſthac vitæ hujus perdendus miſeriis, nullisque obruendus curarum turbinibus, eo planè modo, quo montis Olympi vertex adeò ſe altè extollit, ut nullo ventorum ac tempeſtatum impetu quatiatur. *Habeat ſibi* (dicet cùm piè literato Hieronymo) *Roma ſuos tumultus arena ſæviat, circus inſaniat, theatra luxurient, nobis adhærere DEO bonum eſt, & ponere in Domino ſpem noſtram.* Neque de vanæ profanæque (imò ad perniciem uſque CURIOSÆ) ſcientiæ copiis inſtruendis amplius erit ſollicitus, *non vacans ad iſtas ineptias, cum ingens negotium præ manibus habeat*, nimirum ſacram ad DEUM à profanæ vagæque doctrinæ vanitate converſionem meditetur: *Uniens ſe intra ſe, & cum DEO, in DEO, nec diffundendo ſe amplius extra ſe, per res inanes, contentus ex doctrina Chriſti uno DEO, & uno inter ſe & DEUM mediatore Chriſto; unoq; interno doctore, conſolatore, confortatore Spiritu S. & uno lumine fidei, unaque ſpei anchora, oratione ac ſuſpiriis ad Deum perpetuis, & uno opere bono ſibi demandato charitate ſcil. erga proximum; patientia deniq; in adverſis, aut ut ne pati quidem*

Confer Comen. in Uno neceſſ. p. 29.

dem neceſſe ſit, plenaria voluntatis ſuæ in voluntatem Dei reſignatione. Quo ſupremæ felicitatis gradu conſcenſo, piè literatus nihil magis exoptabit, quam ut inter dulcia cœleſtis providentiæ brachia tranquilla ſibi felicitas, & felix tranquillitas obtingat; nec mille mundanorum maledicorumq; ethnoſophorum curabit odia, convitia, calumnias, & tela obloquiorum innumera, haud etiam timebit ſiniſtra quævis ſeveraque judicia. Vituperet eum, carpat, infeſtet Mundus pro ſuo lubitu, noctuæ inſtar occlamet ad avium de die volitantium quietem interturbandam; ille in ſacro propoſito conſtans perſeverabit, in concepta ſententia invariabilis: Tanquam ſtolidum, moroſum cœcumque eum profanè-docti deſpiciant, ipſe ſine ullo angore damnoq; acuta hæc odii jacula excipiet, & Chriſti verbis non minus quam exemplo edoctus, ſe totum divinæ permittet providentiæ, cum certo deſtinatoque conſilio DEUM ſequendi per omnia, quicquid etiam evenerit. Neq; verò congenitum nobis SCIENDI DESIDERIUM extingvit ſincera hæc pietatis profeſſio, ſed frœnū potius ad nimiam ſcientiæ appetentiam temperandam ſuppeditat, cavetque ne naturale illud pondus animam ultra rectum deprimat, & ad earum cognitionem pertentandam abripiat, quæ minus utilia videantur. Et eum tantopere illa ſciendi prurigo præſtantiſſima quædam

ingenia infeſtet, ut non inutilia modo, atque ſuperflua, ſed etiam non veſtigabilia imò prorſus noxia indagare conentur, ipſasque divinorum operum & conſiliorum rationes tentare, & altiora ſe quærere audeant; hinc Sacro-ſancta illa pietatis prudentiæque Magiſtra cunctis eruditis ſalubria adeò conſilia ſuggerit, LEGESQUE præſcribit, ut iis nimium ſciendi deſiderium reprimatur, & ineptus torpor negligentiaque penitus excutiatur, quibus extremis literatorum plurimi ita abripiuntur, ut extremæ tandem infelicitatis perpetuæque miſeriæ ſubeant periculum.

XII. PRIMA autem palmariaq; PRUDENTIÆ CHRISTIANO-LITERARIÆ LEX flagitat *UT A STUDIIS ABSTINEAT FUTILIBUS*, nec levibus minuſq; utilibus homo pie-literatus diutius imoretur; iis nimirum rebus oleum cum operâ haud perdat, *quas* (ut inquit Arnobius) *neq; ſcire compendium eſt, neque ignorare detrimentum ullum.* Ridendi equidem potius, quam laudandi æſtimandiq; illi ſunt eruditi, qui tricis quibuſdam, & rebus nihili [Horatius haud malè NUGAS CANORAS nuncupavit] exercere ingenium, & ſeriis ludicra ſtudia anteponere non dubitant. Sicuti ſatis præpoſterè illi facere videntur, prorſuſque naturæ repugnare, qui adulteratam aliquam gemmam vel rudem & impolitam cryſtallum annulo includunt aureo; vel quotquot lutulentas & compitalitias

Arnob. lib. 2.

aquas

aquas in aureis, in Arabicis, in murrhinis cantharis aſſervant; ita vituperio potius quam ſingulari encomio illi digni ſunt eruditi, qui in ornandis levibus quibuſdam choragiis, rebuſque futilibus illuſtrandis toti ſunt occupati. Nunquam tinctura vel ſubjecta bractea cryſtallum mutabit in adamantem, nec vaſis elegantia lutum convertet in balſamum, multo minus fucatum verborum lenocinium tricas & res nihili nobiliores præſtantioreſque efficiet. Non laudatur Pittacus quod Moram; Canterus quod Simium laudarit; ſic & Lucianus, qui Muſcam, Polycrates qui murem, Cletarchus qui teredinem celebrarunt, harumque rerum naturas inditaſque propenſiones ſtudioſè ſunt rimati, exiguam apud cordatos viros inierunt gratiam. Imò probro ii omnes etiam è literatis recentioribus habentur, qui res ejuſmodi futiles, noxias & pudendas, veluti calvitiem, febrem quartanam, cœcitatem, pediculum, umbram aſini, * Neronem, quin & ipſum diabolum adhibito omni verborum lenocinio commendare, inanibuſque ornare elogiis ſtuduerunt, laudabilius longè illi egiſſent, ſi argumentis nobilioribus præclari ingenii ſui vires probaſſent doctioribus. Palmare veterum

* *De laudibus Neronis egit H. Cardanus teſte Naudæo; Diabolum vero Bruno quidam Italus referente Barth. Kikermanno peculiari oratione commendavit.*

eſt pronunciatum, cuilibet Oratori eligendum eſſe argumentum, quod naturâ ferax ſit & ſucci plenum, & quamvis (Tullio dicente) nihil ſit tam horridum atque incultum, quod oratione elegantiori non ſplendeſcat, certum tamen, ipſaque experientia eſt comprobatum, ſterilem ejuſmodi ſermonem vix animos peragrare auditorum, ſed evolare potius tam celeriter, ut nulla prorſus poſt ſe veſtigia relinquat. Licet parva illa & humilia (imò futilia) argumenta grandioris ſtyli ſublimitate & viribus in altiſſimo collocentur faſtigio, nihilominus tamen parva & abjecta in animis auditorum ſunt permanſura, poſtquam Orator de iis dicere deſierit, *ſicuti eos* (quæ Seneca verba ſunt) *nequaquã dixeris magnos & divites, quibus ſceptrum & chlamydem in ſcena fabulæ aſſignant, & qui præſente populo elati & coturnati incedunt; nam ſimul ac exierunt ad ſtaturam redeunt.* Apage igitur puerilia crepundia ab ore & calamo pii & felicis literati, caveat is ſummoperè, ne fatuos adeò umbratilis gloriolæ igniculos conſectetur, translucent hæ laudes, tamque tenues ſunt, ut per involucra illa & fucum verborum perperam laudatarum rerum nævi & notæ facilè compareant. Poetarum potius, quam vera & germana eruditione ornatorum hominum ſunt præpoſteræ hujuſmodi laudationes, culicum & pſittacorum encomia,

rana-

ranarumque & murium certamina,feſtivi magis & jocoſi quam ſolidè pieq; docti iſtiuſmodi thematibus occupantur. Tale potius excolatur argumentum, quod animum & commentatoris alliciat & lectoris, quod ſcribentem juvet, quodque ſi non majorem ſemper ac celebriorem,ſaltem meliorem reddat atque fructuoſiorem.

XIII. Huic verò felicitati conſequendæ plurimum etiam conducet ſollicita SCOPI ſeu finis certi electio, Scopum inquam ſibi quiſque maturâ præfigat deliberatione, nimirum ut metam, ad quam citatis equis decurrat,ut Spartam, quam colat & incolat, ut portum in quo tandem aliquando acquieſcat, cujuſque ceu poli magnetici beneficio navigationem ſuam literariam feliciter conficere valeat. *Alioqui nullo ſcopo jaculari* (ait quidam) *& piſcari quod ajunt in aere, dementium eſt, impenſam & operam ludentium*, eamque ob rem initiandis inclamant Sacerdotes literarum:

Eſtne aliquid quo tendis? & in quid dirigis arcum?

Neque magnum ſolùm virtutis incentivum, magnumq; calcar virium Scopo ineſſe ſapientiores putarunt,verum talem etiam tantamque vim atq; efficaciam,quâ oculus pariter ac Animus, Mens & manus Hominis eruditi regatur.

Abſit verò, ut Scopum illum ſeu finem literatorum hominum palmarium opes putemus, lucra, honores, dignitates, famæque aut exiſtimationis propriæ incrementa; illa potius SCIENTIA ſeu Diſciplina hoc venit nomine, quam ſibi quiſq; Sponſam veluti procus nexu ſociare individuo conſtituit, cujus ope ac ſubſidio (ut ſcitè Hieronymus ait) *prædulcia laboris ſui poma deguſtare*, dulceſq; (juxta Socratis effatum) *radicis amaræ fructus carpere poſſit.* Non parum autem profuerit in Scopo eligendo ſapientes audire Amicos, & ingenii ſui vires explorare prius, quam certi quidpiam ſtatuatur. Sed cum cœcus plerumq; ſui amori ſit, ac quilibet ſibi in re ſuâ ſuffenus & adulator eſſe ſoleat, periti etiã uſuq; diuturno contriti conſulendi ſunt magiſtri, qui juſtos in tanti momenti negotio ferant calculos, cuique potiſſimum ſtudio opera navanda ſit diſertè enuncient. Omnia equidem ſuis momentis rite prius expendi par eſt, ne oleum cum operâ perdatur, & in caſſum vel vanum (quod innumeris accidit) laboretur. Ipſa equidem rerum magiſtra experientia huc uſq; docuit, omnes ferè ac ſingulos qui ſaluberrimam ejuſmodi probationem defugerint, ſemper hæſiſſe in ſalebris, cumq; graviſſimis luctatos fuiſſe difficultatib⁹, ex quibus ſeſe vel nunquam, vel non ſine ingenti labore expedire potuerint, aut feliciori ſucceſſu in adita penetrare Muſarum. Quodſi verò Spes aliqua eventûs opta-

optatioris affulgeat, omnibus pro virili incumbendum, ut nautarum exemplo ventis ſecundis navigationem ſuam literariam perficiant, ſicq; ad optatæ felicitatis terminum citius rectiusque devehantur. Hunc verò ii præ cæteris omnibus literati cum im̃ortali laude attingent, qui DEUM pro unico actionum & meditationum ſuarum habent Scopo, in quem ſtudiis ſuis atque cogitationibus omnibus colliment, honoremq; ejus & gloriam velut ultimum actionum ſuarum laborumq; finem reſpiciant. Sint licet haud quaquam infructuoſi illorum conatus, qui in certam (juxta ingenii ſui modum) intenti ſunt ſcientiam vel diſciplinam, quam ſuo tempore velint profiteri; alii Sacris oraculis ſuas dedicent lucubrationes, alii Prudentiam Juris ament, quibuſdam Medicina placeat, aut Philoſophia, aut Matheſis, aliis in pretio ſint literæ humaniores, iiſque veluti organis & inſtrumentis, ad majora ſublimioraq; perficienda utantur, ad ſupremæ tamen doctrinæ gloriæque culmen illi ſolùm feliciſſimè pervenient, qui in DEUM ipſum intenti ſunt unicè, nec alio fine literarum ſtudiis incumbunt, quam ut eò rectius atque expeditius illi inſervire, ejuſque negotium perficere poſſint. Apprimè verò optandum eſſet, ut Parentes filios ſuos in prima juventute * divino etiam ſervitio ſemper conſecrarent, ad pientiſſimæ ſcil. Monicæ exemplum, quæ cum filium ſuum Augu-

* Video pleroſque Parentes (ita quondam Inſignis Theol. D. P. I. Spenerus ad me ſcribebat) qui Sacris ſtudiis liberos ſuos dicant, neutiquam hoc facere pio zelo, ut nimirum divinum Regnum ſtrenuè promoveant, & animoſè hoc agentes Mundi in ſe & ſuos odia, quod propemodum neceſſarium conſequens eſt, concitent: ſed ut in certo & quidem honoratiori, etiam in ſeculo ſtatu, vitam, quam ipſi putant, tranquillam agant, imò aliquando ſuis honori & commodo ſint. Ita carnalis eſt ferè prima intentio, etiam ſæpè apud homines alioqui non malos. - - Hæc intentio maturè puerorum animis imprimitur, deſtinati eos ſacris muneribus, imprimis ante oculos poſitis illis, quæ præ cæteris fulgent; atque ita primus qui in ſtudium Theologicum amor conciliatur in teneris animis, nititur propriis commodis & honore, quæ intentio poſtea pleraque non peſſimè alias procedentia miſerè corrumpit. Affectus enim ipſos occupat, ut quicquid dein in ſtudiis ſuſcipiant, plerumque ante oculos ſit non tam DEO & proximo vera dilectione ſerviendi, quam inter alios emergendi, ſuisque rebus quam fieri queat commodiſſimè proſpiciendi ſtudium.

guſtinum utero geſtaret, votis ſæpius renovatis eum religioni Chriſtianæ, ac divinæ gloriæ obſequio dedicavit; uti ipſemet alicubi teſtatur, dicens quod jam tum in utero Matris agens ſalem DEI deguſtarit; quemadmodum etiam Theodoretum Nazianzenumque DEO ante conceptum à matribus donatos, & Bernardum ſtatim poſt partum manibus maternis illi oblatum fuiſſe accepimus. Utinam egregia hæc parentes chriſtiani premerent veſtigia, atque fructus ventris ſui, etiam antequam in lucem edan-

edantur, Divinæ Majeſtati offerre diſcerent. Quamvis enim is quoque in priſca Eccleſia Magni Chryſoſtomi elogium ſit conſecutus, quem Mater Anthuſa omni conatu à ſacro ſtudio avocare tentavit, nec ſine lamentis ſeculo arctius implicare conſtituit, abunde tamen conſtat, DEUM nullo non tempore ſacras filiorum oblationes benignè admiſiſſe, atq; egregia ſemper Spiritus Sancti organa eos evaſiſſe, qui vel ante vel poſt partum DEO à parentibus [ſcopi ejuſce nobiliſſimi ſtudioſioribus] ſunt conſecrati. Ad hunc ſcopum ſi cum parentibus ipſi ſemper colliment filii, ad ſyrtes & ſcopulos navem ſuam nunquam adfligent, verum omnigenam olim proſperitatem conſequentur.

XIV. Altera Studiosæ Industriæ prudentiæq; Chriſtiano-literariæ Lex jubet, ut in *illud præcipuè doctrinæ ſcientiæq; genus Literatus incumbat, ad quod præ aliis fuerit aptior*, ne ſc. pondere minus adæquato mens ej⁹ prematur, & ad inconſentanea abripiatur. Haud malè dicere olim ſolebat Severus Caſſius, maxima ingenia vix pluſquam in uno eminere opere; pauciſſimis equidem tantum natura indulſit, ut in duplici facultate omninò excellerent, ſicuti quondam Virgilium illa felicitas ingenii in oratione ſoluta reliquit, Ciceronem eloquentia in carminibus deſtituit, ita non contingit facilè, ut unus idemque pluribus in

rebus

rebus emineat. Igitur eruditorum quilibet diligenter ſuum exploret genium ingeniumque, atque illi potiſſimum ſtudio adhæreſcat, ad quod ſe magis aptum eſſe animadvertet, diligenter cumprimis cavens, ne in Scepticorum aut Ephecticorum illorum ſyrtes deveniat, qui nullam prorſus rerum ſcientiam certam & veram haberi poſſe ſunt opinati, quorumque Princeps Heraclitus [cum doceret ſcientiam eſſe rerum verarum cognitionem] nunquam ulla de re id enunciari poſſe, quod eſſet verum confidenter aſſeruit, hoc ipſo conſentiens cum Protagora, dicente, nihil eſſe quod certam habeat naturam, nihilque eſſe ſimpliciter verum vel falſum, ſed falſum tantummodo aut verum id eſſe, quod falſum aut verum pro varietate ſcientiarum hominibus videretur, nec recedentibus ab eâdem ſententia peſtilenti quibuſdam Academicis, nullius rei veram dari ſcientiam ſtatuentibus, ſed tantum opinionem, cum ſenſus à quibus omnis noſtra pendeat intelligentia, facillimè decipiantur. Rectius verò ſapiãt Chriſtiani literati, & à phaleratis iſtis ineptiis prorſus alieni, nudam ſine fuco fallaciiſque ſectentur Veritatem, ſtudioſè caventes, ne ad ejuſmodi ſcopulos ſuam adfligant navem, & ne graviſſimis dubitationum procellis jactati, tandem artium ſcientiarumque omnium nauſeâ ac tædio afficiantur, imò fatali Scepticorũ vertigine laborantes, de ipſo

feli-

felicitatis literariæ faſtigo miſerè deturbentur. Quantumvis enim ſenſus in rebus quibuſdam ſingularibus ſæpè decipiantur, in iis tamen ſuam quandam notitiæ firmitatem & evidentiam obtinent, quæ inconcuſſis principiorum verorum nituntur fundamentis. Hujuſmodi igitur ſcientiæ ſtrenuè incumbant, illi diſciplinæ præ cæteris cuncti ſapientiæ ſtudioſi invigilent, quam tum cognoſcendis rebus, tum dirigendis actionibus, tum proprio ingenio excolendo aptiſſimam judicarint. *Iter ad ſcientias & artes quaslibet proſperè inituri, ſuum ante omnia*(ut optimè monet Bartolus) *conſulant genium, & proclivitatem naturæ ad illas capeſſendas; ut navigaturi ventum prius qui ſpirat obſervant, & ex eo vela & clavum flectunt. Natura ſimilis eſt planetis, qui parum & lentè promovent quâ parte curſu feruntur retrogrado. Non plura ex eâ exprimunt, qui plus premunt, ſed qui compertis ejus propenſionibus obſecundant. Quicquid ultrò & liberè ſuſcipit, ſortitur exitus haud minus faciles & felices, quam Sirenum labor globis cæleſtibus ſolo cantu verſandis intentus. Huic ſi vim afferas, non creſcit virtus eâ violentiâ, ſed hebeſcit, & quod ante poterat* *Bartol. char. lit. pag. 296.*

jam

jam non poteſt. Aquæ ſimilem dixeris, quæ frigore & gelu adſtricta ſtupere quodammodo videtur & emori, cum eſſet antea tam inquieti motus & lubrici. In omnium admiratione ſunt INGENIA quædam PRÆCOCIA, quæ non anteacta ſolum ætas * mira-

* Mirum ſanè eſt, quod de Avicenna Sorſanus ejus diſcipulus in Vitæ hiſt. ſcribit, eum ſcil. puerum admodum, anno ætatis X. tam luculentum ingenii ſpecimen Præceptoribus dediſſe, ut omnibus eſſet miraculo, quippe Alcoranum memoria tenebat, & reliquas diſciplinas, per ſe nullo, uſus Magiſtro, ſed aſſiduo labore & perpetuis vigiliis, & ſumma animi contentione, ante ætatis annum VIII. & IX. didicerat. Sic ipſum Auguſtinum legimus anno ætatis XII. & Theoricos & Logicos Ariſtotelis libros optimè intellexiſſe, multorumque errores monumentis ſcriptis confutaſſe. Præclara etiam ſunt, quæ de Origene adhuc puero narrat Euſebius Lib. VI. Hiſt. Eccleſ. cap. 2. Demoſthenes annum agens XXV. Rempublicam capeſſere, concioneſque habere cœpit. Nerva quoque J.C. Nervæ F. ut habet Ulpianus, de jure magna cum laude anno XVIII. reſpondit. Anno æt. XIX. L. Craſſus C. Carbonem; uno & viceſimo Cæſar Dolabellam; altero & viceſimo Aſinius Pollio C. Catonem: non multò ætate antecedens Calvus Vatinium, iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodiè cum admiratione legimus, ait Meſſala apud Quintilianum de Orat. Dial. Nicolaus Heliotus [ut tradit Gabr. Naudæus in Panegyri de Antiq. & Dignit. Scholæ Medicæ Pariſ. p. 3.] viginti circiter annos natus, in Aula Navarræa diſputans anno MCCC XLIII. Philoſophus, Medicus, Juris utriuſque prudens, Theologus, Linguarum peritus, artium omnium tum liberalium tum mechanicarum ſciens, cum ſumma admiratione Academiæ Pariſienſis compertus eſt.

fœcun-

fæcunditate produxit, verum recentior etiam cũ ingenti vidit ſtupore, ſatis ſuperque docens, naturam ſenectute neutiquam effetam eſſe & defatigatam, ſed priſtina potius in producendis optimis ingeniis divino beneficio pollere virtute, taliaque præcocis maturitatis habere exempla, quæ ipſi prudentiæ virtutique virili maximam extorquere poſſint admirationem. An non Avorum memoriâ JOANNES PICꝰ vigeſimo ætatis anno, concluſiones nongentas in omni ſcientiarum genere, ex Græcorum, Latinorum, Hebræorum, Chaldæorum, Arabumque arcanis decerptas Romæ diſputandas propoſuit? Et Jacobus Mazzonius de omnibus ſcientiis theoremata, quæſtionibus quinque millibus centum & nonaginta ſeptem diſtincta, Bononiæ ætatis vigeſimo ſecundo exhibuit diſcutienda? & Paulus Scalichius eodem ætatis anno, mille quingentas quadraginta tres propoſitiones in omnibus Scientiis apud eandem Civitatem? An non Quirinus (ut Lib. de Virgilii culice & Terentii fabulis refert Petrus Bembus) magno hominum concurſu, magnaque Urbis admiratione, quatuor millibus & quingentis illis à ſe in Philoſophia propoſitis ſententiis, omnium omnis diſciplinæ Philoſophorum impetus penè puer ſumma cum gloria ſuſtinuit? An non Jacobus Critonius * Scotus ante vigeſimum primum ætatis annum de-

* Hic eſt Critonius ille Scotus [ita Joh. Imperialis in Muſeo Hiſtor. fol. 241.] tranſacti dudum ſeculi monſtrum, prodigioſo naturæ opificis conatu editum. Hic eſt totius adhuc Orbis judicio Phœnix habitus ingeniorum. - - Quid humanum magis exſuperans, quam vigeſimo primo ætatis anno decem Lingvarum peritia, nec non Philoſophiæ, Mathematicæ, Theologiæ, mitiorum artium, cæterarumque omnium diſciplinarum apicibus præſtitiſſe ? - En ſacros celſiſſimæ originis impetus, quibus pares nulla temporum memoria, præterquam in Pico Mirandula vix invenias. Nec minus de Jacobo Mazzonio idem Imperialis pag. 237. egregia prodidit.

cem Lingvarum, multorum idiomatum, omniumque diſciplinarum adeptus eſt cognitionem ? Quid, quod Hugo Grotius anno ætatis decimo quinto inſigne Martiani Capellæ opus Notis ſuis terſum, & ab innumeris mendis emaculatum in lucem emiſerit ; & Joſephus Scaliger minor annorum XVII. Oedipum confecerit tragœdiam, in quam tantum non omnia ornamenta poëtica, & verborum delectum impenderat. Sic etiam Barclajus admodum juvenis Euphormionem ſuum produxit ; Nicolaus Rigaltius anno ætatis decimo ſeptimo Funus Paraſiticum ; & Salmaſius vigeſimo, verſionem Stephani de Urbibus, cum notis ad eum eruditiſſimis paratam editioni habuit. Nam etſi (uti præclarè Seb. Foxius de „ Juventute ratiocinatur) par Seni atque Ju„ veni peritia rerum inſit, majus eſt tamen in „ hoc quam in illo ingenii acumen, quod au-

get

get prudentiam, quia Senex ut eſt effeta „ jam ætate, ita ingenio quoque imbecilli. At „ ardens eſt Juventus, & levi quoque appeti- „ tus impetu rapitur. Quis verò hinc non probè intelligit, quantum ii errent, qui animum ad eas applicant diſciplinas, ſive contemplatrices ſive practicas, ſive ex utroque genere mixtas, ad quas nec eos natura vocat, nec inclinat indoles, nec genius invitat, qui certè idem facere videntur, atque illi, qui flumina prono lapſu currentia in faſtigia montium impellere vellent.

XV. Non defuerunt è Chriſtianis Doctoribus aliqui, qui vellent omnem ſcientiam homini inſpirari divinitus, nihil prorſus ſciri poſſe exiſtimantes absque ſingulari quâdam luce in mentem divinitus immiſsâ, adeò ut Summi illius Rectoris ac Conditoris commune præſidium ſatis eſſe non crederent, ad propignendam ſcientiam, niſi etiam lumen quoddam propinquius & magis intimum ad ſubſidium illud roborandum accederet, quemadmodum ipſe D. Auguſtinus ſcibilia absque peculiari divina illuſtratione ab intellectu cognoſci haud poſſe exiſtimavit, ſicuti colores ſine Solis lumine ab oculis percipi minimè queant; Tametſi verò ea ſententia à veritatis tramite non multum abhorreat, pro certo tamen homo ſciendi cupidus habere debet, quamlibet ſcientiam humanam eo modo etiam parari, quo cæteri in

Auguſt. lib. I. Colloqu.

nobis habitus acquiruntur, hoc eſt labore ac indefeſſo ſtudio, ad quod eò rectius perficiendum, omnemque torporem excutiendum ſummoperè conducet librorum optimorum lectio & congeſtio, ſuſceptaque ſcientiæ acquirendæ gratiâ peregrinatio fructuoſa, qualem (Plutarcho teſte) ipſi gentilium Philoſophi quondam inſtituêre, varias provincias ad inviſendos præſtantiſſimos artium & ſcientiarum magiſtros peragrantes, frequenterque ex Europâ in Aſiam navigantes, non tam ut Ægypti ſitum, aut Nili oſtia, aut altiſſimam Pyramidum molem, aut aves viderent peregrinas, quam ut ſolidioris doctrinæ theſauris atque exquiſitæ doctrinæ lucro potiantur. Videnda hanc in rem literato ſciendi cupido eſt memorabilis Philonis Judæi diſſertatio de *Congreſſu quærendæ eruditionis gratia*, ubi inter alia hæc notatu digniſſima verba leguntur: *Indifferentes artium ſectatores vident ſe graves utero, ſed quid geſtent non ſatis vident; ſcientiæ verò cernunt fœtus ſuos manifeſtiſſimè, nam ſcientia major eſt, quam ars, quippe ratione confirmata ſtabilitaq́, ſic enim definitur: ſcientia eſt ex multis intellectis facultas, meditatione acquiſita*, ad finem aliquem bonum ac utilem; *quæ clauſula rectè additur, ut malas improbatasq́ artes exclu-*

Plutar. in Solone.

Philo Jud. de congreſſ. quær. erud. gratia, opp. pag. m. 399. ſeqq.

excludat; Tales verò adeundos eſſe audiendosque Magiſtros, quorum nemo in placitis exculta à ſe ſcientiæ fallatur. Neque verò eò dirigenda eſt à vero pietatis cultore eruditio, aut aliis tradenda, aut etiam ab aliis ipſisque exteris acquirenda, quo eam olim palliata illa inanis gloriæ mancipia dirigebant, quorum præcipuum inſtitutum fuit, utilitati juvandi, placendi gratiam præferre, atque ſectatores ventorum totis velis blandientis vulgi favonios excipientes, tum demum ſibi ſatisfactum putaverunt, cum digito præmonſtrari obtinuiſſent, dicique audirent, HI SUNT; id tantùm eruditionis ſuæ oſtentatione agentes, ut magnis apud pleroſque celebrentur encomiis. Etiam atque etiam cuncti doctrinæ ſolidioris ſtudioſi vitent pernicioſam hanc principis tenebrarum catapultam, videantque ut ad ſcientiam genio ingenioque ſuo aptiſſimam applicent animum, ne inſtar ardelionum tum maximè inſcitiam ſuam prodant, cum omnia ſe ſcire profitentur.

XVI. Tertia Prudentiæ Christiano-Literariæ Lege cautũ eſt, *ne confuſè aut tumultuariè tractentur ſtudia, ſed potius ad præclaram naturæ indolem, vehementemq́; laboris contentionem ORDO accedat, ſive certa inſtituendorum ſtudiorũ ratio;* cum experientia magiſtrâ conſtet, ea, quæ ordine inſtituuntur, minore laboris ac temporis impendio perfici, nec ſolum citius &

commodius, verum etiam rectius ſolere abſolvi. Maximis equidem ORDO literatis omnibus ſeſe commendat emolumentis. Eo verò ut nihil eſt in rerum naturâ divinius, (ſiquidem dicente Auguſtino nos ad ipſum deducat DEUM) nihil in adipiſcendis ſcientiis compendioſius, in utendis fruendisque jucundius, uberius, commodius; ita nihil ad experiendum difficilius, nihil varium magis ad eligendum aut perficiendum. QUOT CAPITA TOT ORDINES, [ſcitè ait Alexander Fichetus] mutantur enim pro geniorum & ingeniorum ſtomacho & varietate, ſive ſeriem librorum, ſive modum legendorum, ſive rationem excerpendi floſculos fructusque colligendi per ſpicilegia ſpectemus: Alii enim ab oratoribus, alii à Poëtis, ab Hiſtoricis nonnulli, & variis ipſorum operibus ducunt primordia. Quidam omnium principes delibant philologos, ut eorum exemplo condiſcant artem annotandi; plerique ab artis Magiſtris auſpicantur, à Concionatore item, ſeu Oratore chriſtiano, ut artis lineamenta deprehendere norint in authoribus. Omne punctum verò illi tuliſſe videntur, qui pietatis ſolidæ Magiſtros, artisque illius artium & ſcientiæ ſcientiarum profeſſores cæteris omnibus ducunt anteponendos, adeoque cœleſtium diſciplinarum ſtudiis prius navare operam, quam humanioribus ſeu ſecularibus aliis invigilare conſtituunt. Et cum

Alex. Fichetus in arcana ſtudior. meth. c. III. p. 15.

Scri-

Scriptores Theopneuſti & Theodidacti, Prophetæ nimirum, Apoſtoliq́ue cuncta vitæ ſpiritualis [h. e. verè felicis] arcana prodiderint, neceſſe eſt ut amor illorum literatos chriſtianos potius incedat, quam profanorum ſcriptorum veneratio, eamq; primam eſſe atque præcipuam philoſophiam credant, quæ Sacris ſive Biblicis monumentis comprehendatur. *Quam vellem* (præclarè ait Juſtinus Martyr) *ut omnes ſimiliter atq; ego animis affecti, Salvatoris noſtri ſermonibus perpetuò adhæreſcerent! Timorem enim quendam in ſe continent ſalutarem, plurimumq́; ad eos, qui à recto itinere deflexerint, in viam revocandos valent. Præterquam quod iis quoq;, qui ſedulò ſermones iſtos meditantur, animi quietem & tranquillitatem conferant multo ſvaviſſimam.* Quandoquidem verò ad eundem felicitatis ſcopum etiam alii Doctores chriſtiani ſcriptis ſuis collimarint, nonnulliq; Patres eam cœleſtium diſciplinarum principem & magiſtram ſcientiam perdocuerint, utpote Baſilius M. Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius M. Caſſianus, Bernardus aliiq; plurimi, hinc non infructuosè tempus in eorum quoque lectione & evolutione diligentiori Sacro-Sanctæ Theoſophiæ Candidatus collocabit, attamen debito [ut antea monuimus] ORDINE, juſtaque methodo adhibitâ, ne con-

Juſtinus in dial. cum Tryph.

fuſa lectione animi obruantur potius quam erudiantur. Cenſent nonnulli Patres legendos ordine antiquitatis & temporis quo vixerunt, ſive ſint Latini, ſive Græci; quidam materiarum ordinem affectantur, ab iis incipientes, qui tractatus ſcripſère & diſſertationes, veluti Cyprianus, Tertullianus, Nazianzenus & alii, tum ad eos ſeſe accingentes, qui in Sacram Scripturam edidere commentarios: Cum verò nonnulli in utroque claruerint genere, ut Hieronymus, Auguſtinus, Baſilius, Theodoretus, Chryſoſtomus &c. primum horum orationes, tum demum legendos putant commentarios, ac ne dimidiatos relinquant libros & interrupta opera, integros Patres unum poſt alium quidam ducunt devorandos. Aſt cum plerisque neutiquam inſtructa adeò ſit Bibliotheca, ut pro arbitrio ſuo eum Doctorum Veterum delectum ſequi valeant, illi compendia in fortunæ ſubſidium advocare, eoſque lectitare Patres ſtudeant, qui ad igniculos pietatis eliciendos videantur aptiores. Manibus nimirum frequentius terant Confeſſiones Auguſtini & Soliloquia, Hieronymi & Paulini epiſtolas, Ambroſii de officiis libros, ut & præclara Dorothei, Salviani, Climaci, Caſſiani, Bernardi aliorumq; monumenta: Concionabundi verò diligentiorem Chryſoſtomo operam impendant, non tamen neglectis aliis qui maximo olim cum fructu & emolumento verba

ad populum fecêret * Etſi igitur laudatiſſimum ſit, ſuavi adeò pietatis odore primam ætatem ut teſtam recentem imbuere, atque tam ſalutari vacare lectioni, tantum abeſt tamen, ut maturiori ætate ardor in eadem ſtudia ſit remittendus, ut potius magis magiſque fovendus ſit atque excitandus, cum ejus ope (divinâque adſpirante gratiâ) ad ſupremæ Sapientiæ culmen devenire, & quæ vitanda nobis, quæ amplectenda, quæ tradenda inculcandaque aliis ſint, rectiſſimè intelligere ac perſpicere queamus, præfulgidæ equidem lucis portæ cunctis piè-eruditis pandentur, & affulgente de cœlo claritate, inſignis ingenii ſapientiæque vis ad capeſſenda fidei ac virtutum myſteria & ornamenta iiſdem conciliabitur.

XVII. Quarta deniq; industriæ sacroliterariæ lex jubet, ut *nullum non TEMPORIS utiliter impendamus ſpatium, atq; theſauri omnium præſtantiſſimi ſingularem habeamus rationem. Mirum* (ait Seneca) *re omnium* Sen. de breuitate vitæ.

* *Legi apprimè meretur Ludovici Bail Bibliotheca illuſtrium Concionatorum, quæ ſubtit.* Sapientiæ forâs prædicantis *prodiit Pariſiis, 1666. & quâ illuſtrium per omnes ætates & ſecula Concionatorum elogia, hiſtoria, artes, & florilegia, nec non plurima ex ineditis ſeu MSS. codicibus lectiones exhibentur.*

pretioſiſſima luditur, vix eſt qui tempus æſtimet, quæ culpa licet in omnibus maximè ſit reprehendenda, at in hominibus, qui meliores indies effici debent, alioſque efficere meliores, prorſus eſt intolerabilis. Vulgo licet mortalium temporis jactura videatur levior, ii tamen quibus de nobiliori luto Titan finxit præcordia, velociſſimæ rei injectâ quaſi manu moram facere omni ſtudio laborabunt. Nihil ſciet unquam, qui artis hujus omnium utiliſſimæ, temporis ſc. benè collocandi rationem non fuerit conſecutus. Trium verborum ſemper meminerint, quotquot operam literarum ſtudiis navare volunt diligentiorem, PRÆTERVOLAT [Tempus nimirum,] ARRIPE, SERVA. Hujus ſolum rei poſſeſſionem noſtram eſſe, & avaritiam laudabilem, optimi huc uſq; judicarunt, ſapientiſſimè itē pronunciantes, neminem unquā inſigniter doctū extitiſſe, qui temporis non fuerit parciſſimus. ALDUS MANUTIUS Senior ut multivariis ſuis conſuleret occupationibus, atque importunas inutileſque amicorum (licet officioſas) ſalutationes & confabulationes ſummoveret, Muſei ſui oſtio verba inſcripſit ſequentia: *Quisquis es, rogat Te Aldus etiam atque etiam, ut ſi quid eſt, quod à ſe velis, perpaucis agas, deinde actutum abeas; niſi tanquam Hercules defeſſo Atlanti veneris ſuppoſituros humeros;*

meros; ſemper enim erit quod & Tu agas, & Aldus. Quod ſi tantam temporis rationem habuit Criticus ætatis ſuæ doctiſſimus, inque emendandis veterum exemplaribus græcis præſertim laborioſiſſimus, quidni eadem de tempore benè collocando cura verſaret ſanctioris doctrinæ alumnos, majus fructuoſiuſq; negotium meditantes, veræ nimirum ac ſinceræ pietatis & profeſſionem & propagationem? Sed cum diutius feliciuſq; illi ſtudeant, qui valent diutius, illi autem rectius valeant, qui ſtudiis ſapientius moderantur, cavendum etiam eſt, ne ſicut avari dulcedine uſurarum pereunt, ita literatis nimiâ ſtudiorum voluptate (ſiquidem continuis vigiliis horiſque longioribus corpus exedatur) animus & vires exhauriantur, ingeniumque hebetetur vel acutiſſimum. *Eſt quadam in ſtudiis* [ait ſcitè Fichetus] *literarum ingluvies, & avaritia, quæ nocet animo non concoquenti, ſicut cibus avidius ingeſtus ſtomacho. Ne mihi ſis helluo librorum, ſed amicus. Modus adhibendus eſt, qui rebus omnibus eſt ſalutaris. Arcus & fides Muſicæ nimia contentione franguntur, remiſſione durant; ferrum uſu probo ſplendeſcit, improbo hebetatur & frangitur, Minuendus eſt labor ut augeantur vires, non autem onere præfocen-* *Fichetus l.c. cap. 6.*

ſocentur. *Nullis magis impendi decet artem tuendæ valetudinis, quam LITERATIS PIIS, nulli enim mortalium eam utilius impendunt, - - Mutanda ſunt ſtudia, & à remiſſione modica, aurificum exemplo, qui reficiunt oculos, exhauſtos auri fulgore, nitoreve argenti, gemmarum viventibus pratis; omiſſis tantiſper ſeriis, jucundiores in manu ſumendi ſunt libri, qui literarum deſcribunt amœnitates &c.* Sic Scipionem negotia ſua otio interpunxiſſe, Velleius teſtatur, idipſum obſervent aſſidui literarum cultores, ne ſtudiis & meditationibus nimiis citius intabeſcant apprimeque caveant [ut noſtrum de vitandâ Curioſitate nimia ſermonem proſequamur,] ne inutilibus prorſus ſtudiis invigilantes, diſcant dediſcenda, & artibus nunquam profuturis ætatem conſumant. *Laudabilior eſt animus* (inquit D. Auguſtinus) *cui nota eſt vel infirmitas ſua, quam qui eâ non reſpecta rerum terreſtrium cœleſtiumq; tenet ſcientiam, vias ſiderum etiam cogniturus, aut qui jam cognitas tenet, ignorans ipſe quâ via ingrediatur ad ſalutem ac firmitatem ſuam.* Et quis neget quoddam intemperantiæ genus eſſe, plus ſcire velle quam ſatis ſit? ait Seneca. Sunt equi-

Auguſt. lib. 1. de Trin. c. 2.

equidem non pauci qui ad Curioſitatis ſaturitatem ſtudiis non minus, quam immodico vini uſu obruunt intellectum, ex quo ad reliqua efficiuntur impotentiores, nec malè propterea laudatus Epiſcopus Hipponenſis homines moderatè ſtudioſos temperantes ac ſobrios appellat, eos verò qui nimio ſtudiorum æſtu corripiuntur, intemperantes ac penè ebrios, magnum hinc temperantiæ munus eſſe ſtatuens vitii adeò noxii coërcitionem ac refrænationem, præcipuè in illis ſcientiis, quæ ad benè beateque vivendum minus utiles videantur. Admonent nos Sacrorum myſtæ [ait rurſus doctiſſim9 Fichetus] ut legam9 quidem multa, eaq; præſtantiſſima, ſed MULTUM, NON MULTA, h. e. feſtinemus lentè, obruitur enim memoria multitudine, feſtinatione judicium ingeniumque corrumpitur. Convivas imitemur oportet, qui cibis non ingurgitant ſeſe, quos non concoquerent, ſed ſedatâ fame, & lento dente veſcuntur, eâque menſura & modo, ut digerere & in ſuccum ſuum demutare queant dapes illatas: Hoc ritu non tantum MULTUM legitur, ad profectum ſcil. utile, ſed etiam multa; optima namque multorum inſtar eſſe ſolent. Examine & judicio exquiſitiſſimo eſt opus, & vitia dotesque librorum librandæ, ne virtutum loco peccata authorum ſubeant, fingendus item ad eorum imitationem eſt animus, formandumque judicium, quæ potiſ-

Alex. Fichetus in Arcan. ſtud. meth. c. 7. p. 51.

potiſſima laus eſt ſtudiorum, ita ſapienter Fichetus. Nemo equidem ad ſobrietatem eos ſapere judicabit, qui intempeſtivè, qui diutiùs quam par eſt, qui ſolicitius in ſtudia incumbunt non profutura, vixque credibile eſt, quantum hâc ipſa helluatione ſibimetipſis afferant detrimentum. *Si enim pro viribus ſuis alatur infans* (præclarè ait Auguſtinus) *fiet, ut creſcendo plus capiat; ſi autem vires ſuæ capacitatis excedat, deficiet antequam creſcat.*

Auguſt. lib. XII. de civit. Dei cap. 15.

XIIX. Ab hoc verò maximæ infelicitatis periculo omninò alieni fuere illi divinæ gratiæ radiis colluſtrati literati, qui tumultuoſum conſiderantes vitæ literatæ genium, horrendos eruditarum mentium motus, infinitarumque moleſtiarum [à Viris doctis devorandarum] ſeriem ſibi ob oculos ponentes, ſupremæ ſcientiæ theſauros ſollicitè inveſtigavêre, lateque olim evagati, tandem ſummè ſalutarem ſcopum duxêre reſpiciendum. Ad RUDOLPHUM AGRICOLAM [illuſtre illud Friſiorum decus, quod ſub ſeculi decimi quinti initium effulſit,] oculos vertat, quiſquis FELICIS eo nomine LITERATI ideam conſpicere deſiderat. Tantos ille in omni Studiorum (humaniorum præſertim) genere fecerat præcoci maturitate progreſſus, ut ex Petri Montani judicio eum ævo iſto ſolum Germania

nia habuerit, quem inſolenti Græciæ, aut procaci Italiæ objiceret. *Nihil enim unquam Ciſalpinus Orbis* (ita Eraſmus illum in opere Adagiorum poſteritati commendavit) *produxit omnibus literariis dotibus abſolutius, abſit invidia dicto. Nulla erat honeſta diſciplina, in quâ vir ille non poterat cum ſummis artificibus contendere. Inter græcos græciſſimus, inter latinos latiniſſimus, in carmine Maronem alterum dixiſſes, in oratione Politianum quendam lepore referebat, majeſtate ſuperabat. Oratio vel extemporalis adeò pura, adeò germana, ut non Friſium quempiam, ſed urbis Romanæ vernaculum loqui contenderes. Eloquentiæ tam abſolutæ parem adjunxerat eruditionem, Philoſophiæ myſteria omnia penetraverat. Nulla pars Muſicæ quam non exactiſſimè calleret. Extremo vitæ tempore ad literas hebraicas, ac ſcripturam divinam totum animum appulerat.* Hic itaque doctrinâ literiſque illuſtris adeò Vir cum non ignoraret ſapientis illius effatum: Omnem ſcientiam magis obeſſe quam prodeſſe, ſi deſit ſcientiâ optimi, maximo tandem animi ardore pietatis ſinceræ ſtudio ſeſe addixit, cœleſteſque dapes nocturna diurnaque manu verſans, ſuas ducebat

bat delitias. Quinimò vivum & efficax DEI verbum cor ejus ita immutaverat, ut ſpretis profanæ ſapientiæ theſauris, nil niſi Chriſtum ſpirarit, qui conſecratum ſibi pectus, ex hoc errorum pelago in veræ ſapientiæ portũ, & primæ veritatis arcem mox erat tranſuecturus. Correptus enim poſt ſeriam ſuam à vanæ doctrinæ vanitate ad ſinceram pietatem converſionem febribus, animam ſuam chriſtianâ alacritate vitæ datori commendaverat, tandemq; reddiderat nondum quadrageſimum excedens annum. Quid obſecro Viro huic doctrinæ opibus onuſtiſſimo contingere potuiſſet felicius, quod plenis abſolutiſque ejus laudibus illuſtrius accedere elogium, quam quod artium & diſciplinarum ſecularium ſtudiis diu multumque defatigatus, tandem ad veram DEI cognitionem & cultum pervenerit, ſummamque adeò literati hominis proſperitatem ſit conſecutus. Ad quam eodem ferè tempore haud infeliciter aſpiravit Jo. PICUS MIRANDULANUS, cui grave quod ſubiit famæ periculum, oportuna occaſio excolendæ exercendæque pietatis extitit. Ab æmulis etenim [ut alibi diximus] atrociter exagitatus, atque malevolorum vexatus calumniis, veros ſuos agnovit & emendavit errores. Prius (notanter ait vitæ ſcriptor) & gloriæ cupidus & amore vano ſuccenſus, muliebribuſque illecebris commotus fuerat, viaque vitæ probatæ poſthabita, parumper in delitias deflu-

Confer Comment. IV. de Invidia literat. pag. 468.

defluxerat. Verum ſimultate illa experrectus, diffluentem luxu animum retudit, & convertit ad Chriſtum, atque feminea blandimenta in ſupernæ patriæ gaudia commutavit, neglectaque aura gloriæ, quam ipſe ſemper affectaverat, DEI gloriam & Eccleſiæ utilitatem tota cœpit mente perquirere, adeoque mores componere, ut poſthac vel inimico judice comprobari poſſent. Quamprimum ſacras deguſtavit literas, non tantum VERAM SAPIENTIAM, ſed & veram eloquentiam ſeſe inveniſſe lætabundus exclamabat. O miram DEI ex malis bona elicientis clementiam! Humanam exin gloriam pro nihilo habebat, ajebatque ſæpius, famam vivis non nihil, mortuis minimè profuturam, tantumque propriam æſtimaſſe doctrinam agnovimus, quantum utilitati Eccleſiæ, & eliminandis explodendiſque adverſis erroribus conduceret - - - Admonebat ſæpiſſimè familiares inter loquendum ut animadverterent, quantum laborent nutentque mortalia, quamque caducum & fluxum quod vivimus, quam firmum & ſtabile quod ſumus futuri, ſive ſcil. detrudamur ad inferos, ſive ſublevemur ad cœlos, hortabaturque ut ad DEUM amandum converterent & incitarent mentes, quod opus præ ponderaret cuicunque, quam in hâc vita habere poſſemus cognitioni, hoc etiam in libello ipſo de Ente & Uno luculentiſſimè eſt executus, quan-

do ad Angelum Politianum, cui librum nuncupavit, in ipſa diſputatione converſus hæc verba effatus fuerit: *Sed vide mi Angele, quæ nos inſania teneat*, AMARE *DEUM dum ſumus in corpore plus poſſumus, quam vel eloqui, vel cognoſcere, amando plus nobis proficimus, minus laboramus, illi magis obſequimur, malumus tamen ſemper per cognitionem nunquã invenire quod quærimus, quam amando poſſidere id, quod non amando fruſtra etiam inveniretur.* Deniq; cum Pico morti jam vicino, Albertus quidam mortis confinia reddere placabiliora laboraſſet; non illa duntaxat rationi pacari animum reſpondit, non finem mortis cruciatibus poni, ſed hâc potiſſimum, quod DEI ſui offenſis terminus jam poneretur. Quis itaque Magnum illum Picum, literatorum feliciſſimis accenſere dubitaret?

XIX. Si quem hoc ſeculo eruditum continuus immenſuſque pro re literaria labor cõmendavit, certè is fuit JANUS GRUTERUS, cum quo etiam doctiſſimi hujus ævi, ſi laboris emenſi reſpectu comparentur, deſidioſiſſimi vocabuntur. Nullus ferè author ſive græcus ſive latinus extabat ex antiquis, quem non notis ac cõmentariis ſuis aut illuſtrarit, aut illuſtrare potuerit, nemo plura veterum recenſuit monumenta & reſtituit, imò ſingulos vitæ ſuæ annos, ac propemodum menſes libris ſingulis

à ſe

à ſe editis diſtinxit. Cujus felicitatis literariæ cumulo inſignis acceſſit Bibliotheca privata, ita ad uſum publicum inſtructa, ut inde urgente neceſſitate, cuncta ſine multo labore neceſſaria proferri potuerint. At verò tot tantiſque ingenii, laborum, operumque fructibus illuſtris Gruterus, ad majorem longè literati hominis aſpiravit felicitatem, de cujus ſede eum nec quinquennale exilium, nec graviſſima corporis afflictio, nec tempeſtas etiam extrema dejecit. Tum enim præcipuè inſignis Chriſtiani Philoſophi idea exemplo Gruteri emicuit, cum pacatum ex hac miſeriarum valle exitum Vir annis, laboribus meritiſq; in rem literariam ſplendidiſſimis gravis eſſet conſecutus. Etenim (uti vitæ ſcriptor diſertè eſt conteſtatus) multis ante obitum diebus noctibuſque nihil aliud agebat, nihil audiebat, nihil loquebatur, quam quod vitæ fragilitatem oſtentaret, & optimam moriendi demonſtraret methodum. Summam illam nobiliſſimamque diſciplinam (uti vel ipſi Gentilium philoſophi aſſiduam mortis meditationem nuncupavêre,) curæ cordique Gruterus tantopere habuit, ut eam non ſymbolo ſolum memorabili (ex duobus compoſito vocabulis: LABOR, & MORS,) verum etiam nobili ſuo opere, quod BIBLIOTHECAM EXULUM vocavit, notanter expreſſerit, nulli plures quam loco de MORTE paginas tribuendo, in fatali etiam operis præfatione,

Frid. Herman. Flayder in vita Grut. Tubingæ 1628. ed.

(quam tribus ante obitum ſeptimanis adornaverat) ſcribens: SE VIXISSE, & quem DEUS dederit curſum felicirer peregiſſe. Illuſtre etiam felicitatis literariæ extmplum ævo noſtro FRANCISCUS BACO VERULAMIUS præbuit, cum ſingulari adeò eruditione virtuti ſummæ ſociatâ conſpicuus vixerit, ut quoſdam non infimi ingenii homines cogitatio ſubierit, EUM præ cæteris mortalibus peculiari quodam Scientiæ humanæ radio fuiſſe illuminatum, indeque tantam in Regio Anglorum conſeſſu authoritatem obtinuit, ut dicta & pronunciata ejus vix unquam vocata ſint in dubium, atque differentis Verulamii verba non aliter excepta, ac ſi oracula magis quam eloquia protuliſſet. Nec domi ſolum & inter populares, verum apud exteros etiam, & Terrâ non minus marique quam ipſa religione longiſſimè diverſos, nomen Verulamii tantoperè eſt celebratum, ut ſeculi & gentis ſuæ decus, ornator & ornamentum literarum, latino, non oratorio dicendi genere ſit appellatus. *Facultates quippe illa doteſque qua* (ait incertus vitæ ſcriptor) *in aliis diſſociata ferè & ſolitaria reperiuntur, in illo conjuncta & quaſi connubio aliquo copulata eminebant. Ea fuerant ingenii acumen, memoria fida, Judicium penetrans, & profluens elocutio.* Miram hanc feli-

Confer. vit. Verulam. opp. ejus anno 1664. Francof. edit. præfix.

licitatem literariam comitabatur vel augebat potius inſignis Viri candor atque integritas, quâ omnem profligavit verſutiam, & quam maximè à nova illa pſeudo-politicorum ſecta abhorruit, quæ alumnos ſuos lingua comes, pectore docet eſſe noxios: *Unde argumentationis* (ita rurſus vitæ ſcriptor anonymus) *genus illud, quâ in utramq; partem diſceptatur, menſa ejus haud novit, aut ſi aliqua forte intervenerit, eadem cum magna ſubmiſſione & moderatione fuit agitata*. Licet vero in cunctos fuerit benevolus, quorundam tamen odia devitare non potuit & offenſiones, variæque fortunæ aleam ſubiit, cum invidia procurante ab ampliſſimo Cancellarii munere eſſet deturbatus. In quo ut NIHIL NOVI (ipſoſemet hoc Scripturæ dicto conſolante) videbatur pati, ita tantum abeſt ut FELICITATIS ſuæ LITERARIÆ inde jacturam fecerit, ut potius notabile ejuſdem ex hac calamitate ſenſerit incrementum. A negotiis enim civilibus & vitâ activa retractus, extremum quinquennium ſtudiis privatis egregiiſque inſumſit contemplationibus, otioque gaudens literario, maximam librorum ſuorum partem exaravit, divulgavitque. In quinq; nimirum annorum umbrâ fructus fœcundi illius ingenii maturuerunt præcipui, oſtenderuntque, publicum bonum ei tantoperè curæ cordique

 fuiſſe,

fuiſſe, ac ſi illius duntaxat promovendi gratia in umbra potius quam in luce vivere optaſſet. Quantum invidia Viri honoribus ſummæque dignitati ſubduxit, tantum vel invita ad nominis ſui famæque adjunxit immortalitatem, illum ſcilicet Honorem, quem maximi quique Viri etiam poſt fata ſunt conſecuti. Qui librorum ab eo conſcriptorum momenta ponderaque accuratiori ſtudio examinant, verborum vigorem potius & perſpicuitatem, quam elegantiam eum ſectatum fuiſſe deprehendent, nec minus animadvertent, authorem ſcientiam ſuam haud quaquam ex aliorum ſcriptorum evolutione hauſiſſe, ſed ex principiis potius & notionibus quibuſdam intra ſe accenſis; neq; tamen cerebri proprii figmenta, ſed fixas & radicatas multorumque annorum uſu confirmatas cogitationes cum Orbe erudito communicaſſe.

XX. Alii inſuper ævo noſtro vixêre inſignes diffuſæque doctrinæ laude conſpicui viri, diu immodico adeò agendi ſcribendiq; abrepti deſiderio, ut à nobili illo ſcopo longius receſſerint; ſed qui ad eundem tandem aliquando acceſſere propius, atque optatæ felicitatis portum quærentes, tutam ibi invenêre manſionem. Hos inter CASPAR BARTHIUS, Vir generis & famæ magnitudine, elegantiſſimarumque artium cognitione excultiſſimus: Bone DEUS! quot quantoſque auctores Græcos & Latinos ille

Vid. Templ. Honor. p. 380. ſeqq.

ille illuſtravit, quot notarum ſylvas confecit, quot antiquitatis venerandæ monumenta labore incredibili cum pluribus communicavit. Et quamvis maximam ætatis ſuæ partem in literario quodam ſeceſſu tranſegerit, otio tamen ſeſe tradidit minimè otioſo, ſupremæque felicitatis literariæ faſtigium attigit, poſtquam ſemotus à populo cum DEO & Sacra aſſiduè verſatus eſſet antiquitate, meditando, ſcribendo, legendo, bonas horas optimè collocaſſet, maximumque in Sacro ſuo otio ſuſcepiſſet negotium, ſeriam ſc. à profanæ doctrinæ vanitate ad ſinceram pietatem meditatus converſionem. Quâ de cumprimis teſtatur illuſtre SOLILOQUIORUM OPUS, extremis vitæ temporibus à Barthio publicatum, flagrantiſſimis ad DEUM ſuſpiriis oppidò plenum, & vel Auguſtino ſcriptore dignum, quod poſtea hemiplecticus quotidiè revolvere, & per priorum meditationum veſtigia frequenter cogitationes ſuas cœlo immittere conſuevit, quouſque è ſacræ pariter ac literariæ ſolitudinis diverſorio migravit, inque beata paradiſi viridaria feliciſſimè ſeceſſit. Quem obſecro latent pluſquam Herculei GERARDI JO. VOSSII labores, rei literariæ emolumento & ornamento exantlati, ex quibus plures ad doctos viros hactenus redundarunt fructus, & porrò ſunt redundaturi, quam ipſi hactenus confeſſi ſunt, vel in poſterum confitebuntur. Nihil non obſcu-

Prodiit hoc opus Soliloquiorum Barthii Cygnea 1654.

ſcurum, nihil non abditum vel parum intellectum è profundis omnigenæ eruditionis penetralibus explicavit, utriuſque antiquitatis Sacræ & profanæ rariora monumenta ita eventilavit, ut dubium ſit in quonam eruditionis genere magis excelluerit. Profeſſioni Hiſtoriarum publicæ Amſtelodami deputatus, hiſtoriæ omnigenæ theſauros ita perveſtigavit, ut eas calluerit exactiſſimè, atque bifrontis cujuſdam Jani inſtar, noſtra pariter ac antiqua ſecula perſpectiſſima habuerit. Quinimò tanta Oratoriæ facultatis peritia illum commendaverat, ut qui propius paulò Virum cognovêre, parem ipſi in hoc doctrinæ genere non facilè reperiri crediderint. Verum tantum inde laudis gratiæque apud bonos omnes neutiquam obtinuit, quantum inde eſt conſecutus, quod non ſoli eruditioni, verum etiam menti philoſophiâ ſublimiori imbuendæ operã ſtrenuam navandam eſſe, verbis pariter ac proprio docuerit exemplo, vanam & inanem illam judicans ſcientiam, quæ virtutis pietatiſque chriſtianæ fructibus eſſet deſtituta: *Nec enim* (notanter ſcribit alicubi) *quoſvis fructus ex quolibet ſemineo expectes. Quis herbarum ſeminibus in terram conjectis accuſet eam quod non legumina produxerit? vel quis agrum inceſſat probris, ſi ubi ſeveris fabas, aut milium, non proferat frumentum? quo jure*

Gerbard. Joh. Voſ. in præfat. Theol. Gent.

igitur

igitur ob crebra adeò divortia PIETATIS *&* ERUDITIONIS *reàm faciunt doctrinam univerſam, ſi animus eorum quos accuſant, aliis potius ſtudiis fuerit excultus, quam iſtis, quæ rectà nos ad mores ducunt honeſtos, & pietatem ipſam? Hæc veriſſime à me dici, nemo inficias inverit, qui cogitare volet, quam multi tanquam ad Sirenios ſcopulos conſeneſcant in linguarum notitia, omnique literatura, vel etiam erudito illo Matheſeos pulvere aut diſſerendi diſciplina, quæ inſcitiam quidem aliquam animis detergent, ſed ſola neminem reddunt meliorem. Idem de ſoluta ligataq; eloquentia cenſendum. Aliæ certè ſunt benè* DICENDI, *aliæ benè* VIVENDI *artes. Cum igitur non eadem ſint doctrinarum omnium bona, non fructus idem, quisquis ſalutaria eſſe volet ſtudia ſua, ad duo hæc præcipuè collimare debet, ut &* MELIOR *&* PRUDENTIOR *reddatur. Ac de priori potiſſimum laborandum, quia ſine prudentia quidem infelicem viveremus vitam in terris: ſed ſine* PIETATE *æternum miſeri foremus.* Nec minus illuſtria ſupremæ hujus philoſophiæ documenta Voſ-

ſius dedit in egregio de COGNITIONE SUI opuſculo, in quo artem illam artium, & ſcientiam ſcientiarum commendaturus, ſcitè præclareque *pauxillum eſſe* pronunciavit *benè de aliis mereri, ſi de ſemetipſis eruditi malè mereantur, quod fiat, ſi ſtudia in ipſis faſtum pariant non modeſtiam, cui morbo depellendo haud melius proſtet remedium, quam quod duabus illis perquam tritis contineatur vocibus; γνῶθι σεαυτὸν, TEMET NOSCE.* Hujus præcepti utilitatem duplici hominum generi apprimè injungendam eſſe ſapientiſſimè judicavit; iis nimirum, qui vel bona ſua neſciant, vel qui ſuos ignorent defectus; quorum cum ſatis ubique magna reperiatur frequentia, literatis omnibus ſtrenuè laborandum eſſe monuit, ut ſaluberrimo illi COGNITIONIS PROPRIÆ ſtudio incumbant, agnitisque defectibus ſuis, ſolidæ eruditioni, virtuti verè chriſtianæ ſociatæ navent operam, ſollicitè attendentes, *num in APIBUS, an FUCIS, an CRABRONIBUS nomen mereantur*, deniq; illud frequenter in animo habentes, *utcunq; pulchrum ſit audire doctum, pulchrius tamen haberi prudentem, pulcherrimum verò ESSE PIUM.* Hanc nimirum ſupremam eruditi hominis ſapientiam eſſe, cujus ſectarores laus manſura ſit in ſeculum.

Ger. J. Voſſius opuſc. de cognit. ſui p. 32.

XXI. Feli-

XXI. Felicium quoque literatorum ordini haud abs re inſerimus JO. AMOS COMENIUM, qui poſtquam actis pariter ac ſcriptis ſingulari fructu turgidis, nomen ſuum æternitati conſecraſſet, & ad tantam deveniſſet celebritatem, ut ſcripta ejus omnium ferè facultatum Candidatis innotuiſſent, tandem ſeptuagenario major illuſtre admodum ac ſingulare hominis à profanæ doctrinæ vanitate ad ſeriam pietatem converſi exemplum dedit & documentum, Mundoque expendendum obtulit UNUM illud NECESSARIUM † (*ſcire nimirum quid ſibi ſit in vita, morte & poſt mortem neceſſarium*;) atque hoc præclarum inſtitutum luculentius paulò expoſiturus, egregiaque tum ſeriæ ſuæ ad DEUM converſionis, tum candoris verè chriſtiani veſtigia relicturus, apertè teſtatus eſt, ſe quoque NON-NECESSARIIS Mundi diu multumque occupatum, varios Literatorum incurriſſe labyrinthos, donec ad boni omnigeni fontem ac Oceanum divina ope tandem aliquando ſit deductus. Non aliud ſibi poſt tot labyrinthos, Siſypheaque ſaxa, quibus toto vitæ ſuæ tempore fatigatus fuerit, arridere, quam illud datum à Chriſto conſilium: Ut poſthâc UNO NECESSARIO contentus, non neceſ-

ſaria

† *Ita noviſſimum fœtum ſuum Comeinus inſcripſit ed. Amſtelod.* 1668.

ſaria cuncta protinus amoveat, Mundumque totum à tergo relinquat. Etſi quid ſpecialius (*ſcribit notanter*) de ultimo hoc meo propoſito eſt dicendum, dicam: Palatii loco mihi tuguriolum erit qualecunque; pretjoſæ veſtis loco villoſum aliquod indumentum ſufficiet. PHILOSOPHIA mea erit intueri cum Davide cœlos, & reliqua opera manuum DEI, MEDICINA mihi erit tenuiſſima diæta, jejuniis ſubinde interpoſitis decoranda: JURISPRUDENTIA mea erit, quicquid ab aliis fieri velim aut nolim mihi, hoc idem facere, aut non facere aliis, ſi in THEOLOGIAM inquirat, arripiam cum Aquinate morituro Biblia, totoque corde & ore dicam: Credo quicquid in hoc libro ſcriptum eſt! Si quos conſcientiæ caſus habeam, quæret, omnia mea mihi eſſe ſuſpecta reſpondebo. Ridebunt forſan (*pergit Comenius*) humanæ ſapientiæ admiratores delirum Senem, à faſtigiis æſtimationis ſuæ ad baſes infimas deſcendentem, rideant ſi volupe eſt, meum cor etiam ridebit effugiſſe tricas, evaſiſſe labyrinthos. Inveni portum,

ſors

ſors & fortuna valete, dixit poeta. Ego inveni Chriſtum, vos NUMINA VANA valete. Tota mea vita peregrinatio fuit, non patria, mutatum perpetuo diverſorium, nunquam & nuſquam ſtabile domicilium: At jam cœleſtis patria in proſpectu eſt, ad cujus usque limina Dux meus, lux mea Chriſtus me deduxit. Hæc inter ſacro-ſancta de UNO illo NECESSARIO meletemata (quibus poſtremum biennium exegit,) vitam tandem Comenius placidè finivit, optatamque requiem poſt graviſſimos labores ſuperatos octuageſimo ætatis ſuæ anno invenit. Quo ipſo LITERATI FELICISSIMI charactere ætate noſtra conſpicuus extitit, MATTHIAS BERNEGGERUS, non minus rara atque inſigni pietate, quam profundæ eruditionis gloria ita conſpicuus, ut religionem (quæ primum humani generis bonum eſt,) ardentiſſimè amarit, in vita etiam communi incredibilem oſtenderit integritatem, ægrè ferens multorum eruditorum incogitantiam, qui cum plerasque artes ac diſciplinas excolere cogitent, artem BENE VIVENDI negligere haud vereantur, veluti minus neceſſariam, vel perceptione & exercitio facillimam, cum tamen ex hujus unius contemptu vel ignorantia tot errores, tot miſeriæ, totque in univerſa vita humana calamitates oriantur. Ad BERNEG-

NEGGERI exemplum gener ejus JO.FREINSHEIMIUS ætate noſtra eleganté docti ſimul ac boni Viri ideam expreſſit, graviterq; non minus quam piè & chriſtianè de verâ beatitudine hominis literati, ejusque conſequendæ ratione diſſeruit, atque ſempiternam ſalutem fluxæ perituræq; felicitati ac gloriæ literariæ ſapientiſſimè antepoſuit: *Nam ut docti ſimus* [ajebat] *non eſt neceſſe, ut boni autem ſimus, ſiquidem beati fieri velimus eſt neceſſarium.*

Vide Templ. Honor. p. 361.

Id ipſum cum paucis ab hinc annis ad animum ſibi probè revocaſſet Magnus ille ævi noſtri Æſculapius THOMAS BARTHOLINUS, ſtupenda prorſus æquanimitate triſte admodum Bibliothecæ ſuæ incendium, atque operum nondum divulgatorum interitum pertulit, editâ peculiari de BIBLIOTHECÆ INCENDIO diſſertatione epiſtolicâ † veniam ab erudito Orbe petiit, quod meliori Bibliothecæ parte devaſtatâ, operum à ſe in catalogis librariis promiſſorum copiam deinceps facere neutiquam valeat: *Temperare mihi* [ſcribit ille notanter] *quidem non potui quin in recenti vulnere*

Barth. de incendio Bibl. p. 10.

† *Edita eſt Bartholini de Biblioth. incendio diſſertatio Hafniæ* 1670. *quâ etiam prolixè oſtendit, quanta huc uſque optimi quique autores à deſtructore Vulcano paſſi ſint detrimenta, confer Clem. Muſeum, lib. III. ſect. II. c. 9. & diſſert. Sacris noſtris Bibliothecariis præfixam num. XII.*

vulnere mecum non nihil muſſitarem, Vulcani fabulam veterem eludere cœpi, & penes me pro fabula fabere. Minervæ ille amicus ferebatur olim, jam inimiciſſimus, cum uno velut fulmine ſuppellectilem librariam, & tot annorum lucubrationes proſtraverit, neutiquam æquo animo ferens, quod à B. Auguſtino cooperarius Minerva appelletur - - Expertus jam loquor, & mecum teſtantur, ſi per violentiam & tyrannidem deſtructoris Vulcani ſupereſſent inſtrumenta Anatomica & Chirurgica, libri Anatomici & Chirurgici, infinita arcana Medica & Chymica, Antiquarii pluſculi & philoſophi, & quod palmarium, OPERA A ME ductu & auſpiciis Minervæ confecta, PROPEDIEM LUCEM VISURA, niſi à nimia & ardente Vulcani luce eſſent ſuffocata & extincta. Deplorarunt & alii deſtructoris hujus ſævitiem, ne exemplis careamus, aut pro ſolo exemplo ME poſteri adducant, ſi qui triſtis mei caſus meminiſſe dignaturi ſint. Et poſt quædam alia idem Bartholinus; *Pabulum* (ſcribit) *igni ſuggeſſimus ſævienti chartis æternitati conſecrandis, ut experiremur, quo modo in igne*

Auguſt. Lib. IV. de C.D. cap. 10.

ex

expurgatorio ſe gererent. Nati olim ad Solem explorabantur ut legitimi; Mei quoque ingenii & laboris fœtus ad ignem examinati, quia immaturi pro vitalibus & legitimis habiti non ſunt, igne ulterius perficiendi. Ita ſolabar triſte & prædii & Bibliothecæ meæ incendium, credidiq́ à DEO immortali quietem in ſenio creſcente imponi & clementer concedi, quam ipſe hactenus variorum editione mihi denegavi. Ne vel hæc nimis ſe ad plures curas laxaret, vel charta materiesq́ ſcribendi aliis præriperetur, utraq́ igne debuit coerceri. Neq́ enim aliunde incendium accerſerim quàm à DEO, vel jubente in pœnam, vel permittente ad probationem. Tempus jam monet; & DEUS quaſi dato per ignem exploratorium ſigno juſſit, ut ſarcinis collectis, de alio poſt fata vivendi genere ſerio cogitem, ſpretisq́ mundanis, quæ hactenus vel mentem occuparunt, vel calamum delaſſarunt, ad immortales de DEO animaq́ curas me totum componam. Nobile equidem Vir toto Orbe celeberrimus in ipsâ infelicitate ſua FELICIS EX ANIMO LITERATI documentum dedit, dum miranda patientia flammas

mas, librariam ſuam ſuppellectilem devaſtantes excepit, *optimumq;* [quæ ipſiusmet verba ſunt] *exiſtimavit ea pati, quæ emendari non poſſint, & DEUM, quo auctore cuncta proveniant, ſine murmuratione comitari.* Taceo alios Orbis literati felices incolas, qui eſſe boni, eſſe probi maluerunt, quam videri tantummodo aut vocari, BENE VIXERE pariter ac benè DOCUERE, vitam egere pietatis profeſſoribus digniſſimã, donec poſt multa præclarè actitata & ſcripta humanis rebus exempti, non tam finivere mortalitatem, quam beatam æternitatem inchoavêre.

XX. Hæc verò felicitas ut cunctis divino beneficio obtingat literatis, pari ſtudio ac diligentia cogitent: Quomodo ad veram ſapientiã ſit properandum; cumque ipſa temporis rapiditate ita iis ſit decertandum, ut pulcherrimum fructum conſequantur? Quam in rem haud malè Plinius; *Tanto magis* inquit, *hoc quicquid eſt temporis futilis & caduci ſi non datur factis (nam horum materia in aliena manu,) nos certè ſtudiis proferamus; & quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur.* Magnificentius verò Epictetus; Quo ergò occupatus opere, ait, vis à morte deprehendi? quod ad me attinet, opere aliquo quod dignum homine ſit; benefico, gene- *Lib. IV. Diſſ. 10.*

neroſo, in publicum ſalutari. Quod ſi hoc ſupra vires meas fuerit, illud certè conceditur, ut me ipſum emendans, expoliensque, & affectus temperans à morte occuper, quod ſi contigerit, ſatis erit poſſe extenſis ad DEUM manibus dicere: Quas à Te facultates accepi, ad intelligendum gubernationem tuam, eique obſequendum non neglexi. Idemquè iterum,
Lib. III. Diſſ. 5. mihi inquit, in votis eſt, non alii rei intentum à morte occupari, niſi curandæ menti meæ, ut me perturbatione vacuum, impedimentique & coactionis expertem & liberum, & hoc ipſum toto pectore agentem deprehendat; ut dicere poſſim DEO, nunquid leges tuas violavi? nunquid facultatibus animi abuſus ſum? Sed magna hæc ſunt Epictete, ardua nimis, faſtumque à DEO ſacratis hominibus longiſſimè alienum redolent. Nos Chriſti diſcipulos major decet modeſtia, ne PLUS SAPIAMUS, QUAM OPORTET SAPERE, nihilque amplius ſive per CURIOSITATEM, ſive inanem gloriam agamus, ut digni videamur adventantis
Matth. 25. v. 21. Domini voce: EUGE SERVE BONE ET FIDELIS, &c. Oremus cum Paulo Emiſſeno a-
Cyr. Alex. de incarnat. Chriſti hom. 7. pud Cyrillum Alexandrinum, *oremus* inquam *Patrem ut conſuetâ nobis menſam pretioſaq; & variaSpiritus Sancti eſculenta paret*; Nec minus in noſtra fronte animoque (ſemper in rem ſummè utilem imò UNICE NECESSARIAM, divinæ item voluntatis ultimique eventus cen-
trum

trum intento,) aurea illa lamina ſacerdotalis rutilet, de quâ S. Hieronymus ad Fabiolam: NIHIL NOBIS [ſcribit] PRODEST OMNIUM RERUM ERUDITIO, NISI SCIENTIA DEI CORONEMUR.

DAN. BARTOL. IN CHARACTERE HOM. LITERATI part. II. p. 131, 132.

LITERATORUM VITIA periniquè conjiciuntur in literas, nec debet rei cujuſquam naturæ attribui, quod ex pravo ſolum proficiſcitur ejus uſu. Solem inficiunt Horizontis ſordes; Lunæ maculant globum, repercuſſæ ex terra exſpirationes [ſi qua errori fides,] ſtellas motu jactatas perpetuo, aeris vapor nobis repræſentat. Ergone Sol propterea ſqvalidus, maculoſa Luna, ſtellæ inſtabiles? nihil eſt tam innocens, quod aliena culpa reum non faciat, ſi pravos in uſus deducatur. Crudelitatis officina eſt bellum; ambitionis columen ſceptrum; laſciviarum illecebra, formæ decor; luxus adminicula divitiæ: Superbiæ pabulum honores; conciliatricula faſtus nobilitas. Quid attinet plura percurrere? cum ipſamet ſanctitas, in uſus deflectatur fictæ probitatis, & vera religio privatarum fiat famula rationum. Non damnat igitur literas uſus præpoſterus, cui coguntur famulari, ut nec floris pulchritudinem aranei, qui venena ex iis conficiunt. Quod ſi literæ ut ſunt lux mentis germana, & propria, ſic illud etiam de luce retinerent, ut ex Patre luminum profectæ radios haberent minimè à vero & bono flexuoſos, ſed inſtar lucis è Sole progreſſæ rectos ſemper, & quocunque ferri oporteat recta propagandos; tantò FELICIORES eæ tum forent, quantò mundus iis beatior? Sed cum & hoc optare parum ſit, & immodicum ſperare, mihi ſatis fuerit indicaſſe, ubi ſit uſus Literarum, nocentior, tum aliis vulgò, tum verò etiam ſibi perperam utenti, quæ mihi hujus mali duo capita ſelegi, ad exſtimulandum eorum emendationem, quos vitio laborare contigerit,

CORONIS HISTORICO-THEOSOPHICA,

QUA

FELICIS LITERATI IMAGO, EXEMPLIS ET DOCUMENTIS SELECTIORIBUS ILLUSTRATA OSTENDITUR.

I.

HUMANAM FELICITATEM Cyrænaici Philoſophi * quondam delineaturi, Matronam pingebant, comitatu ſuo in publicum prodeuntem,

* Sint licet non pauci, neque exiguæ authoritatis Viri, qui CYRÆNAICORUM philoſophorum ſectam inter omnes longè viliſſimam fuiſſe exiſtiment, utpote quæ in corporis voluptate apicem FELICITATIS abſurdiſſimâ electione conſtituerit; ea res tamen non omni carere dubio videtur, eo quod monſtri ferè inſtar habendum

dum ſit, repertos aliquando eſſe philoſophos, & præ imperitâ quidem plebe eruditionis beneficio ſublimiorem ſcientiam ſibi vendicantes, qui usque adeò conditionis ſuæ & humanæ excellentiæ obliti fuerint, atque in eo, quod omnium maximum eſt, tam turpiter ſint hallucinati. Indigni equidem omni ſapientum Virorum fuiſſent conſortio, ſi in fœdiſſimis voluptatum corporalium lacunis & paludibus ſcientiæ pariter ac conſcientiæ ſuæ lamentabile adeò naufragium feciſſent, vero itaq; ſimilius eſt, illos (licet paulò duriùs & contemptibilius ſint locuti,) felicitatis humanæ ſummam in ANIMI voluptate, i. e. Virtutis fructu, & verâ mentis tranquillitate collocaſſe.

deuntem, majeſtate etiam ancillis ac pediſequis ſuffultam, nulloque non cimeliorum ornatam apparatu: Quippe eos duntaxat MORTALIUM FELICISSIMOS eſſe credebant, qui naturam in ortu non novercam ſed matrem habeant, qui fortunam nunquam aſpiciant adverſam, nullisque ad vitam feliciter tranſigendam neceſſariis mediis deſtituantur. Quam ipſam Matronæ illuſtris faciem cum probè intuitus eſſet Boethius, hominis felicitatem omnium bonorum aggregatione perfectum [Cyrænaicorum opinioni hærens] ſtatum eſſe enunciavit, annuente etiam Pindaro,

Beatus qui ſimul opes & mentem poſſidet.

Rectiùs verò priſcorum philoſophorum alii blandientis fortunæ bona hominis felicitatem adjuvare quidem, at non interius conficere aut

conſtituere exiſtimarunt, ſiquidem omnia naturæ munera, quodammodo ipſius animi virtutibus reſpondeant, quæ his deficientibus nullam prorſus mortalibus conciliare conferreque queant proſperitatem. Et licet Demoſthenes ille Græcorum ſapientiſſimus, in Clypeo ſuo fortunam inſculpſerit, tanquam felicitati dominantem, licet Bupalus omnium primus fortunæ ſimulacrum pro Numine Smyrnæis adorandum propoſuerit, quippe quæ polum capite ſuſtineret, manu verò cornu Amalthea geſtaret; licet Livius fortunam bonorum omnium ærarium appellaverit; licet Servius Tullius fortunæ erexerit Templum, ad fauſta feliciaque omnia impetranda; neutiquam tamen ivêre inficias, ſolâ VIRTUTE verè beari hominis animum, cui tamen [ipſo docente Ariſtotele] ſæpiſſimè etiam fortunæ munera inſerviant, atque ipſius animi felicitati ancillentur. Quinimò idem Peripateticorum princeps exemplo Priami Regis præclarè oſtendit, neminem bonorum externorum affluxu ad ſupremam in hâc vita aſpirare poſſe felicitatem:

Ariſtot. lib. I. Ethic. c. 5.

Ovid.

Paſſibus ambiguis fortuna volubilis errat
Et manet in nullo certa tenaxq́; loco.
Sed modo læta venit, modo vultus ſumit acerbos

Et

Et tantum conſtans in levitate ſua eſt.

Quam etiam ob rationem Philip. Macedo inſolita fortunæ blandimenta velut flagellorum portenta extimuit, ab ipſiſmet Græciæ Sapientibus edoctus, proſperitatem hominis (quæ bonum ſit ſola virtute ſolidatum,) neutiquam à fortuna ſortiri poſſe genituram, quæ conſtantis jugiter pertæſa moræ, novas ſemper quæritet ſedes, ſtatim alio migratura. *Sapiens eſt* (ita præclarè Vir quidam doctiſſimus) *qui ſe ipſum noſcens, quo tendat, quo ſua fatigatione collimet ex virtute perſcrutatur, omnis affulget in virtute ſapientiæ ſplendor, ubi virtus molitrices contulit manus, quibus agitur ſplendidè. Gloria planè inanis, ac meritis vacua eſſet, per artes omnes ætatem continenter atterere, ſi vita nota à meta virtutis in ſuo curſu aberraret.* Solummodò Græci verè philoſophantur [ajebat Epicurus apud Clementem Alexandrinum] quod ſcilicet in Græcia naſcerentur, ubi Minos Jovis contubernio dignatus, inviolanda RECTÆ VITÆ dictaret jura. Non ſapientiam, ſed fucum duntaxat ejus eſſe & umbram judicarunt Veteres eruditionem Virtute deſtitutam, quinimò amitti ſapientiam (ut Seneca ex Cleanthe loquitur) crediderunt, ſi Virtus dediſcatur.

Joſephus Mariaviglia in Leg. Honeſtæ vitæ, p. 193.

II. A longo Seculorum decurſo tempore ipſos Philoſophorum Principes nobilis illa quæſtio exercuit: *tUtrum homo ARTE potius, an SCIENTIA in ſublimiori Felicitatis ſtatu collocetur?* ARTI plerique conceſſêre palmam, eo quod ipſo Ariſtotele docente, ars omnis expetat bonum, atque in bonum ſemper collimet, quod tamen abſit à SCIENTIA, quippe quâ homines ſæpè abutantur, atq; extremũ tandem incurrant exitiũ: Ac licet artes quoq; inveniantur humano generi infenſæ, maleficæ, & exitioſæ, illas tamen eo ipſo quod à bono diſcedant artis amittere nomen ac rationem. Satis equidẽ conſtat, optimarum artium præſtantiâ atque utilitate humanum genus ſummoperè extolli atque juvari; Scientias verò in extremam interdum degenerare inſaniam, cum quidam earum cultores nil aliud agant quam mordere, oblatrare, maledicere & conviciari meliores artium & ſcientiarum omnium veneratores, ac planè innumera mentis inſanæ proferant deliramenta, nihilominus putantes ſeſe ob tanta in literarum Orbem merita Heroum albo eſſe inſerendos, ſibique apprimè blandientes, quod Herculis inſtar neſcio quos Leones Nemeos clavâ ſua percuſſerint, Hydras Lernæas igne interemerint, Apros Erymantheos occiderint, cervos ceperint aurea gerentes cornua, Stymphalidas aves in nubibus ſagittis confoderint, & neſcio

Ariſtot. I. Ethic. ad Nicom.

quæ

quæ alia immortali commemoratione digna facinora patrarint. Longè equidem feliciores inflatis hujuſmodi [ex ſcientia] Thraſonibus, turgidiſq; literatorib⁹ ſunt omnes artium (humano generi magis utilium) cultores atq; propagatores, areis planè ſimiles,omni fructuum genere luxuriantibus, arboribuſque proceris, non amœnitate ſolum, verũ utilitate etiam ſuâ recreantibus univerſos. Nil quicquam illi pluris faciunt quam VIRTUTIS SINCERÆ culturam: Quid enim præ reliquis eximium habere, vel propria perſuaſione,vel aliorum opinione quis poſſit,ſi à virtute receſſerit,eoque ipſo *veriſſimè* (ut non nemo loquitur) *ſtultitiæ agat procum*? Eaque propter felices illæ animæ ARTIS illius rationem potiſſimam habuere,illi tanquam SOLI inter cætera ſcientiarum ſidera præcipuum conceſſêre locum, â qua HONESTI RECTIQUE dictamen velut à fonte promanat, quæ ſola tanquam benigna parens in ſinum ſuum recipit ex aliis artibus ſcientiiſque feſſos, ac veluti fatigatos refugas, quos horrenda inflantium ſcientiarum ſenticeta diu multumque pupugerunt; quæ ſola ſuperata ſolatur laboramenta, nec non ea quæ congenita ſunt noſtris ingeniis ſcientiarum ſemina ita perficit, ut creſcant magis,maturiuſque adoleſcant. Nihil ſanè eſſet ætatem, quæ ſponte conſumitur,per artes omnes & facultates ſingulas velle continenter atterere, ſi nulla ſperare-

tur FELICITATIS SCINTILLA, nullus affulgeret beatitudinis ſplendor, cum ea ſolum ſapientia magni pendenda ſit, quâ non tantum ampliſſima excurrimus diſciplinarum ſpatia, ſed quâ rota vitæ ad virtutem velocius currente, ille paratur quietis portus, ubi ampliſſimo bonorum quæſtu labores noſtros & opera fœneramur. Ad hunc optatæ FELICITATIS [non item ſempiternæ beatitatis] portum inter ipſos Gentilium Philoſophos illi quondam aſpirarunt, qui excellentiori afflati ſpiritu, laudabilem à PHILOSOPHIA ad SOPHIAM tranſitum ſunt meditati, virtutique optimæ & perfectiſſimæ operam dare ſtuduerunt, præclarè exiſtimantes, nullam eſſe hujus vitæ vel à naturæ ſive genituræ infelicitate, vel à fortunæ malignitate promanantem miſeriam, quæ omnimodam beatitudinis, dummodo VIRTUTEM pro eo quo cuique datum eſt modulo quis colat, fruitionem eripiat; fruſtra nos indolem ad literas factam, ſcientiiſque univerſis aptatam eſſe conſecutos, parum in curſu diſciplinarum naturæ ductu monituque profeciſſe, ſi paulatim irrepente vitio flaceſſeret ingenium, ſi ſubeunte virtuti ignaviâ depravetur indoles, ſi dominante voluptate, natura ipſa à recto aberraret, atque extra viam, veluti ſaucia contabeſceret, ſi denique ſibi philoſophis, illa ſcientia illaque ars deeſſet, quâ quiſque SE IPSUM NOSCENS, quo tendat, quo

ſua

ſua fatigatione collimet, aſſiduè ſcrutetur. Hoc ipſo nomine ſplendidis, admodum elogiis SOCRATEM * olim ornarunt Græcorum ſapientiſſimi, quod ſc. contemplatione pariter ac

* *De Socrate hic pluribus agere ſupervacuum eſt, quem Plato & Xenophon tam graphicè expreſſerunt, tam doctè & copioſè dogmata ejus executi ſunt, ut uberius & elegantius quid nec præſtari potuerit, nec ſperari unquam debeat. Laus ipſi meritò debetur introducta Moralis philoſophiæ, quæ ab Archelao quidem ejus præceptore inchoata, à Socrate verò numeris omnibus perfecta, Athenis poſtmodum egregiè floruit. Ac licet Pythagoras non minus (qui Socrate antiquior fuit) quam ille Ethicam philoſophiæ partem excoluerit, id quod vel ſola ejus Symbola quæ ſuperſunt, probatiſſimum faciunt, ea tamen quæ per Jonicam Sectam apud Græcos fuit propagata moralis doctrina, Socratem potius quam Pythagoram authorem habuit, utpote quem Græci more ſuo barbarum vocare, nec magni adeò placita ejus facere conſveverunt. Cæterum conſtat Pythagoricos olim non cura ſolum publicarum rerum, & amicitiæ ſanctitate, verum ſingulari etiam pietate (in qua felicitatis cardo conſiſtit) præ aliis pleriſq; admirabiles fuiſſe, nec minus quam Stoicos & Veteres Academicos in virtute bonorum finem ſummamq; excellentiam*

con-

conſtituiſſe. Aſt cum me neutiquam lateat, quid inter veras, h. e chriſtianas virtutes, & illarum ſimulachra interſit, hinc ethnicos illos virtutum magiſtros, ita in præſenti diſcurſu duxi laudandos, ne plus juſto in altum evehantur, vel ea quæ ad Chriſtianos ſolos ſpectat ſempiterna felicitas, cum gentili illa, fluxâ & temporanea confundatur.

Plutar. in Socratis dæmon. — ac actione jugi illuſtris, *aſſueſecerit* (ut Plutarchus loquitur) *IN REBUS IPSIS prudentiam quærere, & ſobria ratione perſequi veritatem*. Quid Socratis jam jam morituri oratione (à Platone literis mandata) exquiſitius? *Si mihi* (dicebat) *Viri Athenienſes, in præſentia concedatis vitam hâc conditione, ut ne poſthâc in ſapientiæ inquiſitione verſer, diligo quidem vos, ſed certum eſt DEO parere potius, quam vobis, ac quamdiu vivo & valebo, philoſophari, atque unum quemq; veſtrum exhortari ad virtutem non deſiſtam.* PLATONEM ipſum tantum non in cœlum uſque quidam extulêre, quod primus ſalutarem de perdomandis affectibus, animique paſſionibus reprimendis doctrinam tradiderit inculcaritque, veram philoſophiam animi ſanitatem, cæteras verò facultates, non tam philoſophiam, quam ejus tantum ornamenta eſſe enunciarit, cuncta negle-

Plato in Socr. apolog.

Confer vit. Platon. à Marſil. Ficino conſcriptã operibusq; præfix.

neglexerit humana, eaque penitus contemſerit, divinis tantum intentus, quæ ſola firma, ſola vera ſtabiliaque eſſe judicarit, denique data aliis præcepta & documenta ipſe factis egregiis impleverit. Pari modo Epictetum, Senecam, Catonem & quoſdam alios tanquam SUMME FELICES virtutis ſublimioris cultores, omnium humanarum rerum contemtores, ipſoque Alexandro ſuperiores ac præſtantiores viros multi huc uſque ſunt admirati: Epictetus equidem homo integerrimæ vitæ, & à faſtu arrogantiaque, quâ omnes ferè laborarunt philoſophi alieniſſimus, immortalem inde conſecutus eſt laudem, quod verò philoſopho *ſuſtinendum ſemper malum & abſtinendũ à malo eſſe* edixerit. Nec min⁹ Solon ac Zenon vitam quam prius inierant quæſtuoſam relinquentes, ſeſe ſolius animi ſtudio devovêre, quo felicius ad ipſum beatitudinis portum enavigarent. Sed & SENECA felicibus inter Gentiles literatis eſt accenſendus, quod toto de brevitate vitæ libro, hanc unam vitæ (quam omnes breviſſimam querantur) extendendæ rationem eſſe docuerit, ſi cæteris rebus omisſis publicis privatiſq; [quas vel vanas vel exitioſas exitus probet] omnem ætatem veræ illius ſapientiæ ſtudiis impendamus, nobiſque tandem aliquando vivamus; nec minus ſententiis ſuis inſigne pondus morum integritate adjecerit, fortunam expertus novercantem,

Ανέχου καὶ ἀπέχου.

tem, dignitate exutus & opibus, illuſtria tamen quæque virtutis dederit documenta, inque laudabilis vitæ inſtituto ad ultimum uſque diem perſeverarit. Quodnam ſublimius unquam virtutis exemplar apparuit CATONE, quem ipſe Seneca *vivam Virtutum nuncupavit imaginem*, alii Stoicorum, Herculi & Ulyſſi, monſtrorum domitoribus inſignem illum vitiorum domitorem duxerunt anteponendum, ſupremum vivendi, totiuſq; Romanæ ſapientiæ exemplar ſalutare non dubitantes, eo quod abſonum judicaverit *dicta factis evertere*, notabilique pravitate cunctis inviſam reddere ſalutarem illam ſummæ virtutis doctrinam. Et ſanè tanta eſt Sapientiæ Virtuti ſociatæ præſtantia, ut ex utraque LITERATUS verè FELIX, ad eam vitæ fortunatæ evehatur ſedem, ubi ipſam beatitatis ſummæ faciem, atque incomparabilem deprehendit majeſtatem, adeò liber ac ſui exiſtens juris, ut nullo concludi ergaſtulo poſſit, nullis mœnibus capi, & hâc libertate tanto tranquillius utatur, quanto concluſus carcere corporis animus evolat altius, & mentis, velut cœli, fulgidâ gaudet ſerenitate. FELICEM cumprimis hoc nomine, terq; felicem ac beatum LITERATUM dicendum eſſe illum Ebræorum [quis enim hanc gentem ejuſmodi felicitatis gloriâ omninò exuendam enunciaret?] ſapientiſſimum PHILONEM Alexandrinum, cuilibet Acta ſcriptaque

Sen. lib. de tranquill. animi.

pta que

ptaque, ejus penitius introſpicienti planiſſimè conſtabit. Etenim cum Philoſophiam haudquaquam amplexus ſit aliorum more ſterilem & infœcundam, ſed omnium Sophorum placitis probè examinatis, non niſi UTILIA & ſalutaria conſectatus, factum, ut ad inſignis tandem illius culmèn pervenerit felicitatis, cunctiſque ævi ſui contribulibus ſapientiæ palmam eripuerit: *Per omnes* ἐγκυκλίȣ παιδείας *gradus* (ait vitæ ſcriptor) *ſcandendo ad philoſophiam emerſit, à PHILOSOPHIA verò ad SOPHIAM, quam chriſtiani Theologiam vocant* κλιμακηδὸ *penetravit, eos obſervans diſcentium gradus, quos ipſe in libro* Περὶ τῆς εἰς τὰ Προπαιδεύματα συνόδȣ *præſcribit, cum ait,* ὥσπερ ἐγκύκλια συμβάλλεται πρὸς φιλοσοφίας ἀνάληψιν, ὕτω καὶ φιλοσοφία ἐπιτήδευσις σοφίας, Σοφία δέ ἐπιστήμη θείων, καὶ ἀνθρωπίνων, καὶ τῶν τȣ́των αἰτίων, *&c.* Non verbis equidem ſolum Philo docuerat, ſolam Virtutem veræ felicitatis præſcribere leges, ſolam utilem, ſolamque immortalem, imò propriam ſapientum eſſe civitatem, cunctorumque negotiorum reginam; ſed exemplo etiam ſuo egregiè oſtenderat, *eum quem ex virtute* (ut alicubi ipſe loquitur) *percipiamus fructum, inſignem eſſe FELICITATEM, ut eam fruſtra haudquaquam poſſideamus.*

Confer vit. Philon. opp. ejus præfix.

Vid. opp. Philonis pag. 76. 122. 108. 411 726.

Philo in lib. quod deterius potiori inſidietur, opp. fol. 120.

IV.

IV. Non fruſtra equidem Virtutem poſſedit, ſed inſigni quoque ejus fructu præter Philoné gaviſus eſt alius quoque Ebræorum Magiſter, doctiſſimus nimirum ille & celeberrim9 Moſes MAIMONIDES. Quotquot ex ipſorum etiam Chriſtianorum cœtu hactenus eum celebrarunt, dotibus animi ſingularibus ornatum fuiſſe, egregiumque virtutis, pacis item & concordiæ ſtudioſum ab omni ambitione contentioneque prorſus alienum extitiſſe tradiderunt. Si nobilem ejus ad diſcipulorum quendam R. Joſephum evolvamus epiſtolam, (non ſolum præclaræ eruditionis, ſed egregiæ etiam virtutis documentis refertam,) clariſſimè apparebit, quamobrem à priſcis Ebrææ gentis magiſtris dictum fuerit, *à Moſe* [Propheta) *ad Moſen* [iſtum Ægyptium] *non ſurrexiſſe ſicut Moſen* (Majmonidem) qui doctrina ſc. virtuteque Moſi legislatori ſit æquipa-randus. Et cum alias communiſſimè eum Ebræi appellent מוֹרֶה צֶדֶק DOCTOREM JUSTITIÆ, אוֹר הַגּוֹלָה LUMEN CAPTIVITATIS, ſummèque fauſto ſidere natum fuiſſe pronuncient, liquidò conſtat, Maimonidem tantæ FELICITATIS LITERARIÆ apicem non niſi virtutis [inſigni ſociatæ eruditioni] adminiculo attigiſſe. Notari cumprimis meretur illuſtre Cunæi elogium in Moſis illius Ægyptii honorem conſcriptum : *Eſt* (in-

Maimon. ep. ad R. Joſeph. quæ incipit בכר העיר

(inquit) *in admiratione hominum Scriptor maximus*, *MOSES BEN MAIMON*, *is qui Talmudicam doctrinam ſepoſitis nugamentis feliciter complexus eſt divino illo opere quod ipſe* משנה תורה *appellat. Nunquam ita magnificè quicquam de illo authore dicemus*, *QUIN ID VIRTUS SUPERET EJUS. Fato enim quodam & ſorte naſcendi primus ſolusq; in illa gente rectè intellexit, quid hoc ſit NON INEPTIRE, &c.* Nec aliam ob cauſam à quibusdam Mohammedanis dictus eſt SECULI SUI PHOENIX, OMNISQUE SCIENTIÆ GENERE CLARUS DOCTOR, quam quod illuſtria adeò doctrinæ pariter ac virtutis ſuæ dederit documenta.

P. Cunæ. lib. I. de Rep. Ebraor. c. II. p. 11. 12. Confer Buxt. præf. ad Maim. Doctor. Perplex. Item Pokokii præfat. ad portam Moſis.

V. Sed & ex ipſo vaſtiſſimo SINARUM Imperio FELICEM ejuſmodi advocabimus LITERATUM, qui iiſdem artibus ſummam apud ſuos gloriam & exiſtimationem obtinuit. Eſt illi nomen CONFUTII, qui quingentis quinquaginta uno annis ante Salvatoris incarnationem inter Sinas ſeptuagenario major ità vixit, ut non exemplo minus quam doctrinâ ſingulari cunctos in ſui rapuerit admirationem, atque inter omnes Philoſophos Sinicos MAXIMI appellationem ſit conſecutus. Tantam illi virtutis ſolidæ præconium ac exercitium conciliavit authoritatem, ut nullum ejus

effatum à Sinarum etiam doctiſſimis & acutiſſimis vocetur in dubium. Quid quod præter literatos ipſi etiam Sinarum Monarchæ, eum per tot retro ſecula maximè ſint venerati, ſcriptaq; ejus præclaris referta documentis moralibus in ſummo ſemper habuerint pretio? *Quanto altius attollebamus oculos* (ajebat olim memorante Martinio Yenyvenius inſignis Sinarum Orator & Philoſophus) *tanto major erat CONFUTII virtus, quanto magis eam penetrabamus, tanto erat ſolidior, atque impenetrabilior. Primo aſpectu æſtimantibus communis & vicina videbatur, ac repente à noſtra longiſſimè diſtantem cognoſcebamus. Magiſter noſter pulchrè atque ordine homines docebat, noſtram ſcientiam continuo minorem reddebat, compendiaria ritus omnes via docebat. Optabam ſæpè ab illius doctrina diſcedere, nec poteram, omnes ingenii nervos intendebam, ut aliqua intelligerem. Nemo enim pervenire ad CONFUTII VIRTUTEM poteſt, uti nec admota qualicunque ſcala cœlum adſcendere.* Quandoquidem verò feliciſſimi hujus Literati ſcripta (quinque apud Sinas diſtincta voluminibus) varia BENE BEATEQUE vivendi, & Reip. laudabiliter gerendæ præce-

Marti. lib. IV. hiſt. Sin. p. 132.

præcepta contineant; unicum duntaxat ex iis idq; illuſtre de verâ eruditorum hominum felicitate, atq; emergente ex virtutis ſtudio ſummâ utilitate documentum duximus delibandum, quo conſiderato liquidò conſtabit, Sinico illi Confutio palmarium quendam inter literatos feliciores locum neutiquam eſſe denegandum: *Magna* (ſcribit ille ſub primi voluminis initium,) *ſive Magnorum Virorum doctrina in eo poſita eſt, ut cum quiſq; ſe ipſum perfecerit, alios quoq; perficiat, ſic ut omnes unum hoc eſt ſummum bonum conſequantur. Sed ſui ipſius perfectio in eo conſiſtit, ut quiſque lumen naturale in ſe accendat, clarumque reddat, ita ut à lege naturæ præceptiſque à natura inſitis nunquam exerret. Quod quia ſine verâ rerum cognitione ſcientiaque fieri non poteſt, inde philoſophiæ danda eſt opera, per quam quæ agenda, quæque fugienda ſunt ſcientiam habeamus. Hâc ſcientia conſilia noſtra dirigimus; hâc voluntatem, hoc eſt utriuſque actiones perficimus; ut nihil ſentiamus, nihil velimus, niſi quod eſt rationi conſentaneum. Exinde corporis etiam exiſtit, ſenſuumque perfectio, & in externis actionibus apta ex virtute conſtitutio, quæ nunquam proventura eſt, ſi*

Vide Martin. l. c. lib. IV. pag. 129.

non è bona mente velut è fœcunda matre effloreſcit. Nihil equidem à veritate dixerimus alienum, ſi nobile hoc doctrinæ Confutianæ monumentum univerſæ philoſophiæ ſive humanæ ſapientiæ compendiũ nuncupaverimus, quo breviſſima tutiſſimaque ad felicitatem literariam [in hâc quidem vitâ parabilem] via ac ratio oſtendatur. PRINCIPIA inibi invenias, ſeu prima illa felicitatis rudimenta, congeniti luminis ſplendore colluſtrata; MEDIA adhæc ejuſce felicitatis; accuratam nimirum Rerum cognitionem, actionum voluntatiſque perfectioni ſociatam. Nec minus ſanam Rationem normæ cujuſdam ſeu regulæ nomine inſignivit Confutius, *(ut ſc. nihil ſentiamus, nihil velimus, niſi quod RATIONI ſit conſentaneum)* denique emergentem ex aſſiduo virtutis exercitio utilitatem CORPORIS SENSUUMQUE PERFECTIONE optimè indigetavit. Talis cum fueris CONFUTI, utinam noſter h. e. Chriſtianus fuiſſes.

Confer Comment. de Rel. liter. Sinenſiũ Sect. IIX. p. 126. ſeqq.

VI. Nec minus illuſtria felicitatis CONFUTIANÆ documenta reperiuntur in libro quem de Sinarum ſcientiâ politico-morali ad Confutii mentem PROSPER INTORCETTA Siculus, Miſſionis Jeſuitico-Sinicæ procurator Goæ anno 1669. in lucem edidit, anno ſuperiore autem PETRUS LAMBECIUS

P. Lambecius Tom. VII Commentarior. de Bibl. Vindobon. p. 349. ſeq.

CIUS S.C.Maj. Bibliothecarius ſeptimo ſuo de Bibliothecâ Vindobon. volumini duxit adjungendum * (ſed latinè tantum & abſq; characteribus Sinicis) additâ etiam Magni illius CONFUTII vitâ, ex antiquiſſimis Sinarum monumentis deſumptâ. Quandoquidē verò (ut ſcitè Eraſmus ait) *id quod à Chaldæis aut Ægyptiis* (aut Sinis) *adfertur, ob hoc ipſum acrius avemus cognoſcere, quod è peregino ſit Orbe deportatum, & pretii pars ſit è longinquo veniſſe*; non pigebit inſigniora quædam, tum libelli illius politico-moralis, tum vitæ Confutianæ loca notaſſe, quibus clariſſimè appareat, Philoſophum illum Sinicum Literatorum etiam feliciſſimorum albo eſſe inſerendum: *Quod à Cœlo inditum eſt* (ita Sinica Proſper Intorcetta de verbo ad verbum reddidit,) *dicitur Natura rationalis; quod conformatur huic naturæ, dicitur regula; reſtaurare hanc regulam dicitur INSTITUTIO. Regula hæc non poteſt momento temporis abeſſe; ſi poſſet abeſſe, non eſſet regula: Hâc de cauſa perfectus vir attendit & invigilat in his etiam, quæ non videntur; timet ac pavet in his etiam, quæ non audiuntur. Non apparent quia recondita: non ſunt manifeſta, quia ſubtilia, ideò perfectus Vir invigi-*

Deſ. Eraſmus in adhort. ad Chriſt. Philoſ. ſtud. tom. V. opp. fol. 117.

Zzz 3 vigi-

* *Primum prodiit hic liber 1667. in Sinici Imp. Metropoli Quamcheu, dein Goa 1669.*

vigilat ſui ſecreto. CONFUCIUS *ait: Perfectus vir tenet medium, improbus praevaricatur medium. Vir perfectus habet medium, & quia perfectus eſt, ideò ſemper tenet medium, Improbus etiam habet medium, quod teneat, ſed quia improbus, ideò non veretur illud praevaricari.* CONFUCIUS *ait: Medium ô quam illud ſublime, quod è vulgo* (literatorum) *pauci illud teneant, jam diu eſt.* CONFUCIUS *ait: cur via haec* (ſcilicet veræ ſolidæque virtutis) *non frequentetur, ego novi, quia ſcil. prudentes* (ſeu doctiores) *transgrediuntur; rudes non pertingunt. Cur item via haec non ſit perſpecta, ego novi, quia ſcil. ſapientes excedunt; inertes non attingunt.* - - CONFUCIUS *ait: viam hanc non frequentari, proh! quam dolendum!* Et poſt quædam alia, viam ac rationem ad medium illud perveniendi egregiè Confutius verbis ſequentibus oſtendit: *Reſtaurantes nativae bonitatis particulam, poterunt obtinere ſolidam perfectionem: ubi aſſecuti fuerint ſolidam perfectionem, mox illa ſeſe prodet: ubi ſeſe prodiderit, mox illuceſcet: ubi illuxerit, mox lucis radios latè diffundet; ubi ita*

ita irradiaverit, eo ipſo motum faciet animorum: ubi motum fecerit, jam MORUM MUTATIONEM inducet, ubi mutationem induxerit, eo ipſo Converſionem efficiet. Et mox: *Hæc vera ſolidaq́; ratio, ſeu perfectio eſt rerum omnium finis & principium, ſi deſit rebus hæc vera ſolidaq́; ratio, ſeu perfectio, non erunt res. Hâc de cauſâ ſapiens & probus Vir veram hanc ſolidamq́; perfectionem æſtimat maximi. Verè perfectus quia non ipſe perficit ſe ſolùm, & hic ſiſtit, propterea perficit etiam res* (animas imperfectiores) *alias perficere ſe ipſum amoris eſt, perficere res, providentiæ eſt. Et hæ quidem nativæ virtutes ſunt; has autem unire applicando externis & internis, regulæ eſt: adeoq́; ſuis temporibus exercere convenientiæ eſt. Propterea perfectus nunquam ceſſat. Si nunquam ceſſat; ergò perdurat: ſi perdurat, ergò per effectus ſe prodit. Si per effectus ſe prodit, ergò latè longeq́; diffunditur: ſi latè longeq́; diffunditur, ergò amplus & profundus: ſi amplius & profundus, ergò ſublimis & CLARUS.* Ad hunc planè modum CONFUTIUM ipſum ſeſe geſſiſſe, nec verbis ſolùm, ſed

vita ipſa, moribusque & exemplo proprio boni ſapientisque Viri Ideam expreſſiſſe, ex vitæ ejus (quam antea laudavimus) hiſtoria clariſſimè apparet. Etenim cum annorum quindecim adoleſcens [ita ibi legitur] totum ſe dediſſet priſcorum libris evolvendis, rejectis iis, quæ minus utilia videbantur, optima quæque documenta ſelegit: PRIMUM expreſſurus ea ſuis IPSE MORIBUS, deinde aliis quoque ad imitandum propoſiturus. Ardens atque indefeſſum ſtudium divulgandæ per totum Imperium ſanioris doctrinæ ad extremum uſque ſpiritum non remiſit; cumque viri ardor patriis finibus ægrè contineretur, non ſemel de navigando mari, terriſq; remotioribus adeundis cogitavit. Diſcipulos numeravit 3000.&c. Omne autē ſtudium ac doctrina Philoſophi hujus eò collimabat imprimis, ut naturam ignorantiæ tenebris offuſam, vitiiſque depravatam revocaret ad priſtinam lucem atque integritatem, cum quâ à cœlo conditam fuiſſe aſſerebat. Quo autem certius attingeretur hic ſcopus, volebat omnes obſequi Cœlo [h.e. DEO] ipſumque timere & colere; amare proximum ſicut ſe ipſum; vincere ſe, atque appetitus ſuos ſubdere rationi, nec quidpiam agere, dicere, vel etiam cogitare, quod ab hâc eſſet alienum. Porrò quæ ſcripto verboque præcipiebat, primus ipſe moribus exprimebat ac vitâ &c. Certè quemadmodum ſectatores ejus tradunt, mira quæ-

quædam fuit Viri gravitas, & corporis animiq; moderatio, fides, æquitas, lenitas ſingularis. Severus erat ac pervigil ſui ipſius obſervator & cenſor, contemptor opum honorumq;, hoc agens unum ſtudio prorſus indefeſſo, ut doctrinam ſuam quam plurimis mortalium impertiret. Quis itaque hunc virum omne felicitatis [in hâc vita parabilis] punctum tuliſſe dubitaret?

VII. Ad longè excelſiorem verò, ſolisque fidelibus LITERATIS promiſſam FELICITATEM hactenus aſpirarunt CHRISTIANORUM ſapientiſſimi, vitæ ſuæ, tot miſeriarum turbinibus agitatæ calamitatem ſpe multò beatioris immortalitatis condientes, atque nil magis optantes, quam ut è ſpiſſis ſeculi hujus tenebris, & infinitarum vanitatum abſſo liberati, admirabilique divinæ ſapientiæ luce colluſtrati, tandem aliquando in feliciſſimum illum cœleſtis gloriæ portum, perpetuæq; proſperitatis Paradiſum transferantur. Et cum in verâ animi ſui tranquillitate ſummam FELICITATEM quærendam fruendamq; eſſe reputarint, hinc prima eorum ac præcipua poſt acceptum fidei ſalvificæ donum cura fuit, terrena cuncta deſpicere, ad divina tantum aſpirare ac cœleſtia, operamque navare ſtrenuam, ut ſine graviori conſcientiæ remorſu ætatem transfigere, favoriſque cœleſtis ſcatebra ſemper gaudere queant. Tales eorum MORES fue-

re, quales ſermones, tale exemplum, quale dogma, ut vixiſſe eos moribus, docuiſſe exemplo, præiviſſe ad honeſta omnia virtute incomparabili ſatis fuerit perſpectum. Et cum haud ignorarint verè FELICES illæ animæ, quantum momenti adferat præceptis BONUM ipſius Doctoris exemplum, [utpote quod præcipuè reſpiciant homines, & quo deſtituti Doctores omnium ludibrio & certiſſimæ exponantur irriſioni,] hinc tanto ardentiori ſtudio Virtuti omnigenæ operam navavêre, & animatæ quaſi pietatis ſinceræ extitêre imagines. Prima eorum [ut modo diximus] præcipuaque poſt acceptum fidei ſalvificæ donum cura fuit terrena cuncta deſpicere, pluris ignominiam crucis ducere, quam omnes mundi laudes & honores & glorias, fide & charitate ſincera omnigenæque pietatis exercitio DEO inſervire ſtudentes. Hos inter illuſtres ſupremæ Sapientiæ [quæ Chriſtianis ſolis eſt propria] Doctores & Profeſſores honorificum olim locum obtinuit ille Literatorum à profanæ doctrinæ & vitæ vanitate ad ſinceram pietatem converſorum FELICISSIMUS, * JUSTINUS MARTYR, qui cum inter gentiles primas olim tenu-

* *Admirandam Juſtini ad DEUM converſ. ex ipſiusmet Dial. cum Tryph. Judæo expoſui in pio liter. Hom. Seceſſu, fol. 35. ſeqq. conf. Vet. Acad. J. C. p. 33. ſeqq & Commentation. ult. p. 1006.*

tenuiſſet, puram poſtea Sapientiam ſicut theſaurum perſcrutatus invenit, poſſedit, atque communicavit cum pluribus, qui INFELICES Ethnicorum pariter ac Ebræorum literatos manifeſtæ fatuitatis convicit, eque multis certaminibus Victor, & tot fere trophæis, quot conſcriptis à ſe libris glorioſus, tandem in laudatiſſima Martyrum propugnatione & ipſe pulcherrima Martyrii corona eſt muneratus. *Nos itaq; DEI metu* (ſcribit alicubi) *perculſi, ſermones inſtituere & miſcere colloquia ſecundum ſcripturas ſatagimus, idque non pecuniæ, non gloriæ, non voluptatis, ſed COMMUNIS duntaxat UTILITATIS ſtudio, ſiquidem nemo nos alicujus iſtorum vitiorum arguere poterit.* O verè FELICEM, ô ſummè beatum LITERATUM! qui ex DEI quo agebatur ſpiritu nefas eſſe duxerat, eruditionis ſuæ talenta, aut vana deterere oſtentatione, aut in otii & inertiæ fundo turpiter defodere. Quo ipſo egregiæ felicitatis charactere apprimè conſpicuus fuit Cæcilius CYPRIANUS, poſtquam idolorum cultum, pariter ac adamatas pridem vanæ profanæque Scientiæ copias, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum mendacia, Senatorum dignitatem, gloriam fluxam & fragilem, aliaque omnia veræ fidei ac ſinceræ pietatis amore reliquiſſet, Mundanaque omnia

Juſtin. Mart. in Dial. cum Tryph.

alto

alto deſpiciens ſupercilio, EI tantum qui OPTIMUS MAXIMUS eſt vivere cœpiſſet: *Dæmonum cultor erat* (ita de Cypriano Nazianzenus) *qui Chriſti poſtea diſcipulus evaſit, & perſecutor accerbiſſimus, qui poſtea Magnus VERITATIS propugnator extitit, atq; & RE & VERBIS (nam utriuſque ſummam vim ac facultatem habebat) viam noſtram turbabat, qui utraq; re peregregiam Chriſtianis operam navavit*, ad ſupremum tandem FELICITATIS Chriſtianæ faſtigium evectus. Attigit eundem proſperitatis apicem MAGNUS etiam BASILIUS, poſtquam à teneris in omnem profanæ eruditionis diſciplinam incubuiſſet, & ſub Magiſtris fidei ignaris Libanio & Eubulo tantos feciſſet progreſſus, ut inſignis & excellens Grammaticus, Rhetor, Philoſophus, Medicus, Geometra, Muſicus, Aſtrologus, & Poeta evaſerit, & à Libanio ipſo alter quidam Homerus, Plato, Ariſtoteles, & penè omniſciens Suſarius appellatus fuerit. Sed tandem aliquando ſalutaris ſcientiæ chriſtianæque pietatis amore captus, imò velut è gravi ſomno expergefactus, terrenæ illius fluxæque ſapientiæ agnoviſſet infelicitatem, atque ad Evangelicæ veritatis admirabile lumen reſpiciens, ductorem ſeu fidelem hodogetam ad veræ felicitatis arcem anxiè efflagitaſſet: *Ego ſanè* (ſcribit ipſe ad Euſtha-

Nazian. Orat. 18. in laud. Cypriani hab.

Euſthatium quendam) *poſtquam multum temporis vanitati impendiſſem, & omnem propè juventutem inani ſtudio attriviſſem, quo tenebar, cum apprehendendis infatuatæ à DEO ſapientiæ diſciplinis immorabar; Tandem aliquando, ubi velut ex gravi ſomno expergefactus, ad Evangelicæ veritatis admirabile lumen reſpexi, agnovique inutilitatem* (infelicitatem) *Sapientiæ Principum hujus Mundi, qui abolentur, deplorata plurimum miſerabili mea vita, Ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis dogmata me introduceret.* Quem cum divina tandem impetraſſet benignitate, *atque* (ut ipſe loquitur) *per TIMOREM DOMINI probè eruditus*, inque ſalutari ejus Gymnaſio præclarè exercitus, veram deinceps pietatem ferventiori ſtudio excolere ſtatuiſſet, magis amare deſiderans quam ſcire, magis pati quam gaudere, ſuaque illuſtria dona divinis ſolum conſecraſſet obſequiis; factum, ut tandem & ipſe LITERATI SUMME FELICIS axiomate ſit condecoratus. Habuerat Baſilius in conſequendis ſupremis hiſce Academiæ Chriſtianæ honoribus ſocium & competitorem quaſi GREGORIUM Nazianzenum, *Virum* (juxta Ruffini Aquil. elogium) *per omnia*

Baſilius Magn. in LXXIX. ep. ad Euſthat. Sebaſt. Epiſc.

Baſil. M. com. in Pſ. 32.

Ruff. in prologo opp. Naz. Tom. I. f. 275.

in-

incomparabilem, *qui verbo & operibus clarus*, *ſpendidiſſimum lumen Scientiæ Chriſti Eccleſiis præbuit, dum ea docuit, quæ fecit, nec ſe ipſum condemnavit agendo contraria quam docebat.* Hic inquam Gregorius, licet à teneris omnem profanæ eruditionis diſciplinam didicerit, & à Magiſtris Gentilibus edoctus, vix tantum bonæ eruditionis quantum blandi veneni hauſerit, Poeticæ non minus quam Rhetoricæ artibus ſtrenuè invigilando; attamen Cœleſtis Sapientiæ amore tandem & ipſe captus, profanæ valedixerat vanitati, abjectoque Sophiſtarum faſtu, ſpretiſq; litigantium literatorum rixis & contentionibus, cum Baſilio ſuo fidelem illum deſideraverat & impetraverat manuductorem, cujus beneficio & ipſe illùd ſummæ FELICITATIS iter ſcandere cœpit, tandemque ad optatam imperturbatæ tranquillitatis ſedem devenit.

VIII. Quanto periculoſius Chriſtianus ille Ulyſſes D. AURELIUS AUGUSTINUS, Manichæorum pariter ac voluptatum carnalium impetu raptus, cæcaque offuſus caligine, inter frendentia maria quaſſaſque tabulas plus quam decem annis erravit; tanto avidius tandem illum VERÆ ſummæque FELICITATIS portum [divina opitulante gratia] quæſivit, & poſt vocem cœlo delapſam, poſt deploratum pejoris vitæ ſtatum, poſt inteſtinas

eaſque

caſque diuturnas procellas ſedatas tutiſſimam ibi manſionem invenit. Cum diu in omnes nutaſſet partes, ceu navis undique ingentibus fluctibus in medio ponto cingitur, ſic ejus mens [ſemper in diverſa abiens] fluctuaſſet, ipſeque inter doctos doctiſſimus ferè cecidiſſet; divina voce TOLLE LEGE, TOLLE LEGE eſt excitatus, atque velut è gravi ſomno (pariter ut Magnus ille Baſilius) expergefactus, in hæc notatu digniſſima erupit verba: *Quid patimur? quid eſt hoc? ſurgunt indocti, & cœlum rapiunt, ET NOS cum DOCTRINIS NOSTRIS ſine corde, ecce, ubi volutamur in carne & ſanguine?* Et quamvis hæ ipſæ difficultatum carnalium ferreæ portæ obſtiterint, quo minus Auguſtinus citius ad optatæ felicitatis ſcopum pervenerit; IS tamen, qui portas contcrit æreas vecteſque ferreos confringit, perplexum ejus animum ita ſerenavit, ut voci divinæ morem impigrè geſſerit, hoſtibuſque immanibus profligatis, altiſſimam animi tandem aliquando conſecutus ſit tranquillitatem. DIRUPISTI (exclamabat lætabundus) *Domine vincula mea, Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis; laudet Te cor meum & lingua mea, & omnia oſſa mea dicant Domine quis ſimilis Tibi:* Et rurſus: *vocaſti & rupiſti ſurditatem meam, coruſcaſti & fugaſti cæcitatem meam, tetigiſti me & exarſi in pacem tuam.*

Confer Piam noſtrum ſeceſs. p. 53.

Auguſt. lib. IX. Confeſs. cap. I.

tuam. Placuit in conſpectu tuo reformare deformia mea, & ſtimulis internis agitabas me, ut impatiens eſſem, donec mihi per interiorem certior eſſes aſpectum, Felicium hujuſmodi Literatorum albo inſcribendum etiam eſſe HILARIUM Pictavienſem (quem ob ſingularis doctrinæ copiam, & longè lateque exundans facundiæ flumen Hieronymus vocavit LATINÆ ELOQUENTIÆ RHODANUM) nemo dubitabit, quiſquis ex primo ejus de Trinitate libro viam ac rationem didicerit, quâ ipſe ad veri DEI cognitionem & cultum [adeoq; ſummæ felicitatis literariæ portum] cœleſti beneficio devenit. Antequam ſcil. Religioni nomen dediſſet, ſeſe de optima vivendi ratione ſeriò cogitaſſe memoravit, ſtatimque repudiaſſe vitam in otio & opulentia tranſactam, quia indignum eſſet, homines (præſertim literatos) in ventris & naturæ officium ſe natos arbitrari, magis autem aliorum ſibi arriſiſſe placitum: BENE VIVERE NIHIL ALIUD ESSE, QUAM BENE AGERE ATQUE INTELLIGERE; quia tamen hæc doctrina convenientia tantum humano ſenſui præcepta tradat, hinc animum ſuum feſtinaſſe tanti muneris [beatæ ſc. ac SUMME FELICIS Vitæ] parentem DEUM cognoſcere, cujus famulitio ſe nobilitandum exiſtimaret, ad quem omnem ſpei ſuæ referret opinionem, cujus beneficio ad diu multum-

Hieron. præf. ſuper epiſt. Pauli ad Galat.

Hilarius lib. I. de Trin. ſub init.

que

que deſideratæ proſperitatis metam pertingeret, in cujus bonitate denique tanquam tutiſſimo in portu requieſceret. Maximè verò nomen & honorem verè FELICIS LITERATI inſignis ille Philoſophus Chriſtianus Hilarius obtinuit, cum poſt graviſſima certamina immarceſſibilem perpetuæ FELICITATIS coronam recepiſſet.

IX. Neque verò tot inter felices Doctores ſilentio prætereundus eſt Sanctus ille Stridonenſis HIERONYMUS, cum ipſe quoq; poſt acquiſitam indefeſſo labore omnigenæ eruditionis copiam, poſt navatam Donato in Grammaticis, Victorino in rhetoricis, Barrabano Judæo in hebraicis ſtrenuam & diligentem operam, inſignis tandem ſupremæ philoſophiæ cœleſtiſque ſapientiæ cultor evaſerit, pariterque felicis ex chriſtiana Virtute Doctoris elogium ſit conſecutus. Salvificis etenim imbutus dogmatibus, vivâque præditus fide omnem profanè literatorum reſpuit vanitatem, DEO duntaxat vivere, ſuæque militiæ finem (ut ipſe loquitur) non terræ & temporis, ſed cœli & æternitatis regnum eſſe voluit, nihil amplius præferre ſtatuens ei, qui verus eſt Pater & Imperator æternus: *Cui enim* (pergit) *rectius vitam noſtram impenderemus* (ô LITERATI) *quam illi à quo ipſam accepimus? - - Præterit hujus mundi figura, & qui hunc mundum dilexerint, cum mundo peribunt. Illi ergò mili-*

 lite-

litemus, qui militantibus ſibi gloriam vitæ æternæ, honorem regni cæleſtis, divitias hæreditatis ſuæ, & divinæ cognitionis conſortium perenne largitur. Et quia Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, talis violentia DEO grata eſt, quæ neminem concutit, nullius damno nititur. In hanc rapinam manus tuas mitte (ô literate) *quæ crimen non habet. Sollicitudines enim noſtræ carnales quanto chariores ſunt, tanto plus nos diſcruciant & fatigant. Ac proinde nunquam in carnalibus affectionibus ita acquieſcit* (literati hominis) *animus, ut cruciatu careat, dum neceſſitudines ſuas aut bonas amat cum amittendi metu, aut malas odit cum amittendi voto, in utroque ſuſtinendis miſeriis ſemper obnoxius eſt. Commuta ergò in melius vitam tuam, ut DEUM habeas protectorem* En novam Literati ex animo felicis nobiliſſimamq; ideam! Magnum etiam BERNARDUM intueatur, quiſquis egregium FELICITATIS chriſtiano-literariæ exemplar, & fulgentiſſimam imaginem cernere deſiderat, ejuſque memorabilem à profanæ ſcientiæ vanitate, ad pietatis ſolidæ dogmata conſideret introductionem. Inſignes nimirum ille in literarum artiumque

ſtudiis

ſtudiis fecerat progreſſus, cunctoſque ævi ſui literatos doctrinâ ſuperaverat, imò (Guiliel-mo Abbate teſte) mundum ejuſque princi-pem exterius ſibi multa, ſpes majores ſed fal-laces omnes, & vanitatum vanitates offerentes viderat, cum veritas ipſa jugiter inclamaret: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, & invenietis requiem animabus veſtris.* Itaque ſollicitè in-veſtigare incipiens Bernardus, ubi certius feli-ciuſque animæ invenire poſſit requiem, igni-tum illum & ferventem cum Baſilio exoptavit Timoris Dominici Spiritum, qui viam à pro-fanæ doctrinæ vanitate ad ſinceram pietatem, ſempiternamque felicitatem oſtenderet. Quâ tandem aliquando repertâ, literatis omnibus carnalis vitæ miſeriam, laudumque & volu-ptatum omnium fallacias diſertè poſuit ob oculos: *Vanus utiq; (ait) labor eſt, qui ſtu-dio vanitatis aſſumitur, ô doxa doxa in millibus mortalium nihil aliud quam aurium inflatio vana, & tamen quantam putas INFELICITATEM hæc ipſa non tam felix vanitas, quam vana felicitas parit*, additque Bernardus, hinc cervicoſum prove-nire furorem, ſuſpicioniſque laborem anxium, hinc livoris crudele tormentum originem tra-here, & cremantis invidiæ miſerabilem cru-

Confer pium ſeceſſ p. 91. Guil. Abbas in vita Bernardi.

Matth. XI.

ciatum, qui non niſi ſinceræ pietatis (unde vera literati hominis felicitas pendeat) ſtudio & exercitio evitari poſſit.

X. Quo verò piaculo prætercam aureum illum Eccleſiæ Veteris florem, ſeculique ſui illuſtre decus ISIDORUM PELUSIOTAM? Is quoque eruditorum FELICISSIMIS eſt accenſendus, & veluti vivum expreſſumque vitæ chriſtiano-literariæ exemplar proponendum, qui claris & piis natus parentibus, non ſolùm IN OMNI DIVINA HUMANAQUE SCIENTIA * ad ſummum eruditionis faſtigium eſt profectus, verum etiam vitam in carne angelicam duxit, & poſt initam cum DEO familiaritatem totum Terrarum Orbem divinis ſuis ſermonibus epiſtolisq; (cœleſti ſimul ſale & gratiâ exuberantibus, omnemque ferè utriusque Teſtamenti Scripturam enucleantibus) illuminavit. Et cum eædem † præclaris ſententiis ac

* *Hoc elogio Iſidorus Peluſ. ornatus eſt in Menæis Græc. ad d. IV. Febr. eademq; leguntur in novo Græcorum anthologio Romæ ſub Clem. IIX. excuſo, conf. Evagr. in Iſid. Niceph. lib. 14. c. 30. & Sixt. Sen. in Bibl. S.*

† *Sunt epiſtolæ iſtæ* [ſcribit Billius editor] *perbreves ferè omnes, & perpetuo quodam Laconiſmo contextæ, ſed doctrina utilitate copioſæ. Nam ut verius D. Joh. Chry-*

Chryſoſtomi diſcipulus & imitator totus in formandis moribus occupatur, VIRTUTIS locuples laudator & præco, & vitiorum acerrimus inſectator - Me certè dicam ingenuè, omnes Iſidori Peluſ. epiſtolæ, dum lego, lego autem ſæpius ita afficiunt, ut nihil in hoc genere ſive ad animi paſſiones reprimendas, ſive ad propagandam veram ſinceramq; pietatem illuſtrius extare exiſtimem.

is ac brevibus adhortationibus perutilem ſemper lectori inſigant aculeum, operam is neutiquam perderet, qui inde VERE FELICIS numerisque omnibus beati tum LITERATI, tum DEO ſacrati hominis imaginem duceret exprimendam, atque Iſidoro prælucente oſtenderet, quo ardore erga honeſtatem, erga Eccleſiam, erga virtutem denique omnigenam flagrare debeant ii, qui de verâ felicitate conſequendâ apprimè ſunt ſolliciti. Quid de ſumma Viri in ſceleratis doctoribus (h. e. verè infelicibus literatis) imò ipſis Clericis flagitioſis corripiendis dicam parrheſia? Sic enim pſeudo-presbyterum Zoſimum, ſcelerumque ejus ξυνωρίδας Maronem, Martinianum, Euſthatium atque Euſebium ordinis ſacri ſtrumas caſtigavit, ſic ſtylum adhortando ſtrinxit, ut validiſſimos ad reſipiſcendum ſubdiderit ſtimulos, & à moribus depravatiſſimis, in veræ virtutis, ac ſimul VERÆ FELICITATIS viam miſeros iſtos er-

rones deduxerit, immortali propterea encomio longè digniſſimus. Cujusmodi etiam laudum præconiis ornandi ſunt alii chriſtianæ pietatis feliciſſimi Doctores & propagatores, utpote JOHANNES CLIMACUS, qui eam quam ſollicitè exædificavit Virtutis SCALAM [inde Climaci ſortitus appellationem] ipſe conſcendit impigrè, cunctisque licet artium & diſciplinarum ſtudiis fuerit excultus, ſinceram tamẽ in Academia Chriſtiana profeſſus eſt ſimplicitatẽ, omnemq; profanæ ſapientiæ faſtum penitus proſcribens, ad ſummæ virtutis faſtigium veramque chriſtiani Doctoris beatitatem feliciſſimè adſpiravit; JOHANNES item CASSIANUS, Collationibus ſuis (quibus ad optima quæque & maxima feliciter præclareq; gerenda piè literatum hominem idoneum reddidit,) ſalutaribusque inſtitutionibus, ad vitæ potiſſimum chriſtiano-eccleſiaſticæ emendatio ſpectantibus, in Orbe univerſo decantatiſſimus; VENERABILIS BEDA, ob variam doctrinam pariter ac ſingularem virtutem ſuam maximis dignus elogiis; ALBINUS ſive ALCUINUS ejus diſcipulus, Abbasque Torunenſis, eruditione non minus quam virtute ſingulari eximius, Magni Caroli informator; * Anselmus Cantuarienſis ille beati-

Confer Acad. Vet. J.C. p. 209 ſeqq.

Opera Caſſiani cum Alardi Gazæi comment. ed. ſunt Atrebati, 1628.

Albini ſeu Alcuini opera curâ Andreæ Quercetani prodiere Pariſiis, 1618.

* *Conf. Anſelmi Cant. tractat. de quatuordecim beatitudinibus, quarum ſeptem ad corpus totidem verè ad animam pertineant.*

beatitudinis veræ, non præco ſolum & encomiaſtes, verum ſectator etiam impiger & indefeſſus; & Isidorus Hispalensis, præclaris de Summo Bono, ſive imperturbata hominis (etiam literati) felicitate commentationibus illuſtris, *qui* (Braulio quodam Epiſcopo teſte) *univerſam Hiſpaniam tam boni operis exemplo, quam doctrinæ famâ velut ſplendidiſſimus Solis radius illuminavit.* Ac licet inſignes hoſce pietatis virtutisque chriſtianæ Doctores ævum exceperit, infelicis nomine quamplurimis ſcriptoribus notatum; ſeculaq; ſui aſperitate ac ſterilitate planè ferrea, & paſſim exundantis mali deformitate plumbea ſint ſubſecuta; attamen clariſſimè in iſta etiam temporum caligine apparuit: *Nullum adeò Virtutum ſterile eſſe ſeculum, ut non & bona exempla prodiderit.* Illuſtria inquam ſuperſunt Scriptorum [qui OBSCURIS illis vixêre temporibus] & verè Felicium aliquot Literatorum monumenta, utpote RICHARDI DE S. VICTORE; [cujus præclarum de ſtatu interioris hominis eloquium ſolidum & imobile præ ſe fert animi à doctrinæ profanæ vanitate ad pietatem chriſtianam verè converſi fundamentum;] AELREDI * item Rhie-

Tacitus I. Annal.

Confer opera Richardi de S. Vict. edit. Col. 1621. part. I. p. 36. ſeqq.

* *Opera Aelredi lucem viderunt Pariſ. 1654. quæ inter palmam obtinet Speculum charitatis, egregiis inſtructum ſententiis.*

Rhievalenſis quondam in Anglia Abbatis,[Viri ex Trithemii elogio in Sanctis ſcripturis judi ſtudio exercitati, ſecularisque philoſophiæ non ignari, ingenio mitis, eloquio dulcis, DEVOTIONE præcipui;] PHILIPPI Bonæ Spei * Abbatis, cujus ſcriptiones doctrinâ pariter ac pietate profundâ ſcatentes, & paribus ferè periodorum numeris deductæ ſimiliterque cadentes orationes, multis haud abs re ſummæ fuerunt admirationi; ALANI AB INSULIS, Viri non ſolum in divinis Scripturis, ſed ſecularibus etiam literis eruditiſſimi, Theologique [ut Trithemius ait] Poëtæ & Philoſophi celeberrimi, qui tamen inſignis humanæ gloriæ ſpretor, magnusque amator humilitatis evaſit, atque eximiæ pietatis monumenta moralia & parænetica [quæ inter Sumã Virtutum & vitiorum eminet, cum libro de planctu naturæ, & alio de pœnitentiâ volumine] reliquit poſteritati; denique & PETRI illius BLESENSIS, cuius eximiam erga DEUM charitatem (quæ cardo omnigenæ eſt FELICITATIS) ſingula monumenta, epiſtolica præſertim, conteſtantur, in quibus ſvaviſſimus quidam chriſtianæ pietatis odor ita legentium animos afficit, ut illi neſcio quibus igniculis ſe totos penetrari atque inflammari ſentiant. XI.

Johan. Trith. in catal. Scriptor Eccleſ.

Petri Bleſenſis Scripta variis illuſtrata notis antea trien nium de nuò prodiere Pariſ. in fol.

* *Philip. Abbatis Bonæ Spei opera prodiere Duaci* 1621. *Alani ab Inſul. opera moral. & paræn. ed. Antverp.* 1654. *conf. Andreæ Sauſſai martyrolog. Gallic. anno* 1637. *Pariſ. edit.*

XI. Plures LAUDARE poſſemus Viros doctrina & virtute illuſtres, *in quibus multam gloriam Dominus magnificentia ſua fecit, quorum corpora in pace ſepulta, nomenq; vivit in generationem & generationem, quorum ſapientiam narrant populi, & laudem nunciat Eccleſia*; plures inquam recentioris ævi laudare poſſemus DOCTORES CHRISTIANOS, quos vera illa ſummaque FELICITAS eſt complexa, eò quod poſt transactam in lingvarum & artium ſtudio ætatem, ad divinarum rerum tum intelligentiam tum propagationem omnes cogitationes ſuas, ſtudia omnia contulerunt, ſemper æterna mundanis, immortalia caducis, divina humanis feliciſſima optione anteponentes; cum verò iidem longè celſiora in BEATÆ ÆTERNITATIS Sacrario pegmata conſcenderint, multorum etiam in præliminari noſtrâ diſſertatione pariter ac ipſis Commentationibus honorificam fecerimus mentionem; ea potius ſub operis hujus finem ſectabimur, tribusque (quod ajunt) indicabimus verbis, quæ LITERATOS HOMINES tum ad veræ ſinceræque VIRTUTIS (imperturbatæ ſemper FELICITATI ſociatæ,) ſtudium, tum ad propagandæ, aliisque commendandæ PIETATIS amorem invitare pariter ac incitare validiſſimè poſſint. Tantum equidem abeſt ut tot miſerabi- *Syrac. XLIV. Pſ. 1. 2.*

les horrendique literatorum hominum caſus, quorum in noſtro opere paſſim meminimus, quibusque non ſolum omnium ſeculorum hiſtoriæ pleniſſimæ ſunt; ſed qui noſtra etiam tempora abominabilibus & terrificis exemplis infamia fecerunt, extremæque propemodum infelicitatis damnarunt; tantum abeſt inquam, ut illa omnem felicitatis ac beatitudinis ſpem literatis hominibus adimant, atque præſcindant, ut potius in illis prudentiam apprimè acuant, torporem omnem mirificè excutiant, optimeque eos edoceant, quâ ratione perſpectis tot infelicium ex animo, h. e. vitioſorum literatorum calamitatibus atque miſeriis, verè FELICES fieri, & ad imperturbatæ beatitatis ſedem tandem aliquando devenire poſſint, ſummam perpetuamque ibi reperturi felicitatem. Sit licet literatorum hominum vita, novercantis fortunæ ludibriis undique expoſita; inſidiis, turbationibus, miſeriis, corporisque pariter ac animi ægritudinibus, nulliſque non doloribus acerbiſſimis ita pateat, ut nihil ſtabilis, nihil jucundi, vel tantillum imaginari, ne dum polliceri ſibi audeant vel optimi; lerna & ilias malorum appareat univerſa eruditorum hominum Reſpublica, quotidianis & indeſinentibus exercita inquietudinibus, & turbamentis, quæ veræ alicujus beatitudinis vix ſpeciem aut ſimulachrum & umbram exhibeat; tanti tamen hæc & ſimilia neutiquam ſunt,

ſunt, ut PIE-ERUDITIS inæſtimabile illud veræ felicitatis bonum extorquere, aut de ſupremæ beatitatis faſtigio eos rurſus deturbare valeant. Et cum nullatenus is verè FELIX dici mereatur, qui ſuam felicitatem ignorat, aut ipſum beatitatis fundamentum vanarum opinionum & fallacium perſvaſionum cuniculis & ſubfoſſionibus evertit aut labefactat; hinc FELIX noſter eruditi Orbis, Civitatisque ſanctæ incola ſtrenuam navet operam, ut non ſolùm bona ſua (cœlitus conceſſa) probè perſpiciat atque intelligat, verum etiam ſiniſtras omnes opiniones exuat, neque in propriis unquam viribus (quæ potius infirmitas & imbecillitas dici merentur;) verum in divina bonitate, clementia & gratia, cui omnia humiliter ſunt adſcribenda, tranquillè & ſvaviter, imò unicè acquieſcat. *Etiamſi* (ait ſapiens) *perfectus ſit aliquis inter filios hominum, abſente ſapientia quæ à Te eſt* (DOMINE) *in nihilum computabitur.* Sit licet quis numeris omnibus abſolutus Doctor, nullisque non corporis ac animi dotibus gaudeat, ſi tamen fide pietateque verâ ſit deſtitutus, nihili erit reputandus. *Vani* (ait idem ſupremæ Sapientiæ encomiaſtes) *ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia DEI*; ſicut uter vel follis vento quidem turgidus, ſed vino vacuus, vanus eſt, cum nihil in ſe habeat ſolidi, ita LITE-

Sap. IX. v. 1.

Cap. XIII verſ. 1.

LITERATI (licet alias acutiſſimi ſint) lumine quod deſuper deſcendit nonniſi in animas Dei ſui ſtudioſas deſtituti, inaniſque potius inflantiſque ſcientiæ vento turgidi, omninò vani ſunt ac ſtolidi, bullæ ſunt vento tumidæ, quæ mox ab aëre difflabuntur, vapores & fumi ſunt, qui mox tenues vaneſcent in auras. Optimè Philo in memorabili ſuo de temulentia opuſculo; *Sicut Sol* (ait) *exortu ſuo ſtellas abſcondit, tanto ſuo ſplendore perfuſis noſtris oculis; ita quoties animi oculi, ſincero, puro, fulgidiſſimoq́ illuminantis DEI ſplendore irradiantur, nihil aliud inſpicere poſſunt. Affulgens enim ejus, qui eſt Cognitio, nihil non illuſtrat, ut etiam quæ ſunt per ſe ſplendidiſſima collatione hâc obſcurentur.*

XI. Scitè admodum è Veteribus nonnulli enunciarunt, DUO ESSE, quæ ab hominibus nec pecunia comparari, nec à quoquam mortalium donari, nec caſu vel hæreditate obvenire cuiquam poſſint, ERUDITIONEM nimirum & VIRTUTEM, utrumque indefeſſum expoſcere laborem, maximamque induſtriam, ſiquidem Deus (dicente Chryſoſtomo) paradiſum voluptatis ipſiuſque beatitudinis locum ſoli homini agenti conceſſerit, non deſidi aut torpenti, nec hominis ullius vita credatur beata, quæ exilium omni labori ſive

ve diurno, ſive nocturno indicat. Nihili profecto ducenda eſſet illa felicitas, quæ ab omni ſolertiæ meta ſemper aberraret, ínque otio & quiete ſine operá induſtriaque ferventiori conſeneſceret. Quandoquidem verò omnis animi operatio, ſive ERUDITIONIS, ſive VIRTUTIS conſequendæ ſtudio ſuſcepta, ſuum velut finem & terminum repoſcat, fruitionisque tandem ſpectet oblectationem, dubium nullum eſt, quin illa quæ ex VIRTUTIS exercitio oritur voluptas, longiſſimè præſtet alteri, quæ ERUDITIONEM ſolidiorē comitatur, cum nullum pretioſius bonum etiam apud profanæ doctrinæ magiſtros ſtatutum ſit, quam illúd quod intellectum ſimul humanum & voluntatem exornet. Nihil theſauro illo præſtantius: *Quicquid ſolidæ Virtutis imperio geritur* (ait ille) *glorioſum eſt, quidquid ejus colore tingitur, regium eſt, quidquid ejus dignitate fulcitur, ſupra omne decus eſt.* Veteres Deam facientes Virtutem clariſſimè indicarunt, perinde eſſe violare virtutem, ac Deam ipſam. Philo Judæus quandam Virtutis æternitatem commentus, dixit etiam homine pereunte ejus Virtutem eſſe ſuperſtitem, quemadmodum ipſe opinabatur Ideas artium una cum Mundo in perpetuum duraturas. Quid quod tanta ſit felicitatis oblectationisque illius, ex Virtute vera emanantis præſtantia, ut hinc ſapiens ad ſupremam illam evehatur vitæ regio-

regionem, in quâ ſemper benè agitur, & ad quam cœleſti beneficio delatus verè FELIX, eandem ubivis naturæ faciem Majeſtatemque deprehendit, idem ubique cœlum intuetur, eundem Solem, eandem Lunam, nullis infuſcatam eclipſibus, easdem ſemper tot ſiderum choreas harmonico concentu, ſemper benè diſpoſitas. Nimirum ut ſcitè eruditorum quidam: *Occurrunt ipſi* (ſcribit) *ubiq; locorum conſimiles montes, valles, planities, fluvii, fontes, arbores, herbæ, lapides, animantes, homines, urbes, & dum tam vaſto agitur animo, non unius regionis ſe civem agnoſcit, ſed totius Mundi; & quocunq; venerit, ibi ſe verſari ut in PATRIA putat, adeoq; liber ac ſui juris dicitur eſſe, ut nullo concludi ergaſtulo poſſit, nullis mœnibus capi, & hâc libertate tanto tranquillius utitur, quanto concluſus carcere corporis animus evolat altius, & mentis velut cœli gaudet ſerenitate.* En! ſplendidiſſimum FELICITATIS, quæ ſola VIRTUTE ſapientiæ conſociata paratur, exemplar.

Joſephus Maria. vigl. in Proteo Ethico-Polit. Leg. LXIX. fol. 59.

XII. Neque verò in eo contemplando ſolum imitandoque VERÆ FELICITATIS CANDIDATI, ſinceræq; pietatis-chriſtianæ Profeſſores toti ſint occupati, verum etiam in PROPAGANDA VIRTUTE, emendan-

dandiſq; & ad Salutis ſemitam reducendis erronibus aliis operam collocare ſtudeant diligentiorem. Sanè cum dicente Nazianzeno *nullâ re perinde DEUS delectetur, ut hominis emendatione & ſalute*; *nec gratius* illi, ut Chryſoſtomus addit, *officium præſtetur quam ſi univerſam vitam ad commune emolumentum conferamus*; eapropter aſſidua FELICES Literatos cura verſare debet, quâ ratione fratres, damnificis doctrinæ & vitæ profanæ tenebris diutius obnupti, ad lucis perennis claritatem, ejuſque Scientiæ ſcopum deduci commodè poſſint, quæ non [uti inflantes cæteræ] populare eſt artificium, nec fluxæ conſecrata vanitati, non in VERBIS ſolùm, ſed REBUS etiam conſiſtit, mentem fabricat, formatque animum, regit actiones, & agenda pariter ac omittenda demonſtrat. *Nemo ſanè* (ut præclarè Chryſoſtomus) *ſuum ipſius negotium rectè gerere poteſt, neglectâ PROXIMI ſalute, propter hoc & Paulus ait: Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quiſque quod alterius, ſciens quod ſua cujuſque utilitas in proximi utilitate ſita eſt, &c.* *Chryſoſt. Orat. 4. contra Judæos ſub fin.* Quod ipſum expendens quidam è recentioribus, dicere ſolitus erat, ſe omni ope laboraturum ut vel unicam lucrifaciat animam; *Quomodo enim* (addebat) *Chriſtus illum*

con-

condemnabit, qui animam, rem illi tam caram & dilectam lucratus fuerit. Nihil eſt enim (ait rurſus notanter laudatus Chryſoſtomus) quod animæ poſſit æquiparari, nec univerſus quidem MUNDUS, itaque etſi immenſas pecunias pauperibus eroges, plus tamen efficies, ſi unam converteris animam &c. *Nam ut anima* (ait alibi) *corpore melior eſt, ita illis qui indigentibus pecunias & facultates ſuppeditant, majoribus præmiis digni ſunt hi, qui admonendo, & continuè docendo in viam rectam ſupinos & deſides inducunt, monſtrando eis Virtutum divinarum fragrantiam, & vitiorum malevolentiam. Hæc omnia cum ſcimus, præ omnibus aliis hujus vitæ curis, de SALUTE ANIMARUM loquamur proximi, eandem illis ſollicitudinem ingerentes. Magnæ enim bonitatis eſt animam cui hæc continuò intonantur poſſe reduci ex abyſſo malorum in quorum medio verſamur, & compeſci ſeditionem quæ perpetuo animam noſtram infeſtat.* Cum itaque nobile illud convertendi animas ſtudium non ſolum cæterarum Virtutum opera, verum etiam nulla non charitatis chriſtianæ officia longiſſimè excedat, meritò ea cura atque cogitatio cunctos DEO ſacratos aſſiduè verſare debet, quâ ratio-

Chryſoſt. Hom in II. Cor. III.

Idem Hom. III in Geneſ.

ratione doctrinæ & vitæ profanæ mancipia ſuo miniſterio ad veritatis & voluntatis divinæ agnitionem adduci, & cum offenſo Numine reconciliari queant. Adeò inquam ingenua & nobilis eſt hæc cura ſalvandi homines (præſertim profanè eruditos,) ut ſine eâ digni haud ſimus, qui gregis paſtores & Chriſti diſcipuli aut ſectatores nuncupemur: *Si Mercenarii Chriſti ſumus* (ita rurſus nos Magnus alloquitur Chryſoſtomus) *primum debemus aſpicere quæ ad gloriam DEI pertinent proximiq́ profectum. Quia charitas & verus amor erga DEUM non quærunt quæ ſua ſunt, ſed ad libitum amati cuncta perficere deſiderant.* Audiamus hæc atque ad animum ſerio revocemus, qui Verbi divini publicos præcones agimus, haud quaquam ad noſtram reſpiciamus utilitatem, ne STUDIIS tantummodo privatis vacantes, ANIMARUM LUCRA negligamus, terrenna potius concupiſcentes, humanam gloriam intentâ mente captantes, denique ipſum miniſterium Sacrum ad ambitionis vertentes argumentum. Saxo quovis duriora nobis pectora eſſent, ſi penſare nollemus quæ Gregorius Magnus ad hoc animas ſalvandi convertendique ſtudium quod attinet, nobis dedit expendenda: Penſemus ergò qui unquam per linguam

Chryſoſt. hom. 24. in Matth.

Gregor. M Homil. XVII in Evangel.

noſtram converſi, qui de perverſo ſuo opere noſtrâ increpatione correpti pœnitentiam egerunt, quis luxuriam ex noſtra eruditione deſeruit, quis avaritiam, quis ſuperbiam (*cenedoxiam*, *ambitionem*, *contentionem*, *maledicentiam*, *&c.*) declinavit? Penſemus quod lucrum DEO fecimus nos, qui accepto talento ab eo, ad negotium miſſi ſumus. Etenim dicit: Negotiamini dum venio. Ecce jam venit, ecce de noſtro negotio lucrum requirit. Quale ei animarum lucrum de noſtra negotiatione monſtrabimus? Quot ejus conſpectui animarum manipulos de prædicationis noſtræ ſegete illaturi ſumus? Ponamus ante oculos noſtros illum tantæ diſtrictionis diem, quo judex veniet, & rationem cum ſervis ſuis quibus talenta credidit, ponet. Ecce in Majeſtate terribili, inter angelorum atque archangelorum choros videbitur. In illo tanto examine electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & unuſquiſque quid ſit operatus oſtendet: Ibi Petrus cum Judæa converſa, quam poſt ſe traxit apparebit. Ibi Paulus con-

verſum

verſum ut ita dixerim, Mundum ducens; Ibi Andreas poſt ſe Achajam, ibi Johannes Aſiam, Thomas Indiam in conſpectum ſui Judicis converſam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui ſanctis ſuis prædicationibus poſt ſe ſubditum gregem traxerunt. Cum igitur tot paſtores cum gregibus ſuis ante æterni paſtoris oculos venerint, nos miſeri quid dicturi ſumus, qui ad Dominum noſtrum poſt negotium vacui redimus, qui paſtorum nomen habuimus, & oves quas nutrimento noſtro debeamus oſtendere, non habemus? Hic paſtores vocati ſumus, & ibi gregem non ducimus - - Et per nos quidem fideles ad ſanctum baptiſma veniunt, noſtris precibus benedicuntur & per impoſitionem noſtrarum manuum á DEO Spiritum Sanctum percipiunt, atq; ipſi ad regnum cœlorum pertingunt, & ecce nos per negligentiam noſtram deorſum tendimus. Ingrediuntur electi cœleſtem patriam, & nos ipſi per vitam reprobam ad inferni ſupplicia feſtinamus, &c.

Sicuti verò negligentes iſti, deque proximorum ſalute parum ſolliciti paſtores, extremæ infelicitatis aleam olim ſubituri; ita voluptatem maximam non in futurâ ſolum, verum præſenti etiam vita illi ſunt percepturi, qui de juvandis & ad virtutis ſemitam revocandis animabus ſeria ſemper ſecum agitant conſilia. Tale inquam hoc eſt gaudii lætitiæque genus, cui nequaquam conferenda, ne dicam anteponenda eſt ulla voluptas terrena alia, ubi nimirum piè-doctorum aliquis nonnullos operâ ſua ſtudioque ex vitiis ad virtutem, ab impietate ad pietatem converſos, vel in ipſo pietatis curſu alacriter proficientes, inque omni virtutis genere effloreſcentes conſpiciat. Quanta obſecro hæc res animo DEUM ſincerè amanti affert gaudia? quas ſæpè ex oculis elicit lacrymas? *Etenim ſi* (ut Propheta ait) *capta præda exultant victores*; quanto major in ejuſmodi victoriis inq; tali prædâ erit exultatio? Illic alterius partis bonum, alterius damnum eſt: hic cum noſtro fructu proximorum quoque fructus conjungitur, atque hoc ipſum proximorum bonum, noſtrum quoque adauget gaudium. Ac licet multis laboribus curiſque conſtet ejuſmodi fructus, lætitia tamen ſubſequens facilè efficiet, ut exantlatæ moleſtiæ oblivioni citiſſimè tradantur. Non dubitandum equidem eſt, quin in hunc etiam partum conveniat illud quod eſt dictũ à Domino:

Eſa. 9.

Mulier

Mulier cum parit, triſtitiam habet, cum autem peperit, jam non meminit preſſuræ, quia natus eſt homo in Mundum. Atqui major longè lætitia ex ſpirituali iſto partu exoritur, cum homo non naſcatur in MUNDUM, [nullis ſcil. non miſeriarum generibus repletum] ſed verius naſcatur in COELUM; non vitam illam corporis breviſſimam conſequatur, verum animi potius perpetuam atque ſempiternam. Quid igitur ſentire nos oportet in hoc immarceſſibili fructu, cum videamus philoſophum ethnicum in diſcipulorum (profanæ doctrinæ placitis imbutorum) exultare profectu? *Si agricolam inquit, arbor ad fructum perducta delectat, ſi paſtor ex fœtu gregis ſui capit voluptatem, ſi alumnum ſuum nemo aliter intuetur, quam ut adoleſcentiam illius, ſuam judicet, quid evenire credas iis, qui ingenia educaverunt, & quæ tenera formaverunt, adulta ſubitò videant?* Quid verò fructus quem Seneca cognoſcere potuit, ſi cum noſtro comparetur; *Fructu* inquam *ſpirituali, immortali, æterno?* Taceo quod non una lætitiæ illius ſit ratio, ſed plures concurrant, DEI inprimis honor, proximi ſalus, maximum quoddam gratiſſimumque divinæ clementiæ & bonitatis ſpectaculum, quibus illud denique accedit, quod tam præclari ope-

Johan. XVI.

Seneca epiſt. 34.

ris ac muneris nos etiam aliquo modo partici-
pes ſentiamus, ut cum Paulo dicere & quodam-
I. Cor. III. modo gloriari liceat: EGO PLANTAVI.
Et cum in eo nemo non mirificè lætetur idque
diligat, in quod aliquid ſtudii atque operæ
contulit, liquido apparet, juſtiſſimam in Domi-
no exultandi cauſam eos habere, qui in divino
adeò opere perficiendo, nimirum animarum
ſalute procurandâ etiam atque etiam fuêre oc-
cupati. Ut verò hæc ſolatia, hæc gaudia cun-
ctis in animarum meſſe ſedulò verſantibus non
certa ſolùm, verum etiam perpetua ſint, eorum-
que miniſterio plurimi pleno gradu ad veram
pietatem contendant, Is cujus negotium po-
tiſſimum agitur, ſupremus ſc. ACADEMIÆ
CHRISTIANÆ RECTOR pro in effabili
ſua benignitate ac clementia etiam
atq; etiam efficiat!

L. B.

L. B.

QVum ultima manus operi huic Theoſophico eſſet imponenda, oportunè admodum oblata mihi fuit Magni illius Oratoris Patavini OCTAVII FERRARII erudita atq; memorabilis de LITERATORUM INFELICITATE proluſio, quâ malorum eruditos Viros undique prementium Iliadem mirâ verborum elegantia ac ſtyli nitore ſingulari expoſuit, maximorumq; ingeniorum extremas calamitates exquiſitè adumbravit. Hujus itaq; nobiliſſimæ ſcriptionis partem potiorem Tecum ANAGNOSTA INGENUE meritò duxi communicandam:

Extat ea inter O. Ferrarii proluſiones Patav. 1668. editas, num. IX. pag. 81. ſeqq.

QUoties mecum ipſe repeto, quamin frugiferæ ſint ſterileſque literæ, quot incommoda ac ludibria ſectatoribus ſuis afferant, quanto in contemptu apud proceres verſentur, ſi qua fides, dictorum & conſiliorum omnium ſera animum pœnitentia ſubit, pudetque ac piget toties vobis earum literarum ſtudium inculcaſſe, in quarum conſecutione maximi labores exhauriendi, Biblio-

thecarum ſepulchro inſeneſcendum, legitimæ voluptates abdicandæ, abrumpenda vitæ blandimenta, ut demum una paupertas, unà miſeriæ, una contemptus confluant, earumque diſcipulos, ac doctores circumſiſtant.

Exhorreſcat profectò neceſſe eſt, quicunque literatorum infelicitatem, varios caſus, ſupremasque neceſſitates revolvet. Nec lingva modo, ſed mens ipſa refugit, hæc Græcis cothurnis aptiora repetere. Non enim unus aut alter ſorte quadam & fati malignitate, ſed gregatim occurrunt, qui poſt conſumptam literarum laboribus vitam, earundem fructu ægrè ipſam vitam tolerarunt, & aut alienas fores obſidere, aut diuitibus adulari coacti ſunt, aut turpi miniſterio alimenta expedire, aut omnium egeni in publica domo inter mendicabula indignantem animam projicere; Et cum rabula, ac ſillabarum auceps jurgiis, ac clamore diteſcat: cum medicamentarius, cum artium ludicrarum doctores ſuperbi perambulent: cum ſellularius aliquid quotidie lucello apponat, ſoli eruditi, niſi quos aut avita res, aut aliud artificium ſublevat una cum literis, & paupertate educantur, ſoli laudantur & frigent: tolluntur ad ſidera, jacentque: comitati in publicum prodeunt, & ne ſervulum quidem domi, neque arcam, nec cimicem habent: pleno Gymnaſio excipiuntur, vacuas ædis incolunt: omnia cum ab illis petantur, nihil datur: libri

eorum

eorum manibus omnium teruntur, ſuppellex digitum ſuſtulit. meliorem exiſtimationem habent, quam veſtem plures, laudatores numerant, quam nummos: ſalutationibus pleni, inanes loculos referunt: verba dant, & accipiunt, digito monſtrantur, neſcio ob ingenium, an ob corporis illuviem: & cum benè laudati domum venerunt, ſæpe incœnati cubitum petunt, credo ut ſummo mane facilius ad Muſas ſalutandas expergiſcantur.

Sed hæ maximæ nugæ ſunt, præ ut quo pacto fortunæ livor, Regumque inclementia atrocia in eruditos exempla ſemper edidit. Ab Homero principium Muſæ. Is omnis ſapientiæ, atq; eruditionis parens, ingeniorum princeps, naturæ indulgentis miraculum, neſcio majori fatorum infamia, an veſtro Pierides rubore, ſine re, ſine lare, ac tecto omnis divinæ, atque humanæ opis egentiſſimus, & ad augendam ſuperum invidiam oculis captus, manum porrexit ad ſtipem, ac divini poëmatis partes decantans ad oſtia, ægre famem depulit: Ut etiam in ipſa morte fortunæ ludos inſtrueret, nam quod jocoſum piſcatorum ænigma ſolvere neſciviſſet, mærore extinctum haud obſcuri ſcriptores prodiderunt. Forte illi in littore cum mare turbatum ferias daret, aprico Sole, alii capturæ intenti, fœda indagine demerſa capillis, ac ſordentium tunicarum rugis animalcula quærentês, quæ reperire nollent, viſo

Homero per ludibrium vatum maximi tanquam de tripode ſententiam explorant. Nodus Homero vindice dignus ſui erat: Quos cœpimus non habemus, quos non cœpimus habem⁹. Sed mendico noſtro facilius fuit mori, quam nexum expedire. Idque unum ludibrio deerat, ut qui pediculorum agmina verminantium toto corpore pauerat tranſlata veluti in animum Phtiriaſi ab iisdem conficeretur. Quid jam cetera perſequar? Pindarum Lyricorum DEUM in ephebi gremio expiraſſe: Euripidem ut ferunt à canibus laceratum: Pythagorã una cum ſectatoribus infelicibus flam̃is uſtulatum: Platona inter epulas divinum illum ſpiritum exhalaſſe: Ariſtotelem, quod Eyripi naturam non caperet, ſe in eundem conieciſſe. Demoſthenem veneno captivitatem effugiſſe. Plautum in piſtrino non hominis operas locaſſe, ſed caballi: Lucretium amoris poculo in furorem actum: Tullium inimico ceruicem præbuiſſe: Ovidium tota barbarie obrutum: Senecam & ejus agnatum Lucanum purpuream animam toto corpore evomuiſſe: Plinii naturæ capax ingenium cineribus obrutum, & ne hic omnes Libitinæ faſtos excutiam, dicere diſtincte, prætermittam, alios dira lue abſumptos: quoſdam veneno ſublatos: hos aquis interceptos: illos penatum ſuorum ruina conſepultos: iſtos ferrum jugulo infeciſſe: illos igne funeratos: pleroſque aut pædore carceris exanimatos, aut carnificis manu

manu confectos : Nonnullos ſeruili dextra, aut uxorum inſidiis occubuiſſe : alios deniq; ut egeſtatem,vel contumelias evitent in ſe vertiſſe rabiem,& vel jacto in præceps corpore, vel transfoſſo pectore,aut aperto jugulo fatis ſatisfeciſſe. Sed ne antiqua nimis repetantur,quis neſcit Nicolaum Francum eliſis laqueo faucibus pependiſſe ? Aonium Palearium, Jacobum Bonfadium,Hieronymum Sauonarolam publice crematos ? Ut ingentem eorum numerum tranſeam , qui capta ab Hiſpanis duce Gallo Urbe Roma , mille mortis generibus per teterrimos cruciatus expirarunt. Cum ingenioſa barbaries inaudita tormentorum genera excogitaret, ut immania tributa exigeret,ac defoſſi auri confeſſionem exprimeret. Cum proceres ipſi aſellis conuerſa facie impoſiti, ſacrorum veſte excultis militibus ceno obliti ſub furcas agerentur; At eruditorum ſervientium turba validos tortores delaſſaret : & hi quidem admoto igne torrerentur : illi de putei troclea quaſſati, moxque iiſdem aquis demerſi : magna pars adactis ſub ungues feſtucis excarnificati : minutis vulneribus confecti : candenti ferro vellicati : Ferventi adipe plumboq; aduſti: & ne quod veteres quidem Tyranni excogirarunt per teſtes , ac generationis membra ſuſpenſi, tandemque vigiliis, algu, inediâ exanimati. Verè barbari, verè ſtipites, qui ab eruditis aurum poſcerent, quorum ſoror, ac comes

pau-

paupertas ſemper fuit,magnaque ſuppellex librorum ciſtula, putris grabbatus, & luctantes cum tineis chartæ, veſteſque infelicitatis inſtrumenta. Quorum tam fædè morientium triſte ſolatium fuiſſe exiſtimo, quod viderent, ioſos Trojugenas, heros ſuos vel potius carnifices, ærumnarum ſorte ſibi æquatos, avaritiæ ac crudelitatis pœnas, pluſquam ipſi vellent, perſolvere. Nolo in univerſum conqueri non enim præficæ operam locavi, quæ literatorum funere leſſum faciat. Ingratam auribus veſtris hanc næniam non dubito. Sed torquet me atque excruciat, ut nihil de his temporibus loquar, recens eorum memoria, qui nondum expletum fatorum furorem teſtati ſunt. Nam Ludovicus Arioſtus, Etruſcus Homerus, quantum ab heris ſuis adeptus eſt, quibus ille æternam nominis gloriam comparaverat? Malo ipſum interrogetis ſatyraſque vetuſtati pares perlegatis,quibus fortunæ ſuæ anguſtias, ac patrimonii tenuitatem,non ſine Dominorum invidia facunde,ac ſalſè miſeratur. At Torquatus Taſſus, Italus Virgilius, ab iiſdem tam illiberaliter exceptus eſt, ut propter hoc credatur vergente ætate mente everſus, qui ſapientiæ morbus cum paulatim remitteret, ut præparcum Principum ingenium ulciſceretur, divinum opus, neſcio an melius immutatum Aldobrandinis inſcripſit, à quibus deſtinatos ſum̄o vati ſummos honores mors antevertit. Porrò Joh.

Bapti-

Baptiſta Marinus quantum poeſi lucratus eſt? longo carcere fractus, tam propè à ferali pegmate, quam à veterum poetarum laude fuit. Niſi quod extremis annis propitium Gallicum Cœlum habuiſſe viſus eſt; ſed unde unctius caput non retulerit, ut demum in patria majori laude, quam cenſu extingueretur.

FERRARIANAM HANC DE DOCTORUM HOMIN. INFELICITATE DISSERTATIONEM EXCIPIAT.

INFELICIUM PARITER AC FELICIUM (QUORUM TOTO HOC OPERE MEMINIMUS) LITERATORUM ACCURATA DESIGNATIO:

LITERATI INFELICES

(I.) EX CASIBUS ET CALAMITATIBUS VARIIS.

HOmerus pag. 4. *Heſiodus* 6. *Anacreon Tejus* 8. *Alcman Sardienſis ib. Philiſtio Nicæus* 9. *Philippides* 9. *Sophocles ibid. Æſchylus ib. Oppianus Cili-*

Cilix ibid. Terentius Afer 10. Titus Lucretius Carus ibid. Antonius Urceus Codrus 11. Laurentius Laurentianus 16. Petrus Leon, ibid. Joh. Baptiſta Albinus 17. Nicodemus Friſchlinus, ibid. Thomas Campanella 18. Paulus Decanalis 405. Jacobus Conſtantius 405. Pomponius Lætus 918. Joh. Regius Venetus 990. Nicolaus Angelicus 991. Auguſtus Valdus ibid. Georgius Obrechtus 993. Iadius Ugolettus 995. Martinus Smetius 996. Petrus Gillius 997. Edmundus Caſtellus 998. Joh. Henr. Hottingerus 999.

(II.) INFELICES EX IMPIETATE ET ATHEISMO SIVE DIRECTO SIVE INDIRECTO ET PARTICIPATO:

Maximus Tyrius 93. Protagoras Abderites 179. Theodorus Mopſveſtenus 178. Epicurus 180. Cæſar Cremoninus 99. Jacobus Zabarella 99. Angelus Politianus 100. Gottofredus à Valle ibid. Jul. Cæſar Vaninus 101. ſeqq. Galli quidam tenebriones 105. ſeq. Petrus Aretinus 110. Petrus Bembus 112. Simon quidam Polonus

Polonus 124. *Franciſcus Rablæſius* 126. *Bonaventura Pereſius* 126. *Simon Thurvajus* 128. *Barthol. Anulus* 134. *Benedictus Spinoſa* 143. *Anonymus Bibliomaſtix* 142. *Nicol. Machiavellus* 147. *Reginaldus Scotus* 152. *Abrahamus Palinghus* 153. *Gvil. Luranus* 153. *Pomponatius* 173. *H. Cardanus* 174. *Arnoldus de Villa nova* 176.

(III.) INFELICES EX FASTU ET SUPERBIA.

Palæmon Grammaticus 207. *C. Nævius Comædiographus ibid. Menecrates Medicus* 207. 249. *Agathocles Peripat.* 200. *L. Ennius ibid. M. T. Cicero ib. Alexarchus Gramm. ib. Calliphanes Poeta* 199. *Empedocles* 209. *Simon Magus ib. Marcion Hæreſiarcha* 210. *Tatianus ib. Novatus ib. Eunomius* 281. *Julianus Pelagianus* 241. *Lucifer Calaritanus,* 210. *Neſtorius ib. Petrus Abaelardus* 211. *Hier. Cardanus ,* 213. *Simon Thurvajus* 215. *Colmanela ibid. Monachi Neapolitani* 216. *ſeq. Theologus Peruenſis anouymus* 217. *ſeqq. Alphonſus Caſtellanus* 218. *David Georgius & Henr. Nicolai ib. Franciſcus*

ciſcus Robortellus 220. Joh. Faſeolus Prof. Patavinus 220. Joh. Baptiſta Marinus ib. Joh. Ciampolus 221. Antonius Maraſſa 222. Joh. Franciſcus Carnio-nius 223. Alexander Taſſonus ib. D. Dichæus ib. Trajanus Boccalinus ib. Angelus Angelotius 225. Raphael Menicuccius 225. Claudius S. 227. Richardus Mont. 229. Moſes Am. ib. Joh. Camero ibid.

(IV.) INEELICES EX INANIS GLORIÆ AMORE AC STUDIO:

Creſcens Philoſophus 303. Ariſtoteles 304. Cicero 305. Empedocles 397. Anonymus apud Arianum 305. Palæmon Grammaticus 306. Appion Grammaticus 306. Calliphanes 307. Calviſius Sabinus 307. Aulus Poſthumius ib. Theſtorides 317. Cleombratus 397. Hieronymus Cardanus 308. Joh. Weſſelus Gansfortius 309. Angelus Politianus ib. Fortunatus Stachus 311. Belm. Cagnolus 3 2. Cynthius Lucarinus 312. Franciſcus Balduccius 313. Jacobus Claverius 317. Zoilus Ardelio 317. Concionator quidam Hiſpanus 365. Andreas Thevetus 426.

(V.) IN-

(V.) INFELICES EX INVIDIA ET ÆMULATIONE ACTIVA.

Meneclides Orator 444. *Zoilus* 446. *Antiochius Lemnius* 446. *Cydon ibid. Xenophanes, Colophonius, Amphimenes Cous ibid. Pherecides ib. Salarus ib. Aridæus Macedo & Crateva Theſſalus* 484. *Anaxagoras, Soſibius ib. Timocreon ibid. Xenophon ibid. Plato* 474. *Ariſtoteles* 447. 475. *Pollio Aſinius ib. Palæmon Grammat. ib. Demetrius Ep. Alex.* 450. *Euſeb. Cæſar. Ep.* 454. *Timotheus Alex.* 457. *Theophilus Alex.* 459. *Joh. Hieroſol.* 460. *Sabinianus Ep. Rom.* 475. *Jacobus de Hogſtraten* 470. *Stunica, Leus, Sutor, Bucenta, Standicius Dorpius, adverſarii Deſid. Eraſmi Roterod.* 471. *Liſius Sinicus* 476. *Baptiſta Egnatius* 485. *Claudius S.* 503.

(VI.) INFELICES EX INVIDIA PASSIVA, SIVE QUI AB ALIENO LIVORE SUNT INFESTATI.

Pythagoras 445. *Socrates* 444. 525. *Homerus* 446. *M. T. Cicero* 445. *Heſiodus* 446. *Pindarus ib. Thales ib. Bias ibid.*

Simonides ib. Iſocrates 447. *M. Varro ib. Tertull.* 448. 551. *Origenes* 449. *ſqq. Baſilius M.* 454. *Gregorius Naz.* 457. *Joh. Chryſoſt.* 458. *Hieronymus Stridon.* 459. 497. 541. *Gregor. Magnus,* 475. 537. *Petrus Bleſenſis* 462. *Bernardus, Clarav.* 533. *Hieron. Savonarola* 465. *Franciſcus Petrarcha* 467. *Jo. Ant. Campanus* 468. *Jo. Picuo Mirandulanus* 468, *Jo. Capnio Reuchlinus* 469. *Jo. Ludovicuc Vives* 471. *Deſ. Eraſmus* 471. *Laurentius Valla* 472. *R. Moſes ben Maimon* 475. *Orator quidam anonymus* 482. *M. Ant. Muretus* 483. *Guil. Budæus ib. Chriſtoph. Longolius ibid. Phil. Cominæus* 484. *Fr. Baco Verulamius ib. Theophilus Demetrii Chalcondilæ fil. ib. Carolus Molinæus* 485. *Joh. Müllerus Regiom. Mathematicus* 485.

(VII.) INFELICES E RIXIS SIVE CONTENTIONIBUS.

SOPHISTÆ VETERES, 576. *ſeqq. ut Gorgias Leontinus* 579. *Chryſippus ib. Cleanthes ib, Carneades ib. Diog. Antiſth. Eucli-*

Euclides 577. *Crates* 578. *HÆRETICI PRISCI*, 580. *ſeqq. ut Fauſtus Manichæus* 580. *Eunomius* 581. *Marcion.* 613. *Valentiniani & Marcionitæ* 582. *Arius* 583. *Aetius ib. Eudoxius ibid. Theophronius Macedonius ib. Eutropius ib. Neſtorius, Eutychius ib Leontius Epiſcopus Arian.* 658. *Lucifer Calaritanus* 603. *DOCTORES QUIDAM SCHOLASTICI*, 583. *ſeq. Joh. Scotus* 585. *Occamus* 596. *Petrus Aliacenſis ib. Durandus* 597. *Alvarus ib. Biel. ib.* QUIDAM RECENTIORES : *Matth. Flacius Illyricus* 605. *Andr. Oſiander ib. Petrus Ramus* 606. *Jaſo Denor.* 607. *Antonius Riccobonus ib. Joh. Buteo* 609. *Ludovius Caſtelvetrus*, 609. *Thomas Demſterus* 609. *Matthæus Caryophilus* 610. *Angelus Politianus ib. Dichæus Dichæanus* 611. *Ren. des Cartes* 615.

(IIX.) INFELICES EX MALEDICENTIA :

Ariſt. Stagir. 669. *Aſinius ib. Cæſtius* 670. *Zoilus Amphipolites* 670. 718. *Pero, Didymus, Largius Licinius, ib. Theon poeta* 671. *Hipponax Jambographus* 671.

 718.

718. *Archilochus ibid.* 718. *Theocrines ib. Bion poeta ib. Novatus* 672. *Arius* 673. *Eunomius ib. Julianus Pelagianus* 673. *Secundinus Manichaus ib. Comes Paſcentius ib. Petilianus Donatiſta* 674. *Berengarius Scholaſticus obtrectator Bernardi* 677. *ſeqq. Franciſcus Robortelus,* 683. *Franciſcus Rablæſius* 684. *Marcell9 Marcheſius* 685. *Alexander Stufa ibid. Ludovicus Regius ibid. Trajanus Boccalinus* 686, *Caſpar Sciopius* 687. *Joſ. Scal.* 687. *Claudius S.* 688. 709. *Caſpar Barlæus,* 690. *P. Jonius* 691. *Chriſtianus Gerſon* 706. *Noddo quidam* 721. *Sacerdos anonymus* 722.

(IX.) INFELICES EX AMBITIONE:

Ariſtoxenus Peripateticus 790. *Terentius Varro* 795. *M. T. Cicero ib. Jul. Cæſar Stella* 791. *Tatianus* 803. *Arius ib. Aerius ib. Timotheus Ælurus* 804. *Flavitas Ep. CP. ib. Archidiaconus quiam Canuſinus* 806. *Thomas Volſaus* 792. *Barnabas Briſſonius* 793. *Joh. Funccius ib. Caſpar Peucerus* 795.

(X.) IN-

(X.) INFELICES EX AVARITIA:

Peripateticus quidam apud Iuſtin. Mart. 887. *Simonides* 877. *Alcinous* 878. *Protagoras Abderites* 888. *Speuſippus ibid. Theophilus Alex.* 903. *Rheginetus Epiſc. Miſnenſis, ibid. duo literati anonymi* 866. *Iohannes Coricius* 878. *Bartholomaus Groſſus* 879. *anonymus quidam* 880. *Dichæus Dichæanus* 881. *Theodorus Gaza* 895. *Gabriel Zerbi* 896. *Trypho Dalmata* 897. *Sarratonius Venetus* 898.

(XI.) INFELICES EX NOXIA CURIOSITATE:

Protagoras Abderites 955. *Cicero* 959. *Heraclitus* 1023. *Simon Churnajus vel Thurvajus* 956. *Henr. Cornel. Agrippa*, 957. 978. *Hier. Cardanus* 957. *Abrahamus de Balmis* 958. *Joh. Bodinus* 962. *H. Grotius* 963. *Gvilelmus Poſtellus* 971. *Petrus de Apono* 981. *Anſelmus Parmenſis ibid. Johan. Fauſtus ib. Michael Scotus ib. Joh. Trithemius ib. Ren. Carteſius* 987. *Arnol-*

dus à Villa Nova 99). Joh. Baptiſta Marinus ibid.

(XII.) INFELICES EX CASSIS ET SUPERVACANEIS LABORIBUS.

Joh. Regius Venetus 990. *Arnoldus à Villa Nova* 99). *Auguſtus Valdus ib. Poetæ quidam Lyrici* 992. *Pittacus, Canterus Lucianus, Polycrates, Cletarchus* 1015. *Antonius Maroſticus* 994. *Hieron. Carbo* 995. *Tadius Ugolettus* 995. *Iacobus Conſtantius, ib. Arnoldus Bohyræus* 996. *Martinus Smetius* 997. *Petrus Gillius ibid.*

FELICIUM QUORUNDAM LITERATORUM IN HOC OPERE LAUDATORUM SYLLABUS.

MOyſes Propheta, pag. 642. 827. *Plato,* 381. 1068. *Socrates,* 280. 848. 1067. *Demoſthenes,* 732. *Democritus,* 642. *Bias,* 931. *Epictetus,* 206. 642. 733. 735. 1069. *Zenon,* 643.

643. 1069. *Panætius*, 769. *Seneca*, 429. 733. 734. 737. 1069. *Solon*, ib. *Poſſidonius Philoſ.* 383. *Cato Senior*, 758. 1070. *Plinius Secundus*, 415. *Confutius vetuſtiſſimus Philoſophus Sinicus*, 944. 1073. ſeqq. *Philo Judæus*, 21. 132. 1070. *R. Moſes ben Maimon*, 1072. *CHRISTIANI* : *Dionyſius Areopagita*, 381. *Ignatius Theophorus*, 383. *Theophilus Antiochenus*, 1005. *Gregorius Taumaturgus*, 817. *Irenæus*, 383. 404. 711. *Cæcilius Cyprianus*, 383. 404. 774. 817. 920. 1083. *Juſtinus Marty*r *& Philoſophus*, 116. 383. 404. 1006. 1082. *Athanaſius*, 383. *Baſilius M.* 383. 404. 644. 817. 920. 1008. 1084. *Gregorius Nazianzenus*. 383. 753. 817. 920. 1008. 1085. *Ambroſius Epiſc. Mediol.* 383. 415. 747. 818. 858. *Hilarius Pictavienſis*, 1088. *Hieron. Stridonenſis*, 383. 649. 711. 859. 1089. *Aurelius Auguſtinus*, 350. 383. 404. 647. 651. 1009. 1086. *Johannes Chryſoſtomus*, 383. 404. 742. *Iſidorus Peluſiota*, 375. 1092. *Epiphanius*, 712. 921. *Ephram Syrus*, 818. 1011. *Cyrillus Alexandrinus* 655. *Gregorius M.* 818. *Bernardus Claravallus*, 383. 1020. 1090. *Paulus Epiſcopus Virdunenſis*, 922. *Syneſius*, 822. *Nonnus Panapolites*, 729. *Joh. Climacus*, 1094. *Joh. Caſſianus*, ib. *Venerabilis Beda*, ibid. *Albinus ſive Alcuinus Caroli M. Præceptor*, ib. *Anſelmus Cantuar.* 1095. *Iſidorus Hiſpalenſis*, ib. *Ri-*

chardus de S. Victore, ib. *Aelredus*, 1096. *Philippus Bonæ Spei*, 1096. *Alanus ab Inſulis*, ib. *Petrus Bleſenſis*, *ib. Franciſcus Petrarcha*, 851. *Jo. Picus Mirandulanus*, 728. 1040. *Johannes Weſſelus*, 824. *Rodolphus Agricola*, 1038. *Joh. Lud. Vives*, 867. *Deſ. Eraſmus*, 662. *Philippus M.* 928. *Aldus Manutius*, 1034. *Adrianus Turnebus*, 219. *Juſtus Lipſius*, 359. *Jac. Fajus Speſſæus*, 388. *Claudius Puteanus*, 388. *Aloyſius Novarinus*, 431. *Franciſcus Iunius*, 153. ſeqq. *Matth. Haſenrefferus*, 837. *Joh. Gerhardus*, 924. *C. Eraſmus Brochmannus*, 925. *Joh. Mich. Dilherrus*, 925. *Fr. Baco Verulamius*, 1044. *Joh. Coletus*, 593. *Janus Gruterus*, 1042. *Caſpar Barthius*, 1046. *Dan. Heinſius*, 849. *Petrus Cunæus*, 640. *Gerhardus Johannes Voſſius*, 1047. *Ioh. Amos Comenius*, 1051. *Matthias Berneggerus*, 1055. *Ioh. Freinsheimius*, 1054. *Thomas Bartholinus*, 1055. ſeqq. *Hieronymus Kromayerus*, 654. *Philippus Iacobus Spenerus*, 1020. *Iacobus Thomaſius*, 322. *Ahaſverus Fritſchius*, 692.

IN-

INDEX RERUM ET DOCUMENTORUM MEMORABILIUM COPIOSISSIMUS.

A.

Abaelardi extrema ex faſtu miſeria, p. 211. 212. lapſus geminus, ibid.
Abietis fabula literatis ambitioſis accomodata, 812
Abrahamitarum genuinorum criteria ad mentem veterum Ebræorũ 277.
Abrahami de Balmis mordax & ſcepticus genius, 958.
Abnegatio ſui literatis commendata, 51
quam durus moleſtusque carni ſit de ea ſermo, 53. 272.
Academicorum Doctorum tria genera, 693.
Actio jungenda contemplationi, 200.
Aëlredi Rhievall. Abbatis eruditio pietati ſociata, 1096.
Æmulationis & invidiæ differentia, 441
Æquanimitas literatorum ex animo felicium, 736. ſeqq.

Aërii hæreſiarchæ caſus ex ambitione, 803.
Æſchyli Poëtæ miſerabilis exitus, 9.
Æternitatis amor ſalutare eſt adverſus invidiæ peſtem remedium, 515.
Ævum infelix quod fuerit literis, 1095.
Adverſarii à literatis nec temerè ſunt provocandi, neq; contemnendi, 620.
Affectus doctorum hominũ indomiti, 22. à Poëtis quâ ratione præfigurati, ib. quomodo ſint coercendi, 70. ſeqq.
Agathoclis Peripatetici faſtus & arrogãtia maxima, 207.
Agricolæ RODOLPHI laus, 1038. inſignis ejusdem felicitas 1039. converſio ad pietatis ſtudium, 1040. pius obitus, ibid.
Agrippæ HENRIC. CORN magicum ſtudium, 154. Scepticiſmus, 957. occulta philoſophia è noxia curioſitate profecta, 978. exitus miſerabilis, 980.
Albini JOH. BAPT. αὐτοχειρία, 57.
Alani ab Inſulis eruditio & virt⁹, 1096
Alcmani Sardienſis poetæ extrema infelicitas, 8.
Alcuini ſive Albini Abbat. Turon. de ſuperandâ invidiâ dictum memorabile, 564. eruditio & virtus eximia, 1094
Alexander M. Orbis Victor quâ ratione pravis ſuis cupiditatibus ſuccubuerit 73.
Alexandrinum Gymnaſium cur dictũ ſit cavea viminea, 643.

Alex-

Alexarchi Grammatici ſuperbia, 208.
Alphonſi X. Caſtellæ Regis elatio, 218.
AMBITIO literatorum, 776. ſeqq. ejus natura ac indoles adumbrata, 778. ſeqq. ſumma pernicies, 780. 781. 782. 783. 787. 798. 811. 839. maxima tyrannis, 782. exempla vetuſtiora, 790. recentiora, 792. 793. 795. opportuna morbi illius remedia, 801. 812. 846. ſeqq. 853. 859. ſeqq. ambitionis refrœnatio, & felicis literati adverſus eam pugna, 797.
Ambitioſus literatus ſimilis Icaro, 777. Phaetonti, 812. eſt vitiatæ noſtræ naturæ exemplar, 778, ejus axioma perpetuum: Subeſſe nemini, 800. ſumma infelicitas 844. 847.
Ambitionis ſalſugo quomodo animos Clericorum occupet, 826. quam inſatiabilis ſit, 828.
Ambitionis tentatio quomodo ſit ſuperanda, 859.
Ambitioſi genii habitus & ſpecies, 784. ſeqq.
Ambitioſi Clerici imago & miſeria, 802. 807. 827. 830. gravis reprehenſio, 838. 842.
Ambitioſus tumor qua ratione reprimendus, 846
Ambitioſæ vanitatis ſchola quæ, 851.
Ambroſii Ep. Mediol. virtus, 383. humilitas animique demiſſio, 415. 858. mode-

modeſtia ſingularis, 818.
Amor DEI optimum adverſus cupiditatem auri eſt remedium, 929. ejus fructus, ibid.
Amoris proprii cœcitas, 1018.
Amor pauperum, 916
Amyraldus Mos. quãti ſuum fecerit honorem, 229.
Anabaptiſtarum Monaſterienſ. contentiones & turbæ, 614.
Anacreon Tejus Poeta quomodo perierit, 8.
Anagrammata maledica, 691.
Angelici Nicol. Veneti doctiſs. miſerabilis exitus, 991.
Angelus Politianus de atheiſmo quare fuerit ſuſpectus, 100. ejus triſtis obitus, ibid. cenodoxia, 310.
Animæ humanæ immortalitas in dubium vocata à Cremonino, 99. Philoſophis Italicis aliis, 110. 172. 173.
Animus human⁹ Æoliæ ſimilis, 22.
Animi pie-literati invicta conſtantia, 762. ad injurias tolerandas præparatio, 769. mira poſt ſeriam ad DEUM converſionem immutatio, 44.
Animi pſeudo-literati prava diſpoſitio, 35. quâ ratione emendanda, mutandaque ſit in meli⁹? 40. 46.
Animalia gloriæ literariæ, 304.
Animarum lucra quomodo expetenda & quærenda, 110ſ quam afferant volupta-

luptatem, 1108
Anonymus author libri de libertate philoſophandi, 143.
Anonymi cujusdam authoris pſeud-irenici judicium de ſectis chriſtianorum diſſentientium 961.
Anſelmi Cantuar. elogium, 1094.
Antonii Olyſiponenſis ſeveritas in corripiendo honeſtati ſociata, 553.554.
Antonini inſignis philoſophia de laudis humanæ contemptu, 353. de tolerantia injuriarum & contumeliarum, 793.
Apellis in Protagoram æmulum affectus ſingularis, 522
Apes imaginem exhibent bonorum Scriptorum, 428. Doctorum & Profeſſorum, 694.
Apoſtaſiæ cauſa impulſiva, ambitio, 796.
Apoſtoli quanta fecerint animarum lucra, 1106.
Appetitus honorum an prorſus ſit illicitus, 840.
Apuleus cur inſimulatus fuerit magiæ? 671.
Ardere & lucere qui literati dicantur, 199.
Arianorum maledicta in Athanaſium Epiſc. Alex. 673.
Ari⁹ ex ambitioſo factus hæreticus, 803.
Aretinus PETRUS, an fuerit atheus? 111. divinitatem quomodo ambierit, 112
Ariſtonis Poetæ caſus & periculum, 910.
Argumenta ludicra & futilia quæ ſint, 1015
Argumenta qualia tractan-

tractanda ſint à literatis, 1015. ſeqq.
Ariſtotelis Stagiritæ cenodoxia, 304. livor in philoſophos alios, 475. odium in Iſocratem, 447. maledicentia, 669. labyrinthus, 984.
Ariſtoxeni Peripatetici ambitio, 799.
Arma literator. juris ſint, non furoris, 626.
Arminii JACOBI epitaphium memorabile, 612
Arnoldi de Villa novâ artes pſeudo-chymicæ, 176. caſus & periculum graviſſimum, 991.
Arrogantia, qualis literatorum hom. ſit peſtis? 653. quâ ratione coercenda, ibid.
Ars artium quæ, 1030.
Ars omnium quæſtuoſiſſima, 915.
Arte an ſcientia homo ſit felicior, 1064.
Ars nihil credendi, 116
Artium illiberalium magiſtri qui, 889.
Artium corruptarum cauſæ ſunt vitia literatorum, 231. 479. 867.
Aſini inaurati qui, 868.
Aſinii maledicentia, inq; doctos omnes ſumma iniquitas, 669.
Aſperitas quorundam Doctorum eccleſiaſticorum excuſabilis, 716.
Aſtrologi cur reprehendendi, 953. eorum errores graviſſimi, 973.
ATHEI an & qui fuerint inter literatos? 93. ſeqq. 98. 100. 105. ſeqq. eorum criteria ſive indicia, 114. in Sacram Scripturam horrenda effata,

effata, 142. extrema impudentia, 148. 150. argumentũ adverſus eos palmarium 151. ſeqq. 187.

Atheorum Converſio quantæ ſit difficultatis opus, 182. ſeq. ejus ratio & modus, 183. 184.

Atheorum libri quo loco habendi, 177. ſeqq. quomodo ab ipſis gentilibus proſcripti fuerint, 179.

Atheiſmus literatorũ quorundam practicus, 196. 197.

ab Atheiſmo ad fidem converſio memorabili exemplo illuſtrata, 131. 133.

Atheiſmus noviſſim⁹ dæmonis fœtus, 92. ejus deſcriptio, 94. ſeqq. progreſſus & incrementa, 95. criteria, 114. cauſæ ſpeciales, 117. 121. magiſtri & præceptores nefarii, 121. libri eum ſpirantes, colloquiaque, 124. 127. via ad atheiſmum expeditiſſima per conceſſum rationi in fidei dogmata dominium, 129. 988. quorundam item Naturaliſtarum aſſertiones, 148. 149.

Athenienſes Sophiſtæ 578.

AVARITIA Literarum homin. 861. ſeqq. 869. ejus imago Cacus Vulcani filius, 862. noxa graviſſima, ib. 864. 866. 875. 876. 891. ſeqq. 909. incurabilitas, 866. quomodo cauſa ſit corruptarum artium avaritia, 869. nec non rixarũ & contentionum 888. damna illi⁹ vitii multiva-

tivaria, 890. ſeqq. remedia oportuna, 891. ſeqq. 910. ſeq. 914. 926.
Avaritia malorum (etiam literariorum) omnium fons & origo, 899. 903. 904. 909.
Avaritia hominum eccleſiaſticorum 902. ſeqq. ejus remedia ſalutaria, 905. 915. ſeqq. 924. 926.
Avari literati idea 863 ſeq. 869. 877. ſumã ſtoliditas. 866. 870. in ſe ipſum ſævitia, 872. 873. conditio miſerrima, ib. moleſtiæ imẽnſæ 895. fœditas abominabilis, 875. avarorũ duo ordines 876. ſeqq. primus conſtans è tenacibus Euclionibus, 877. alter ex mercenariis doctorib⁹ 886. ſeq.
Avari cujuſdam juſtũ ſupplicium, 880.
Avaritia Scientiæ, 933 ejus noxa & pernicies, 934. ſeqq. quomodo corrigenda 937. ſeqq.
Aviceñæ præcox maturitas, 1024.
Aurelius Auguſtinus Cenodoxiæ morbo aliquandiu infeſtatus 347. quomodo ab eo liberatus, ib. pugna illius adverſus vitia memorabilis, 66. libri ab invidis exagitati, 536. de prima faſtûs literarii origine judicium, 241. ingenii præcocitas, 1024. inſignis humilitas, 350. 413. mira in tolerandis injuriis æquanimitas, 768. ej⁹ converſio à profanâ doctrinâ & vitâ ad ſeriam pietatem, 647. 1009. 1087. certamẽ cum Hiero-

Hieronymo citò diremptum, 625. quare dictus ſit vir adamantinus, 537. quo animo cum fidei hoſtibus ſit congreſſus, 651. hæreticorum petitus aculeis, quid regeſſerit, 673. quomodo epiſcopale reformidarit onus, 829. quâ ratione gravem quandam diaboli (ad revelationes expetendas incitantis) tentationem ſuperarit, 975. ſupremam tandem conſecutus ſit felicitatem, 1087.
Auri fames quam noxia homini ſit literato, 869 contemptus & vilipendium auri quam glorioſum, 900.
Aurea literatorũ quorundam inſania, 305.
Authoris reprehenſio ſui ipſius, 82.
Αὐταρκεια literatorũ, 901. ejus exempla, 927. 932.
Autochiriâ qui literati perierint? 15. 16.
Autognoſia oportunum eſt adverſus infelicitatẽ literar. remedium, 43. 1066. ejus inſignis utilitas in eradicanda invidia, 547. 567. item in tollendis rixis ac contentionibus liter. 667. in eligendo certo ſcientiæ genere, 1021. ſumma autognoſ. neceſſitas, 1050.

B.

Baccalaurei SS. Theoſophiæ qui? 269.
Bajani ANDREÆ operæ ſupervacuæ, 966.
Balduccii cujuſdam ingens præſumptio, 313.
Barlæi CASPARIS de literatis atheis effatum, 113. carmen mordax 690. diſtichon memorabile Iconi Voſſii adſcriptum, 993.
Barthii CASPARIS laus ex eruditione inſigni, 1046. in otio ſuo negotium, 1047. à do-

ctrinæ profanæ vanitate ad pietatis ſtudiũ converſio, 1047.

Bartholini THOMÆ ingens in calamitate ſua librariâ felicitas quæ, 1054. ſeqq. æquanimitas ſtupenda 1055. ad ſtudia cœleſtia à mundanis converſio, 1056.

Baſilius M. invidia Epiſcopi ſui infeſtatus, 454. contentioſis quæſtionibus tentatus, 644 de rebus honorificis & glorioſis accuſat⁹, 699 763. pſeudo-Clericorum injuriis vexatus, 456. ejus egregia circa declinandam invidiá prudentia, 455. fuga honorum & dignitatum, 817. deteſtatio avaritiæ, 910. amor pauperum inſignis, 920. converſio à vanitate ad pietatem memorabilis, 1007. 1084. ſuprema felicitas, 1085.

Bedæ VENERABILIS eruditio pietati ſociata, 1094.

Beneficiis penſandæ injuriæ, 765.

Berengarii Scholaſtici atrox in D. Bernardum Clar. invectiva, 677.

Berneggeri MATTHIÆ profunda eruditio inſigni pietati ſociata, 1053.

Bernardi Claravallenſis prudentia in declinanda invidia, 533. modeſtia incomparabilis, 829. exagitatio clericorum ambitioſorũ, 832. inſignis ejus ſupremaq; felicitas, 1090. animi moderatio, 677.

Biblia græca & hebraica præ dignitate epiſcopali expetita à J. Weſſelo, 825.

Biantis felix αὐτάρκεια, 931.

Bibliothecarum incendia & ruinæ, 1054.

Billii JACOBI virtus, 388.

Bionis

Bionis Poetæ ſales mordaces, 671.
Bileamo qui Clerici ſimiles ſint, 838.
Boccalini TRAJANI ſuperba mens, 423. caſus miſerabilis, 225. maledicentia inſignis, 686.
Bodini opus de rerum ſublimium arcanis ἀνέκδοτον, 962.
Bohyræi ARNOLDI labores igne abſumti, 996.
Bona temporalia quanti à literato felice ſint æſtimanda 930. quomodo fructuoſè collocanda, 915. ſeqq.
Bonarottæ Pictoris facinus horribile, 687.
Bonaſus animal, maledicorum literat. imago, 6‥5.
Boni Viri quâ ratione ſint imitandi. 64.
Boſii ANTONII vita diſſoluta, 418. opus (quod ſub Romæ ſubterr. tit. prodiit) quomodo confectum, 419.
Briſſonii BARNABÆ ambitio immodica, 792. miſerabilis exitus, 793.
Brochmanni CASP. ERASMI beneficentia inſignis erga pauperes, 925.
Budæi GUIL. æmuli, 433.
Buteonis JOH. contentio fatalis, 609.

C.

CAcus Vulcani filius imago avarorum literator. 861.
Cadmæa literatorum victoria, 641.
Cæſtii cujuſdam inſignis maledicentia, 670.
Cagnoli poetæ Italici ingens ſtoliditas, inaniſque gloriæ amor, 312.
Caji Nævii Comœdiographi jactantia & faſtus, 207.
Calliphanis poetæ faſtus, 209. oſtentatio, 407.
Calviſii Sabini Cenodoxia, 407.
Calumnia invidiæ fœtus, 478.

Cameronis elatio & jactantia, 230.
Campanellæ Thomæ infelicitas atque miſeria, 18.
Campani JOH. ANTONII ab invidis vexati effatum memorabile, 458.
Cani MELCH. de Theol. Scholaſtica judicium, 599.
Canuſini cujuſdam Archidiaconi horrendus ex ambitione lapſus, 806.
Carbonis HIER. labores caſſi, triſtiſque interitus, 995.
Cardani Hier. faſtus & jactantia 213.308. atheiſmus, 174. Scepticiſm⁹, 957.
Carneadis Sophiſtæ ingenium diabolicum, 579.
Carretonii jactantia, 223.
Carteſii philoſophia contentioſa, 615.984. labyrinthus periculoſus, 985.986.
Caſi JOH. de atheiſmo literat. querela, 128.
Caſtelli Edmundi labor in Lexici ſui heptaglotti elaboratione inſumtus, 998. calamitas varia, 999.
Caſtelvetri LUD. altercationes ludicræ, 609.
Caſſi literatorum quorundam labores, 991. ſeqq.
Catonis, crebris vexati injuriis præclarum effatum, 758.
CENODOXIA literatorum ſive ſtudium inanis gloriæ, 303. ſeqq. ejus fons & origo 316. deſcriptio, ibid. exempla & documenta varia, 304, ſeqq. conatus impudentiſſimi, 320. juſta reprehenſio, 327. ſeqq. 338. Sex vitii illius literarii gradus, 341. ſeq. proprietates, ib. & 349. effectus, 344. 526. ejus oportuna remedia, 346. 355. 357. 374.

374. 520. 531. modus & ratio peſtem illam evitandi, 357. 369. 1029.
Cenedoxia Scriptorum 385. quorundá eccleſiaſticorum, 363.
Certamina literatorum ſpiritualia, 67. 72. 74. ſeqq.
Charitas antidotum eſt invidiæ liter. 513. præſtat ſcientiis omnibus 380. decet apprimè morum pravorum correctorem 554. Doctorem chriſtianú quemlibet, 9.6.
Chriſti Salvatoris humilitas, & averſatio mundanæ gloriæ 358. 366. 814. quomodo imitanda, 815.
Chriſtianarum perſecutionum fons & origo, 574.
Chriſtognoſia literatis hominibus commendata, 49.
Ciampoli Florentini faſtus & arrogantia, 221
Chryſoſtomi JOHANNIS pugna adverſus ſpiritum Cenodoxiæ, 361. 371. calamitas à ſociorum livore concitata, 458. 459. 534. candor egregius, ibid. modeſtia inſignis, 818. opera in exterminanda Clericorum avaritia ſingularis, 904.
Chymicorum quorundam artes nefariæ 174.
Ciceronis cenodoxia & elatio, 208. 305. reprehenſio, 331. ambitio, 790. prudentia in corripiendo, 546.
Civis cœleſtis mores & converſatio in terris, 926.
Claſſicum ad ſacrum in vitia bellum, 66. ſeqq.
Claverii JAC. cenodoxia 317.
Clerici politico - ſcenici 548. eorum ambitio quantum ſit malum & quam irrequietum dæmoniú, 828.

Clericorum ambitioſorum artes nefariæ, 804. ſeqq. 833. gravis eorundem reprehenſio 828. 842. avarorum turpitudo, 902.
Climaci Joh. laus, 1094.
Cœnobitarum veterum mos memorabilis 292.
Cognitio ſui, vid. autognoſia.
Cognitioni rerum operam navanti quæ potiſſimum obſervanda, 1023.
Coleti Angli de Scholaſticis Doctoribus judicium, 593.
Collationes literatorum placidæ commendatæ 631.
Colmanelæ turgidi caſus, 215.
Collegiorum pietatis inſtitutio 57. utilitas inſignis, 59.
Colloquiorum atheiſticorum noxa, 127.
Comenii JOH. AMOS. felicitas quæ, 1051. præclaræ de uno literatorum neceſſario cogitationes, 1051. converſio ad pietatem, ibid. vitæ exitus, 1053.
Cominæi PHIL. calamitas, 484.
Concionator fructuoſus quis, 554. turgidi cujusdam & ſuperbi caſus miſerabilis, 366.
Concordiæ literariæ laus, 570. raritas, 572. exempla illuſtria, 571. ſtudium ſingulare, 654.
Confutii Philoſophi Sinici opera quâ ratione vindicata ſint ab interitu, 477. inſignis ejus gloria & exiſtimatio, 1073. virtutis ſolidæ ſtudium, 1074. ſumma laus quæ, 1075 Philoſophiæ ejus practicæ ſpecimina, ibid. 1076. ſeq. illuſtria felicitatis ej9 documenta, 1077. vitæ morumque ſumma integritas, 1080. ſtudium deniq; illius præcipuum, ibid.
CONTENTIONIS literari

rariæ natura ac indoles, 588. 590. ſeqq. 627. pernicies ſumma, 573. 576. 578. 594. 595. 602. 612. 628. 629. 932. exempla varia, 576. ſeqq. 603. ſeqq. 608. ſeqq. remedia opportuna, 617. 619. 631. 640. 649. 650. 662. ſeqq.
Contentionũ literariarũ ſeminaria, 594. 802. differentiæ, 631. ſeqq.
Conſvetudo vitiorum inolita quomodo exterminanda, 87. maledicendi conſvet. quam deteſtabilis, 695.
Conſtantii Jac. ſumma infelicitas, 405. ſcriptorum cunctum jactura miſerabilis, 996.
Convitia à literatis quo animo ſint excipienda, 434. 758. ſeqq.
Contemptio contemptus literatis commendata, 775.
Contemptus opum, 927.
Converſio ad DEUM ſeria ſalutare eſt remedium infelicitatis literariæ, 43. ſeq.
Convertendi animas ſtudium, 1104. ſeqq.
Coricii Johan. tenacitas, 78.
Cornelii Ep. Rom. modeſtia & animi demisſio, 817.
Corpora literatorum malè affecta, 31. ſeqq.
Cremonini Cæſaris atheiſmus, 99.
Creſcentis philoſophi cenodoxia, 303.
Critonii Jacobi mira præcocitas, 1025. 1026.
Crucis amor literatis commendatus, 51.
Cura in eradicandis vitiis à literato adhibenda, 70
CURIOSITAS literatorum NOXIA, 948. graphica ej⁹ delineatio 949. ſeqq. 971. origo & progreſſus, 950. ſumma pernicies, 952. 954. ſeqq. 982. refrœnatio, 965. 966. 1001. ſeqq.

Curioſorum literatorum pericula graviſſima, 955. ſeqq 984. utpote periculum ſcepticiſmi, atheiſmique, 955. temeratæ religionis, 960 ſeqq. impudentiæ ſummæ, 965. deceptionis miſeræ, 977. magicæ cum diabolo conventionis, 677. calamitatis multivariæ, 982.
Curioſitas liter. quomodo viam atheiſmo paret, 117. ſeqq.
Curioſitas viſionum & revelationum quantos deceperit Viros, 975.
Curioſorum quorundam labores ſupervacanei, 990. 991. ſeqq.
Cultus divinus à literato homine quâ ratione inſtituendus, 194
Cunæi modeſtia & æquanimitas ſingularis, 641.
Currentium Clericorum genus quam exoſum ſit DEO, 840.
Cyrilli Alexandrini zelus in heterodoxos, 656.
Cynthii Lucarini curſus ſtultitiæ, 313
Cypriani CÆCILII inſignis modeſtia, 817. liberalitas erga pauperes, 920. ſuprema felicitas, 1084.
Cyrænaici quales olim fuerint philoſ. 1060.

D.

DÆmonum ſcientia qualis, 249. eorum imperium qui ſubierint literati, 977. ſeqq.
Damiani PETRI ſcripta urgente livore ſuppreſſa, 557.
Decanalis PAULI infelicitas & miſeria, 405
Delectus in evolvendis ſcriptoribus eccleſiaſticis qualis adhibendus, 1032.
Demetrii Epiſc. Alex. livor in Origenem, 450.
Demetrii philoſophi dictum memorabile, 247

Demonſtrationis poſtulatio impudentiſſima, 150.
Depoſita pietatis in primitiva Eccleſiâ quæ fuerint, 932.
Detractionis literariæ extrema nequitia, 696. noxa ingens, 697. poena horribilis, 721.
DEUS à literatis quomodo colendus, 194. ſeqq. cur parcè in quosdam ſua effundat dona, 251. ſuperbis quomodo reſiſtat Doctoribus, 253. quos homines liter. diligat, 50. quod officium illi ſit gratiſſimũ, 62. 1103.
DEI exiſtentia quomodo probetur adverſus atheos, 187. unitas, 189. providentia, 191.
DEUS piè-literatorum ſcopus unicus, 1019. quomodo reſpiciendus & obtinendus, ib.
Dialecticæ uſus in conflictu cum liter. atheis, 186.
Diabolus qualis diſputator, 41. quâ fraude literatos ad atheiſmum deducat, 116. vitiis aliis tentet, 86. ad contentiones rixasque incitet, 627. nonnullos ad pactum execrabile invitet, 159. 162. ſeqq. 978 quâ ſpe ſuâ mancipia lactet, 161. 168. quo ſtigmate confœderatos ſuos notet, 165. miſerè tandem decipiat, 169. quibus machinis animos eruditos ſubvertat, 779. quodnam aptiſſimum ejus organum, ibid. quam amaras avaris exhibeat pilulas, 909. quâ ratione decipiat per revelationes, 975.
Dichæi Dichæani inſania 611. avaritia incomparabilis, 881. ſeqq.
Dignitas humana quam vilis ſit eſca, 788.

Dignitatum Sacrarum aucupi quid ſit conſiderandum, 843.
Dilherri JOH. MICH. liberalitas erga pauperes, 925.
Diogenes ſectæ Cynicæ princeps canis, 683. inſignis ejus maledicentia, ibid.
Dionyſius Syracuſanus quantum ex inſtitutione Platonica profecerit, 381.
Diſcordiæ literariæ pernicies, 654. Doctorum chriſtianorũ diſc. quam ſcandaloſa 675.
Diſcrimen inter ſtudia vana & ſana, 1002.
Diſputationes literatorum cur olim in Templo pacis habitæ, 616. unde nomen illarum tantæ expoſitum ſit invidiæ, 636. 638. quid circa eas cavendum, 637. earum ingens utilitas, 637. malè ſuſceptarum noxæ graviſſimæ, 663.
Diſputationes Theologicæ neutiquam ſunt proſcribendæ, 635. eas ingreſſuro quid obſervandum ſollicitè, 705.
Diſputatoris non eſt maledicta jaculari, 705.
Divinationum origo è noxiâ curioſitate, 972. earum ſpecies variæ, 973.
Divinis ſtudiis cur prius invigilandum ſit quã humanioribus & ſecularibus literis, 1030.
Doctores quinam quærendi & audiendi, 869.
Docendi ſedata ratio, 661
Doctores avari & cupidi 868. mercenarii qui 887.
Doctores ſcientiæ tenaces quam horribile maneat judicium, 934.

E.

EBræorum memorabile effatum de ſignis veri Abrahamitæ, 275 de obtrectatorib⁹, 705
Eccleſiæ veteris cura in alendis

alendis & ſuſtentandis pauperibus, 923.

Eccleſiæ Veteris Doctores quâ ratione ad ſummos honores pervenerint, 383. ad famæ item nominisque immortalitatem, 404. qualiter in pertinaces veritatis hoſtes fuerint affecti, 710. ſeqq. quas artes circa declinandas dignitates adhibuerint, 817. ſeqq. quo ordine legendi ſint & conſulendi, 1031.

Eccleſiaſticorum quorundam hominum faſtus & oſtentatio, 286. cenodoxia, 360. ſeqq. invidia & æmulatio, 504. malevolentia, 507. vita flagitioſa, 541. contentio, 574. ſeqq. 580. tepor ſervilisque demiſſio, 657. extrema miſeria, 660. ambitio & deſiderium adſcendendi, 802. 827. 828. præpoſtera honorum captatio, 829. ſeqq. 834. avaritia abominabilis, 901. 905. ſeqq.

Eccleſiaſticis perſonis quid ſtudioſè cavendum ſit & evitandum, 360. 364. agendum ſollicitè, 1103. ſeqq. earum pugna adverſus cenodoxiæ ſpiritum quam difficilis ſit & dubia, 367. rariſſima inter eas avis quæ, 836.

Eccleſiaſticis officiis inepti & indigni, ſpretis melioribus, jam olim fuêre admoti, 458.

Eccleſiaſtica officia quibus artibus interdum obtineantur, 830. 832 833. 834.

Eccleſiaſticorum graduum multiplicatio cur noxia, 832. qui circa illorum collationem abuſus irrepſerint 831.

Eccleſiaſticarum dignitatum

tum aucupatores quomodo ſuas eluere laborent maculas, 834.
Egnatii Baptiſtæ furor in Fr. Robortellum æmulum ſuum, 485.
Elationis ſpiritus qualis ſatanæ angelus, 203. 292. quomodo ſit abigendus, 292. 293.
Eleemoſynæ commendatio, 916. utilitas ſumma, 917.
Eleemoſynariorũ exempla, 920 ſeqq.
Eloquentiæ profanæ flumina ſæpè vitiorum paludibus coinquinãtur, 19.
Empedoclis Agrigentini miſerabilis exitus, 10. ejus factum memorabile, 853.
Ennii Poetæ jactantia, 208.
Ephræmi Syri ſtudiũ circa declinandos honores & dignit. 818. pia ad DEUM oratio, 1011.
Epicteti laus præ cæteris gentilium philoſophis 206. animi demiſſio, 208. gloriæ inanis fuga, 355. de tolerandis injuriis ſententia, 739. ejus votum noviſſimũ 1058. ex virtute felicitas inſignis, 1069.
Epiphanii zelus in heterodoxos, 712. liberalitas erga pauperes, 921.
Epiſcopi hæredipetæ 707
Epiſcopatus cruciatus, 825. quibus artibus eum nonnulli ſubterfugerint, 817. ſeqq.
Eraſmus Roterod. malè notatus atheiſmi ſtigmate, 97. quibus invidiæ telis fuerit expoſitus, 471. an ſceptic⁹ evaſerit, 957.
Errantium reductori quæ ſint obſervanda, 619.
Eruditionis & virtutis σύγκρισις, 1100. amica conſpiratio, ibid.
Eruditio pietate deſtituta qualis habenda, 198 1063.

1063. 1099.
Eruditio vera quas ſibi ſociare virtutes ſoleat, 430. eſt res omniũ invidioſiſſima, 493.
Ethnicorum in Chriſtianos veteres calumniæ glorioſæ, 764.
Ethnici virtutum magiſtri non plus juſto ſunt celebrandi, 1068.
Eucliones literati qui, 877.
Eunomii turpis jactantia, 281. bellè retuſa à Nyſſeno, ibid.
Euſebii Cæſar. de perſecutionum & calamitatum eccleſiaſticarum cauſâ memorabile judicium, 574.
Euſebius Epiſc. Baſilii M. æmulus, 455.
Exempli boni vis ſumaque utilitas, 62.
Exempla literatorum felicium, 1038. 1067. ſeqq. vid. deſignationẽ eorum pecul. ſub. fin. operis.
Exempla ingeniorũ præcocium, 1024. ſeqq.
Exempla literatorum infelicium, 4. ſeqq. 1111. ſeqq. impiorum & atheorum 99. ſeqq. ſuperborũ 207. ſeqq. cenodoxorum, 305. ſeqq. invidorum, 446. ſeqq. contentioſorum 576. maledicorum 669. ſeq. ambitioſorum, 790. ſeqq. avarorum, 895. ſeqq. malè-curioſorum 956. ſeqq. caſſis & ſupervacaneis laboribus defatigatorum, 991.
Exilium literatorum ab invidia vexatorum, 521.
Examen librorum quale ſit inſtituendum, 1037.

F.

Famæ contemptus oportunum adverſus livoris morſus eſt remedium, 525.
Faſeoli Profeſſoris Patavini turgidi lapſus, 220.

Fauſti Manichæi malitia, 480.
Fauſti Joh. pactum cum dæmone execrabile, 163.
Felicitas à blandiente fortuna proveniens qualis, 912.
Felicitas humana quomodo à Cyrænaicis Philoſophis fuerit delineata, 1060.
FELICIS LITERATI imago, 40. 199. 200. pietas erga DEUM, 154. ſeqq. ſanctum in atheos odium, 181. prudentia circa declinandam & ſuſtinendã invidiam, 517. ſeqq. patientiâ, 554. humimilitas animique demiſſio ſingularis, 564. tolerantia injuriarum, 755. invicta conſtantia, 762. 766. benignitas in hoſtes & inimicos, 765. modeſtia & fuga honorum, 846. liberalitas erga pauperes, 915. ſeqq. αὐτάρκεια inſignis, 931. ſeq. vera tranquillitas, 933. immortalitas, 1081.
FELIX LITERATUS è periculis & caſibus literatorum atheorum, 132. 133. ſuperborum, 269. invidorum, 517. ſeqq. contentioſorum, 633. 644. maledicorum, 727. ambitioſorum, 846. avarorum, 911. malè curioſorum, 1001. ſeqq. 1138. ſeqq.
Felicium ex animo literatorum commemoratio, 1067. ſeqq.
Felices Scriptores qui, 181 391. 397. 430.
Felicitatis literariæ arcanum, 849.
Ferini literatorum maledicorum mores, 702.
Fervidi Doctores qui, 660
Fidei ſalvificæ deſcriptio 48. praxis, 49. ſeqq.
Filiorum oblatio quam grato DEO, 1019.
Fines Stndiorũ mali, 121

Flacii Illyrici lapſus ex contentione, 605.
Flavitæ ambitio extremaque audacia, 804.
Fortes qui ſint inter literatos dicendi, 634.
Fortunæ erga literatos homines odium, 1. ſeq. ejus imago varia, 1062
Fortunæ literariæ mutabilitas, 18.
Fontes ſicci quomodo dicti ſinr hæretici, 582.
Fratres atrati qui, 469. 495.
Freinshemii JOH. effatum, de vera literati hominis felicitate memorabile, 1054. laus ejus potiſſima, ibid.
Friſchlini Nicodemi miſerabilis exitus, 17. 18.
Fulgur literati ſuperbi ſymbolum, 261.
Fumo qua ratione ſimiles ambitioſorum conatus 813.
Funccii JOHANNIS ambitio, 793. ultimum ſupplicium, ibid.
Futurorum notitiam quidam malè-curioſi literati ſibi vindicant, 971

G.

GAllicani deiſtæ, 104. athei, 105. ſeqq. conventicula eorundē nocturna, 106. ſeqq.
Gaſſendus Petrus Scepticiſmo vicinus, 957.
Gazæ Theodori caſus & periculum ex avaritia miſerabile, 895.
Gentilium philoſophorum faſtus & ſuperbia, 206. juſta in atheorum libros ſeveritas, 179. 180. judicium de literatorum contentionibus, 642. de tolerandis injuriis ſententia, 734. 737.
Geographorum mos notabilis, 969.
Gerhardi JOH. liberalitas erga pauperes, 924.
Gerſonis CHRISTIANI mala fides, 706.
Gillii PETRI infelix peregrinatio literaria, 997.

997. captivitas & liberatio, ibid.
Gloria literaria quomodo ſit diaria, 329. qualis ſervitus, 327. quanti æſtimanda, 323. vera gloria quomodo à literatis ambienda, 360. 381. 383. 384. obtinenda 380.
Gloria ex librorum editione quæſita, 385. ſeq.
Gloriæ literariæ ſummus apex, 535. quomodo eum conſcenderint priſci Doctores Eccleſiæ, 383.
Glorioſorum literatorum ingens miſeria, 535.
Gotofredi à Valle athei gallicani liber nefari9, 100.
Gorgias Leontinus Sophiſtarum Patriarcha, 579.
Græcorum calamitates unde, 74. pictores cur laude digni, 321.
Gregorii M. opera quomodo ab interitu ſint vindicata, 475. ejus ſtudium in declinannandis honoribus & dignitat. 818. beneficentia, 922. de cura animarum adhortatio, 1105.
Gregorii Nazianzeni injuſta de throno Eccleſiæ Conſtantinop. deturbatio, 458. 543. in eum lividorum malignitas, ibid. ejuſd. parrheſia, 543. memorabilis de judicorum humanorũ futilitate ſermo, 772. modeſtia inſignis, 817. benignitas erga pauperes, 920. converſio à profanis ad ſacra ſtudia memorabilis 1008. ſumma felicitas, 1086.
Gregorii Taumaturgi ſtudium in vitandis honoribus & dignitatib9 817.
Groſſi Bartholomæi pudenda tenacitas, 879.
Grotii HUGONIS curioſitas

ſitas & religio multiformis, 963. quomodo ei ceſſerit affectata Theolog. eruditionis laurea, ibid. 964. maturitas ej⁹ præcox, 1026.
Gruteri JANI laus, 1042. felicitas ingens, 1043. mors placida, 1044. ejus opus inſcriptionum Romanar. quale ſubierit fatum, 996. ſeqq.

H.

HÆreſeos ſtigmate temerè falſoque notati, 479.
Hæreticorum veterum contentioſus genius, 480. diſſenſiones mutuæ, 583. quæſtiones otioſæ, ibid. bella continua, 583. ingens maledicentia 672. ambitio infrunita, 803.
Hafenrefferi MATTHIÆ modeſtia inſignis, 837.
Hannibali ſerò nimis ſapienti qui ſimiles ſint literati, 943.
Heinſii DANIELIS ſermo de honorum contemptu, 849.
Helioti Nicolai præcox maturitas, 1024.
Heraclitus ob virtutem evocatus à Dario, 382. ejus ſcepticiſm⁹, 1022.
Herculei literatorum labores qui, 390.
Heſiodi caſus, 7.
Herculi Lindio, qui literati litent, 708.
Hiarbitæ Mauri horribilis ex invidiâ interitus, 490.
Hilarii Pictavienſis eruditio pietati ſupremæque tandem felicitati ſociata, 1088.
Hipponacti quã carò ſteterit mordacitas, 718.
Hieron. Stridonenſis pro tribunali divino cum caſtigatus, 98. quorum invidiâ vexatus, 460. 461. quantoperè à malevolis exagitatus, 497 536. ejus conſtantia animi

animi, 498. parrheſia inſignis, 542. in corripiendo prudentia, 545 in feriendo Ruffino æquitas, 622. in mitigando Auguſtino moderatio, 625. in perferendis injuriis tolerantia, 767. humilitas inſignis, 859. ſtudium philoſophiæ cœleſtis, 1089. ſuprema ejus felicitas, 1090.
Hilarii ſeveritas in Conſtantium Imp. Arianũ, 714.
Hiſtorici cur culpandi, 953.
Hogſtraten JACOBUS Reuchlini æmulus & obtrectator, 470.
Homeri vita calamitoſa, 4. vitia 5. 6. pœnæ apud inferos ex mente Pythagoræorum, 6.
Homines Chymicorum factitii, 176.
Honorum odium unde quidam conceperint, 853.
Honoris apex extra virtutis regnum non invenitur, 776.
Honoris fugiendi cauſæ palmariæ, 819. 820. 852. ſeqq.
Honoris inſtabilitas, 827.
Honorum graviſſima noxa, 783. 810. 847. eorum contemptus, 812. fuga 816. 820. 821. 848.
Honores quâ rat. mutent mores, 820.
Horatii Flacci jactantia, 402.
Hoſtes literatorum hominum ſpirituales, 72. 86. quâ ratione vincendi & ſuperandi, 73. ſeqq.
Hoſtes veritatis mendaciis non ſunt exagitandi, 706.
Hottingeri JOH. HENRICI caſus miſerabilis, 999. ſomnium notabile, ibid.
Humana vita ſimilis peregrinationi, 926.

Humilis literati imago, 267.
Humilitas ex Ebr. ſententia ſignum genuini eſt Abrahamitæ, 275. via ad dignitates tutiſſima 278. verè felicis literati indicium, 280. adverſus invidiam optimum remedium, 522. ejus laus ſumma 564. 565. Magiſter ſupremus, 815. gradus tres, 858.
Huſſi Joh. ſomnium memorabile, 473.
Hypochondriaci cur plerique ſint literati, 33. 34.

J.

JAſonis certamina & victoriæ quid literatos homines edoceant, 68. 69.
Jaſonis Denoris extrema ex contentione calamitas, 607.
Ignominia quæ excipiat literatorum ambitioſorũ exaltationem 845.
Imitatio Chriſti literato commendata, 814. ſumma ex eadem voluptas, 816.
Immortalitatis affectatio vana, 395. ſana & chriſtiana, 398.
Impietas vitiorum omnium matrix, 89. quâ impudentia literatos homines ſollicitet, 90. quibus ſeſe prodat indiciis, 91. ejus ſpecies variæ, ib. niſus abominabiles, 118. propagatio per nefarios præceptores, libros & colloquia, 121. ſeqq.
Impiorum literatorum infelicitas, 198.
Imperfectionis literariæ argumentum, 351.
Inanis gloriæ ſtudium, 302. ſeqq. vid. Cenodoxia, ejus exempla varia, 304. ſeqq. juſta reprehenſio, 327. 328. 329. ſeqq. 520. 539. 1029.
Indignorum promotio ad honores primos, ... 853.

INFELICITAS Literatorum, p. 1. ſeqq. 1098 1111. ſeqq. ejus fons & origo, 21. ſeqq. differentia, 30. remedia oportuna, 37. ſeqq.
Infelices literati qua ratione felices fieri queant 1098.
Infeliciſſimi ingenii nota 522.
Infelices Scriptores qui, 391. 397.
Ingeniorum quorundam præcox maturitas, 1024.
Ingenia optima curioſitatis peſte laborant, 949.
Igenii præſtantia quam ſit invidioſa, 518. tenacitas quam noxia, 936.
Ingeniorum præſtantisſimorum horribiles ex faſtu ruinæ, 213.
Ingratitudo literatorum erga DEUM, 19.
Inſatiabilitas ambitioſi Clerici, 828.
Inſtitutionis rectæ neceſſitas, 54. ſeqq.
INVIDIA Literatorum 433. ſeqq. ejus natura ac indoles, 434. 499. adumbrata ſub imagine ſerpentis, 434. morbi, 435. monſtri, 436. diaboli, 437. ejus improbæ artes, 438. fons & origo, 439 440. exempla nov-antiqua, 445. ſeqq. 483. 485. ſumma atrocitas, 443. pœna & ſupplicium juſtiſſimum, 487.
Invidia vel tollenda vel toleranda, 562. ejus ſeminarium excuſſum, 518. ſeqq. ejus fœtus calumnia, 478. ſævitia in ſuos clientes, 487. 490. antidotum, 513. remedium maximè oportunum, 514 521.
Invidiâ laborantium literatorum proprietates, 446. 495.
Invidiâ urgente exagitatorum calamitates & miſeriæ, 493. prudentia

tia chriſtiana circa eam declinandam & ſuſtinendam adhibenda, 517. ſeqq. ad fugiendam invidiam parænesis, 512. ſeqq.
Invidiæ declinandæ rationes, 521. ſcil. oſtentationis abdicatio, ib. famæ contemptus, 525 lenitatis ſtudium, 549. patientiæ exercitium, 554. humilitatis amor, 564.
Invidia ob ſingularem parrheſiam conflata, 541. quomodo ſuperanda, 545. ſeqq.
Invidia quorundam eccleſiaſticorum, 604. ſeqq. ejus noxa graviſſima, 508. remedium, 545.
Johannis Baptiſtæ inſignis demiſſio, 816.
Johannis Hieroſolymitani in Hieronymum odium, 461.
Iracundiæ affectus, 73.
Irenæi zelus in heterodoxos, 711.
Iſidori Hiſpalenſis laus & felicitas inſignis, 1095.
Iſidori Peluſiotæ monita adverſus cenodoxiam memorabilia, 375. ad Clericum ambitioſum ſermo, 842. de avaris judicium, 870. curatio Clericorum cupidorum, 905. ſeq. exhortatio ad erogandam eleemoſynam, 919. eruditio inſignis veræ virtuti ſociata, 1092. parrheſia, 1093 ſumma felicitas, ibid.
Italorum ingenia libertina, 110. atheiſmi labe corrupta, ib.
Judiciorum humanorum futilitas, 772.
Julianus inflatus & turgidus Pelagianus, 241.
Junii FRANCISCI converſio ab atheiſmo ad pietatem memorabilis, 133. ſeqq.
Juſtini Martyris converſio admirabilis, 1006. charitas ſingularis in reducendis erronibus

aliis, 1007. votum pientiſſimum, 1031. ſuprema felicitas, 1082.
JuvenesProteo ſimiles, 55
Juvenilis & ſenilis ingenii comparatio, 1027.
Ixionis fabula ambitioſis accomodata, 799.

K.

KRomayeri HIERON. inſignis moderatio & æquanimitas, 654.

L.

LAbor ſtultorum quis, 486.
Labores literatorum herculei qui 390. inutiles & ſupervacanei, 391. 989. 991. ſeqq. nimii labores cur cavendi, 1036.
Labores alienos quâ ratione quis licitè convertere poſſit in ſuos, 428.
Labyrinthi literatorum curioſorum, 983. quâ ratione evitandi, 1002
Læti Pomponii extrema egeſtas, 918.
Lamiarum ſtultitia, 158.
Laus humana quam inane bonum, 531. graculorum vocibus ſimilis, 352.
Laus futura præſtat præſenti, 373.
Leges prudentiæ literariæ 1014. ſeqq.
Lenitatis efficacia in converſione atheorum 185.
Leonici BARTHOL. fatum rapidiſſimum, 405.
Leydenſis JOH. fanaticũ regnum, 795.
Leontii Epiſc. Ariani verſutia, 658.
Liberalitas erga pauperes, 916.
Libertas credendi noxia, 960.
Libertas corripiendi flagitioſos, 545. prudentia qualis circa eam ſit adhibenda, ibid.
LIBRI atheiſmum introducentes quo numero habendi ſint, 177.
Librorum cenſura quibus committenda, 416.

Libra-

Librariæ helluationis detrimenta, 1038.
LIBRORUM BONORUM inſignis utilitas, 181. 389. 394. 398. malorum noxa graviſſima, 391.
Librorum helluones, 950. 994.
Librorum inutilium repudiatio, 407. tituli ambitioſi, 423. ſeqq.
Librorum ſcriptori quæ apprimè ſint obſervanda, 406. fugienda & evitanda, 385.
Libri apud Sinas cur conſecrati Vulcano, 476.
Libros æmulorum quomodo tractent literati invidi, 499.
Libri maledici exterminandi, 729.
Lipſii Juſti autognoſia & demiſſio animi, 359.
Liſui philoſophi Sinici oratio libris exitioſa, 476.
Literæ profanæ malè à quibusdam præferuntur ſacris, 120
Literati qui verè ſint felices, 1099.
Literarum ſtudiis quis aptiſſimus ſit, 634.
Literati hominis ſumma pernicies unde, 965. ejus vita qualis, 1008.
LITERATI HOMINES qualiter utplurimum ſint affecti, 31. eorum infelicitas, 3. ſeqq. miſeria gemina, 30. ſeqq. morbi epidemici, 35. ſeqq. lethargus, 79. impietas eorum multivaria, 90. 91. quorundam atheiſmus execrabilis, 93. ſeqq. pſeudo-chriſtianiſm⁹, 196. 197. cenodoxia, 303. ſeqq. faſtus & ſuperbia, 203. ſeqq. invidia & æmulatio, 433. ſeqq. 442. 444. 484. 485. 486. odia inplacabilia, 500. rixæ & contentiones, 572. ſeqq. maledicentia, 666. ſeqq. 1064. vid. male-

maledic. ambitio, 777. ſeqq. avaritia, 861. ſeq. tenacitas ſcientiæ, 933. noxia curioſitas, 948. ſeqq.

Literatorum malè-curioſorum ſumma pericula, 955. ſeqq.

Literati magiæ diabolicæ ſuſpecti, 980. 981.

Literatorum hominum idololatria, 301. ſeqq. rara pietas, 195. ſeq. quid illos efficiat peſſimos, 80. atheos, 116. ſeqq.

Literatorum curioſorum tria genera, 953.

Literati plerique pauperes & egeni, 917. quâ ratione erga pauperes nihilominus fieri queant benefici, 918.

Literato homini quæ via ab infidelitate ad fidem & pietatem ſit ineunda, 131 ſeqq. ejus pugna adverſus vitia & animi labes, 66. 67. 74. 75. maxima in ærumnis felicitas, 759. in corporeis afflictionib⁹ ſolatium, 39. in tolerandis injuriis æquanimitas, 754.

Literatorum quorundam αὐτοχειρία, 15. 16. 92.

Literatorum avarorum duo ordines, 876.

Literati ex animo infelices, 20. de ſe ipſis malè merentes, 430.

Literati quæſtuoſi & mercenarii, 887.

Literati ſub finem vitæ deſperantis hiſtoria 15

Literati ad honores evecti quâ ratione ſint infelices, 822. ab illis alieni quomodo felices, 848. 856. egenorum literat. ſolatia, 901.

Literati à ſervitute peccati liberati imago, 52. ejus in vitando relapſu prudentia, 63. ſeq. pugna adverſus animi vitia, 67. cura ac ſollicitudo maxima, 71. ſumma felicitas ex amore DEI, 850.

LITE-

LITERATI ex Pietate vera FELICIS imago varia 199. 200. quæ ipſi tum adverſus alios, tum pro ſe ſcribenti ſint obſervanda, 619. 621. ſeqq. quinam illi vitandi ſint adverſarii, 650. quæ fugienda conſortia, 664. quæ argumenta ipſi excolenda, 1017. quæ ipſum deceat animi moderatio, 657. 731. ſeqq. modeſtia, 846. liberalitas, 915. ſeqq. communicatio ſcientiæ ſuæ 942 Scopus ejus palmari⁹, 1019. ſtud. ſancta, 1100 unio cum DEO feliciſſima, 1012. conſtantia in pio propoſito perſeverantiaque finalis, 1013.

Literati piè - prudentis vera animi tranquillitas, 933. ſollicita ſcopi ſeu finis electio, 1017. ordinis debita obſervatio. 1029. Temporis collocatio fructuoſa, 1033. ſeqq. ſtudium ſingulare in curandâ ſalute aliorum, 1104. ſeqq. voluptas inde proveniens maxima, 1108.

Literatus ſui ipſius adverſarius, 627. 628. 633.

Literatorum quorundam præcox maturitas, 1024. ſeqq.

Lites literatorum quâ ratione ſopiendæ, 649.

Litigandi ſtudium quam pernicioſum, 602.

Litigatoris literati correptio, 617.

Longoli⁹ CHRISTOPH, ab invidia infeſtatus, 484

Lucerna ardens & lucens, quæ, 199.

Lucifer imago literatorũ ſuperborum, 255. dux liter. ambitioſorũ, 800.

Lucifer Calaritanus quomodo urgente ſpiritu elationis de cœlo lapſus ſit. 210.

contentionum & diſſidiorum fax & tuba extiterit, 663.
Lucianiſtæ Pariſini, 107.
Luna Solis æmula imago literati ſuperbi, 259.
Lurani Guilelmi pactum cum diabolo, 154.
Lyricorum græcorum interitus, 992.

M

MAchiavellus NIC. an fuerit atheus, 111.
Machiavelliſtarum libri abjiciendi, 145.
Magici effectus ab atheis quibuſdam exploſi negatique, 152. argumentum ab illis ad iſtos convincendos deſumptum, 151. 156. 171.
Magiæ dæmoniacæ deſcriptio, 153. ſeqq. origo è curioſitate noxia, 977. cultores literati qui, 980. 981. ejus exempla & documenta, 160. ſeqq. via ad eam communiſſima 159.
Magi cur Judicibus nocere nequeant, 170. eorum officinæ, 169.
Mantenſium quorundam libelli ſupplices diabolo oblati quales, 165.
R. Maimonidis virtus invidiæ calumniæque telis patuit, 475. ſcripta urgente ſociorum livore quomodo fuerint exagitata, ib. 476. inſignis ejus ex virtutis ſtudio felicitas, 1072. laus egregia, ib. 1073.
Malè-curioſi literati quâ ratione coërcendi, 965 ſeqq. 969.
MALEDICENTIA Literatorum, 666. ſeqq. ejus natura ac indoles, 667. 669. 681. 682. antiquitas, 669. fons & origo, 695. 701. damna & noxæ, 697. exempla & documenta varia maledicorum philoſophorum genti-

til. 669. Poëtarum 670. hæreticorum 672. literatorum recentiorum, 683. ſcriptorum variorum, 702. ſeqq. remedia adverſus maledicentiæ peſtem oportuna, 724. ſeqq. 731.
Maledicorum literatorũ pœnæ graviſſimæ, 683. 717. juſta reprehenſio, 692. ſeqq. 696. 703. 709. 723. 724.
Maledici literati meritò exoſi omnibus, 719. eorum libri abolendi, 730.
Malorum literariorum fons & origo noxia curioſitas, 982.
Malum literatorum hypochondriacum, 34. ejus fons & origo, ib.
Malum hypochondriacum literat. myſticum, 34.
Maraffæ literati Italici arrogantia, 222.
Manutii ALDI laudabilis avaritia temporis, 1034
Manſvetudinis liter. efficacia, 756.
Marcelli Marcheſiii genius maledicus, 665.
Marcionis hæreſiarchæ ſuperbia, 109. ambitio, 803.
Marini Poëtæ Italici elatio, 221. pericula & diſcrimina varia, 991.
Maroſtici ANTONII labor fruſtraneus, 994.
Mazzonii admirãda præcocitas, 1023.
Menandri Poëtæ exitus miſerabilis, 8.
Menecratis Medici faſtus & arrogantia, 207. â Philippo Macedone quomodò caſtigata, 249.
Menicuccii cujusdam extrema ex faſtu dementia, 225.
Mercedis acceptiones nõ omnes illicitæ, 889.
Methodicorum novorum labores ſupervacui, 990.

Minerva unde dicta, 31.
Miracula quæ atheis ſint objicienda, 193.
Mirandulæ JOH. FRANCISCI PICI de inanis gloriæ ſtudio diſſertatio memorabilis, 328. ſeqq.
Mirandulæ JOH. PICI cum Origenomaſtige quodam conflictus feſtivus 453. ejus calamitates & pericula, 468. 1040. apologia lividis oppoſita, 469. auſus herculeus, 592 judicium de concertationibus literatorum, 637. juſta in libros ſuos juveniles ſeveritas, 728. præcox ejus maturitas, 1025. tentatio, 1040. ſuprema felicitas & obitus, 1042.
Moderationis Theologico-literariæ vera ratio, quatuor tradita axiomatibus, 657. ſeqq.
Modeſti literati felicitas, 186.
Molinæus CAROLUS inſidiis invidorum patuit, 485.
Monachi Neapolitani ob faſtum æternis addicti ſuppliciis, 216.
Montacutii RICH. elata mens, 229.
Morbi literatorum corporales, quâ ratione reſpondeant ſpiritualibus ſive eorundem vitiis, 35. ſeqq. optima adverſus eadem remedia, 43 ſeqq.
Morelius Claud. veneficii damnatus, 160.
Moroni Petri inſignis modeſtia, 795
Morum correctio literatis commendata, 44.
Mores piè - Doctorum quales, 1082.
Moyſis Prophetæ moderatio inſignis, 641.
Müllerus JOH. Regiomontanus urgente livore miſerè interemptus, 485.
Multum potius liter. felic.

licib⁹ agendum quam multa, 1037.
Muretus Marc. Ant. ab invidia ſociorum infeſtatus, 483.
Muſici quare reprehendendi, 953.
Myſteriorum divinorum curioſa noxiaque inveſtigatio, 964. quomodo coërcendâ, 965. ſeqq. 967.

N.

NArciſſi literati periculum & caſus, 798.
Naturaliſtarum aſſertiones noxiæ atheiſmo faventes, 148. ſeqq. 156. impudentia inſignis, 150. quâ ratione ſit coërcenda, 151.
Naudei judicium iniquũ de revelationibus Savonarolæ, 976.
Neantes à moloſſis laceratus imago literati ex faſtu pereuntis, 263.
Negotia ſupervacua literatis abdicanda, 88.
Neſtorii hæreſiarchæ faſtus & arrogantia, 211. maledicentia in Cyrillum Alexandr. 673.
Nicolai Ep. Myrenſis modeſtia ſingularis, 817.
Nobilis Leodienſis pactũ cum diabolo, 164.
Nocturnâ atheorum Pariſinorum conventicula, 105. ſeqq.
Noddonis cujusdam, hominis maledici exitus miſerabilis, 721.
Nonni Panapolitis in ſcripta ſua juvenilia minus honeſta juſta animadverſio, 730.
Novandi cacoëthes, 606.
Novarini Aloyſii laus, 431. ſtudium circa inanem gloriam evitandam ſingulare, ib. quem in ſcriptorum editione habuerit ſcopum, ib.
Novatianæ defectionis cauſa fuit ambitio, 803
Noxia in literis ingluvies quæ, 1035.
Nugæ literatorum canoræ quæ, 1014.

Nun-

Nundinæ loquacitatis literariæ, 647.

O.

OBrechti Georgii infelicitas libraria gemina, 993.
Obtrectationes gentilium chriſtianis glorioſæ, 764.
Obtrectationis literariæ genius, 676. 708. quam irrequietum ſit dæmonium, 698.
Obtrectator ſui ipſius quā miſerè perierit, 722.
Obtrectator Ambroſii qualem habuerit exitum, 721.
Oculi Reip. chriſtianæ qui ſint literati, 939.
Oculi literatorum gemini, 201.
Officinæ librariæ quibus ſcriptis ſint refertiſſimæ, 958.
Odia eruditorum implacabilia, 500.
Opibus nihil fallacius, 893.411. ſpinæ ſunt & ſcopuli, 894. flores langveſcentes, 911.
Oppiani poetæ fatum horribile, 9.
Oratoribus quæ argumenta ſermonum negligenda ſint, 1015. quæ verò excolenda, 1017.
Oratorum turgidorum imago, 286.
Orationis nimis comptæ politæque pernicies, 283.287.
Ordo in ſtudiis quis obſervandus, 1030. ejus varietas, ibid.
Orientale Collegium de propagandâ fide evangelica, 60.
Ordines duo literatorum avarorum, 876.
Origenes Adamantius ab invidia graviter infeſtatus, 449. illa urgente depoſitus & excommunicatus, 450.
Oſculo cœleſti qui gaudeant literati, 100.
Oſiandri ANDR. turbulentus genius, 605.

Otium

Otium literatorum negotioſum, 848.
Ovidii Naſonis de immortalitate ſua literaria perſvaſio, 402.
Oxonienſis Academia atheiſmi labe quondam polluta, 128.

P.

PActi diabolici cū hominibus anſa & occaſio, 159. ratio & modus, 162. ſeqq.
Palæmonis Grammatici faſtus & ſuperbia, 207. cenodoxia & jactantia 407. invidia, 447.
Panætii Stoici prudens monitum de tolerantia injuriarum, 769.
Parentum quorundam carnalis intentio, 1020
Parentes qui filios ſuos DEO in prima ætate conſecrarint, 1019. quo cum fructu, 1020.
Parrheſia im̄odica quantas concitet tempeſtates, 546. 548. quâ ratione ſit coërcenda 540. ſeqq.
Patientiæ chriſtiano, literariæ vis maxima, 554. ſeqq. ejus criteria, 557. in ferendis injuriis & contumeliis alacritas, 732. ſeqq. 758.
Patrum antiquorum inſignis modeſtia, 817. ordo in eorum lectione obſervandus, 1031.
Pauli Apoſtoli ſeveritas inſigni ſociata lenitati & prudentiæ, 553. ejus ſanctum in ſeductores odium, 715
Pauli Epiſc. Virdunenſis charitas erga pauperes 922.
Paulus Samoſatenus immodicus gloriæ inanis ſectator, 362.
Paupertas philoſophiæ vernacula, 900. pauperum literat. ſolatia, 901.
Pelicerii Gvilelm. labor caſſus in Plinium, 998.
Pecunia dæmonis qualis 169.

169. pecuniæ ſitis quomodo à liter. hom. ſit extingvenda, 913.
Pelagianorum geni⁹ maledicus, 673.
Peripatetici cujusdam avaritia, 887.
Perpetuum mobile, 955.
Perſecutionum eccleſiaſticarum origo, 574.
Peruenſis Theologi faſtu occœcati tragœdia, 216.
Peregrinatio literaria, 926.
Pereginationes veterum philoſophorum, 1028.
Petiliani Donatiſtæ maledicentia, 674.
Petrarcha FRANCISC⁹ exagitatus ab invidis, 467. ejus ſeceſſus feliciſſimus, 851. contemptus & fuga honorum, ibid.
Petri Bleſenſis virtus livori patuit, 462. ejuſdem adverſus obtrectatorem invectiva, 463. 715. depoſitio injuſta & exilium, 464. ſum̃a felicitas, 1096.
Peuceri CASP. caſus & periculum ex ambitione, 795.
Pharmaca diabolica, 170.
Philargyria literatorum, 867.
Philautia literatorũ fons & origo infelicitatis eorundem, 25. ſeqq. 42. cauſa eſt contentionũ, 576. quomodo exaggeret injurias, 563. optimum adverſus illam remedium, 43.
Philippidis poetæ infelicitas, 9.
Philippi M. inſignis ἀυ-ϑάρκεια. 928.
Philippi Bonæ Spei laus, 1096.
Philologi & philoponi literati, non ſemper ſunt philothei, 1001.
Philonis Jud. de origine infelicitatis literariæ ſententia, 21. item de literat. hom. converſione, 45. virtus ejus

ejus ſingularis, 1071.
Philoſophorum contentioſorum hieroglyphicum, 643.
Philoſophica religio, 132
Philoſophia quorundam quæſtuoſa, 868.
Philoſophia verè chriſtiana, 814. ejus ſtudium pie literatis commendatum, 815.
Philoſophorum veterum miræ metamorphoſes, 868. recentiorum labyrinthi, 984. 985.
Philoſophorum dogmamata atheiſmo confinia, 148.
Phocionis periculum ex ambitione, 795.
PIETATIS ſtudium optimum adverſus literariam infelicitatem eſt remedium, 50. ſeqq. ejus neceſſitas, 1099. quâ ratione doctis hominibus ſit excolendũ exercendumque, 43. ſeqq. 79. ſeqq. 197. ſeqq. 1010. 1011. ſeqq. 1097. ſeqq.
Pietatis propagatio, 1102. ſeqq.
Pietas gemma qualis, 197 ejus profeſſio congenitum ſciendi deſiderium neutiquam extinguit, 1013. ſed leges præſcribit ſalutares, 1014. quænam illæ, 1015. ſeqq.
Plagii literarii cauſa palmaria, 322.
Plato quâ ratione impetitus à malevolis, 331. quo fine evocatus à Dionyſio Syracuſano, 381. quid de origine infelic. liter. ſtatuerit, 20. quid humani in Democrito perſequendo ſit paſſus, 474. quæ laus ejus ſit potiſſima, 1068.
Plauſus theatrici olim in Eccleſia recepti quomodo ſublati à Chryſoſtomo, 361. expetiti ab aliis, 362.
Plinii Secundi cenodoxia, 359. ſtudium imitandi viros præſtantiores,

res, 65. cura in librorum editione paranda ſingularis, 415. otium negotioſum, ſecretumque muſeum, 848.
Poetæ veteres cur adeò infelices 4. ſeqq. exitus eorum miſerabilis, ibid. 484. 607. fabulæ de transformationibus philoſophorum, 868. caſſi & ſupervacanei labores, 990. 992.
Poetæ maledici, 671. ſimiles crabronib⁹, 672.
Poetarum veterum de literatis turgidis fabulæ, 254.
Politici cujuſdam de prohibendis diſputationibus peſtilens conſilium, 635.
Poloni cujuſdam ex ambitione caſus, 810.
Pompeii faſtus damnatus à Romanis, 238.
Pomponatius de atheiſmo quare ſuſpectus, 173.
Poſtellus GUILELMUS quibus faſcinatus ſit præſtigiis, 971.
Præceptores atheiſtici, 121. quomodo cavendi, 122. 141. 152.
Protagoræ Abderitæ avaritia, 888. ſcepticiſmus, 955.
Procopii Cæſar. de indifferentia religionum turpe effatum, 147.
Profanè doctorum hominum miſeriæ, 1000. dementia ingens, 1042
Proverbium Talmudicũ de librorum conditoribus, 391.
Providentia DEI quomodo probanda adverſus atheos, 191.
Provocatores incauti, 621.
Prudentia piè literatorũ in ſubjugandis hoſtibus ſpiritualibus, 74. in declinanda & ſuſtinenda invidia, 517. ſeqq. in ſcribendis tum pro ſe tum adverſus alios libris, 619. in corripien-

ripiendis delinquentibus aliis, 545.
Prudentiæ Chriſtiano-literariæ leges, 1014. ſeqq.
Pſeudo-politicorum libri quam ſint pernicioſi, 145. pudenda illorum de religione effata, 146.
Pſeudo-Prophetæ contentioſi, 614.657.
Pſyllorum veterum inſania, 501.
Puteani Claudii inſignis modeſtia, 388.
Pythagoras graviter infeſtatus ab invidiâ, 445. ejus ſymbolum ad retundendam avaritiã literat. memorabile, 928. laus ejus præcipua quæ, 1067.
Pythagoricorum philoſophorum commendatio, 1067.

Q.

Quæſtiones otioſæ & inutiles, 982.
Quatuor de moderatione Theologica axiomata, 656. ſeqq.
Quatuor induſtriæ literariæ leges, 1014. ſeqq.
Quietis amor præpoſterus in literato homine culpandus, 935.945.

R.

Rabbinorũ biga malè exagitata à Chriſtiano Gerſone, 706.
Rablæſii FRANCISCI libri pudendi, 126. maledicentia inſignis, 684.
Rami PETRI philoſophia contentioſa, 606. ſeqq. exitus miſerabilis, 607.
Rationis humanæ præpoſterum in divina Dominium, 129. ſeq.
Recitationes veterum, 325.
Regii JOH. Veneti doctiſs. extrema infelicitas, 990.
Regii Ludovici in ſcriptores coævos acerbitas, 686.

Relapſus literatis converſis quomodo vitandus, 83.
Religionis contemptus, 118. indifferentia atheiſmo ſociata, 147.
Religionis ſenſ9 quomodo in literato homin. ſenſim corrumpatur, 98. frequens ejus mutatio quid indicet, 114.
Religionis mutatio, urgente ambitione ſuſcepta quam pernicioſa, 796.
Religionis diſſidia amarulentiſſima, 704.
Religio Chriſtiana quomodo cultores ſuos ad injuriarum tolerantiā hortetur, 741. ſeqq.
Religio liter. quorundam fucata & ementita, 195
Religionis ad ſingularitatis regulas peſtilens reformatio, 961.
Religio prudentum qualis, 115. 962.
Religionis temeratæ cauſa præcipua quæ, 960.
Remedia adverſus morbos literatorum myſticos, 38. ſeqq. utpote converſio ad DEUM ſeria, 43. autognoſia, ibid. correctio morum, 44. abnegatio ſui, 51. bona inſtitutio, 54. nova Collegiorū pietatis fundatio, 57. exemplū laudabile, 62. pugna adverſus animi labes aſſidua, 66. ſeqq.
Remedium adverſus avaritiam præſtantiſſ. 915.
Reprehenſio ſui ipſius commendata, 567.
Res futiles qui laudarint præpoſterè, 1015.
Reſipiſcentiæ vis, 45.
Retractatio malè-ſcriptorum & dictorum pium decet literatum, 411.
Reuchlinus JOH. à fratribus atratis infeſtatus, 470. invidiæ ei conflatæ cauſa palmaria, 471.
Rhegineti Epiſcopi avari pœna horribilis, 903.
Reve-

Revelationum fallacitas, 975. quâ ratione evitanda, 977.
Richardi de S. Victore eruditio juncta pietati, 1095.
Rigaltii Nicol. maturitas præcox, 1026.
Rixarum Sophiſticarum & Scholaſticarum convenientia, 587.
Robortelli philoſophi & oratoris Italici faſtus ingens, 219. lapſus ibid. maledicentia, 683.
Roma ſubterranea, ſeu opus hoc nomine evulgatum quomodo ſit confectum, 419. ſeqq.
Romanarum inſcriptionum opus quale fatum ſubierit, 996. 997.
Ruffini Aquil. imprudentia in provocando Hier. 621. ſera nimis vanaque querela, 622.

S.

SAbiniani Ep. Rom. livor in deceſſorem ſuum Gregor. M. 475.
Sabinorum ſomnia, 93.
Sacerdotii corrupti pernicies, 544.
Sacra à literatis quibusdam turpiter polluta, 142. 143.
Sacra polluendi licentia nefaria, 988.
Sacræ Sripturæ in convertendis literatis atheis efficacia, 139. 192. 193. authoritas defenſa, 142 ejus interpretatio ex philoſophia cur repudianda, 985.
Sacrum in vitia bellum, 166. ſeqq.
Salmaſii Cl. præclarum de libris effatum, 389. elatio, 227. 228. maledicentia, 688. odium in D. Heinſium, 503. exitus turbulentus, 503
Salutem publicam parum curant literati invidi, 495.
Sancta piè-literatorum in excolenda & propaganda virtute ſtudia, 1190. ſeqq.

Sanitatis cura quibus literatis potiſſimum ſit habenda, 1036.
Sarratonii Dominici ex avaritia interitus, 898.
Satyrarum patres deformes, 682.
Sapientiæ ſtudium quomodo fiat mercenariũ, 869.
Savonarolæ HIER. caſus exituſque miſerabilis, 465. invidia ei conflata, 465. grave è revelationibus ſibi factis periculum, 975. iniquum de illis judicium à Naudeo profectum, 976.
Scachi FORTUNATI cenodoxia, 311.
Scalichii PAULI præcox maturitas, 1023.
Scaligeri Joſephi mordacitas, 687.
Scepticæ diſſertationes quâ ratione introducant atheiſmum, 127.
Scepticiſmi fons & origo curioſitas noxia, 955.
Scepticiſmus renat⁹ quis, 986.
Sceptici veteres & recentiores, 956. eorum ſcopuli quomodo evitandi, 1022.
Schikardi WILHELMI fatum lugubre, 994.
Scholaſtici Doctores cur quibuſdam dicti neoſophiſtæ, 583. eorum Theologia contentioſa, 583. 584. ſeqq. topicæ imò ſcopticæ nonnunquam de rebus divinis diſputationes, 598. diſſenſiones mutuæ, 596. de illis querelæ quorundam graviſſimæ, 584. ſeqq.
Sciendi appetitus inordinatus, quantam poſt ſe trahat perniciem, 262.
Scientiæ an inſpirentur divinitus, 1027.
Scientiæ genus quodnam excolendum à literato prud. 1021. 1023.
Scientia literatorum quæ ſit optima, 47. 53. 1065.

Scientiarum perfectioni quantum operæ noſtro ævo impenſum fuerit, 952. 989.
Scientiarum neceſſitas ad reducendos convertendosque atheos, 185
Scientiæ humanæ tenuitas, 279. 967. 970. comparatio cum lumine, 937.
Scientiæ tenacitas quam culpabilis ſit, 933. ſeqq. quomodo emendanda, 939.
Sciopii CASP. maledicentia ſumma, 684.
Scopi ſeu finis certi electio literato homini neceſſaria, 1017. ſeqq.
Scotus JOHAN. bis mortuus, 585. à quibus & cur reprehenſus, 335.
Scotiſticæ ſubtilitates, 585.
Scoti REGINALDI in explodendis effectibus ſupernaturalib[illegible] impudentia, [illegible]
Scribendi negotium quibus ſit ſuſcipiendum, 422. quam arduum ſit & lubricum, 619.
Scriptores librorum infelices qui, 391. mordaces & maledici, 702. ſeqq. cenodoxiæ mor[illegible]bo laborantes, 385. ſeqq. quomodo curandi, ibid.
Scriptores ſacri & Eccleſiaſtici quo ordine ſint legendi, 1031.
Scriptores boni & felices, 394. 401. quâ ratione imitandi, 429. eorum fatum mirabile, 387.
Scriptoribus librorum quæ ſtudioſè ſint cavenda, 391. ſeqq. utpotè materiæ & argumenta frivola, 392. jactantia turpis, 402. nimia in libris edendis celeritas, 411. impatientia, 409. vaſtitas operum ingens, 416. irreverentia, 416. tituli librorum ambitioſi, 423.

Scriptoribus librorum quæ diligenter ſint obſervanda, 409. ſcil. materiæ delectus, ibid. examen ſui ipſius ſerium, 414.
Scriptoribus quibusdam quid maximè profuerit, 539.
Senecæ examen ſui ipſius quotidianum, 664. ſumma ejus ex animo felicitas, 1069. reprehenſio amici memorabilis, 900.
Senecionis cujusdam grandiora ſpirantis inſania, 791.
Senſus humani erroribus obnoxii, 151. 967.
Serpens imago literati invidi, 434. ejus odium in muſtelam, 442.
Serapion Philoſophus cur reprehenſus à Seneca, 285.
Servitus miſerrima quæ, 327.
Severi Caſſii effatum memorabile, 1021.
Severitas in correptione peccantium quomodo ſocianda ſit lenitati, 549.
Siderum obſervatio curioſa, 972.
Sigonii CAROLI concertatio liter. 608. ſeqq. auſus temerarius, ibid. exitus triſtis, 608.
Silentium quale doctos homines deceat, 562. ejus inſignis utilitas in perferendis injuriis, 734.
Simoniacorum Clericorum miſeria, 833. 903. ſeqq.
Simonidis Philoſophi avaritia, 877.
Singularitatis affectatio literatis viam parat ad atheiſmum, 117.
Sinarum inane circa conſequendam immortalitatem ſtudium, 396. eorum ſcientia politico-moralis, 1076.
Sinicorum librorum ſtrages miſerabilis, 477.

Sme-

Smetii Martini caſſus in colligendis inſcriptionibus Romanis labor miſerabilisque exitus, 996. 997.
Societas Germanorum frugifera, 59.
Socrates quanta demiſſione animi olim fuerit conſpicuus, 280. qua arte Alcibiadis retuderit faſtum, 238. quas tolerarit injurias, 330. quomodo livore urgente perierit, 444. ejus diſcipuli degeneres, 578. mens ab omni ambitu aliena, 848. ſumma ex virtutis ſtudio felicitas, 1067. laus ejus quæ ſit potiſſima, ib. morituri oratio memorabilis, 1068.
Solonis felicitas literaria, 1069.
Solus inſtar Solis quiſnā ſit literatus, 520.
Sophiſtarum Veterum artes & contentiones, 576. ſeqq. mores peſſimi, 577. odium in Socratem, 578. ſub eorum ſidere qui hodie literati nati videantur, 985.
Sophiſta horribilis, 687.
Sophiſtæ pſeudo-chriſtiani qui, 582. ſeqq.
Speſſæi Jacobi moderatio inſignis, 388.
Spiritus Chriſti quâ ratione opponendus ſit ſpiritui elationis ambitionisque literariæ, 816.
Spiritus literatorum quorundam familiares, 979.
Stellæ Jul. Cæs. ambitio, 792.
Stellæ quædam unde dictæ ſint erraticæ, 973.
Stigma diabolicum, 165. 167.
Silponis ſtupenda æquanimitas, 931.
Studiorum immodicorū

noxa graviſſima, 32. ſeqq. 1035. ſeqq.
Studia futilia & ludicra quæ, 1014. quomodo repudianda, 1016.
Studiorum fines peſſimi, 1018.
Stufæ ALEXANDRI maledicentia, 665.
Stultorum labor, 486. laus qualis, 530.
Stultitiæ proci qui 1065.
SUPERBIA LITERATORUM, 203. ſeqq. cur dicatur vitium radicale, 204. 247. ejus natura ac indoles, 204. 232. 233. 236. 237. fons & origo, 241. miſera fatuitas, 265. exempla & documenta varia ſuperborum literat. gentilium, 206. chriſtianorum, 209. ſeqq. damna & nocumenta exin promanantia, 251. remedia oportuna, 245. 294. 295. eorum applicatio ſalutaris 292. ſeqq.
Superbus Literatus ſimilis Lucifero, 255. fumo adſcendenti & mox evaneſcenti, 230. igni fatuo, 257. 260. lunæ Solis æmulæ, 259. fulmini, 261. Neanti à moloſſis laniato, 264. homini ſtolido & phrenetico, 354.
Superbus literatus quomodo DEUM ipſum impetat, 291. ejus in faſtu aliorum calcando vanum ſtudium 242. miſera deceptio ſui ipſius, 254. ultimus finis, 246. ſeria ad DEUM pietatemque converſio, 296. 297.
Superbum cur Ebræi nuncupent incircumciſum 276.
Superbia evidentiſſimum eſt reproborum literatorum ſignum & indicium, 300. dehortatio ab eadem chriſtiana, 269. ſeqq.

Syneſius cur ſubterfugerit epiſcopale onus, 822. 823. ejus de avarorum inſipientia effatum, 871.

T.

TAntalus imago literatorum ambitioſorum, 799.
Taſſonii Poëtæ Italici tumor & elatio, 223.
Tatiani præſumtio, 210. ex ambitione lapſus, 803.
Temporis collocatio fructuoſa, 1023.
Tenacitas literatorum, 878.
Tepor quibus maximè ſit vitandus, 659.
Terentii Afri infelicitas, 10.
Terreſtrium rerum contemptus remedium adverſus livorem, 515.
Tertullianus quorum vexatus ſit invidiâ, 448. ejus tranſitus in caſtra Montani unde, 449. parrheſia paulò rigidior, 541.
Theodori Mopſveſteni blaſphemiæ, 178.
Theognoſia vera unde haurienda, 192.
Theologi neo-ſceptici qui, 987. 988.
Theologis vitanda ambitio, 802.
Theophili Antiocheni mira à profanæ doctrinæ & vitæ vanitate ad veram pietatem converſio, 1005.
Theophili Alexandrini avaritia, 903.
Theoſophorum Veterum ſcripta ſimpliciora, cur politiſſimis præſtent ethnoſophorum operibus, 375.
Theoſophiæ cultorum munus & officium, 61. intentio qualis eſſe debeat, 119. ſcopus unicus, 1019. ordo in ſtudiis, 1030. quæ temporis habenda ratio, 1033.
Theſauri librarii, 497.
Theveti ANDREÆ itineraria cuj⁹ notæ ſint, 4

Thor

Thomaſii JACOBI laus, 322. prudentia inſignis, 326.
Thraſones literati, 222. 282. 1064.
Thuanus JAC. AUG. malè vocatur atheus, 97.
Thurvaii Angli horribilis ex faſtu ruina, 215. 956. jactantia turpis 128. noxia curioſitas, extremaque perditio, 956.
Timor Domini literatis commendatus, 195. 1003.
Timoris Iſagogici Sacrũ magiſterium, 1004.
Timor potius quam tumor decet hominem profundè doctum, 300 quæ ipſi timenda, 1064
Timothei Æluri pro obtinendo epiſcopatu ſycophanticæ impoſturæ, 804.
Tituli quales libris ſint præfigendi, 425.
Titius Lucretius Carus Poëta quomodo perierit, 10.
Trajani Ducis vox ad Valentem Imp. memorabilis, 67.
Tranquillitas animi literati optatiſſima, 933. 1081.
Tria literatorum curioſorum genera, 953.
Trithemius JOH. unde magiæ ſuſpectus fuerit 981.
Triumphatores Romani quibus verbis olim compellati, 784.
Triphonis Dalmatæ avari inſania, exitusque miſerabilis, 898.
Turnebi laus ob inſignem animi demiſſionem, 219.
Typographicæ artis inventio & uſus, 324.
Tyrannis ambitioſorum, 782.
Tyrii MAXIMI profana mens, 91. de tolerandis injuriis ſententia, 748. ſeqq.

V. Val-

V.

VAldi AUGUSTI labores caſſi & ſupervacanei, 992.
Valentinus unde factus ſit hæreticus, 803.
Valla Laurentius invidiâ & contumeliis ſociorum exagitatus, 472. ejus certamen cum æmulis quomodo diremptum, ibid.
Vaninus JUL. CÆSAR atheiſmi apoſtolus, 100. ejus extrema malitia, 101. doli & technæ, ib. pertinacia, ib. exitus miſerabilis, 102. ſectatores, 103. libri atheiſmi labe corrupti, 125.
Vana literatorum quorūdam perſvaſio, 951. 1064.
Vanitas ſcriptorum gloriæ inhiantium, 386. honorum & dignitatum, 857. divinationum, 974.
Varronis TERENTII ambitio, 795.
Varro invidia Palæmonis quomodo fuerit exagitatus, 447.
Venti Cardinales quomodo animi reſpondeant affectionibus, 22.
Veritatis cognitio quorum culpa evadat difficilis & dubia, 615. tuitio, literato homini minimè negligenda, 710.
Vertiginoſi Doctores qui, 582.
Verulamii FRANCISCI BACONIS laus, 1044. gloria in literis quæ, ibid. candor & integritas, 1045. fama & exiſtimatio, ibid. de infelicitatis liter. origine ſententia memorabilis, 23. ſeqq, it. de radice atheiſmi, 130. ab invidia quomodo infeſtatus fuerit, 484. 1044. ſumma ejus felicitas, 1044. ſeqq.

Uge-

Ugelotti TADII infelicitas extrema, 995.
Via ad primos honores admodum tuta,ſed parum trita quæ, 841.
Vigilantia qualis adhibenda ſit viro literato, 86.519.
Vindictæ ſtudium à pio literato eſt alienum, 744. ſeqq.
Virtus quale bonum, 39. ej⁹ præpoſtera affectatio, 29. excellentiſſimæ virt. indoles, 823.
Virgilii in ſoluta oratione infelicitas ,1021.
Vitæ probitas quantum ad obtinendam felicitatem literar. conducat 56. quomodo ſectanda 57.
Vitæ literatæ fugacitas, 999.
Vitæ æmulorum ſuorum qui ſtruxerint inſidias, 484.ſeq.
VITIA literatorum quâ ratione cauſæ infelicitatis eorundē ſint palmariæ, 3. ſeqq. 11. quomodo morbis illorū reſpondeant corporalib⁹ 35. ſeqq. qua ratione ſint curanda, 66. 75. 76. neutiquam ſunt attribuenda literis ipſis, 1059.
Vitiorum febres hecticæ, 35. portæ vit. quomodo contiguæ ſint virtutum aditui, 28.
Vitii cum ſanâ ratione pugna, 78.
Vitioſus literatus beſtiæ ſimilis, 78.
Vitium quale principio ſit impugnandum, 81.
Vives JOH. LUDOV. ab invidis vexatus, 471.
Umbratica ambitioſorum literat. dignitas, 789.
Unitas DEI quomodo demonſtranda, 190.
Unum neceſſarium literatis commendatum, 1002. ſeqq.
Volſæi Thomæ ſumma ambitio & interitus, 792.

Voluptas piè literatorum quæ ſit maxima, 1108.
Voſſii Gerh.Joh.laus eximia, 1047. labores, ib. ſumma ejus felicitas quæ, 1048. de optimo eruditionis fructu ſermo memorabilis, 1049
Urcei Antonii Codri extrema infelicitas, 11. ejus furor inſaniaque, 12. ſpectro territi pœnitentia, 13. de atheiſmo unde fuerit ſuſpectus, 174.
Vulgus vile Theatrum eſt, 531.

W.

WElſchius ANTONIUS quomodo effectus ſit magus, 160.
Weſſeli JOH. jactantia, 309. tentationes de verit. rel. chriſt. circa vitæ finem, 140. generoſitas in reſpuendis honoribus & dignitat. 824. 825.
Wierus Joh. unde Magiæ ſuſpectus, 153.

X.

XAntippi Romani prudentia in declinanda invidia, 521.

Y.

YEnyvenii Philoſophi ci Sinici oratio in laudem Confutii habita, 1074.

Z.

ZAbarellæ latens atheiſmus, 99.
Zelus pius inſignis Theologi dos, 551.
Zelus in authores ſchiſmatum & ſcandalorũ juſtiſſimus, 658. 660. 710. ſeqq.
Zeli amari & inordinati pernicies, 552. 663.
Zenonis Philoſophi de concertationibus literatorum ſententia, 643.
Zerbi GABRIELIS, Medici avari caſus exitusq; miſerabilis, 896. ſeq.
Zoili inſignis maledicentia, 670. ejus pœna juſtiſſima, 718.

Zoilus Ardelio imago literati vani, turgidi, & jactabundi, 317. ſeqq. ejus miſerabilis ex h[illegible] vita exitus, 31[illegible]

EMENDANDA.

PAg. 69. lin. 5. lege extemplo. p. 231. lin. 3. lege ille. 483. lin. 13. lege ipſam. p. 487. l. 7. lege nequeat. p. 1[illegible] lin. penult: l. Homicidæque. p. 607. l. 21. lege inter. p. 69[illegible] l. 13. l. cum hic illum ſcil. Barlæum &c. p. 657. l. 1. lege a[illegible] fectata Doctorum. p. 739. l. 11. lege id. p. 782. lin. 3. l. tran[illegible] figere. p. 778. l. 15. l. inane. p. 798. l. 18. l. quaſſantur. pa[illegible] 958. l. 3. dele, voc. argumentum.

FINIS.

VA1 1520065